

ปีที่ 9
ฉบับที่ 2

(มีนาคม - เมษายน 2564)

Vol.9 No.2

(March - April 2021)

Journal of MCU Peace Studies

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

E-ISSN : 2539-6765

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2564)

Vol. 9 No. 2 (March-April 2021)

E-ISSN: 2539-6765

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 7 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม, ฉบับที่ 4 มิถุนายน, ฉบับที่ 5 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 6 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 7 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May, 4th June, 5th issue July - August, 6th issue September - October and 7th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● **เจ้าของ**

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภовังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **ที่ปรึกษา**

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

● **Owner**

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
092-556-4635, 063-561-5326
duangden.tun@mcu.ac.th
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● **Advisors**

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

● **บรรณาธิการบริหาร**

พระมหาดวงเด่น จิตญาโณ, ผศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● **กองบรรณาธิการ**

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ,
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.อุทัย สติมัน,
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
ผศ.ดร.ขันทอง วัฒนประดิษฐ์,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.นิตานาจ โสภภาพ,
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์,
มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา,
สถาบันพระปกเกล้า

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● **Executive Editor**

Asst.Prof.Dr. Phramaha Duangden Thitañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● **Editorial Board**

Dr.Phrakhruvinaithonsuriya suriyo,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr.Phra Pramote Vadakovid,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr. Sanya Kenaphoom,
Rajabhat mahasarakham University
Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom,
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman,
Suan Dusit University
Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof.Dr.Nisanart Sopapol,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Dr. Padtheera Narkurairattana,
Mahidol University
Dr. Chalath Pratheuangrattana
King Prajadhipok's Institute

นายสุชนา ศิริธัญกร,

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mr. Suchaya Siritanyaporn,

Mahachulalongkornrajavidyalaya, University

● ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา),

มือถือ: 061-296-1654 Line ID: piyanat1996

อีเมลล์: piyanat.sa@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

Tel. 061-296-1654 ID line: piynat1996

Email: piyanat.sa@mcu.ac.th

● ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)

คชาภรณ์ คำสอนทา: Kachaporn Kumsonta

● ออกแบบปก (Cover designed)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● จัดรูปเล่ม (Content designed)

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanna (Langkaew)

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมา), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม

ฉบับที่ 4 มิถุนายน

ฉบับที่ 5 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 6 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 7 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

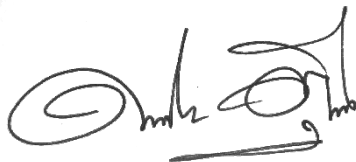
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐานสู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจากสถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิกที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้งเชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ชุดองค์ความรู้จากบทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 7 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 9 ฉบับที่ 2 (มีนาคม-เมษายน 2564) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ

วิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอยู่อย่างอารยชนยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดี

(พระมหาดวงเด่น ฐิตญาโน, ผศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย: Research Articles	
วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น: ต้นแบบผู้นำสร้างสันติสุขในชุมชน: Local Peace Engineers: Model of Peace Creating Leadership forThe Communities.....	446-457
^{ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์: Khanthong Wattanapradith}	
การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน: The Development of Curriculum for Enhancing the Local Leader Competencies in Becoming Peace Engineer for Building Peace in the Communities.....	458-466
^{พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์: Phra Pramote Vatagovito, Phrakrupalad Adisak Vajirapañño and Khanthong Watthanapradith}	
แนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรี ตำบลสวายอำเภอปรangkู่ จังหวัดศรีสะเกษ: The Guidelines for Financial Management Based on the Buddhist Integration of Women's Group, Sawai Sub-district, Prang Ku District, Sisaket Province.....	467-480
^{เจริญจิต งามทิพย์พันธุ์ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Chareonchit Ngamtippa and Phramaha Hansa Dhammahāso}	

เรื่อง	หน้า
กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการ ของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย: The Process of Building Peaceful Relations by the Principles of Peaceful Means in the Integrated Perspective of Doi Chang Community, Chiangrai Province.....	481-493
ชนาภา ศรีวิสรณ์ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส: Chanapa Sriwisorn and Phramaha Hansa Dhammahas	
พระสงฆ์กับอิหม่าม: เพื่อนรักข้ามศาสนาเพื่อสันติภาพ: The Monk and the Imam: Inter-Religious Comrades for Peace.....	494-507
พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์ และ โคทม อารียา: Padtheera Narkurairattana and Gothom Arya	
การพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย: The Development of Causal Factors Model Due to Corona Virus Disease-19 of Services Business Affecting Fiscal Policy of Thailand.....	508-521
มานิตย์ สิงห์ทองชัย: Manit Singthongchai	
ส่วนผสมทางการตลาดบริการของผู้ประกอบการธุรกิจในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบน (จังหวัดเชียงราย) กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดหนองคายและมุกดาหาร): Service Marketing Mix of Entrepreneurs in Chiangrai Northern Special Economic Zone and Nongkhai and Mukdahan North-eastern Special Economic Zone.....	522-533
ชัยยุทธ ชีโนกุล: Chaiyuth Chinokul	
การแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคม: จากนักโทษสู่นักกีฬาอาชีพ: Behavior Transformation and A Success of Reintegration: Form Prisoner to Professional Athlete.....	534-547
พรรณวดี คำไชยวงศ์: Pannawadee Khumchaiyawong	

เรื่อง	หน้า
การให้บริการประชาชนของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สงขลา: Service Delivery of the Social Development and Human Security Office of Songkhla Province.....	548-561
<i>ฮาซันอักริม ดงนะเต็ง: Hasan Akrim Dongnadeng</i>	
ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการ ที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล: The Results of the Confirmatory Factor Analysis of the Business Management Strategy Model of Entrepreneurs That Affect the Business Success of Day Spas in Bangkok Area.....	562-579
<i>รภัสสา รวงอ่อนนาม และ กิตติพงษ์ กิตติยันตการ: Rapassa ROUNG-ONNAM and Kittipong KITTİYANTAKARN</i>	
การวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน: Research and Development of Medium Secondary School Academic Management Model under The Office of The Basic Education Commission.....	580-590
<i>ตริทิพยนิภา สดศรี, กระพัน ศรีงาน และ โกวิท วชิรินทราราม: Treetippayanipa Sodsri, Krapan Sri-NGAN and Kovit Vajarintarangoon</i>	
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล: A Model for the Development of Academic Leadership of Basic School Administrators in the Digital Age.....	591-604
<i>ทัศนีย์ มณีวรรณ, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์: Tatsanee Maneevan, Suwimol Phoglin and Pongthorn Singphan</i>	
ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคมกระทรวง แรงงาน: Factors affecting the development management efficiency of the Social Security Office Ministry of Labour.....	605-614
<i>ธีระวิทย์ วงศ์เพชร, ฤเดช เกิดวิชัย และ ดวงสมร โสภณธาดา: Theeravit Wongpet, Luedeck Girdwichai and Duangsamorn Sophontada</i>	

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความ เข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าหวน จังหวัดอุบลราชธานี: A Model of Learning Process Enhancing Based on the WAT PRACHA RAT, to Create the Happiness for Strength Community in the Dong Fa Huan Botanical Garden Area, Ubon Ratchathani Province.....	615-629
บุญมี โตท่า: <i>Boonmee Totum</i>	
นวัตกรรมการพัฒนาหลักสูตรด้วยวิธีการเชิงพื้นที่: กรณีศึกษาหลักสูตรท้องถิ่น ประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา: Curriculum Development Innovation by Area- based Approach: A Case Study of Local Curriculum of Haripunchai History.....	630-644
ชรินทร์ มั่งคั่ง, กรวิชัย จิตวิบูลย์, เตชินี ทิมเจริญ และนิติกร แก้วปัญญา: <i>Charin Mangkhang, Korravat Jitviboon, Techinee Timcharoen</i>	
ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตรสำหรับ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต: The Result of Research-Based Learning on the Course "Curriculum Development" for Students in the Bachelor of Education Program.....	645-659
สุวัฒนา สงวนรัตน์: <i>Suwattana Sanguanrat</i>	
การยกระดับคุณภาพผู้เรียนโดยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2: Enhancing the quality of learners by creating A Model of Professional Learning Community of Satee Wat Mahapruttaram Girls' School under the Royal Patronage of her Majesty the Queen under The Secondary Education Service Area Office 2.....	660-674
อลัย พรหมชนะ: <i>Alai Phromchana</i>	

เรื่อง	หน้า
กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย: Marketing Strategy to Increase Competitive Advantage of Beauty Clinics in Northeast of Thailand.....	675-688
วาสนา แสงทอง และ รัชดา ภักดิ์ยิ่ง: Wassana Saengthong and Ratchada Phakdeeying	
การประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา: A Needs Assessment to Strengthen Collective Leadership Of Thai Primary School Administrators.....	689-698
กนต์ธี เนืองศรี, พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ และโกวัฒน์ เทศบุตร: Kantathee Nuangsri, Pacharawit Chansirisira and Kowat Tessaputa	
การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2: Development of Social-Service Instructional Model to Encourage the Public Mind of the Grade 8 th Students.....	699-713
รุ่งโรจน์ หวังชม และ ประสงค์ สายหงษ์: Rungrot Wangchom and Prasong Saihong	
ปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย: Service Marketing Mix Factors of Indian Tourists' Influencing Decision Making on Selecting Accommodation in Thailand.....	714-728
เชิญขวัญ แซ่โซว: Chearnkwan Saesow	
การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร: The Study of Application for Education Selective Behavior of Undergraduate Students in Bangkok.....	729-743
ธนกร แก้วมณี: Thanakorn Kaewmanee	

เรื่อง	หน้า
สุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธ โดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน: Buddhist Monk's Well-being: A Development of Well-being Promotion Model Based on Buddhist Way by Community Public Health Integration for Good Life Quality in Upper Northern Thailand..... พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวัฒนโณ, พระศักดิ์ธัช ส่วโร, เกรียงศักดิ์ ฟองคำ, กาญจนา คำจตุติ และ คุณญา แก้วทันคำ: Phrakrusangkharuk Boonserm Kittivanno, Phra Sakdithat Sanghavarro, Kreingsak Phongkam, Kanjana Damjutti, and Kunya Kaewtankham	744-754
สี่แยกอินโดจีน: กระบวนการและกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคม กับการพัฒนาเชิงพื้นที่ในจังหวัดพิษณุโลก: Intersection Indochina: Social Mechanic Drive Nets and Process withan Area Development in Phitsanulok Province..... พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง): Phrakrurattanasutaphorn (Teeradet Photong)	755-765
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ: The Factors Effecting the Acceptance of North Bangkok Power Plant..... เกษม มานะสาคร, ณรงค์ กุลนิตะ และ พรกุล สุขสด: Kasame Manasakorn, Narong Kulnides and Pornkul Suksod	766-777
รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐานที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา: The Learning Model of Team-based Learning, Problem-based Learning and Project-based Learning Influencing the Learning Outcomes of Thailand Qualification Framework..... จักรกฤษณ์ โปณะทอง: Chakrit Ponathong	778-793

เรื่อง	หน้า
รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ ของเด็กปฐมวัย: A Model for Arranging Experiential Learning Activities to Promote Critical Thinking Ability for Early Childhood Students.....	794-805
นภาพิส ตรีเพชรไพศาล, โกมล ไพศาล, และ สูดาวรรณ สมใจ: Napapit Tripetchpaisal, Komon Paisal, and Sudawan Somjai	
การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบินที่มีผลต่อสมรรถนะการ ปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0: Human Resource Management Practices Affecting the Competencies in Work of the Aviation Support Personnel in the Thailand 4.0 Era.....	806-816
มนทกานต์ สุขเจริญไกรศรี, เจตน์สฤษฎี อังศุกาญจนกุล และ บดินทร์ แก้วบ้านดอน: Montakan Sukcharoenkaisri, Jetsalid Angsukanjanakul and Bodeen Kaewbandon	
แนวทางการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่ม นครชัยบุรินทร์: Digital Marketing Development for Silk Business Entrepreneur in Nakhochaiburin.....	817-829
รจนา เมืองแสน และ อุมารวรรณ วาทกิจ: Rojjana Muangsan and Umarwan Watakit	
การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัด แพร่: The Enhancement of Local Community's Networks in Yom River Basin's Management in Phrae Province.....	830-842
สมจิต ขอนวงศ์, ดำเนิน หมายดี และ นิติพงษ์ กาวิวล: Somjit khonwong, Dumnern Maidee and Nitipong Kaweewon	
พระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของชุมชนใน จังหวัดสุรินทร์: Buddhism and Self-Reliance according to the Wisdom Development Principle of Community in Surin Province.....	843-857
ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, อีรติพย์ พวงจันทร์ และ เกษศิรินทร์ ปัญญาเอก: Thanarat Sa- ard-iam, Theerathip Phuangjantra, and Kedsirin Panya-aek	

บทความวิชาการ : Articles

- ต้นแบบการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กเพื่อส่งเสริมสันติภาพของพระสงฆ์ไทย:
The Prototype of The Online Communication Process Through Facebook
to Promote Peace of Thai Monks..... 858-871
*สำราญ สมพงษ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท: Samran
Sompong, Phramaha Hansa Dhammahāso and Phra Pramote
Vadagovito*
- พัฒนาการการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกในพระพุทธศาสนาเถรวาท: The
Development of 5 Māsakas' Price Evaluation in The Theravada Buddhism.... 872-883
นันทพล โรจนโกศล: Nunthapol Rodjanagoston

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น: ต้นแบบผู้นำสร้างสันติสุขในชุมชน*

Local Peace Engineers: Model of Peace Creating Leadership for The Communities

ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์

Khantong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: khantong.wat@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ นำเสนอชุดองค์ความรู้จากโครงการวิจัยย่อยประกอบด้วย 3 โครงการย่อย 1) คุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน 2) การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน 3) รูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยมีพื้นที่การศึกษาจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยใช้วิธีการรวบรวมวิเคราะห์ด้วยวิจัยอนาคต (EDFR) การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยและพัฒนา (R&D) ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำนวน 43 คน

ผลการศึกษาพบว่า คุณลักษณะผู้นำสันติภาพท้องถิ่น ประกอบด้วย สันติภายใน (Inner Peace) และ สันติภายนอก (Outer Peace) มี 13 ตัวชี้วัด หลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ประกอบด้วยปรัชญาหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่มีเนื้อหาหลักสูตร 6 Module โดยอบรม 3 วัน 20 ชม.และติดตามผล 1 เดือน ผลการใช้รูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข พบว่า ผู้นำท้องถิ่นทั้งสองกลุ่มมีคะแนนเฉลี่ยสมรรถนะวิศวกรสันติภาพทั้ง 5 ด้าน สูงกว่าก่อนเข้ารับการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คะแนน ผู้เข้าอบรมสามารถนำความรู้ไปขยายผลในการพัฒนาชุมชนให้สันติสุข ได้ชุดองค์ความรู้วิจัย ได้แก่ (1) โมเดล I-O-C คุณลักษณะผู้นำสันติภาพ (2) โมเดล PDCA เพื่อพัฒนาหลักสูตร 4 ชั้น (3) โมเดล 3P-I to O for Local peace engineers สามพลังในการพัฒนาสันติภายในสู่สันติภายนอกของวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น

คำสำคัญ: วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น; ต้นแบบผู้นำ; ชุมชนสันติสุข

*Received February 16, 2021; Revised March 30, 2021; Accepted April 7, 2021

Abstract

This research article aimed to introduce about the body of knowledge from the sub - research program goes as followed: 1) the local leadership characteristics resulting in community peacebuilding; 2) to develop a curriculum of building local leadership capacity in being a peace engineer for creating community peace; 3) to a leadership performance development with an innovative model of creating local peace engineers resulting the creation of peaceful community. Research design is a research and development (R&D) educational area in Pathum Thani province, Phra Nakhon Sri Ayutthaya province consisted of 3 sub-projects. The tool used is the collection of secondary data from 3 sub-projects.

The results of the study can be summarized as follows: Components and indicators of characteristics of local peace leaders affecting the creation of peace community, found that Inner and Outer Peace Engineer Local Characteristic there were 13 elements. Development of a curriculum for enhancing local leadership competencies in being a peace engineer to create a peace community comprised of the local peace engineer course philosophy the course content includes three consecutive days of training with six modules 20 hours of training and follow up 1 month. From the assessment of an innovative model for enhancing local peace engineer resulting in the building of peaceful community, found that two local leader group has the mean score for peace engineer competencies in 5 aspects after attending the training was average score competency higher than before attending the training at a statistical significance at the level of 0.05 The new body of knowledge the model of knowledge gained from the research consists of (1) I-O-C Model (2) P-D-C-A Model to develop a 4-stage curriculum and (3) Power for contributing Inner peace to Outer peace of Local peace engineers.

Keywords: Local Peace Engineer; Leadership; Peaceful Community

บทนำ

“ผู้นำ” ไม่ว่าจะเป็นระดับใดนับว่าเป็นกลไกสำคัญในการชี้นำ หรือกำหนดทิศทางของ หมู่ชนที่ตนรับผิดชอบดูแลจะเป็นสุข อยู่เย็น เจริญก้าวหน้า มั่นคงและยั่งยืนเพียงใด ขึ้นอยู่กับความสามารถและคุณธรรมของผู้นำเป็นหัวใจสำคัญ ดังพุทธภาษิตเปรียบผู้นำว่า เป็นเสมือนจำผูงของโค หากนำไปถูกทางย่อมไปถึงจุดหมาย ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาว่าด้วย อคัณญสูตร ได้สะท้อนให้เห็นบทบาทและความสำคัญของผู้นำให้เห็นได้เด่นชัด ผู้นำอุบัติขึ้นเมื่อมวลหมู่มนุษย์เริ่มได้รับความเดือดร้อนเพราะมีผู้ที่เบียดเบียน เกิดปัญหาความขัดแย้งที่เริ่มจะลุกลาม จึงต้องค้นหาบุคคลที่จะมาทำหน้าที่แก้ไขปัญห และปกป้องให้หมู่ชนหรือสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข (Thai Tripitakas: 13/70/8) เฉกเช่นเดียวกับยุคปัจจุบันในการนำพาประเทศไทยไป

สู่ไทยแลนด์ 4.0 “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ หนึ่งในกลยุทธ์ที่สำคัญคือ การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชนท้องถิ่นในการพัฒนาการพึ่งตนเองและการจัดการตนเอง”(Office of the National Economic and Social Development Council, 2020) บทบาทของชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 โดยชุมชนสามารถตั้งศักยภาพตนเอง สามารถจัดการตนเองและพึ่งพาตนเองได้ (Wisupee, 2020) ซึ่งผู้ที่มีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชน คือ ผู้นำชุมชน หรือผู้นำท้องถิ่น

ผู้นำท้องถิ่นหรือผู้นำชุมชน เป็นกลุ่มคนที่ทำงานใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งมีทั้งผู้นำทางการเมืองและไม่ใช่ทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นประเภทใดแล้วแต่มีบทบาทสำคัญที่ส่งผลสะท้อนถึงทิศทางการพัฒนาชุมชนให้เกิดสันติสุข สามารถนำพาชุมชนก้าวผ่านความขัดแย้ง และสร้างสันติสุขให้กับชุมชน จากการศึกษาชุมชนต้นแบบสันติสุข พบว่า คุณธรรม วิสัยทัศน์ ทักษะของผู้นำเป็นตัวบ่งชี้สำคัญ อุดมการณ์และความเชื่อมั่นในกระบวนการสันติวิธี (Peaceful means) ของผู้นำส่งผลทำให้เกิดสันติสุขในชุมชน (Wattanapradith, 2017) สอดคล้องกับแนวคิดนักวิชาการตะวันตก North House กล่าวว่า ผู้นำเป็นศูนย์กลาง และมีอิทธิพลต่อการกำหนดจริยธรรมขององค์กร ผู้นำเป็นต้นแบบของจริยธรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นผู้ใกล้ชิด และมีอิทธิพลในการให้คำแนะนำผู้ใต้บังคับบัญชา (North 2007) นอกจากนี้ บราวน์ (Brown) เป็นนักจิตวิทยา ได้ศึกษาคุณธรรมจริยธรรมผู้นำ (Ethical Leadership) โดยสรุปไว้ว่า จริยธรรมผู้นำเป็นต้นแบบของพฤติกรรมที่ผู้ตามสามารถสังเกตและลอกเลียนแบบได้ (Brown et al. 2005) ดังนั้นการนำพาชุมชนให้เกิดสันติสุขได้นั้น สันติสุขในตัวผู้นำและวิธีการแสดงออกของผู้นำจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สะท้อนถึงสันติสุขในชุมชน

มีประเด็นคำถามว่า ผู้นำที่จะพาชุมชนสันติสุขควรเป็นแบบใดหรือมีคุณลักษณะใด ซึ่งเรื่องนี้คณะผู้วิจัยนำโดย พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รศ.ดร.ผู้อำนวยการหลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้เสนอผลการศึกษาว่า วงล้อในกระบวนการสร้างสันติภาพในสังคมไทย นอกจากสร้างรากฐานจิตวิญญาณแห่งสันติภาพ สร้างวิถีสันติวัฒนธรรม แล้วการสร้างวิศวกรสันติภาพเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสันติภาพและสันติสุขในสังคมไทย โดยวิศวกรสันติภาพนั้นเป็นบุคคลที่มีจิตอาสาที่ไม่นิ่งเฉยเมื่อเห็นความไม่สันติสุขในชุมชน สังคม พร้อมทั้งทำหน้าที่สร้างสรรค์ชุมชน สังคม ทั้งทางตรงและทางอ้อม (Phramaha Hansa Dhammhaso, 2018) ผลการศึกษานี้ นำมาสู่ปัญหาการวิจัยว่า การนำแนวคิดการสร้างหรือพัฒนาผู้ที่จะเป็นวิศวกรสันติภาพในชุมชนหรือ “วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น” ควรเป็นอย่างไร และอะไรเป็นตัวบ่งชี้ถึงสมรรถนะของวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นของผู้นำที่สะท้อนถึงการสร้างสันติภาพและสันติสุขในชุมชนแนวทางในการพัฒนาให้วิศวกรสันติภาพท้องถิ่นมีสมรรถนะที่จะนำไปใช้สร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุขได้เป็นอย่างไร และผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นมีความเป็นจริงได้แค่ไหนอย่างไร ทั้งหมดเป็นประเด็นคำถามที่เป็นจุดเริ่มต้นของโครงการวิจัยชุดนี้ โดยองค์ความรู้ที่ได้มีความมุ่งหมายจะสร้างนวัตกรรมด้านสังคมที่จะนำไปสู่สันติสุขในชุมชน ซึ่งนับว่าเป็นรากฐานสำคัญ บทบาทของชุมชนท้องถิ่นมีความสำคัญในการขับเคลื่อนไทยแลนด์ 4.0 โดยชุมชนสามารถตั้งศักยภาพตนเอง สามารถจัดการตนเองและพึ่งพาตนเองได้ ทั้งนี้ชุมชนเข้มแข็งได้ กลไกสำคัญ คือ ผู้นำ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งใน “การสร้างวิศวกรสันติภาพ

ท้องถิ่น ต้นแบบผู้นำสร้างสันติสุขให้ชุมชน” ที่เป็นตัวแบบคนไทยที่สมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง มีสันติภายใน และสร้างสันติภายนอกพัฒนาชุมชน สังคมให้เกิดสันติสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน
- 2) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน
- 3) เพื่อนำเสนอผลการพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาโครงการย่อย 3 โครงการโดยมีพื้นที่การวิจัย คือ จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักการและเหตุผลในการเลือกพื้นที่ 1) เป็นพื้นที่ชุมชนที่มีลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท 2) เป็นพื้นที่อยู่ในระยะของการพัฒนาชุมชนรอบมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ระยะที่ 1 (R1/D1) โครงการย่อย 1 ศึกษาคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน ใช้รูปแบบกระบวนการวิจัยแบบ EDR (Ethnographic Delphi Future Research) ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ: การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ได้แก่ ผู้ที่อยู่อาศัยหรือทำงานในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 คน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การเก็บข้อมูลเพื่อทำ EDR กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ผู้เชี่ยวชาญสาขาต่าง ๆ โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose Sampling) โดยระยะที่ EDR รอบที่ 1 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ผู้เชี่ยวชาญ 30 ท่าน ได้แก่ ด้านสันติวิธี 5 ท่าน ด้านการไกล่เกลี่ย 5 ท่าน ด้านการพัฒนาผู้นำ 5 ท่าน ด้านสื่อสารสันติ 5 ท่าน ด้านผู้นำต้นแบบ 5 ท่าน ด้านพหุวัฒนธรรม 5 ท่านและด้านกระบวนการ 5 ท่าน และในการทำ EDR รอบที่ 2 และ 3 ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินตอบแบบสอบถาม 24 ท่าน เครื่องมือการวิจัย: มี 2 อย่าง ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi structure In-depth Interview) และแบบสอบถามเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญประเมิน EDR ที่เป็นมาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert's Scale)

ระยะที่ 2 (R2/D2) โครงการย่อย 2 การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการศึกษาด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และสัมภาษณ์เชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการออกแบบหลักสูตรเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญ 7 กลุ่ม การดำเนินงานแบ่งเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 การออกแบบโครงสร้างเนื้อหาสาระสำคัญที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตร โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure In-depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จำนวน 33 ท่าน ได้แก่ ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ผู้ทรงคุณวุฒิและทีมวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการโค้ชสร้างแรง

บันดาลใจ ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตพัฒนาจิตและปัญญา ด้านสันติวิธี ด้านการจัดการความขัดแย้ง ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชน จำนวน 7 ท่าน

ระยะที่ 3 R3/D3 : โครงการวิจัยย่อย 3 การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา R&D (Research and Development) การดำเนินการวิจัยแบ่ง เป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 เพื่อสำรวจและสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ สภาพปัจจุบันของผู้นำท้องถิ่นในจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นให้เป็นวิศวกรสันติภาพ โดยนำข้อมูลองค์ประกอบตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นเพื่อชุมชนสันติสุขในงานวิจัยย่อย 1 เป็นกรอบในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยคุณลักษณะและสมรรถนะของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาเป็นวิศวกรสันติภาพ ระยะที่ 2 เพื่อนำเสนอร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรท้องถิ่น ประกอบด้วยหลักการ แนวคิด ชุดกิจกรรม เครื่องมือวัดและประเมินผล โดยนำข้อมูลการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชนที่ได้จากโครงการย่อย 2 เป็นกรอบในการพัฒนาปรับปรุง และให้เข้ากับบริบทของพื้นที่และกลุ่มศึกษา นำไปทดลองนำร่องกับผู้นำท้องถิ่น ตำบลปากจั่น จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 25 คน ระยะที่ 3 เพื่อนำหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาปรับปรุงมาทดลองใช้กับกลุ่มทดลองจริง 2 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำท้องถิ่น ตำบลบึงน้ำรักษ์ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 25 คน และกลุ่มผู้นำท้องถิ่น ตำบลบ้านป้อม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 18 คน รูปแบบการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design หลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำชุดหลักสูตรเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน มี 6 Module แบ่งเป็นอบรมต่อเนื่อง 3 วัน จำนวน 20 ชั่วโมง และติดตามผล 1 เดือน ระยะที่ 4 ประเมินผลการใช้หลักสูตรวิเคราะห์สรุปผลนำรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ไปเผยแพร่และขยายผล เครื่องมือที่ใช้ได้แก่แบบสอบถามวัดสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ใช้มาตราวัดแบบลิเคิท์ (Likert's Scale) มี 5 ระดับ การตรวจสอบเครื่องมือโดยการหาค่าความเชื่อมั่น Cronbach's Alpha ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบวัดทั้งฉบับ .983 มี 41 ข้อคำถาม 3) เชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม 360 องศา การสะท้อนคิด การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test และการตีความแบบอุปนัยจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

จริยธรรมในการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง เครื่องมือวิจัยได้รับการตรวจรับรองจริยธรรมวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ว.64/2563

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาของโครงการวิจัยย่อย 1 พบ คุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชนจากผลการวิเคราะห์ EDFA พบว่า มี 13 องค์ประกอบ 56 ตัวชี้วัด ซึ่งสามารถสรุปจำแนกได้ 2 คุณลักษณะสำคัญ คือ 1) คุณลักษณะสันติภายใน ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนาตนเองของผู้นำให้เป็นผู้ที่มีสันติ

ภาวะ 4 ด้าน (1) ด้านจิตภาพ กล่าวคือ เคารพในความแตกต่างและความหลากหลาย เปิดใจ ยอมรับ เข้าใจ ผู้อื่น มีความเชื่อ มุมมองความคิดที่มุ่งสู่สันติภาพและสันติสุข มีความซื่อสัตย์ สุจริต ต่อตนเองและผู้อื่น มีจิตใจ ที่เสียสละ ไม่เห็นประโยชน์ตนและพวกพ้อง คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม มีใจที่สงบ เย็น และมีสติในการทำงาน รู้จักควบคุมอารมณ์ มีใจเป็นกลาง ไม่อคติ ยุติธรรมด้วยความเป็นธรรม มีเมตตากรุณา มองเห็นคุณค่าชีวิต มนุษย์ เกื้อกูล เอาใจใส่ต่อความรู้สึกของผู้อื่น (2) ด้านกายภาพ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมกายสะอาด ไม่เข้า เกี่ยวอบายมุข อยู่ในศีลธรรม ดำเนินชีวิตตามหลักศาสนา มีพฤติกรรม วาจา สะอาด ใช้อาจาที่ดี น่าเชื่อถือ ประพฤติตามหลักจารีตประเพณีอันดีงามเป็นต้นแบบ (3) ด้านสังคมภาพ กล่าวคือ เป็นผู้ที่มีใจทอ้งถิ่นตนเอง พร้อมทั้งจะเข้าไปช่วยเหลือประชาชน มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี อ่อนน้อม สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (4) ด้าน ปัญญาภาพ กล่าวคือ มีพลังการเรียนรู้ ใส่ใจ กระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ พร้อมจะเปลี่ยนแปลงพัฒนา ตนและผู้อื่น มีความคิดสร้างสรรค์ มีความฉลาดในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ เจรจาอย่างสันติ ประนีประนอม สามารถเอื้อให้เกิดการสื่อสารที่นำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างสันติ รู้จักคิดวิเคราะห์ เห็นเหตุแห่งปัญหา ด้วย ความคิดที่เป็นระบบ สังเกตวิเคราะห์ แสวงหาทางออกที่หลากหลาย ปัญญาในการออกแบบกิจกรรม เครื่องมือในการสร้างสันติภาพ มีความรู้ ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง เข้าใจและมีทักษะในการ จัดการความขัดแย้ง ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม โดยเห็นศักยภาพของคนในชุมชน ทำให้เกิดพลังสามัคคี และนำไปสู่การมีจุดหมายร่วมกัน และฟังอย่างมีปัญญา พร้อมรับฟังผู้อื่น ไม่ตัดสิน ให้ความสำคัญต่อความเห็น ของทุกฝ่าย มีสติในการรับฟัง 2) คุณลักษณะสันติภายนอก เป็นเรื่องของทักษะที่ใช้ในการออกแบบจัดการ ความขัดแย้งสร้างสันติสุข มี 9 ด้าน คือ (1) ด้านอุดมการณ์ คือการเคารพในความแตกต่างหลากหลาย สามารถใช้สติ สันติวิธีในการแก้ปัญหา มีความมุ่งมั่นสร้างสันติในตน ชุมชน สังคม สร้างการมีส่วนร่วมโดย ความเท่าเทียม และเสียสละ คำนึงถึงส่วนรวม (2) ด้านวิสัยทัศน์ กล่าวคือ สามารถนำพาชุมชนก้าวข้ามความ ขัดแย้ง นำพาสันติสุขสู่ชุมชน มีเสรีภาพบนสันติธรรมในการแสดงออก ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางร่วมสร้าง วิสัยทัศน์ชุมชน และสร้างสรรค์ชุมชนเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนสันติสุข (3) ด้านการประพฤติปฏิบัติตน กล่าวคือ การครองตนดีเป็นแบบอย่าง คิด พูดทำ ดี ปฏิบัติตามหลักศาสนา มีสติ มีศีลธรรมจริยธรรม การครองคนให้ เกิดความสามัคคีปรองดอง วางตนเป็นกลาง เปิดใจกว้างรับฟังผู้อื่น มีจิตเมตตาโอบอ้อมอารี มีการสื่อสารที่ดี การครองงานให้เกิดผลสำเร็จ ทุ่เมเทเอาใจใส่ พร้อมเรียนรู้และเปลี่ยนแปลง สร้างแรงบันดาลใจร่วม ทำงาน เพื่อชุมชน เสียสละเห็นประโยชน์ส่วนรวม (4) ด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน กล่าวคือ สามารถส่งเสริม การจัดกิจกรรมชุมชน ที่สอดคล้องกับความต้องการชุมชน มีกลวิธีทำให้ชุมชนเกิดความกระตือรือร้นที่จะ ช่วยเหลือเอาใจใส่และร่วมแบ่งปัน ส่งเสริมการนำวัฒนธรรมชุมชนมาเป็นเครื่องมือสร้างความรักสามัคคี สร้างความเข้าใจ เคารพความแตกต่างที่หลากหลาย การหาจุดร่วมที่ทำด้วยกันได้ผ่านวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ชุมชน มีทักษะความมีมนุษยสัมพันธ์ เชื่อมสัมพันธ์ชุมชนในทุกกลุ่ม ทุกวัย ระมัดระวังสัมพันธ์ภาพของคนใน ชุมชนไม่ให้เกิดความแตกแยก เคารพให้เกียรติกัน ชื่นชวนให้คนในชุมชนต่างเห็นความดีความงามของกันและ กัน (5) ด้านการจัดการความขัดแย้ง กล่าวคือ เสริมสร้างสันติภายใน บนฐานกรุณามนุษย์โดยไม่แบ่งแยก มีสติ และวินัยในตนเอง มีมุมมองที่ถูกต้องเกี่ยวกับความขัดแย้ง เข้าใจเหตุ ประเภทความขัดแย้ง การเปลี่ยนแปลง ความขัดแย้งไปสู่ความสร้างสรรค์ มีทักษะในการจัดการความขัดแย้งที่หลากหลาย สามารถประยุกต์ใช้จัดการ

ปัญหาได้อย่างเหมาะสม (6) ด้านการสื่อสารอย่างสันติ กล่าวคือ ทักษะการพูดการฟังอย่างมีประสิทธิภาพ มีความจริง ชัดเจน สร้างสรรค์ร่วมพลัง เหมาะสมต่อบริบท ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังอย่างสร้างสรรค์ จับประเด็นรวบยอด ความคิด การสังเกต วิเคราะห์ ผู้ที่สื่อสารด้วย รู้จักใช้คำถามสะท้อนความต้องการ การทวนความ เรียนรู้ใช้ประโยชน์จากสื่อที่หลากหลาย ทั้งสื่อท้องถิ่น สื่อออนไลน์ สื่อข้อความ คำพูด (วจนภาษา) การแสดงท่าทาง (อวัจนภาษา) มีสติในการสื่อสาร รู้ทัน ควบคุมอารมณ์ความรู้สึกตนเอง สติในการรับฟัง (7) ด้านการสร้างความร่วมมือและกำหนดจุดหมายร่วมกันของชุมชน กล่าวคือ ทักษะการวางกติการ่วมกัน ด้วยการหาหรือขอความเห็นชอบสร้างความร่วมมือกับชุมชน การเสริมพลังเป้าหมายประโยชน์ร่วมของคนในชุมชน ทำให้ชุมชนเห็นแนวทางร่วมบนความรู้สึกตนเองเป็นเจ้าของในเป้าหมาย ทักษะการแปรเปลี่ยนปัญหามาเป็นการแสวงหาทางออกอย่างสร้างสรรค์ เกิดการร่วมคิดวิเคราะห์ วิจัย รับฟังอย่างให้เกิดเกียรติ กระตุ้นให้เห็นจุดแข็งเพื่อต่อยอด จุดอ่อนเพื่อพัฒนา และสืบสานวัฒนธรรม อัตลักษณ์ของชุมชน การสานต่อผู้นำด้วยการเปิดพื้นที่ให้เยาวชน คนรุ่นใหม่ ร่วมแสดงเป้าหมายการพัฒนาชุมชน ทักษะการเปิดวงเสวนารับฟังความหลากหลายของประชาชน ด้วยความเท่าเทียมและสร้างการมีส่วนร่วม การส่งเสริมการสร้างเป้าหมายอย่างสร้างสรรค์ นำภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม และความหลากหลายมาเป็นจุดร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (8) ด้านพลังเรียนรู้ความคิดสร้างสรรค์ สร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ กล่าวคือ การพัฒนาตนเอง จากความคิดริเริ่มไปสู่การลงมือปฏิบัติเป็นแบบอย่างด้วยความพากเพียร ตั้งใจ ปลุกพลังชุมชนให้ร่วมคิดร่วมทำ การเปิดกว้างทางความคิด กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ความคิดเชิงบวก เรียนรู้รับฟังความเห็นแตกต่าง และกล้าแสดงความคิดเห็นที่สร้างสรรค์ เสริมสร้างทักษะการมองปัญหา ให้เป็นหนทางสู่ปัญญา ด้วยความเมตตากรุณา ประารถนาให้สิ่งดีเกิดขึ้นกับชุมชน ทักษะการเป็นผู้นำแบบใฝ่รู้ ฝึกใคร่ครวญพิจารณา ใช้สติในการแก้ปัญหา มองหาความรู้เพื่อต่อยอดพัฒนาชุมชน มองเห็นชุมชนทรัพยากรในชุมชนชักชวนให้ชุมชนเห็นและนำมาสร้างประโยชน์ (9) ด้านการสร้างเครือข่าย กล่าวคือ การดึงศักยภาพจากการทำงาน เรียนรู้ แลกเปลี่ยนกันและกันทั้งในชุมชนและนอกชุมชน ทักษะการเป็นผู้เชื่อมเครือข่ายจากความเป็นจิตอาสา ทำให้เกิดพลังบวก การทำกิจกรรมที่ตรงกับความต้องการพัฒนาของชุมชน การมองเห็นประโยชน์ของการสร้างเครือข่าย ทำให้ชุมชนรับรู้ผลที่ได้จากการมีเครือข่ายด้วยการลงมือทำ พัฒนาเครือข่ายจากฐานรากที่เกิดจากความรู้สึกแบ่งปัน เป็นเครือข่ายที่หากหาที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติวิถีของชุมชน

ผลการศึกษาโครงการย่อย 2 การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน องค์ประกอบของหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ประกอบด้วย (1) หลักการและจุดหมายที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ตามปรัชญาหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่ “สร้างตน เปลี่ยนแปลงคนสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อสันติสุข” (2) วัตถุประสงค์ ได้แก่ 1) เพื่อสร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใกล้ชิดกับคนในชุมชนโดยตรง ให้มีภาวะผู้นำด้านสันติภาพที่มีความรู้ ทักษะคติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข 2) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารที่สร้างสันติวัฒนธรรม การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ 3) เพื่อสร้างทักษะการเป็นพี่เลี้ยงการติดตามและประเมินผลงานการสร้างสังคมสันติสุข (3) เนื้อหาหลักสูตรมี 2 ช่วง คือ 1) การอบรมต่อเนื่อง 3 วัน รวม 20 ชั่วโมง มี 5 Module + 1 Pre-

Module และ Module 6 เป็นระยะติดตาม 1 ครั้ง การอบรม 20 ชั่วโมง ประกอบด้วย Pre-Module เปิดใจขยายพื้นที่สันติภายใน (3 ชม.) Module 1 จุดพลังความคิดสู่วิถีสันติวัฒนธรรม (3 ชม.) Module 2 สื่อสารสร้างพลังสันติวัฒนธรรม (4 ชม.) Module 3 การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ (3 ชม.) Module 4 ชุมชนเรียนรู้สันติวัฒนธรรม (3 ชม.) Module 5 พี่ประคองน้องสร้างสันติสุขในชุมชน (4 ชม.) Module 6 ถอดรหัสสันติวัฒนธรรมนำสู่ความยั่งยืน (1 เดือน) (4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นอยู่บนพื้นฐานขององค์ประกอบทั้ง 3 มิติ ได้แก่ S-O-C (Self – Others – Context) หมายถึง การพัฒนาตนเอง การพัฒนาผู้อื่น และการคำนึงถึงบริบทสิ่งแวดล้อม โดยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) เช่น การอภิปรายกลุ่ม การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การนำไปประยุกต์ใช้และการสอนงาน (Mentoring) (5) การวัดและประเมินผลของหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ใช้การวัดและการประเมินผลทั้ง 2 มิติ ได้แก่ การประเมินผลระหว่างการอบรม (Formative Assessment) และการประเมินผลรวม (Summative Assessment) โดยวิธีการที่ใช้ในการวัดและประเมินผล การทดสอบก่อน (Pre-test) และหลังการอบรม (Post-test) การประเมินผลระหว่างเรียน เช่น การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าอบรม การสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม องค์ความรู้จากงานวิจัยที่พบคือ Model PDCA เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้ได้มาในการออกแบบหลักสูตรที่จะพัฒนาผู้นำให้เป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่สร้างสันติสุขในชุมชน โดยกระบวนการพัฒนา 4 ขั้น ดังนี้ P-The Paradigm of Local Peace Engineer คือ กระบวนทัศน์วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น D-Design Thinking คือ กระบวนการคิดเชิงออกแบบ C-Check and evaluate by the professional learning community คือ ตรวจสอบและประเมินผลด้วยชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ A-Awaken of Local Peace Engineer เป็นขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาหลักสูตรคือ การนำหลักสูตรไปทดลองใช้บนฐานที่มองเห็นปัจจัยความสำเร็จในการที่หลักสูตรสามารถเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน

ผลการศึกษาโครงการย่อย 3 การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข พบว่า การนำหลักสูตรไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม 1) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ต.บึงนาราง จ.พิจิตร วันที่ 16-18 พฤศจิกายน 2563 และ 2) กลุ่มผู้นำท้องถิ่น ต.บ้านป้อม จ.พิจิตร วันที่ 24-26 พฤศจิกายน 2563 ได้ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นเพื่อสร้างชุมชนสันติสุข ก่อนทดลองใช้หลักสูตรอบรมระหว่างก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ประเมินพฤติกรรมเรียนรู้ 3 ด้าน ได้แก่ ความมุ่งมั่นเรียนรู้พัฒนาด้วยสติ ขันติ, ความเสียสละ แบ่งปัน สื่อสารเชิงบวก, ด้านการวิเคราะห์แก้ปัญหา การทำงานแบบมีส่วนร่วม ประเมินโดยผู้เข้าอบรม เพื่อนคู่กลายมิตร และทีมสังเกตการณ์วิทยากร ผลการประเมินพบว่า ผู้เข้าอบรมมีคะแนนการเรียนรู้ทั้ง 3 รายการ ทั้งการประเมินตนเอง เพื่อนร่วมอบรมประเมิน (บัดดี้) และทีมสังเกตการณ์วิทยากร ประเมินสอดคล้องกัน รูปแบบกิจกรรมต่าง ๆ ในหลักสูตรสามารถพัฒนาสมรรถนะผู้นำและสร้างผู้นำให้เป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่มีสมรรถนะ

5 ด้าน ได้แก่ 1) การสร้างการมีส่วนร่วมให้ชุมชนได้เรียนรู้พัฒนาบวรวิถีสันติวัฒนธรรม 2) การสื่อสารสร้างสันติและจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ 3) การปฏิบัติตนเป็นต้นแบบมุ่งสู่วิถีแห่งสันติ 4) จิตตระหนักรู้วิถีสันติภายในตน 5) มีอุดมการณ์นำพาชุมชนเข้าถึงหัวใจแห่งสันติวิถี เกิดวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่มีพลังในการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุขสะท้อนจากการทำโครงการพัฒนาชุมชนที่นำเสนอกองทุนยุติธรรมชุมชน 3 โครงการต่อกลุ่มผู้เข้าอบรม ผู้เข้าอบรมมีความประทับใจและนำไปใช้การพัฒนาดน ขยายผลและสร้างสรรค์ชุมชนแห่งสันติสุข

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบโมเดล เรียกว่า “สามพลังพัฒนาวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น” ประกอบด้วย พลังที่ 1 พลังแห่งการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงตามหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีลสิกขา จิตตสิกขา ปัญญาสิกขา สะท้อนผ่านสัญลักษณ์วิศวกรสันติภาพ ประกอบด้วย วงเกียร์ 8 หมายถึง หลักพัฒนาดนด้วยมรรคมีองค์ 8 นักพิราบ หมายถึง ผู้นำเป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่นำพาตนเองไปปรับใช้ช่วยเหลือสังคมผู้นำต้นแบบสันติภาพ ที่มีความรู้ เจตคติ ความสามารถและทักษะการใช้เครื่องมือเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาให้เกิดสันติสุขในชุมชนและสังคม ดอกบัว หมายถึง จุดหมายของการพัฒนาชุมชน คือ การรู้ ตื่น เบิกบานของชุมชนเป็นชุมชนสันติสุข

พลังที่ 2 พลังแห่งการเสริมสร้างสมรรถนะด้วยโคชกัลยาณมิตร หมายถึง สมรรถนะของการเป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ต้องได้รับการพัฒนาเสริมพลัง ประกอบด้วย การสร้างข้อปฏิบัติชุมชนอย่างมีส่วนร่วม การสร้างการเข้าถึงสุขแท้ การปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยความเข้าอกเข้าใจเห็นใจ สร้างสรรค์การสื่อสารสันติภาพ สร้างการคิดวิเคราะห์เป็นระบบ ประกอบด้วยเหตุผล เห็นความเชื่อมโยงและสร้างสรรค์สร้างการเป็นพี่เลี้ยงในการแก้ปัญหาด้วยปัญญา การประสานใจเชื่อมความรักในการเรียนรู้และพัฒนาจากการโค้ชของกัลยาณมิตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ พลังที่ 3 การเรียนรู้สันติกระบวนการด้วย 6 ขั้นตอนการเรียนรู้ที่มีสติเป็นฐาน 1) เข้าใจเบิกบานเป็นสุข 2) ปรับเลนส์ตาและเปิดหัวใจ 3) สันสเทือนความคิดด้วยพลังบวก 4) แผนที่การเรียนรู้วิถีแห่งสันติ เป็นการเข้าสู่การเรียนรู้ที่มีการเรียบเรียงเนื้อหาตามลำดับการเรียนรู้ที่เริ่มจากจุดเปลี่ยนแรกคือ 1) รู้จักตนเอง ความเป็นผู้นำ 2) จุดพลังความคิดสู่วิถีสันติวัฒนธรรม 3) สื่อสารสร้างพลังสันติวัฒนธรรม 4) การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ 5) ชุมชนเรียนรู้สันติวัฒนธรรม พี่ประคองน้องสร้างสันติสุขในชุมชน 5) กระเจกสะท้อนเพื่อการพัฒนาสร้างสันติภายใน 6) ก้าวอย่างเป็นพี่เลี้ยงอย่างมั่นใจสู่จุดหมายขยายพื้นที่สันติ โดยแต่ละขั้นตอนจะมีสติ เป็นกลไกกำกับการเรียนรู้ ตื่น เบิกบาน ในการเรียนรู้

อภิปรายผลการวิจัย

คุณลักษณะของผู้นำสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชนที่พบจากงานวิจัยทั้งสันติภายในและสันติภายนอกของผู้นำจะส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน สอดคล้องกับ Pansawan et al. (2014) ได้นำเสนอคุณลักษณะผู้นำชุมชนที่พึงประสงค์เพื่อสันติภาพในสังคมไทย ควรพัฒนาคุณลักษณะผู้นำ

ให้ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ 1) บุคลิกดี ประกอบด้วย การมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ วางตัวเหมาะสมกับกาลเทศะ ยิ้มแย้ม แจ่มใส กิริยาสุภาพ แต่งกายสะอาด เรียบร้อย 2) พฤติกรรมดี ประกอบด้วย ผู้นำมีศีล 5 ครบทุกข้อ ความมีวินัย สัจจะวาจา มีสัมมาอาชีวะ 3) จิตใจดี ประกอบด้วย มีเมตตา กรุณา มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการทำงาน ควบคุมอารมณ์ได้ คุณธรรม จริยธรรม และ 4) ปัญญาดี ประกอบด้วย รู้แจ้งทันโลก ปรับตัวเก่ง กล้าหาญ อดทน สันโดษ

การพัฒนาสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข จุดมุ่งหมาย ลำดับเนื้อหาในการอบรมทั้ง 6 Module รูปแบบกิจกรรม มีการวางลำดับที่เหมาะสมสามารถพัฒนาผู้นำท้องถิ่นให้เกิดการเรียนรู้และเสริมสร้างทักษะซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสร้างสันติสุขให้กับตนเองและสังคม สอดคล้องกับ Wattanapradith et al. (2017) ได้สังเคราะห์งานวิจัยที่ได้ศึกษาทดลองเกี่ยวกับการพัฒนาจิตและปัญญา พบว่า การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ควรเริ่มต้นจาก (1) การสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ (Inspiration) (2) การปรับเปลี่ยนมุมมองเพื่อชีวิตที่ดี (Transform view to be good life) (3) การสร้างแรงสั่นสะเทือนทางความคิด (Create vibrations of thought) (4) การปฏิบัติเพื่อสร้างการตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง (Practice to create self-esteem) (5) การสะท้อนตนเองและการพัฒนาก้าวต่อไป (Self-reflection and development even further) (6) ขยายพื้นที่แห่งความสุข (Spread the area of Happiness) และ 4 Happy life เกณฑ์ชี้วัดกระบวนการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมพบว่า ความสุข 4 ด้าน คือ (1) พัฒนากายให้เป็นสุข (1) พัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข (3) พัฒนาจิตใจเข้าถึงความสุขด้านใน (4) พัฒนาปัญญาโดยใช้ความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ การนำหลักไตรสิกขาเป็นกรอบพื้นฐานในการออกแบบการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะของผู้นำท้องถิ่นให้เป็นวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นนั้น สอดคล้องกับ Chantrawutikorn et al. (2019) การเรียนรู้แบบไตรสิกขา สามารถเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมประกอบด้วย ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม การเคารพให้เกียรติผู้อื่น การให้บริการหรือรับใช้ผู้อื่น การใช้อำนาจและอิทธิพลอย่างเหมาะสม และการเสริมสร้างความร่วมมือในกลุ่ม ของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งไตรสิกขาเป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาในระดับปัญญา มิใช่แค่ความเข้าใจ ความรู้สึก ทศนคติ ความเชี่ยวชาญ แบบชาวลอก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่สามารถนำไปแก้ปัญหาคความทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างแท้จริง เข้าข่ายความรู้ท่วมหัวแต่เอาตัวไม่รอด แต่กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นกระบวนการที่ช่วยสร้างความเห็นถูก คือ การเห็นสรรพสิ่งตรงตามเป็นจริง และนำไปสู่วิถีคิดที่นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นชีวิตที่ดีงาม เมื่อชีวิตดำเนินไปในทางที่ดีงาม ย่อมพัฒนาไปสู่การปฏิบัติตนในสังคมด้วยความดีงาม กระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธจึงไม่ใช่แต่ทำให้เกิดการพัฒนาตนเอง แต่เป็นการพัฒนาในระดับสังคมด้วย เป็นการพัฒนาการที่ควบคู่กันไป

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สถาบันการศึกษา สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมผู้เรียนให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาพัฒนาสันติภายใน และสันติภายนอก การเน้นให้ผู้เรียนมุ่งฝึกฝนพัฒนาตนเองก่อนจะไปพัฒนาคนอื่น และการตระหนักถึงจุดหมายของชีวิตที่สร้างประโยชน์ให้กับตนเองและ

หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องทั้งด้านการปกครอง ด้านพัฒนาสังคม ด้านยุติธรรม เป็นต้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้เกิดพัฒนาคนในชุมชนอันเป็นกลไกสำคัญที่จะเสริมสร้างให้สังคมมีความมั่นคง เข้มแข็งและอยู่เย็นเป็นสุข

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการศึกษาที่นำองค์ความรู้ไปต่อยอดขยายผลกับกลุ่มศึกษาอื่นในประเด็นการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุข

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นการพัฒนาพลังแห่งการเสริมสร้างสมรรถนะด้วยโค้ชกัลยาณมิตรเพื่อเสริมสร้างสังคมสันติสุข เพื่อพัฒนาโค้ชตัวคุณเพื่อการต่อยอดขยายผล

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นการพัฒนาการเรียนรู้สันติกระบวนทัศน์ด้วยสติวิถีเพื่อเสริมสร้างชีวิตสันติสุข โดยนำไปศึกษาพัฒนาในกลุ่มเด็กและเยาวชน

References

- Chantrawutikorn, S. (2019). *Study and Development of a Training Model Based on Threefold Training to Strengthen Ethical Leadership for Executive Officers and Team Leaders in an Organization*. (Doctoral Dissertation). Graduate school: Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2020). *National Strategy*.
- Pansuwan, A. (2014). *The Development of Community Leader Characteristics in Accordance of Phranakhonsriyutthaya*. (Doctoral Dissertation). Graduate school: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phra Dharmapitaka (P.A. Payutto). (2001). *Buddhist methods of teaching*. (8th ed.). Bangkok: National Education Agency.
- Phramaha Hansa Dhammaso. (2018) . The Integration of the Knowledge in Field of Peace for Developing Peace Building Process in Thai Society. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(3), 1254-1266.
- Sandmann, L. R., & Vandenberg, L. (1995). A framework for 21st century leadership. *Journal of Extension*, 33(6).

- Singmatr, S., Meemana, P., & Kaewin, D. (2017). *Leadership traits of the Executive in the 21st century. RMU GRC 2017*. Retrieved December 15, 2020, from <http://gs.rmu.ac.th/grc2017/fullpaper/file/PS-O-01.pdf>.
wamwichakar/bthbathchumchnthxngthinkabkarkhabkheluxnsumodelprathesthiy40.
- Wattanapradith, K. (2016). Peace Community in the 26th Buddhist Century: Knowledge Learned from Peace Community in Conflict Areas. *Journal of MCU Peace Studies*, 6 (Special), 13-24.
- Wattanapradith, K., Seethong, K., Rojjanauthai, S., & Areekul, C. (2018). *The Holistic Development of Mind and Wisdom: Documentary and Research Synthesis*. (Doctoral Dissertation). Graduate school: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Wisuppee, W. (2017). *The role of local communities to propel Thailand to model 4.0. Learning Institute for Everyone*. Retrieved December 15, 2020, from: <https://sites.google.com/a/life.ac.th/main/bthkh>
- Wongyai, W., & Phatphon, M. (2019). *The Coaching for competencies*. Bangkok: Center for Innovation, Curriculum and Learning Leadership.

การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่น

ในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน*

The Development of Curriculum for Enhancing the Local Leader

Competencies in Becoming Peace Engineer for

Building Peace in the Communities

¹พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และขันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Phra Pramote Vatagovito, Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

and Khanthong Watthanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: boss04506@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน และ 2) เพื่อนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 33 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1. วิศวกรสันติภาพท้องถิ่นเป็นผู้ที่สร้างสันติสุขให้กับชุมชน สร้างความเปลี่ยนแปลงเน้นการมีส่วนร่วม มีสมรรถนะของวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นพัฒนาเป็นเนื้อหาหลักสูตร ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์และอุดมการณ์ 2) หลักการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแนวทางดำเนินชีวิต 3) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน 4) การจัดการความขัดแย้ง 5) การสื่อสารที่สร้างพลังและเกิดสันติในชุมชน 6) การสร้างความร่วมมือและกำหนดจุดหมายร่วมกันของชุมชน 7) การเสริมสร้างพลังการเรียนรู้คิดสร้างสรรค์ชุมชนเกิดการเรียนรู้ 8) การสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง โดยหลักสูตรมีรูปแบบการอบรมที่มีความยืดหยุ่น เน้นการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างทักษะการนำไปใช้ได้จริง 2. เป็นการสร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใกล้ชิดกับคนในชุมชน ให้มีภาวะผู้นำด้านสันติภาพ ทักษะคิดในการอยู่ร่วมกัน พัฒนาทักษะการสื่อสารสร้างสันติวัฒนธรรม ชุมชนแห่งการเรียนรู้ จัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ สร้างทักษะการเป็นพี่เลี้ยงการติดตามและประเมินผลงานการสร้างสังคมสันติสุข ขยายพื้นที่สันติภายใน 1) จุดพลังความคิดสู่วิถีสันติวัฒนธรรม 2) สื่อสารสร้างพลังสันติวัฒนธรรม 3) จัดการความขัดแย้งสร้างสรรค์ 4) ชุมชนเรียนรู้สันติ

*Received February 11, 2021; Revised April 17, 2021; Accepted April 23, 2021

วัฒนธรรม 5) ที่ประกอบน้องสร้างสันติสุข 6) ถอดรหัสสันติวัฒนธรรมนำสู่ความยั่งยืน คำนี้ถึงบริบทสิ่งแวดล้อม จัดการเรียนรู้เป็นแบบเชิงรุก

คำสำคัญ: พัฒนาหลักสูตร; เสริมสร้างสมรรถนะ; ผู้นำท้องถิ่น; วิศวกรสันติภาพ; สันติสุขในชุมชน

Abstract

The objectives of this research article are as followed: 1) to develop the curriculum development for local leadership empowerment to be the peace engineer to create the peace in the community and 2) to evolve and introduce curriculum development for local leadership empowerment to be a peace engineer to create peace in the community. The research is the field qualitative research from 33 samples.

The research finds that 1. Local peace engineer is person who create the peace of community, makes the changing, participative, and has the skills of local peace engineer to develop the curriculum. 2) The self-discipline of life 3) To reinforce the community relations 4) Conflict Management 5) The communication to support the power of peace in community. 6) Network and find the shared values of community. 7) The support power of creative thinking in community. 8) Creating the network of strong community that has the curriculum which also has the flexible training, participative, sharing and do practical for developing the skills and evaluated from experiments. 2. It is the development of the changing leader that close to community and to have peaceful leadership, attitude to live together, to develop the communication skill in term of peace culture, learning community, creatively conflict management, to create the skills of supporter to follow and evaluate the achievements of peace community, the detail of open mind for opening the space of peace. 1. To start with power of thinking in term of peace culture 2. To communicate with peace culture. 3. To solve the conflict with creativity. 4. Community learns about peace culture 5. Supporter helps another one to create the peace community. Reflection on the peace culture towards the sustainability 6. Decoding of peaceful culture leads to sustainability Take into account the environmental context Manage learning to be proactive.

Keywords: The Curriculum Development; Empowerment; Local Leader; Peace Engineer; Peace in Community

บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยไปสู่ยุค Thailand 4.0 ภายใต้หลักการ “มั่นคง มั่งคั่ง เข้มแข็ง” นั้น หัวใจสำคัญ คือ ต้นทุนมนุษย์ ซึ่งนอกจากต้องมีความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจในระดับเวทีโลกแล้วยังต้องเสริมสร้างคุณธรรมของคนในประเทศ อันได้แก่ วินัย จิตสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อสังคม พินิจผลประโยชน์สาธารณะสามารถพึ่งพาตนเองได้และมีภูมิคุ้มกันรองรับกระแสการเปลี่ยนแปลงอันจะเป็นเหตุให้นำไปสู่ปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความไม่เท่าเทียมกัน ทำให้สันติสุขน้อยลงทั้งในระดับปัจเจก ชุมชนและสังคม ทั้งนี้หากถอดบทเรียนปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยที่ผ่านมา กล่าวได้ว่า ทิฐิ หรือความเห็นทางการเมืองที่แตกต่าง การขาดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การไม่เคารพกติกาของคนในสังคม ปัจจัยเหล่านี้ล้วนแล้วเป็นสาเหตุให้สังคมไทยเดินไปสู่ความไม่ปรองดอง สรุปได้ว่า การพัฒนาคนไทยที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่ Thailand 4.0 จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องตระหนักถึงความสำคัญในประเด็นต่างๆ เหล่านี้ การค้นหาแนวทางการพัฒนาจึงเป็นเรื่องท้าทายและเร่งด่วน

แนวทางการพัฒนาตัวแบบทางสังคมที่สำคัญ คือ ผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้นำท้องถิ่น ซึ่งมีผลการศึกษาบ่งชี้ถึงความสำคัญของบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นที่สำคัญ ทั้งในการนำอย่างมีประสิทธิภาพ การเป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น การเป็นแบบอย่างประชาธิปไตย และมีบทบาทสร้างสันติภาพ ในฐานะเป็นตัวเชื่อมและรู้ปัญหารากหญ้าและเป็นผู้ที่ทำงานใกล้ชิดประชาชน แต่ผู้นำท้องถิ่นนั้นยังขาดการส่งเสริมองค์ความรู้ด้านสันติภาพอย่างจริงจังด้วยเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นให้เป็นต้นแบบแก่สังคม และมีศักยภาพในการนำสันติสุขมาสู่ชุมชน และสังคม คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่นต้นแบบทั้งด้านกาย สังคม จิต และปัญญา และการพัฒนาหลักสูตรผู้นำท้องถิ่นต้นแบบ ด้วยการบูรณาการองค์ความรู้ด้านสันติภาพ ด้านการสื่อสาร ด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ให้เป็น “วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น” ที่เป็นตัวแบบคนไทยที่สมบูรณ์ มีความรู้ความสามารถในการจัดการความขัดแย้ง มีสันติภายใน และสร้างสันติภายนอกพัฒนาชุมชน สังคมให้เกิดสันติสุข

ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนารสร้างนักวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นให้เกิดมีขึ้น เกิดจากผู้นำมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อทิศทางของสันติภาพที่สร้างขึ้น ผู้นำสันติภาพท้องถิ่นต้องเป็นผู้ที่สามารถทำให้คนอื่นคล้อยตามด้วยศรัทธาให้เขาฟังเราฟังความคิดอ่านของเราให้เขาอยากเดินตามเรา เป็นผู้นำกลุ่มที่มีอิทธิพลเหนือพฤติกรรมของสมาชิกในกลุ่มมีเป้าหมายที่ชัดเจนสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ได้มีการจัดการและพัฒนาบุคลากรตัดสินใจอย่างเป็นระบบพัฒนาทีมงานมีการสื่อสารที่ดี (Wichaiwichien, 1999) คุณลักษณะภาวะผู้นำท้องถิ่นต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มหรือองค์กรให้ทำหน้าที่ในการนำพาปัญหาการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาเพื่อให้กลุ่มหรือบุคลากรในองค์กรสามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจเพื่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ซึ่งผู้นำอาจจะไม่ใช่ผู้บริหารและผู้บริหารโดยตำแหน่งอาจจะไม่ใช่ผู้นำก็ได้และผู้นำที่ดีต้องประพฤติถูกต้องตามหลักคุณธรรมและสามารถเป็นแบบให้ผู้อื่นอยากเดินตาม นอกจากนี้มีผลการศึกษาพบว่า ชุมชนจะสันติสุขได้นั้น มิติด้านผู้นำ (Leaders) เป็นด้านที่ส่งผลสะท้อนถึงทิศทางชุมชนในการที่ผู้นำทั้งด้านผู้นำศาสนาและผู้นำชุมชน หรือผู้นำทางจิตวิญญาณ สามารถนำพาชุมชน

ก้าวผ่านความขัดแย้ง และสร้างสันติสุขให้กับชุมชน คุณธรรม วิสัยทัศน์ ทักษะของผู้นำเป็นตัวบ่งชี้สำคัญ (Watthanapradit, 2016)

ผู้นำเสนอคุณลักษณะผู้นำสันติภาพท้องถิ่นควรมีลักษณะทางกายและทางจิตวิทยาที่ผู้นำนั้นเกี่ยวข้อง คือความเฉลียวฉลาด (Intelligence) ความซื่อสัตย์ (Honesty) และความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) (Soontrayut, n.p.) คนบางคนเท่านั้นที่เกิดมาเพื่อเป็นผู้นำ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือบุคคลใดจะเป็นผู้นำในอนาคตได้หรือไม่ ได้ถูกกำหนดล่วงหน้าโดยธรรมชาติแล้ว (Thanacharoenrat, 2010) การวิเคราะห์คุณลักษณะผู้นำจากผลงานวิจัยเมื่อปี ค.ศ. 1948 ได้มีการค้นพบจุดร่วมสำคัญ 7 ประการของคุณลักษณะเชิงบุคลิกภาพกับการเป็นผู้นำที่ประสบความสำเร็จ คือ ความเฉลียวฉลาด การริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะด้านสังคม ความเชื่อมั่นในตนเองพลังแห่งความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์มั่นคงต่อหลักการ (Na Phuket, 2009)

การพัฒนานักวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นจะก่อให้เกิดการระดมทรัพยากรบุคคลทางการศึกษาให้เข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพหลักสูตรท้องถิ่น และได้จัดทำ “หลักสูตรเพื่อพัฒนานักวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น” เพื่อให้หน่วยงานท้องถิ่น หรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ประโยชน์ในการจัดรายละเอียดของเนื้อหาองค์ความรู้เกี่ยวกับการผู้นำท้องถิ่นให้เป็นนักวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นให้เหมาะสมกับสภาพบริบทของชุมชนและนำไปสู่การปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นการทำให้ผู้นำท้องถิ่นได้รู้จักและเข้าใจมีความรัก ความภาคภูมิใจในชุมชนของตน เห็นคุณค่าและเข้าใจสิ่งแวดล้อมของตน รู้จักปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมยิ่งขึ้น นำการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่สามารถพัฒนาและนำความเจริญและสันติสุขมาสู่ในชุมชน

โครงการวิจัยนี้อยู่ภายใต้แผนวิจัยเรื่อง วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น: ต้นแบบผู้นำสร้างสันติสุขให้ชุมชน มุ่งจะสร้างนวัตกรรมด้านสังคมที่จะนำไปสู่การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคมในการที่จะร่วมกันสร้างค้นหาคุณลักษณะผู้นำท้องถิ่น ที่ส่งผลต่อการสร้างสันติสุขในชุมชน และพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพ ตลอดจนนำไปสู่การพัฒนาฝึกอบรมสมรรถนะผู้นำด้วยรูปแบบนวัตกรรมการสร้างวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ที่ส่งผลต่อการสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดสันติสุข ด้วยมุ่งหวังก่อให้เกิดนักวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น เพื่อเป็นต้นแบบผู้นำสร้างสันติสุขให้ชุมชนในการสร้างความปรองดองและสมานฉันท์ โดยใช้หลักคำสอนทางศาสนายกระดับกระบวนการแก้ไขปัญหาด้วยทักษะและองค์ความรู้ด้วยพุทธสันติวิธี สำหรับโครงการย่อย 2 นี้ ได้เป็นการนำองค์ความรู้ในโครงการวิจัยย่อย 1 คุณลักษณะผู้นำที่สร้างสรรค์สันติสุขในชุมชน หรือ วิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ดังนั้น งานวิจัยจึงมุ่งเน้นที่สร้างองค์ความรู้ การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชนเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ที่ได้จากโครงการย่อย 1 นำมาออกแบบกิจกรรม เนื้อหาที่เหมาะสมกับการพัฒนาสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพที่เสริมสร้างชุมชนให้เกิดสันติสุข

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน
2. เพื่อนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม (Qualitative Field Research) โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาด้านเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึก สทนนานากลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการเก็บข้อมูล ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาการพัฒนาหลักสูตร ผู้นำชุมชนท้องถิ่น บริบทของผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ ระยะที่ 1 การออกแบบโครงสร้างเนื้อหา สำคัญที่ใช้ในการออกแบบหลักสูตร โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structure In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จำนวน 7 กลุ่ม จำนวน 33 ท่าน ได้แก่ 1) ด้านวิทยาการกระบวนการจำนวน 5 ท่าน 2) ด้านไกล่เกลี่ย จำนวน 5 ท่าน 3) ด้านผู้นำต้นแบบ จำนวน 5 ท่าน 4) ด้านพหุวัฒนธรรม จำนวน 4 ท่าน 5) ด้านพัฒนาผู้นำ จำนวน 5 ท่าน 6) ด้านสันติวิธี จำนวน 5 ท่าน 7) ด้านการสื่อสารแบบสันติ จำนวน 4 ท่าน โดยมีประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 ประเด็น

ขั้นตอนที่ 3 การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาหลักสูตร โดยการวิพากษ์วิธี การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การระดมสมอง ประชุมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ผู้ทรงคุณวุฒิและทีมวิจัย ผู้เชี่ยวชาญด้านการก่อสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตพัฒนาจิตและปัญญา ด้านสันติวิธี ด้านการจัดการความขัดแย้ง ด้านกระบวนการยุติธรรมชุมชน จำนวน 7 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 ทดลองใช้หลักสูตร โดยมีการนำหลักสูตรไปทดลองใช้กับกลุ่มเป้าหมายที่มีความเหมือนกันในพื้นที่ของผู้นำท้องถิ่น และวิเคราะห์และสรุปหลักสูตรพัฒนาผู้นำท้องถิ่นจากการประเมินผล

ขั้นตอนที่ 5 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย นำเสนอผลการวิจัยและนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ให้ความหมายวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นเป็นผู้ที่สร้างสันติสุขให้กับชุมชน เป็นผู้ประสานความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้กับชุมชน สร้างความเปลี่ยนแปลงเน้นการมีส่วนร่วม

ร่วม และมีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมในการทำงานด้านสันติภาพในบ้าน วัด โรงเรียน สามารถเชื่อมประสานผู้คนให้สามารถทำงานด้วยกันได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลวิจัยจากโครงการย่อย 1 เกี่ยวกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดผู้นำท้องถิ่นที่สร้างสันติสุขให้ชุมชน ซึ่งมีความครอบคลุมทั้งคุณลักษณะและสมรรถนะของวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น สมรรถนะของวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นพัฒนาเป็นเนื้อหาหลักสูตร ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์และอุดมการณ์ 2) หลักการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแนวทางดำเนินชีวิต 3) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน 4) การจัดการความขัดแย้ง 5) การสื่อสารที่สร้างพลังและเกิดสันติในชุมชน 6) การสร้างความร่วมมือและกำหนดจุดหมายร่วมกันของชุมชน 7) การเสริมสร้างพลังการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์และทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วม 8) การสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง โดยหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายหลักสูตรเนื้อหาหลักสูตรตาม 8 สมรรถนะ รูปแบบการอบรมที่มีความยืดหยุ่น เน้นการมีส่วนร่วมและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างทักษะการนำไปใช้ได้จริง ต้องมีการประเมินด้วยการสังเกต สอบถามสัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้อง หรือ เป็นแบบสอบถามก่อนหลัง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ผลการวิจัยพบว่า การนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ประกอบด้วย หลักการและจุดหมายที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ตามปรัชญาหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่ “สร้างคนเปลี่ยนแปลงคน ส่งเสริมเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อสันติสุข” เป็นการสร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใกล้ชิดกับคนในชุมชนโดยตรง ให้มีภาวะผู้นำด้านสันติภาพที่มีความรู้ ทักษะคติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข พัฒนาทักษะการสื่อสารที่สร้างสันติวัฒนธรรม การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และเพื่อสร้างทักษะการเป็นพี่เลี้ยงการติดตามและประเมินผลงานการสร้างสังคมสันติสุขด้านเนื้อหาหลักสูตร มี 5 Module + 1 Pre-Module และ Module 6 เป็นระยะติดตาม 1 ครั้ง การอบรม 20 ชั่วโมง ประกอบด้วย Pre-Module เปิดใจ ขยายพื้นที่สันติภายใน Module 1 จุดพลังความคิดสู่วิถีสันติวัฒนธรรม Module 2 สื่อสารสร้างพลังสันติวัฒนธรรม Module 3 การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ Module 4 ชุมชนเรียนรู้สันติวัฒนธรรม Module 5 พี่ประคองน้องสร้างสันติสุขในชุมชน Module 6 ถอดรหัสสันติวัฒนธรรมนำสู่ความยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่นอยู่บนพื้นฐานขององค์ประกอบทั้ง 3 มิติ ได้แก่ S-O-C (Self – Others – Context) หมายถึง การพัฒนาตนเอง การพัฒนาผู้อื่น และการคำนึงถึงบริบทสิ่งแวดล้อม โดยในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ (Learning by Doing) เช่น การอภิปรายกลุ่ม การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การนำไปประยุกต์ใช้และการสอนงาน (Mentoring) และมีการเสนอแนะวิธีการวัดและประเมินผลของหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ด้วยการวัดและการประเมินผลทั้ง 2 มิติ ได้แก่ การประเมินผลระหว่างกระบวนการ (Formative Assessment) และการประเมินผลรวม (Summative Assessment) โดยวิธีการที่ใช้ในการวัดและประเมินผล การทดสอบก่อน (Pre-test) และหลังการอบรม

(Post-test) การประเมินผลระหว่างเรียน เช่น การสังเกตพฤติกรรมผู้เข้าอบรม การสังเกตการทำกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งจะส่งผลในการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน

องค์ความรู้ใหม่

หลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ต้องมีหลักการและจุดหมายที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้นำท้องถิ่น ตามปรัชญาหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่สร้างคน เปลี่ยนแปลงคน ส่งการเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อสันติสุข เป็นการสร้างและพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใกล้ชิดกับคนในชุมชนโดยตรง โดยภาวะผู้นำด้านสันติภาพที่มีความรู้ ทักษะในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข พัฒนาทักษะการสื่อสารที่สร้างสันติวัฒนธรรม การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ และเพื่อสร้างทักษะการเป็นพี่เลี้ยงการติดตามและประเมินผลงานการสร้างสังคมสันติสุข ด้านเนื้อหาหลักสูตร มี 5 Module + 1 Pre-Module ประกอบด้วย Pre-Module เปิดใจ ขยายพื้นที่สันติภายใน Module 1 จุดพลังความคิดสู่วิถีสันติวัฒนธรรม Module 2 สื่อสารสร้างพลังสันติวัฒนธรรม Module 3 การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ Module 4 ชุมชนเรียนรู้สันติวัฒนธรรม Module 5 พี่ประคองน้องสร้างสันติสุขในชุมชน Module 6 ถอดรหัสสันติวัฒนธรรมนำสู่ความยั่งยืน การพัฒนาผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ สันติภายใน ทักษะ ทักษะคิด และการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกัน

5 Module + 1 Pre-Module						
Pre-Module	Module1	Module 2	Module 3	Module 4	Module 5	Module 6
เปิดใจ ขยายสันติ ภายใน	จุดพลังความคิด สู่วิถีสันติ วัฒนธรรม	สื่อสารสร้างพลัง สันติวัฒนธรรม	การจัดการความ ขัดแย้งอย่าง สร้างสรรค์	ชุมชนเรียนรู้ สันติวัฒนธรรม	พี่ประคองน้อง สร้างสันติสุขใน ชุมชน	ถอดรหัสสันติ วัฒนธรรมนำสู่ ความยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน วิศวกรสันติภาพท้องถิ่นจึงเป็นผู้ที่สร้างสันติสุขให้กับชุมชน เป็นผู้ประสานความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้กับชุมชน สร้างความเปลี่ยนแปลงเน้นการมีส่วนร่วม สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกลุ่มคนให้มองเห็นจุดมุ่งหมายเดียวกันสู่สันติภาพ และเป็นบุคคลที่มีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมในการทำงาน

ด้านสันติภาพในบ้าน วัด โรงเรียน และร้อยเรียงเชื่อมประสานผู้คนต่างๆ ให้สามารถมาทำงานด้วยกันได้
สมรรถนะของวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์และอุดมการณ์ 2) หลักการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง
แนวทางดำเนินชีวิต 3) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ชุมชน 4) การจัดการความขัดแย้ง 5) การสื่อสารที่สร้าง
พลังและเกิดสันติในชุมชน 6) การสร้างความร่วมมือและกำหนดจุดหมายร่วมกันของชุมชน 7) การเสริมสร้าง
พลังการเรียนรู้ ความคิดสร้างสรรค์และทำให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ร่วม 8) การสร้างเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง
โดยหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน
ประกอบด้วยจุดมุ่งหมายหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตร รูปแบบการอบรมที่มีความยืดหยุ่น เน้นการมีส่วนร่วมและ
การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติเพื่อสร้างทักษะ โดยใช้สื่ออุปกรณ์ที่ประกอบการฝึกอบรม มีเครื่องมือ
ในการวัดผลประเมินผลหลักสูตรจากการทดลองนำไปใช้จริง ผ่านการสังเกต สอบถาม สัมภาษณ์ ผู้เกี่ยวข้อง
หรือ เป็นแบบสอบถามก่อนหลัง ซึ่งสอดคล้องทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม สามารถสอดคล้องกับงานวิจัย
เรื่องรูปแบบการพัฒนาวิทยากรต้นแบบสันติภาพโดยพุทธสันติวิธี (Phra Pramote Vadakovid, 2018)
หลักสูตรที่มีคุณภาพต้องมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบสามารถเกิดรูปแบบ

ในการประเมินหลักสูตรและนำเสนอการพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นใน
การเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน ประกอบด้วย หลักการและจุดหมายที่มุ่งเน้นพัฒนาผู้นำ
ท้องถิ่น ด้วยการสร้างตน เปลี่ยนแปลงคน ส่งเสริมเปลี่ยนแปลงสังคมเพื่อสันติสุข มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างและ
พัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ใกล้ชิดกับคนในชุมชนโดยตรง ให้มีภาวะผู้นำด้านสันติภาพที่มีความรู้ ทักษะคติใน
การอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารที่สร้างสันติวัฒนธรรม การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้
และการจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสร้างทักษะการเป็นพี่เลี้ยงการติดตามและประเมินผลงาน
การสร้างสังคมสันติสุข โดยมีเนื้อหาหลักสูตรมี 5 Module + 1 Pre-Module และ Module 6 เป็นระยะ
ติดตาม 1 ครั้ง การอบรม 20 ชั่วโมง ประกอบด้วย Pre-Module เปิดใจ ขยายพื้นที่สันติภายใน Module 1
จุดพลังความคิดสู่วิถีสันติวัฒนธรรม Module 2 สื่อสารสร้างพลังสันติวัฒนธรรม Module 3 การจัดการ
ความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ Module 4 ชุมชนเรียนรู้สันติวัฒนธรรม Module 5 พี่ประคองน้องสร้างสันติสุข
ในชุมชน Module 6 ถอดรหัสสันติวัฒนธรรมสู่ความยั่งยืน โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของหลักสูตร
วิศวกรสันติภาพท้องถิ่นอยู่บนพื้นฐานขององค์ประกอบทั้ง 3 มิติ ได้แก่ S-O-C (Self – Others – Context)
หมายถึง การพัฒนาตนเอง การพัฒนาผู้อื่น และการคำนึงถึงบริบทสิ่งแวดล้อม โดยในการจัดกิจกรรมการ
เรียนรู้เป็นแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ
(Learning by Doing) เช่น การอภิปรายกลุ่ม การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การนำไปประยุกต์ใช้และการสอน
งาน (Mentoring) โดยการวัดและประเมินผลของหลักสูตรวิศวกรสันติภาพท้องถิ่น สามารถสอดคล้องกับพุทธ
สันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง (Phramaha Hansa Dhammaso, 2011)
ผู้นำต้องสามารถจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งมีความสอดคล้องด้านแนวปฏิบัติและวิธีการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการวิจัย

1.1 ข้อเสนอแนะในเชิงการนำวิจัยไปใช้ประโยชน์ การพัฒนาหลักสูตรการเสริมสร้างสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปพัฒนาเป็นหลักสูตรฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น ภายใต้หลักสูตร “ผู้นำวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน” เพราะงานวิจัยชิ้นนี้มีองค์ความรู้ใหม่ในการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น สร้างความเข้าใจกับผู้นำท้องถิ่น พัฒนาสติและสันติให้เกิดขึ้นกับผู้นำท้องถิ่น พัฒนาทักษะในการเป็นผู้นำท้องถิ่น ปรับวิธีคิดและทัศนคติต่อการเป็นผู้นำท้องถิ่น และสร้างเครือข่ายการทำงานของผู้นำท้องถิ่นเสริมสร้างสันติสุขในชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงสามารถนำไปใช้งานได้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้นำท้องถิ่นในการเป็นวิศวกรสันติภาพเพื่อสร้างสันติสุขในชุมชน เช่น ส่วนงานราชการ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล มหาวิทยาลัย เป็นต้น สามารถนำไปใช้งานได้เพื่อพัฒนาผู้นำท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยในครั้งต่อไปควรวิจัย เกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นต้นแบบสันติภาพเพื่อเสริมสร้างสันติสุขในชุมชน โดยเป็นการวิจัยเชิงพัฒนาผู้นำท้องถิ่นต้นแบบสันติภาพ ควรจะมีหลักสูตรอย่างไรที่สอดคล้องกับสังคมไทยปัจจุบัน

2.2 การวิจัยในครั้งต่อไปควรวิจัย เกี่ยวกับ รูปแบบการพัฒนาวิทยากรผู้นำท้องถิ่นต้นแบบสันติภาพ โดยพุทธสันติวิธี โดยเป็นการวิจัยเชิงพัฒนาวิทยากรผู้นำท้องถิ่นต้นแบบสันติภาพ เพื่อยกระดับเป็นวิทยากรฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่น เป็นการขยายผลไปทั่วประเทศเพื่อเสริมสร้างสังคมเกิดสันติสุขสืบไป

References

- Na Phuket, P. (2009). *Organization and Management*. Nonthaburi: Think Beyond Bush.
- Phra Pramote Vadakovida. (2018). *A Model of Developing an Ideal Expert in Peace by Buddhist Peaceful Means*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phramaha Hansa Dhammhaso. (2011). *Buddhist Peaceful Means: The Integration of Principles and Tools for Conflict Management*. Bangkok: 21st Century Press.
- Soontrayut, T. (2013). *Organizational Theory and Behavior: Research Theory Principles And educational practice*. Bangkok: Natikul Press.
- Thanacharoenrat, T. (2010). *Insurance Management Leadership Development Program*. (Doctoral Dissertation). Ramkhamhaeng University. Bangkok.
- Wattanapradit, K. (2016). *Peaceful Community in the 26th Century: Lessons in Conflict Areas* (Research Report). Ayutthaya.: Buddhist Research Institute of MCU.
- Wichaiwichien, S. (1999). *head, not tail*. Bangkok: Chulalongkorn University.

แนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรี

ตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ*

The Guidelines for Financial Management Based on the Buddhist Integration of Women's Group, Sawai Sub-district, Prang Ku District, Sisaket Province

¹เจริญจิต งามทิพย์พันธุ์ และ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

¹Chareonchit Ngamtippan and Phramaha Hansa Dhammahāso

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Duangden.tun@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบทสภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการด้านการเงินของกลุ่มสตรีตำบลสวาย 2) เพื่อศึกษาแนวคิด วิธีปฏิบัติการบริหารจัดการด้านการเงินในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาท 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการสัมภาษณ์ 32 ท่าน การร่วมสนทนากลุ่มเฉพาะ 9 ท่าน และการฝึกอบรมปฏิบัติการ 20 ท่าน จากนักวิชาการพระพุทธศาสนา นักการเงินการบัญชี กลุ่มสตรีจิตอาสา นำเสนอผลวิจัยเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบทการบริหารจัดการด้านการเงินของกลุ่มสตรีตำบลสวาย พบว่าการดำเนินการเกี่ยวกับการเงินยังไม่เป็นระบบ ขาดความมั่นใจ ไม่มีแรงจูงใจ มีหนี้สิน ขาดทักษะ ขาดวินัยในการใช้เงิน ไม่มีการวางแผน ขาดความเข้าใจและการตระหนักรู้ด้านการเงินการบัญชี 2. แนวคิด และวิธีปฏิบัติการบริหารจัดการด้านการเงินในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า การแสวงหาและรักษาทรัพย์ ยึดหลักทฤษฎีธรรมมิกัตสังวัตตนิกรรม คือ (1) ขยันหมั่นเพียร (2) เก็บรักษาคุ่มครองโภคทรัพย์ (3) คบหาคนดีเป็นมิตร (4) ต้องรู้จักใช้จ่ายให้เหมาะสม และ หลักกกุลจิรวัตรธรรม คือ (1) ของหายของหมด ต้องรู้จักหามาไว้ (2) ของเก่าของชำรุด ต้องรู้จักบูรณะซ่อมแซม (3) ต้องรู้จักประมาณในการกินการใช้ (4) ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน ส่วนการบริหารจัดการทรัพย์ ต้องยึดหลัก โภควิภาค คือ (1) แบ่ง 1 ส่วนเพื่อใช้จ่าย และสงเคราะห์คนรอบข้าง (2) แบ่ง 2 ส่วนเพื่อลงทุน (3) แบ่ง 1 ส่วนเพื่อเก็บออมไว้ 3. แนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า หลักการการจัดทำบัญชีครัวเรือน แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ 1 ส่วนเพื่อใช้จ่าย 2 ส่วนเพื่อลงทุน 1 ส่วนเพื่อเก็บออม และเหตุปัจจัยสนับสนุนทำให้เกิดความมั่นคง คือ ต้องขยันหา ต้องรู้จักเก็บรักษา ต้องรู้จักคบหาคนดี และต้องรู้จักใช้จ่าย ตารางบัญชีครัวเรือนมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 คือ 1) รายได้ 2) ค่าใช้จ่าย 3) หนี้สิน

*Received February 10, 2021; Revised April 8, 2021; Accepted April 21, 2021

4) คงเหลือ และ รายการ 10 คือ 1) วันที่ เดือน ปี 2) รายการ 3) รายรับ 4) รายจ่าย 5) หนี้สิน 6) เงินฝากออมเก็บ 7) กำไร 8) ขาดทุน 9) คงเหลือ 10) วิเคราะห์ ข้อมูลด้านการเงินจะเป็นประโยชน์มีคุณค่าก็ต่อเมื่อเจ้าของบัญชีต้องปรับเปลี่ยนมุมมอง ค่านิยม และพฤติกรรมด้วยจึงจะประสบความสำเร็จด้านการเงิน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการด้านการเงิน; พุทธบูรณาการ; บัญชีครัวเรือน

Abstract

This research article consisted of three objectives: 1) to study the contexts, problems, and obstacles of financial management of Sawai subdistrict women's group. 2) to study concepts and ways of practices for financial management according to Theravada Buddhism and 3) to develop and present the Guidelines for Financial Management Based on the Buddhist Integration of Women's Group, Sawai Sub-district, Prang Ku District Sisaket Province. This was the qualitative research; the 32 person of in-depth interview, the 9 person of focus group discussion, the 20 person of training or the experiments form Buddhist scholars, financiers, and accountants, and volunteers women's group. Present the research result by depiction.

The research results were found as follows: 1. the contexts of financial management of Sawai subdistrict women's group are as follows: 1) The financial operations are not systematic, lacking confidence as well as motive, they are in debt, lacks skills, lack of discipline in spending, no plan for a fixed expense, lack of knowledge in finance and accounting and lack awareness. 2. The concepts and ways of practice for financial management according to Theravada Buddhism take the principle; *Diṭṭhadhammikattha-samvattanika-dhamma* 1) achievement of diligence; 2) achievement of protection; 3) association with good people; 4) living economically. Another principle is *Kula-ciraṭṭhiti-dhamma*: 1) seeking for what is lost; 2) repairing what is worn out; 3) moderation in spending 4) putting in authority a virtuous woman or man. For managing wealth, it must follow the principle on *Bhogavibhāga*: 1) one part to live and do duties towards others; 2) two parts to expand business; and 3) one part for saving. 3. The guidelines for Buddhist financial management of women's group, Sawai Subdistrict, Prang Ku District, Sisaket province, it was found that the principle of the household account management are 4 divisions: one part to live; two parts to expand business and one part for saving. The virtues leading to temporal welfare which: to be diligent in working; to save up; to associate with good people; and to spend moderately. The household account table, The 4 elements include; 1) revenues, 2) expenses, 3) liabilities, and 4) balance, and the 10 lists

consist of 1) date/month/year, 2) lists, 3) revenues, 4) expenses, 5) liabilities, 6) savings, 7) gains, 8) losses, 9) balance, and 10) analysis. The financial information will be beneficial only when the account holders adjust their perspectives, social values, and behavior, only through this, they will be financially successful.

Keywords: Financial Management; Buddhist Integration; Household Account

บทนำ

การพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความมั่นคง ยั่งยืนและสังคมมีความสุขได้นั้น มีหลายองค์ประกอบ หนึ่งในองค์ประกอบเหล่านั้น คือ ความมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ในด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือ เรื่องปากเรื่องท้อง ซึ่งต้องอาศัยประสิทธิภาพความสามารถของประชากรในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรส่วนท้องถิ่น หรือผู้แทนกลุ่มบุคคลในหมู่บ้าน ที่มีความรู้ความสามารถได้ร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านของตนเองให้มีความเจริญยั่งยืน ส่งเสริมให้สังคมเกิดความเข้มแข็ง มีการพึ่งพิงตนเองได้ ประเด็นเศรษฐศาสตร์ชุมชนหรือเศรษฐกิจภายในชุมชน โดยเนื้อแท้แล้วนั้นคือเศรษฐกิจพอเพียง (Self Sufficiency Economy) การทำให้พอมีพอกิน อิ่มชุกดูแลตัวเองได้ พอมีพอใช้อยู่ได้ด้วยตัวเอง ให้ยืนบนขาตัวเองได้ และยังหมายถึงความถึงความพอประมาณและความมีเหตุผล สอดคล้องกับแนวคิดหรือปรัชญาสาระสำคัญของพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่เน้นที่ความพอประมาณจากรากฐานความคิดทางสายกลาง หรือมีขมิมาปฏิบัติที่ไม่ข้องแวะกับกิเลส การไม่ถูกความโลภครอบงำ มุ่งให้คนพ้นจากทุกข์ บัญชีครัวเรือนเป็นรูปแบบการบริหารจัดการด้านการเงินของชุมชน สังคม หรือบุคคลอย่างหนึ่งที่ยังมองข้ามไม่ได้ เพราะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายในครัวเรือน หรือชุมชน ที่สามารถจัดความยากจนและเพิ่มความมั่นคงด้านการเงิน เพราะฐานข้อมูลด้านการเงินจะเป็นเครื่องสะท้อนสถานการณ์ด้านการเงินที่ต้องใคร่ครวญตัดสินใจ ดังนั้นการตัดสินใจดำเนินการใดๆ ด้านการเงินจึงจำเป็นต้องรู้ข้อมูลด้านการเงินของตนเองก่อน จะได้ไม่เกิดความประมาท ด้านการเงิน

ดังนั้น หลักเศรษฐศาสตร์หรือทักษะการบริหารจัดการด้านการเงินด้วยระบบบัญชีครัวเรือนในเชิงชุมชนหรือบุคคลจึงเป็นทักษะที่ต้องเรียนรู้ เพื่อเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหา ภาวะวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของตนเอง หลักการในการบริหารจัดการด้านการเงินด้วยบัญชีครัวเรือน คือ การวางแผนการเงิน การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การคำนวณเงินคงเหลือ การใช้จ่ายแบ่งปัน เป็นต้น ระบบบัญชีสะท้อนกระบวนการความสัมพันธ์ หน้าที่รับผิดชอบ การบริหาร และประเมินผลอย่างจริงจัง ตรวจสอบได้และเป็นการจัดการด้วยตนเอง กล่าวโดยรวม การบริหารจัดการด้านการเงินด้วยบัญชีครัวเรือนจัดว่าเป็นหลักเศรษฐศาสตร์จุลภาค (Micro-Economics) ผู้วิจัยจึงสนใจมุ่งศึกษาประยุกต์ระบบ รูปแบบ แนวทางการทำบัญชีครัวเรือนให้มีประสิทธิภาพและมั่นคงยั่งยืน จะเป็นแรงจูงใจและหลักประกันให้ครัวเรือนดำเนินชีวิตประสบความสำเร็จ มีความมั่นคง และมีความสุขด้านการเงิน สร้างภูมิคุ้มกันที่จะทำให้มนุษย์มีความรู้เท่ารู้ทันสถานการณ์การเงินของตน และสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป

ในมุมมองของพระพุทธศาสนา การบริหารจัดการด้านการเงิน ก็คือ ทรัพย์สิน เงินทอง ทรัพย์สมบัติ ต้องรู้จักออมเงิน รู้จักกิน รู้จักใช้ การดูแลรักษาเป็น ดังนั้น หลักเศรษฐศาสตร์ตามแนวพุทธ จึงหมายถึง ศาสตร์ที่นำรายได้หรือเงินที่มีอยู่อย่างจำกัด มาก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้อง เพื่อนำไปแก้ปัญหาชีวิต นำความสุข ความมั่นคงของบุคคลและสังคมโดยทั่วกัน บริบทความมั่นคงของชีวิตด้วยทรัพย์สิน ต้องมีกระบวนการของการแสวงหา การรักษา การใช้จ่าย การดูแล ซึ่งเหตุให้เกิดทรัพย์สินมั่นคงยั่งยืนได้เกิดจาก 1. อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความขยันหมั่นเพียร 2. อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา 3. กัลยาณมิตตตา คบหาคนดีเป็นมิตร 4. สมชีวิตา การเลี้ยงชีวิตแต่พอดีไม่ฟุ่มเฟือย (Thai Tripitakas: 23/144/289) นอกจากนี้ คำสอนทางพระพุทธศาสนายังมีการพูดถึงหลักการที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการเงินในมิติของการใช้ทรัพย์ตามหลักโภคอาทิยะ คือ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ โดยให้รู้จักแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ คือ 1) เอเกน โภเค ญญะเยย แบ่ง 1 ส่วนเพื่อสงเคราะห์สังคมในครอบครัวหรือรอบทิศทั้ง 6 2) ทวิหิ กมมํ ปโยชเยย แบ่ง 2 ส่วนเพื่อลงทุนประกอบกิจการงาน 3) จตุตถญจ นิชาเปยย แบ่ง 1 ส่วน เก็บออมไว้ใช้ในคราวจำเป็น (Thai Tripitakas: 22/41/48) คำสอนดังกล่าวในภชาธิตไทยโบราณเรามักจะคุ้นเคยคำสอนว่าด้วยการจัดสรรทรัพย์ไว้ 5 ส่วน คือ ใช้หนี้เก่า (บิดามารดา), ใส่ปากถุงเท้า(สามีภรรยา), ผังดินไว้(ทำบุญ), ทิ้งลงเหว(ใช้จ่ายประจำวัน), ให้เขายืม(ลูกหลานญาติมิตร) (Suphasorn, 2020) คำสอนเหล่านี้ล้วนเป็นตัวอย่างของแนวทางปฏิบัติ หรือทักษะประสบการณ์การบริหารจัดการด้านทรัพย์สินเงินตราที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต

บริบทของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ รวมตัวกันขึ้นในนามกลุ่มสตรีจิตอาสาตำบลสวาย เพื่อรวมตัวกันเข้าไปช่วยเหลือผู้สูงอายุหรือบุคคลในชุมชนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการวิจัยและพัฒนาชุมชนที่เกิดจากการขับเคลื่อนของหลักสูตรสันติศึกษา ทำให้เกิดกลุ่มสตรีจิตอาสา บางท่านก็รวมตัวกันเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์รายได้ให้กับชุมชน บางท่านก็เป็นผู้นำสตรีนักพัฒนา เป็นต้น ทำงานเชื่อมโยงกันในชุมชนเพื่อให้เกิดพลัง ทั้งนี้บริบทกลุ่มสตรีจิตอาสาในตำบลสวายได้ช่วยกันดำเนินการบริหารจัดการพัฒนาชุมชน ตามสภาพภูมิปัญญาท้องถิ่นที่อยู่แบบดั้งเดิม สภาพการเงินโดยส่วนตัวของกลุ่มสตรี ยังไม่แน่นอน ไม่มั่นคง อันเกิดจากความเป็นพื้นที่ชนบทและขาดองค์ความรู้ในการบริหารจัดการ (Srilert, 2020)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการด้วยระบบบัญชีครัวเรือน เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพด้านการเงินของกลุ่มสตรีจิตอาสาตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดศรีสะเกษ ด้วยการออกแบบบัญชีครัวเรือนให้สอดคล้องกับบริบทของกลุ่มสตรีในตำบลสวาย เพื่อเป็นแนวทางในการอบรมพัฒนาทักษะและประสิทธิภาพในการบริหารจัดการด้านการเงินให้เป็นระบบและมั่นคง สอดรับกับการดำเนินการรวมตัวกันเพื่อการผลิต การจำหน่าย จ่ายแจกและการใช้สอยสินค้าในชุมชน ผู้วิจัยมุ่งหวังว่าแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการด้วยระบบและกระบวนการของบัญชีครัวเรือนที่เกิดจากผลการวิจัย จะสามารถป้องกัน แก้ไขปัญหา และวิกฤตการณ์ด้านการเงินของของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัด ศรีสะเกษได้ ทั้งเป็นทางเลือกใหม่ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการเงิน ค่านิยมหรือวัฒนธรรมการใช้จ่ายเงินของชุมชนตามมา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการบริหารจัดการด้านการเงินของกลุ่มสตรีตำบลสวาย
2. เพื่อศึกษาแนวคิด และวิธีปฏิบัติการบริหารจัดการด้านการเงินในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

แนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย งานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยภาคสนาม (Field Research) ดำเนินการด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) และทดลองฝึกปฏิบัติ (Action research) โดยมุ่งพัฒนาอบรมและนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู๋ จังหวัดศรีสะเกษ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจเอกสาร (Documentary Research) ค้นคว้าจากเอกสาร ทั้งที่เป็นปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย และจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ งานวิจัย ตำราวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างการบริหารจัดการทางการเงินเชิงพุทธ เศรษฐศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 การสำรวจข้อมูลบริบทพื้นที่ เข้าสังเกต สำรวจ ศึกษาสภาพบริบทสังคม พื้นที่วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของกลุ่มสตรีตำบลสวาย และข้อมูลจากเว็บไซต์ หนังสือพิมพ์ งานวิจัย ตำราวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสตรีดังกล่าว

ขั้นตอนที่ 3 การจัดทำเครื่องมือแบบสอบถาม นำหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการบริหารจัดการด้านการเงินทั้งศาสตร์ร่วมสมัยและพุทธเศรษฐศาสตร์ ปรับให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทสภาพการบริหารจัดการด้านการเงินกลุ่มสตรีตำบลสวาย จัดทำเป็นเครื่องมือแบบคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นคำถามแบบเจาะจง ทั้งนี้การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรงของคำถามที่ใช้โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน เพื่อนำมาคำนวณหาค่า IOC (Index of item objective congruence)

ขั้นตอนที่ 4 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม (Field Research) ผู้ศึกษาวิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 32 ท่าน จำนวน 2 รอบ เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหาและอุปสรรคการบริหารจัดการด้านการเงิน อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงสำหรับสตรีที่มีบทบาทในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 5 การสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการจัดหมวดหมู่ แบ่งประเภท เปรียบเทียบ วิเคราะห์สังเคราะห์ อธิบาย ตีความ นำข้อมูลที่ได้แล้วมากำหนดเป็นกรอบออกแบบ ยกร่างแนวทางการบริหารจัดการ

ด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการในรูปแบบของบัญชีครัวเรือนว่ามีหลักการ รูปแบบ องค์ประกอบ และวิธีการ ขั้นตอน โดยบูรณาการหลักการแนวคิดทางพระพุทธศาสนา

ขั้นตอนที่ 6 การจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่เกี่ยวข้องจำนวน 9 ท่าน ร่วมอภิปรายหรือวิพากษ์กร่างรูปแบบการบริหารจัดการด้านการเงินของกลุ่มสตรีผ่านรูปแบบบัญชีครัวเรือน

ขั้นตอนที่ 7 ทดลองฝึกปฏิบัติ (Action research) นำรูปแบบบัญชีครัวเรือนที่ออกแบบแล้วไปลงพื้นที่เพื่อทำการฝึกอบรม กลุ่มสตรีตำบลสวาย จำนวน 20 ท่าน

ขั้นตอนที่ 8 ปรับปรุงพัฒนาและนำเสนอผลการวิจัย หลังจากได้ทำการฝึกอบรมแล้วจากข้อมูลทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงและนำเสนอเป็นผลการวิจัย แนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดศรีสะเกษ และข้อเสนอแนะต่างๆ เพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบทการบริหารจัดการด้านการเงินของกลุ่มสตรีตำบลสวาย ได้พบสภาพปัญหาเกี่ยวกับบริบทการบริหารจัดการด้านการเงิน คือ 1) การดำเนินการเกี่ยวกับการเงินยังไม่เป็นระบบ ไม่มั่นคงขาดความมั่นใจ ไม่มีแรงจูงใจที่จะจัดการเงินให้เป็นระบบหรือระเบียบ 2) กลุ่มสตรีประสบปัญหาด้านการเงิน คือ มีหนี้สินอยู่ก่อนแล้ว และบางท่านยังไม่เคยทำบัญชีการเงิน 3) กลุ่มสตรีขาดทักษะด้านการเงินและบัญชีครัวเรือน บางท่านเคยทำบัญชีแต่รูปแบบบัญชีสับสน กลุ่มสตรีขาดความสามัคคี ขาดวินัยในการใช้เงิน ไม่มีการวางแผนว่าในแต่ละวัน ขาดประสบการณ์องค์ความรู้ ความเข้าใจด้านการเงินการบัญชี ขาดการตระหนักรู้ มองว่าไม่สำคัญ และไม่สนใจต่อการมีหนี้สิน (Sawai Sub-district Women Group, 2020) ในส่วนองค์ประกอบและความสำคัญการทำบัญชีครัวเรือนเชิงวิชาการ ได้แก่ รายรับ หรือ รายได้ คือ เงินหรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ ที่ได้รับการประกอบอาชีพ หรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการให้ผู้อื่นใช้สินทรัพย์ รายจ่าย หรือ ค่าใช้จ่าย คือ เงิน หรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ ที่จ่ายออกไปเพื่อให้ได้สิ่งตอบแทนกลับมา อาจไม่ได้รับสิ่งตอบแทนคือสินค้าหรือบริการสงเคราะห์สังคมก็ได้ หนี้สิน คือ ภาระผูกพันที่ต้องชดใช้คืนในอนาคต การชดใช้อาจจ่ายเป็นเงินหรือของมีค่าที่ครอบครองหรือตนเองมีอยู่ เงินคงเหลือ คือ เงินหรือทรัพย์สินที่วัดมูลค่าได้ หลังจากนำรายรับลบด้วยรายจ่ายแล้วปรากฏรายรับมากกว่ารายจ่ายจะทำให้มีเงินคงเหลือ หรือในหลักทางบัญชีเรียกว่า กำไร ปรากฏว่ารายจ่ายมากกว่ารายรับจะทำให้เงินคงเหลือติดลบเรียกว่าขาดทุน สภาพบริบทที่ค้นพบเหล่านี้เป็นสิ่งที่ต้องจำเป็นหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขค่านิยมและพฤติกรรมการใช้เงิน

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวคิด และวิธีปฏิบัติการบริหารจัดการด้านการเงินในมุมมองพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า หลักการพื้นฐานเชิงพุทธเศรษฐศาสตร์ คือ การวางแผนการดำเนินชีวิตเพื่อการฝึกฝนตนเอง เพื่อให้รู้จักตนเอง ควบคุมความต้องการของตนเอง รู้จักพอประมาณในการใช้ชีวิตของตนเองให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม สามารถพึ่งตนเอง ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพย์เกิดประโยชน์สุขต่อตนเองและผู้อื่น

ชุดแนวความคิดการบริหารจัดการด้านการเงินทางพระพุทธศาสนานั้นมีหลายชุดธรรมะ และการนำไปใช้หลายมิติหลายด้าน ได้แก่

1. การแสวงหาและรักษาทรัพย์ ต้องยึดหลัก ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม 4 คือ หลักการที่จะทำให้ร่ำรวย 1) อุฏฐานสัมปทา ต้องขยันหมั่นเพียร 2) อารักขสัมปทา ต้องรู้จักเก็บรักษาคุ้มครองโภคทรัพย์ 3) กัลยาณมิตตตา ต้องรู้จักเสวนาคบหาคนดีเป็นมิตร 4) สมชีวิตา ต้องรู้จักใช้จ่ายให้เหมาะสม และ กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 คือ หลักการที่จะทำให้วงศ์ตระกูลมั่นคง คือ 1) นัฏฐคเวสนา ของหายของหมด รู้จักหามาไว้ 2) ชินณปฏิสังขรณา ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม 3) ปริमितปานโภชนา รู้จักประมาณในการกินการใช้ 4) อธิปัจจัยสลิวันตสถาปนา ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน

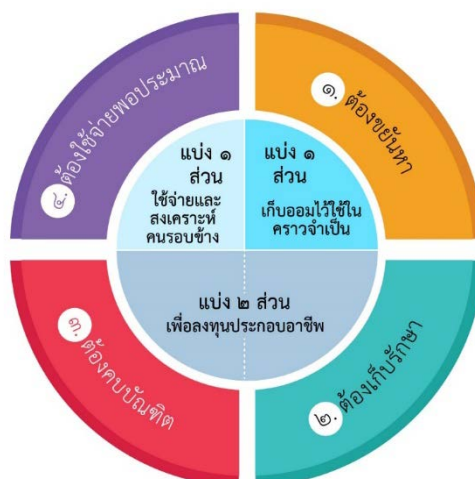
2. การบริหารจัดการทรัพย์ ต้องยึดหลัก โภควิภาค 4 (โภคาทียะ) ต้องจัดสรรแบ่งทรัพย์ออกเป็น 4 ส่วน คือ -เอเคน โภเค ญะเชยฺย แบ่ง 1 ส่วนเพื่อสงเคราะห์คนรอบข้างประจำทิศทั้ง 6 -ทวิทิ กมมํ ปโยชเยยฺย แบ่ง 2 ส่วนเพื่อลงทุนประกอบกิจการงาน -จตุตถญฺญ นิชาเปยฺย แบ่ง 1 ส่วน เก็บออมไว้ในคราวจำเป็น

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาและนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการต้องอาศัย หลักการ 4 ส่วน, ปัจจัยความสำเร็จ 4, องค์ประกอบบัญชี 4 และ ประเด็นรายการ 10 มาสังเคราะห์เป็นตารางบัญชี บัญชีมีความเชื่อมโยงกันของแนวคิดหลักการและวิธีปฏิบัติขั้นตอน โดยสรุปเนื้อหาอธิบายโดยย่อ ดังนี้

1. กรอบแนวคิดบัญชีครัวเรือน: หลักการ 4 ส่วน, ปัจจัยความสำเร็จ 4

1.1 หลักการ 4 ส่วน การบริหารจัดการทรัพย์สินที่มีหรือได้มาแล้ว ต้องแบ่งทรัพย์ออกเป็นสัดส่วนที่แยกขาดจากกัน โดยแยกเป็น 4 สัดส่วนตามหลักโภควิภาค 4 กล่าวคือ แบ่ง 1 ส่วนเพื่อใช้จ่ายและสงเคราะห์คนรอบข้าง แบ่ง 2 ส่วนเพื่อลงทุนประกอบกิจการงาน และแบ่ง 1 ส่วนสุดท้าย เก็บออมไว้ในคราวจำเป็น ทั้งนี้จำนวนสัดส่วนต้องขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพคล่องด้านการเงินของแต่ละท่าน

1.2 ปัจจัยความสำเร็จ 4 เหตุปัจจัยสนับสนุนทำให้เกิดความมั่นคงร่ำรวยที่ยั่งยืน คือ ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม คือ 1) ต้องขยันหา หมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ 2) ต้องรู้จักเก็บรักษาคุ้มครองโภคทรัพย์ไม่ให้เป็นอันตรายนหรือเสื่อม สูญหาย 3) ต้องรู้จักคบหาคนดี มีมนุษยสัมพันธ์ คบบัณฑิตเป็นมิตร 4) ต้องรู้จักใช้จ่ายเหมาะสม พอประมาณ ประหยัด ตามกำลังทรัพย์ของตน ตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดบัญชีครัวเรือนเชิงพุทธบูรณาการ: หลักการ 4 ส่วน, ปัจจัยความสำเร็จ 4

2. ตารางบัญชีครัวเรือน: องค์ประกอบบัญชี 4, รายการ 10

2.1 องค์ประกอบบัญชี 4 คือ 1) รายได้ บัญชีต้องสะท้อนข้อมูลของรายได้หรือรายรับ ช่องระบุตัวเลขรายได้ควรมีประเภทแยกย่อยได้ตามสภาพของกลุ่มผู้ใช้ ช่องรายได้จะสะท้อนรายการที่เราควรทุ่มเทเวลากับรายการรายได้ประเภทนั้นให้มาก 2) รายจ่าย รายจ่ายอาจแยกประเภทให้มากได้ ต้องง่ายและชัดเจน และควรเป็นช่องที่แยกประเภทให้เข้าลักษณะพฤติกรรมของผู้ใช้บัญชี ช่องรายจ่าย ยิ่งละเอียดได้ยิ่งดี ข้อมูลจะเป็นประโยชน์เพื่อการประเมินถึงความเสี่ยงที่ยอมรับได้ หรือความเสี่ยงที่อันตราย 3) หนี้สิน เป็นรายจ่ายอีกประเภทหนึ่งที่ต้องระบุไว้ การจ่ายหนี้สินจัดว่าเป็นรายจ่าย เป็นรายจ่ายที่ต้องจ่ายในแต่ละเดือน ไม่ควรทำรายจ่ายแยกบัญชี เพราะทำให้ไม่ทราบการจ่ายหรือการหมุนเวียนของเงินที่แท้จริง จ่ายหนี้สินเดือนนั้นวันไหนก็เป็นรายจ่ายจริงๆ ประจำเดือนนั้นวันนั้น 4) คงเหลือ หัวใจสำคัญสุดท้ายของบัญชี คือ การวิเคราะห์ส่วนเหลือ เพราะต้องใคร่ครวญอย่างมาก เป็นจุดเปลี่ยนมุมมองและพฤติกรรมของเจ้าของบัญชี ส่วนคงเหลือยิ่งละเอียดมากยิ่งดี บัญชีต้องมีพื้นที่ที่สะท้อนการคำนวณใคร่ครวญการคงเหลือ

2.2 รายการ 10 หัวข้อประเด็นรายการของบัญชีจะแตกต่างกันไปตามลักษณะองค์กรหน่วยงานที่ใช้บัญชีนั้น เบื้องต้นผู้วิจัยได้เสนอประเด็นหัวข้อรายการในบัญชี ไว้ดังนี้

1. วันที่ เดือน ปี คือ วันเดือนปีที่เรามีรายการการเงินและกิจกรรม 2. รายการ รายละเอียดกิจกรรมของรายการ กิจกรรมการเงินเกิดขึ้นตอนไหนก็จดต่อเนื่องกันได้เลย 3. รายรับ รายรับหรือรายได้ แยกเป็น 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ รายรับประจำแน่นอน รายรับที่ไม่ประจำไม่แน่นอน 4. รายจ่าย รายจ่ายหรือค่าใช้จ่ายที่เราต้องจ่ายเงินออกไป แยกเป็น รายจ่ายคงที่แน่นอนที่ต้องจ่ายประจำเดือนตายตัว และรายจ่ายในชีวิตประจำวันไม่แน่นอนตายตัว 5. หนี้สิน เป็นรายจ่ายที่ต้องจ่ายใช้คืน ผ่อนชำระเป็นงวด 6. เงินฝากออมเก็บ เป็นรายจ่ายเพื่อเก็บรักษายามฉุกเฉิน เป็นเงินที่ถูกแบ่งจากเงินที่เป็นรายจ่าย 7. กำไร คือ ถ้ารายรับมากกว่ารายจ่ายในหลักทางบัญชีเรียกว่า “กำไร” ซึ่งจะอยู่ในส่วนท้ายของบัญชี เพื่อการคำนวณใคร่ครวญ 8. ขาดทุน คือ ช่องข้อมูลที่สะท้อนรายจ่ายมากกว่ารายรับ เงินคงเหลือติดลบหรือทางบัญชีเรียกว่าขาดทุน ซึ่งจะอยู่ในส่วนท้ายของบัญชี เพื่อการคำนวณใคร่ครวญ 9. คงเหลือ คือ ช่องเงินคงเหลือควรอยู่ท้ายของบัญชี หลังจากนำรายรับลบด้วยรายจ่าย รายรับมากกว่ารายจ่าย เรียกว่า เงินคงเหลือ 10. วิเคราะห์ คือ การมองหารายการทั้งหมด ที่ทำให้ขาดทุน ยอดกำไร เพื่อมาเปรียบเทียบ เห็นกำไร-ขาดทุนได้ อันไหนควรลงทุนเพิ่ม อันไหนควรลดจำนวนลง รายละเอียดดังตามแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2: ตารางบัญชีครัวเรือนเชิงพุทธบูรณาการ: องค์ประกอบ 4, รายการ 10

สาระสำคัญของการบริหารจัดการการเงินด้วยบัญชีครัวเรือน คือ การจดบันทึกรายการเกี่ยวกับการเงินทุกรายการ ทั้งที่ได้รับเข้ามาและที่ต้องจ่ายออกไป เพื่อศึกษา/เปรียบเทียบผลการดำเนินงานกิจการว่าได้กำไรหรือขาดทุนหรือไม่เพียงไร ประโยชน์ของการทำบัญชี รายรับ – รายจ่ายทำให้ง่ายต่อการตรวจสอบ, ป้องกันความผิดพลาดในการดำเนินการ, เป็นการควบคุมรักษทรัพย์สินของกิจการ, ทำให้ทราบฐานะปัจจุบันทางการเงินและกิจการ, หากเกิดข้อผิดพลาดสามารถปรับปรุงและแก้ไขได้ทันที, เป็นประโยชน์ต่อการตรวจสอบผลกำไร – ขาดทุน ได้ทุกเวลา ควรจดบันทึกรายละเอียดโดยเรียงลำดับจากเหตุการณ์ก่อน – หลังที่เกิดขึ้นจริง สรุปยอดรายรับ – รายจ่าย ประจำวันทุกวัน และควรประเมินรายรับ – รายจ่ายเป็นรายเดือน

องค์ความรู้ใหม่

ค่านิยมแนวคิดของสังคมไม่เปลี่ยนแปลง ยังติดกับพฤติกรรมเดิมไม่ว่าจะเป็นเงินทองของนอกกาย ไม่ตายหาใหม่ได้ เงินทองของนอกกายเกิดมาครั้งเดียวใช้ให้คุ้ม เงินทองคือมายาข้าวปลาคือของจริง หรือการพูดถึง คิดถึงเรื่องเงินจะเป็นคนไม่ดี หน้าเงินเห็นแก่เงิน เป็นต้น ทำให้ภาพลักษณ์ของเงินเป็นสิ่งไม่ดี ปัจจุบันเงินคือสิ่งจำเป็นมีคุณค่าเทียบเท่ากับปัจจัย 4 ระบบบัญชีครัวเรือนจะดีเลิศเพียงใดก็ไม่สามารถสร้างสถานการณ์เงินให้ดีขึ้นได้ ถ้ายังมีค่านิยมรังเกียจเงิน ไม่รัก ไม่ถวิลหา ไม่ใฝ่หา ไม่ทะนุถนอมเงิน อีกทั้งยังประมาทในการรักษาและเพิกเฉยในการใช้จ่าย ดังนั้น ต้องเปลี่ยนความคิดค่านิยมเสียใหม่ คนที่ต้องการมีเงินจึงจำเป็นต้องเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการการเงินด้วยการรู้จักทำบัญชีการเงินของตนเอง และต้องรับผิดชอบการเงินของตนเอง ผู้วิจัยได้ค้นพบมุมมองใหม่ หรือองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นหลักการสำคัญที่ส่งผลต่อการทำบัญชีให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3: หลักการแนวคิดองค์ความรู้ใหม่การทำบุญชื้อครัวเรือนให้มโนคงเงินตรา ชีวามั่งคั่ง

หลักการแนวคิดองค์ความรู้ใหม่การทำบุญชื้อครัวเรือนให้มโนคงเงินตรา ชีวามั่งคั่ง คือ หลักการแนวคิดการทำบุญชื้อครัวเรือนให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางสู่ความร่ำรวย จะต้องปฏิบัติ ดังนี้

1. ขยันหา: เพิ่มรายได้ ได้แก่ ต้องมีฉันทะพอใจปรารถนาที่จะมีทรัพย์สิน ต้อง ขยันหมั่นเพียรไฝ่ฝนเสาะแสวงหาให้ได้มา ถ้าใจไม่ปรารถนาทรัพย์ ทรัพย์จะอยู่กับเราไม่นาน เช่น ของใช้ในวิถีชีวิตปกติที่มีการใช้สอยหมดไป ของหายของหมด ก็ต้องรู้จักหามาไว้ อีกทั้งการหารายได้เพิ่มจากอาชีพเดิม

2. รักษาเป็น: มีวินัย ได้แก่ การใช้ของเก่าให้คุ้มค่า ไม่ใช่ซื้อของใหม่เกินความจำเป็นที่จะใช้ ต้องรู้จักเก็บรักษาคุ้มครองโภคทรัพย์ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม

3. คบบัณฑิต: แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ พยายามศึกษาจากผู้รู้ คบค้าสมาคมกับผู้ประสบความสำเร็จ ต้องรู้จักเสวนาคบหาคนดีเป็นมิตร เป็นกัลยาณมิตรให้คำปรึกษา รวมถึงคนรอบข้างก็ต้องระมัดระวัง พ่อบ้านแม่เรือนก็ต้องดำรงตนในศีลธรรม

4. พอประมาณ: ลด ละ เลิก ได้แก่ ต้องไม่ใช้จ่ายตามใจอยาก หรือตามกระแสสังคมรอบข้าง ต้องรู้จักใช้จ่ายให้เหมาะสม รู้จักประมาณในการกินการใช้ตามกำลังสถานการณ์การเงินของตนเอง ลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยไม่จำเป็น ละสิ่งอบายมุขการพนันที่เป็นทางเสื่อมแห่งทรัพย์

วิธีการปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความร่ำรวย และมีความสุขอย่างยั่งยืนจากการทำบุญชื้อครัวเรือน จากชุดแนวคิดหลักการที่ผู้วิจัยได้ตกผลึกจึงมองเห็นแนวทางวิธีการปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความร่ำรวย และมีความสุขอย่างยั่งยืนจากการทำบุญชื้อครัวเรือน กล่าวคือ

1. วิธีกินของเก่า คือ 1) ปอกิน ปอใช้ คือ การซื้อกินใช้จ่ายพอประมาณ เหมาะสมกับฐานะ 2) ปอสร้างสัมพันธ์ คือ ต้องรู้จักไปมาหาสู่เข้าหาสังคม 3) ปอแบ่งปัน คือ รู้จักเสียสละ การให้ การสงเคราะห์ แบ่งปัน แก่ญาติมิตรคนรอบข้าง

2. วิธีสร้างของใหม่ คือ 1) ขยันหมั่นเพียร คือ กระทำให้มาก ไม่ย่อท้อ อดทนต่อการทำงาน 2) ซื่อสัตย์สุจริต มีความซื่อตรง ไม่โกงหลอกลวง 3) หมั่นเรียนรู้ คือ การหมั่นศึกษาหาความรู้ เพื่อการปรับปรุงประยุกต์ใช้ในการทำงาน

3. วิธีใส่ใจระวัง คือ 1) รู้จักสถานการณ์สังคม รู้ภาวะเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคม ทิศทางการพัฒนา 2) รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน คือ ต้องรู้คุณค่าแท้ คุณค่าเทียม รู้ความถนัด ความสามารถของตนเอง 3) รู้ประมาณ คือ รู้จักสถานการณ์เงินของตนเอง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดศรีสะเกษ มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผลวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบทการบริหารจัดการด้านการเงินของกลุ่มสตรีตำบลสวาย ปัญหาการเงินยังไม่เป็นระบบ ไม่นั่นคง ขาดความมั่นใจ ขาดทักษะด้านการเงินและบัญชีครัวเรือน ขาดวินัยในการใช้เงิน ไม่มีการวางแผน ขาดความเข้าใจด้านการเงิน ต้องฝึกนิสัยการทำบัญชีต่อเนื่องเป็นระบบ รู้จักแยกประเภท รายได้ รายรับ ทำบันทึกบัญชีครัวเรือนแบ่งเงินเป็นสัดส่วนแยกแยะการใช้เงินชัดเจน ต้องปรับเปลี่ยนค่านิยมมุมมอง และพฤติกรรมด้วย เช่น ต้องกินอยู่ต่ำกว่าฐานะรายได้ มีน้อยใช้น้อย ไม่เกินกำลังรายได้ที่เรามี ต้องออมก่อนที่เหลืค่อยใช้ แม้มีน้อยก็ต้องออม ต้องแยกแยะอารมณ์กับเหตุผลความจำเป็น สอดคล้องกับ ประพิจร อักษรศรี ที่ได้เสนอแนวคิด เรื่อง“ปัจจัยที่มีต่อพฤติกรรมการบริโภคตามหลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ: กรณีศึกษาสถาบันราชภัฏเพชรบุรีวิทยาการ” ที่สะท้อนปัญหาการบริโภคปัจจัย 4 หลายคนบริโภคเพื่อสนองความต้องการทางใจอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไร้ขอบเขต เน้นแสพวัตถุเพื่อสนองความต้องการทางใจ เป็นการสร้างค่านิยมทางสังคมเกี่ยวกับการบริโภคที่ผิดทำให้ทรัพย์สินเปลืองได้ประโยชน์น้อย กล่าวคือ ค่านิยมความร่ำรวยค่านิยมอำนาจ ค่านิยมชอบบริโภค และค่านิยมความหรูหรา ความมีหน้ามีตา ทั้งนี้ต้องแก้ไขด้วยการรู้จักพอเพียงมองเห็นค่าหรือประโยชน์ก่อนการใช้จ่าย เป็นต้น (Aksornsie, 1997) ซึ่ง พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ได้กล่าวถึงทางออกที่ต้องยึดหลักการพึ่งตนเองเพื่อสร้างความเข้มแข็ง คือ (1) ด้านจิตใจ มีจิตสำนึกที่ดี มีจิตเอื้ออาทร ประณีประนอมเห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง (2) ด้านสังคม ต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง เป็นอิสระ (3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มคุณค่า โดยให้ยึดอยู่บนหลักการของความยั่งยืน (4) ด้านเทคโนโลยี ต้องแยกแยะเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องความต้องการ และสภาพแวดล้อม (5) ด้านเศรษฐกิจ ต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้ (Phra Dhampitaka (P.A.Payutto), 1988)

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวคิด และวิธีปฏิบัติการบริหารจัดการด้านการเงินในมุมมองพระพุทธศาสนา เถรวาท พบว่า ต้องยึดหลัก ธิฐฐธัมมิกัตสังวัตตนิกรธรรม คือ ต้องขยันหมั่นเพียร ต้องรู้จักเก็บรักษาคุ้มครองโภคทรัพย์ ต้องรู้จักเสวนาคบหาคนดีเป็นมิตร ละต้องรู้จักใช้จ่ายให้เหมาะสม และ กุลจิรวัณฐิธรรม คือ ของหายของหมด รู้จักหาไว้ ของเก่าของชำรุด รู้จักบูรณะซ่อมแซม รู้จักประมาณในการกินการใช้ ตั้งผู้มีศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน และต้องยึดหลักโภควิภาค คือ ต้องจัดสรรแบ่งทรัพย์ออกเป็นส่วนๆ สอดคล้อง

กับพระมหาสง่า พลสงคราม ได้ศึกษาเรื่อง เปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียง มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธกับเศรษฐกิจพอเพียงในสังคมไทย ผลวิจัยพบว่า เศรษฐศาสตร์เชิงพุทธเป็นหลักคำสอนที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมะ ตามหลักปฏิบัติ สัมมาอาชีวะ โดยใช้สติปัญญาควบคุมและกำหนดเป้าหมายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ดำเนินไปสู่การมี คุณภาพชีวิตและสอดคล้องกับการพัฒนาจิตวิญญาณ (Phramaha Sa-ngar Pholsongkran, 1999) ซึ่งเหมือนกับพระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก พบว่า เป็นผู้เลี้ยงชีวิตง่าย อยู่ง่าย หรือกินอยู่แต่พอดี ลดปัจจัยที่ฟุ่มเฟือย เกินความจำเป็น ไม่เพื่อพอกพูน ตัณหา (Phramaha Dhammarat Ariyadhammo, 1999)

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาและนำเสนอแนวทางการบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการ ของกลุ่มสตรีตำบลสวาย อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การบริหารจัดการด้านการเงินเชิงพุทธบูรณาการ ต้องอาศัย หลักการ 4 ส่วน, ปัจจัยความสำเร็จ 4, องค์ประกอบบัญชี 4 และ ประเด็นรายการ 10 มาสังเคราะห์ เป็นประเด็นหัวข้อตารางบัญชี ระบุ วันที่ เดือน ปี รายการ รายรับ รายจ่าย หนี้สิน เงินฝากออมเก็บ กำไร ขาดทุน คงเหลือ สอดคล้องกับ ชัยเนตร ระวีวรรณ ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษารูปแบบค้าขายและจัดเก็บ ภาษีในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท” พบว่า พระพุทธเจ้าได้ให้ความใส่ใจเกี่ยวกับการค้าขายตามหลัก โภค อาทियะ 5 คือ ญาติพลี อดิธิพลี ปุพพเปตพลี ราชพลี เกี่ยวกับพลี (พะลีส) คือ การสงเคราะห์บวสรวง น้อมให้ หรือส่วย ราชพลี คือ การถวายเป็นของหลวงมีการเสียภาษีอากร เป็นต้น เป็นการเผื่อแผ่แบ่งปันช่วยบริจาคน เป็นของหลวง เพื่อทำนุบำรุงพัฒนาประเทศให้เจริญมั่นคง (Raweeewan, 2012) สอดคล้องกับ สมุทธ ตันติเวชกุล ได้กล่าวถึงเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ หมายความว่า ความพอก็คือคำว่าพอประมาณ ความพอประมาณ พอแต่จำเพาะตัวเองที่หากินได้อย่างมีเหตุมีผล ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่ต้องไปเบียดเบียนคนอื่น (Tantivejkul, 2001)

สรุป

บัญชีครัวเรือนเชิงพุทธบูรณาการตาม หลักการ 4 ส่วน, ปัจจัยความสำเร็จ 4, องค์ประกอบบัญชี 4 และประเด็นรายการ 10 ทั้งยังต้องประกอบด้วยปัจจัยอื่นๆ เช่น ต้องรู้จักขยันหาเพิ่มรายได้ ต้อง ขยันหมั่นเพียร ต้องรักษาเป็นวินัย ต้องรู้จักเก็บรักษาคุ่มครองโภคทรัพย์ ต้องรู้คบบัณฑิตแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คบค้าสมาคมกับผู้ประสบความสำเร็จ และต้องรู้จักพอประมาณ ลด ละ เลิก รู้จักใช้จ่ายให้เหมาะสม รู้จัก ประมาณ ลดการใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือยไม่จำเป็น เป็นต้น จะทำให้ทรัพย์เกิดความมั่นคง และต้องหมั่นตรวจสอบจด บันทึกร วิเคราะห์สถานการณ์ทางการเงิน การทำบัญชีครัวเรือนจะทำให้เรารู้รายรับว่าได้เงินมาจากไหน เท่าไร รู้รายจ่ายว่าเป็นค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง เท่าไร รู้ต้นทุน-กำไรว่าเราลงทุนเท่าไร ขายได้เท่าไร รู้หนี้สิน ทำให้สามารถวางแผนชำระหนี้ได้ทันตามกำหนด ช่วยให้เราประหยัด หากพบว่ารายรับน้อยกว่ารายจ่าย ต้องหาแนวทาง เช่น การตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออก เพื่อลดภาระการจ่ายเงินออกจากครอบครัว การลด จำนวนรายจ่ายที่จำเป็นลง เพื่อสร้างนิสัยการประหยัด อดออม การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด การเพิ่มรายรับ

หารายได้เสริมนอกเวลาทำงานปกติ และ การเปลี่ยนค่านิยมหรือพฤติกรรมใหม่ ร่วมมือกันประหยัดให้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

1) มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งควรมีการจัดการเรียนการสอนด้านการเงิน การบัญชีในมิติของการบริหารจัดการ คือ การหารายได้ การเก็บรักษา การใช้จ่าย และการควบคุมบัญชี เพื่อสร้างทักษะด้านความมั่นคงด้านการเงินส่วนตัวให้กับนิสิตทั้งที่เป็นพระสงฆ์และฆราวาส เพื่อเป็นการปลูกฝังบัณฑิตของมหาวิทยาลัยได้ตระหนักรู้ และมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ในการสร้างความมั่นคง เป็นการไม่ประมาทในการใช้ชีวิต

2) สำนักงานพระพุทธศาสนา หรือกรมการศาสนา ควรจัดอบรมให้พระสงฆ์ได้เรียนรู้ระบบการบริหารจัดการด้านการเงินด้วยระบบการทำบันทึกบัญชี เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของพระเถระที่จะไปเป็นพระสังฆาธิการ เจ้าอาวาส เลขาวิัด ที่ต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการด้านการเงินภายในวัด

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาวิจัย กระบวนการการทำบัญชีการเงินภายในวัดตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้วัดมีระบบการตรวจสอบ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของชุมชน

2) ควรมีการศึกษาวิจัย การเสริมสร้างประสิทธิภาพการบันทึกบัญชีครัวเรือนของกลุ่มชมรมแม่บ้านดีเด่นประจำตำบล เพื่อให้กลุ่มแม่บ้านดีเด่นเป็นต้นแบบแรงจูงใจให้สตรีท่านอื่นๆ ได้ทำตาม

3) ควรมีการศึกษาวิจัย ประสิทธิภาพการจัดทำบัญชีครัวเรือนของนักเรียนมัธยมศึกษาประจำตำบล เพื่อเป็นการสร้างนิสัยการออมเงิน และเป็นการส่งเสริมรูปแบบบัญชีครัวเรือนให้แพร่หลาย พร้อมทั้งส่งเสริมหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาผ่านการหลักการแนวคิดการทำบัญชีครัวเรือน

4) ควรมีการศึกษาวิจัย การใช้บัญชีครัวเรือนเพื่อการลดหนี้แก่จน สำหรับกลุ่มคนที่มีหนี้สินกู้ยืมจากหน่วยงานภาครัฐ หรือเอกชน เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและค่านิยมของการเป็นหนี้

References

- Aksornsie, P. (1997). *Factors Affecting Consumption Behavior according to Buddhist Economics: A Case Study of Rajabhat Institute Petchburivittayalongkorn*. (Term Paper). Bangkok: Department of Social and Environmental Development.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Dhampitaka (P.A.Payutto). (1988). *Sustainable development*. Bangkok: Komol Kiamthong.

- Phramaha Dhammarat Ariyadhammo. (1999). *An Analytical Study of the principles of political science in Tripitakas*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahamakut Buddhist College. Nakhon Pathom.
- Phramaha Sa-ngar Pholsongkran. (1999). *A comparative study of Buddhist economics and sufficiency economy in Thai society*. Master's thesis. Program in of Comparative Religion. Faculty of Arts: Mahidol University. Nakhon Pathom.
- Tantivejkul, S. (2001). *Under the King's Footsteps*. Bangkok: Matichon Publishing House.
- Raweewan, C. (2012). *A model study of Trading and Taxation in Theravada Buddhist scripture*. (Master's Thesis). Mahachulalongkorn University. Ayutthaya.
- Sawai Sub-district Women Group, (2020). *Focus Group*, Round 1 for preliminary area data survey. July, 6.
- Sawai Sub-district Women Group, (2020). *Focus Group*, Round 2 for discuss perspectives and household accounts. July, 27.
- Srilert, S. (2020). Teacher of Tha Koi Nang Village School, Sawai Subdistrict. *Focus Group of experts*. September, 7.
- Suphasorn, P. (2020). Director of Special Buddhism Program. *Interview*. August, 15.

กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการ
ของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย*

The Process of Building Peaceful Relations by the Principles of Peaceful
Means in the Integrated Perspective of Doi Chang Community,
Chiangrai Province

¹ชนาภา ศรีวิสรณ์ และ พระมหาพรหมชา ธมฺมหาโส

¹Chanapa Sriwisorn and Phramaha Hansa Dhammahaso

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Chanapa.6355@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาบริบทสภาพปัญหาและแนวคิดการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย 2.ศึกษากระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธี และ 3.เสนอกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพแบบภาคสนาม ประชากรผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยนักวิชาการ นักการศาสนา ผู้นำชุมชน ชาวบ้านชุมชนดอยช้าง จำนวน 30 คน การวิจัยเป็นการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1.บริบทสภาพปัญหาความสัมพันธ์ของชุมชนแบ่งเป็น 4 ประเด็น คือ 1) มีอคติต่อกัน 2) ยึดติดอุดมการณ์ 3) ไม่ยอมรับความจริง และ 4) มักจะมีความเห็นขัดแย้ง สำหรับการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนดอยช้าง คือ อยู่ร่วมกัน แบ่งปัน ยืนหยัดอยู่ด้วยตน มีจิตคิดช่วยเหลือภายใต้ความแตกต่างและเคารพวัฒนธรรมของกันและกันอย่างสันติ 2.กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธี ด้วยหลักสาราณียธรรม และพุทธศาสนเสวนา กล่าวคือ 1) การทำความดีต่อกัน รู้จักสัมมาคารวะ 2) การพูดกันด้วยความรักปรารถนาดี 3) การมองกันในแง่ดี มีเมตตาต่อกัน 4) การรู้จักแบ่งปัน ไม่เอารัดเอาเปรียบ เสมอภาคต่อกัน 5) การปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ เคารพในสิทธิเสรีภาพของบุคคล 6) การมีความคิดเห็นเสมอกัน และ พุทธศาสนเสวนา คือ กระบวนการมีส่วนร่วมที่เน้นการฟังอย่างผู้รู้ คือ รู้ทุกข์ รู้เหตุแห่งทุกข์ รู้ความดับทุกข์ และรู้ทางพ้นทุกข์ 3.กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการอยู่ภายใต้หลักการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขด้วยความสัมพันธ์ที่ดีที่เรียกว่า DOI CHANG MODEL ได้แก่ รับฟัง เปิดใจ ร่วมรับผลประโยชน์ ฟันฟูประเพณีวัฒนธรรม เคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ ดำเนินชีวิตอย่างมีสติ รักษาสิ่งแวดล้อม และ กตัญญูต่อดอยช้าง ภายใต้กรอบของการ คิดดี ทำดี พูดดี

คำสำคัญ: กระบวนการสร้าง; สันติสุขสัมพันธ์; สันติวิธีเชิงบูรณาการ

Abstract

This research article aims to study the context of problems, and the concept of relationship building of Doi Chang Community in Chiangrai Province and to study the process of building peaceful relations according to the principles of peaceful means and to present the process of building peaceful relations based on the principles of peaceful means in the integrated perspective of Doi Chang Community, Chiangrai Province. It is a field-work qualitative research with the key informants of academic scholars, religious experts, community leaders, and folks of Doi Chang Community totaling 30 persons. The research is of descriptive analysis.

The research found: 1. The context of problems related to relationship of the community is divided into 4 issues: 1) Having bias against one another, 2) Adhering to beliefs, 3) Not accepting the actuality, and 4) have conflict opinions. For relationship building of Doi Chang Community, it is living together, sharing, self-standing, having heart of helping under differences, and paying respect to one another's cultures, peacefully. 2. The process of building peaceful relations according to the principles of peaceful means with Sāraṇiyadhamma and Buddhist Dialogue: 1) Doing good and paying respect toward one another, 2) Speaking to one another with love and good wish, 3) Having kindness toward one another, 4) Sharing without taking advantages, 5) Following rules and regulations, respecting personal's liberty and rights, 6) Having thoughts in the same level; and Buddhist Dialogue is the process of having participation emphasizing listening like the knower of suffering, cause of suffering, cessation of suffering, and the path leading to cessation of suffering, and 3. The process of building peaceful relations by the principles of peaceful means in the integrated perspective is under the principle of peaceful coexistence with good relations called DOI CHANG MODEL: Listening, open mindedness, receiving mutual interest, restoring traditional cultures, respecting human value, leading life with mindfulness, conserving environment, and gratitude toward Doi Chang under the framework of Thinking good, doing good and speaking good.

Keywords: The Process of Building; Peaceful relations; Peaceful means in the integrated perspective

บทนำ

ในอดีตบนดอยช้าง มีการทำการเกษตรที่เป็นลักษณะการทำไร่เลื่อนลอย เป็นการทำลายความสมบูรณ์ของผืนป่า พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 จึงได้พระราชทานกาแฟพันธุ์อาราบิก้า เพื่อให้ชาวบ้านชุมชนดอยช้างได้มีอาชีพทำกินแทนการปลูกพืชเสพติด โครงการในพระราชดำริที่ส่งเสริมให้ชาวเขาทำไร่กาแฟทดแทนไร่ฝิ่นเริ่มต้นตั้งแต่ปี 2516 ซึ่งได้รับความร่วมมือจากองค์กรระหว่างประเทศไทย-เยอรมัน และกรมวิชาการเกษตร ประเทศไทยนับว่าเป็นประเทศที่พัฒนาสายพันธุ์กาแฟโดยมิได้เป็นประเทศที่ตกเป็นอาณานิคมของประเทศใด (The Legend of Doi Chang Coffee, 2017) กาแฟเป็นโครงการนำร่อง แต่ขายไม่ได้เพราะยังไม่ได้มีการพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับในตลาด การจำหน่ายต้องผ่านพ่อค้าคนกลางเป็นส่วนใหญ่ทำให้เกษตรกรถูกเอาเปรียบ จนปี 2544 เมื่อราคากาแฟถูกกดลงมาเหลือเพียงกิโลกรัมละ 10-12 บาท ปณชัย พิสัยเลิศ ผู้ใหญ่บ้านดอยช้างในขณะนั้น และวิชา พรหมยงค์ ผู้มีประสบการณ์ในเรื่องการค้าขาย ได้ช่วยกันแก้ไขปัญหาการกดราคามาเล็ดกาแฟ ต่อมาชุมชนดอยช้างจึงรวมตัวกันสร้างบริษัทดอยช้างคอฟฟี่ จนประสบความสำเร็จ ส่งผลให้กาแฟดอยช้างเป็นที่ยอมรับและเป็นกาแฟอันดับ 1 ของโลก ทำให้ชุมชนฯ มีการพัฒนาในทุกด้าน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Sapchoketanakul, 2014) ต่อมาผู้ประกอบการจากกาแฟจากที่อื่นเห็นประโยชน์จากชื่อเสียงของกาแฟดอยช้างทำให้ชุมชนฯ ขัดแย้งกัน (Phisailert, 2019) จนเกิดวิกฤติกาแฟสวลิทธิ์ขึ้นโดยทุนต่างชาติ ทำให้บริษัทกาแฟดอยช้างต้องเปลี่ยนชื่อบริษัทเป็น ดอยช้างคอฟฟี่ออริจินอล ส่งผลให้วิถีชุมชนฯ มีวัฒนธรรมความผูกพันลดน้อยลง (Pieuseku, 2020) ขณะเดียวกันชุมชนดอยช้างเองก็มีอัตลักษณ์ที่มีความแตกต่างหลากหลายเนื่องจากมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ร่วมกันถึง 3 กลุ่มคือ ลีซู อาข่า และจีนยูนนาน ซึ่งมีโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมกันอย่างหลากหลาย (Thammachimwilaisap, 2016) มีค่านิยมและความเชื่อบางอย่างที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามชุมชนดอยช้างต่างตระหนักถึงความเปลี่ยนแปลงไปของชุมชน พยายามหาแนวทางรักษาเอกลักษณ์และความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชนไว้ให้ยั่งยืนต่อไป

การสร้างสันติภาพ นักสันติภาพต้องเน้นความจริง ความยุติธรรม อภัยทาน สมานฉันท์ ความรู้สึก เป้าหมาย วิธีการ ความสัมพันธ์ ความมุ่งมั่น เป้าหมายแต่ใส่ใจวิธีการและความสัมพันธ์ (Phramaha Hansa Dhammahas (Nithiboonyakorn), 2015) หลักการในการจะสร้างชุมชนให้เกิดสันติสุขได้ต้องอยู่ใน 5 มิติ คือ มิติทาง กาย สังคม จิตใจ ปัญญา และผู้นำ ปัจจัยที่สำคัญคือการพัฒนาคุณธรรมของการอยู่ร่วมกันในสังคม อาทิ การเคารพให้เกียรติกัน อยู่ในกฎระเบียบข้อตกลงของชุมชนทั้งด้านทรัพย์สิน ร่างกาย วาจา ชุมชนมีความรักความสามัคคี ยึดประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

กระบวนการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนดอยช้างตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการ เพื่อให้เกิดสันติสุขในชุมชน ลดข้อขัดแย้งไม่ให้เกิดความรุนแรง ทางความคิด อารมณ์ โดยใช้ความรัก ความเมตตา เจรจิตด้วยความเข้าอกเข้าใจกัน สร้างประสานสามัคคีให้เกิดกับชุมชน หลักสันติวิธีเชิงบูรณาการนั้นหมายถึง “สานเสวนา” (Dialogue) ซึ่งเป็นชุดกระบวนการของที่พระพุทธเจ้า หรือเหล่าสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ (Phramaha Hansa Dhammahas (Nithiboonyakorn, 2011) การใช้ บูรณาการสานเสวนา เป็นการยกระดับจิตใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการในการสร้างความสันติสุข

มุ่งสู่ความสามัคคี ลดการสูญเสียอย่างเป็นธรรม พระพุทธองค์ทรงเข้าใจถึงกฎธรรมชาติเบื้องต้นของจิตใจมนุษย์ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรง ซึ่งทุกฝ่ายอ้างว่าเป็นวิธีการสุดท้าย ผู้วิจัยเชื่อว่า “สันติวิธีเชิงบูรณาการ” สามารถนำมาสร้างความสัมพันธ์ โดยการนำหลักธรรม “สาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโกศิตา สีสสามัญญตา และทิสสามัญญตา เป็นธรรมที่เป็นที่พึ่งแห่งความระลึกถึง” (Thai Tripitakas: 8/271/361) มาใช้เป็นพลังในการสร้างความสามัคคี โดยบูรณาการร่วมกับหลักของสันติภาวนา

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์อย่างละเอียดเพื่อให้เข้าใจกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย โดยผสมผสานเข้ากับแนวคิดทฤษฎีของทั้งตะวันออกและตะวันตก เพื่อให้ชุมชนมีความช่วยเหลือเกื้อกูลและร่วมแรงร่วมใจในการทำอาชีพชาวไร่กาแฟ จนเป็นที่รู้จักกว้างขวางทั้งในด้านผลิตภัณฑ์กาแฟและเป็นแหล่งท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี และเป็นแบบแนวทางปฏิบัติต่อสังคมในชุมชนอื่น ๆ สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทสภาพปัญหาและแนวคิดการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธี
3. เพื่อเสนอกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพภาคสนาม การเข้าร่วมกิจกรรมพร้อมการสังเกตการณ์ในกิจกรรมไตรภาค 3 ครั้ง ของชุมชนดอยช้างภายใต้การนำของผู้นำชุมชน เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการอภิปรายกลุ่ม พร้อมทั้งวิเคราะห์และนำเสนอสรุปการบูรณาการใช้หลักสันติบูรณาการในกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนดอยช้าง ซึ่งมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีหรือแนวทางการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเพื่อให้เกิดสันติสุขตามหลักวิชาการตะวันออกและตะวันตก พร้อมทั้งหลักสันติวิธี ได้แก่ หลักสาราณียธรรม 6 และหลักสันติบูรณาการसानเสวนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ศึกษาบริบทวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ และการประกอบอาชีพชาวไร่กาแฟของคนในชุมชนดอยช้าง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มประชากรทั่วไป ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือกลุ่ม

ชาวบ้านในชุมชน ชาวไร่กาแพดอยช้าง อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย จำนวน 20 คน รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การสัมภาษณ์ (In-depth Interviews) ใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interviews) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ในหมู่บ้านวิชาการ และนักการศาสนา จำนวน 8 รูป/คน

3) ศึกษาและติดตามผลการจัดกิจกรรมและการเข้าร่วมกิจกรรมพร้อมสังเกตการณ์ในกิจกรรมไตรภาค 3 ครั้ง ของชุมชนดอยช้างภายใต้การนำของผู้นำชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด มาจัดหมวดหมู่ แบ่งประเภท ไม่ว่าจะเป็นหลักการ วิธีการ หรือแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์ของคนในสังคมสันติสุข พร้อมทั้งหลักสราณียธรรม 6 และสันติบูรณาการ สามเสนา ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมด มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อให้ได้เป็นแนวทางสู่ภาคปฏิบัติของกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ของชุมชนดอยช้างตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการให้เกิดเป็นเอกลักษณ์เฉพาะทางของชุมชนดอยช้าง

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results) ที่ได้เป็น กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย โดยการใช้การเรียบเรียงเชิงเนื้อหา ทำเป็นแผนผังเพื่อเผยแพร่ผลการศึกษาและการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาไว้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า บริบทสภาพปัญหาด้านความสัมพันธ์ของประชากรในชุมชนดอยช้าง เกิดขึ้นเมื่อแบรนด์กาแพดอยช้างเป็นที่ต้องการของตลาด ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจกาแฟจากที่อื่นเห็นประโยชน์จากชื่อเสียงของแบรนด์ที่มาจากน้ำพักน้ำแรงของชุมชนดอยช้าง จึงหาช่องทางที่จะนำ แบรนด์นั้นมาใช้ประโยชน์ได้ โดยการนำเมล็ดกาแฟจากที่อื่นขึ้นมาบดดอยช้าง ทำให้เกิดกระบวนการผลิตที่ทำให้ได้ชื่อว่าเป็นเมล็ดกาแฟดอยช้าง เช่น นำเมล็ดมาตาก หรือนำมาเก็บไว้ในโกดังที่ดอยช้าง (Pieuseku, 2020) ซึ่งส่งผลให้คู่ค้าเชื่อนั่นคือกาแฟดอยช้าง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของชุมชนดอยช้างเปลี่ยนไป เริ่มไม่มีความสุข ผู้คนหันมาเป็นผู้รับจ้างแรงงานของผู้ประกอบการอื่น เกิดความขัดแย้งและแตกความสามัคคีกัน สาเหตุการไม่ฟังกันนี้พบว่าเกิดจากอัตตายึดมั่นในความคิดตนเองเป็นใหญ่ ถือตัว มีอคติกับฝ่ายตรงข้ามที่มีฐานะและการศึกษาต่างกัน ทำให้ไม่เห็นความสำคัญของอีกฝ่าย ไม่กล้ารับความจริง ปิดกั้นความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดมั่นในอุดมการณ์หรือความเชื่อของตนเอง พยายามหาเหตุผลมาพุดหักล้างความเชื่อของอีกฝ่าย เช่นในกรณีธุรกิจ

บริษัทกาแฟดอยช้างที่แต่เดิมก่อตั้งด้วยระบบเครือญาติที่คอยช่วยเหลือกัน แต่มาวันหนึ่งอุดมการณ์แตกต่างกัน บางส่วนอยากไปร่วมมือกับบริษัทใหญ่จากภายนอกเพื่อให้กิจการเจริญเติบโต ทำให้กลุ่มสมาชิกขัดแย้งกับ อุดมการณ์ดังกล่าว จึงแยกตัวออกมา

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสานเสวนา เป็นกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ที่สามารถถอดองค์ความรู้และหลักคิดตามแนวทางตะวันตกมาบูรณาการกับหลักคิดทางตะวันออก ทำการเสวนาทั้งสิ้น 5 ครั้ง แบ่งเป็นเสวนาแบบย่อย 4 ครั้ง ครั้งละ 50 ท่าน และเสวนารวม 1 ครั้ง จำนวน 200 ท่าน ซึ่งเป็นหลักคิดในการบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนาเข้าไปร่วมในกระบวนการ “สานเสวนา” (Dialogue) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการสนทนาแบบลึกซึ้ง ที่มุ่งให้เกิดความเข้าใจทั้งมุมมองของตนและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น โดยยอมรับความแตกต่างของจุดยืน ความคิด และอัตลักษณ์ของผู้สนทนา ตามหลักพระพุทธศาสนา และหลักทฤษฎีตะวันตกนั้น ต่างก็เน้นมุมมองในเรื่องของการฟังเป็นประเด็นสำคัญ แต่ก็มีประเด็นรายละเอียดของการฟังที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การฟังในหลักพระพุทธศาสนา เป็นการฟังเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญญาตามหลักสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) เพื่อเป็นปัจจัยที่นำไปสู่จุดหมายที่สูงกว่าก็คือความหลุดพ้นจากทุกข์ เพื่อให้การสานเสวนาเป็นการสนทนาที่สานความเข้าใจ ผู้พูดจะต้องพูดอย่าง มีสติ เปิดใจ ไม่ตีความ หรือตัดสินอย่างมีอคติ ส่วนแนวคิดทฤษฎีตะวันตก เป็นเพียงการฟังเพื่อยกระดับความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีสมานฉันท์เป็นจุดหมาย ไม่จำเป็นต้องให้ได้ทางออกเป็นความหลุดพ้นจากทุกข์

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบ “ดอยช้างสัมพันธ์” เป็นกระบวนการที่ขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมที่อยู่ภายใต้กรอบ การคิดดี คือ การมีพฤติกรรมทางใจที่ประกอบด้วยเมตตา ทำดี คือ มีพฤติกรรมทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมชุมชน มีความประพฤติสุจริต เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม การพูดดี คือ การมีพฤติกรรมทางวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา แนะนำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยวาจาสุภาพ รูปแบบ “ดอยช้างสัมพันธ์” ได้ชี้ให้เห็นถึงคุณค่า ความสำคัญ และรูปแบบ แนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชนอย่างสันติสุขภายใต้หลักการ 6 ได้แก่ 1) การแบ่งปัน 2) การให้กำลังใจ 3) ความหวังดี 4) การให้ความช่วยเหลือ 5) การไม่เบียดเบียน และ 6) การยึดมั่นในข้อตกลง อันนำไปสู่ผลลัพธ์ 3 ประการที่เห็นเป็นรูปธรรมของการทำกิจกรรมร่วมกัน คือ (1) เกิดกิจกรรมตามประเพณีที่มาช่วยเหลือกัน (2) เกิดชุมชนแห่งการแบ่งปันเป็นกิจวัตร และ (3) เกิดกิจกรรมการสานเสวนาและประชุมชี้แจงกฎ กติกา มารยาท ซึ่งกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติบูรณาการของชุมชนดอยช้างมี 8 ประการที่สะท้อนถึงวิถีการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้กรอบของ การคิดดี ทำดี พูดดี ดังกล่าวข้างต้น เรียกว่า “ดอยช้างสัมพันธ์” (DOI CHANG MODEL: D = Deep Listening: การรับฟังกันอย่างลึกซึ้งด้วยหัวใจ ด้วยพลังงานของความสงบ, O = Open-mindedness: การเปิดใจรับฟังความเห็นต่าง, I = Interest: การร่วมรับผลประโยชน์, C = Culture: การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม, H = Humanity: การเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์, A = Awareness: การดำเนินชีวิตอย่างมีสติ, N = Nature: การรักษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอัน, G = Gratitude: การมีความกตัญญูต่อดอยช้าง) อันเป็นการสังเคราะห์ผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ สานเสวนาปาฐุข (ศุภร์), การร่างข้อตกลงและการประกาศใช้, การแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ, วันคืนดิน ถิ่นกตัญญู, การรักษาอัตลักษณ์, ต้นกล้าของพ่อ ส่งต่องานของแม่ และการ

จัดอบรมด้านภาษา เพิ่มเติมจากกิจกรรมเดิมคือ การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เพื่อสานสัมพันธ์ของชาวไร่กาแพดอยช้างภายใต้หลักการ 6 หลัก ดังได้กล่าวไปแล้ว และ หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งผู้วิจัยพบว่าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลักสาราณียธรรม 6 นี้ถูกนำมาแสดงให้เห็นถึงหลักปฏิบัติที่จะส่งเสริม สร้างความรู้สึกที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้ คือ การสังเคราะห์ผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ สานเสวนาพาสุข (ศุภร์), การร่างข้อตกลงและการประกาศใช้, การแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ, วันคืนดิน ถิ่นกตัญญู, การรักษาอัตลักษณ์, ต้นกล้าของพ่อ ส่งต่องานของแม่ และการจัดอบรมด้านภาษา เพิ่มเติมจากกิจกรรมเดิมคือ การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน เพื่อสานสัมพันธ์ของชาวไร่กาแพดอยช้าง ผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการสร้างสันติสุขตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย ในรูปแบบ “ดอยช้างสัมพันธ์” (DOI CHANG MODEL) มีรายละเอียด ดังนี้

กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลัก
สันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย

แสดงภาพโมเดล DOI CHANG MODEL

(1) D = Deep Listening: การรับฟังกันอย่างลึกซึ้งด้วยหัวใจ ด้วยพลังงานของความสงบ การรับฟังนี้ส่งผลให้เกิดกิจกรรมโครงการที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วม และความสามัคคีของชุมชน

(2) O = Open-mindedness: การเปิดใจรับฟังความเห็นต่างของเพื่อนสมาชิกชาวไร่กาแพดอยช้าง มีการเปิดใจที่จะปรับตัว ปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสม นำสู่การเปิดใจแสวงหาองค์ความรู้ใหม่ ๆ มีการเพิ่มการประจักษ์กันเนื่องนิยต์ เกิดการปรับทัศนคติความเข้าใจต่อกันที่ดียิ่ง ๆ ขึ้น

(3) I = Interest: การร่วมรับผลประโยชน์จากกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ กิจกรรมวันคืนดิน ถิ่นกตัญญู ลานแบ่งปัน ลานแสดงนิทรรศการ โดยทุกคนได้มาร่วมคิด ร่วมทำและร่วมรับผลประโยชน์

(4) C = Culture: การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมที่ดั่งเดิม ชุมชนดอยช้างปัจจุบันเป็นชุมชนหลายชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา ความเชื่อ พิธีกรรมต่าง ๆ เมื่อมีงานก็จะเชิญคนในชุมชนมาร่วมกัน สร้างความเข้าใจกัน อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

(5) H = Humanity: การเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ ให้ความสำคัญต่อเพื่อนมนุษย์โดยการช่วยเหลือเกื้อกูล เมตตาอนุเคราะห์กัน การแบ่งปันของชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้าง ได้สะท้อนความมีมนุษยธรรม สามารถแบ่งปันความรู้ร่วมกันได้

(6) A = Awareness: การดำเนินชีวิตอย่างมีสติ ทำให้วิถีชุมชนดอยช้างมีความมั่นใจในระบบความเชื่อใจ ศรัทธาเชื่อมั่น ทำให้ชุมชนมีความสามัคคีในกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

(7) N = Nature: การรักษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอัน ได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา ลำธาร พื้นดิน เป็นการเป็นแหล่งที่ตั้งโครงการหลวงทำให้ชุมชนชาวไร่กาแพดอยช้างมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในทุกด้าน

(8) G = Gratitude: การมีความกตัญญูต่อดอยช้าง วิธีการดำรงชีวิตของชาวไร่กาแพดอยช้างที่มีความกตัญญูต่อธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อมบนดอยช้าง ได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา ลำธาร พื้นดิน เป็นการบ่มเพาะจิตใจให้คนอยู่ร่วมกันด้วยวิถีการเคารพ ให้เกียรติ กตัญญู ดูแลกัน นำไปสู่การมีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนที่ดำรงวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาไว้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบทสภาพปัญหาด้านความสัมพันธ์ของประชากรในชุมชนดอยช้าง เกิดขึ้นจากการที่ผู้ประกอบการธุรกิจกาแพจากที่อื่นเห็นประโยชน์จากชื่อเสียงของแบรนด์ดอยช้าง จึงหาช่องทางที่จะนำแบรนด์ดอยช้างมาใช้ประโยชน์ โดยการนำเมล็ดกาแพจากที่อื่นขึ้นมามอบดอยช้าง ทำให้เกิดกระบวนการผลิตที่เรียกว่า “สวมสิทธิ์” กาแพดอยช้าง (Pieuseku, 2020) ทำให้คู่ค้าเชื่อว่านั่นคือกาแพดอยช้าง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของชุมชนดอยช้างเปลี่ยนไป ผู้คนหันมาเป็นผู้รับจ้างแรงงานของผู้ประกอบการอื่น เกิดความขัดแย้งและแตกความสามัคคีกัน ทั้งนี้เป็นเพราะอัตตาคิดมั่นในความคิดตนเองเป็นใหญ่ ถือตัว มีอคติกับฝ่ายตรงข้ามที่มีฐานะและการศึกษาต่างกัน ทำให้ไม่เห็นความสำคัญของอีกฝ่าย ไม่กล้ารับความจริง ปิดกั้นความคิดเห็นของผู้อื่น ยึดมั่นในอุดมการณ์หรือความเชื่อของตนเอง พยายามหาเหตุผลมาพูดหักล้างความเชื่อของอีกฝ่าย เช่นในกรณีธุรกิจบริษัทกาแพดอยช้างที่แต่เดิมก่อตั้งด้วยระบบเครือข่ายที่คอยช่วยเหลือกัน แต่มาวันหนึ่งอุดมการณ์แตกต่างกัน บางส่วนอยากไปร่วมมือกับบริษัทใหญ่จากภายนอกเพื่อให้งานเจริญเติบโต ทำให้กลุ่มสมาชิกขัดแย้งกับอุดมการณ์ดังกล่าว จึงแยกตัวออกมา สอดคล้องกับแนวคิดความขัดแย้งของนักจิตวิทยาและสันติวิธีในลักษณะความขัดแย้งด้านเป้าหมาย ด้านความคิด ด้านความรู้สึก และ

ด้านพฤติกรรม (Wattanasab, 1994) ผู้วิจัยจึงได้จัดให้ชุมชนดอยช้างมาล้อมวงโดยใช้กระบวนการสานเสวนาให้สมาชิกรับฟังซึ่งกันและกัน เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น ทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งในชุมชนเริ่มดีขึ้น สอดคล้องแนวคิดที่ว่าชุมชนสามารถอยู่ร่วมกันอย่างเข้มแข็งและแบ่งปันได้ ทั้งระหว่างคนกับคน ระหว่างคนกับป่า ระหว่างคนกับธรรมชาติ และการยืนหยัดด้วยตัวเอง มีพื้นที่อยู่อาศัยที่มีจุดแข็งจุดเด่น สภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่เอื้อต่อการแสดงศักยภาพพื้นฐานของควมมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (Wasee, 1996)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กระบวนการสานเสวนา เป็นกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ที่สามารถถอดองค์ความรู้ และหลักคิดตามแนวทางตะวันตกมาบูรณาการกับหลักคิดทางตะวันออก ซึ่งเป็นหลักคิดในการบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนาเข้าไปร่วมในกระบวนการ “สานเสวนา” (Dialogue) ทั้งนี้เป็นเพราะ “สานเสวนา” (Dialogue) เป็นรูปแบบหนึ่งของการสนทนาแบบลึกซึ้ง ที่มุ่งให้เกิดความเข้าใจ ทั้งมุมมองของตนและผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น โดยยอมรับความแตกต่างของจุดยืน ความคิด และอัตลักษณ์ของผู้สนทนาตามหลักพระพุทธศาสนา และหลักทฤษฎีตะวันตกนั้น ต่างก็เน้นมุมมองในเรื่องของการฟังเป็นประเด็นสำคัญ แต่ก็มีประเด็นรายละเอียดของการฟังที่ต่างกัน ในหลักพระพุทธศาสนา เป็นการฟังให้ได้ปัญญาตามหลักนำไปสู่จุดหมายที่สูงกว่า คือความพ้นจากทุกข์ การสานเสวนาเป็นการสนทนาที่สานความเข้าใจด้วยสติ เปิดใจไม่นำเอาความคิดความเชื่อของผู้อื่นมาวิเคราะห์ ตัดสิน ส่วนแนวคิด ทฤษฎีตะวันตก ไม่จำเป็นต้องให้ได้ความหลุดพ้นจากทุกข์ เป็นเพียงการฟังเพื่อยกระดับความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันเป็นจุดหมาย สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พระเมธาวิณัยรส (สุเทพ ปสิวิโก) (Phra Methawinairos (Suthep Pasiwiko), 2017) ที่พบว่า รูปแบบพฤติกรรมที่จะนำมาซึ่งความปรองดองสามัคคีของหมู่คณะ ทำให้เป็นผู้มีความรักความเมตตา มีการช่วยเหลือเกื้อกูล มีความเข้าใจอันดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรับผิดชอบต่อการมีส่วนร่วม มีการปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น มีการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ไม่แบ่งแยกเป็นพรรคหรือเป็นฝ่าย และมีความเคารพในเหตุผลของคนส่วนใหญ่ เหล่านี้จะทำให้เกิดความรัก ความเข้าใจ ความสมัคปรองดองสามัคคีกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของพระปลัดวิศรุต ธีรสัทโธ (ตั้งใจ) (Phrapalad Wisarut Thirasadho (Tangjai), 2015) เช่นกัน ทั้งยังประยุกต์หลัก “สาราณียธรรม 6” ได้แก่ เมตตาทายกรรม การกระทำทางกายที่มีเมตตาต่อกัน เมตตาวัจกรรม พูดจาสุภาพอ่อนหวาน เมตตาโมหกรรม ไม่คิดมุ่งร้ายพยาบาท สาธารณโภคี การรู้จักแบ่งปันกัน สีสสามัญญตา สามัคคีกัน ทิฐีสามัญญตา การเคารพในการตัดสินใจและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มาเกื้อหนุนให้เกิดความปรองดองที่สมบูรณ์มากขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบ “ดอยช้างสัมพันธ์” เป็นกระบวนการที่ขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมที่อยู่ภายใต้กรอบ การคิดดี คือ การมีพฤติกรรมทางใจที่ประกอบด้วยเมตตา ทำดี คือ มีพฤติกรรมทางกายที่ประกอบด้วยเมตตา แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมชุมชน มีความประพฤติสุจริต เคารพกฎเกณฑ์ของสังคม การพูดดี คือ การมีพฤติกรรมทางวาจาที่ประกอบด้วยเมตตา แนะนำสิ่งที่ดีเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยวาจาสุภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะ รูปแบบ “ดอยช้างสัมพันธ์” ได้ชี้ให้เห็นถึงคุณค่าความสำคัญ และรูปแบบ แนวทางการดำเนินชีวิตของชุมชนอย่างสันติสุขภายใต้หลักการ 6 ได้แก่ 1) การแบ่งปัน 2) การให้กำลังใจ 3) ความหวังดี 4) การให้ความช่วยเหลือ 5) การไม่เบียดเบียน และ

6) การยึดมั่นในข้อตกลง อันนำไปสู่ผลลัพธ์ 3 ประการที่เห็นเป็นรูปธรรมของการทำกิจกรรมร่วมกัน คือ (1) เกิดกิจกรรมตามประเพณีที่ช่วยเหลือกัน (2) เกิดชุมชนแห่งการแบ่งปันเป็นกิจวัตร และ (3) เกิดกิจกรรมการสานเสวนาและประชุมชี้แจงกฎ กติกา มารยาท ซึ่งกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติบูรณาการของชุมชนดอยช้างมี 8 ประการที่สะท้อนถึงวิธีการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้กรอบของ การคิดดี ทำดี พูดดี ดังกล่าวข้างต้น เรียกว่า “ดอยช้างสัมพันธ์” (DOI CHANG MODEL: D = Deep Listening: การรับฟังกันอย่างลึกซึ้งด้วยหัวใจ ด้วยพลังงานของความสงบ, O = Open-mindedness: การเปิดใจรับฟังความเห็นต่าง, I = Interest: การร่วมรับผลประโยชน์, C = Culture: การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม, H = Humanity: การเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์, A = Awareness: การดำเนินชีวิตอย่างมีสติ, N = Nature: การรักษาสันติภาพ สิ่งแวดล้อมอัน, G = Gratitude: การมีความกตัญญูต่อดอยช้าง) อันเป็นการสังเคราะห์ผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อาทิ สานเสวนาปาฐก (ศุภ), การร่างข้อตกลงและการประกาศใช้, การแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ, วันคืนดิน ถิ่นกตัญญู, การรักษาอัตลักษณ์, ต้นกล้าของพ่อ ส่งต่องานของแม่ และการจัดอบรมด้านภาษา เพิ่มเติมจากกิจกรรมเดิมคือ การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเพื่อสานสัมพันธ์ของชาวไร่กาแฟดอยช้างภายใต้หลักการ 6 ดังได้กล่าวไปแล้ว และ หลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งผู้วิจัยพบว่าในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหลักสาราณียธรรม 6 นี้ถูกนำมาแสดงให้เห็นถึงหลักปฏิบัติที่จะส่งเสริมสร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคีและความเป็นปึกแผ่น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วรภาส ประสมสุข (Prasomsuk, 2006) ที่พบว่า สาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมในการสร้างความรักความมีไมตรีจิตต่อกัน และผลการศึกษาของ สมโภชน์ สุวรรณรัตน์ ที่พบว่า การสร้างความสามัคคีปรองดองของชุมชนหรือหมู่บ้าน ต้องยึดตามแนวทางของเมตตาธรรมตามหลักสาราณียธรรม 6 ในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ เพราะมีความสำคัญกับการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน (Suwanrat, 2017)

สรุป

จากการศึกษาวิจัย กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติวิธีเชิงบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย เป็นกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ที่สามารถถอดองค์ความรู้และหลักคิดตามแนวตะวันตกมาบูรณาการกับหลักคิดตะวันออก ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักทางพระพุทธศาสนาเข้ากับ “สานเสวนา” (Dialogue) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของการสนทนาแบบลึกซึ้งที่มุ่งเปิดใจรับฟังให้เกิดความเข้าใจทั้งมุมมองของตนและของผู้อื่นได้ดียิ่งขึ้น ทั้งหลักพระพุทธศาสนาและหลักทฤษฎีตะวันตกต่างก็นำมุมมองในเรื่องของการฟังเป็นประเด็นสำคัญ แต่มีประเด็นรายละเอียดของการฟังที่ต่างกัน กล่าวคือ การฟังในหลักพระพุทธศาสนาเป็นการฟังเพื่อให้ได้มาซึ่งปัญญาตามหลักสัมมาทิฐิ (ความเห็นชอบ) เพื่อเป็นปัจจัยนำไปสู่จุดหมายที่สูงกว่าคือความหลุดพ้นจากทุกข์ และการสานเสวนาเป็นการสนทนาที่สานความเข้าใจ ผู้พูดจะต้องพูดอย่าง มีสติ เปิดใจ ไม่นอportun ความคิดความเชื่อของผู้อื่นมาวิเคราะห์ ตีความ หรือตัดสิน ส่วนแนวคิด ทฤษฎีตะวันตกไม่จำเป็นต้องให้ได้ทางออกเป็นความหลุดพ้นจากทุกข์ เป็นเพียงการฟังเพื่อยกระดับความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ยังได้นำหลัก “สาราณียธรรม 6” มาร่วมเป็นหลักปฏิบัติที่จะส่งเสริม

สร้างความรู้สึที่ดีให้เกิดขึ้นต่อกันและกันอยู่เสมอในยามที่ระลึกถึงกัน เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความสามัคคี และความเป็นปึกแผ่น อันเป็นผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรมสานเสวนาพาสุข (ศุภร์) การร่างข้อตกลงและการประกาศใช้ การแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ วันคืนดิน ถิ่นกตัญญู การรักษาอัตลักษณ์ ต้นกล้าของพ่อส่งต่องานของแม่ และการจัดอบรมด้านภาษา เพิ่มเติมจากกิจกรรมการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนเดิมเพื่อสานสัมพันธ์ของชาวไร่กาแพดอยช้างภายใต้หลักการ 6 ได้แก่ 1) การแบ่งปัน 2) การให้กำลังใจ 3) ความหวังดี 4) การให้ความช่วยเหลือ 5) การไม่เบียดเบียน 6) การยึดมั่นในข้อตกลง อันนำไปสู่ผลลัพธ์ 3 ประการคือ 1) เกิดกิจกรรมตามประเพณีที่มาช่วยเหลือกัน 2) เกิดชุมชนแห่งการแบ่งปันเป็นกิจวัตร 3) เกิดกิจกรรมการสานเสวนาและประชุมชี้แจงกฎ กติกา มารยาท ทั้งหมดนี้ทำให้ได้ กระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติบูรณาการของชุมชนดอยช้างมี 8 ประการ เรียกว่า “ดอยช้างสัมพันธ์” : DOI CHANG MODEL: D = Deep Listening: การรับฟังกันอย่างลึกซึ้งด้วยหัวใจ ด้วยพลังงานของความสงบ O = Open-mindedness: การเปิดใจรับฟังความเห็นต่าง I = Interest: การร่วมรับผลประโยชน์ C = Culture: การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมที่ดีงาม H = Humanity: การเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ A = Awareness: การดำเนินชีวิตอย่างมีสติ N = Nature: การรักษาธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอัน G= Gratitude: การมีความกตัญญูต่อดอยช้างที่สะท้อนถึงวิถีการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขภายใต้กรอบของการคิดดี ทำดี พูดดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร ตลอดจนการพัฒนาประสิทธิภาพส่วนบุคคล ตลอดจนการเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้สนใจ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ชุมชน องค์กร หน่วยงานที่ต้องการสร้างชุมชนของตนเองให้เกิดความมั่นคง สามารถกระบวนการสร้างสันติสุขสัมพันธ์ตามหลักสันติบูรณาการของชุมชนดอยช้าง จังหวัดเชียงราย ไปปรับใช้ได้

1.2 วิธีการนำไปปรับใช้กับชุมชนอื่น ๆ คือต้องยอมรับสภาพปัญหา ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ถ้าที่จะทิ้งความคิดความเชื่อเก่าๆ สูการเรียนรู้ปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิด ที่ก้าวหน้ากว่า ไม่นิ่งดูตายต่อปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน และพร้อมที่จะเปิดใจรับฟังกันอย่างลึกซึ้ง อาจจะเลือกตามความเหมาะสมของท้องถิ่น

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อบต. วาวี พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สรวย ควรนำกระบวนการสานเสวนา (Dialogue) ไปปรับใช้กับพื้นที่ชุมชนอื่น ๆ ในตำบล อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงรายที่กำลังประสบปัญหาเรื่องความขัดแย้งในชุมชน และยังแก้ปัญหาไม่ได้อยู่ ณ ขณะนี้

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาแนวทางการส่งเสริมและพัฒนาชุมชนดอยช้างภายใต้กรอบแนวคิดบ้าน วัด โบสถ์ โรงเรียน

2.2 ศึกษาแนวทางการสร้างความสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกันด้านพหุวัฒนธรรมของชุมชนดอยช้าง ตามหลักสันติวิธี

2.3 ศึกษาแนวทางการรักษาสีสิ่งแวดล้อมของชุมชนดอยช้างตามหลักสปปายะ

References

- Collection of Royal Instructions and Speech. (1955-1992). *Bestowed upon Kasetsart University*. Retrieved January 8, 2020, from <http://www.sa.ku.ac.th/king-spku/>.
- Doi Chaang Coffee. (2017). *"Doi Chaang Coffee Legend" page 1*. Retrieved January 7, 2020, from <http://doichaangcoffee.co.th/about-us/the-legend/>.
- Phisailert, P. (2019). Managing Director of Doi Chaang Coffee Company. *Interview*. December, 27.
- Phramaha Hansa Dhammhaso (Nithiboonyakorn). (2011). *Buddhist Peaceful Means*. Bangkok: 21 Century Company Limited.
- _____. (2015). *Teaching Document on the Subject of Buddhist Peaceful Means*. Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phrapalad Wisarut Thirasadho (Tangjai). (2015). *Buddhist Dialogue for Building Unity between the Temple and Ban Nhongphai Community, Kanchanaburi Province*. (Master's Thesis). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Phra Methawinairos (Suthep Pasiwiko). (2017). The Model of Enhancing Harmony and Peace by the Five Precepts of the People in Saraburi Province. Research Article. *MCU Peace Journal*, 5(1).
- Pieuseku, A. (2020). Doi Chang coffee farmer. *Interview*. December, 29.
- Prasomsuk, W. (2006). *The Principle of Educational Management by Way of Buddhaddhamma*. (Doctoral Dissertation). Faculty of Education. Naresuan University. Phisanulok.
- Sapchoketanakul, N. (2014). Doi Chaang Coffee: Quality of Life of Thai Entrepreneurs under Fair Trade Brand. *Veridian E-Journal*, 7(2).
- Suwanrat, S. (2017). *The Building of Unity in the Model Village of Sufficient Economy by the Principle of Buddhaddhamma*. (Doctoral Dissertation). Graduate School. Mahamakut Buddhist University. Nakhon Pathom.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Thammachimwilaisap, A. (2016). *Sustainable Community Development: A Case Study of Ban Doi Chang Community. Tambon Wawee, Mae Suai District, Chiang Rai Province*. Faculty of Architecture Rangsit University, Rangsit University National Academic Conference.
- Vasee, P. et al. (1996). *Buddhism and Thai Social Spirit: Research Issue on Religions and Cultures*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya Press.

Wattanasab, W. (1994). *Conflicts: Principles and Resolution Tools*. Khonkaen: Siriphan Offset Press.

พระสงฆ์กับอิหม่าม: เพื่อนรักข้ามศาสนาเพื่อสันติภาพ*

The Monk and the Imam: Inter-Religious Comrades for Peace

¹พัทธ์ธีรา นาคอุไรรัตน์ และ โกทม อารียา

¹Padtheera Narkurairattana and Gothom Arya

¹สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

¹Institute of Human Rights and Peace Studies, Mahidol University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: padtheera.nak@mahidol.edu

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อค้นหาวิธีการ และกิจกรรมที่ผู้นำศาสนาสามารถนำมาใช้เพื่อถักทอความสัมพันธ์ภายในชุมชนศาสนาของตนและระหว่างชุมชนชาวพุทธกับชาวมุสลิม 2) เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนศาสนาสองชุมชนหลักของพื้นที่ชายแดนใต้ 3) เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการฟื้นฟูความสัมพันธ์และส่งเสริมสุขภาวะระหว่างชุมชนต่างศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในสังคมพหุวัฒนธรรม งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพระภิกษุสงฆ์จำนวน 15 รูป และผู้นำศาสนาอิสลามจำนวน 15 คนในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ และจัดกระบวนการสนทนากลุ่ม 1 ครั้ง และใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เขียนรายงานผลวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า 1. วิธีการฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ติดลบคืนมา คือ การสร้างกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมที่ทั้งสองฝ่ายสามารถทำร่วมกันได้และไม่ขัดกับหลักการของศาสนา เช่น กิจกรรมที่เกี่ยวกับการดูแลรักษาสุขภาพ 2. อุปสรรคของการฟื้นฟูถักทอความสัมพันธ์เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมที่เคยอยู่ร่วมกันด้วยดีมาก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ คือ ความท้าทายในการก้าวข้ามประสบการณ์เจ็บปวดจากความรุนแรงถึงตายมา โดยเฉพาะในบริบทที่ความรุนแรงยังคงดำเนินอยู่และไม่มีใครรับประกันได้ว่าเหตุการณ์ความรุนแรงจะไม่เกิดขึ้นกับผู้นำทางศาสนาที่แต่ละฝ่ายให้ความเคารพนับถืออีก 3. การฟื้นฟูความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างผู้นำศาสนาในรูปแบบ “เพื่อนรัก” กัน เป็นหนทางและวิธีการที่จะช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างพุทธ-มุสลิมในวงที่กว้างขึ้น เพื่อการก้าวข้ามขีดแบ่ง ทำให้ความสัมพันธ์ที่เปราะบางแข็งแกร่งขึ้น และสามารถหนุนเสริมการสร้างสันติภาพในระดับชุมชนสองวัฒนธรรมได้นั้น จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย เป็นต้น นโยบายส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและวัฒนธรรม นโยบายการสร้างหลักประกันความปลอดภัยให้ผู้นำศาสนาทุกฝ่าย นโยบายทางสาธารณสุขด้านการแพทย์และสุขภาพเพื่อสันติภาพ

คำสำคัญ: เพื่อนรักข้ามศาสนา; ถักทอสันติภาพ; สุขภาพเพื่อสันติภาพ

*Received April 1, 2021; Revised April 15, 2021; Accepted April 23, 2021

Abstract

The research aims 1) to look for methods and activities that would allow religious leaders to work together in order to weave the relationship within one's community and between Buddhists' and Muslims' communities, 2) to examine the obstacles to Buddhists and Muslim relationship in the southernmost area, 3) to formulate policy recommendations on Buddhists' and Muslims' reconciliation and on promoting the wellbeing of different religious communities who would live together harmoniously in multicultural society. This research is a qualitative one. The method consists of collecting data from related documents, doing the in-depth interview of 15 Buddhist monks and 15 Muslim leaders from the three Southern Border Provinces and organizing one Inter-religious dialogue. By using content analysis and description, the findings of the research are as follows:

1) One method to restore good relationship is to jointly organize concrete activities that are not contrary to religious principles such as health care activities. 2) The challenge to the restoration of the harmonious relationship and social coexistence that had existed before the violent incidents is to overcome the painful experiences of deadly violent conflict especially in the context of ongoing violence and of no-guarantee that the respected religious leaders of both sides will not be targeted again. 3) The restoration of a close relationship between religious leaders so as to become "comrades" is one of the effective ways and methods to restore, to a larger extent, the Buddhists' and Muslims' relationship that would transcend the divide and consolidate the fragile relation and support peacebuilding among the two cultural communities. Such restoration would require the support of concerned policy makers among others. Important policies include the promotion of inter-religious and cross-cultural relations, the safety guarantee for all religious leaders, and the medical and health policy for peace.

Keywords: Inter-religious comrade; Weaving Peace Together; Health for Peace

บทนำ

สถานการณ์ความรุนแรงในชายแดนใต้ที่ร้อนระอุมาถึง 17 ปี นอกจากจะเพิ่มช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชนแล้ว ยังกีดกร่อนสายสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างศาสนาและวัฒนธรรมในพื้นที่ชายแดนใต้ไปด้วย ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อการสร้างสันติสุขในพื้นที่ดังกล่าว ความรุนแรงได้ก่อความเสียหายแก่ผู้คนต่างศาสนาชาติพันธุ์ และวัฒนธรรมทั้งทางกายภาพ ทางจิตใจและทางสังคม จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะฟื้นฟูความสัมพันธ์ให้กลับมาดีดังเดิม สร้างความเข้าใจอันดีต่อกันเพื่อป้องกันมิให้สถานการณ์ความขัดแย้งรุนแรง

ทางการเมืองถูกดึงเข้ามาสู่ปริณทลทางศาสนาและวัฒนธรรมอีกต่อไป ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะความรุนแรงที่ยังคงเกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ นั้น บางช่วงจังหวะมีการอ้างเหตุความแตกต่างทางศาสนาเป็นตัวจุดชนวนความรุนแรง รวมถึงการก่อเหตุที่ดูเหมือนจงใจมุ่งไปที่ผู้คนต่างศาสนาโดยตรง เหตุการณ์เช่นนี้ทำให้สายสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างศาสนาตกอยู่ในความคลุมเครือ ท่างเหิน หวาดระแวง จนยากจะสานสัมพันธ์กัน ทั้งที่ก่อนหน้านี้ ผู้นำศาสนาทั้งพุทธและมุสลิมในวงสานเสวนาต่างสะท้อนว่า “เราเป็นเพื่อนกันมาก่อน เรียนโรงเรียนเดียวกัน” ในขณะที่ผู้นำศาสนาอิสลามหลายคนบอกเล่าว่า “เรียนจบจากโรงเรียนวัดและคุ้นเคยกับวัดและคนพุทธ เพื่อน ๆ ก็เป็นพุทธ”

จากการสังเกตปรากฏการณ์ทางสังคมในห้วง 2-3 ปีที่ผ่านมา พบว่าปัญหาความไม่เข้าใจกันระหว่างศาสนิกจะทวีความเข้มข้นมากขึ้นในพื้นที่ชายแดนใต้ และขยายวงสู่สังคมภายนอกมากขึ้น ตัวอย่างปรากฏการณ์เหล่านั้น ได้แก่ การห้ามสวม “ฮิญาบ” ในโรงเรียนมัธยมวัดหนองจอก กรุงเทพฯ การต่อต้านการสร้างอุทธาสถารมฮาลาลในพื้นที่ชายแดนใต้และที่เชียงใหม่ การต่อต้านการสร้างมัสยิดซึ่งแพร่กระจายไปในหลายจังหวัด (Supanjitwana, 2018; Tuansiri, and Koma, 2019) และล่าสุดคือปรากฏการณ์ห้ามสวม “ฮิญาบ” ในโรงเรียนอนุบาลปัตตานี (Narkurairattana, 2018a; The Momentum, 2018; Wongtani, 2018) ที่ยังคงรุนแรงและมีแนวโน้มจะยืดเยื้อและอาจทวีเป็นความรุนแรงได้หากการแก้ไขปัญหานี้ไม่ได้วางอยู่บนฐานของการถักทอความสัมพันธ์ที่จะนำสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน เป็นต้น

จากการทบทวนวรรณกรรมหลายชิ้นโดยเฉพาะวิทยานิพนธ์ของ Phramaha Suchat Analayo (Maion) (2017) ชี้ให้เห็นว่า กลุ่มบุคคลที่น่าจะมีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้คือ ผู้นำชาวพุทธหมายถึงพระภิกษุสงฆ์ ในขณะที่ งานวิจัยของ Tepsing, laeheem, and Asissakul (2020) ซึ่งได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกใน 9 ชุมชนพหุลักษณะในชายแดนใต้และพบว่า ผู้นำศาสนาทั้งพุทธ และ มุสลิมถือเป็นบุคคลสำคัญที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติในชุมชนด้วยสายสัมพันธ์ที่ดี มีความเข้าใจดีต่อกัน ซึ่งเป็นต้นทุนทางสังคมที่ดีมาก ดังนั้น ผู้วิจัยเชื่อว่า ผู้นำเหล่านี้จึงน่าจะเป็นกลจักรสำคัญในการถักทอสายสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้เป็นอย่างดีหากได้มีการส่งเสริมและสนับสนุนให้มี “โอกาส” และมี “พื้นที่ปลอดภัย” ในการปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น และเรื่องราวดี ๆ เช่นที่ ปัญญา เทพสิงห์ และคณะได้พบ ได้รับการนำเสนอให้มากขึ้นในสังคม

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Narkurairattana (2018b) ในหัวข้อ “เรื่องเล่าความขัดแย้งและการเปิดทางความร่วมมือระหว่างบุคคลจากหกกลุ่มประเภทในชายแดนใต้: กรณีกลุ่มผู้นำศาสนา” พบกุญแจสำคัญของการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำศาสนาโดยเฉพาะ “การสร้างพื้นที่กลาง” สำหรับปฏิสังสรรค์และทำกิจกรรมร่วมกันให้มากขึ้นจะมีผลช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการสร้างสันติภาพและความปรองดองสมานฉันท์ในสังคมชุมชนชายแดนใต้ได้ เพราะสังคมดังกล่าวให้ความเคารพนับถือผู้นำศาสนามาก เมื่อสังคมเห็นต้นแบบที่ดีจากการที่ผู้นำทุกศาสนาออกมาปฏิสัมพันธ์ร่วมกิจกรรมด้วยกัน ศาสนิกก็จะกล้าหาญออกมาทำกิจกรรมระหว่างกันมากขึ้น

นอกจากนี้ การทบทวนวรรณกรรมและบทเรียนสำคัญจากต่างประเทศอีกหลายกรณี โดยเฉพาะประเทศที่มีประสบการณ์ความขัดแย้งอย่างรุนแรงถึงฆ่ากันตายระหว่างกลุ่มศาสนาสองกลุ่มหลัก อย่างเช่นใน

ไนจีเรียที่ชาวมุสลิมและชาวคริสต์เคยเป็นคู่ปรปักษ์ที่ต่างฝ่ายต่างเอาชีวิตกันเป็นจำนวนมาก อย่างน้อยตั้งแต่ทศวรรษ 1970 มาจนกระทั่งกลางทศวรรษ 2000 นับอย่างคร่าว ๆ พบว่ามีการจลาจลระหว่างศาสนาเกิดขึ้น 48 ครั้ง ก่อนหน้าที่จะมีความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างคริสต์เตียนกับมุสลิม คนทั้งสองกลุ่มเคยอยู่ร่วมกันด้วยความสันติมากกว่า 170 ปี กระทั่งมีเหตุให้เกิดความขัดแย้งหลังการปลดปล่อยเป็นรัฐเอกราช รัฐบาลที่เข้ามาปกครองได้ใช้นโยบายและการบริหารจัดการประเทศที่ส่งผลให้เกิดการแบ่งแยกทางศาสนามากขึ้นกระทั่งนำมาสู่ความรุนแรงขึ้นแตกหักต่อกัน (Ojo, and Lateju, 2010) ทว่าหลังจากที่มีความรุนแรงอย่างต่อเนื่องความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาลากหลายรูปแบบได้ถูกนำมาใช้ แต่ที่โดดเด่นและได้รับการยอมรับว่าเป็นวิธีการที่ได้ผล คือการลุกขึ้นมาจับมือกันของผู้นำศาสนาคริสต์และอิสลามเพื่อร่วมทำงานแบบ “เพื่อนรักต่างศาสนา” ซึ่งช่วยลดความเกลียดชัง ความหวาดระแวงระหว่างสองกลุ่มศาสนาได้เป็นอย่างดี และมีส่วนช่วยขยายกระบวนการรื้อฟื้นคืนความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้คนของทั้งสองกลุ่มศาสนาได้เป็นวงกว้างอีกด้วย (Piereder, 2014) ตัวอย่างผู้นำศาสนาสองคนข้างต้น จากที่เคยเป็นศัตรูกันกลับกลายมาเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูสายสัมพันธ์และพัฒนาเป็น “เพื่อนรักต่างศาสนาและความเชื่อ” และในท้ายที่สุดก็เป็นเพื่อนรักที่ทำงานร่วมกันเพื่อฟื้นฟูและถักทอความสัมพันธ์ในสังคมจนนำสันติสุขมาสู่ชุมชนระหว่างศาสนาได้เป็นอย่างดี และเรื่องราวการก้าวข้ามความเป็นศัตรูมาเป็นเพื่อนรักกันนี้ได้ถูกนำมาสร้างเป็นภาพยนตร์สารคดีเรื่อง “The Imam and The Pastor” (2008) เผยแพร่ไปทั่ว เป็นโมเดลที่ถูกกล่าวขานอย่างกว้างขวางถึงบทบาทและแนวทางการทำงานของผู้นำศาสนาในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างคนที่เคยเป็นศัตรูในสงครามระหว่างกลุ่มศาสนา/ชาติพันธุ์ให้กลับมาเป็นเพื่อนรักร่วมทำงานเพื่อการฟื้นฟู เยียวยา คืนดีและป้องกันมิให้เกิดความขัดแย้งรุนแรงถึงตายขึ้นอีกโดยใช้พลังทางศาสนาเป็นตัวขับเคลื่อนการทำงานที่สำคัญ โมเดลดังกล่าวมีประโยชน์ต่อการนำมาขับเคลื่อนรื้อฟื้นความสัมพันธ์ในสังคมไทยอย่างยิ่ง

แม้ว่าปัญหาเชิงพื้นที่หรือปัญหาเชิงสถานการณ์ในชายแดนใต้ของไทย อาจไม่รุนแรงเท่ากับไนจีเรีย แต่ความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงที่ยืดเยื้อมากกว่า 17 ปี ไม่เพียงพรากชีวิตของพระภิกษุสงฆ์จำนวน 21 รูป (ThaiPBS, 2018) และทำให้พระภิกษุสงฆ์และสามเณรได้รับบาดเจ็บอีกหลายรูป ขณะที่ผู้นำศาสนาอิสลามบาดเจ็บและล้มตายไปเป็นจำนวนมาก ตัวเลขจากหน่วยงานตำรวจระบุว่าตั้งแต่ปี 2547 – 2559 มีผู้นำศาสนาเสียชีวิต 65 ราย บาดเจ็บ 29 ราย (Isaranews, 2017) หากคำนวณเฉพาะจำนวนผู้นำศาสนาที่เสียชีวิตโดยลบบ้างจำนวนพระภิกษุและสามเณรที่มรณภาพออกไป ที่เหลือจึงเป็นผู้นำศาสนาอิสลามที่เสียชีวิตไปแล้วถึง 44 คน

เป็นความจริงที่ว่า ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับผู้นำศาสนาข้างต้นไม่เพียงพรากชีวิต แต่ยังได้พรากความสัมพันธ์ที่เคยดีต่อกันระหว่างชุมชนสองศาสนาในพื้นที่ชายแดนใต้ไปด้วย ดังนั้น การรื้อฟื้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำศาสนาเพื่อการฟื้นฟูสันติภาพในระดับชุมชนขึ้นมาใหม่เป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นต้องดำเนินการอย่างระมัดระวังเพื่อให้เกิดความยั่งยืนและสามารถนำมิตรภาพและความเชื่อมั่นกลับคืนมาสู่ชุมชนพหุวัฒนธรรมในสังคมชายแดนใต้

คณะผู้วิจัยเชื่อมั่นว่าฐานความสัมพันธ์ที่เคยดีงามนั้นยังคงมีอยู่และเป็นทุนทางสังคม (social capital) ที่สามารถฟื้นฟูได้และนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสานความสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจ และหนุนเสริมการสร้าง

สันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างชุมชนต่างศาสนาและวัฒนธรรมได้ ขณะที่ทุนสนับสนุนทางนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัดและทุนสนับสนุนทางงบประมาณจากสถานทูตสวีเดนผ่านโครงการกลุ่มถักทอสันติภาพ (Weaving Peace Together) สนับสนุนให้ความมุ่งหวังที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างสังคมสันติด้วยพลังทางศาสนาและวัฒนธรรมเกิดขึ้นได้จริงจึงเป็นที่มาของงานวิจัยนี้ ภายใต้คำถามว่า (1) ทำอย่างไรจึงจะฟื้นฟูมิตรภาพและความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างศาสนา ต่างชาติพันธุ์และวัฒนธรรมให้กลับมาดีเหมือนเดิม (2) ในการฟื้นฟูบรรยากาศแห่งสันติและการอยู่ร่วมกันอย่างเคารพและให้เกียรติกันนั้น อะไรคือความท้าทายที่ต้องตระหนักถึงและอุปสรรคที่ต้องหาทางลดลง ทั้งนี้ เพื่อให้การฟื้นฟูดังกล่าวบังเกิดขึ้นอย่างได้ผลและดำรงอยู่อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อค้นหาวิธีการ และกิจกรรมที่ผู้นำศาสนาสามารถนำมาใช้เพื่อถักทอความสัมพันธ์ภายในชุมชนศาสนาของตนและระหว่างชุมชนชาวพุทธกับชาวมุสลิม
2. เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนศาสนาสองชุมชนหลักของพื้นที่ชายแดนใต้
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการฟื้นฟูความสัมพันธ์และส่งเสริมสุขภาวะระหว่างชุมชนต่างศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในสังคมพหุวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยจากเอกสาร (documentary research) โดยการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทผู้นำศาสนาในการสร้างสันติภาพและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความขัดแย้งกันอย่างรุนแรง โดยใช้ระยะเวลาในการวิจัยระหว่างเดือนกันยายน 2561– ตุลาคม 2561 เพื่อจะสังเคราะห์กรอบแนวคิดและออกแบบคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก และใช้ในการจัดการสานเสวนาระหว่างศาสนา

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม (fieldwork) ด้วยวิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (participatory observation) ในการทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่ชายแดนใต้ เช่น กิจกรรมการตรวจสุขภาพร่วมกันในวัดหรือในสถาบันการศึกษาปอเนาะ ในระหว่างการทำกิจกรรมในกระบวนการสานเสวนาระหว่างศาสนาร่วมกันซึ่งคณะผู้วิจัยได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการจัดกระบวนการและอยู่ร่วมในกระบวนการด้วยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participatory observation) เช่น สังเกตการณ์ระยะห่างที่ผู้เข้าร่วมโครงการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมนอกเหนือจากการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการวิจัย เช่น การไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่หน่วยงานและองค์กรอื่นจัดขึ้นในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความรุนแรงและสถานการณ์

ความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้คนต่างศาสนา ชาติพันธุ์ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสัมพันธ์ระหว่างพุทธ – มุสลิมในพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบจากความรุนแรงที่ยืดเยื้อยาวนาน เห็นบริบททางสังคมที่ส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์และการดำรงอยู่ร่วมกันในพื้นที่ความรุนแรง

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากกลุ่มผู้นำศาสนาพุทธและอิสลามในพื้นที่ชายแดนใต้ประกอบด้วย จังหวัดยะลา ปัตตานี นราธิวาส และ 4 อำเภอของจังหวัดสงขลา โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) บนเงื่อนไขที่กำหนดคือ เป็นผู้นำศาสนาที่ได้รับการยอมรับจากสังคมชุมชน มีผลงานหรือเห็นด้วยกับการขับเคลื่อนสันติภาพและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน โดยแบ่งเป็นผู้นำศาสนาพุทธ 15 รูป/คน ผู้นำศาสนาอิสลาม 15 คน ในขั้นตอนนี้ใช้เวลาในการเก็บข้อมูล 10 เดือน คือตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2561 – สิงหาคม 2562 ในการสัมภาษณ์เชิงลึก คณะผู้วิจัยต้องการค้นหาข้อมูลเชิงลึกถึงแนวทางและวิธีการในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่เปราะบางและบอบช้ำจากความรุนแรงถึงตายที่กระทำต่อศาสนบุคคลและศาสนสถาน อันเป็นเสมือนสัญลักษณ์ที่แต่ละฝ่ายเคารพนับถือและให้คุณค่าความสำคัญในระดับสูง

ขั้นตอนที่ 4 การจัดการสานเสวนา (dialogue) โดยใช้กระบวนการทางจิตวิทยาแนวฟื้นฟูศักยภาพและความสัมพันธ์ในเดือน สิงหาคม 2562 เพื่อสนองวัตถุประสงค์ข้อ 3 เรื่องข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางปฏิบัติ โดยขอให้ผู้นำทั้งสองศาสนานำเสนอทางออกที่สร้างสรรค์และเป็นไปได้ ตลอดจนเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนทั้งสองศาสนา ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observation Participant) เพื่อสังเกตพฤติกรรมและการแสดงออกของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทุกฝ่ายในกระบวนการสานเสวนา และสังเกตว่าทั้งสองฝ่ายมีปฏิสัมพันธ์ที่เกื้อหนุนต่อการรื้อฟื้นความสัมพันธ์และก้าวข้ามความเจ็บปวด สู่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติมากน้อยเพียงใด นอกจากนี้ การสานเสวนาในตัวมันเองยังเป็นโอกาสสร้างปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนทัศนคติระหว่างผู้เข้าร่วมด้วยกันเอง

ทั้งนี้ ด้วยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นกลุ่มเปราะบางและพื้นที่ทำงานวิจัยเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูง คณะผู้วิจัยตระหนักถึงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยเฉพาะหลักการเคารพปกป้องและรักษาความลับของกลุ่มตัวอย่าง ทั้งในเรื่องการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างเพื่อเก็บข้อมูล การนำเสนอข้อมูลในการวิจัยนี้จึงกระทำภายใต้ความระมัดระวังมิให้เกิดอันตรายต่อผู้ให้ข้อมูลตามหลัก (Do no harm) ดังนั้น ในการนำเสนอผลการวิจัยจึงกระทำในภาพรวมไม่ระบุถึงตัวบุคคล

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ผู้นำศาสนาทำร่วมกันและการจัดวงสานเสวนา โดยนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และเรียงลำดับตามวัตถุประสงค์ในการวิจัยแต่ละข้อและสอบถามความถูกต้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีอีกครั้งหนึ่ง และนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อค้นหาวิธีการ และกิจกรรมที่ผู้นำศาสนาสามารถนำมาใช้เพื่อถกทอความสัมพันธ์ภายในชุมชนศาสนาของตนและระหว่างชุมชนชาวพุทธกับชาวมุสลิม ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมที่ผู้นำสองศาสนาสามารถกระทำร่วมกันได้อย่างสบายใจและไม่ตกเป็นที่สงสัยหรือหวาดระแวงของสังคมรอบข้าง คือ กิจกรรมทางด้านการตรวจสุขภาพ และแม้ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมตรวจสุขภาพในศาสนสถานของฝ่ายใดก็ตามซึ่งหากเป็นกิจกรรมอื่นอาจมีข้อห้ามหรือความกังวลในการเข้าไปในศาสนสถานของชาวพุทธ แต่ในโครงการวิจัยนี้ พบว่าชาวมุสลิมต่างบอกว่า “สะดวกใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมด้วย” เนื่องด้วยประเด็นเรื่องสุขภาพและความเจ็บป่วยเป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้กับทุกคน ดังนั้น การใช้ประเด็นเรื่องสุขภาพนำในการเข้าไปเชิญชวนให้ผู้นำศาสนาเข้าร่วมกิจกรรมจึงมักได้รับความร่วมมืออย่างดี ขณะที่การออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสุขภาพสันติภาพในองค์กรรวม คณะผู้วิจัยพบว่าการออกแบบกิจกรรมกระบวนการสานเสวนาเพื่อการดูแลสุขภาพะทั้ง 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านกาย มิติด้านจิตใจ มิติด้านจิตวิญญาณ มิติด้านปัญญาและความคิด และมิติด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Khuankaew et al. 2019) โดยใช้พื้นที่กลาง คือ ห้องประชุมของโรงแรมเป็นที่จัดกิจกรรมเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมาทำกิจกรรมร่วมกัน มีการสัมผัสพูดคุยกันอย่างใกล้ชิด พบว่า เป็นกิจกรรมที่ผู้นำทั้งสองฝ่ายเห็นว่าเป็นการดำเนินการร่วมกันได้และต่างบอกว่า “ไม่ขัดกับหลักการทางศาสนา” เพราะไม่ว่านับถือศาสนาใดต่างก็มีโอกาสเจ็บป่วย หรือมีปัญหาสุขภาพได้ทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ โดยในส่วนของสุขภาพกาย ทั้งสองฝ่ายต่างเผชิญร่วมกันคือ โรคความเจ็บป่วยเรื้อรังเช่น โรคเบาหวาน ความดัน หัวใจและหลอดเลือด การตรวจสุขภาพร่วมกัน นอกจากจะเป็นการช่วยกันดูแลสุขภาพเสริมการดูแลสุขภาพ ยังเป็นกิจกรรมที่ทำให้ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องหลักการและวิธีการในการดูแลสุขภาพสุขภาพของศาสนิกทั้งสองศาสนาด้วย ในขณะที่กระบวนการสานเสวนาโดยกระบวนการคือ จิตแพทย์จากคณะแพทยศาสตร์ศิริราชร่วมกับคณะผู้วิจัยนั้นทำให้ทั้งสองฝ่ายพบว่า สุขภาพใจและสุขภาพความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการสร้างบรรยากาศแห่งการอยู่ร่วมกันในพื้นที่ชายแดนใต้เป็นอย่างดี 2) วิธีการฟื้นฟูความสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจระหว่างกัน ผ่านกระบวนการสานเสวนาระหว่างศาสนา (interreligious dialogue) โดยมีประเด็นด้านสุขภาพเพื่อสันติภาพ (Health for Peace) และมีประเด็นจิตวิทยากระบวนการเพื่อการฟื้นฟูทางจิตวิญญาณนั้น เป็นวิธีการที่ช่วยให้ความสัมพันธ์ที่เริ่มต้นถกทอมาจากกิจกรรมตรวจสุขภาพร่วมกัน มีความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ดังผลปรากฏจากการประเมินกิจกรรมและการสะท้อนความเห็นในวงสานเสวนา ว่าควรดำเนินโครงการนี้ต่อไปและให้จัดกิจกรรมบ่อยครั้งและกระจายไปยังพื้นที่อื่น ๆ มากขึ้นด้วย และ 3) การมีศูนย์กลางเชื่อมประสานผู้นำทั้งสองฝ่าย เช่น สถาบันการศึกษาอย่างสถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษาซึ่งทำงานพื้นที่มานาน มีความรู้ความเข้าใจในความละเอียดอ่อนไหวทางวัฒนธรรมและความเชื่อตลอดจนอัตลักษณ์เฉพาะของสังคมชายแดนใต้ และได้รับความไว้วางใจให้เป็นคนกลางเชื่อมประสาน การมีศูนย์กลางเชื่อมประสานเช่นนี้ช่วยให้เกิดความมั่นใจและได้ผลยิ่งขึ้น รวมทั้งการใช้ประเด็นที่เป็นกลางในทางการเมืองเช่น เรื่องการตรวจสุขภาพข้ามชุมชนทางศาสนาเป็นกิจกรรมที่มีข้อจำกัดน้อยที่สุดทางหลักการศาสนา แต่เป็นประเด็นที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนทั้งสองศาสนาได้ในหลาย

ระดับ และขยายวงไปยังผู้นำอื่น ๆ เช่นผู้นำทางสุขภาพและการแพทย์ในพื้นที่ หรือระดับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขอื่น ๆ ได้ด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนศาสนาสองชุมชนหลักของพื้นที่ชายแดนใต้ผลการวิจัยพบว่า อุปสรรคและความท้าทายสำคัญคือ 1) ผู้นำศาสนาส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่การดูแลสุขภาพก่อนที่จะเกิดอาการเจ็บป่วย และบางครั้งเมื่อเกิดอาการเจ็บป่วยแล้ว ก็ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญ แม้ว่าการตรวจสุขภาพจะเป็นกิจกรรมที่กระตุ้นให้เห็นความสำคัญของการดูแลสุขภาพ กระนั้นก็ยังขาดความใส่ใจอย่างจริงจังที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดความเสี่ยงต่อความรุนแรงของโรค 2) ในส่วนของผู้นำศาสนาพุทธยังมีความท้าทายที่มากำกับจากภายนอก คือ วัตรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ เช่น การไม่สามารถเลือกรับหรือปฏิเสธภัตตาหารที่ญาติโยมนำมาถวาย ซึ่งหลายครั้งพบว่า เป็นภัตตาหารที่แสดงต่อโรคที่อาพาธอยู่ ทำให้อาการของโรคหนักขึ้น หรือแม้กระทั่งผู้นำศาสนาอิสลามที่สามารถจะเลือกบริโภคอาหารได้ แต่เนื่องจากวัฒนธรรมการบริโภคของคนในสังคมชายแดนใต้นิยมอาหารหวาน มัน เค็ม ซึ่งส่งผลต่อสุขภาพเช่นกัน ดังนั้น การจัดกิจกรรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสุขภาพและบรรเทาโรคเรื้อรังจึงเป็นกิจกรรมที่จำเป็น เพื่อการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภคที่ปลอดภัยห่างไกลโรคและเป็นกิจกรรมที่พึงกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อกระตุ้นให้เกิดการใส่ใจและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมอย่างได้ผล 3) อุปสรรคหรือความท้าทายในการก้าวข้ามความแตกต่างเพื่อมามีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันนั้น มาจากการเลือกประเด็นกิจกรรม การใช้พื้นที่และโอกาสที่เอื้ออำนวยในการจัดกิจกรรมร่วมกัน เช่น ในพื้นที่ของโรงเรียนปอเนาะอาจจะไม่ได้เป็นอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับพระภิกษุสงฆ์ ยกเว้นในโอกาสที่โรงเรียนปอเนาะมีงานสำคัญและผู้นำที่เคร่งครัดอาจเห็นว่าขัดหลักการ หรือมีการประกอบพิธีกรรมละหมาดสำคัญก็ไม่สะดวกที่จะให้การต้อนรับพระภิกษุสงฆ์ เช่น งานระดมเงินชะกาต (เงินบริจาค) เพื่อการซื้อที่ดินและการก่อสร้างปอเนาะหรือศาสนสถาน ซึ่งมีการเชิญผู้นำศาสนาในระดับสูงมาละหมาด เนื่องจากจะเป็นที่สะดุดตาในหมู่ผู้นำมุสลิมด้วยกัน กรณีเช่นนี้อาจส่งผลให้ฝ่ายผู้นำพุทธรู้สึกว่าเป็นมุสลิมกีดกันมิให้เข้าร่วม แต่เมื่อมีการซักถามและอธิบายกันอย่างละเอียดและจริงใจ เส้นบาง ๆ ระหว่างความรู้สึกถูกกีดกันกับความรู้สึกว่าเป็นเรื่องภายในศาสนาของเพื่อนได้รับการคลี่คลายกลายเป็นความเข้าใจและเคารพในวัตรปฏิบัติทางศาสนาของกันและกัน 4) ในกระบวนการค้นหาวิธีการและกิจกรรมเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้นำทั้งสองศาสนา จำเป็นต้องมี “พื้นที่กลาง” และ “คนกลาง” เพื่อเป็นพื้นที่สำหรับเชื่อมประสานฟื้นฟูสายสัมพันธ์โดยจำเป็นต้องมี “คนกลาง” ที่ได้รับความไว้วางใจจากทั้งสองฝ่ายเพื่อประสานเชื่อเชิญผู้นำทั้งสองศาสนาเพื่อมาทำกิจกรรมร่วมกันในพื้นที่กลางที่ทั้งสองฝ่าย “สบายใจ” ที่จะพบปะกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในพื้นที่ซึ่งมีความขัดแย้งรุนแรงถึงตายนั้น บรรดาผู้นำต่างมีประสบการณ์การรับรู้ข้อมูลเชิงลึกในพื้นที่ว่า ผู้นำศาสนาที่ออกมาทำงานเพื่อสร้างความสมานฉันท์ระหว่างศาสนานั้น มีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อของผู้ไม่หวังดี จนเกิดการเสียชีวิต/มรณภาพมาแล้ว แม้ว่าจะไม่มีหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ได้แน่ชัดในเรื่องนี้ แต่การรับรู้และเรียนรู้จากประสบการณ์ ทำให้ของผู้นำศาสนาทั้งสองกลุ่มเห็นพ้องกันในเรื่องนี้ ขณะเดียวกันก็ตระหนักร่วมกันว่า การหาพื้นที่กลางที่ปลอดภัย การใช้วิธีการที่สามารถเรียนรู้ร่วมกันได้โดยไม่ขัดกับหลักการศาสนาหรือที่สุ่มเสี่ยงจะถูก

ตั้งข้อกังขาจากสมาชิกในศาสนานับได้น้อยที่สุดนั้น เป็นทางเลือกที่ดีกว่าในการตัดสินใจมาร่วมทำกิจกรรมด้วยกัน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการฟื้นฟูความสัมพันธ์และส่งเสริมสุขภาวะระหว่างชุมชนต่างศาสนาเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ในสังคมพหุวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า 1) จำเป็นต้องมีนโยบายที่ชัดเจนจากองค์กรต้นสังกัดทางศาสนาทั้งสองฝ่ายเพื่อเปิดพื้นที่ ให้การอนุญาตแก่ผู้นำศาสนาทั้งสองฝ่ายได้เข้าร่วมกิจกรรมด้วยกันอย่างมั่นใจยิ่งขึ้น 2) หน่วยงานทางด้านวัฒนธรรมต้องจัดทำนโยบายส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาอย่างต่อเนื่อง 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการรักษาความปลอดภัยให้กับผู้นำศาสนาทั้งสองฝ่ายและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องหามาตรการที่จะช่วยป้องกันมิให้มีการลอบทำร้ายผู้นำศาสนาที่ออกมาดำเนินกิจกรรมข้ามศาสนาและวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยพบว่า องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นคือ กระบวนการสร้างสันติภาพชุมชนผ่านมิติสุขภาวะทั้ง 5 มิติ

Khuankaew et al. (2019) นักฝึกอบรมด้านสันติภาพบนฐานความเป็นธรรมทางเพศอธิบายแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะ 5 มิติ อธิบายถึงความสำคัญของสุขภาวะองค์รวมของผู้คนที่จะสามารถสร้าง สรรค์งานใหม่ ๆ โดยเฉพาะในหมู่คนทำงานเพื่อสังคมซึ่งต้องแบกรับปัญหาและความท้าทายอันหนักอึ้งอยู่เสมอ เฉพาะอย่างยิ่งการทำงานในบริบทสังคมความขัดแย้งรุนแรงสูงเช่นในชายแดนใต้ สุขภาวะ 5 มิติเป็นชุดความรู้ใหม่ที่ยังไม่มีพบการนำมาใช้ในพื้นที่ชายแดนใต้มาก่อน โดยเฉพาะองค์ความรู้เรื่องสุขภาวะบนฐานคตินิยมที่มีจุดเน้นเรื่องการเสริมพลังอำนาจภายในตน ส่งเสริมวัฒนธรรมสันติและความเป็นธรรมทางเพศ ซึ่งอวยพร เชื้อนแก้ว และคณะ (Khuankaew et al. 2019) ได้พัฒนาขึ้นมาใช้ในการฝึกอบรมกระบวนการเพื่อความเป็นธรรม โดยอวยพร และคณะชี้ให้เห็นย้ำว่า การทำความเข้าใจสุขภาวะ 5 มิติ ไม่ใช่แค่เรื่องทำความเข้าใจที่ตัวปัจเจกที่มีความเชื่อมโยงภายในตัวเอง แต่ยังหมายถึงการทำความเข้าใจในเรื่องของปัจเจก ที่เกี่ยวเนื่องกับระบบต่างๆ ในสังคม ตั้งแต่ระบบครอบครัว การทำงาน ชุมชน เครือข่าย และระบบของสังคมที่กดขี่

ภายใต้กรอบโครงสร้างสุขภาวะ 5 ด้าน ประกอบด้วย สุขภาวะด้าน 1) ร่างกาย อาหาร การออกกำลังกาย การพักผ่อน กิน/นอน/ขับถ่าย 2) สุขภาวะจิตใจ หมายถึงการคิดบวก การคิดวิเคราะห์ได้ แก้ปัญหาได้ เชื่อมั่นในความสามารถและยอมรับความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น มีทักษะในการแก้ไขปัญหา และมีความคิดสร้างสรรค์ 3) สุขภาวะทางอารมณ์ ได้แก่ การรับรู้อารมณ์ตัวเองได้ความรู้สึกควบคุมจัดการอารมณ์ด้านลบสามารถบอกรับอารมณ์ได้อนุญาตให้ตัวเองสัมผัสกับความเบื่อกับาน มีสุนทรียะในการเสพศิลปะ ดนตรี ภาพยนตร์ สร้างความสุขความเบื่อกับานให้กับตัวเองได้ 4) สุขภาวะจิตวิญญาณ ได้แก่ การมีความสงบเย็น ความมั่นคงภายใน มีความหวังมีแรงบันดาลใจ และ 5) สุขภาวะด้านความสัมพันธ์กับตัวเอง ความสัมพันธ์กับผู้คน สิ่งแวดล้อม กับผู้อื่นสรรพสิ่งเคารพ ไม่ตัดสินตีตรากดทับตัวเอง เคารพผู้อื่น เคารพตัวเอง เคารพเห็นคุณค่าคนอื่น สื่อสารบอกความต้องการกับกันและกันได้ รักตัวเองเป็นเราจะรักคนอื่นเป็นสื่อสารกับตัวเองเป็นสื่อสารกับคนอื่นเป็น

นอกจากนี้ ยังพบว่าองค์ความรู้ที่ถ่ายทอดผ่านกระบวนการฟื้นฟูความสัมพันธ์บนฐานจิตวิทยากระบวนการ ยังสามารถสร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เป็นอย่างดีจนกระทั่งนำมาสู่ข้อเสนอร่วมให้มีการสานต่อกิจกรรมเพื่อกระชับความสัมพันธ์ในพื้นที่ชายแดนใต้ ที่แม้แวดล้อมด้วยความไม่ปลอดภัยทางกายภาพ แต่หากความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกระชับแน่นแฟ้นขึ้น ก็จะสามารถข้ามพ้นร่องรอยความแตกแยกไปได้บ้าง

องค์ความรู้ที่สำคัญมากและเป็นกรอบแนวคิดหลักของงานวิจัยนี้ คือ องค์ความรู้เรื่องสุขภาพในฐานะสะพานสู่สันติภาพ (Health as a Bridge for Peace - HBP) เป็นองค์ความรู้ที่ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักในหมู่บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขไทย ซึ่งถือเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญที่จะช่วยเชื่อมประสานรอยร้าวระหว่างผู้คนต่างศาสนาและวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี ด้วยมิติทางสุขภาพและโรคภัยไข้เจ็บไม่เลือกเกิดขึ้นไม่ว่าจะกับผู้คนศาสนา วัฒนธรรม หรือชาติพันธุ์ใดก็ตาม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าบริบทของสถานการณ์ทางสังคมในพื้นที่ชายแดนใต้เป็นพื้นที่ละเอียดอ่อนไหวในเรื่องความเชื่อมั่นไว้วางใจระหว่างผู้คนต่างศาสนาและวัฒนธรรม โดยเฉพาะตั้งแต่ความรุนแรงระลอกปี 2547 เป็นต้นมาที่มีการทำร้ายผู้นำศาสนาทั้งสองฝ่าย แม้ว่าความขัดแย้งรุนแรงในพื้นที่จะเป็นความขัดแย้งทางการเมือง มิใช่ทางศาสนาก็ตาม ทั้งนี้เพราะงานวิจัยของ Jory (2007) ที่เสนอว่า ความขัดแย้งรุนแรงในพื้นที่ชายแดนใต้ระลอกปัจจุบันนี้เป็นความขัดแย้งทางการเมือง แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า “ศาสนาถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของการก่อความรุนแรง” และมีความพยายามจะสร้างความแตกแยกเชิงลึกลับทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้คนทั้งสองศาสนา หากปล่อยให้ร่อยแยกทางศาสนาและวัฒนธรรมร้าวลึกมากขึ้นเท่าไรย่อมไม่เป็นผลดีต่อการสร้างสันติภาพในพื้นที่มากขึ้นเท่านั้น (the National Reconciliation Commission (NRC), 2006) จึงควรที่จะต้องสมานรอยร้าว และเร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนสองศาสนาและวัฒนธรรมให้กลับคืนมาให้มากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า อุปสรรคความท้าทายต่อกิจกรรมที่หนุนเสริมการฟื้นฟูปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนสองศาสนาในเรื่องสุขภาพะองค์รวมทั้ง 5 มิติดังนั้น ยังขาดองค์ความรู้ทางด้านการดูแลสุขภาพทั้ง สุขภาพกาย สุขภาพใจ สุขภาพจิตวิญญาณ และสุขภาพความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน ทั้งยังขาดองค์ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพของผู้ผู้นำศาสนาที่ต้องตามหลักการศาสนาและวัฒนธรรมของแต่ละฝ่าย โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจในส่วนของมุสลิมที่มีข้อกำหนดทางศาสนาอิสลามกำกับค่อนข้างมาก (Phaitrakoon, and Chulakarn, 2016) นอกจากนี้ ยังขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานทางด้านสุขภาพที่มีความรู้ความเข้าใจในกรอบคิดเรื่องสุขภาพในฐานะสะพานเพื่อสันติภาพ (HBP) (WHO, 1981) ทั้งนี้เพราะสังคมไทยยังไม่ค่อยให้ความสำคัญและนำความรู้ในเรื่องสุขภาพเพื่อสันติภาพมาใช้ ในขณะที่ในต่างประเทศมีการใช้แนวคิดเรื่องสุขภาพในฐานะสะพานเพื่อสันติภาพเข้ามาทำงานเพื่อหนุนเสริมการสร้างสัมพันธ์และการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรงถึงตายมาแล้วในหลายประเทศ เช่นใน เฮติ (1991 -1994) ในบอสเนีย และ เฮอร์เซโกวีนา (1997 – 1998) เป็นต้น (Rodriguez-Garcia et al. 2001)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า หน่วยงานทางศาสนายังไม่มีแนวนโยบายส่งเสริมการถักทอความสัมพันธ์เพื่อการร่วมสร้างสันติภาพในพื้นที่ร่วมกันอย่างจริงจัง ยังไม่มีแนวนโยบายของการแพทย์และสาธารณสุขที่จะสนับสนุนให้มีการนำมิติทางด้านสุขภาพมาทำงานเพื่อการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งอย่างจริงจัง ทั้งยังมีช่องว่างทางวัฒนธรรมในระดับผู้ปฏิบัติการให้บริการสุขภาพ แม้ว่าโดยหลักทฤษฎีแล้วบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขจะให้บริการทางสุขภาพอย่างเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ แต่ด้วยความไม่คุ้นเคยและไม่มั่นใจในหลักปฏิบัติทางศาสนาต่อผู้นำต่างศาสนา จึงทำให้ขาดความมั่นใจในการให้บริการ การเข้าร่วมในโครงการนี้ทำให้มีเห็นว่า บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขยังขาดความรู้ ความเข้าใจ และไม่มั่นใจในการให้บริการต่อพระภิกษุสงฆ์และผู้นำศาสนาอิสลาม และในทางกลับกัน ผู้นำศาสนาทั้งสองฝ่ายก็ยังไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่การตรวจคัดกรองสุขภาพ การเพิ่มพื้นที่และโอกาสเข้าถึง เช่น การมีบุคลากรทางการแพทย์และสาธาณสุขมาให้บริการในวัดและมัสยิดเพิ่มขึ้น จะช่วงทำให้เกิดความมั่นใจในการให้บริการมากขึ้น ทั้งยังจะช่วยลดความหวาดระแวงต่อผู้นำศาสนาได้อีกทางหนึ่ง ทั้งนี้ สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี และแนวทางขององค์กรอนามัยโลก เรื่อง Health as a Bridge for Peace (1980)

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รัฐมีนโยบายเกี่ยวกับการปรองดองโดยใช้ต้นทุนทางศาสนาและวัฒนธรรมอยู่แล้ว แต่การนำนโยบายลงไปปฏิบัติให้ได้ผลดีนั้น จำเป็นต้องมีแนวทางในการปฏิบัติที่ใส่ใจในรายละเอียดเรื่องการฟื้นฟูมิตรภาพและกระชับความสัมพันธ์ที่เหินห่างให้มากขึ้น ก่อนที่จะสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการปฏิสัมพันธ์บนพื้นฐานแห่งความไว้วางใจ เช่นถ้าเป็นกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ก็ควรใช้บุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านสุขภาพเพื่อสันติภาพ มีวิธีการและประสบการณ์การเข้าถึงพื้นที่อย่างต่อเนื่องและสามารถใช้กระบวนการที่ก่อให้เกิดความไว้วางใจได้จริง

สรุป

ผู้คนส่วนใหญ่ในชายแดนใต้ที่ตกอยู่ในสถานการณ์ความรุนแรงมากกว่า 17 ปี ล้วนไม่ชอบความรุนแรงและหวังที่จะฟื้นฟูการอยู่ร่วมกันอย่างสันติที่มีมาแต่เดิม แต่อุปสรรคที่สำคัญคือ ความรุนแรงทำให้เกิดความระแวงและความกลัวว่า การเชื่อมความสัมพันธ์ข้ามเส้นแบ่งทางศาสนา อาจจะไปขัดกับผู้ที่มิอาจรู้หรือไม่เพื่อที่จะก้าวพ้นอุปสรรคนี้ คณะผู้วิจัยมีสมมุติฐานว่าบุคคลยุทธศาสตร์ในการฟื้นฟูความสัมพันธ์น่าได้แก่ผู้นำศาสนา ทั้งพระภิกษุสงฆ์และอิหม่าม เพราะคนในพื้นที่ให้ความเคารพและมักคล้อยตาม หากผู้นำเหล่านี้มีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง จนกลายมาเป็น “เพื่อนรัก” กัน ก็น่าจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศาสนิกคนอื่น ๆ นอกจากการเลือกบุคคลยุทธศาสตร์แล้ว คณะผู้วิจัยยังมีสมมุติฐานเกี่ยวกับประเด็นยุทธศาสตร์ว่า ต้องเป็นประเด็นที่ไม่ขัดหลักศาสนา และเป็นประโยชน์แก่คนทุกคน ประเด็นที่เลือกคือการเสริมสร้างสุขภาพ 5 มิติ หนึ่ง ยังมีอีกสมมุติฐานหนึ่งก็คือ ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมระหว่างผู้นำศาสนาปัจจัยหนึ่งได้แก่การมีคนกลางเชื่อมประสานที่ได้รับความไว้วางใจในระดับหนึ่งจากผู้นำศาสนา คณะผู้วิจัยจึงอาสาจัดกิจกรรมดังกล่าวในฐานะที่ได้ทำงานด้านสันติวิธีในชายแดนใต้มาตั้งแต่เมื่อความรุนแรงได้เริ่มปะทุขึ้น

เพื่อเป็นการเตรียมงาน คณะผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสาร จากข้อมูลภาคสนามและจากการสัมภาษณ์เชิงลึก และได้จัดกิจกรรมเริ่มต้นคือ การตรวจสุขภาพร่วมกันสำหรับชาวพุทธและมุสลิม จากนั้น

คณะผู้วิจัยได้เลือกพระภิกษุ 15 รูป และผู้นำมุสลิม 15 คนมาร่วมในการสานเสวนาเพื่อขอให้ช่วยเสนอแนะกิจกรรมการฟื้นฟูสัมพันธ์และเพื่อทดสอบสมมุติฐานข้างต้น จากการสังเกตและการประเมินผลการสานเสวนาพบว่าผู้นำศาสนาเห็นด้วยกับกิจกรรมที่ได้จัดขึ้นและกับแนวคิดเรื่องการเป็น “เพื่อนรัก” ต่างศาสนา และได้เสนอแนะให้ขยายผลกิจกรรมการฟื้นฟูความสัมพันธ์เช่นนี้ให้กว้างขวางออกไปในชายแดนใต้ ซึ่งแน่นอนว่าในสังคมพหุวัฒนธรรมชายแดนใต้ซึ่งผู้นำศาสนามีบทบาทมาก การที่ผู้นำศาสนามีสุขภาวะดีครบถ้วนทั้ง 5 มิติ ได้แก่ มิติด้านสุขภาวะกาย ด้านสุขภาวะจิตใจ ด้านสุขภาวะจิตวิญญาณ ด้านสุขภาวะทางความคิด และด้านสุขภาวะทางความสัมพันธ์ทางสังคม ย่อมสามารถปฏิบัติหน้าที่ในการนำพาศาสนิกของตน และสอดคล้องกับการเสริมสร้างสันติภาพในสังคมพหุวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี และการที่ศาสนิกได้ทราบว่าผู้นำศาสนาของตนมีสุขภาวะทุกด้านดีย่อมเป็นแรงจูงใจไปสู่สุขภาวะองค์รวมของศาสนิกทั้งหมดอีกด้วย การมีกิจกรรมที่สามารถทำร่วมกันได้อย่างต่อเนื่องระหว่างศาสนิก เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการสร้างสันติภาพระดับชุมชนให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และจะช่วยผสานรอยแยกทางความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนต่างวัฒนธรรมในพื้นที่ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้นำศาสนาในระดับสูงควรสนับสนุนให้มีการจัดกิจกรรมข้ามชุมชนวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดสันติภาพในเชิงบวกระดับชุมชน ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญของการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนยิ่งขึ้นในพื้นที่ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ 1) หน่วยงานสังฆาธิการระดับจังหวัด และ 2) สำนักงานคณะกรรมการอิสลามระดับจังหวัดควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างสุขภาวะ เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนต่างศาสนาและวัฒนธรรมร่วมกัน และ 3) หน่วยงานด้านสาธารณสุขควรให้การสนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของผู้นำสองศาสนาในพื้นที่ให้มากขึ้น โดยอาจพิจารณาประเด็นด้านความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพให้แก่ผู้นำศาสนาบนหลักการของศาสนา อาทิ การรับวัคซีน การบริจาคเลือด สุขอนามัยเจริญพันธุ์ การบริโภคอาหารตามหลักโภชนาการสำหรับผู้ป่วยโรคเรื้อรังต่าง ๆ เป็นต้น โดยหวังว่าผู้นำศาสนาจะสามารถนำความรู้ในเรื่องดังกล่าวไปเผยแพร่สู่บรรดาศาสนิกต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า เพื่อลดทอนอุปสรรคและข้อท้าทายต่อการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำศาสนา และการสร้าง “เพื่อนรักข้ามศาสนา” ให้เกิดขึ้นได้จริงตามโมเดลที่ถอดมาจาก “The Imam and the Pastor” ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ 1) สำนักงานวัฒนธรรมระดับจังหวัดควรมีบทบาทในการส่งเสริมให้มีกิจกรรมร่วมระหว่างสองศาสนาอย่างต่อเนื่องเพื่อการแลกเปลี่ยนความเข้าใจทางศาสนาและวัฒนธรรม 2) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาความปลอดภัยควรใส่ใจอย่างจริงจังกับการปกป้องผู้นำศาสนาทุกฝ่ายในพื้นที่ที่มีเหตุร้ายเกิดขึ้นกับผู้นำศาสนาอีกซึ่งจะเป็นการบั่นทอนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนสองศาสนาได้อีกในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ยังไม่แนวนโยบายที่ชัดเจนจากองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการหนุนเสริมการสร้างสันติภาพในชุมชนระหว่างศาสนา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้

ดำเนินการ โดยการกำหนดแนวนโยบายที่ส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะกิจกรรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและความปลอดภัยของผู้นำศาสนาโดยตรง ตลอดจนนโยบายที่หนุนเสริมให้ผู้นำศาสนามีบทบาทในการร่วมกันสร้างสันติภาพและความปรองดองในระดับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยเกี่ยวกับการขับเคลื่อนกิจกรรมร่วมระหว่างศาสนาในมิติอื่น ๆ เช่น มิติการเรียนรู้ เรื่องราวและเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ชุมชนพหุวัฒนธรรมร่วมกันเพื่อประโยชน์ในการถักทอความสัมพันธ์ให้กระชับแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น

2.2 การวิจัยเพื่อการส่งเสริมให้เกิดการทำความเข้าใจและการสร้าง “เพื่อนรักต่างศาสนา” ให้ครอบคลุมหลาย ๆ พื้นที่ ซึ่งจะเป็พื้นฐานในการสร้างเครือข่ายสายสัมพันธ์ที่เป็นภูมิคุ้มกันต่อความเกลียดชังและแบ่งแยกระหว่างศาสนาและความเชื่อ

2.3 การวิจัยในเชิงแนวคิด ทฤษฎี และแนวทางนำองค์ความรู้เรื่อง สุขภาพในฐานะสะพานสู่สันติภาพ มาเผยแพร่ให้แก่บุคลากรทางสาธารณสุขและผู้เกี่ยวข้องเพื่อการขับเคลื่อนองค์ความรู้และปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพต่อการสร้างสันติภาพในพื้นที่ความขัดแย้งรุนแรงต่อไป

References

- Phramaha Analayo Maion. (2017). *Buddhist Network for Peace: Movement of Peace Building Process in Three Southern Border Provinces*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Jory, P. (2007). From 'Melayu Patani' to 'Thai Muslim': The Spectre of Ethnic Identity in Southern Thailand. *Asia Research Institute Working Paper*, 84, 1-27.
- Khuankaew, O. et al. (2019). To Be Process Facilitator in a Project: Project on the Development of Learning Facilitator on Social Justice. *Workshop Training Report*, (unpublished).
- Ojo A. M., & Lateju, T. F. (2010). Christian-Muslim Conflicts and Interfaith Bridge-Building Efforts in Nigeria. *The Review of Faith & International Affairs*, 8(1), 31-38.
- Narkurairattana, P. (2018a). Playing Roles as Insiders to Reflect Different Perspectives on the Case of “Hijab Pattani”. *Rusamilae*, 39(2), 21-32.
- Narkurairattana, P. (2018b). Conflict Narratives and Possible Cooperation Among Six Categories of Persons in Deep South: Case of Religious Leaders. (unpublished).
- Phaitrakoon, J., & Chulakarn, N. (2016). Cultural Understanding of Health in Thai Elderly Muslims. *Princess of Naradhiwas University Journal*, 8(2), 142-152.

- Piereder, Jinelle. (2014). The Imam and the Pastor: Attempts at Peace in Nigeria using Interfaith Dialogue. *Laurier Undergraduate Journal of the Arts* 1, 71-85.
- Rodriguez-Garcia et al. (2001). *How Can Health Serve as a Bridge for Peace?, C E R T I C E R T I Crisis and Transition Tool Kit*. DC.: The George Washington University, USAID.
- Suphunchitwana, P. (2018). The Unfamiliarity and the Resistance against Mosques Construction in Northern Areas of Thailand. *Songklanakarin: Journal of Social Sciences and Humanities*, 34(2), 3-33.
- ThaiPBS. (2019). *The Killing of 21 Buddhist Monks in Violent Conflict in Southern Border Provinces*. Retrived December 3, 2020, from <https://news.thaipbs.or.th/content/277126>.
- The Momentum. (2018). *The Ban of Hijab Wearing at Pattani Kindergarten School: Some Thoughts Amid Sensitive Situation*. Retrieved June 20, 2018, from <https://themomentum.co/hijab-ban-in-pattani/>.
- The National Reconciliation Commission (NRC). (2006). *Report of the National Reconciliation Commission (NRC): Overcoming Violence Through the Power of Reconciliation*. Bangkok: The National Reconciliation Commission (NRC).
- Tepsing, P., Laeheem, K., & Azizsakul, H. (2020) Conditions Enhancing the Role of Buddhist Monks and Islamic Religious Leaders to Strengthen the Relationship between Muslims and Buddhists in the Three Southern Border Provinces. *Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 28(2), 164-190.
- Tuansiri, E., & Koma, A. (2019). The Fragile Relationships between Buddhists and Muslims in Thai Society. *Journal of Islamic Studies*, 10(2), 14-26.
- WHO. (1981). *Health as Bridge for Peace (HBP)*. World Health Assembly, Resolution 34.38, 1981. Retrieved September 19, 2019, from <https://www.who.int/hac/techguidance/hbp/en/>
- Wongtani, C. (2018). *The Ban of Hijab Wearing at Pattani Kindergarten School: Some Thoughts Amid Sensitive Situation*. Retrieved June 20, 2018, from <https://themomentum.co/hijab-ban-in-pattani/>.

การพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย*

The Development of Causal Factors Model Due to Corona Virus Disease-19 of Services Business Affecting Fiscal Policy of Thailand

มานิตย์ สิงห์ทองชัย

Manit Singthongchai

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Faculty of Management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: manit.s@nsru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย และ 2) เพื่อพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการในการพยากรณ์แนวโน้มและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ธุรกิจบริการในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเก็บข้อมูลจากผู้จัดการหรือผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 440 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน ด้วยตัวแบบสมการโครงสร้างและสมการเส้นตรงเชิงถดถอย

ผลการวิจัย พบว่า 1) ค่าอิทธิพลของปัจจัยทางตรงจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ที่ส่งผลต่อตัวแปรกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ ซึ่งมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวแปรภาวะเศรษฐกิจการคลัง ได้แก่ การป้องกันควบคุมโรคตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ โดยได้รับค่าอิทธิพลทางอ้อมผ่านกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบและอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวแปรความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และอิทธิพลทางอ้อมจากการแพร่เชื้อโควิด-19 และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ โดยผ่านการป้องกันควบคุมโรคตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ และ 2) ตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 สามารถอธิบายภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ตัวแปรแหล่งกำเนิดของเชื้อ ความรุนแรงของโรค การป้องกันการแพร่เชื้อโรค การปิดประเทศเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด ความผิดปกติของข้อมูลภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: ไวรัสโควิด-19; เศรษฐกิจการคลัง; ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

*Received August 25, 2020; Revised November 1, 2020; Accepted March 9, 2021

Abstract

The objective of this research paper is to 1) study the influence of causal factors due to corona virus disease-19 of service business affect the fiscal economy of Thailand and 2) to develop a causal factor model due to corona virus disease-19 of service business to forecast trends and fiscal stability of Thailand. The sample group used in this research is service business in Bangkok and Metropolitan area, data were collected from 440 samples of responsible managers or representatives. The research instruments were questionnaires for data analysis, inferential statistics with the method of analyzing the structural equation model and how to regressive linear equation.

The results showed that 1) the factor of direct influence due to corona virus disease-19. The affected group variable which directly and indirectly influences the economic and fiscal conditions, such as disease prevention and control according to international health rules, and groups of people who are affected it is influenced indirectly through the affected population and direct and indirect influences on economic growth variables. They were statistically significant at the 0.01 level and indirectly influenced of due to corona virus disease-19, and groups of people who are affected through disease prevention and control in accordance with international health rules and those affected; and 2) the econometrics model can explain fiscal conditions, and economic growth of the country Variable source of infection the severity of the disease preventing the transmission of pathogens shutting down the country to prevent the epidemic and anomalies of fiscal economic conditions and economic growth is related to the dependent variable statistically significant at the level of 0.01

Keywords: Corona Virus Disease-19; Fiscal Policy; Economic Growth

บทนำ

ท่ามกลางสถานการณ์การระบาดของแพร่เชื้อโควิด-19 ระบาดไปทั่วโลก ซึ่งส่งผลกระทบไปทุกมิติของชีวิต มนุษย์ที่นอกเหนือจากผลกระทบทางสุขภาพ ก็คือ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ที่ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม ภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวไปสู่ทั้งอุตสาหกรรมต้นน้ำ (upstream) ของภาคบริการ การขนส่ง และธุรกิจด้านการค้าปลีกต่าง ๆ ทางลบด้านอุปทานการผลิต (adverse supply shock) และการใช้ชีวิตประจำวันในสภาวะการขาดแคลนสินค้า เช่น หน้ากากอนามัย แอลกอฮอล์ และอุปกรณ์ทางการแพทย์ หรือแม้กระทั่งการกักตุนสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ การ ทำให้ระดับราคาสินค้าและค่าครองชีพเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่ Cheewatrakoolpong (2020) กล่าวว่า การขาดแคลนสินค้าน่าจะยังเป็นเหตุการณ์ที่ไม่รุนแรงมากนัก แต่ปัญหาห่วงโซ่การผลิตหยุดชะงักนั้นอาจจะเป็นปัญหารุนแรงและก่อให้เกิดเศรษฐกิจถดถอย

มากกว่า เนื่องจากระบบการผลิตสินค้าดังกล่าวมาจากสายพานการผลิตในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศคู่ค้าที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ซึ่งไม่ว่าจะย้ายฐานการผลิตไปที่ใดก็ยังคงเจอปัญหาการหยุดชะงักของห่วงโซ่การผลิตที่ไม่สามารถผลิตได้ทุกสินค้าหรือทุกชิ้นส่วนด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะกับประเทศกำลังพัฒนาอย่างประเทศไทยที่ระบบเศรษฐกิจจำต้องพึ่งพาการค้าระหว่างประเทศเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ Thitinanphong (2020) กล่าวว่า เศรษฐกิจไทยมีการเติบโตในปัจจุบันต่ำกว่าที่เป็นมาจากข้อมูลอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (real GDP growth rate) ประมาณการอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2562 – 2563 มีอัตราต่ำกว่าในปี พ.ศ. 2561 เนื่องจากเศรษฐกิจไทยได้รับผลกระทบจากปัจจัยความไม่แน่นอนภายนอก สอดคล้องภาวะเศรษฐกิจโลกที่มีโอกาสเข้าสู่ภาวะถดถอย (recession) ในปี พ.ศ. 2563 คาดการณ์ว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศไทยมีโอกาสดีดลง (Export-Import Bank of Thailand, 2019)

ดังนั้นการกำหนดนโยบายการเงินและการคลังพร้อมการออกมาตรการที่เหมาะสมเข้ามากำกับดูแลเศรษฐกิจไทยอย่างทัน่วงทีเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะมาตรการด้านการคลังจากภาครัฐที่ต้องช่วยเหลือเยียวยาผลกระทบจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ทั้งทางตรงทางอ้อม เพื่อบรรเทาและป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นต่อภาคการผลิตและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เศรษฐกิจยังขับเคลื่อนต่อไปได้ ซึ่ง Kapilkarn and Thongsorn (2020) กล่าวว่า การช่วยเหลือต้องมีมิติในลักษณะที่มุ่งให้ครอบคลุมทุกภาคส่วน เช่น การยืดระยะเวลาในการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา การหักลดหย่อนเบี้ย ประกันสุขภาพ การบรรเทาภาระการจ่ายค่าน้ำค่าไฟ การลดภาระค่าธรรมเนียมค่าเช่า ค่าตอบแทนในการให้บริการของส่วนราชการ การลดเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคม การเพิ่มเงินช่วยเหลือผู้ประกันตนที่ขอรับ สิทธิประโยชน์กรณีว่างงาน รวมถึง มาตรการเสริมสภาพคล่องในวงกว้างจากทั้งระบบธนาคารและสำนักงานธนานุเคราะห์ และมิติที่มุ่งให้สามารถสนับสนุนและเยียวยาได้อย่างตรงจุด เช่น การให้ค่าเสี่ยงภัยแก่บุคลากรทางการแพทย์ พร้อมกับยกเว้นภาษีเงินได้ในส่วนนั้น ๆ การสนับสนุนเงินแก่ผู้ประกอบการอาชีพอิสระนอกระบบประกันสังคม ซึ่งแน่นอนว่า ทุกคนคงอยู่ในสถานะที่ไม่ว่าเงินช่วยเหลือเยียวยาจะมีมากเท่าใดก็ไม่มีทางชดเชยความสูญเสียทั้งทางรายได้และความรู้สึกที่กำลังเผชิญอยู่ได้ นอกจากนี้ มาตรการที่ภาครัฐควรกระทำเร่งด่วนหลังจากนี้คือ มาตรการบรรเทาหรือมาตรการเยียวยาและช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะธุรกิจขนาดเล็กที่สายพานการผลิตไม่ยาวและได้รับผลกระทบหนักรวมถึงมาตรการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นภาคท่องเที่ยว ภาคการผลิต ภาคบริการหรือแม้แต่ลูกจ้างพนักงาน

จากปัญหาและหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย สามารถนำผลการวิเคราะห์มาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในมาตรการและนโยบายรัฐบาลในการบริหารจัดการเศรษฐกิจคลัง รวมถึงการพิจารณาถึงแนวทางและความเป็นไปได้ในมาตรการในการเยียวยาและได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนจากรัฐบาลทางการเงินเพื่อให้ผู้ประกอบการอยู่รอดและสามารถขับเคลื่อนธุรกิจบริการไปข้างหน้าจนเกิดการหมุนเวียนของทั้งสินค้า บริการ เงินทุน คน และข้อมูลต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงทางเศรษฐกิจกันอย่างต่อเนื่องต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย
- 2) เพื่อพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการในการพยากรณ์แนวโน้มและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ธุรกิจบริการที่แยกประเภทตามกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติตัวแบบสมการโครงสร้าง (structural equation model) จากกรอบแนวคิดในการวิจัยมีตัวแปรแฝง (latent variables) จำนวน 5 ตัวแปร และมีตัวแปรสังเกตได้ (observed variables) จำนวน 22 ตัวแปร ซึ่งในการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีขนาดตั้งแต่ 15 ถึง 20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกตได้ จึงจะถือว่าเป็นขนาดตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ตัวแปรพหุ (Hair, et al., 2006) ดังนั้น ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่มีความเหมาะสมและเพียงพอควรมีจำนวนตั้งแต่ $15 \times 22 = 330$ ถึง $20 \times 22 = 440$ ตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างในภาคการบริการที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้น และใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีติดต่อทางอีเมล และวิธีเก็บข้อมูลในแบบสอบถามออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร หรือ หัวหน้างาน หรือ ผู้ปฏิบัติงาน จำนวน แห่งละ 1 คน และทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (inferential analysis) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้าง (structural equation model: SEM) และวิธีสมการเส้นตรงเชิงถดถอย (multiple linear regressions) ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (ordinary least squares: OLS)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลกระทบต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย สามารถสรุปผลการศึกษาดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาอิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย พบว่า ค่าดัชนีความกลมกลืนยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แต่ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับตัวแบบ (model modification) ด้วยการปรับพารามิเตอร์โดยยินยอมให้ผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้นโดยให้ค่าความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของตัวแบบโดยรวมหลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับตัวแบบ พบว่า ตัวแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์การยอมรับคือค่าดัชนี $\chi^2 = 135.01$, $df = 124$, $\chi^2/df = 1.089$, $p\text{-value} = 0.235$, $RMSEA = 0.014$, $SRMR = 0.017$,

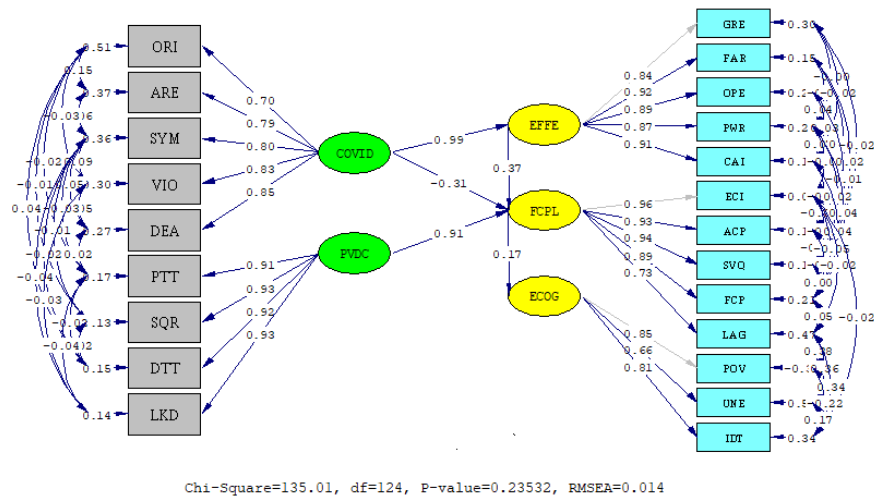
CFI = 1.00, GFI=0.97, AGFI= 0.94 โดยดัชนีความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ดัชนี RMSEA และ SRMR มีค่าน้อยกว่า 0.05 และดัชนี CFI, GFI, AGFI มีค่ามากกว่า 0.95 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 ซึ่งสรุปได้ว่า การพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

สำหรับผลการวิเคราะห์ตัวแบบสมการโครงสร้างความสัมพันธ์การแพร่เชื้อโควิด-19 กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ การป้องกันควบคุมโรคตามกฎหมายระหว่างประเทศ ภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยวิธีการ Maximum Likelihood ตามสมมติฐาน พบว่า ค่าดัชนีความกลมกลืนยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่คำนวณได้คือ ค่า $\chi^2 = 1017.26$, $df = 203$, $p\text{-value} = 0.000$, CFI = 0.98, GFI = 0.83, AGFI = 0.78, RMSEA = 0.096 และ SRMR= 0.051 ซึ่งค่าสถิติที่สำคัญบางตัวยังไม่ผ่านเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ (Joreskog, Karl, and Sorbom, 1996) ผู้วิจัยจึงได้ดำเนินการปรับตัวแบบ (model modification) โดยพิจารณาจากคำแนะนำในการปรับพารามิเตอร์ในตัวแบบด้วยค่าดัชนีปรับตัวแบบ (model modification indices: MI) จากนั้นปรับพารามิเตอร์โดยยินยอมให้ผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้น ให้ค่าความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ จนกระทั่งค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ รายละเอียดในการปรับแก้ตัวแบบเพื่อให้มีความสอดคล้องกลมกลืน (model fit) กับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของตัวแบบโดยรวมหลังจากที่ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับตัวแบบ ทำให้สามารถนำเสนอผลการวิเคราะห์ได้ดังตารางที่ 1 และภาพที่ 1

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลมกลืนของตัวแบบสมมติฐาน(hypothesis model)

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
χ^2/df (135.01/124)	< 2.00	1.089	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.95	1.00	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.95	0.97	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	0.94	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.014	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.017	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาค่าดัชนีความกลมกลืนของตัวแบบ พบว่า ตัวแบบสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยมีค่าดัชนีความกลมกลืนทั้ง 6 ดัชนีที่ผ่านเกณฑ์ การยอมรับ คือค่าดัชนี $\chi^2/df = 1.089$, CFI = 1.00, GFI = 0.97, AGFI = 0.94, RMSEA = 0.014 และ SRMR = 0.017 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ตัวแบบตัวแบบสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสม กลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องกลไกของตัวแบบสมมติฐาน(hypothesis model)

ผลการวิเคราะห์เส้นทางของอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อตัวแปรกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) พบว่าตัวแปรดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางตรงจากการแพร่เชื้อโควิด-19 (COVID) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.99 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรการพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย

ปัจจัยผล	EFFE			FCPL			ECOG		
ปัจจัยเหตุ	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
COVID	0.99**	-	0.99**	-0.31*	0.37**	0.06	-	0.01	0.01
	(0.05)	-	(0.05)	(0.55)	(0.49)	(0.10)	-	(0.02)	(0.02)
	21.30	-	21.30	-2.14	2.76	0.58	-	0.58	0.58
PVDC	-	-	-	0.91**	-	0.91**	-	0.16**	0.16**
	-	-	-	(0.11)	-	(0.11)	-	(0.04)	(0.04)
	-	-	-	8.58	-	8.58	-	3.87	3.87
EFFE	-	-	-	0.37**	-	0.37**	-	0.06	0.06
	-	-	-	(0.49)	-	(0.49)	-	(0.09)	(0.09)
	-	-	-	2.57	-	2.57	-	0.75	0.75
FCPL	-	-	-	-	-	-	0.17**	-	0.17**
	-	-	-	-	-	-	(0.04)	-	(0.04)
	-	-	-	-	-	-	4.31	-	4.31

ค่าสถิติ Chi-square = 135.01, df = 124, p-value = 0.235, CFI = 1.00, GFI = 0.97, AGFI = 0.94, SRMR = 0.017, RMSEA = 0.014

ตัวแปร	ORI	ARE	SYM	VIO	DEA	PTT	SQR	DTT	LKD
ความเที่ยง	0.49	0.63	0.64	0.70	0.73	0.83	0.87	0.85	0.86
ตัวแปร	GRE	FAR	OPE	PWR	CAI	ECI	ACP	SVQ	FCP
ความเที่ยง	0.70	0.85	0.80	0.76	0.83	0.93	0.86	0.89	0.79
ตัวแปร	LAG	POV	UNE	IDT					
ความเที่ยง	0.53	0.68	0.44	0.66					

ปัจจัยผล	EFFE			FCPL			ECOG		
ปัจจัยเหตุ	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
สมการโครงสร้างของตัวแปร			EFFE		FCPL			ECOG	
R Square			0.98		0.93			0.83	
เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง									
ตัวแปรแฝง	EFFE	FCPL	ECOG	COVID	PVDC				
EFFE	1								
FCPL	0.92	1							
ECOG	0.16	0.17	1						
COVID	0.99	0.92	0.16	1					
PVDC	0.94	0.96	0.17	0.95	1				

* $p < 0.05$ ** $p < 0.01$

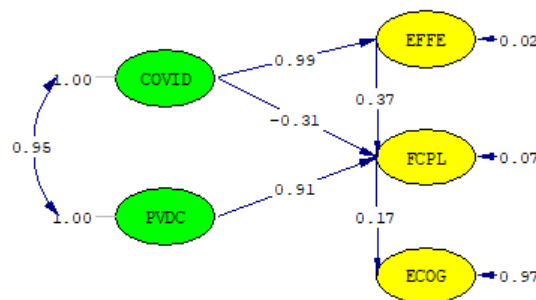
จากตารางที่ 2 แสดงการทดสอบความสอดคล้องของการพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย ตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า ตัวแบบมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจากค่าสถิติที่ใช้ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ $\chi^2 = 135.01$, $df = 124$, $\chi^2/df = 1.089$, $p\text{-value} = 0.235$, $RMSEA = 0.014$, $SRMR = 0.017$, $CFI = 1.00$, $GFI = 0.97$, $AGFI = 0.94$ โดยดัชนี ความสอดคล้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดคือ χ^2/df มีค่าน้อยกว่า 2 ดัชนี $RMSEA$ และ $SRMR$ มีค่าน้อยกว่า 0.05 และดัชนี CFI , GFI , $AGFI$ มีค่ามากกว่า 0.95 ซึ่งมีค่าเข้าใกล้ 1 ซึ่งสรุปได้ว่า การพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทยที่พัฒนาขึ้น สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

เมื่อพิจารณาค่าความเที่ยงของตัวแปรสังเกตได้ พบว่า ตัวแปรสังเกตได้มีค่าความเที่ยงอยู่ระหว่าง 0.44 - 0.93 โดยตัวแปรที่มีความเที่ยงสูงสุด คือ ภาวะเศรษฐกิจการคลัง ด้านดัชนีด้านเศรษฐกิจ (ECI) ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.93 รองลงมาคือ ภาวะเศรษฐกิจการคลัง ด้านบริการภาครัฐ (SVQ) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.89 การป้องกันควบคุมโรคตามกฎหมายระหว่างประเทศ ด้านมาตรการควบคุมการติดเชื้อ (SQR) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.87 ส่วนตัวแปรที่มีความเที่ยงต่ำสุด คือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้านอัตราการว่างงาน (UNE) มีค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.44

สำหรับค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของสมการโครงสร้างตัวแปรแฝงภายใน พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ มีค่าเท่ากับ 0.98 หรือตัวแปรในตัวแบบสามารถอธิบายความแปรปรวนของกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) ได้ร้อยละ 98 ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของภาวะเศรษฐกิจการคลัง มีค่าเท่ากับ 0.93 หรือตัวแปรในตัวแบบสามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะเศรษฐกิจการคลัง (FCPL) ได้ร้อยละ 93 และค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) ของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีค่าเท่ากับ 0.83 หรือตัวแปรในตัวแบบสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (ECOG) ได้ร้อยละ 83

เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ระหว่าง 0.16 ถึง 0.99 โดยตัวแปร 6 คู่เป็นความสัมพันธ์แบบมีทิศทางเดียวกัน คือ มีค่าความสัมพันธ์เป็นบวก โดยตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กันสูงมาก ($r > 0.8$) มีจำนวน 6 คู่ และตัวแปรแฝงที่มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ($r < 0.4$) จำนวน 4 คู่ โดยคู่ที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุด คือ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) กับการแพร่เชื้อโควิด-19 (COVID) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.99 ($r = 0.99$) ส่วนคู่ที่มีความสัมพันธ์ต่ำที่สุด คือ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) กับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (ECOG) และ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (ECOG) กับการแพร่เชื้อโควิด-19 (COVID) มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.16 ($r = 0.16$) เท่ากัน

เมื่อพิจารณาอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อตัวแปรกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) พบว่า ตัวแปรดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางตรงจากการแพร่เชื้อโควิด-19 (COVID) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.99 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวแปรภาวะเศรษฐกิจการคลัง (FCPL) พบว่า ตัวแปรดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางตรงจากการแพร่เชื้อโควิด-19 (COVID) การป้องกันควบคุมโรคตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ (PVDC) และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ -0.31, 0.91 และ 0.37 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 นอกจากนี้ยังพบว่า ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการแพร่เชื้อโควิด-19 (COVID) โดยผ่านกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) มีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.37 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมที่ส่งผลต่อตัวแปรความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (ECOG) พบว่า ตัวแปรดังกล่าวได้รับอิทธิพลทางตรงจากภาวะเศรษฐกิจการคลัง (FCPL) โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.17 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 นอกจากนี้ยังพบว่า ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากการแพร่เชื้อโควิด-19 (COVID) และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) โดยผ่านการป้องกันควบคุมโรคตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ (PVDC) และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) มีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.01 และ 0.06 ตามลำดับ ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก การป้องกันควบคุมโรคตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ (PVDC) โดยผ่านการป้องกันควบคุมโรคตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ (PVDC) และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ (EFFE) มีขนาดอิทธิพลทางอ้อมเท่ากับ 0.16 ซึ่งเป็นค่าอิทธิพลที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังภาพที่ 2

Chi-Square=135.01, df=124, P-value=0.23532, RMSEA=0.014

ภาพที่ 2 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรในการพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการที่มีผลต่อเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย

(2) วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการในการพยากรณ์แนวโน้มและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย พบว่า สมการถดถอยเชิงซ้อนของตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการในการพยากรณ์แนวโน้มและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทยในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ ดังนี้

$$Y_{10} = -0.609 + 0.121 * X_{11} + 0.147 * X_{12} + 0.026 X_{13} + 0.133^{**} X_{14} + 0.114^{*} X_{15} + 0.069 X_{16} - 0.024 X_{17} + 0.113 * X_{18} + 0.311^{**} X_{19} + 0.123^{**} X_{110}$$

จากผลการวิเคราะห์ตัวแบบระดับกรุงเทพมหานคร เมื่อพิจารณาจาก R^2 เท่ากับ 0.905 กล่าวได้ว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ แหล่งกำเนิดของเชื้อ พื้นที่เสี่ยงการระบาดของโรค อาการของการติดเชื้อ ความรุนแรงของโรค อัตราการเสียชีวิต การป้องกันการแพร่เชื้อโรค มาตรการควบคุมการติดเชื้อ การกักกันตัว การปิดประเทศ เพื่อป้องกันการแพร่ระบาด และความผิดปกติของข้อมูลภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีอิทธิพลและสามารถอธิบายภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 90.5 โดยพบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ตัวแปรความรุนแรงของโรค (X_{14}) การปิดประเทศเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด (X_{19}) และความผิดปกติของข้อมูลภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (X_{110}) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนตัวแปรอิสระ ได้แก่ แหล่งกำเนิดของเชื้อ (X_{11}) พื้นที่เสี่ยงการระบาด (X_{12}) อัตราการเสียชีวิต (X_{15}) และการกักกันตัว (X_{18}) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อาการของการติดเชื้อ (X_{13}) การป้องกันการแพร่เชื้อโรค (X_{16}) และมาตรการควบคุมการติดเชื้อ (X_{17}) ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม

การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อนของตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ของธุรกิจบริการในการพยากรณ์แนวโน้มและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย ในเขตจังหวัดกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สามารถสรุปได้ดังนี้

$$Y_{20} = -0.137 + 0.122^{**} X_{21} + 0.031 X_{22} + 0.016 X_{23} + 0.109 X_{24} + 0.118^{*} X_{25} + 0.117^{*} X_{26} + 0.155^{*} X_{27} + 0.104 X_{28} + 0.204^{**} X_{29} + 0.141^{**} X_{210}$$

จากผลการวิเคราะห์ตัวแบบระดับกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เมื่อพิจารณาจาก R^2 เท่ากับ 0.839 กล่าวได้ว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ แหล่งกำเนิดของเชื้อ พื้นที่เสี่ยงการระบาดของโรค อาการของการติดเชื้อ ความรุนแรงของโรค อัตราการเสียชีวิต การป้องกันการแพร่เชื้อโรค มาตรการควบคุมการติดเชื้อ การกักกันตัว การปิดประเทศเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด และความผิดปกติของข้อมูลภาวะเศรษฐกิจการคลัง และ

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีอิทธิพลและสามารถอธิบายภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้ร้อยละ 83.9 โดยพบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ตัวแปรแหล่งกำเนิดของเชื้อ (X₂₁) การปิดประเทศเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด (X₂₉) และความผิดปกติของข้อมูลภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (X₂₁₀) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วน ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตราการเสียชีวิต (X₂₅) การป้องกันการแพร่เชื้อโรค (X₂₆) และมาตรการควบคุมการติดเชื้อ (X₂₇) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ พื้นที่เสี่ยงการระบาด (X₂₂) อาการของการติดเชื้อ (X₂₃) ความรุนแรงของโรค (X₂₄) และการกักกันตัว (X₁₈) ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม

การวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อนของตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ในการพยากรณ์แนวโน้มและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจการคลังของประเทศไทย สามารถสรุปตัวแบบระดับประเทศได้ดังนี้

$$Y_{30} = -0.137 + 0.122^{**}X_{31} + 0.031X_{32} + 0.016X_{33} + 0.109X_{34} + 0.118^{*}X_{35} + 0.117^{*}X_{36} + 0.155^{*}X_{37} + 0.104X_{38} + 0.204^{**}X_{39} + 0.141^{**}X_{310}$$

จากผลการวิเคราะห์ตัวแบบระดับประเทศ เมื่อพิจารณาจาก R² เท่ากับ 0.879 กล่าวได้ว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ แหล่งกำเนิดของเชื้อ พื้นที่เสี่ยงการระบาดของโรค อาการของการติดเชื้อ ความรุนแรงของโรค อัตราการเสียชีวิต การป้องกันการแพร่เชื้อโรค มาตรการควบคุมการติดเชื้อ การกักกันตัว การปิดประเทศเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด และความผิดปกติของข้อมูลภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีอิทธิพลและสามารถอธิบายภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ได้ร้อยละ 87.9 โดยพบว่า ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ตัวแปรแหล่งกำเนิดของเชื้อ (X₃₁) ความรุนแรงของโรค (X₃₄) การป้องกันการแพร่เชื้อโรค (X₃₆) การปิดประเทศเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด (X₃₉) และความผิดปกติของข้อมูลภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (X₃₁₀) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วน ตัวแปรอิสระ ได้แก่ อัตราการเสียชีวิต (X₃₅) มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ ตัวแปรอิสระ ได้แก่ พื้นที่เสี่ยงการระบาด (X₂₂) อาการของการติดเชื้อ (X₂₃) มาตรการควบคุมการติดเชื้อ (X₃₇) และ การกักกันตัว (X₃₈) ไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การแพร่เชื้อโควิด-19 มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ สรุปได้ว่า การแพร่เชื้อโควิด-19 นั้นมีผลกระทบโดยตรงต่อประชากรไทย ซึ่งจำเป็นต้องมีการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พิริยะ ผลพิรุฬห์ (Pholpirul, 2020) กล่าวว่า การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 กำลังส่งผลกระทบไปทั่วโลกเป็นวงกว้าง เริ่มต้นจากการมีผู้ติดเชื้อที่เมืองอู่ฮั่น ประเทศจีน และแพร่กระจายไปทั่วโลก อันส่งผลให้เกิดผู้เจ็บป่วยและเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก นอกจากนั้นเชื้อไวรัสนี้ยังมี

ผลกระทบไปถึงการชะงักงันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้อง ทั้งการยกเลิกเที่ยวบิน การยกเลิกการจองโรงแรม การยกเลิกกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งลุกลามไปถึงการชะลอการผลิตในภาคอุตสาหกรรมทั่วโลกที่อยู่ภายใต้ระบบห่วงโซ่คุณค่าโลก อันส่งผลต่อเนื่องไปสู่ผลกระทบด้านการค้าและการลงทุนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังรวมไปถึง การที่ประชาชนจะต้องเสียค่าใช้จ่ายกับการป้องกันการติดเชื้อ รวมไปถึง การที่คนจะต้องมีการกักตัวอยู่กับบ้านจนทำให้ขาดรายได้ จนลามมาถึงการเกิดความเครียดและปัญหาทางสุขภาพจิตตามมา ดังนั้นจึงไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า เศรษฐกิจโลกของเรากำลังเข้าสู่วิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งมีที่มาจากวิกฤตสุขภาพ เป็นสำคัญ (Baker-McKenzie, 2020)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุสามารถอธิบายภาวะเศรษฐกิจการคลัง และความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ในทิศทางเดียวกัน สำหรับกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อภาวะเศรษฐกิจการคลัง สรุปได้ว่า ประชากรไทยซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงนั้น ได้ขาดรายได้จากการดำรงชีพโดยปกติซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้าตามไปด้วย สอดคล้องกับวิภารัตน์ ปันเปี่ยมรัชฎ์คณะ (Panpiamrat. et al. 2015) กล่าวว่า ครีวเรือนอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพฯ มีแนวโน้มที่มีความยืดหยุ่นต่อรายได้สูงสุด โดยมีการตอบสนองของการเปลี่ยนแปลงการบริโภคสินค้าประเภทต่าง ๆ ที่มีต่อการเพิ่มขึ้นของรายได้ มากกว่าครีวเรือนอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการประกาศพระราชบัญญัติฉุกเฉิน พ.ศ. 2563 เพื่อยับยั้งการแพร่เชื้อโควิด-19 อีกทั้ง การสนับสนุนด้านการเงินจากรัฐบาลนั้น ไม่ได้ครอบคลุมประชากรไทยทั้งหมดทั่วประเทศ เนื่องจากงบประมาณซึ่งไม่เพียงพอ สอดคล้องกับพิริยะ ผลพิรุฬห์ (Pholphirul, 2020) กล่าวว่า การเกิดผลกระทบต่อการจ้างงาน ค่าจ้าง ความยากจน และความเหลื่อมล้ำนั้น เมื่อมีผู้เจ็บป่วยจากการติดเชื้อเป็นจำนวนมาก ย่อมส่งผลไปสู่การสูญเสียรายได้ ซึ่งจะส่งผลกระทบไปสู่ค่าใช้จ่ายภายในครีวเรือน โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้สูงอายุซึ่งจะมีแนวโน้มของการติดเชื้อไวรัสนี้มากที่สุด โดยการสูญเสียงานหรือเสียรายได้นี้จะมีโอกาสเกิดขึ้นกับคนที่มีฐานะยากจนที่เป็นแรงงานนอกระบบ (informal worker) มากกว่าคนที่มียาได้แน่นอนจากงานประจำ และมีโอกาสที่จะเกิดขึ้นในประเทศด้อยพัฒนา/กำลังพัฒนามากกว่าประเทศที่พัฒนาแล้ว

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า การป้องกันควบคุมโรคตามกฎอนามัยระหว่างประเทศมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อภาวะเศรษฐกิจการคลัง สรุปได้ว่า การป้องกันควบคุมโรคตามกฎอนามัยระหว่างประเทศซึ่งเป็นข้อตกลงระหว่างประเทศที่เป็นสมาชิกขององค์การอนามัยโลกโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันควบคุมโรคที่อาจมีผลกระทบต่อการเดินทางและการค้าขายระหว่างประเทศ ภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขนี้ก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อประเทศอื่นๆ จากการแพร่ระบาดระหว่างประเทศและต้องอาศัยความร่วมมือจากนานาประเทศในการรับมือกับเหตุการณ์นั้น ซึ่งทำให้เกิดการหยุดชะงักของการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจทั่วโลก สอดคล้องกับเสาวณี จันทะพงษ์ ทศพล ต้องหุ้ย และกัลยรัตน์ สุขเรือง (Chanthapong, Musthuy, and Sukrueng, 2020) กล่าวว่า สถานการณ์ที่ผ่านมาถือเป็นบททดสอบสำคัญที่ช่วยทดสอบบทเรียนให้สังคมไทย เช่น (1) การวางระบบจัดสรร ทรัพยากรการแพทย์ให้เป็นไปตามกลไกตลาด เพื่อลดปัญหาการขาดแคลน และการกักตุนเพื่อเก็งกำไร (2) การเร่งพัฒนา ระบบการแพทย์ทางไกล ต่อยอดจากช่วงการแพร่ระบาดที่สถิติการเข้ารับบริการ

ในสถานพยาบาลลดลงมากและจัดส่งยาไป ที่บ้านผู้ป่วยแทน และ (3) การลงทุนด้านการวิจัยพัฒนาและนวัตกรรมทางการแพทย์ของไทยให้มากขึ้น

สำหรับปัจจัยการแพร่เชื้อโควิด-19 มีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อภาวะเศรษฐกิจการคลัง สรุปได้ว่า ตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากผลกระทบการแพร่เชื้อโควิด-19 จะเริ่มตั้งแต่ การที่มีผู้เจ็บป่วยจากการติดเชื้อจำนวนมาก อันนำมาสู่ค่าใช้จ่ายในการรักษา และร้ายที่สุดก็คือการเสียชีวิต ซึ่งการที่มีผู้เจ็บไข้ได้ป่วยเป็นจำนวนมาก ทำให้ต้องกักตัวอยู่บ้านและไม่สามารถประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัวตามภาวะปกติได้ ในขณะที่ยังมีหนี้สินครัวเรือนที่สูงต้องปรับตัวในการลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวลง สอดคล้องกับ Eichenbaum, Rebelo and Trabandt (2020) กล่าวว่า ประชากรสามารถตัดสินใจที่จะลดการบริโภคและการทำงานเพื่อลดความเสียหายของโรคระบาด ตัวแบบใหม่และตัวแบบพื้นฐานต่างคาดการณ์ว่าการผลิตจะลดลง แต่ตัวแบบทั้งสองให้เหตุผลที่ต่างกัน โดยตัวแบบพื้นฐานมีการผลิตที่ลดลงเนื่องจากยอดเสียชีวิตที่สูงทำให้เหลือแรงงานในการผลิตลดลง สรุปได้ว่าภาวะเศรษฐกิจหลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 มีผลกระทบอย่างมาก ทำให้เกิดการหดตัวทางเศรษฐกิจ รูปการณ์เช่นนี้อาจยิ่งทำให้สถานการณ์ในประเทศที่มีหนี้สูงเลวร้ายลงไปอีก ซึ่งทั้งประเทศพัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาต่างมีแนวโน้มจะเผชิญกับภาวะเศรษฐกิจถดถอย สอดคล้องกับ ธนาคารแห่งประเทศไทย (Bank of Thailand, 2020) กล่าวว่า เศรษฐกิจโลกในปีนี้จะหดตัวลง 3% จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งจะทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจครั้งเลวร้ายที่สุด กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ได้ชี้ว่า โรคระบาดครั้งนี้ได้จุดให้โลกเข้าสู่วิกฤตการณ์ที่ไม่เหมือนวิกฤตครั้งใดๆ พร้อมกันนี้ยังชี้ว่า การระบาดที่ยืดเยื้อจะเป็นบททดสอบความสามารถในการควบคุมสถานการณ์วิกฤตของรัฐบาล และธนาคารของประเทศต่างๆ สอดคล้องกับ Baker et al. (2020) กล่าวว่า ผลกระทบของการที่เศรษฐกิจทั่วโลกเกิดการชะงักงันจากเชื้อไวรัสนี้ แต่เมื่อเชื้อไวรัสได้แพร่กระจายไปทั่วโลก ผลกระทบดังกล่าวย่อมเกิดขึ้นในวงกว้างอย่างมหาศาลกว่าที่ประมาณการณ่มาก และเมื่อผลภาวะเศรษฐกิจการคลังมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ข้อเสนอแนะ

1. การนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การนำไปใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยในเชิงเศรษฐศาสตร์และศาสตร์สาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อพยากรณ์แนวโน้มผลกระทบและกำหนดมาตรการให้ครอบคลุมกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ได้ตรงเป้าหมาย โดยการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวิเคราะห์และอธิบายให้เกิดการกำหนดมาตรการ กฎเกณฑ์ต่างๆ และนโยบายที่สอดคล้องกับการช่วยเหลือทางการเงินหรือการคลังขององค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

2. การนำไปใช้ประโยชน์เชิงสาธารณะ ผลงานวิจัยนี้อาจนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ประกอบการภาคการผลิตหรือภาคธุรกิจและบริการอื่น ๆ เพื่อให้ทราบถึงการปรับตัวทางธุรกิจและกำหนดทิศทางนโยบายหรือกลยุทธ์เชิงธุรกิจและบริการที่เกี่ยวข้องที่สามารถเตรียมความพร้อมการรับมือกับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต อีกทั้งสามารถใช้ข้อมูลให้เป็นแนวทางในการขอรับการสนับสนุนและส่งเสริมการประกอบการให้สอดคล้องกับมาตรการหรือทิศทางการช่วยเหลือเยียวยาจากภาครัฐและหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาจากการแพร่เชื้อโควิด-19 ร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 โดยศึกษากลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ และการป้องกันควบคุมโรคตามกฎหมายระหว่างประเทศมีพื้นที่และภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมหรือกลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการนำปัจจัยเชิงสาเหตุให้มีความครอบคลุมในทุกมิติทางเศรษฐกิจสังคมและข้อมูลจากหลากหลายทุกภาคส่วนเข้ามาใช้ในการวิเคราะห์ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. การศึกษาครั้งต่อไปควรนำตัวแปรและทฤษฎีตัวแปรอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตัวแบบงานวิจัยให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการพยากรณ์เศรษฐกิจสังคมต่อเนื่องในระยะยาว 20 ปี เพื่อสามารถวางแผนเศรษฐกิจการคลังที่มีประสิทธิภาพและสามารถพยากรณ์สถานการณ์เพื่อเตรียมรับมือกับภาวะทางเศรษฐกิจการคลังที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยอาจนำตัวแปรและทฤษฎีตัวแปรอื่นๆ เข้ามาพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตัวแบบปัจจัยเชิงสาเหตุจากการแพร่เชื้อโควิด-19 หรือจากเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตให้เกิดประโยชน์สูงสุด

References

- Baker. et al. (2020). *The Unprecedented Stock Market Impact of COVID-19*. Retrieved June 24, 2020, from <https://www.nber.org/papers/w26945.pdf>
- Baker-McKenzie. (2020). *COVID-19 Business Response Series*. Retrieved June 5, 2020, from <https://www.bakermckenzie.com/en/insight/publications/2020/04/covid19-business-response-series>.
- Bank of Thailand. (2020). Thai economy. Retrieved Feb 19, 2020, from <https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/EconomicConditions/Pages/default.aspx>.
- Chanthapong, S., Musthuy, T., & Sukrueng, K. (2020). Covid-19 crisis and a health economics perspective. Retrieved Jul 24, 2020, from https://www.bot.or.th/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_07Jul2020.
- Cheewatrakoolpong, K. (2020). *Impact of COVID-19 on global supply chains and Thailand*. Retrieved May 25, 2020, from <http://www.thanettakij.com/content/columnist/426259>.
- Eichenbaum, Rebelo, & Trabandt. (2020). *The Macroeconomics of Epidemics*. Retrieved April 16, 2020, from <https://www.nber.org/papers/w26882.pdf>
- Export-Import Bank of Thailand (2019). *The first quarter of 2020 performance aims to expand credit and settle debt for entrepreneurs, especially SMEs in the event of COVID-19*. Retrieved April 28, 2020, from <http://www.exim.go.th/>
- Hair. et al. (2006). *Multivariate data analysis*. Pearson Prentice Hall: New Jersey.
- Joreskog, K. G., & Sorbom. (1996). *LISREL 8 Structural Equation Modeling with the SIMPLIS*

Command Language. Chicago: Scientific Software International.

Kapilkarn, M., & Thongsorn, N. (2020). *Solving the mystery of global inflation, before and after COVID-19*. Retrieved May 4, 2020, from

<http://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/default.aspx>.

Pholphirul, P. (2020). *Economic impact of Due to Corona Virus Disease-19*. Retrieved March 24, 2020, from <https://www.posttoday.com/finance-stock/columnist/61863>.

Panpiamrat, W. et al. (2015). *The research project supports the survey of household debt behavior in Thailand and related flexibility estimation, Under the Thai Household Debt Monitoring Research Program and Development of Economic Models for Impact Assessment in Context of Participatory Economic Growth*. Bangkok: Fiscal Policy Office Ministry of Finance.

Thitinanphong, N. (2020). *Macroeconomic Conditions and Government Income Projections for Fiscal Year 2020*. Retrieved April 2, 2020, from http://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudet/ewt_dl_ling.php?nid=685&filename=document.

ส่วนผสมทางการตลาดบริการของผู้ประกอบการธุรกิจ
ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบน (จังหวัดเชียงราย)
กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดหนองคายและมุกดาหาร)*
Service Marketing Mix of Entrepreneurs in
Chiangrai Northern Special Economic Zone and
Nongkhai and Mukdahan Northeastern Special Economic Zone

ชัยยุทธ ชีโนกุล

Chaiyuth Chinokul

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

National Institute of Development Administration, Thailand.

Corresponding Author's Email: youthc64@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน จังหวัดเชียงราย หนองคาย และมุกดาหาร ที่มีต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการ 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่อยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงราย จังหวัดหนองคายและมุกดาหาร ที่มีต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการ จำแนกตามจังหวัด 3) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ การวิจัยนี้เป็นแบบผสม ในการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับผู้ประกอบการจำนวน 425 ชุด ใช้สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และใช้ข้อมูลทุติยภูมิจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารมาสนับสนุน

ผลวิจัยพบว่า 1) ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ มีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาดเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด สำหรับด้านที่เหลืออยู่ในระดับมาก 2) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นพบว่า ผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจจังหวัดที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการในภาพรวมไม่แตกต่างกัน 3) ในการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า เชียงรายขาดพื้นที่ให้บริการนักลงทุน ในขณะที่หนองคายและมุกดาหารขาดนักลงทุนที่สนใจ ข้อค้นพบดังกล่าว นำไปสู่การใช้จุดแข็งของเชียงรายมาเป็นต้นแบบในการพัฒนาการค้าต่างประเทศ การพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นมาตรฐาน ราคาที่แข่งขันได้ เน้นการใช้สื่อสังคมแบบใหม่เข้าถึงลูกค้า โฆษณาใช้เทคโนโลยี และพัฒนาการลักษณะทางกายภาพ บุคลากรทุกระดับ

*Received May 21, 2020; Revised April 12, 2021; Accepted April 23, 2021

ต้องเข้าใจการตลาดในบริบทของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ไม่ควรยกเลิกเขตเศรษฐกิจพิเศษทั้งสามเขต แต่ควรพัฒนามาเป็นเมืองการค้าปลอดอากรเพื่อการท่องเที่ยวและพัฒนาการบริการอื่น

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการ; เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบนและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน; ส่วนผสมทางการตลาดบริการ

Abstract

The objectives of this research were 1) to study opinions of entrepreneurs in the Special Economic Zones (SEZs) of the Upper Northern and Upper Northeastern located in Chiang Rai, Nong Khai, and Mukdahan provinces on service marketing mix, 2) to compare opinions of the entrepreneurs in the three provincial SEZs on service marketing mix, and 3) to analyze problems and obstacles of the Upper Northern and Upper Northeastern SEZs. This study used mixed methods research. Quantitative data collected from 425 questionnaires were analyzed using statistics, i.e., Percentage, Mean, Standard Deviation and One-Way ANOVA. In addition, secondary data from in-depth interviews conducted with executives were used to support the research. The research results revealed that 1) majority of the respondents rated opinions on service marketing mix at a “high” level overall. When considering each aspect, the opinions concerning product mix were rated at the “highest” level while the others were rated at “high”, 2) comparisons of the overall opinions on service marketing mix revealed similarities among entrepreneurs in different zones, 3) qualitative research pointed out that Chiang Rai lacked land area to perform service activities and Nong Khai together with Mukdahan were unattractive to the investors. The findings suggested that the strengths of Chiang Rai should be used as a model for international trade development. The findings also suggested standardized products, competitive prices, new social media and accessible online distribution channels, technology-based advertisement, and physical evidence development to be implemented. Moreover, the study revealed that all parties involved need to understand marketing environments under the context of the SEZs in the three provinces. The Upper Northern and Upper Northeastern SEZs should not be cancelled but they may be transformed into duty-free trade cities to promote tourism and other types of new service development.

Keywords: entrepreneurs; Upper Northern and Upper Northeastern Special Economic Zones; service marketing mix

บทนำ

ประเทศไทยจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษขึ้นบริเวณชายแดนประเทศทุกด้านโดยรัฐบาลให้สิทธิประโยชน์หลายประการโดยมุ่งหวังจะดึงดูดนักลงทุน จังหวัดเชียงรายเป็นเมืองชายแดนที่มีมูลค่าการค้ารวมปี พ.ศ. 2561 เป็นเงิน 16,596.23 ล้านบาท (Office of Commercial Affairs – Chiang Rai, 2019) ตั้งอยู่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจเหนือใต้ มีเส้นทางอาร์สามเอ (R3A) เชื่อมไปลาวและจีนจากอำเภอเชียงของ มีเส้นทางอาร์สามบี (R3B) เชื่อมไปพม่าที่อำเภอแม่สายและมีท่าเรือพาณิชย์ไปลาว พม่า และจีนที่อำเภอเชียงแสน เป็นศูนย์กลางธุรกิจที่กำลังเติบโต จังหวัดหนองคายเป็นเมืองสำคัญตรงข้ามนครหลวงเวียงจันทน์ มีมูลค่าการค้ารวมปี พ.ศ. 2561 เป็นเงิน 62,109.64 ล้านบาท (Office of Commercial Affairs – Nong Khai, 2019) และได้ดุลการค้ามากทุกปี มีความสะดวกในการคมนาคมทั้งทางรถยนต์ รถไฟ ทางเรือ และเครื่องบิน มีความเจริญเติบโตมานาน จังหวัดมุกดาหารเป็นเมืองชายแดนที่ตั้งอยู่บนเส้นทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันออก ตะวันออก สามารถเชื่อมพม่าจากฝั่งอานามันไปสู่เวียดนามฝั่งทะเลจีนใต้ อยู่ตรงข้ามเมืองอุตสาหกรรมที่ใหญ่อันดับ 2 ของลาวมีประชากรมากกว่าไทยถึง 3 เท่า มีมูลค่าการค้าสูงสุดในภูมิภาคปี พ.ศ. 2561 รวมเป็นเงิน 62,317.37 ล้านบาท (Office of Commercial Affairs - Mukdahan, 2019) ทั้งสามเขตพัฒนาเศรษฐกิจชายแดน ล้วนแต่มีความสำคัญทั้งอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ดังนั้นรัฐบาลจึงได้ส่งเสริมการทำธุรกิจในเขตพัฒนาเศรษฐกิจทั้งสามนี้ โดยมีนโยบายส่งเสริมธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมให้ได้รับโอกาสมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลดีกับประเทศมากกว่าการมุ่งลงทุนในธุรกิจอุตสาหกรรมรายใหญ่ จากในและต่างประเทศในเขตพัฒนาภาคตะวันออกอย่างเดียว การส่งเสริมดังกล่าวนี้จะก่อให้เกิดการกระจายความเจริญอย่างมีนัยต่อเศรษฐกิจชายแดนภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ความสำคัญของการพัฒนาเขตเศรษฐกิจทั้งสามดังกล่าวข้างต้น จำเป็นที่จะต้องได้รับการศึกษาและวิเคราะห์บนพื้นฐานของแนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันรวมทั้งการคาดการณ์ในอนาคต ดังนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการใช้แนวคิดส่วนผสมของการตลาดบริการ 7 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์สินค้า ราคา สถานที่และช่องทางการกระจายสินค้า การส่งเสริมการตลาด กระบวนการทางการตลาด ลักษณะทางกายภาพ และบุคคลหรือพนักงานผู้ให้บริการ ซึ่งบูมและบิตเนอร์ (Boom, and Bitner, 1981) ได้ศึกษาเพิ่มเติมจากส่วนผสมทางการตลาดเดิมมี 4 ด้านของแมคคาที (McCarthy, 1960) การเลือกทฤษฎีนี้มาวิจัยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่จัดตั้งนี้ จะทำให้เกิดความเข้าใจอนาคตของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่แตกต่างกันและมองเห็นภาพอนาคตใหม่ที่ชัดเจน ซึ่งจะส่งผลต่อการเป็นจุดเริ่มของการวิเคราะห์สภาพธุรกิจ การวิจัยนี้ยังทำให้เกิดความเข้าใจอนาคตของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่ต่างกันในแต่ละด้าน มีผลให้ธุรกิจขนาดกลางขนาดย่อม สามารถวางแผนการตลาดและพัฒนาพร้อมกับเพื่อนบ้านได้อย่างมีศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้ประกอบการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบน (จังหวัดเชียงราย) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดหนองคายและมุกดาหาร) ที่มีต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการ

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่อยู่ในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบน (จังหวัดเชียงราย) กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดหนองคายและมุกดาหาร) ที่มีต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการ จำแนกตามจังหวัด

3. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในภาคเหนือตอนบน (จังหวัดเชียงราย) และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน (จังหวัดหนองคายและมุกดาหาร)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาแบบผสมโดยวิจัยเชิงปริมาณเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยการศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการทำธุรกิจ ในเรื่องสภาพแวดล้อม และส่วนผสมทางการตลาด แล้วนำไปหาความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านด้วยแบบวัดด้วยดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruency) ได้ค่าความสอดคล้องทั้งฉบับเท่ากับ 1 จากนั้นนำแบบสอบถามไปหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีการของครอนบาช (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามจังหวัดเชียงราย หนองคาย และมุกดาหาร เท่ากับ 0.86 0.90 และ 0.91 ตามลำดับ ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยการเปิดตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครสซีและมอร์แกน (Krejcie, and Morgan, 1970) และทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งพื้นที่ (Area Sampling) โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 จังหวัดและในแต่ละจังหวัดทำการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ตามสัดส่วนของประชากรผู้ประกอบการในแต่ละจังหวัด แล้วส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบโดยที่จังหวัดเชียงรายมีประชากร 520 คน ต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง 226 คน ได้ทำการเก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 15 สิงหาคม ถึง 15 พฤศจิกายน 2559 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา 214 ชุด หนองคายมีประชากร 250 คน ต้องใช้กลุ่มตัวอย่าง 152 คน เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 22 สิงหาคม ถึง 12 กันยายน 2559 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 110 ชุด จังหวัดมุกดาหารมีประชากร 230 คน ต้องใช้ตัวอย่าง 144 คน เก็บข้อมูลระหว่างวันที่ 22 ถึง 16 กันยายน 2559 ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 101 ชุด รวม 425 ชุดจากกลุ่มตัวอย่าง 522 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีความแตกต่างกันอย่างน้อยมีนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) การวิจัยเชิงคุณภาพทำการค้นคว้าข้อมูลทฤษฎีเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญ จำนวน 15 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อตีความและสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องส่วนผสมทางการตลาดบริการของผู้ประกอบการธุรกิจในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบนกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สามารถสรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการทุกเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษมีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการโดยรวมอยู่ในระดับ "มาก"

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับ "มากที่สุด" สำหรับด้านอื่นๆ ที่เหลืออยู่ในระดับ "มาก" หากพิจารณารายละเอียดของส่วนผสมทางการตลาดบริการในแต่ละด้านพบว่า ด้านผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับ "มากที่สุด" ทุกข้อ (ได้แก่ การที่ลูกค้ามาซื้อสินค้าเนื่องจากบริการที่ดี การที่ลูกค้ามาซื้อสินค้าเนื่องจากคุณภาพดีกว่า และการที่ลูกค้าจะจงบาร้าน เนื่องจากชื่อเสียงเดิมของร้าน) ด้านลักษณะทางกายภาพ (หรือภาพลักษณ์) อยู่ในระดับ "มากที่สุด" 1 ข้อ (ได้แก่ ร้านที่มีสถานที่จอดรถเพียงพอ) สำหรับข้อที่เหลืออยู่ในระดับ "มาก" ด้านกระบวนการทางการตลาดอยู่ในระดับ "มากที่สุด" 1 ข้อ (ได้แก่ ระบบชำระเงินที่ร้านสะดวกต่อลูกค้า) สำหรับข้อที่เหลืออยู่ในระดับ "มาก" ส่วนผสมทางการตลาดด้านอื่นๆ ที่เหลือ ข้อย่อยอยู่ในระดับ "มาก" ทุกข้อ รายละเอียดดังแสดงในตาราง 1 ความคิดเห็นทางการตลาดของผู้ประกอบการที่มีต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการ

ประเด็นทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	SD	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.33	0.56	มากที่สุด
1.1 ลูกค้ามาซื้อสินค้าเนื่องจากบริการที่ดี	4.53	0.68	มากที่สุด
1.2 ลูกค้ามาซื้อสินค้าเนื่องจากคุณภาพดีกว่า	4.25	0.74	มากที่สุด
1.3 ลูกค้าจะจงบาร้านเนื่องจากชื่อเสียงเดิมของร้าน	4.22	0.56	มากที่สุด
2. ด้านราคา	4.03	0.99	มาก
2.1 ร้านใช้ราคาสินค้าจูงใจให้ลูกค้ามาร้าน	4.09	0.86	มาก
2.2 ร้านจะให้ส่วนลดเมื่อจ่ายเงินตามเวลากำหนด	3.96	0.99	มาก
3. ด้านสถานที่	4.06	0.92	มาก
3.1 การคมนาคมจากร้านถึงบ้านลูกค้าสะดวก	4.06	0.92	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.91	0.85	มาก
4.1 ร้านใช้การโฆษณากระตุ้นให้ลูกค้าซื้อสินค้าซ้ำ	3.87	0.98	มาก
4.2 ร้านค้าใช้การโฆษณาในการสื่อสารกับลูกค้า	3.94	0.99	มาก
5. ด้านบุคลากร	4.08	0.76	มาก
5.1 พนักงานขายมีความสามารถเพียงพอในการทำงาน	4.08	0.76	มาก
6. ลักษณะทางกายภาพ (ภาพลักษณ์)	4.19	0.63	มาก
6.1 ภาพลักษณ์ภายนอกของร้านดึงดูดลูกค้าเข้าร้าน	4.13	0.91	มาก
6.2 ภายในร้านตกแต่งสวยงามดึงดูดลูกค้า	4.06	0.85	มาก
6.3 ร้านมีสถานที่จอดรถเพียงพอ	4.36	0.86	มากที่สุด

ประเด็นทางการตลาด	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	SD	ระดับความคิดเห็น
7. ด้านกระบวนการทางการตลาด	4.09	0.64	มาก
7.1 ระบบงานของร้านสามารถรองรับวิทยาการใหม่ได้ (เช่น ระบบสินค้าคงเหลือ)	3.97	0.78	มาก
7.2 ระบบการชำระเงินที่ร้านสะดวกต่อลูกค้า	4.22	0.79	มากที่สุด
รวม	4.10	0.50	มาก

ตาราง 1 ความคิดเห็นทางการตลาดของผู้ประกอบการที่มีต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการจำแนกตามเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษรายจังหวัด พบว่าผู้ประกอบการที่อยู่ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดต่างกัน มีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านสถานที่ ด้านการส่งเสริมทางการตลาด และด้านลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05 สำหรับด้านกระบวนการทางการตลาดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รายละเอียดดังแสดงในตาราง 2 ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ทำการทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยใช้วิธีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) สำหรับความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาดด้านสถานที่ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านลักษณะทางกายภาพ (ภาพลักษณ์) และด้านกระบวนการทางการตลาด โดยมีผลการวิจัยดังนี้

ผู้ประกอบการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงราย มีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการด้านสถานที่ในเรื่องการคมนาคมจากร้านถึงบ้านลูกค้าสะดวกมากกว่าผู้ประกอบการที่จังหวัดมุกดาหารและหนองคาย

ผู้ประกอบการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงรายและจังหวัดมุกดาหารมีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด (การใช้โฆษณา) มากกว่าผู้ประกอบการจังหวัดหนองคาย

ผู้ประกอบการในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดมุกดาหารมีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการด้านลักษณะทางกายภาพ (ภาพลักษณ์ภายนอก และภายใน) น้อยกว่าผู้ประกอบการจังหวัดเชียงรายและจังหวัดหนองคาย

ผู้ประกอบการในเขตเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงรายมีความคิดเห็นต่อส่วนผสมการตลาดบริการด้านกระบวนการทางการตลาด (ระบบการชำระเงินหรือระบบสินค้าคงเหลือที่ใช้เทคโนโลยีช่วย) มากกว่าผู้ประกอบการจังหวัดมุกดาหารและหนองคาย

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดเชียงราย หนองคาย และมุกดาหารล้วนมีอุปสรรค โดยที่เชียงรายไม่สามารถหาพื้นที่มาใช้ในการขึ้นของอีก 2 เขต กลับไม่มีผู้สนใจมาลงทุน “เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษหลายแห่งล่าช้ากว่ากำหนด” (Director-General of The Treasury Department, 2019)

“ที่เชียงรายไม่สามารถหาพื้นที่ให้ผู้ลงทุนได้ เนื่องจากประชาชนไม่ยอมออกจากพื้นที่ 5,000 ไร่ จังหวัดเสนอให้ผู้ลงทุนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ประกอบการธุรกิจขนาดย่อมจัดหาพื้นที่เองในเขตที่ทางราชการประกาศไว้แล้วทั้ง 3 อำเภอ จะได้รับสิทธิประโยชน์” (Chiang Rai Governor, 2018)

“แต่หนองคายกับมุกดาหารไม่มีผู้สนใจมาลงทุนทั้งที่ลดค่าเช่าเหลือไร่ละ 1,800-2,100 บาทต่อปี อาจเนื่องจากความโดดเด่นในทำเลสถานที่ จึงต้องนำพื้นที่ไปใช้ในงานของราชการหรือประมูลเพื่อทำโครงการย่อย” (Deputy Director-General of The Treasury Department, 2019)

ส่วนผสมทางการตลาด	จังหวัด						F	Sig.
	เชียงราย		มุกดาหาร		หนองคาย			
	($\bar{x}$)	SD	($\bar{x}$)	SD	($\bar{x}$)	SD		
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.34	0.49	4.30	0.68	4.36	0.57	0.251	.778
2. ด้านราคา	4.02	0.71	4.01	0.99	4.05	0.79	0.045	.956
3. ด้านสถานที่	4.18	0.93	3.96	0.86	3.93	0.94	3.643*	.027
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	3.95	0.89	4.01	0.67	3.72	0.89	3.819*	.023
5. ด้านบุคลากร	4.09	0.77	4.05	0.68	4.09	0.83	0.114	.866
6. ลักษณะทางกายภาพ	4.24	0.64	4.04	0.56	4.21	0.66	3.637*	.027
(ภาพลักษณ์)	4.20	0.60	4.01	0.61	3.97	0.72	5.840**	.003
7. ด้านกระบวนการทางการตลาด	4.15	0.48	4.05	0.47	4.04	0.54	2.076	.127
รวม								

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$

ตาราง 2 การวิเคราะห์เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ประกอบการที่มีต่อส่วนผสมทางการตลาด จำแนกตามเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยพบว่า ประเทศไทยควรพัฒนาประเทศเป็นชาติการค้าตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะการค้าต่างประเทศตามแนวชายแดนใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีอยู่ ซึ่งควรเน้นการให้บริการและการค้าสินค้าปลอดอากร เนื่องจากลูกค้าเห็นว่าสินค้าไทยมีคุณภาพสูงกว่าคู่แข่ง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้ประกอบการมีความคิดเห็นต่อส่วนผสมทางการตลาดบริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก เป็นสิ่งที่ดีสำหรับจังหวัดในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่สามารถทำการตลาดได้ดี ซึ่งจะทำให้มีผู้ประกอบการเข้ามาลงทุนมากขึ้น สำหรับด้านผลิตภัณฑ์ได้รับความสนใจมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริง เนื่องจากสินค้าไทยมีคุณภาพทั้งยังได้รับบริการที่ดี การคมนาคมไปมาสะดวก และมีที่จอดรถอย่างเพียงพอ สอดคล้องกับงานวิจัยพบว่าทุกจังหวัดสำคัญในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทำการค้าขายแดนไปได้ดี มีลูกค้าเข้ามาซื้อสินค้าไทยมาก (Chinokul, 2019) ส่วนผสมทางการตลาดเกิดจากบอร์เดิน พ.ศ. 2500 กำหนด 12 องค์ประกอบ ประกอบด้วย การวางแผนผลิตภัณฑ์ การตั้งราคา ช่องทางการกระจายสินค้า การส่งเสริมการตลาด การสร้างตราผลิตภัณฑ์ หีบห่อ การให้บริการ การจัดแสดง การจัดเก็บทางกายภาพ การโฆษณา การใช้พนักงานขาย และการวิจัยหาความจริงกับการวิเคราะห์ (Borden, 1957) และ (Borden, 1984) พ.ศ. 2503 แม็คคาทีได้ลดเหลือ 4 องค์ประกอบซึ่งรู้จักกันในชื่อสี่พี ได้แก่ ผลิตภัณฑ์หรือบริการ ราคา ช่องทางการตลาด และการส่งเสริมการตลาด (McCarthy, 1960) แนวความคิดนี้เป็นที่นิยมถึงปัจจุบัน และต่อมาในเรื่องของการตลาดบริการ บรูมและบิทเนอร์ (Boom and Bitner, 1981) ได้เพิ่มองค์ประกอบ 3 ประเภท ได้แก่ คน กระบวนการทางการตลาด และลักษณะทางกายภาพ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์เพื่อใช้ในการตลาดสินค้าบริการ ผู้วิจัยได้ใช้ส่วนผสมทางการตลาดนี้วิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ประกอบการด้านสถานที่ตั้ง เชียงรายอยู่บนทางระเบียงเศรษฐกิจเหนือใต้ ติดต่อกับพม่า ลาว และจีนได้ใน 3 อำเภอของเขตเศรษฐกิจ (Chinokul, 2018) มุกดาหารอยู่บนทางระเบียงเศรษฐกิจตะวันตกตะวันออกที่สามารถข้ามไปลาวและเวียดนามได้ อยู่ตรงข้ามสะพานนะเขต เมืองเขตเศรษฐกิจพิเศษมีประชากรมากอันดับ 2 (Chinokul, 2017) ซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของกลุ่มอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงที่ธนาคารพัฒนาแห่งเอเชียวางแผนได้แต่แรก (Krongkaew, 2004)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 การคมนาคมที่จังหวัดเชียงรายสะดวกมากสามารถติดต่อภายในจังหวัดและต่างประเทศได้ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ เช่นเดียวกับจังหวัดหนองคาย แต่เชียงรายสามารถติดต่อกับประเทศใกล้เคียงได้ถึง 3 ประเทศ ทั้งอยู่ในแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือใต้ ซึ่งจะทำให้การติดต่อเชื่อมโยงการค้าระหว่างกันกระทำสะดวก ผู้บริโภคที่จังหวัดเชียงรายสังเกตเห็นการโฆษณาที่จะดึงดูดผู้บริโภคได้ดี จึงทำให้มีการใช้โฆษณาในการเข้าถึงผู้บริโภคมากกว่าหนองคาย สำหรับภาพลักษณ์ของร้านค้าแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าที่จังหวัดเชียงรายให้ความสำคัญมากกว่าที่จังหวัดมุกดาหาร (ซึ่งเป็นเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษใหม่) ในทำนองเดียวกันผู้บริโภคที่ซื้อสินค้าที่หนองคาย ให้ความสำคัญเรื่องภาพลักษณ์มากกว่าที่มุกดาหารเนื่องจากหนองคายเป็นแหล่งรวมการค้ามานาน สำหรับกระบวนการการตลาดระบบการชำระเงินและระบบสินค้าคงเหลือซึ่งรองรับโดยเทคโนโลยีนั้น ผู้ประกอบการในเชียงรายมีความคิดเห็นต่อด้านกระบวนการการตลาดนี้มากกว่าจังหวัดหนองคายและมุกดาหาร ซึ่งแสดงให้เห็นความเจริญของระบบการศึกษา จังหวัดเชียงรายมีสถาบันอุดมศึกษา (มหาวิทยาลัย) สามสถาบัน มีการค้าธุรกิจกระจายไปได้หลายประเทศสามารถพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วกว่า ซึ่งสนับสนุนจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่ว่าเชียงรายขาดพื้นที่แต่มีผู้ลงทุนในธุรกิจขนาดย่อมจำนวนมาก แสดงว่าผู้ประกอบการจำนวนมากที่สนใจในการทำธุรกิจขายแดน

สำหรับกลยุทธ์ส่วนผสมทางการตลาดอาจต้องปรับเปลี่ยนไปแข่งขันในตลาดระหว่างประเทศ เช่น ใช้กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ และการกระจายสินค้าเหมือนเดิมแต่ใช้กลยุทธ์ปรับราคากับการส่งเสริมการตลาด การโฆษณาให้เหมาะสมกับประเทศ (Helm, and Gritsch, 2014) ในตลาดบริการของฮ่องกงมีเพิ่มองค์ประกอบด้านคุณภาพและผลผลิตด้วย (Lau, 2016)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 การใช้เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษในการพัฒนาประเทศของจีน โปแลนด์ เวียดนาม และลาว ล้วนมีผลงานวิจัยที่สอดคล้องกันคือ มีประโยชน์ในการดึงดูดนักลงทุน พัฒนาพื้นที่ พัฒนาจังหวัดที่ยากจน และแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้าน จีนใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษช่วยดึงดูดนักลงทุน (Brautigam, and Tang, 2014) โปแลนด์ใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษพัฒนาพื้นที่ภูมิภาคต่างๆที่พัฒนาช้า (Ambroziak, and Hartwell, 2018) เวียดนามใช้เขตเศรษฐกิจพิเศษลาวบาวเพิ่มปริมาณการค้าทำให้เศรษฐกิจดี พัฒนาเมืองที่ยากจนที่สุดของจังหวัดกวางจิได้ (Doan, 2010) ลาวกำหนดเขตเศรษฐกิจพิเศษคู่ขนานกับไทยที่มุกดาหาร เชียงรายและหนองคาย เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษสะหวัน-เซโน เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2546 ส่งเสริมการลงทุนโดยเฉพาะจากมุกดาหาร (Wannalertsakul, 2010) มีโครงการสามเหลี่ยมทองคำตรงข้ามเชียงราย โครงการบึงธาตุหลวง ไซยเซษฐา เวียงจันทน์โนนทอง และลองแทงค์ (ลองทา) บริเวณนครหลวงใกล้จังหวัดหนองคาย (Royal Thai Consulate-General-Savannakhet, 2019) เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่เหมาะสมสำหรับไทยนั้นนอกจากเน้นที่การผลิตสามารถเน้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษบริการซึ่งแบบหลังสามารถทำการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับเพื่อนบ้านเชิงอนุรักษ์ รวมทั้งทำเขตปลอดอากรในพื้นที่ ควรให้บริการขนส่งและโลจิสติกส์ บริการทางสุขภาพ และการศึกษา (International Institute for Trade and Development, 2015) ไปทางเดียวกับ เดือนเด่น นิคมบริรักษ์สนับสนุนให้ปรับตัวตามยุทธศาสตร์ชาติที่เป็นชาติการค้าบนการขยายตัวของการค้าปลีกค้าส่งและเศรษฐกิจดิจิทัล เนื่องจากมีมูลค่าการค้าต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ 1.1 เท่า รัฐบาลต้องปรับบทบาทเดิมจากการตลาดมาเป็นผู้สนับสนุนพัฒนาการค้าและการตลาดระหว่างประเทศโดยใช้การตลาดนำการผลิต (Nikomborirak, 2017) สอดคล้องกับการวิจัยที่ว่าทั้ง 3 เขต ไม่สามารถเน้นเป็นเขตเศรษฐกิจด้านการผลิตได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สินค้าไทยทั้งสินค้าอุปโภคและบริโภคล้วนเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ สมควรได้รับการส่งเสริมให้ผลิตเพื่อการส่งออกไปยังประเทศเพื่อนบ้านทั้งพม่า ลาว กัมพูชา เวียดนาม จีน อินเดีย บังคลาเทศ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย สามารถทำรายได้เข้าสู่ประเทศไทยได้มากกว่าการมุ่งเน้นอุตสาหกรรมหนักไม่กี่ชนิด ที่ยังต้องพึ่งพาเทคโนโลยีจากต่างประเทศ สินค้าไทยหากได้รับการส่งเสริมอย่างดียิ่งจะสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้

1.2 ส่วนผสมทางการตลาดบริการในจังหวัดหนองคาย มุกดาหาร ควรพัฒนาเช่นเดียวกับเชียงรายได้ต่อไปนี้คือ ก) สินค้าต้องพัฒนาคุณภาพในตลาดสากลและตลาดในประเทศ ข) ราคาต้องสามารถแข่งขันกับประเทศเพื่อนบ้านได้ ค) สถานที่ทางการตลาดต้องเข้าถึงได้ง่ายและควรใช้ช่องทางออนไลน์ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก เป็นต้น ง) การส่งเสริมทางการตลาดควรเน้นการประชาสัมพันธ์และการโฆษณาสินค้าไทย

ประเภทต่างๆ ที่มีในเขตพัฒนาเศรษฐกิจโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย จ) ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับทั้งภาครัฐและเอกชนต้องเข้าใจในบริบทของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษและให้การส่งเสริมสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทุกรูปแบบ ฉ) กระบวนการทางการตลาดควรเน้นการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในระบบสินค้าคงคลังและระบบการชำระเงิน เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือและมีประสิทธิภาพ ช) ลักษณะทางกายภาพ (ภาพลักษณ์ภายนอกและภายใน) นั้น ภาครัฐฯ สภาหอการค้า และสภาอุตสาหกรรม ต้องร่วมกันช่วยพัฒนาให้มีมาตรฐานและมีความสง่างามสมเป็นร้านค้าชายแดนติดต่อกับต่างประเทศในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษที่แตกต่างกัน ควรศึกษาวิเคราะห์ จังหวัดเชียงรายให้เป็นต้นแบบในการทำเขตพัฒนาเศรษฐกิจการค้าต่างประเทศในจังหวัดอื่นๆ อย่างเต็มรูปแบบ เช่น เขตปลอดอากรเพื่อการส่งออก รวมทั้งเป็นเขตพัฒนาระบบการขนส่งโลจิสติกส์ การคมนาคม และการท่องเที่ยว เป็นต้น โดยไม่เน้นที่อุตสาหกรรมหนักทุกชนิดแต่อาจมีอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปได้ จังหวัดมุกดาหารควรเร่งพัฒนาโดยการสร้างการคมนาคมเชื่อมต่อโดยเฉพาะทางรถไฟ ซึ่งจะให้มีโอกาสสูงที่จะทำให้มีความเจริญทัดเทียมกับเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษอื่น ทั้งนี้เนื่องจากมีภูมิประเทศที่ดีมาก และสามารถเชื่อมต่อไปได้ทั้งลาว เวียดนาม และจีน (ที่มณฑลกว่างสี)

1.3 การจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทุกภาคจะกระจายความเจริญดีกว่ารวมตัวในภาคเดียว เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 3 ต้องมีการปรับปรุงพัฒนาไปสู่การเป็นเขตเศรษฐกิจบริการ โดยทำธุรกิจการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับเพื่อนบ้านควบคู่ไปกับการจัดตั้งเมื่อการค้าปลอดภาษีอากร พร้อมให้บริการด้านสุขภาพ หรือการศึกษาฝึกอบรม ทั้ง 3 เขตสามารถเป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งได้อีกด้วย อนึ่ง เชียงรายมีศักยภาพมากแต่ขาดพื้นที่ มีผู้สนใจลงทุนในธุรกิจขนาดย่อมมาก ควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาเป็นศูนย์ธุรกิจขนาดย่อมเพื่อการส่งออกหรือการค้าชายแดน เช่นเดียวกับหนองคายมีพัฒนาการที่เติบโตมากจากการค้าชายแดนตามธรรมชาติจะยกฐานะธุรกิจได้หากตั้งเป็นเมืองปลอดอากร มุกดาหารสามารถเป็นจุดเชื่อมประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นเมืองท่องเที่ยวเขตปลอดอากรได้เช่นกัน เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษทั้ง 3 ควรปรับมาใช้ประโยชน์นโยบายนี้แต่กำหนดแบบปรับเร่ง ทำให้ดูคล้ายจะล้มเหลวทั้งที่ควรเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาให้สำเร็จเหมือนเพื่อนบ้าน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาทัศนคติของนักลงทุนที่มีต่อความสำเร็จของเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษลาวและพม่า ที่เป็นเขตพื้นที่คู่ขนานกับไทย

References

- Ambroziak, A. A., & Hertwell, C. A. (2018). The impact of investments in special economic zones on regional development: The case of Poland. *Regional Studies*, (52)10, 1322-1331.
- Boom, B. H., & Bitner, M. J. (1981). Marketing strategies and organizational structures for service firms. In *Marketing of Services*, American Marketing Association, 47-51.

- Borden, N. H. (1957). Note on concept of the marketing mix. *Harvard Business School*, 1-3.
- Borden, N. H. (1984). The concept of marketing mix. *Journal of Advertising Research*, 2, 7-12.
- Brautigam, D., & Tang, X. (2014). Going global in groups: Structural transformation and China's special economic zone overseas. *World Development*, 63(C), 78-91.
- Chiang Rai Governor. (2018). *Chiang Rai Special Economic Zone: Perspectives from the past 3 years and beyond*. Retrieved September 17, 2018, from <http://www.prachachat.net/cocaleconomy/news-220544>
- Chinokul, C. (2017). Marketing mix of business enterprises in special economic zone: Mukdahan. *Ratthapirak*, 59(2), 49-60.
- Chinokul, C. (2018). Marketing mix of enterprises in upper northern special economic zone. *Journal of MCU Social Science Review*, 7(2), 1-8.
- Chinokul, C. (2019). Marketing mix of entrepreneur in Nongkhai special economic zone. *Journal of public and Private Management*, 26(1), 171-185.
- Deputy Director-General. (2019). *Public sectors may use special economic zones*. Retrieved March 2, 2019, from http://www.khaosod.co.th/economics/new_2267538
- Director-General of The Treasury Department. (2019). *Public sectors may use special economic zones*. Retrieved March 2, 2019, from http://www.khaosod.co.th/economics/new_226758
- Doan, T. T. M. (2010). *The Cross-Border Trade and Its Impact on the Growth of Lao Bao Border Town, Quang Tri Province Vietnam*. (Master's Thesis). Graduate School: Chulalongkorn University. Bangkok.
- Helm, R., & Gritsch, S. (2014). Examining the influence of uncertainty on marketing mix strategy elements in emerging business to business export-Markets. *International Business Review*, 23(2), 419-428.
- International Institute for Trade and Development. (2015). *Guideline and Measures for Thailand Border Special Economic Zone Development*. Bangkok: Sahamitt Printing and Publishing.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Krongkaew, M. (2004). The development of the greater Mekong Sub Region (GMS): Real promise or false hope? *Journal of Asian Economics*, 15(5), 977-998.

- Lau, M. M. Y. (2016). Effects of 8Ps of services marketing on student selection of self-financing sub-degree program in Hong Kong. *International Journal of Educational Management*, 30(3), 386-402.
- McCarthy, E. J. (1960). *Basic Marketing: A Managerial Approach*. New York: McGraw-Hill.
- Nikomborirak, D. (2017). The trading nation and new government roles. *Thailand Economic and Business Review*, 13, 20- 21.
- Office of Commercial Affairs-Chiang Rai. (2019). *Commercial News*. Chiang Rai: Office of Commercial Affairs.
- Office of Commercial Affairs-Mukdahan. (2019). *Commercial News*. Mukdahan: Office of Commercial Affairs.
- Office of Commercial Affairs-Nong Khai. (2019). *Commercial News*. Nong Khai: Office of Commercial Affairs.
- Royal Thai Consulate-General-Savannakhet. (2019). *Business Information Center-BIC*. Retrieved November 5, 2019, from <http://www.thaisavannakhet.com>>Knowledge
- Wannalertsakul, S. (2010). Savan-Seno Special Economic Zone: Opportunities and obstacles for Thailand. *Ubon Ratchathani University Journal*, 12, 70-80.

การแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคม: จากนักโทษสู่นักกีฬาอาชีพ*

Behavior Transformation and A Success of Reintegration: Form Prisoner to Professional Athlete

พรรณวดี คำไชยวงศ์

Pannawadee Khumchaiyawong

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Thailand.

Corresponding Author's Email: panwssu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคมของนักกีฬาอาชีพซึ่งเคยเป็นนักโทษ 2) ศึกษาแนวทางการใช้กีฬาเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและลดการกระทำความผิดซ้ำ ใช้วิธีศึกษาเชิงคุณภาพโดยการค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เลือกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพของการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ คือ นักกีฬาอาชีพผู้เคยเป็นนักโทษ จำนวน 8 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิระดับนโยบายของกรมราชทัณฑ์ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลโดยพรรณนาเชิงวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคม ประกอบด้วย 1) แรงจูงใจทางสังคม คือ เป้าหมายในความสำเร็จ การเป็นที่ยอมรับ การเป็นแบบอย่าง และการได้รับโอกาส 2) แรงจูงใจในด้านเศรษฐกิจ คือ การมีรายได้ที่เพียงพอในการดูแลครอบครัวและใช้จ่ายส่วนตัว 3) แรงจูงใจจากตนเอง คือ การยอมรับตนเอง ความรู้สึกว่ามีคุณค่า และความกลัวที่ต้องกลับไปรับโทษหากกระทำความผิดซ้ำ 4) สภาพแวดล้อมที่ดี คือ ครอบครัวและเพื่อน 5) การฟื้นฟูผู้กระทำความผิดจากในเรือนจำ คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมในระหว่างการรับโทษ และ 2) กรมราชทัณฑ์ได้ใช้กีฬาเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซ้ำ เสริมสร้างสมรรถภาพร่างกาย พัฒนาด้านจิตใจ ส่งเสริมระเบียบวินัย รวมถึงมีการสนับสนุนนักโทษที่มีความสามารถในกีฬาเฉพาะด้าน ให้เข้ารับการแข่งขันในรายการต่าง ๆ ตลอดจนโครงการด้านกีฬาจากภาครัฐและเอกชนที่ให้ความร่วมมือในการสร้างโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม

คำสำคัญ: นักกีฬาอาชีพ; การกลับคืนสู่สังคม; การกระทำความผิดซ้ำ

Abstract

The research aimed 1) to study the factors related to behavior transformation and a success of reintegration from prisoner to professional athlete 2) to study approaches to rehabilitate and reducing recidivism *through* sports. This was a qualitative research by studying from related academic documents and using in-depth interviews. The key informants used for in-depth interviews was comprised of 8 professional athletes who was the prisoner and expert from Department of Corrections by means of the purposive sampling the research instruments used for data collection were the interview forms. The data were analyzed by employing a descriptive content analysis method.

The study yielded the following findings: (1) the factors related to behavior transformation and a success of reintegration consists of 1) social motivation, that are successful goal setting, being accepted by others, becoming a role model, and getting a second chance. 2) economic incentive, which is to earn sufficient income to support family and their lifestyle. 3) self-motivation, which are self-acceptance, self-worthiness and the fear of punishment from committing repeat offences. 4) good environment, which are family and friends. 5) rehabilitation programs from prison, that is relevant to attitudes and behaviors during one's prison sentence. (2) Department of Corrections use sports as a treatment program in prisons. Sport offers various benefits, both physical, mental, and also self-discipline. Moreover, prisoners who are skilled in specific sports will be supported to compete in various games as well as sports projects from the public and private sectors that cooperate in creating opportunities to reintegration.

Keywords: Professional Athlete; Reintegration; Recidivism

บทนำ

กระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในกรอบของกฎหมายอาญาซึ่งมีความต่างกันตามแนวคิดสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ แนวความคิดยุติธรรมเชิงเน้นการลงโทษ (punitive justice) มีวัตถุประสงค์ ในการยับยั้งผู้กระทำความผิด (to deter) ป้องกันสังคม (to protect society) แก้แค้นทดแทน (to retribution) และ แนวคิดยุติธรรมเชิงการชดเชยค่าเสียหาย (restitutive justice) มีวัตถุประสงค์คือ การชดเชยค่าเสียหาย (to compensate) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (to reform) และการชดเชยเชิงสัญลักษณ์ต่อชุมชนสังคม (community service) การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น เป็นภารกิจด้านการบำบัดฟื้นฟู แก้ไขพฤติกรรม เพื่อ

ต้องการปรับเปลี่ยนผู้ต้องขังไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำ อาจกล่าวได้ว่าเป็นการแก้ปัญหา “นักโทษล้นคุก” และเป็น การ “คืนคนดีสู่สังคม”

กรมราชทัณฑ์ เป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม นอกจากจะมีหน้าที่ในการควบคุม ผู้กระทำผิด ตามคำพิพากษาของศาลแล้ว ยังมีหน้าที่ที่สำคัญในการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาพฤตินิสัยผู้กระทำผิด ให้กลับสู่ สังคมได้อย่างปกติสุข อย่างไรก็ตามผู้กระทำผิดเหล่านี้ ได้ถูกหล่อหลอมมาจากสถาบันทางสังคม หรือสภาพแวดล้อมมาเป็นเวลานาน การแก้ไขในเรือนจำเพียงระยะเวลาสั้นๆ จึงเป็นเรื่องที่ยากลำบาก กรมราชทัณฑ์ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะคิดค้นสร้างนวัตกรรม และพัฒนาวิธีการ ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด เพื่อสนองตอบต่อความคาดหวังของสังคม เพื่อคืนคนดี มีคุณค่า สู่สังคม (Department of Corrections, 2018)

โดยสิ่งที่กรมราชทัณฑ์ ได้นำมาเป็นกิจกรรมหนึ่งในการฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้กระทำผิด คือ กีฬา ซึ่งการเล่นกีฬাজึงเป็นการออกกำลังกายที่จำเป็นและสำคัญสำหรับทุกคน เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ ช่วยเสริมสร้าง ความแข็งแรงของกล้ามเนื้อ ช่วยให้วัยยะต่าง ๆ ของร่างกายได้ทำงานตามธรรมชาติ เสริมสร้าง ระบบการ ไหลเวียนของโลหิต ช่วยในการรับใช้น้ำพาทออกซิเจนไปบำรุงทุกส่วนของร่างกาย ซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ ชำรุดและ ดำรงสภาพที่ปกติของร่างกาย นอกจากนี้ กีฬายังเป็นการฝึกให้บุคคลมีวินัยในตนเอง มีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และเสริมสร้างสัมพันธภาพที่ดี ความสามัคคีระหว่างสมาชิก (Department of Corrections, 2018)

กรมราชทัณฑ์ได้เริ่มต้นแนวคิดให้ผู้ต้องขังที่มีความสามารถด้านกีฬาได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬาต่าง ๆ จนนำไปสู่การเปิดค่ายมวย “สิงห์หนุ่มพัฒนา” ในปี พ.ศ. 2541 ซึ่งมีผู้ต้องขังให้ความสนใจเข้าสมัครกว่า 400-500 ราย ในวันแรก จนได้ขึ้นชื่อว่า เป็นค่ายมวยที่ใหญ่ที่สุดในโลก และกรมราชทัณฑ์ในยุคของ นายนที จิตสงวณ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ ได้มีโครงการกีฬาผู้ต้องขัง “แดนสามัคคีเกมส์” ขึ้น โดยจัดขึ้นครั้งแรกที่ทัณฑสถานหนุ่มกลาง ซึ่งจัดการแข่งขันทั้งสิ้น 2 ชนิดกีฬา ได้แก่มวยสากลสมัครเล่นและตะกร้อ ซึ่งล้วนเป็นกีฬาที่เล่นได้ในสถานที่จำกัด รวมถึงได้มีโครงการปั้นนักมวยผู้ต้องขังไปโอลิมปิก โดยจัดแข่งขันมวยสากลสมัครเล่นผู้ต้องขังขึ้นทั่วประเทศ เพื่อคัดนักโทษที่มีความสามารถส่งไปฝึกเป็นตัวแทนของประเทศไทย

กีฬามีใช่แค่การพัฒนาสุขภาพกายหรือสุขภาพจิต แต่ยังเกี่ยวข้องกับด้านสังคมและจิตวิทยาอีกด้วย กีฬา เป็นสิ่งที่ดี ค้ำค่า สร้างสุขภาพที่ดี และยังทำหน้าที่เบี่ยงเบนความสนใจจากพฤติกรรมต่อต้านสังคม การมีส่วนร่วม ในกีฬาสามารถสร้างอัตลักษณ์ของตนได้ในเชิงบวกมากขึ้น รวมถึงสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมและสังคมเมืองได้ นอกจากนี้กีฬายังเป็นเครื่องกำเนิดของทุนทางสังคมซึ่งช่วยในการขับเคลื่อนชุมชนโดยการส่งเสริมการมีส่วนร่วม และการทำงานเป็นทีม รวมถึงการสนับสนุนวัฒนธรรมภายในชุมชน (Meek, and Lewis, 2013)

การป้องกันอาชญากรรมหรือการต่อต้านอาชญากรรมจะเกิดขึ้นในครั้งแรกของการปฏิสัมพันธ์ แต่กีฬาจะ สามารถสร้างการมีส่วนร่วมในระดับที่ลึกซึ้งกว่าเดิมยิ่งขึ้น ด้วยการพัฒนาความสัมพันธ์ ความไว้วางใจและการให้

การยอมรับ การติดตามเส้นทางดังกล่าวจะมีส่วนในการยับยั้งหรือปฏิเสธการมีส่วนร่วมในอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านสังคม ในขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ (Anderson, and Overy, 2010)

ขั้นตอนที่หนึ่ง สร้างการมีส่วนร่วมโดยใช้กีฬาเข้าแทรกแซง กล่าวคือ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในด้านกีฬา ซึ่งจัดเป็นกลไกที่น่าเชื่อถือสำหรับการลดอาชญากรรมหรือการป้องกันในเบื้องต้น สิ่งที่สำคัญคือการโน้มน้าวและรักษาเป้าหมายประชากรที่มีกิจกรรมกีฬาเป็นของตนเอง ซึ่งข้อพิจารณาประการแรกนั้น ควรเริ่มกิจกรรมหรือกีฬาที่เป็นที่นิยมในกลุ่มเป้าหมายและสอดคล้องกับความสนใจของพวกเขา สร้างสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้กีฬาทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการป้องกันอาชญากรรม กีฬานั้นจำเป็นต้องมีคุณสมบัติที่สามารถเข้าถึงได้ในวงกว้าง ผู้เข้าร่วมมีความหลากหลาย ซึ่งการเข้าถึงกิจกรรมถือว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง รวมถึงต้องจัดให้มีกิจกรรมที่มีความแตกต่าง เพื่อเบี่ยงเบนความสนใจในชีวิตประจำวันที่ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และต้องมีสภาพแวดล้อมและการอำนวยความสะดวกในการเล่นกีฬาที่ทำให้รู้สึกปลอดภัย ส่งเสริมความรู้สึกในเชิงบวก เพื่อดึงดูดกลุ่มบุคคลที่มีความเสี่ยง

ขั้นตอนที่สอง คือการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเชิงบวก นั่นคือการสร้างฐานความเชื่อถือ การสร้างคุณค่าที่ทำให้ผู้เข้าร่วมรู้สึกมีคุณค่าหรือรับรู้ได้ถึงความสามารถส่วนบุคคล และส่งเสริมความเป็นแบบอย่าง และตัวอย่างที่ดีของผู้ที่เข้าร่วมในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนที่สาม คือผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาส่วนบุคคล กล่าวคือ เมื่อมีความสัมพันธ์เกิดขึ้นจากการเล่นกีฬา จะเกิดทางเลือกในการลดอาชญากรรมและพฤติกรรมในการต่อต้านสังคม สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน เป็นสื่อกลางในการศึกษาอบรมพัฒนาความรู้ทักษะที่เกี่ยวข้อง นำไปสู่การสนับสนุนในการลดอาชญากรรมที่เกิดขึ้น เมื่อประสบความสำเร็จจากการเล่นกีฬา ได้รับการยอมรับ จะทำให้รู้สึกว่าการทำเช่นนั้นเป็นอย่างไร และผู้เข้าร่วมจะได้รับความรู้และทักษะใหม่ที่ทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันที่แข็งแกร่ง ลดปัจจัยที่ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในอาชญากรรม

ในเดือนพฤษภาคม 2562 สถาบันเพื่อการยุติธรรมแห่งประเทศไทย(องค์การมหาชน) และรัฐบาลไทย ได้เสนอร่างข้อมติเรื่อง “Integrating Sport into Youth Crime Prevention and Criminal Justice” ในเวทีการประชุมคณะกรรมาธิการสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและความยุติธรรมทางอาญา (Commission on Crime Prevention and Criminal Justice) สมัยที่ 28 ที่กรุงเวียนนา สาธารณรัฐออสเตรีย และได้รับการรับรองโดยฉันทามติจากประเทศสมาชิก โดยสาระสำคัญของข้อมติ ดังกล่าวคือการเน้นย้ำถึงความสำคัญของกีฬาว่าเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เสริมสร้างความอดทนอดกลั้น การมีส่วนร่วมของสตรีและเยาวชนและชุมชน และเชิญชวนให้ทุกภาคส่วนตระหนักว่ากีฬามีส่วนช่วยในการส่งเสริมและฟื้นฟูเด็กที่กระทำผิดให้กลับมามีชีวิตที่ดีขึ้นได้ หากเด็กได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะด้านกีฬาควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะชีวิต (Thailand Institute of Justice, 2018)

นับได้ว่าข้อมติดังกล่าวเป็นแนวนโยบายและหลักการที่จะพัฒนาเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศในการที่จะนำกีฬาเป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูแก้ไขผู้กระทำผิด ลดการกระทำผิดซ้ำให้กับผู้ต้องขัง ตลอดจนการป้องกันการกระทำผิดของ

เด็กและเยาวชน โดยใช้กีฬาและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเล่นกีฬามาทำให้แนวนโยบายดังกล่าวประสบความสำเร็จ ซึ่งการเล่นกีฬาถือเป็นกิจกรรมหนึ่งซึ่งช่วยให้เกิดการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ โดยจากรายงานการประเมิน “โครงการโอกาสครั้งที่ 2” (the 2nd Chance Project) ซึ่งเป็นโครงการที่เน้นการใช้กีฬาช่วยฟื้นฟูผู้อยู่ในเรือนจำ ในสหราชอาณาจักรเผยให้เห็นว่า กีฬาช่วยคลายความเครียด ช่วยในการพัฒนาสังคม และเพิ่มโอกาสในการจ้างงานแก่ผู้เข้าร่วมโครงการ (Meek, Champion, and Killer, 2012) กีฬาจึงไม่เพียงแต่ช่วยเสริมทักษะทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังช่วยให้ผู้เล่นมีความเข้มแข็งทางจิตใจ มีความอดทนอดกลั้น มีระเบียบวินัย รู้จักคุณค่าตนเอง เคารพตนเองและผู้อื่นควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้กีฬายังช่วยสร้างอนาคตใหม่ได้และอาจนำไปสู่การประกอบอาชีพได้ต่อไป

บทสัมภาษณ์ของศาสตราจารย์พิเศษ ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ กล่าวว่า “.. กีฬาไม่ได้ถูกนำมาใช้เพียงแก้ไขฟื้นฟู ยังมีส่วนในการป้องกันอาชญากรรมได้เช่นกัน ซึ่งวกกลับไปที่การสร้างความแข็งแรง การสร้างทัศนคติที่ดีต่อตัวเอง สังคม และเพื่อน ๆ รวมถึงการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ เหมือนจะง่ายและตรงไปตรงมา ทว่าเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนและคาบเกี่ยวกันในหลากหลายส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน” (Parinya, 2019) ซึ่งสอดคล้องกับที่นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม กล่าวว่า “การใช้กีฬาเพื่อป้องกันอาชญากรรมนั้น ไม่ใช่เพียงการมุ่งหมายที่จะสร้างทักษะทางด้านจิตใจ อารมณ์และส่งเสริมสร้างทักษะชีวิต ซึ่งเป็นทักษะส่วนบุคคลและทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลประกอบกัน อันจะทำให้เด็กและเยาวชนในกลุ่มเสี่ยงโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กที่เคยกระทำความผิดมาก่อน หรือเด็กในสถานพินิจฯ สามารถจัดการกับความต้องการ แรงกดดันและความขัดแย้งในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งห่างไกลจากความรุนแรงและอาชญากรรมด้วย” (Thailand Institute of Justice, 2018)

เมื่อกีฬาสามารถสร้างกระบวนการที่ทำให้เกิดแรงจูงใจและนำมาสู่การฟื้นฟูผู้กระทำผิด เริ่มตั้งแต่กระบวนการในเรือนจำโดยกรมราชทัณฑ์ และความร่วมมือจากหลายภาคส่วนที่เกี่ยวข้องที่ได้สนับสนุนโครงการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมด้านกีฬาและส่งเสริมอาชีพนักกีฬาให้กับนักโทษ ซึ่งพบว่ามีนักโทษที่ได้รับโทษครบกำหนดและกลับคืนสู่สังคมหลายราย ที่ได้เข้ากระบวนการฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยการใช้กีฬา ยังคงยึดเส้นทางสายกีฬาภายหลังจากการได้รับอิสรภาพ นำมาสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพและประสบความสำเร็จในเส้นทางกีฬา ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมของอดีตนักโทษที่ปัจจุบันเป็นนักกีฬาอาชีพ ซึ่งในประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาในเรื่องนี้โดยตรง รวมถึงแนวทางการใช้กีฬาเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำผิดและลดการกระทำผิดซ้ำ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของกีฬากับการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคมของผู้เคยเป็นนักโทษสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้กีฬาเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำผิดและลดการกระทำผิดซ้ำ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยศึกษาเอกสารแนวทางการดำเนินงาน ของกรมราชทัณฑ์ ข้อมูลสถิติจากกรมราชทัณฑ์ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกีฬาและการลดการกระทำผิดซ้ำ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ งานวิจัยและบทความที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 2 สร้างเครื่องมือในการวิจัย คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่สอดคล้องกับคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัย เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเฉพาะเจาะจง โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลแบบตัวต่อตัวมีการสื่อสารตอบโต้กันทั้งสองฝ่าย (two-way communication) เพื่อให้การสัมภาษณ์มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพของการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ได้แก่

(1) นักกีฬาอาชีพที่เคยเป็นนักโทษ จำนวน 8 ท่าน ประกอบด้วยนักกีฬามวยไทย/มวยสากลสมัครเล่น จำนวน 6 ราย นักกีฬาฟุตบอล 1 ราย และนักกีฬา E-Sports 1 ราย โดยโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำผิดจนนำมาสู่การรับโทษในเรือนจำของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) ข้อมูลรายละเอียดของการเล่นกีฬาและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการกลับคืนสู่สังคมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจนนำมาสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพ 3) ความเห็นเพิ่มเติมของผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการนำกีฬามาฟื้นฟูผู้กระทำผิดและลดการกระทำผิดซ้ำ

(2) ผู้ทรงคุณวุฒิระดับนโยบายของกรมราชทัณฑ์ 1 ท่าน ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับการริเริ่มการนำโครงการกีฬา มาช่วยฟื้นฟูผู้กระทำผิด โดยโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ ข้อมูลของการริเริ่มและแนวทางการนำกีฬาเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูผู้กระทำผิดของกรมราชทัณฑ์ 2) ความเห็นเพิ่มเติมของผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการนำกีฬามาฟื้นฟูผู้กระทำผิดและลดการกระทำผิดซ้ำ

ขั้นตอนที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการจัดกลุ่มข้อมูล (Categories) เนื้อหาที่รับจากการสัมภาษณ์ ทำการเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วนเข้าด้วยกันเพื่อหา ข้อสรุป (Proposition) ทั้งในภาพรวมและส่วนย่อยของข้อเท็จจริง ที่เกิดขึ้น โดยสรุปประเด็นสำคัญ เป็น 3 ส่วน คือ 1) ประเด็นเกี่ยวกับข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) ปัจจัยของการนำไปสู่การกลับคืนสู่สังคมของอดีตผู้ต้องขังสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพ 3) ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ เสริมใจหรือแนวทางการใช้กีฬาเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำผิดและลดการกระทำผิดซ้ำ

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบข้อมูล แบบสามเส้า (Triangulation Technique) โดย เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องเพียงพอและความเชื่อถือได้ของข้อมูลว่าจะสามารถตอบปัญหาของการศึกษาได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) ซึ่งจะทำให้การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงและตอบปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยมีการตีความ

ข้อมูล (Interpretation) การเปรียบเทียบข้อมูล (Constant Comparison) การสังเคราะห์ข้อมูล (Data Synthesis) เพื่อหาปัจจัยร่วมกันระหว่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญและสร้างเป็นแนวคิดสรุป (Conceptualization)

ขั้นตอนที่ 5 พรรณนาเชิงวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยรวบรวมข้อมูลบทสัมภาษณ์ที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้อง การตีความข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล และสร้างเป็นแนวคิดสรุปสู่การสรุปผลการศึกษาและนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) โดยจำแนกออกเป็นรายกรณี (Case Study) เพื่อให้สามารถทำความเข้าใจอย่างละเอียดลึกซึ้งในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและการกลับความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคมจากนักโทษสู่นักกีฬาอาชีพ นำมาสู่ปัจจัยร่วมกันที่เป็นข้อสรุปของการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคม: จากนักโทษสู่นักกีฬาอาชีพ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักกีฬาอาชีพจำนวน 8 ท่าน ประกอบด้วย นักกีฬามวยไทย/มวยสากลสมัครเล่น จำนวน 6 ราย นักกีฬาฟุตบอล 1 ราย และนักกีฬา E-Sports 1 ราย เคยได้รับคำพิพากษาตัดสินลงโทษจากการก่ออาชญากรรมในคดียาเสพติดทั้ง 8 ราย ทั้งการมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายและเสพยาเสพติด และมี 1 รายที่ได้รับโทษเพิ่มเติมจากการก่ออาชญากรรมในคดีการฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา สาเหตุของพฤติการณ์การกระทำผิดในอดีตของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 8 ท่าน เนื่องจากอยู่ในสภาพแวดล้อมและสังคมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ขาดการยับยั้งชั่งใจ อยู่ในวัยศึกษาชั้นมัธยม รวมถึงประสบปัญหาทางเศรษฐกิจทำให้ได้กระทำผิดกฎหมายและถูกจับกุม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้รับการลงโทษอยู่ในช่วงระหว่าง 4 ปี 6 เดือน - 13 ปี 6 เดือน จุดเริ่มต้นในเส้นทางกีฬาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 4 รายเป็นนักกีฬาอาชีพอยู่แล้ว ได้แก่ นักกีฬามวยไทย/มวยสากลสมัครเล่น และนักกีฬาฟุตบอล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 4 ราย เริ่มต้นการเล่นกีฬาในเรือนจำ

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคมของนักกีฬาอาชีพซึ่งเคยเป็นนักโทษนั้น ประกอบด้วย 1) แรงจูงใจทางสังคม คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายมีเป้าหมายในความสำเร็จ การเป็นที่ยอมรับ การเป็นแบบอย่างในการกลับตัวเป็นคนดีของสังคมและการเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความสามารถในการเล่นกีฬา และการได้รับโอกาส 2) แรงจูงใจในด้านเศรษฐกิจ คือ การเป็นนักกีฬาอาชีพสามารถสร้างรายได้ที่เพียงพอ สามารถดูแลครอบครัวและใช้จ่ายส่วนตัวได้ 3) แรงจูงใจจากตนเอง คือ การยอมรับตนเอง ความรู้สึกว่ามีคุณค่า และความกลัวที่ต้องกลับไปรับโทษหากกระทำผิดซ้ำ 4) สภาพแวดล้อมที่ดี คือ ครอบครัวและเพื่อน 5) การฟื้นฟูผู้กระทำผิดจากในเรือนจำ คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมในระหว่างการรับโทษ

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า แนวทางการใช้กีฬาเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำผิดและลดการกระทำผิดซ้ำนั้น เริ่มมาจากการฟื้นฟูผู้ต้องขังตั้งแต่ในเรือนจำโดยกรมราชทัณฑ์ซึ่งเป็นหน่วยงานสุดท้ายในกระบวนการยุติธรรม นอกจากจะมีหน้าที่ในการควบคุม ผู้กระทำผิด ตามคำพิพากษาของศาลแล้ว ยังมีหน้าที่ที่สำคัญในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาพฤติกรรมผู้กระทำผิด ให้กลับสู่สังคมได้อย่างปกติสุข

การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังต้องขังในเรือนจำ ประกอบด้วย การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักที่มุ่งจัดให้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ทั้งเรือนจำ ได้แก่ การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษา การอบรมทางศีลธรรม ตลอดจนกิจกรรมทางศาสนา สวัสดิการและนันทนาการต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อมุ่งฝึกทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิตในสังคมให้กับผู้ต้องขัง แต่การแก้ไขฟื้นฟูด้วย วิธีการดังกล่าวยังไม่ได้ลงลึกถึงสาเหตุและมูลเหตุจูงใจ ตลอดจนพฤติกรรมในการกระทำผิดของผู้ต้องขังแต่ละประเภทแต่ละบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกันและการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะ เป็นแนวทางที่มุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของผู้ต้องขัง โดยเฉพาะพฤติกรรมอาชญากร ซึ่งจะมีหลักสูตรเฉพาะในการให้ความรู้และฝึกทักษะ รวมทั้งการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมผู้ต้องขังแต่ละกลุ่ม แต่ละบุคคลตาม การแก้ไขผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะ ซึ่งรวมถึงการฝึกด้านกีฬา

กรมราชทัณฑ์ได้ใช้กีฬาเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำผิดซ้ำ เสริมสร้างสมรรถภาพร่างกาย พัฒนาด้านจิตใจ ส่งเสริมระเบียบวินัย มีการสนับสนุนนักโทษที่มีความสามารถในกีฬาเฉพาะด้านได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกีฬาต่าง ๆ จนนำไปสู่การเปิดค่ายมวย “สิงห์หนุ่มพัฒนา” ในปี พ.ศ. 2541 ตลอดจนโครงการด้านกีฬาจากภาครัฐและเอกชนที่ให้ความร่วมมือในการสร้างโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายในการจัดทำแผนฟื้นฟูเฉพาะทาง ได้แก่ การตั้งเรือนจำเฉพาะทางด้านกีฬาขึ้น เพื่อจัดการเรียนการสอนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติทางด้านกีฬาให้กับผู้ต้องขัง โดยมีการลงนามความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตองค์กรกีฬา เพื่อสนับสนุนบุคลากรในการจัดทำหลักสูตร จัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติด้วยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์การกีฬาให้กับผู้ต้องขังของทัณฑสถานมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมสุขภาพ และสร้างเสริม ความรู้ทางด้านทักษะทางกีฬา เป็นการสนับสนุนในการผลิตนักกีฬาและฝึกทักษะอาชีพให้กับผู้ต้องขัง เมื่อพ้นโทษไปสามารถนำความรู้ที่มีไปประกอบอาชีพ สร้างรายได้ให้กับตัวเองและครอบครัว เป็นคนดีของสังคม ไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำ (Ministry of Justice, 2017) รวมถึงการแข่งขันกีฬาผู้ต้องขัง หรือ แดนสามัคคีเกมส์ ซึ่งเป็นการแข่งขันกีฬาประเภทต่าง ๆ ระหว่างเรือนจำ โดยกรมราชทัณฑ์ ร่วมกับ กรมพลศึกษา จัดการแข่งขันกีฬาผู้ต้องขัง เพื่อส่งเสริมการออกกำลังกายอย่างสม่ำเสมอและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังทุกเพศ ทุกวัย แก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อคืนคนดีสู่สังคม รวมถึงได้มีโครงการปันนักมวยผู้ต้องขังไปโอลิมปิก โดยจัดแข่งขันมวยสากลสมัครเล่นผู้ต้องขังขึ้นทั่วประเทศ เพื่อคัดนักโทษที่มีความสามารถส่งไปฝึกเป็นตัวแทนของประเทศไทย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคม: จากนักโทษสู่นักกีฬาอาชีพ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ 2 ข้อ ซึ่งค้นพบผลวิจัย มีประเด็นนำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า (1) วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นักกีฬาอาชีพผู้เคยเป็นนักโทษ จำนวน 8 ท่าน ประกอบ ด้วยนักกีฬามวยไทย/มวยสากลสมัครเล่น จำนวน 6 ราย นักกีฬาฟุตบอล 1 ราย และนักกีฬา E-Sports 1 ราย มีลักษณะร่วมกันคือได้รับโทษจากคดีอาชญากรรมและมี 1 ราย ที่ได้รับโทษเพิ่มเติมในคดีการฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาเพราะประสบปัญหาด้านการเงิน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทุกรายเคยอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมและกลุ่มเพื่อนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงในการก่ออาชญากรรมและกระทำความผิดกฎหมาย รวมถึงขาดความยับยั้งชั่งใจจึงทำให้เข้าร่วมก่ออาชญากรรมและถูกจับกุมคุมขังในที่สุด

จะเห็นได้ว่าปัญหาอาชญากรรมนับว่าเป็นปัญหาสำคัญของทุกสังคม นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส เอมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) เคยกล่าวไว้ว่า อาชญากรรมมิใช่สิ่งผิดปกติ หากแต่เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่เกิดขึ้นกับทุกสังคมและตลอดเวลา โดยทั่วไป ในชีวิตประจำวัน เรามักได้ยินข่าวเกี่ยวกับอาชญากรรมอยู่เสมอ โดยผ่านทางสื่อเกือบทุกแขนงตั้งแต่วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือวารสาร ตลอดจนเว็บไซต์ต่าง ๆ นอกจากนี้อาชญากรรมยังเกี่ยวข้องหรือพัวพันกับคนทุกระดับชั้นทุกอาชีพ ไม่ว่าจะเป็นกรณีการตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม เป็นอาชญากรผู้กระทำความผิด หรือเป็นเพื่อน ญาติพี่น้องของอาชญากร ตลอดจนมีหน้าที่การงานเกี่ยวข้องกับอาชญากรรม ดังนั้น อาชญากรรมจึงเป็นปัญหาที่ควรศึกษาเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะสมทันสมัย และสามารถนำความรู้ไปใช้เพื่อควบคุมปัญหาอาชญากรรมให้อยู่ในขอบเขตที่สังคมได้รับผลกระทบน้อยที่สุด (Pornchai, 2010)

ดังนั้น การใช้กีฬาเพื่อฟื้นฟูผู้กระทำความผิดและลดการกระทำความผิดซ้ำ จึงเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมทางเลือกที่จะนำมาช่วยควบคุมปัญหาอาชญากรรม ด้วยการสร้างแรงจูงใจในทิศทางที่ดีและยับยั้งหรือปฏิเสธการมีส่วนร่วมในอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านสังคม โดยเส้นทางสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพของผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้น สามารถจำแนก ได้เป็น 3 รูปแบบ 1) เล่นกีฬาประเภทนั้นอยู่แล้วก่อนได้รับโทษ 2) เรียนรู้การเล่นกีฬาจากการฟื้นฟูอบรมในเรือนจำ 3) เล่นกีฬาในเรือนจำแต่เมื่อพ้นโทษได้เป็นนักกีฬาอาชีพแต่ไม่ใช่กีฬาที่ได้รับการฝึกฝนจากในเรือนจำ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกรายได้รับแรงบันดาลใจจากกีฬาและเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการเล่นกีฬาจึงยึดเป็นอาชีพหลักภายหลังการพ้นโทษ

กีฬาสังสร้างความมั่นคงในชีวิตได้หากมุ่งมั่น ตั้งใจ ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียง นำมาสู่การสร้างแรงจูงใจในด้านต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่ดี กลับคืนสู่สังคมและไม่อยากกระทำความผิดซ้ำ ทั้งแรงจูงใจจากสังคม แรงจูงใจด้านเศรษฐกิจ แรงจูงใจจากตนเอง ซึ่งทุกปัจจัยล้วนเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน

ทฤษฎีของ Maslow ได้กล่าวถึงแรงจูงใจว่า ความต้องการของบุคคลจะเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการ จูงใจ จึงได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับความต้องการของบุคคลไว้ ดังนี้ (Thaleungsak, 2011)

1. ความต้องการทางสรีระ (physiological needs) หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของร่างกายซึ่งจำเป็น ในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ เสื้อผ้า ฯลฯ ความต้องการนี้เริ่มตั้งแต่วัยทารกกระทั่งถึง วัยชรา มนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางสรีระอยู่เสมอจะขาดไม่ได้ ถ้าอยู่ในสภาพที่ขาดร่างกายจะกระตุ้นให้บุคคล ทำกิจกรรมจนหาย เพื่อตอบสนองความต้องการ เหล่านี้ ถ้าต้องการในขั้นแรกนี้ไม่ได้รับการบำบัด ความ ต้องการขั้นต่อไปก็จะไม่เกิดขึ้น

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (safety needs) หมายถึง ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้ง ทางด้านร่างกายและจิตใจ เพราะบุคคลไม่ต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนในการดำรงชีวิต เช่น การสูญเสียตำแหน่ง การขาดแคลนทรัพย์สิน การถูกขู่เข็ญบังคับจากผู้อื่น มนุษย์จึงเกิดความต้องการความมั่นคงปลอดภัย และ หลักประกันชีวิต เช่น มีอาชีพที่มั่นคง มีการออมทรัพย์หรือสะสมทรัพย์ มีการประกันชีวิต ฯลฯ

3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ (love and belonging needs) หมายถึง ความ ต้องการที่จะเป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ เพราะ มนุษย์ทุกคนย่อมต้องการเพื่อนไม่ต้องการรู้สึกเหงา และอยู่คนเดียว ดังนั้นจึงต้องการมีสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น เป็นสมาชิกในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มที่ทำงาน กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มสันทนาการ เป็นต้น ความรู้สึก ผูกพันจะเกิดขึ้นเมื่ออยู่ในกลุ่ม และสมาชิกของกลุ่มย่อมเกิดความรัก ความเอาใจใส่ และยอมรับซึ่งกันและกัน

4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า (esteem needs) หมายถึง ความปรารถนาที่จะมองตนเองว่า มีคุณค่าสูง เป็นที่นาเคารพยกย่องจากทั้งตนเองและผู้อื่น ต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่า มี เกียรติ มีตำแหน่งฐานะ บุคคลที่มีความต้องการประเภทนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง และรู้สึกว่าตนเองมี คุณค่ามีประโยชน์ หากความรู้สึกหรือความต้องการดังกล่าวถูกทำลายและไม่ได้รับการตอบสนองก็จะรู้สึกมีปมด้อย สิ้นหวัง มองโลกในแง่ร้าย ต้องการสิ่งชดเชย ถ้าเกิดความรู้สึกรุนแรงจะทำให้บุคคลนั้นเกิดความท้อถอยในชีวิต เป็นโรคประสาท โรคจิต และอาจฆ่าตัวตายได้

5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริง และพัฒนาศักยภาพของตน (self-actualization needs) หมายถึง ความต้องการที่จะรู้จักและเข้าใจตนเองตามสภาพที่แท้จริง เพื่อพัฒนาชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์ (self-fulfillment) รู้จักค่านิยม ความสามารถและมีความจริงใจต่อตนเอง ปรารถนาที่จะเป็นคนที่ดีที่สุดของ ตนเอง มีสติในการปรับตัว เปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิต และเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ โดยคิด ว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายและน่าตื่นเต้น กระบวนการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตนเองเป็นกระบวนการที่ ไม่มีจุดจบ ตลอดเวลาที่มีชีวิตอยู่มนุษย์ทุกคนต้องการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความต้องการมีรายได้ที่ทำให้สามารถดูแลครอบครัว ใช้จ่ายตามที่ตนเองต้องการได้ ซึ่งความต้องการทางด้านพื้นฐานร่างกาย ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

เพราะไม่อยากจะกลับไปรับโทษในเรือนจำอีก ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่า นำเราพวยกออกจากทั้งตนเองและผู้อื่น ต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่าตนมีความสามารถ มีคุณค่า มีเกียรติ และความต้องการพัฒนาศักยภาพ เมื่อเห็นนักกีฬาอาชีพที่ประสบความสำเร็จ ได้รับชัยชนะ ได้ถือธงชาติไทยเมื่อได้รับรางวัล เป็นที่ยอมรับจากสังคม แฟนกีฬาผู้ติดตามชม ได้รับเกียรติยศ คำชื่นชมว่าเป็นแบบอย่างที่ดีในการกลับตัวกลับใจ มีเด็กและเยาวชนให้เป็นแบบอย่างในด้านของความสามารถและความมุ่งมั่น มีรายได้ที่เพียงพอในการดูแลครอบครัวและใช้จ่ายส่วนตัว ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อน และสังคม ได้อยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่มีแต่ผู้รักสุขภาพ จึงเกิดแรงจูงใจที่ทำให้อยากประสบความสำเร็จ อยากเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีด้วยการใช้กีฬาและไม่อยากกลับไปกระทำผิดซ้ำ รวมถึงการได้รับโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม การมีรายได้ประจำที่ไม่ผิดกฎหมาย มีชื่อเสียง มีคุณค่าและยอมรับตนเอง ได้รับการยอมรับจากคนรอบข้างทำให้ตั้งเป้าหมายในการพัฒนาตัวเอง มุ่งมั่นทางด้านกีฬาอย่างจริงจัง ไม่อยากกลับไปทำผิดกฎหมายเนื่องจากไม่อยากสูญเสียโอกาส รายได้และชื่อเสียงที่มีอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงเมื่อได้รับการยอมรับ ได้อยู่ในสังคมที่เกื้อกูลและส่งเสริมสนับสนุน จึงไม่ต้องการทำให้คนรอบข้างผิดหวังอีกครั้ง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้กระทำผิดซึ่งกรมราชทัณฑ์ได้มีโครงการในการใช้กีฬาในการฟื้นฟูผู้ต้องขังทั้งค่ายมวยในทัณฑสถาน การแข่งขันกีฬาแดนมสามัคคีเกมส์ ถือเป็นการสร้างกิจกรรมร่วมกัน ให้เรียนรู้ในการพัฒนาตัวเอง เบี่ยงเบนสู่พฤติกรรมที่สร้างสรรค์ และมีการทำข้อตกลงกับสถาบันภายนอกในการฝึกสอนผู้ต้องขังในเรือนจำหากผู้ต้องขังมีทักษะที่ดี มีการพัฒนา ก็จะมีการจัดการแข่งขัน และเมื่อผู้ต้องขังได้รับชัยชนะกลับมา ได้รับการชื่นชม แนวน้อมและทิศทางของพฤติกรรมผู้ต้องขังคือยิ่งขยันฝึกฝนและมุ่งมั่นในการเป็นนักกีฬาอาชีพ ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ดี ซึ่งผู้ต้องขังหลายรายได้รับการลงโทษเป็นเวลานาน เมื่อพ้นโทษแล้วอาจพบความยากลำบากในการประกอบอาชีพ ดังนั้น กีฬาจึงเป็นทางเลือกอีกทางเลือกหนึ่งที่ผู้ต้องขังใช้ความสามารถตนเองเป็นหลัก เพื่อผลักดันให้พัฒนาขึ้น สร้างรายได้ สร้างอาชีพ ประสบความสำเร็จ สร้างความแข็งแรงได้ทั้งร่างกายและจิตใจ ภายหลังการพ้นโทษแล้ว

สรุป

ปัญหาของการเข้าถึงโอกาสและอาชีพของนักโทษภายหลังการพ้นโทษแล้ว ยังมีข้อจำกัดอยู่มาก รวมถึงการยอมรับจากสังคม ซึ่งผู้คนส่วนใหญ่ยังไม่เปิดใจยอมรับอดีตนักโทษ ดังนั้น การพิสูจน์ตัวเองด้วยการเล่นกีฬาโดยการเป็นนักกีฬาอาชีพจึงเป็นอีกทางเลือกหนึ่ง ในการสร้างโอกาสในการกลับคืนสู่สังคม ภายหลังจากการพ้นโทษแล้ว กีฬาสร้างความมั่นคงในชีวิตได้หากมุ่งมั่น ตั้งใจ ประสบความสำเร็จและมีชื่อเสียง สามารถตอบสนองสิ่งที่ต้องการได้จนนำมาสู่การสร้างแรงจูงใจในด้านต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจากนักโทษสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพเป็นไปในทิศทางที่ดี สามารถกลับคืนสู่สังคมและไม่อยากกระทำผิดซ้ำ

ปัจจัยที่เป็นทั้งแรงจูงใจทางสังคม แรงจูงใจในด้านเศรษฐกิจ แรงจูงใจจากตนเอง สภาพแวดล้อมที่ดี และการฟื้นฟูผู้กระทำผิดจากในเรือนจำ ที่ทำให้เกิดการแปลงเปลี่ยนพฤติกรรมและความสำเร็จในการกลับคืนสู่สังคมของนักโทษสู่การเป็นนักกีฬาอาชีพนั้น จะเห็นได้ว่า เกิดจากอรรถประโยชน์ที่มาจากกีฬา ซึ่งปัจจุบันกีฬามีใช้แค่การออกกำลังกายเพื่อสร้างสุขภาพ แต่หากมีความมุ่งมั่น ตั้งใจ ก็จะสามารถที่จะยึดเป็นอาชีพและสามารถสร้างรายได้ สร้างชื่อเสียงจากการเป็นนักกีฬาอาชีพได้ กีฬาเกี่ยวข้องกับด้านสังคมและจิตวิทยา ยังทำหน้าที่เบี่ยงเบนความสนใจจากพฤติกรรมต่อต้านสังคม สร้างการมีส่วนร่วม พัฒนาระเบียบวินัยในตนเอง สร้างความมุ่งมั่นเสริมทักษะในด้านร่างกายและการทำงานเป็นทีม กีฬาสามารถสร้างอัตลักษณ์ของตนได้ในเชิงบวก รวมถึงสามารถเข้าถึงวัฒนธรรมและสังคมเมืองได้ เมื่อประสบความสำเร็จในการเป็นนักกีฬาอาชีพก็จะสามารถสร้างต้นทุนทางสังคมให้กับอดีตนักโทษได้ สร้างฐานความเชื่อถือ สร้างความรู้สึกมีคุณค่าหรือรับรู้ได้ถึงความสามารถส่วนบุคคล และส่งเสริมความเป็นแบบอย่างและตัวอย่างที่ดี กีฬาก็เป็นอีกกิจกรรมทางเลือกในการใช้ในการป้องกันการเข้าสู่วงจรการกระทำผิดและเยียวยาผู้เคยกระทำผิดให้กลับมาเป็นคนดีได้อีกครั้ง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ผู้ให้ข้อมูลของงานวิจัยนี้เป็นวิทยากรจิตอาสาต้นแบบในการสร้างแรงบันดาลใจ หรือสร้างเป็นสารคดีตามสื่อสังคมออนไลน์ที่มีผู้เข้าถึงได้มาก
2. ส่งเสริมให้เกิดการสร้างการยอมรับในสังคมมากขึ้น ให้คนในสังคมให้ออกาสผู้ที่เคยกระทำผิดในการกลับคืนสู่สังคม ไม่ตีตรา ไม่ทำให้ผู้เคยกระทำผิดรู้สึกลดทอนคุณค่าในตนเอง จนต้องกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก
3. สร้างแนวทางในการนำกีฬาไปใช้ในการสร้างอาชีพให้กับผู้กระทำผิด เพื่อให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้ด้วยความแข็งแรงมั่นคงทั้งร่างกายและจิตใจ พัฒนาตัวเอง สร้างคุณค่าให้ตนเองและชุมชนได้ โดยไม่กลับไปกระทำผิดซ้ำอีก รวมถึงเป็นการพัฒนาหรือสร้างนโยบายเกี่ยวกับกีฬาเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำในรูปแบบที่เหมาะสมกับผู้กระทำผิด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้วิจัยหวังว่าจะมีการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้ที่กลับไปกระทำผิดซ้ำอย่างชัดเจนขึ้น ว่ารายใดเกี่ยวข้องกับการเล่นกีฬา หรือไม่ เพื่อเป็นการพิสูจน์อรรถประโยชน์ของกีฬาเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำให้ได้ข้อบ่งชี้ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นในรูปแบบของสถิติ
2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านกีฬากับการลดอาชญากรรมโดยตรงนั้น ในส่วนใหญ่เป็นของต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเฉพาะช่วงเวลาในระยะสั้น ยังไม่มีงานวิจัยที่สามารถเน้นย้ำความสำคัญในเรื่องดังกล่าวในระยะยาว ดังนั้นอาจเริ่มมีการต่อยอดและเก็บข้อมูลนักกีฬาอาชีพผู้ซึ่งเคยเป็นนักโทษในกรอบระยะเวลาที่มากขึ้น เพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่

ชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพื่อพิสูจน์ว่ากีฬาสามารถเข้ามามีส่วนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและลดการกระทำผิดซ้ำได้จริง และเป็นไปในระยะยาวและมีความยั่งยืน

3. งานวิจัยในครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาวิจัยในกรณีศึกษาที่การนำกีฬามาใช้เพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดไม่ประสบความสำเร็จ หรือผู้ที่เคยเป็นนักโทษกลับคืนสู่สังคมเป็นนักกีฬาอาชีพและกลับไปกระทำผิดซ้ำอีก ว่าเกิดจากปัจจัยใด

References

- Anderson, K., & Overy, K. (2010). Engaging Scottish young offenders in education through music and art, *International Journal of Community Music*, 3(1), 47–64.
- Maruna, S. (2001). *Making good: How ex-convicts reform and rebuild their lives*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Meek, R., Champion, N., & Klier, S. (2012). *Fit for release: How sports-based learning can help prisoners engage in education, gain employment and desist from crime*. London: Prisoners Education Trust.
- Meek, R., & Lewis, G. (2013). *The benefits of sport and physical education for young men in prison: An exploration of policy and practice in England and Wales*. *Prison Service Journal*, 209, 3-11.
- Ministry of Justice. (2017). *Justice Magazine*. Retrieved March 20, 2020, from <https://www.east.spu.ac.th/journalLibrary/filepdf/20170907542040170.pdf>
- Parinya, C. (2019). *Bangkokbiz Judprakai*. Retrieved March 19, 2020, from <https://judprakai.bangkokbiznews.com/social/1359>
- Pornchai, K. (2010). *Criminological Theory: Principle, Research and Policy Implication*. Bangkok: Aable & Primpton.
- Sumonthip, J. (2015) *Instruction document of Criminology and Criminal Justice*. Retrieved November 9, 2019, from <https://www.polsci.chula.ac.thsumonthipbuscri-reason.htm>
- Thailand Institute of Justice. (2018). *TIJ campaigns for “Integrating Sports into Youth Crime Prevention”*. Retrieved January 6, 2020, from <https://www.tijthailand.org/en/highlight/detail/tij-campaigns-for-integrating-sports-into-youth-crime-prevention>
- Thailand Institute of Justice. (2019). *The opening ceremony of the UNEGM Sport for youth crime*

prevention". Retrieved January 7, 2020, from [https://www.tijthailand.org/en/highlight/detail /egm-sport-for-youth-crime-prevention](https://www.tijthailand.org/en/highlight/detail/egm-sport-for-youth-crime-prevention)

Thaleungsak, I. (2011). *The motivation and performance of security personnel in King Mongkut's University of Thonburi*. (Master's Thesis). Silapakorn University. Bangkok.

การให้บริการประชาชนของสำนักงานพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา*

Service Delivery of the Social Development and Human Security
Office of Songkhla Province

ฮาซันอักริม ดงนะเต็ง

Hasan Akrim Dongnadeng

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

Prince of Songkla University, Trang Campus, Thailand.

Corresponding Author's Email: arsun.do@psu.ac.th

บทคัดย่อ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของประเทศไทย ระบุเป้าหมายการบริการภาครัฐโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง ให้ความสำคัญกับความพร้อมบริการ สะดวกและโปร่งใส เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน แต่ยังไม่มีการวิจัยสภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา มาก่อน บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาสภาพการให้บริการประชาชน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลัก 2 กลุ่ม รวม 20 คน ประกอบด้วย ผู้รับบริการ 15 คน และผู้ให้บริการ 5 คน คัดเลือกด้วยวิธีการเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ด้านกระบวนการให้บริการ สามารถเข้าถึงและตอบสนองความต้องการของประชาชน ระบบการให้บริการชัดเจน ประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการให้บริการทางเว็บไซต์ มีความล่าช้าในการให้บริการ และกระบวนการทำงานซ้ำซ้อน ด้านศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร บุคลากรมีพฤติกรรมการให้บริการเหมาะสม สุภาพ ยิ้มแย้ม กระตือรือร้นและเต็มใจให้บริการ มีความรู้และทักษะการให้คำปรึกษา แนะนำและประสานงาน แต่กรณีเป็นการให้บริการตามนโยบายใหม่ของรัฐบาล บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่นั่งรอไม่เพียงพอ สถานที่ให้บริการคับแคบ บรรยากาศอึดอัด แต่วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานของบุคลากรมีความทันสมัยและเหมาะสม งบประมาณจัดสิ่งอำนวยความสะดวก มีความเหมาะสม การบริหารงบประมาณโปร่งใส มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้ งานวิจัยนี้เสนอแนะว่าควรมีช่องทางให้ประชาชนตรวจสอบสถานะการทำรายการได้ทางเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชัน เชื่อมโยงข้อมูลให้สามารถบันทึกในคราวเดียวและนำไปใช้ได้เมื่อต้องการ เตรียมพร้อมบุคลากรให้รับมือนโยบายหรือแนวทางใหม่ในการให้บริการประชาชน บริหารบุคลากรให้เพียงพอต่อการให้บริการ ปรับปรุงสถานที่ให้บริการให้เป็นระเบียบคล่องตัวและมีบรรยากาศที่ดีขึ้น

คำสำคัญ: การให้บริการ; สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์; กระบวนการให้บริการ; ศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร; สิ่งอำนวยความสะดวก

*Received April 29, 2020; Revised June 6, 2020; Accepted March 11, 2021

Abstract

Thailand's 20-years National Strategy specifies citizen center as the aim of public services by focusing on promptness, facilitation, and transparency in response to the requirements of citizens. However, there had been no research that investigated the state of service delivery of the Social Development and Human Security Office of Songkhla Province. This study explored the state of service delivery of this organization by employing qualitative research approach through the conduction of in-depth interviews with 20 key informants including 15 customers and 5 service providers, selected purposively. The information was analyzed by using thematic analysis technique.

The findings revealed that concerning the element of service delivery process, this organization could access the citizens and responded to their needs rather well. The service delivery system was clear and the information about service delivery process was publicized via website. There were problems of tardiness in service delivering and redundancy in the process. As for the work capacity of staff, the result indicated that the staff had proper behavior in delivering services with politeness, friendliness, enthusiasm and willingness. They were knowledgeable and skillful in advising and coordinating with citizens. However, they did not have enough knowledge about new policies of the central government in delivering services. As for the element of facilitation, the study revealed that there were not enough waiting seat, service area, and proper ventilation. Nevertheless, the staff had proper and up-to-date working facilities. The budget for facilities was suitable and its management was transparent, efficient, and accountable. This research suggests that the studied organization should provide websites or application for citizens to check their service status, to compile data to be stored in one place and recalled whenever needed. Moreover, the organization should keep its staff updated with new policies, prepare or manage human resources to cope with increasing service delivery, and improve service area.

Keywords: Service delivery; Social Development and Human Security Office; Service delivery Process; Work capacity of staff; Facilities

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของประเทศไทย ที่มีกรอบระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2561 ถึง พ.ศ. 2580 ระบุถึงการให้บริการของภาครัฐว่า มีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อช่วยเหลือและร่วมมือกันในการทำหน้าที่บริการประชาชน จัดระบบบริหารจัดการให้ทันสมัย ใช้หลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดีในการบริหารราชการทุกระดับ เพื่อ

ประชาชนเป็นสำคัญ องค์กรให้บริการของภาครัฐต้องมีความพร้อมในการให้บริการ เน้นการนำเทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมมาปรับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน บริการได้อย่างรวดเร็วและโปร่งใส สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (National Strategy 2018-2037, 2019)

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐพบว่า มีผู้ศึกษาไว้อย่างหลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ (Krutchon, Sangmanee, Anan, and Jiropas, 2020; Pantar, 2019; Sameran, Supaphol, Tudjuntuk, and Kamsaeng, 2020) ทักษะคติของประชาชนต่อการให้บริการ (Chongwilaikasem, 2019) คุณภาพของการให้บริการ (Ratchatapibhunphob, and Saranrom, 2016; Samrongphan, Romyen, and Pattamadilok, 2018) ประสิทธิภาพการให้บริการ (Rattanama, 2017) ปัญหาในการให้บริการ (Kalyanamitra, Sichaliang, Tatiyalapa, and Mala, 2018; Lopphoch, 2015) นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมของเจ้าหน้าที่ในการให้บริการประชาชน (Wiruchnipawan, 2019) อย่างไรก็ตามยังขาดงานวิจัยที่ศึกษาโดยตรงถึงสภาพการให้บริการประชาชนของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสภาพการให้บริการของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการให้บริการประชาชนในพื้นที่

สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เดิมใช้ชื่อว่า สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดสงขลาได้ เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 สังกัดกรมประชาสงเคราะห์ กระทรวงมหาดไทย และต่อมาได้โอนไปอยู่ภายใต้สังกัดกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ให้บริการด้านสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แก่ประชาชนที่ประสบปัญหา พัฒนาและฟื้นฟูผู้ด้อยโอกาส ในปี พ.ศ. 2545 ได้มีการจัดตั้งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานประชาสงเคราะห์จังหวัดถูกย้ายไปสังกัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยใช้ชื่อใหม่คือ สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดสงขลา และภายหลังได้เปลี่ยนเป็นสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เป็นองค์กรราชการส่วนภูมิภาค ภายใต้สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (The Social Development and Human Security Office of Songkhla Province, 2019) สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เป็นผู้แทนกระทรวงทำหน้าที่ในการพัฒนาสังคม เสริมสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรม สนับสนุนและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน สร้างเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและชุมชน กล่าวได้ว่าภารกิจโดยรวมของหน่วยงานล้วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการให้บริการแก่ประชาชน อย่างไรก็ตามที่ผ่านมา ยังไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับสภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสงขลา (S. Permpoon, personal communication, 2019) ผู้วิจัยจึงมีความสนใจว่าหน่วยงานดังกล่าวมีสภาพการให้บริการประชาชนอย่างไร

การศึกษาเกี่ยวกับสภาพการให้บริการประชาชนขององค์กรให้บริการภาครัฐ นั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจถึงองค์ประกอบสำคัญของการให้บริการประชาชน เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการศึกษาได้อย่าง

เป็นระบบ จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีองค์ประกอบมากมายในการให้บริการประชาชนขององค์กรให้บริการภาครัฐ อย่างไรก็ตามสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบการให้บริการและปรับใช้กับบริบทการให้บริการขององค์กรที่ทำการศึกษ ได้ 3 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ กระบวนการให้บริการ ศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร และสิ่งอำนวยความสะดวก ดังแสดงรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 องค์ประกอบสำคัญในการให้บริการประชาชนของหน่วยงานภาครัฐ

องค์ประกอบสำคัญ	คำอธิบาย	แหล่งที่มา
กระบวนการให้บริการ	กระบวนการให้บริการสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ สามารถเข้าถึงผู้รับบริการได้ มีระบบการให้บริการที่ชัดเจน ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน มีความรวดเร็วในการให้บริการ	(Dongnadeng & Ismail, 2019; Pantar, 2019; Pratuangboriboon, 2017; Ratchatapibhunphob & Saranrom, 2016; Sameran et al., 2020; Samrongphan et al., 2018; Sumrith, Burananuth, Kaewbandon, Meepong, Boonpadung, 2020; Woraphong, 2015)
ศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร	บุคลากรมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการบริการ มีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการบริการ มีจำนวนบุคลากรที่เพียงพอเหมาะสม	(Dongnadeng & Ismail, 2019; O'Malley, 2010; Pantar, 2019; Pratuangboriboon, 2017; Ratchatapibhunphob & Saranrom, 2016; Sameran et al., 2020; Samrongphan et al., 2018; Thepwutthistapon, & Suwannanon, 2011; Upriti & Sony, 2014; Woraphong, 2015)
สิ่งอำนวยความสะดวก	หน่วยงานมีสถานที่ให้บริการที่เหมาะสม มีวัสดุอุปกรณ์สำหรับการปฏิบัติงาน และมีงบประมาณในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม	(Pratuangboriboon, 2017; Ratchatapibhunphob & Saranrom, 2016; Sameran et al. 2020; Samrongphan et al., 2018; Sumrith et al., 2020; Thepwutthistapon, & Suwannanon, 2011; Woraphong, 2015)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เนื่องจากนักวิจัยต้องการข้อมูลในเชิงลึกจากผู้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย ดังนั้นนักวิชาการกล่าวตรงกันว่า การวิจัยเชิงคุณภาพช่วยให้ นักวิจัยสามารถค้นหาคำตอบให้งานวิจัยได้ในเชิงลึก (Atieno, 2009; Mathie, 2005; Patton, 1990)

ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีการแบบเจาะจงไปยังผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการวิจัย จำนวน 2 กลุ่ม คือประชาชนผู้รับบริการ 15 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มประชาชนผู้รับบริการ ดังนี้ 1) มีอายุมากกว่า 18 ปี เนื่องจากเป็นผู้ที่มีวิจรรย์ญาณในการตอบแบบสัมภาษณ์ได้ด้วยตนเองไม่อยู่ในการควบคุมหรือบังคับของผู้อื่น 2) มีประสบการณ์ในการรับบริการมากกว่า 3 ครั้ง เนื่องจากจะสามารถเห็นภาพของการให้บริการของหน่วยงานได้ และ 3) มีความสนใจในการให้ข้อมูลแก่นักวิจัย โดยเหตุผลที่เลือกประชาชนผู้รับบริการ เนื่องจากเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการรับบริการ นอกจากนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการให้บริการประชาชน 5 คน ได้แก่ บุคลากรฝ่ายบริหารงานทั่วไป กลุ่มนโยบายและวิชาการ และศูนย์บริการคนพิการ ฝ่ายละ 1 คน และกลุ่มพัฒนาสังคมและสวัสดิการ 2 คน โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลกลุ่มบุคลากร ดังนี้ 1) มีประสบการณ์ในการทำงานในหน่วยงานมากกว่า 5 ปี 2) มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงในการให้บริการประชาชน และ 3) มีความสนใจในการให้ข้อมูลแก่นักวิจัย เหตุผลที่เลือกกลุ่มผู้ให้บริการเนื่องจากเป็นผู้ที่คลุกคลีและรับรู้สภาพการให้บริการแก่ประชาชนเป็นอย่างดี มีรายละเอียดให้แก่ นักวิจัยได้อย่างเข้มข้น ดังที่ Patton (1990) กล่าวว่าพลังของการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงคือการสามารถเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีรายละเอียดเชิงลึกให้แก่ นักวิจัย ทั้งนี้ Emmel (2013) ชี้ว่าจุดมุ่งหมายของการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงคือการเลือกผู้ให้ข้อมูลที่มีข้อมูลที่จะช่วยให้ผู้วิจัยสามารถตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างเต็มที่ งานวิจัยนี้ใช้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวนไม่มาก เพื่อให้ได้ข้อมูลในเชิงลึก ดังที่ O' Leary (2014) กล่าวว่า การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวนน้อยช่วยให้นักวิจัยสามารถทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาการวิจัยและสามารถตอบคำถามการวิจัยในเชิงลึกได้ดีกว่าการเก็บข้อมูลจำนวนมาก

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 คน เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยแบบสัมภาษณ์มีจำนวน 2 ชุด เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลต่างกัน คือ แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 ใช้สำหรับประชาชน มีส่วนประกอบทั้งหมด 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 สภาพในการรับบริการจากหน่วยงาน ใน 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการให้บริการ 2) ด้านศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการให้บริการ แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 ใช้สำหรับบุคลากร โดยมีส่วนประกอบรวม 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 สภาพการในการให้บริการประชาชน ใน 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการให้บริการ 2) ด้านศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร และ 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการให้บริการ ในขั้นตอนของการเก็บข้อมูล นักวิจัยดำเนินการในระหว่างเดือน ตุลาคม ถึง พฤศจิกายน 2562 ผลจากการสัมภาษณ์ นักวิจัยนำมาวิเคราะห์แก่นสาระ จัดหมวดหมู่คำตอบและสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลักพบว่า กลุ่มประชาชนผู้รับบริการ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 41-50 ปี รองลงมาอายุระหว่าง 31-40 ปี ส่วนใหญ่มาใช้บริการด้านคนพิการ และด้านเงินอุดหนุนเด็กแรกเกิด และส่วนใหญ่มาใช้บริการมากกว่า 5 ครั้ง สำหรับกลุ่มผู้ให้บริการ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีประสบการณ์ทำงาน 5-10 ปี ปฏิบัติงานในฝ่าย/กลุ่มต่างๆ ได้แก่ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กลุ่มนโยบายและวิชาการ ศูนย์บริการคนพิการ และกลุ่มพัฒนาสังคมและสวัสดิการ

สภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 2 กลุ่มหลัก ทั้งประชาชนผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ สามารถสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการให้บริการประชาชน แบ่งตามองค์ประกอบสำคัญของการบริการภาครัฐ ผลการวิจัยนำเสนอตาราง 2

ตาราง 2 สภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา

องค์ประกอบการให้บริการ	ประเด็นย่อย	สภาพการให้บริการ	
		ข้อมูลจากประชาชนผู้รับบริการ	ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ
กระบวนการให้บริการ	การตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการ	-การให้บริการสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการมากขึ้น -เข้าถึงประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนมากขึ้น	-หน่วยงานเน้นการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน -หน่วยงานมีการออกพื้นที่ให้บริการประชาชน
	ระบบการให้บริการ	-มีกระบวนการขั้นตอนการให้บริการเป็นระบบชัดเจน มีการตรวจสอบเอกสาร ณ จุดประชาสัมพันธ์ -เน้นการใช้บัตรประชาชนในการรับบริการไม่ต้องเตรียมเอกสารเยอะยกเว้นกรณีจำเป็นต้องมี ผู้รับบริการจะทราบดีเนื่องจากทางหน่วยงานมีการ	-หน่วยงานมุ่งสร้างระบบการให้บริการที่ชัดเจน -มีการประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการให้บริการผ่านทางเว็บไซต์ของหน่วยงาน ทำให้ประชาชนรับทราบข้อมูลขั้นตอนการรับบริการมากขึ้น

องค์ประกอบการให้บริการ	ประเด็นย่อย	สภาพการให้บริการ	
		ข้อมูลจากประชาชน ผู้รับบริการ	ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ
		ประชาชนสัมพันธ์เป็นอย่างดี ทั่วถึง -มีปัญหาความล่าช้าในการให้บริการเนื่องจากประชาชนมารับบริการจำนวนมาก	-มีปัญหาการซ้ำซ้อนของงาน งานเดียวกัน แต่ต้องบันทึกข้อมูลซ้ำแล้วซ้ำอีก โดยคนหลายๆ คน
ศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร	พฤติกรรมกรให้บริการของบุคลากร	-บุคลากรบริการสุภาพ เป็นกันเอง ยิ้มแย้ม -บุคลากรมีความกระตือรือร้นเต็มใจให้บริการ	-บุคลากรได้รับการอบรมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่เหมาะสมในการให้บริการ -บุคลากรทุกคนเต็มใจในการให้บริการ
	ความรู้และทักษะของบุคลากร จำนวนบุคลากร	-มีการให้คำปรึกษาที่ดีแม่นยำถูกต้อง -สามารถให้คำแนะนำเพื่อสร้างความเข้าใจต่อผู้รับบริการได้ดีขึ้น -มีการประสานงานเพื่อแก้ปัญหาเมื่อเกิดข้อผิดพลาด -บุคลากรไม่เพียงพอในการให้บริการในกรณีที่ประชาชนมารับบริการจำนวนมาก	-บุคลากรได้รับการพัฒนาศักยภาพในการทำงานอยู่เสมอ -มีปัญหาด้านความรู้ความเข้าใจต่องานใหม่ตามนโยบายรัฐบาล -บุคลากรไม่เพียงพอ ส่งผลต่อความล่าช้าในการให้บริการ

องค์ประกอบการให้บริการ	ประเด็นย่อย	สภาพการให้บริการ	
		ข้อมูลจากประชาชน ผู้รับบริการ	ข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการ
สิ่งอำนวยความสะดวก	สถานที่ให้บริการ	-ที่นี้รองรับบริการสำหรับ ประชาชนมีไม่เพียงพอต่อ จำนวนประชาชนที่มารับ บริการ -สถานที่ให้บริการคับแคบ -บรรยากาศในพื้นที่ให้บริการ อึดอัด ร้อนอบอ้าว	-จำนวนที่นี้รองรับบริการมี จำกัด ในกรณีที่ประชาชน มารับบริการจำนวนมาก -บริเวณที่ให้บริการ ประชาชนมีจำกัด
	วัสดุอุปกรณ์	NA	-มีวัสดุอุปกรณ์ที่ทันสมัย และเหมาะสมต่อ
	งบประมาณเพื่อการ จัดสิ่งอำนวยความสะดวก	NA	-งบประมาณความเหมาะสม การบริหารงบประมาณ โปร่งใส มีประสิทธิภาพและ ตรวจสอบได้
	สะดวก		

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ได้องค์ความรู้สำคัญ คือการให้บริการของหน่วยงานให้บริการภาครัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีองค์ประกอบในการให้บริการ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) กระบวนการให้บริการ (Service delivery process) 2) ศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร (Work capacity of staff) และ 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) นำเสนอได้ดังภาพ 1

ภาพ 1 องค์ประกอบการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาสภาพการให้บริการประชาชนครอบคลุม 3 องค์ประกอบหลักได้แก่ ด้านกระบวนการให้บริการ ด้านศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร และด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีข้อค้นพบหลายประเด็นที่นำมาอภิปรายผลในรายละเอียดดังต่อไปนี้

สภาพการให้บริการด้านกระบวนการให้บริการ

ในด้านการบวนการให้บริการ งานวิจัยนี้มุ่งเน้นประเด็นเกี่ยวกับการตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับบริการ และระบบการให้บริการ ผลการศึกษาพบว่า สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา สามารถเข้าถึงและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น ทั้งนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้บริการระบุว่าเนื่องจากหน่วยงานได้มีการจัดบริการนอกพื้นที่ ช่วยให้สามารถเข้าถึงประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนและต้องการความช่วยเหลือมากขึ้น เช่น คนพิการและผู้สูงอายุ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Bonmai, Sriyaranya, Chumnaseaw, and Yaprang (2018) ที่พบว่า ปัจจุบันการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐเน้นบริการเชิงรุก เข้าถึงและตอบสนองความต้องการของประชาชนมากขึ้นกว่าเดิม สร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนมากขึ้น

ผลการวิจัยนี้ชี้ว่า ระบบการให้บริการของหน่วยงานมีความชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของนักวิจัยหลายคนที่พบเช่นกันว่าองค์กรให้บริการของภาครัฐมีการจัดระบบการให้บริการที่ชัดเจน จัดเตรียมแผนผังระบุลำดับขั้นตอนการให้บริการที่ชัดเจนเข้าใจง่าย (Chongwilakasem, 2019; Bonmai et al. 2018; Sameran et al. 2020) ทั้งนี้หน่วยงานที่ทำการศึกษาในงานวิจัยนี้ ยังมีการประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการให้บริการผ่านทางเว็บไซต์อีกด้วยซึ่งเป็นประเด็นที่ค้นพบแตกต่างจากงานวิจัยอื่นๆข้างต้น แสดงให้เห็นว่าหน่วยงานได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาปรับประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการให้บริการ เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าใจและรับทราบกระบวนการขั้นตอนการให้บริการได้ดียิ่งขึ้นก่อนไปใช้บริการที่สำนักงานโดยตรง ช่วยลดระยะเวลาในการอธิบายของเจ้าหน้าที่อีกด้วย

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้เปิดเผยว่า ในกรณีที่ประชาชนมารับบริการเป็นจำนวนมาก หน่วยงานยังมีปัญหาความล่าช้าในการให้บริการ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lopphoch (2015) แต่มีความแตกต่างจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนหนึ่ง (Bonmai et al. 2018; Ratchatapibhunphob, and Saranrom, 2016; Sameran et al. 2020) ที่พบตรงกันข้ามกัน คือ พบว่าหน่วยงานภาครัฐให้บริการได้สะดวกรวดเร็ว ทั้งนี้ผลการวิจัยดังกล่าวระบุว่าหน่วยงานภาครัฐได้นำรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียวมาใช้ จึงทำให้การบริการมีความสะดวกรวดเร็วเรียบร้อยที่จุดเดียว ซึ่งสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ยังไม่ได้นำรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียวมาใช้ จึงยังพบปัญหาความล่าช้าในการให้บริการอยู่บ้าง ประกอบกับผลการวิจัยนี้ที่ชี้ว่าหน่วยงานยังปัญหากระบวนการทำงานที่ซ้ำซ้อนในบางงาน เช่น การบันทึกข้อมูล

สภาพการให้บริการด้านศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร

ผลการวิจัยนี้ระบุว่า บุคลากรมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยอื่นๆที่พบเช่นเดียวกันว่าบุคลากรในหน่วยงานบริการภาครัฐมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการให้บริการ (Bonmai et al.

2018; Chongwilakasem, 2019; Ratchatapibhunphob, and Saranrom, 2016; Rattanama, 2017; Sameran et al. 2020) นอกจากนี้ยังตรงกับข้อมูลจากเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการที่ระบุว่า บุคลากรของหน่วยงานได้รับการพัฒนาอยู่เสมอเกี่ยวกับพฤติกรรมในการให้บริการที่ดี ประกอบกับบุคลากรเองก็มีความตั้งใจให้บริการแก่ประชาชนอย่างเต็มที่ ซึ่งแสดงออกในรูปแบบของพฤติกรรมการให้บริการที่เหมาะสม

ผลการวิจัยยังพบว่าบุคลากรมีความรู้และทักษะการให้คำปรึกษาแนะนำ และการประสานงาน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัยหลายฉบับที่พบว่าผู้ให้บริการของหน่วยงานภาครัฐมีความรู้และทักษะในการให้บริการ (Bonmai et al. 2018; Rattanama, 2017; Thepwutthistapon, and Suwannanon, 2011) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อมูลจากผู้ให้บริการที่ยืนยันว่าหน่วยงานให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของบุคลากรอยู่เสมอ จึงทำให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถเหมาะสมในการปฏิบัติงานให้บริการประชาชน อย่างไรก็ตามผลการวิจัยระบุว่าในกรณีที่เป็นการให้บริการตามนโยบายหรือแนวทางใหม่ๆที่กำหนดโดยรัฐบาล บุคลากรยังขาดความรู้และความเข้าใจที่ชัดเจนในการให้บริการประชาชนเนื่องจากเป็นเรื่องใหม่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Samrongphan et al. (2018) ผลการวิจัยที่ระบุชัดเจนเช่นนี้ เป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้บริหารของหน่วยงานต้องให้ความสำคัญในการเตรียมพร้อมบุคลากรให้สามารถรับมือกับนโยบายหรือแนวทางใหม่ๆในการให้บริการประชาชนต่อไป

ผลการวิจัยนำเสนอประเด็นจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอในการปฏิบัติงานเพื่อให้บริการแก่ประชาชน ทั้งนี้ข้อมูลจากประชาชนผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการยืนยันตรงกันในเรื่องดังกล่าว เนื่องจากหน่วยงานมีหน้าที่ในการให้บริการประชาชนครอบคลุมภารกิจหลายประการทั้งในเรื่องของการสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรม การพัฒนาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน การสร้างเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและชุมชน รวมถึงการพัฒนาสังคม ในขณะที่จำนวนบุคลากรมีจำกัด ผลการวิจัยดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนหนึ่งที่พบปัญหาเกี่ยวกับจำนวนบุคลากรในการปฏิบัติงานที่ไม่เพียงพอ (Kalyanamitra et al. 2018; Loppoch, 2015)

สภาพการให้บริการด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวก

สาระสำคัญในด้านนี้ ประกอบด้วย สถานที่ให้บริการ วัสดุอุปกรณ์ในการทำงาน รวมถึงงบประมาณในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการวิจัยพบว่า สถานที่ให้บริการมีที่นั่งรอสำหรับประชาชนไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้รับบริการ สถานที่ให้บริการคับแคบ บรรยากาศในพื้นที่ให้บริการอึดอัด ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับนักวิจัยส่วนหนึ่งที่พบว่าหน่วยงานภาครัฐมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวก (Krutchon et al., 2020; Samrongphan et al., 2018) แต่ทั้งนี้มีความแตกต่างจากผลการวิจัยของ Chongwilakasem (2019) ที่พบว่าหน่วยงานบริการภาครัฐมีการจัดเตรียมที่นั่งสำหรับประชาชนที่มารับบริการไว้อย่างเพียงพอเหมาะสม ผลการศึกษาที่พบเช่นนี้ เนื่องจากอาคารที่ตั้งของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสงขลา นั้น อยู่ในบริเวณศาลากลางจังหวัดสงขลา มีการแบ่งพื้นที่สำหรับจัดตั้งสำนักงานของหน่วยงานส่วนภูมิภาคต่างๆมากมาย จึงส่งผลพื้นที่ในการให้บริการประชาชนของสำนักงานมีจำกัด ไม่สามารถจัดเตรียมที่นั่งสำหรับผู้รับบริการให้มีจำนวนมาก ด้วยข้อจำกัดด้านพื้นที่ให้บริการ ในกรณีที่มิผู้มาใช้บริการจำนวนมาก จึงทำให้ผู้รับบริการมีความรู้สึกรออึดอัด ร้อนอบอ้าว

ทั้งนี้ในส่วนของวัสดุอุปกรณ์ในการทำงานของบุคลากรนั้น พบว่ามีความทันสมัยเหมาะสมกับการให้บริการ ตรงกับผลการศึกษาของนักวิจัยบางส่วน (Ratchatapibhunphob and Saranrom, 2016; Sameran et al., 2020) สำหรับประเด็นงบประมาณสำหรับจัดสิ่งอำนวยความสะดวก ผลการวิจัยชี้ว่า งบประมาณสำหรับจัดสิ่งอำนวยความสะดวกมีความเหมาะสม การบริหารงบประมาณโปร่งใส มีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้ อย่างไรก็ตามถือเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่จะนำงบประมาณไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขด้านสิ่งอำนวยความสะดวกให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ดังข้อเสนอแนะของ Thepwutthistapon and Suwannanon (2011) ที่กล่าวว่า การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการให้บริการของหน่วยงานบริการภาครัฐ ต้องเตรียมความพร้อมรองรับการให้บริการประชาชนอยู่เสมอ โดยตระหนักถึงคุณภาพของการให้บริการ มีการวางแผนเตรียมพร้อม โดยเรียนรู้จากพฤติกรรมของประชาชนผู้มาใช้บริการว่ามีความคาดหวังหรือความต้องการต่อสิ่งอำนวยความสะดวกใดเพิ่มเติม อย่างไร หลังจากนั้นจึงดำเนินการจัดเตรียมให้บริการแก่ประชาชน

สรุป

การวิจัยสภาพการให้บริการของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา พบประเด็นสำคัญครอบคลุม 3 องค์ประกอบได้แก่ ด้านกระบวนการให้บริการ หน่วยงานสามารถเข้าถึงและตอบสนองความต้องการของประชาชน ระบบการให้บริการมีความชัดเจน มีการประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการให้บริการทางเว็บไซต์ อย่างไรก็ตามยังมีความล่าช้าในการให้บริการในกรณีที่ประชาชนมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก และกระบวนการทำงานยังมีความซ้ำซ้อนโดยเฉพาะการบันทึกข้อมูล ด้านศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร มีพฤติกรรมการให้บริการเหมาะสม สุภาพ ยิ้มแย้ม มีความกระตือรือร้นและเต็มใจในการให้บริการ มีความรู้และทักษะในการให้คำปรึกษาแนะนำและประสานงาน แต่กรณีเป็นการให้บริการตามนโยบายใหม่ของรัฐบาล บุคลากรยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ที่นั่งรอสำหรับประชาชนไม่เพียงพอ สถานที่ให้บริการมีความคับแคบ รวมทั้งบรรยากาศอึดอัด ร้อนอบอ้าว แต่วัสดุอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานของบุคลากรมีความทันสมัยและเหมาะสม งบประมาณในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกมีความเหมาะสม การบริหารงบประมาณโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตรวจสอบได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยสภาพการให้บริการด้านกระบวนการให้บริการ พบว่า สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ยังมีปัญหาความล่าช้าในการบริการในกรณีที่ประชาชนมารับบริการจำนวนมาก ดังนั้นหน่วยงานควรปรับปรุงระบบการให้บริการให้มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น โดยเพิ่มช่องทางให้ประชาชนสามารถตรวจสอบสถานะการทำรายการหรือความคืบหน้าการรับบริการได้ทางเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่หน่วยงานต้องพัฒนาขึ้น โดยประชาชนไม่ต้องเดินทางมาที่สำนักงาน เพื่อลดจำนวนผู้ใช้บริการที่มารับ

บริการโดยตรง นอกจากนี้ยังพบว่ามีปัญหาการซ้ำซ้อนของการบันทึกข้อมูล หน่วยงานควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลให้สามารถบันทึกในคราวเดียวและนำไปใช้ได้หลายหลายครั้งในหลายภารกิจเมื่อต้องการ เพื่อลดความซ้ำซ้อนในการบันทึกข้อมูล

ผลจากการวิจัยสภาพการให้บริการด้านศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร พบว่า กรณีการให้บริการตามนโยบายหรือแนวทางใหม่ๆที่กำหนดโดยรัฐบาล บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจนในการให้บริการประชาชน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ควรเตรียมพร้อมบุคลากรให้สามารถรับมือนโยบายหรือแนวทางใหม่ในการให้บริการประชาชน นอกจากนี้ยังมีปัญหาจำนวนบุคลากรที่ไม่เพียงพอในการปฏิบัติงานให้บริการประชาชน หน่วยงานควรจัดเตรียมกำหนดและบริหารบุคลากรให้เพียงพอต่อการให้บริการแก่ผู้มารับบริการ เพื่อให้การบริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยสภาพการให้บริการด้านส่งอำนวยความสะดวก พบว่า สถานที่ให้บริการมีที่นั่งรอรับบริการไม่เพียงพอกับจำนวนผู้รับบริการ สถานที่ให้บริการคับแคบ บรรยากาศในพื้นที่ให้บริการอึดอัด และร้อนอบอ้าว หน่วยงานควรพิจารณาปรับปรุงบริเวณที่ให้บริการให้มีความเป็นระเบียบ มีความสะดวกและคล่องตัวในการรับบริการและมีบรรยากาศที่ดีขึ้น เช่น เพิ่มที่นั่งรอรับบริการ ปรับปรุงภูมิทัศน์ และติดตั้งเครื่องปรับอากาศ เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

- 2.1 การพัฒนานวัตกรรมบริการภาครัฐ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพการบริการประชาชนมากยิ่งขึ้น
- 2.2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภาครัฐ เพื่อรองรับการปฏิบัติงานตามนโยบายเร่งด่วน
- 2.3 การเสริมสร้างแรงจูงใจในการให้บริการสาธารณะของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ

References

- Atieno, O. P. (2009). An analysis of the strengths and limitation of qualitative and quantitative research paradigms. *Problems of Education in the 21st Century*, 13. 13-18.
- Bonmai, C., Sriyaranya, S., Chumnaseaw, P., & Yaprang, M. (2018). *Service quality in civil registration service of Dindaeng Local Register Office, Bangkok*. Retrieved April 12, 2020, from <http://www.islocal.ru.ac.th/images/ispdf/is60/6014880031.pdf>
- Cambridge University. (2011). *Cambridge Business English dictionary*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chen, L., Dean, J., Frant, J., & Kumar, R. (2013). *What does service delivery really mean?*. Retrieved October 12, 2019, from <http://www.worldpolicy.org/>

- Chongwilaikasem, K. (2019). The people's attitude to service government center, Naiwaeng district, Muang, Prae province. *The Journal of Development Administration Research*, 9(3), 187-194.
- Dongnadeng, H. A. & Ismail, M. (2019). Coping mechanisms of child development centers for service delivery in the insurgency area in three southernmost provinces of Thailand. *Journal of MCU Peace Studies*, 6(1), 1-18.
- Eigemen, J. (2007). *Service delivery a challenge for local governments*. Retrieved November 11, 2019, from www.vng-international.nl
- Emmel, N. (2013). *Sampling and choosing cases in qualitative research: A realist approach*. Retrieved November 11, 2019, from <https://methods.sagepub.com/book/sampling-and-choosing-cases-in-qualitative-research>
- Kalyanamitra, P., Sichaliang, A., Tatiyalapa, D., & Mala, T. (2018). The development of service system of local administrative organization in Pathumthani province. *Journal of Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 12(2), 157-169.
- Krutchon, T., Sangmanee, C., Anan, O., & Joropas, A. (2020). The satisfaction of clients towards the public services of Phuket Provincial Administrative Organization budget for fiscal year 2562. *School of Administrative Studies Academic Journal*, 3(1), 11-23.
- Lopphoch, W. (2015). Development of service delivery of Bangkok NoRT Kwaeng Court. *Phetchabun Rajabhat Journal*, 17(2), 37-43.
- Mathie, A., & Camozzi, A. (2005). *Qualitative research for tobacco control: A how-to introductory manual for researchers and development practitioners*. Retrieved September 10, 2019, from <https://prd-idrc.azureedge.net/sites/default/files/openbooks/074-8/>
- National Strategy 2018-2037. (2019). Retrieved September 5, 2019, from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2562/A/051/T_0001.PDF
- O'Leary, Z. (2014). *The essential guide to doing your research project*. (2nd ed.). London: Sage.
- Pantar, S. (2019). Creating satisfaction with service in the area of current social change. *Journal of Modern Learning Development*, 4(2), 32-47.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Beverly Hills, CA: Sage.

- Pratuangboriboon, N. (2017). The services efficiency of local administrative organization in Koh-Kha district Lampang province. *Journal of Humanities and Social Sciences Uttaradit Rajabhat University*, 4(1), 91-107.
- Ratchatapibhunphob, P., & Saranrom, D. (2016). Public services= quality of Bang Khun Kong Subdistrict Administrative Organization, Bang Kruai district, Nonthaburi province. *Academic Journal Bangkok Tonburi University*, 5(1), 118-127.
- Rattana, P. (2017). Means of efficiency development enhancement in service of government officers of the Court of Justice in Suratthani. *Academic Journal Phranakhon Rajabhat University*, 8(1), 24-33.
- Sameran, L., Supaphol, S., Tadjuntuk, A., & Kamsaeng, L. (2020). Environmental factors and service quality factors that affect the satisfaction of users in the mediation and conciliation group Suphan Buri District Court. *Journal of MCU Social Science Review*, 9(1), 280-295.
- Samrongphan, Y., Romyen, L., & Pattamadilok, P. (2018). Quality of service of the Office of Natural Resources and Environment Sakonnakhon Province. *Sakon Nakhon Graduate Studies Journal*, 15(71), 128-139.
- Songkhla Provincial Development and Human Security Office. (2019). *History of an organization*. Retrieved October 1, 2019, from <http://www.songkhla.society.go.th/main/th/content/69-1438006957-1-270715>.
- Sumrith, C., Burnanuth, N., Kaewbandon, D., Meepong, S., & Boonpadung, P. (2020). Antecedents affecting the impression of passengers using Suvannabhumi International Airport. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(1), 145-156.
- Thepwutthistapon, A., & Suwannanon, A. (2011). Service quality of the Civil Registration Section of Muang Municipality, Nakornnayok province. *Suan Dusit Graduate School Academic Journal*, 7(1), 162-170.
- Wiruchnipawan, W. (2019). Values of state officials enhancing the people services for the digital era administration of the Bangkok Metropolitan Administration. *Al-Nur Journal of Graduate School, Fatoni University*, 14(2), 219-236.
- Woraphong, S. (2015). The development of excellent services of local administrative organization, Nakhon Pathom province. *Journal of Social Work*, 23(1), 55-73.

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของ
ผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา
ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล*

The Results of the Confirmatory Factor Analysis of the Business Management
Strategy Model of Entrepreneurs That Affect the Business Success of Day
Spas in Bangkok Area

¹รภััสศา รวงอ่อนนาม และ กิตติพงษ์ กิตติยันตการ

¹Rapassa Rong-onnam and Kittipong Kittiyantakarn

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

¹Faculty of Business Administration, North Bangkok University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Rapassa.ro@northbkk.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพการคาดหวังของการบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และ 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา และผู้บริหารในตำแหน่งผู้จัดการหรือรองผู้จัดการ รวมทั้งผู้ใช้บริการในสถานประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งหมด 490 แห่ง โดยการวิจัยเชิงคุณภาพใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ประกอบการหรือผู้จัดการในสถานประกอบการ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 7 คน การวิจัยเชิงปริมาณกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามเกณฑ์ของ แอร์ และคนอื่น ๆ จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ 396 คน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมิน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

*Received August 8, 2020; Revised January 10, 2021; Accepted March 15, 2021

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพการคาดหวังของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า ทุกปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบการบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจเดย์ สปา 2) ผลวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ทั้ง 2 ปัจจัย มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ .01 3) ผลการนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ยอมรับได้

คำสำคัญ: ปัจจัยเชิงยืนยัน; กลยุทธ์; ความสำเร็จ

Abstract

The purpose of this research paper is to 1) study current conditions and expectations of business management strategy model of entrepreneurs that affect the business success of Day Spas in Bangkok area 2) analyze the confirmatory factors, the business management strategy model of entrepreneurs that affect the business success of Day Spas in Bangkok area, and 3) To present the business management strategy of the entrepreneurs that affect the success of the Day Spa business in Bangkok area. A mixed research methodology. The population used for this research was day spa entrepreneurs and executives as managers or deputy managers. Including service users in a total of 490 Day Spa business establishments in Bangkok area. The qualitative research was used in-depth interview format. By using the interview form as a tool for in-depth interviews with 7 entrepreneurs or managers in day spa establishments in Bangkok area. The quantitative research determined the sample size based on Harry and others' criteria. The number of subjects in this research was 396 people. Using a simple random method. The research tools were questionnaires, evaluation forms and the use of software packages. For the analysis of confirmation factors, statistics used in data analysis consisted of confirmation element analysis and structural equation model analysis.

The results were as follows: 1) The results of the present study and management problems of the Day Spa business operators in Bangkok areas, found that all factors affecting the success of the day spa business. 2) Analysis of confirmation factors, business management strategies, and the factors affecting the success of the Day Spa business in Bangkok areas. Having statistical significance at .05 and .01. 3) The results of presenting the business management strategy model for entrepreneurs that affect the success of the Day Spa business in Bangkok areas comply with the empirical data at an acceptable level.

Keyword: Confirmatory factor; Strategy; Success

บทนำ

ปัจจุบันธุรกิจการรองรับลูกค้าไม่ว่าประเภทใด ทั้งขนาดเล็กขนาดใหญ่มีแนวโน้มในการแข่งขันสูง เนื่องจากการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะทำให้ยิ่งเพิ่มระดับความรุนแรงของการแข่งขัน โดยเฉพาะในด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจบริการด้านสุขภาพในภูมิภาคอาเซียน ซึ่งนักลงทุนจากประเทศกลุ่มสมาชิกอาเซียนจะขยายการลงทุนเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น โดยเฉพาะในธุรกิจบริการด้านการแพทย์ ที่มุ่งเน้นด้านการส่งเสริมสุขภาพ การบำบัดรักษา การฟื้นฟูสุขภาพ การเสริมความงาม รวมถึงธุรกิจด้านการท่องเที่ยวและธุรกิจด้านที่พัก อาทิ โรงแรม เซอร์วิสอพาร์ทเมนต์ เป็นต้น โดยธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพยังมีความท้าทายด้านการจัดการของผู้ประกอบการอยู่มาก ซึ่งการเปิดเสรีประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทำให้ประเทศไทยมีชื่อเสียงในการจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจประเภทการบริการด้านที่พักจะมีโอกาสในการพัฒนาธุรกิจของตน โดยการจัดกิจกรรมเสริมเพื่อส่งเสริมสุขภาพโดยทั่วไป หรือมีกิจกรรมสนับสนุนเพื่อให้เกิดการส่งเสริมสุขภาพให้กับลูกค้าที่ใช้โปรแกรมดังกล่าว หรือเป็นการให้บริการลูกค้าโดยทั่วไปในรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพเป็นหลักอย่างมีคุณภาพในช่วงโอกาสยามากในยุคการแข่งขันทางธุรกิจ (www.thai-aec.com. 2019) ประเทศไทยในฐานะสมาชิกอาเซียนได้มีแผนการจัดการการท่องเที่ยวในประเทศโดยจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ซึ่งได้กำหนดยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจ ฐานความรู้ และการสร้างปัจจัยแวดล้อม เพื่อสนับสนุนให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการผลิตสินค้า และบริการในภูมิภาค บนพื้นฐานแนวคิดสร้างสรรค์ และการสร้างนวัตกรรม รวมทั้งการต่อยอดองค์ความรู้ให้สามารถสนับสนุนการสร้างมูลค่าในการปรับโครงสร้างการผลิต และบริการในทุกขั้นตอนตลอดห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้เศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นพลังขับเคลื่อนใหม่ไปสู่เศรษฐกิจที่สมดุลและยั่งยืนในระยะยาว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (National Economic and Social Development Plan No. 12)

จากข้อมูลและปัญหาข้างต้นในการกำหนดยุทธศาสตร์การสร้างเศรษฐกิจ โดยมีจุดเน้นสำคัญในเรื่องธุรกิจบริการ การพัฒนาการท่องเที่ยวมีการพัฒนาทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก ระบบโลจิสติกส์ เส้นทางคมนาคม สร้างสรรค์กิจกรรม นวัตกรรม การสร้างความเชื่อมั่น ระบบความปลอดภัย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และที่สำคัญคือการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ (National Tourism Development Plan, 2017) ทำให้การพัฒนาด้านธุรกิจการท่องเที่ยวจะมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบันประกอบกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีขนาดใหญ่ และมีอัตราการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว กลายเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมประเทศในปัจจุบัน ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ และเงินตราต่างประเทศจำนวนมาก เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว ธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีความเกี่ยวข้องกับแหล่งทรัพยากรของประเทศ เกี่ยวข้องกับชุมชน ผู้ประกอบการ นักลงทุน และความเป็นอยู่ของประชากร ราณี อิศัยกุล (Isichai, 2014) เพื่อให้เศรษฐกิจภาคบริการหมุนเวียนต่อเนื่อง และสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ยังมีแนวนโยบายในการพัฒนาให้ผู้ประกอบการมีการพัฒนาขีดความสามารถให้มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวและดำเนินธุรกิจท่ามกลางการดำเนินนโยบายและมาตรการการกีดกันทาง

การค้าในรูปแบบต่าง ๆ เพิ่มสัดส่วนความเป็นเจ้าของของคนไทยและสนับสนุนให้มีการขยายตลาดที่มีแบรนด์สินค้าและช่องทางการตลาดที่เป็นของตนเองมากขึ้น ตลอดจนพัฒนาต่อยอดอุตสาหกรรมและบริการเพื่อเข้าสู่การเป็นศูนย์กลางการผลิต บริการและอุตสาหกรรมดิจิทัล (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12) การพัฒนาธุรกิจบริการในด้านภูมิปัญญาไทย จึงมีโอกาสนำเสนอไม่ว่าจะเป็น การวางแผนไทย การใช้สมุนไพรไทยเพื่อการบำบัดร่างกาย เป็นต้น และต้องศึกษาหากลยุทธ์ใหม่ ๆ ที่จะส่งเสริมพัฒนาธุรกิจในความเป็นเจ้าของของคนไทยให้เติบโตในอนาคตต่อไป และการจัดการอย่างสร้างสรรค์จะเป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้เกิดแนวคิดหรือวิธีการปฏิบัติใหม่ๆ ที่อาจส่งผลทำให้ธุรกิจเกิดการเปลี่ยนแปลง Bryan Chun-Man Cheung, (2012)

ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์ประกอบด้วยปัจจัยด้านการบริหารจัดการธุรกิจและปัจจัยด้านกลยุทธ์การตลาดนำมาวิเคราะห์เพื่อหารูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจให้ประสบผลสำเร็จ รวมทั้งการจัดลำดับความสำคัญของการบริหารธุรกิจให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนธุรกิจเพื่อใช้ในการพัฒนาธุรกิจ เดย์ สปา

จากปัญหาและหลักการดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาธุรกิจ เดย์ สปา จึงเป็นธุรกิจอีกแนวทางหนึ่งที่เป็นกระแสนิยม ผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา จำเป็นต้องมีแนวทางหรือกลยุทธ์ในการรับมือกับการขยายตัวของธุรกิจที่มีอยู่ตลอดเวลา ทำให้ต้องหาแนวทางหรือกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า และการได้เปรียบในการแข่งขัน แต่ความสำเร็จของการดำเนินธุรกิจนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะกลยุทธ์การตลาดและการตัดสินใจของผู้ประกอบการ ทำให้ผู้วิจัย ได้สนใจที่จะศึกษารูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบธุรกิจ เดย์ สปา สำหรับผู้ประกอบการที่สนใจและนำไปใช้ประโยชน์ได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพการคาดหวังของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ทำการศึกษาริบท สภาพปัญหา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

1. การปรับปรุงตามข้อเสนอแนะในการดำเนินการศึกษาวิจัย ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ และนำผลของการสัมภาษณ์มาสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนผลการวิเคราะห์ต่อไป

2. การประเมินและยืนยันโดยผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้อง ความตรงตามเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) เมื่อได้ผลการตรวจสอบรายข้อแล้วนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ โดยเกณฑ์การประเมิน IOC เป็นค่าตัวเลขมีค่าระหว่าง 0.5 – 1.00 แสดงว่า เป็นข้อคำถามที่ดี และผู้วิจัยนำไปใช้ในการเก็บข้อมูลได้ ส่วนค่า IOC น้อยกว่า 0.5 ผู้วิจัยต้องนำข้อคำถามนั้นไปปรับปรุงใหม่ โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญในการประเมินค่า IOC จำนวน 5 ท่าน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษาของงานวิจัยนี้มีดังนี้

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา และผู้บริหารในตำแหน่งผู้จัดการหรือรองผู้จัดการ หรือผู้บริหารฝ่ายอื่น ๆ ในองค์กรของธุรกิจ เดย์ สปา และผู้ใช้บริการในสถานประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในประเทศไทย จำนวน 490 แห่ง ใช้รูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ประกอบการหรือผู้จัดการในสถานประกอบการ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 7 คน ข้อมูลที่ได้หลังจากการสัมภาษณ์จะนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ในประเด็นที่เกี่ยวกับตัวแปรที่ศึกษาและสมมติฐานการวิจัย และการคัดสรรถ้อยคำ เพื่อนำเสนอถึงประเด็นถ้อยคำสำคัญที่ผู้ให้ข้อมูลได้ถ่ายทอดมายังผู้วิจัย และนำมาสรุปผลเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยที่ผู้ดำเนินการสนทนา จุดประเด็นคุณภาพด้านกลยุทธ์การตลาด และการบริหารจัดการธุรกิจ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการ ได้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา และผู้บริหารในตำแหน่งผู้จัดการหรือรองผู้จัดการ หรือผู้บริหารฝ่ายอื่น ๆ ในองค์กรของธุรกิจ เดย์ สปา รวมทั้งผู้ใช้บริการในสถานประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวนทั้งหมด 490 แห่ง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ตามเกณฑ์ของ แสรี และคนอื่น ๆ จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ 396 คน โดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบประเมิน และใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

การสร้างเครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษาของงานวิจัยนี้มี ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้ประกอบการโดยใช้เครื่องมือแบบผสม (Semi-structure questionnaire) ซึ่งได้ออกแบบข้อคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ และมีพื้นฐานมาจากการศึกษา และการทบทวนวรรณกรรม ทั้งหมดจะนำผลของการสัมภาษณ์มาสรุปเพื่อเป็นข้อมูลสนับสนุนผลการวิเคราะห์ต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การสร้างเครื่องมือตามกรอบแนวคิด และผลจากการสัมภาษณ์ และนำเสนอเครื่องมือต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งโดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้อง ความตรงตามเนื้อหา และความเหมาะสมของข้อคำถามรายข้อกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Index of Item-Objective Congruence : IOC) เมื่อได้ผลการตรวจสอบรายข้อแล้วนำไปปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ โดยเกณฑ์การประเมิน IOC เครื่องมือดำเนินการวิจัย สำหรับแบบเก็บข้อมูลเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม แบบ 3 ตอน ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ ประกอบด้วย สถานภาพของผู้ประกอบการหรือพนักงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ตอนที่ 2 และตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามระดับความคิดเห็น แบบลิเคิร์ต (Likert Rating Scale) โดยใช้ระดับการวัดข้อมูลประเภทอันตรภาคชั้น (Interval Scale) แบบ 5 ระดับมีการกำหนดระดับคะแนน (Scoring) 1 – 5 คะแนนสูงสุด (5) หมายถึงมีค่าระดับความคิดเห็นหรือความพึงพอใจมากที่สุด ส่วนคะแนนต่ำสุด (1) หมายถึงมีค่าระดับความคิดเห็นหรือความพึงพอใจน้อยที่สุด กลุ่มตัวอย่างใช้ตามตาราง 4 จำนวน 396 คน เป็นผู้ประกอบการ และตำแหน่งด้านการบริหารสถานประกอบการ เดย์ สป่า

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยดำเนินการ ดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับผู้ประกอบการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มแบบเฉพาะเจาะจง จำนวน 5 คน ในสถานประกอบการในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในประเด็นกรอบตัวแปรอิสระ ตัวแปรสื่อกลาง และตัวแปรตาม โดยอาศัยแนวทางจากกรอบนิยามตัวแปรสังเกตได้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับมาสังเคราะห์เป็นข้อคำถามให้ตรงตามกรอบเนื้อหา และนำไปสร้างเป็นเครื่องมือเพื่อหาคุณภาพเชิงปริมาณต่อไป

2. การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด ซึ่งการแจกแบบสอบถามเป็นไปตามขั้นตอนเพื่อติดต่อสถานประกอบการ เดย์ สป่า ในประเทศไทย โดยขอความอนุเคราะห์แจกแบบสอบถามใน สถานประกอบการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 396 ฉบับ และการตอบกลับโดยวิธีการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง และผู้ช่วยเหลือ แล้วนำแบบสอบถามมาทำการตรวจสอบ แยกฉบับสมบูรณ์เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลมาจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยวิธีถอดความจากบทสัมภาษณ์ นำมาประมวลและสังเคราะห์เพื่อจัดหมวดหมู่ ให้ชัดเจนในการตีความ สรุปและนำเสนอ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยดำเนินการดังนี้

2.1 สถิติเชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเบื้องต้นในเรื่องการจัดกลุ่มข้อมูลด้านผู้ประกอบการ / พนักงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Arithmetic mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ปัจจัย และตัวแปรต่างๆ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) เพื่อคำนวณสถิติและวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ทางสถิติ ซึ่งสามารถตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ และสามารถตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลที่สร้างขึ้นกับข้อมูลจริง

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยแบ่งออกเป็นขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ตัวแปร	OBM	PBM	LBM	CBM	FSDS	CSDS	PSDS	LSDS	PdMS	PrMS	PLMS	PmMS	PpMS	PcMS	PhMS
OBM	1														
PBM	.107**	1													
LBM	.641**	.687**	1												
CBM	.662**	.688**	.761**	1											
FSDS	.598**	.631**	.669**	.301**	1										
CSDS	.571**	.599**	.668**	.699**	.728**	1									
PSDS	.533**	.583**	.701**	.673**	.729**	.785**	1								
LSDS	.498**	.532**	.606**	.598**	.648**	.693**	.706**	1							
PdMS	.514**	.566**	.664**	.646**	.713**	.741**	.719**	.788**	1						
PrMS	.477**	.523**	.599**	.611**	.666**	.671**	.706**	.729**	.779**	1					
PLMS	.556**	.522**	.551**	.611**	.683**	.687**	.671**	.681**	.729**	.747**	1				
PmMS	.506**	.516**	.536**	.542**	.631**	.629**	.601**	.683**	.669**	.659**	.712**	1			
PpMS	.578**	.634**	.619**	.663**	.724**	.702**	.698**	.697**	.777**	.722**	.735**	.657**	1		
PcMS	.499**	.622**	.536**	.572**	.617**	.622**	.643**	.588**	.643**	.658**	.578**	.604**	.742**	1	
PhMS	.488**	.562**	.534**	.585**	.607**	.676**	.643**	.612**	.668**	.661**	.647**	.603**	.739**	.757**	1

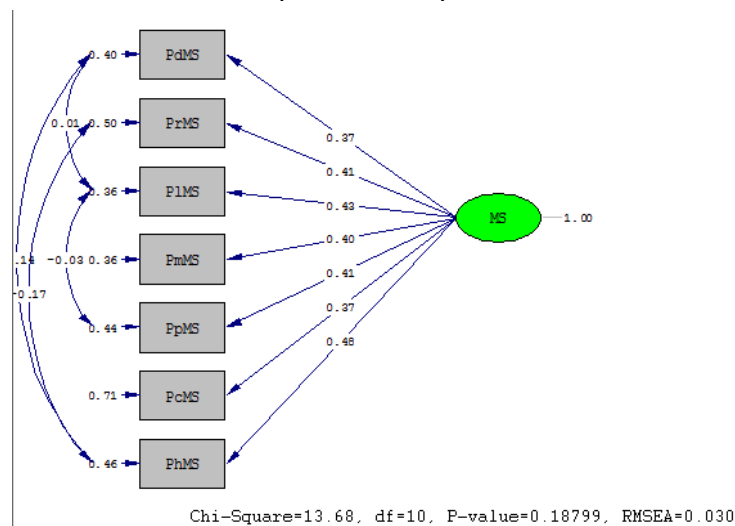
** p < .01 หรือ * p < .05

จากตารางที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าผลการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตที่ทำการศึกษาในแบบจำลอง พบว่า คู่ของตัวแปรสังเกตที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันเท่ากับ .788 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ตัวแปรที่ทำการศึกษานั้นไม่มีคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันมากจนเกินไป สอดคล้องกับ Kline, (2005) ได้กล่าวถึงว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตที่มีค่าสูงกว่า 0.85 จะเกิดปัญหาการร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) แต่ตัวแปรสังเกตที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตไม่เกิน 0.85 กล่าวได้ว่าไม่มีปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

โมเดลปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา (MS)

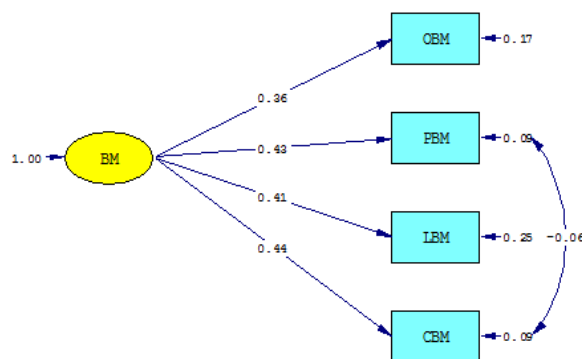

ภาพที่1 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา (MS)

ผลการวิจัยพบว่าผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา (MS) พบว่า กลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 13.68$ df= 10, $p=0.18799$) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 0.990 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.991 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.974 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.027 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.030 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวบ่งชี้มีค่าเป็นบวกมีค่าตั้งแต่ 0.28 ถึง 0.48 โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือสถานที่จัดจำหน่าย (PlMS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 34 รองลงมาคือสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (PhMS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงกลยุทธ์การตลาดธุรกิจ

เดย์ สปา ร้อยละ 33 รองลงมาคือการส่งเสริมการตลาด (PmMS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 31 รองลงมาคือบุคลากร (PpMS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 28 รองลงมาคือราคา (PrMS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 25 รองลงมาคือผลิตภัณฑ์ (PdMS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 25 และรองลงมาคือกระบวนการ (PcMS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 16 ตามลำดับ

โมเดลปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา (BM)

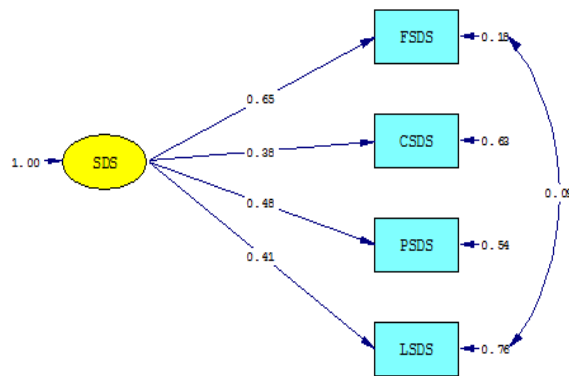

Chi-Square=0.57, df=1, P-value=0.45011, RMSEA=0.000

ภาพที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา (BM)

ผลการวิจัยพบว่าผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา (BM) พบว่า การบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 0.57$ df = 1, $p=0.45011$) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.993 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.007 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.000 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวบ่งชี้มีค่าเป็นบวกมีค่าตั้งแต่ 0.36 ถึง 0.44 โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือการควบคุม (CBM) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 68 รองลงมาคือการวางแผน (PBM) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 67 รองลงมาคือการจัดองค์กร (OBM) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 42 และรองลงมาคือการนำ (LBM) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา ร้อยละ 40 ตามลำดับ

โมเดลปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา (SDS)

Chi-Square=0.08, df=1, P-value=0.77215, RMSEA=0.000

ภาพที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา (SDS)

ผลการวิจัยพบว่าผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา (SDS) พบว่า ความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่แตกต่างจากศูนย์อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 0.08$ df= 1, p=0.77215) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่า เท่ากับ 1.000 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.999 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.003 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่า เท่ากับ 0.000 ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบของตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่า ค่าน้ำหนักองค์ประกอบทุกตัวบ่งชี้มีค่าเป็นบวกมีค่าตั้งแต่ 0.38 ถึง 0.65 โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดคือด้านการเงิน (FSDS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา ร้อยละ 70 รองลงมาคือด้านกระบวนการทำงานในองค์กร (PSDS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา ร้อยละ 30 รองลงมาคือด้านลูกค้า (CSDS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา ร้อยละ 19 และรองลงมาคือด้านการเรียนรู้และการเติบโต (LSDS) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา ร้อยละ 18 ตามลำดับ

2. การนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) จากแบบจำลองสมการ (n = 364)

ปัจจัยที่มีอิทธิพล	ตัวแปรแฝงภายใน	
	ปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา (BM)	ปัจจัยความสำเร็จ ของธุรกิจ เดย์ สปา (SDS)

		DE	IE	TE	DE	IE	TE
ปัจจัยการบริหาร จัดการธุรกิจเค ส ปา (BM)	ค่าอิทธิพล Γ	-	-	-	0.124**	-	0.124**
	SE.	-	-	-	-	-	(0.164)
	t value	-	-	-	-	-	0.753**
ปัจจัยกลยุทธ์ การตลาดธุรกิจ เคส ปา (MS)	ค่าอิทธิพล Γ	0.829**	-	0.592**	0.963**	0.073**	0.755**
	SE.	(0.092)	-	(0.066)	(0.156)	(0.096)	(0.068)
	t value	9.026**	-	9.026**	5.585**	0.764**	11.132**
R^2		0.69			0.93		

จากตารางที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวแปรแฝงภายใน 2 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจเคส ปา และปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเคส ปา โดยมีผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ความสำเร็จ ของธุรกิจ เคส ปา (SDS) ได้รับอิทธิพลรวมจากปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเคส ปา (MS) ในทิศทางบวกเท่ากับ 0.755 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และมีอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.963 ตามลำดับอย่างนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 รองลงมา คือ ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเคส ปา (MS) มีอิทธิพลรวมในทิศทางบวกต่อการบริหารจัดการธุรกิจเคส ปา (BM) เท่ากับ 0.592 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอิทธิพลทางตรงในทิศทางบวก เท่ากับ 0.829 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และรองลงมา คือ ปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจเคส ปา (BM) มีอิทธิพลรวมในทิศทางบวกต่อความสำเร็จ ของธุรกิจ เคส ปา (SDS) เท่ากับ 0.124 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอิทธิพลทางตรงใน ทิศทางบวก เท่ากับ 0.124 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อม ได้แก่ กลยุทธ์การตลาดธุรกิจเคส ปา (MS) ส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จ ของธุรกิจ เคส ปา (SDS) โดยส่งผ่านการบริหารจัดการธุรกิจเคส ปา (BM) วัดขนาดอิทธิพลทางตรง = 0.073 โดยสัดส่วนของความเชื่อถือว่าในตัวแปรความสำเร็จ ของธุรกิจ เคส ปา (SDS) ที่อธิบายได้ด้วยการบริหารจัดการธุรกิจเคส ปา (BM) และปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเคส ปา (MS) ได้ร้อยละ 69 ($R^2=0.69$) และร้อยละ 93 ($R^2=0.93$)

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เคส ปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน และความคาดหวังของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่า การวางแผนและการพัฒนาองค์กรให้เติบโตอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนในระหว่างการพัฒนาจะมีการวัดผลการดำเนินงานขององค์กรเพื่อให้ทราบสภาพได้ตลอดเวลาที่สามารถเชื่อมต่อบริการที่บริหารจัดการทั่วทั้งองค์กรได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ยังสามารถแยกเป็นรายย่อยออกมาซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับในปัจจัยด้านการบริหารจัดการธุรกิจ เดย์ สปา

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยเป็นดังนี้

1) ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจ เดย์ สปา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปามีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในประเทศไทย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\chi^2 = 4.04$, S.D. = 0.87) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 5 ลำดับแรกมีดังนี้ 1) ราคาที่จัดให้ตามเมนูสปาเหมาะสมกับลูกค้าทุกระดับ 2) ช่องทางของผลิตภัณฑ์บริการถูกส่งผ่านโดยพนักงานเต็มตามศักยภาพ 3) พนักงานในสถานประกอบการมีส่วนในการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพียงใด 4) บุคลากรหรือพนักงานในสถานประกอบการมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และ 5) สถานประกอบการมีการให้สวัสดิการต่อบุคลากรหรือพนักงานอย่างทั่วถึง ในขณะที่ผลิตภัณฑ์มีประโยชน์ต่อการรักษาสุขภาพมีค่าน้อยที่สุด

2) ปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปา ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจเดย์ สปามีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในประเทศไทยโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\chi^2 = 4.11$, S.D. = 0.88) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถามเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย 5 มีดังนี้ 1) สถานประกอบการมีเส้นทางคมนาคมที่เหมาะสมกับยานพาหนะทุกประเภท 2) มีสถานที่ให้บริการที่สะอาดสวยงาม 3) การจัดบริเวณส่วนการให้บริการมีความเหมาะสม 4) อุปกรณ์สำหรับการบริการเหมาะสมกับทุกกิจกรรม เช่น การนวด การอบ เป็นต้น และ 5) การบริหารจัดการหลังการขาย มีความเหมาะสม ในขณะที่สถานประกอบการมีสถานบริการด้านการนวด อาหาร และอุปกรณ์ต่างๆ ตามความต้องการจำเป็นของผู้รับบริการอย่างพอเพียงมีค่าน้อยที่สุด

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการวิจัยพบว่าจากการตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลสมการโครงสร้างความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา ตามสมมติฐานข้อมูลเชิงประจักษ์หลังปรับโมเดลการวิจัย ทำให้ผู้วิจัยสามารถทราบขนาดอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมของปัจจัยที่นำมาศึกษาต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา เพื่อความชัดเจนในการสรุปอิทธิพลจากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์สปา ผู้วิจัยขอสรุปผลดังนี้

ตัวแปรแฝงภายนอกปัจจัยกลยุทธ์การตลาด ส่งผลทางตรงในทิศทางบวกกับตัวแปรแฝงภายในปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจ เดย์ สปา วัดขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.59 ตัวแปรแฝงภายในปัจจัยความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปาในประเทศไทย วัดขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.68 ส่วนปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อม ได้แก่ กลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปาส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จ ของธุรกิจ เดย์ สปาโดยส่งผ่าน

การบริหารจัดการธุรกิจเดี่ยว สปา วัดขนาดอิทธิพลทางตรงเท่ากับ 0.07 โดยสัดส่วนของความเชื่อถือได้ในตัวแปรความสำเร็จ ของธุรกิจ เดี่ยว สปา ที่อธิบายได้ด้วยการบริหารจัดการธุรกิจเดี่ยว สปา และปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดี่ยว สปา ได้ร้อยละ 69 ($R^2=0.69$) และร้อยละ 93 ($R^2=0.93$) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันและการวิเคราะห์โมเดลสัมมนาโครงสร้าง สรุปเป็นผังความคิดไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจ เดี่ยว สปา ได้ดังนี้

ภาพที่ 4 ผังความคิดความสำเร็จของธุรกิจ เดี่ยว สปา

ผังความคิดความสำเร็จของธุรกิจ เดี่ยว สปา ทำให้ได้รูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดี่ยว สปา รูปแบบใหม่ โดยรูปแบบนี้มีองค์ความรู้ใหม่ที่มีจุดเด่นแตกต่างจากรูปแบบเดิม และไม่เคยปรากฏในการศึกษาใดมาก่อน คือ การดำเนินการพัฒนากลยุทธ์การตลาดและการบูรณาการบริหารจัดการธุรกิจให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยมีการสร้างเอกลักษณ์ให้เป็นที่น่าสนใจของลูกค้าไม่ว่าจะเป็นการให้บริการ บรรยากาศในร้าน การใช้ผลิตภัณฑ์และอื่น ๆ ที่จะสร้างความประทับใจให้ลูกค้ามาใช้บริการ โดยมีรูปแบบวิธีการดำเนินงานของผู้บริหารระดับสูงที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของธุรกิจ เดี่ยว สปา ได้อย่างมีประสิทธิภาพและก้าวหน้าต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดี่ยว สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จากการสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญในการอภิปรายผลดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพการคาดหวังของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าสภาพปัจจุบันและสภาพการคาดหวังของการบริหาร โดยรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้เป็นเพราะการนำสภาพปัจจุบันและสภาพการคาดหวังของการบริหารจัดการนำมา ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าทั้ง 3 ด้านมีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ทั้งสิ้น ได้แก่ ด้านกลยุทธ์การตลาด ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ 2) ปัจจัยด้านราคา 3) ปัจจัยด้านสถานที่ จัดจำหน่าย 4) ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาด 5) ปัจจัยด้านบุคลากร 6) ปัจจัยด้านกระบวนการ และ 7) ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านการบริหารจัดการ ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการจัดองค์กร 2) ปัจจัย ด้านการวางแผน 3) ปัจจัยด้านการนำ และ 4) ปัจจัยด้านการควบคุม และด้านความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านการเงิน 2) ปัจจัยด้านลูกค้า 3) ปัจจัยด้านกระบวนการทำงานใน และ 4) ปัจจัย ด้านการเรียนรู้และการเติบโต ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อ ความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่ารูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการ ธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ส่งผลให้ (1) ปัจจัยด้านกลยุทธ์การตลาด ส่งผลต่อการบริหารจัดการธุรกิจ ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .592 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยแนวคิดทฤษฎีของ แนวคิดของ Baray (2012) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สิทธิ ชัย ธรรมเสนห์ (Thammasam, 2011) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยใช้ทฤษฎีที่สำคัญคือ ส่วนผสมทาง การตลาด 7 P's (2) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ ธุรกิจ เดย์ สปา ที่ค่า สัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.124 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ณัฐธิดา ศิริวรเวทย์ (Siriworawet, 2013) พหล ศักดิ์คะทศน์ (Sakhatat, 2012) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชุตี มา หวังเบญญมัต และ ธนชชา บินดุเหล็ม (Wangmenad and Binduem, 2015) และ (3) ปัจจัยด้านกลยุทธ์ การตลาดส่งผลทางอ้อมต่อความสำเร็จของธุรกิจ ธุรกิจ เดย์ สปา โดยผ่านการบริหารจัดการธุรกิจ ที่ค่า สัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ .680 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับผลงานวิจัยแนวคิดทฤษฎี ของ Edward Tezak, (2012) ประกอบศิริ ภักดีพิณิจ (PhakdiPinit, 2007) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชลดา แสงมณี (Saengmanee, 2012)

3. การนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของ ธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัย เชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งพิจารณาจากดัชนีความกลมกลืน (Fit Index) ดังนี้ $\chi^2 = 45.735$, $df = 73$, $P\text{-value} = .99482$, $RMSEA = .000$, $RMR = .021$, $CFI = 1.000$, $GFI = .985$, $AGFI = .975$, $CN = 899.322$

สรุป

ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปาในประเทศไทย นั่นคือ ปัจจัยกลยุทธ์ การตลาดธุรกิจ เดย์ สปา และปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจ เดย์ สปา ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจาก ว่ากลยุทธ์การตลาดธุรกิจ เดย์ สปาเป็นสิ่งจำเป็นต่อธุรกิจ เดย์ สปา เพื่อประสิทธิผลของธุรกิจ เดย์ สปา

ผลลัพธ์ทางบวกของการทำงานเป็นผลสืบเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของกลยุทธ์การตลาดธุรกิจ เดย์ สปา ภายในตลาดธุรกิจส่งผลทางด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา สถานที่จัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด รวมถึงบุคลากรและกระบวนการ ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายที่ต้องการใช้กลยุทธ์การเข้าถึงตลาดธุรกิจ เดย์ สปา ไทย และเพิ่มโอกาสในการบรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายในการสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน พร้อมทั้งการจัดลำดับความสำคัญของการบริหารจัดการธุรกิจ เดย์ สปา ให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนธุรกิจ รวมทั้งพัฒนาก้าวหน้าต่อไปได้อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 ผลจากการวิจัยการศึกษาสภาพปัจจุบัน และสภาพการคาดหวังของการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าทั้ง 3 ด้านมีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจเดย์ สปา ทั้งสิ้น ได้แก่ ด้านกลยุทธ์การตลาด ด้านการบริหารจัดการ และด้านความสำเร็จของธุรกิจเดย์ สปา ตามลำดับ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้เพื่อกำหนดมาตรการ แนวทางการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการของผู้ประกอบการธุรกิจ เดย์ สปา ต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 ผลจากการวิจัยการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่าทั้งปัจจัยกลยุทธ์การตลาดธุรกิจเดย์ สปา และปัจจัยการบริหารจัดการธุรกิจ เดย์ สปา ส่งผลต่อความสำเร็จ ของธุรกิจ เดย์ สปา ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ สามารถนำผลจากการวิเคราะห์ปัจจัยไปใช้เพิ่มโอกาสในการบรรลุวัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายในการสร้างรายได้เปรียบในการแข่งขัน พร้อมทั้งการจัดลำดับความสำคัญของการบริหารจัดการธุรกิจ เดย์ สปา ให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนธุรกิจ รวมทั้งพัฒนาก้าวหน้าต่อไปได้อย่างยั่งยืนยิ่งขึ้น

1.3 ผลจากการวิจัยการนำเสนอรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่ารูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจของผู้ประกอบการด้านความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจ เดย์ สปา ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในการจัดลำดับความสำคัญของการบริหารจัดการธุรกิจ เดย์ สปา ให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนของธุรกิจ เดย์ สปา ในประเทศไทย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ สามารถนำรูปแบบกลยุทธ์การบริหารจัดการธุรกิจไปใช้ในการดำเนินการพัฒนาเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจ ใช้เป็นแนวทางนโยบายในการพัฒนาธุรกิจ เดย์ สปา ในประเทศไทย ซึ่งเป็นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจในท้องถิ่น และกระตุ้นการพัฒนาแรงงานสำหรับคนไทย และการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในประเทศไทย สร้างอาชีพแก่คนในชุมชน เกิดรายได้ในชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรทำการวิจัยถึงปัจจัยเชิงสาเหตุที่ทำให้ลูกค้ามาใช้บริการต่อธุรกิจ เดย์ สปา โดยการวิจัยในปัจจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค หรือผู้บริโภคในเขตต่างจังหวัด เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถศึกษาความคิดเห็นโดยทำการเปรียบเทียบกับร้านค้าสะดวกซื้อต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลและทราบถึงข้อดีข้อเสียของร้านต่าง ๆ อีกทั้งยังทราบถึงความต้องการของผู้บริโภคที่แท้จริง

2.2 ควรทำการวิจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรม เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาธุรกิจ เดย์ สปา ที่มีรูปแบบที่ชัดเจนและได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้องจากภาครัฐ ทั้งในด้านกฎหมาย การควบคุมคุณภาพ การบริการ และด้านอื่น ๆ ที่ช่วยให้ธุรกิจ เดย์ สปา สามารถดำเนินธุรกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

References

- Baray, Z. (2012). *Marketing factors affecting the selection. Spa services in Thailand for Chinese tourists a case study of Phuket*. (Master's Thesis). Phuket Rajabhat University. Phuket.
- Cheung, B.M. (2012). A study of the Interrelationship of Spa Guests' Motivation, Perceived service quality, value, satisfaction, and behavioral Intentions. *Oklahoma State University*, 4(2), 102-139
- Department of Tourism. (2017). *Strategic Marketing Plan for ASEAN Tourism 2012-2015 (ASEAN Tourism Marketing Strategy 2017-2021)*. Retrieved February 7, 2020, from <http://www.tourismkm-asean.org/wp-content/pdf/Plan-ASEAN-Tourism/ASEAN-Tourism-Marketing-Strategy-ATMS-2017-2021.pdf>
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (2nd ed.). New York: The Guilford Press.
- Isichaikun, R. (2014) *Special Tourism Management Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Bangkok.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2018). National Economic and Social Development Plan No. 12. Retrieved February 25, 2020, from <http://planning.dld.go.th/th/images/stories/section-5/2561/strategy03.pdf>
- Saengmanee, C. (2012). *Development of Tourism Model for the Floating Market for Sustainable Development*. Graduate school Silpakorn University. Retrieved June 6, 2015, from <http://tdc.thailis.or.th/>.
- Sakasat, P. (2012). *The development of spa business strength And Thai massage by The community*. (Master's Thesis). Maejo University. Chiang Mai.
- Siriworawet, N. (2013). *Factors Affecting the Success of Yot Dok Silk Community*

Enterprise Group: A Case Study of Anchalee Thai Silk Weaving Group, Tao Pun Subdistrict, Song District, Chiang Mai University.

- Phakdipinit, P. (2007). *A Model for sustainable Tourism development in Kwan Phayao Lake Rim Communities, Phayao Province, Upper Northern Thailand.* (Master's Thesis). Graduate School: Silpakorn University. Bangkok.
- Tezak, E. (2012). *Successful Salon & Spa Management.* 5 Maxwell Drive Clifton Park, NY: 12065-2919 USA.
- Thai-aec.com. (2019). *Thai-aec.com.* Retrieved August 3, 2019, from <http://www.thai-aec.com/616>.
- Thammasam, S. (2011). *Management of spa business in Mueang District Chon Buri Province.* (Master's Thesis). Suan Sunandha Rajabhat University.
- Wangbemad, C. & Binluem, T. (2015). Factors for the success of small and Medium business (SMEs) in Hat Yai District Songkhla province. *Journal of Management Science*, 1(1), 123-134.

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา

ขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*

Research and Development of Medium Secondary School Academic Management Model under The Office of The Basic Education Commission

¹ตรีทิพย์นิภา สดศรี, กระพัน ศรีงาน และ โกวิท วชรินทรางกูร

¹Treetippayanipa Sodsri, Krapan Sri-Ngan and Kovit Vajarintarangoon

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

¹Buriram Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: treetippayanipa11012515@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพความต้องการ (2) พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ (3) ตรวจสอบรูปแบบการบริหารงาน และ (4) ทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางฯ การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 452 คน จาก 251 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางของเครจซี่และมอร์แกน และการสุ่มจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาทั้ง 42 เขต พื้นที่กำหนดกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 35 ได้กลุ่มตัวอย่าง 15 เขต พื้นที่การศึกษา ได้มาโดยการใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยใช้ตารางเลขสุ่มเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และแบบประเมิน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีการบริหารจัดการงานวิชาการ และมีความต้องการรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการ 2. รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางฯ มีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการและเหตุผลของรูปแบบ 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) สาระสำคัญ 10 ด้าน คือ (1) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน (2) ด้านการแนะแนวการศึกษา (3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (4) ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (5) การวางแผนงานวิชาการ (6) ด้านการนิเทศการศึกษา (7) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (8) การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอน (9) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (10) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 5) แนวทางสู่การปฏิบัติ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ 3. ผลการประเมินรูปแบบพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางฯ มีความเหมาะสม 4. ผลการใช้ รูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางฯ ในโรงเรียนนรย์บุรีพิทยาคม

*Received November 28, 2020; Revised February 26, 2021; Accepted March 15, 2021

รัชมรงค์ลาภิเชก พบว่า หลังการใช้รูปแบบกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งระดับความคิดเห็นหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: รูปแบบ; การบริหารจัดการงานวิชาการ; โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง; คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

Abstract

This research aims to 1) study the conditions and needs of academic management of medium secondary schools under the Office of the Basic Education Commission (OBEC); (2) to generate the model of Academic management 3) Examine the academic administration model (4) to examine the results of the trial using the academic administration model. The table of Crazy and Morgan Was used to determine the sample size. 452 participants who participated in this study were administrators and teachers from 251 schools of OBEC. The research instruments were questionnaires and assessments and sampling from the office of the 42 Secondary Educational Districts, 35% of the samples were assigned. It is obtained using a simple random method. Using a random number table form. Collected data were analyzed by using mean, standard deviation, and content analysis.

The results revealed that; 1. The Medium High School Under the Office of the Basic Education Commission, there is academic management and academic management model. 2. Education Commission with 6 elements: 1) name of the pattern 2) principle and rationale of the pattern 3) the purpose of the pattern 4) the ten themes are (1.) aspects Development of internal quality assurance system (2.) Educational guidance (3.) Educational curriculum development (4.) Development of innovative media and technology for education (5.) Academic planning (6.) Supervision Study (7.) Research for Educational Quality Improvement (8.) Evaluation, Evaluation and Equation (9.) Learning Process Development (10.) Learning Resources Development 5) Guidelines to Practice 6) Success Conditions 3. The results of the expert assessment showed that the medium-sized secondary school academic administration under the OBEC was suitable at the highest level. Academic is recognized, a total of 10 schools followed the essence of the academic administration model, the medium secondary school under the OBEC was significantly higher than the threshold level accepted .01 All items 4. Results of the use of the medium-sized academic administration model under the OBEC. There was an uncertain level of opinion after the use of the pattern,

with a strongly agree opinion level, the comment level after using the pattern was higher than before using our model was statistically significant at the. 01

Keywords: The Model; School Academic Management; Medium Secondary School; Office of The Basic Education Commission

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการที่มุ่งพัฒนาบุคคลให้มีความเจริญงอกงามตามทิศทางที่สังคมปรารถนา โดยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของสังคม เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นกำลังสำคัญที่จะช่วยพัฒนาประเทศ สร้างคนให้เป็นคนดี คนเก่งและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นการศึกษาจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและเป็นส่วนช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคม เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาชีพซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ แต่ในสถานการณ์ปัจจุบันทั่วโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม การเมืองเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วส่งผลให้วิถีชีวิตของคนมีความแตกต่างกันมากขึ้น โลกของการทำงานปรับเปลี่ยนจากการทำงานที่ใช้บุคคลที่มีองค์ความรู้เดียวกัน ทักษะเดียวกันและทำงานในสายงานเดียวกัน จำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องปรับวิธีการจัดการศึกษาให้ทันกับสถานการณ์โลกที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้น รวมทั้งการวางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนของประเทศให้ก้าวทันต่อกระแสอาชีพในปัจจุบันและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต แต่ปัจจุบันพบว่าคุณภาพการศึกษาของไทยยังอยู่ในระดับต่ำมาโดยตลอดและเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขในทุกระดับ ถึงแม้ว่าระดับความรู้และโอกาสทางการศึกษาจะมีทิศทางที่ดีขึ้นระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับโดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการกำกับ ส่งเสริมและสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวให้มีคุณภาพได้มาตรฐานสากลการศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตนและมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ (Government Gazette, 2017) กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา โดยมีจุดหมายต้องพัฒนากำลังคนให้มีขีดความสามารถและศักยภาพในการแข่งขันบนเวทีโลก จึงได้การปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ

จากปัญหาด้านคุณภาพการจัดการศึกษาและแนวทางในการยกระดับคุณภาพการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยเกิดความตระหนักและเห็นความสำคัญในการศึกษารูปแบบในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง เพราะเป็นสถานศึกษาที่ผู้วิจัยสังกัด ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำมาใช้ในการบริหารจัดการงานวิชาการ สู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนให้สูงขึ้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเชื่อมั่นและเกิดความพึงพอใจในการจัดการศึกษา ตลอดถึงเป็นไปตามความคาดหวังของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อตรวจสอบประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพและความต้องการรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาสภาพและความต้องการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษาและครู โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 226 โรงเรียน รวม 452 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ รวม 86 ข้อ เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการ เพื่อสอบถามสภาพและความต้องการในการบริหารจัดการงานวิชาการ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขั้นตอนนี้ดำเนินการ 2 ขั้นตอน คือ

2.1 ขั้นที่ 1 การนำผลการวิเคราะห์สภาพและความต้องการในการดำเนินการบริหารงานวิชาการ มาวิเคราะห์เพื่อจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ เป็นการนำผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI_{modified}) โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการ ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป พร้อมจัดลำดับความสำคัญจากมากสุดไปน้อยสุด

2.2 ขั้นที่ 2 การสร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการนำผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง ไปสร้างรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการ 2 ขั้น คือ

3.1 ขั้นที่ 1 ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขั้นนี้เป็นการนำรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ รวม 86 ข้อ

3.2 ขั้นที่ 2 ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามสภาพ (Concurrent Validity) ของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขั้นนี้เป็นการนำสาระสำคัญของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สอบถามโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางที่มีผลการบริหารจัดการงานวิชาการ เป็นที่ยอมรับ มีผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติ (ONET) สูงกว่าระดับชาติ มีผลการแข่งขันทักษะทางวิชาการในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียนชนะเลิศระดับชาติ จำนวน 10 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 86 ข้อ นำผลจากการสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ระดับมาก โดยการทดสอบทดสอบ t-test

ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานดำเนินการ 2 ขั้น คือ

4.1 ขั้นที่ 1 ประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในขั้นนี้ดำเนินการดังนี้

4.4.1 เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนนรย์บุรีพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก จำนวน 54 คน ที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการเป็นการสอบถามก่อนการใช้รูปแบบและหลังการใช้รูปแบบ นำผลการสอบถามมาวิเคราะห์เพื่อหาผลต่างและทดสอบความแตกต่างของความคิดเห็นระหว่างก่อนกับหลังการใช้รูปแบบโดยการทดสอบโดยการทดสอบ t-test (Dependent Sample)

4.4.2 วิเคราะห์ผลการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนนรย์บุรีพิทยาคมรัชมังคลาภิเษก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางที่มีผลการแข่งขันศิลปหัตถกรรมนักเรียนชนะเลิศระดับชาติ เป็นการสัมภาษณ์รองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ ครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้

ผลการวิจัย

1. โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสภาพการดำเนินการบริหารจัดการงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = 0.96) มีสภาพความต้องการในการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.96)

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่ารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยมีองค์ประกอบ 6 ประการ คือ 1) ชื่อรูปแบบ 2) หลักการและเหตุผลของรูปแบบ 3) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 4) สำคัญ 10 ด้าน คือ (1) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน (2) ด้านการแนะแนวการศึกษา (3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (4) ด้านการพัฒนาสื่อวัตกรรมการศึกษาและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (5) การวางแผนงานวิชาการ (6) ด้านการนิเทศการศึกษา (7) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา (8) การวัดผลประเมินผลและการเทียบโอน (9) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ (10) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 5) แนวทางสู่การปฏิบัติ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

3. ประสิทธิผลของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด

3.2 โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางที่มีผลการบริหารจัดการงานวิชาการเป็นที่ยอมรับจำนวน 10 โรงเรียน มีการปฏิบัติตามสาระสำคัญของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงกว่าเกณฑ์ระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่รับ .01 ทุกรายการ

4. ผลการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4.1 ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพิ่มขึ้นทุกรายการ

4.2 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานระหว่างก่อนกับหลังการใช้รูปแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการใช้รูปแบบมีความคิดเห็นสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยอภิปรายตามข้อค้นพบดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการบริหารจัดการงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่มีรูปแบบในการบริหารจัดการงานวิชาการที่เป็นรูปธรรม เป็นเหตุให้การดำเนินการบริหารจัดการงานวิชาการตามรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการจึงอยู่ในระดับปานกลาง โดยโรงเรียนมีความต้องการรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูได้เห็นความสำคัญของการบริหารจัดการงานวิชาการ เพราะถือว่าถ้ามีการบริหารจัดการงานวิชาการที่ดีคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนจะดีขึ้น สอดคล้องกับ Wongwanit (2007) ที่กล่าวว่า การประเมินความต้องการจำเป็นจะช่วยวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและเสนอแนวทางแก้ไขได้ สามารถเปลี่ยนสภาพจากปัจจุบันไปสู่สภาพที่คาดหวังได้ และผลการวิจัยของ Thongnoi (2013) ที่ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารจัดการงานวิชาการในโรงเรียนพบว่า โรงเรียนมีการบริหารจัดการในระดับปานกลางและมีความต้องการรูปแบบในการบริหารจัดการงานวิชาการในระดับมาก

2. รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พัฒนาขึ้นเกิดจากผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ถือว่าเป็นรูปแบบที่ตอบสนองความต้องการของโรงเรียนอย่างแท้จริง โดยรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีสาระสำคัญ 10 ด้าน รายการปฏิบัติ 64 รายการ

รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุมงานวิชาการของโรงเรียนและสอดคล้องกับ Office of the Basic Education Commission (2009) ที่ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ 12 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) ด้านการวัดและประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน 4) ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5) ด้านการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีการศึกษา 6) ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 7) ด้านการนิเทศการสอน 8) ด้านการแนะแนวการศึกษา 9) ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา 10) ด้านการส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน 11) ด้านการประสานความร่วมมือในการพัฒนางานวิชาการกับสถานศึกษาอื่น 12) ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา และ Bunprasert (2000) ที่ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการของโรงเรียนไว้จำนวน 7 ประการคือ 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน 2) การสอนและการจัดกิจกรรมการสอนให้สอดคล้องกับหลักการและจุดหมายของหลักสูตรกับเรื่องการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน 3) กิจกรรม

นักเรียนและการบริหารกิจกรรมนักเรียนให้ตอบสนองหลักสูตร 4) สื่อการเรียนการสอน 5) กิจกรรมห้องสมุด 6) การวัดและประเมินผลการศึกษา 7) การนิเทศการศึกษา

3. ประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุดเป็นที่ยอมรับจำนวน 10 โรงเรียนมีการปฏิบัติตามสาระสำคัญของรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานสูงกว่าเกณฑ์ระดับมากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่รับ .01 ทุกรายการ

4. จากการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับโรงเรียนรณย์บุรีพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนรณย์บุรีพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการใช้รูปแบบมีความคิดเห็นสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ เป็นเพราะว่า ก่อนใช้รูปแบบผู้บริหารสถานศึกษาและครูไม่แน่ใจกับรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง เนื่องจากโรงเรียนไม่มีรูปแบบในการบริหารจัดการงานวิชาการ ในการปฏิบัติงานวิชาการเป็นการดำเนินการโดยการศึกษาค้นคว้าและระเบียบข้อปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีการนำรูปแบบในการบริหารจัดการงานวิชาการซึ่งมีความครอบคลุมงานวิชาการที่ชัดเจน ส่งผลให้ครูมีความคิดเห็นต่อรูปแบบในระดับที่สูงขึ้น อีกทั้งจากการนำรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมาใช้เป็นเวลา 4 เดือน พบว่า โรงเรียนรณย์บุรีพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก มีการดำเนินการงานวิชาการที่ชัดเจนขึ้นดังเช่น

4.1 ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน โรงเรียนมีการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ มีแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดมาตรฐานการศึกษาด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ดำเนินการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

4.2 ด้านการแนะแนวการศึกษา โรงเรียนมีการนำผลการประเมินมาปรับปรุงงานงานแนะแนวของสถานศึกษา กำหนดแนวทางการปฏิบัติการแนะแนวที่ชัดเจน มีการติดตามผลการแนะแนวเป็นระยะ โดยกำหนดเป้าหมายของการแนะแนวที่ชัดเจน มีการประเมินผลงานด้านการแนะแนว

4.3 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา โรงเรียนมีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสถานศึกษาที่ชัดเจน กำหนดสาระการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน จัดทำโครงสร้างหลักสูตรและสาระการเรียนรู้ มีการประเมินผลหลักสูตรสถานศึกษา

4.4 ด้านการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โรงเรียนดำเนินการจัดหาสื่อเทคโนโลยี ในการจัดการเรียนการสอนให้ครบตามสาระวิชา จัดสรรงบประมาณในการผลิตพัฒนาสื่อตามความเป็นจริง มีการประเมินผลการใช้สื่อนวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

4.5 ด้านการวางแผนงานวิชาการ โรงเรียนมีการนำผลการประเมินหลักสูตรไปใช้ในการวางแผนงานวิชาการมีการกำหนดเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ของการบริหารจัดการงานวิชาการที่ชัดเจน รวมถึงวางแผนการดำเนินงานทางวิชาการ กำหนดขอบข่ายภาระของงานวิชาการ

4.6 ด้านการนิเทศการศึกษา โรงเรียนปรับปรุงระบบนิเทศด้านการเรียนการสอนภายในสถานศึกษามีการนำวิธีการนิเทศที่หลากหลายมาใช้ในการนิเทศการศึกษา นำผลการประเมินการนิเทศมาปรับปรุงและพัฒนาการนิเทศการศึกษา

4.7 ด้านการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนส่งเสริมให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในการทำวิจัย นำผลการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอน

4.8 ด้านการวัดผล ประเมินผลและการเทียบโอน โรงเรียนให้ครูกำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดผลประเมินผลให้สอดคล้องกับหลักการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ จัดทำเครื่องมือวัดผล ประเมินผลสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูดำเนินการวัดผลและประเมินผลโดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง

4.9 ด้านการพัฒนาระบบการเรียนรู้ โรงเรียนส่งเสริมให้ครูกำหนดจุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องตามหลักวิชา ครูจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้จัดกระบวนการเรียนรู้ตามสาระและหน่วยการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ครูปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ

4.10 ด้านการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาเพื่อให้ นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มความสามารถ จัดหาแหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น นิเทศ ติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ของครู ส่งเสริม สนับสนุนให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน ส่งเสริมให้ครู ผู้เรียนได้ใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้

รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่พัฒนาขึ้นมีความครอบคลุมงานวิชาการของโรงเรียนและสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Office of the Basic Education Commission, 2009)

สรุป

ชี้เห็นว่าเมื่อโรงเรียนมีรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการ โรงเรียนจะสามารถดำเนินการบริหารจัดการงานวิชาการได้อย่างครอบคลุมและถูกต้องและสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการ 12 ด้าน จากการทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกับโรงเรียนมัธยมบุรีพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32 พบว่า ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนมัธยมบุรีพิทยาคม รัชมังคลาภิเษก ต่อรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการใช้รูปแบบมีความคิดเห็นสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ เพราะรูปแบบคือข้อที่นำไปปฏิบัติเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านวิชาการ เมื่อโรงเรียนมีการบริหารจัดการงานวิชาการที่ดีขึ้นก็จะส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ Wong-anutararoj (2010) ที่อธิบายว่า เมื่อมีรูปแบบในการบริหารจัดการที่ชัดเจน ส่งผลต่อการดำเนินงานตามขอบข่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดนโยบายนำรูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปใช้พร้อมและจัดทำคู่มือประกอบการนำไปใช้ให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน อันจะเกิดผลดีต่อโรงเรียน

เพื่อให้การดำเนินงานบริหารจัดการงานวิชาการสอดคล้องครอบคลุมทุกด้าน โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง จึงควรปรับโครงสร้างการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนให้เหมาะสมสอดคล้องกับรูปแบบ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการงานวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. ควรศึกษารูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการที่สอดคล้องกับบริบทของครูและนักเรียนในยุคการศึกษาไทย 4.0

References

- Bunprasert, U. (2000). *Guidelines for educational administration and management of schools in the form of school-based management*. Bangkok: Teachers Council of Ladprao Publishing.
- Chalamvong, Y. (2017). Challenges of Thai workers in the digital age. National institute for Thailand Deveiopment Research. Retrieved May 3, 2017, from <http://tdri.or.th/2015/01/thailaborinthedigitalage>.
- Office of the Basic Education Commission. (2009). *Guidelines for learning management according to the Basic Education Core Curriculum BE 2551*. Bangkok: Cooperative Assembly Publishing House. Agriculture of Thailand Ltd.
- Office of the Basic Education Commission. (2008). *Small school management guidelines model*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.

- Office of the Education Council Secretariat. (2018). *Thai education situation in the world stage 2014*. Bangkok: Prikwan Graphic Co., Ltd.
- Thongnoi, N. (2013). *Development of an effective academic administration system in elementary schools*. (Doctoral Dissertation), Mahasarakham University.
- Sinlarat, P. (2015). *Higher education and Thai society*. 2nd edition. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyala Printing House.
- Wongwanit, S. (2007). *Needs assessment research*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Wong-anutararoj, P. (2010). *Academic Administration*. Bangkok: Bangkok Supplementary Media Center.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล*

A Model for the Development of Academic Leadership of Basic School Administrators in the Digital Age

¹ทัศนีย์ มณีวรรณ, สุวิมล โพธิ์กลิ่น และ พงษ์ธร สิงห์พันธ์

¹Tatsanee Maneevan, Suwimol Phoglin and Pongthorn Singphan

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

¹Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: tatsanee.mg61@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล 2) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล 3) เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยแบบผสมผสานกลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 380 คน การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะคือ ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างรูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ระยะที่ 3 การประเมินผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุค เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ 1) แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหา ค่ามัธยฐาน ค่าฐานนิยม และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ =3.41, S.D.=0.67) 2) ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ มี 2 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบหลักที่ 1 ภาวะผู้นำทางวิชาการ มี 6 ด้าน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล การสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการนิเทศ กำกับ ติดตาม วัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี องค์ประกอบหลักที่ 2 วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ มี 3 ด้าน ได้แก่ Google For Education Line Facebook 3) ผลการประเมินความเหมาะสมความ

*Received November 3, 2020; Revised March 12, 2021; Accepted March 30, 2021

เป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาชั้น
พื้นฐานยุคดิจิทัลพบว่าภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D.=0.47)

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; ภาวะผู้นำทางวิชาการ; ยุคดิจิทัล

Abstract

This research paper aims to 1) to study the basics for building the academic leadership development model of the digital age basic education institution administrators. 2) Create a model for the development of academic leadership of the administrators in the digital age 3) to assess the academic leadership development model of the administrators in the digital age This was a blended research. The sample group was 380 school administrators. The research was divided into 3 phases: Phase I studied the basics for creating a pattern. Academic leadership development Of the primary school administrators phase 2, the creation of a model for the development of academic leadership of the administrators in the digital age. Phase 3 Evaluation of the Academic Leadership Development Model of the Administrators of Basic Educational Institutions The tools used were 1) a 5-level estimation scale questionnaire. 2) a semi-structured interview. The statistics used in the quantitative data analysis were mean and standard deviation. The qualitative data included content analysis, median, mode and interquartile range.

The research findings showed as follows: 1) The basic data on academic leadership behavior of school administrators showed that the leadership behavior of the administrators was at a moderate level, mean ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.67). 2) The results of creating a model for academic leadership development consist of 2 main components, which are core components 1. Academic leadership has 6 areas: vision, digital leadership. Building a digital network for learning Human resource development Curriculum and technology learning management Modern technology communication and technology supervision, monitoring, measurement and evaluation. The second key component of academic leadership development has 3 aspects: Google For Education Line Facebook 3) The results of assessing the feasibility, feasibility and usefulness of the academic leadership development model of the digital foundation school administrators found that the overall picture was at a high level. ($\bar{X} = 4.08$, S.D.=0.47)

Keywords: Development Model; Academic Leadership; Digital Age

บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ของโลกในศตวรรษที่ 21 (ระหว่าง ค.ศ. 2001 - 2100) มีการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อองค์กรและพลเมืองโลกหลายด้าน ได้แก่ ความผันผวนทางเศรษฐกิจการเข้าสู่สังคมสูงวัยของโลก การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่รวดเร็ว การปรวนแปรของสภาพภูมิอากาศความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ธรรมชาติและผลกระทบอื่นๆ อีกมากมาย ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะต้องบริหารจัดการทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพและความสมดุลเพื่อให้บริหารจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จ (Pow Phan, 2014) จากสังคมยุคอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 19 และ 20 เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมยุคความรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเป็นความรวดเร็วที่นักวิชาการเห็นตรงกันว่าเพิ่งจะเริ่มต้นเท่านั้น ในระยะถัดไปจะยิ่งทวีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ (Am Don Kloy, 2013) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาตามไปด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ สถานศึกษาจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อเด็กในศตวรรษที่ 21

รายงานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย TDRI (2013) สรุปปัญหาการศึกษาไทย 3 ด้าน คือ ระบบการศึกษาใช้ทรัพยากรมาก แต่ผลสัมฤทธิ์ต่ำ ความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับสูง และระบบการเรียนการสอน ไม่เหมาะสมกับบริบทของศตวรรษที่ 21 ซึ่งสถานศึกษาต้องจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายการศึกษายุคนี้ (ดิจิทัล) หรือ Thailand 4.0 ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบการบริหาร และการจัดการศึกษาในสถานศึกษาของตน ซึ่งมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น การปฏิรูปการศึกษาในอนาคตจะต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตของคนที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ฐานข้อมูล สื่อ แหล่งเรียนรู้ขนาดใหญ่ แสวงหาความรู้เพื่อสร้างสิ่งใหม่ๆ เป็นนวัตกรรมที่นำมาสู่การพัฒนาประเทศ ถ้าประเทศจะพัฒนาจำเป็นต้องพัฒนาคนให้มีคุณภาพเพราะฉะนั้นต้องแก้ปัญหการจัดการเรียนการสอนในระดับสถานศึกษา ในระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับประเทศ ปัญหาที่พบและพยายามแก้ไข คือ การที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมากจนน่าเป็นห่วง chareonwongsak (2008) แสดงความเป็นห่วงว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนไทยอยู่ในระดับที่น่าพอใจ และเมื่อมีการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ จำนวน 57 ประเทศ นักเรียนไทยอยู่ในลำดับที่ 42 ซึ่งถือว่าต้องรีบแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลชั้นนำหลักที่สำคัญต่อการบริหาร และการจัดการศึกษา ในการนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการบริหารให้สอดคล้องกับการปฏิรูปการศึกษา และจะต้องมีภาวะผู้นำทั้งด้านคุณธรรม จริยธรรม ความสามารถในการบริหารจัดการและความรู้ความเข้าใจในแนวทางการบริหารและการจัดการศึกษา (Roon Charoen, 2004) ภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน คือ ภาวะผู้นำแบบปฏิรูป และภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน โดยเป็นผู้นำที่มีทรรศนะกว้างไกล สามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดความพึงพอใจในการทำงานมากขึ้นและเป็นการจูงใจในการทำงานโดยการแลกเปลี่ยน เพราะการที่ผู้บริหารจะบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิผลหรือไม่ขึ้น สิ่งสำคัญอย่างหนึ่งคือ สมรรถภาพในการนำ และการใช้ภาวะผู้นำในการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ภาวะผู้นำแบบปฏิรูป

และภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษา และงานวิจัยของ Issarak (2005) กล่าวว่า ภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยน สามารถทำนายประสิทธิผลของสถานศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้านต่างๆ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะส่งผลต่อความสำเร็จและประสิทธิผล การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสามารถใช้เป็นเหตุผลเพื่อสนับสนุนคำกล่าวว่า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาพรวมเกิดจากความสามารถด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณลักษณะผู้นำ และภาวะผู้นำของผู้บริหาร ซึ่งจะส่งผลทางบวกต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน Anan Navee (2009) กล่าวว่า นักวิชาการทางการบริหารหลายคนได้ศึกษา วิจัย และสรุปแนวคิดที่สอดคล้องกันไว้ ดังนี้ พฤติกรรมการบริหารสถานศึกษาและทักษะการบริหารงานเป็นเครื่องมือสำคัญที่สุดในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร ผู้บริหารนั้นควรมีทักษะด้านเทคนิค (Technical Skills) ทักษะด้านมนุษย (Human Skills) และทักษะด้านความคิดรวบยอด (Conceptual Skills) ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ได้ดียิ่งขึ้นและจะส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา Wannasri (2010) กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาที่จะส่งเสริมให้การบริหารสถานศึกษาและการบริหารงานวิชาการประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ เพราะภาวะผู้นำทางวิชาการเป็นคุณลักษณะของผู้บริหารในการมีอิทธิพล และกระตุ้นส่งเสริมให้ครูและบุคลากรดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามจุดหมายโดยภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามือองค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนางานด้านการเรียนการสอน การมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงานวิชาการและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับครู ทำให้เกิดบรรยากาศที่เป็นมิตรและร่วมมือร่วมใจกันทำงาน มีความคิดริเริ่มและความรู้ความสามารถทางวิชาการ เป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานและพัฒนางานวิชาการ ดังนั้น ผู้บริหารจึงต้องมีภาวะผู้นำเป็นผู้ริเริ่มสร้างแรงบันดาลใจ เป็นที่ปรึกษา ตลอดจนให้คำแนะนำความช่วยเหลือแก่ครูและบุคลากร เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเห็นความจำเป็นของการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยมีความตระหนักและสนใจศึกษารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้เกิดภาวะผู้นำทางวิชาการยุคดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล อันจะส่งผลต่อคุณภาพในการจัดการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล
2. สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล

วิธีการดำเนินการวิจัย

มีวิธีดำเนินการ ตามขั้นตอนการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ รายละเอียดดังต่อไปนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างรูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล แบ่งออกเป็น 3 ระยะย่อย ดังนี้

ระยะที่ 1.1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ และการพัฒนาระบบผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

ระยะที่ 1.2 การศึกษาแบบอย่างที่ดี Best Practice ของสถานศึกษาต้นแบบด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการและการพัฒนาระบบผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระยะที่ 1.3 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และ วิธีการพัฒนาระบบผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล

ดำเนินการ 6 ระยะย่อยดังนี้

ระยะ 2.1 ประมวลประเด็นสำคัญที่ได้จากระยะที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยคือประมวลจากการศึกษาวิเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบกับความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัลและความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ข้อเสนอแนะมาสรุปผลประมวลประเด็นที่สำคัญจากระยะที่ 1 แล้วนำมาয়กร่างองค์ประกอบหลักของรูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล จัดทำร่างรูปแบบซึ่งองค์ประกอบของร่างรูปแบบประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ

ระยะที่ 2.2 ตรวจสอบความเหมาะสม และความเป็นไปได้ โดยจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน เพื่อวิพากษ์รูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล

ระยะที่ 2.3 ปรับปรุงร่างรูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำคู่มือ

ระยะที่ 2.4 จัดทำคู่มือประกอบการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัลประกอบด้วย 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ 6) บรรณานุกรม 7) ภาคผนวกแล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้คำแนะนำและปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ระยะที่ 2.5 การประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ การประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาระบบผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของคู่มือ ให้ข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 2.6 ปรับปรุงคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัลตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ระยะที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล

ในระยะนี้เป็นการประเมินผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัลในสถานที่จริงว่ามีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์เพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะอะไรบ้างโดยการประชุมและสัมภาษณ์กลุ่มผู้ใช้รูปแบบ คือ ผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการประเมินผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัลได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ที่ทดลองใช้รูปแบบจำนวน 30 คน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบสอบถามคือ ค่าเฉลี่ยและ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างรูปแบบการพัฒนาผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า

1.1 ผลการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการโรงเรียนที่เป็นโรงเรียนต้นแบบ
สรุปผลได้ดังนี้ องค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้ ภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบไปด้วย องค์ประกอบย่อย คือ 1) การมีวิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล 2) การสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ 3) การพัฒนาศักยภาพบุคลากร 4) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี 5) การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย 6) การนิเทศ กำกับ ติดตาม วัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี และวิธีการพัฒนา โดยผู้ให้สัมภาษณ์ เห็นด้วยกับวิธีการพัฒนา 3 วิธี 1) Google For Education 2) Line 3) Facebook ผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้ง 3 ท่านต่างเห็นว่า งานวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ยุคดิจิทัล นี้ นับว่าเป็นวิจัยที่น่าสนใจและน่าจะเป็นรูปแบบหนึ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ที่จะนำรูปแบบการพัฒนานี้ ไปใช้พัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

1.2 ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล รองลงมาคือ ด้านการสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ ด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการนิเทศกำกับติดตามวัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า

2.1 รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 2 องค์ประกอบ องค์ประกอบหลักที่ 1 ภาวะผู้นำทางวิชาการ ประกอบไปด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล 2 ด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย 3 ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร 4 ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ด้วย 5 ด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ 6 ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม วัดและประเมินผล ด้วยเทคโนโลยี องค์ประกอบหลักที่ 2 วิธีการพัฒนา มีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) Google For Education 2) Line 3) Facebook

2.2 ผลการตรวจสอบองค์ประกอบหลัก ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 15 คน ประเมินเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล พบว่าความเหมาะสมของรูปแบบโดยรวมและรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้ ของรูปแบบโดยรวม และรายองค์ประกอบอยู่ในระดับมาก

2.3 ผลการสร้างคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังนี้ 1) หลักการและเหตุผล 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) วิธีดำเนินการของรูปแบบ 4) แนวทางการประเมินรูปแบบ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ 6) บรรณานุกรม 7) ภาคผนวก

2.4 ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือการดำเนินการตามรูปแบบ การพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล โดยภาพรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก และเมื่อพิจารณาตามรายข้อพบว่ามีการประเมินอยู่ในระดับ มาก ทุกข้อ

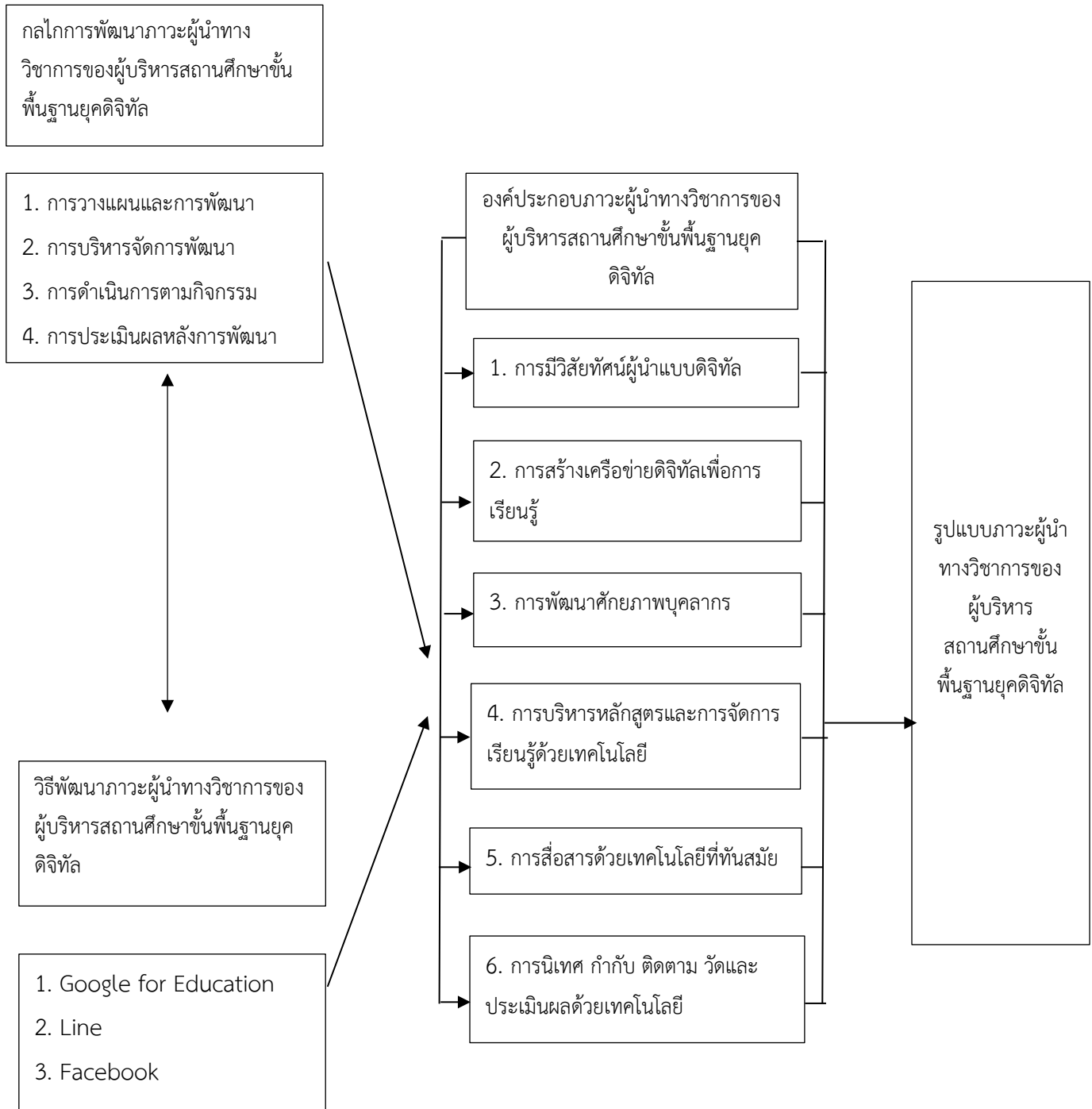
วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ผลการวิจัยพบว่า

ผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการพัฒนา ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ใน ระดับมาก ทุกด้าน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ผู้วิจัยได้รูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล แสดงดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงรูปแบบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล

จากภาพ มีหลักในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล 2) ด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย 3) ด้านการพัฒนาศักยภาพบุคลากร 4) ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการ

เรียนรู้ด้วย 5) ด้านการสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ 6) ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม วัดและประเมินผล ด้วยเทคโนโลยี และมีวิธีการพัฒนา 3 ด้าน ดังนี้ 1) Google For Education 2) Line 3) Facebook มี กลไกการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล คือ 1) การวางแผนและการพัฒนา 2) การบริหารจัดการพัฒนา 3) การดำเนินการตามกิจกรรม 4) การประเมินผลหลังการพัฒนา

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ข้อมูลพื้นฐานด้านพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัลมี ค่าเฉลี่ยสูงสุด ระดับมาก ดังกล่าวอาจเป็นเพราะว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล ผู้บริหารมีการกำหนดวิสัยทัศน์ และร่วมวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพงานวิชาการ วิสัยทัศน์มีความสอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและนโยบายของรัฐบาล และ วิสัยทัศน์มีความชัดเจน ทนต่อการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thawuthit (2015) ได้กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามี 5 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ 2) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน 3) การพัฒนานักเรียน 4) การพัฒนาครู และ 5) การจัดบรรยากาศในสถานศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้อง กับ Chamchoy (2018) กล่าวว่า การมีวิสัยทัศน์โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ร่วมกับการแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์กับบุคลากรอื่นได้สามารถนำการพัฒนาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรและยกระดับความเป็นเลิศขององค์กรได้ และยังสอดคล้องกับ Watson (2000) ได้ศึกษาวิจัยภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ตามการรับรู้ของผู้นำภาคเอกชนประเทศแคนาดาโดยใช้แบบสอบถามและการโทรศัพท์สัมภาษณ์ ผลการศึกษาพบว่า ผู้นำในภาคเอกชนรับรู้ถึงความสำคัญอย่างมาก เกี่ยวกับกระแสโลกาภิวัตน์ตามวิสัยทัศน์ การทำงานเป็นทีม ความสามารถในการเรียนรู้ ทักษะการสอน การเจรจาต่อรอง ทักษะระหว่างบุคคลจริยธรรม ทักษะของการเป็นผู้ประกอบการ การแก้ปัญหา ความคิดริเริ่ม ความอดทนการใช้เทคโนโลยี และการตื่นตัวกับกระแสโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ผู้นำเห็นความสำคัญในการที่จะผลักดันให้วิสัยทัศน์มีการนำไปปฏิบัติขยายแนวคิดสู่บริบทโลกอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับปานกลาง อาจเป็นเพราะการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่มุ่งเน้นพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ยังไม่ครอบคลุม การนำเทคโนโลยีมาวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในปัจจุบัน อนาคต บริบทของโรงเรียน ยังมีน้อย และความต้องการของผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ต้องการมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร มีการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาในรูปของคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและคณะกรรมการ สอดคล้องกับ Wehachat (2008) กล่าวถึง องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมี 3 ด้าน ดังนี้ ด้านการจัดการโรงเรียน วางแผนยุทธศาสตร์ วางแผนปฏิบัติการ จัดโครงสร้างองค์การที่สนับสนุนการใช้ภาวะผู้นำทาง

วิชาการ บริหารการเปลี่ยนแปลง ระดมทรัพยากร และสร้างช่องทางการมีส่วนร่วมตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ด้านการบริหารจัดการหลักสูตรและการสอน ยกย่องระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน พัฒนาความสามารถและคุณภาพในการสอนของครู นิเทศการสอนของครู ประเมินผลการเรียนการสอนของครูและนักเรียน ออกแบบการสร้างและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ประสานงานหลักสูตร กำกับดูแลการใช้หลักสูตร กระตุ้นให้กำลังใจครูและนักเรียนในการเรียนการสอน สอดคล้องกับงานวิจัย ของ Sukthudyot (2015) ได้ทำการวิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สรุปได้ว่า องค์ประกอบที่ 2 การบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบไปด้วย 1) ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 2) ด้านการบริหารจัดการการเรียนรู้ 3) ด้านการนิเทศการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ 5) ด้านการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 6) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ด้านวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ พบว่า ผู้อำนวยการสถานศึกษาเลือกวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล ลำดับที่ 1 คือการใช้ Google for Education ลำดับที่ 2 การใช้ Line และลำดับสุดท้ายลำดับที่ 3 การใช้ Facebook สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Pandam (2020) เรื่องพลวัตวิกฤตเป็นโอกาสของอาชีวศึกษาไทยบนความปกติใหม่ ซึ่งวิกฤตการณ์โควิด - 19 ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตทั้งของประเทศไทยและหลายประเทศทั่วโลกแต่ในอีกมุมหนึ่งเป็นการสร้างโอกาสใหม่ๆ โดยเฉพาะในด้านการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศผ่านการพัฒนาคอนเทนต์ในประเทศ สถานศึกษาการจัดตั้งศูนย์ผลิตสื่อการสอนเตรียมระบบเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและจัดแหล่งวิทยากรอื่นๆ ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนทางไกลผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์แนวทางการปรับวิกฤตให้เป็นโอกาสนี้ประกอบด้วย 1) การสอนที่จะมีทั้งทักษะวิชาการทักษะวิชาชีพและทักษะวิชาชีพ covid-19 2) การเรียนรู้ฐานชุมชนและครอบครัว 3) การออกแบบการเรียนรู้แบบ New Normal ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป 4) ยกย่องการประเมินเพื่อการพัฒนาจากผู้ผลิตอาการ covid-19 ครั้งนี้จึงเป็นโอกาสของการเรียนรู้รูปแบบใหม่ผ่านเทคโนโลยีต่างๆบนหลักการของกระทรวงศึกษาธิการที่ยึดหลักการเรียนรู้ นำการศึกษากล่าวคือโรงเรียนสามารถหยุดได้แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้ สอดคล้องกับ Uchanapanya (2020) กล่าวถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งฝึกอบรมให้ความรู้ แก่โรงเรียน มหาวิทยาลัย หรือหน่วยงานต้องปิดทำการลงชั่วคราวเพื่อช่วยจัดการยับยั้งการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ยุคของการสื่อสารที่ไร้พรมแดน และสมบูรณ์ด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศที่หลากหลาย ทำให้โรงเรียนหลายแห่ง ปรับตัวปรับวิธีการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นตัวช่วยในการดำเนินการด้วยการใช้ระบบการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ สอดคล้องกับ Suwanatat (2020) โรงเรียนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการใช้ระบบออนไลน์ครูและนักเรียนสามารถแชร์ข้อความ ผ่านกลุ่มออนไลน์ทำงานเดี่ยวงานกลุ่มและปรึกษาผ่านช่องทางออนไลน์ สอดคล้องกับ Pholdongnok (2013) ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการฝึกอบรมออนไลน์แบบสอนงาน สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการผู้ใช้เทคโนโลยี ธนาคารพาณิชย์ สรุปผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาระบบการฝึกอบรมออนไลน์แบบสอนงาน เรื่อง Debit Mass System สำหรับเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการผู้ใช้เทคโนโลยี ธนาคารพาณิชย์ ของผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหา และด้านระบบการฝึกอบรมออนไลน์ มีค่าคุณภาพอยู่ในระดับดี สอดคล้องกับ Phitoonpong (2018) ได้ทำการวิจัย

เรื่องการใช้ Application LINE ในกระบวนการทำงานกรณีศึกษาบริษัทสหผลิตภัณฑ์พาณิชย์จำกัด ผลการวิจัยพบว่าด้านการใช้ Application LINE ในกระบวนการทำงานในองค์กรช่วยให้การสื่อสารสะดวก รวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย สอดคล้องกับ แอนนา อิมจำลอง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วิไลวรรณ จงวิไล เกษม ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางการสื่อสารการเรียนการสอนทางด้าน นิเทศศาสตร์ งานวิจัยพบว่า ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความพึงพอใจต่อการใช้เฟซบุ๊ก เป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอน โดยใช้ เฟซบุ๊กเป็นช่องทางการ สื่อสารใน 3 รูปแบบคือ การโพสต์ (Post) การแบ่งปัน (Share) และการแสดง ความคิดเห็น (Comment) สอดคล้องกับ Sunthornthanaphon (2019) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนผ่านกูเกิลคลาสรูม รายวิชาประวัติศาสตร์ตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนผ่าน Google Classroom ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก การใช้ Facebook เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าเป็นวิธีการพัฒนา ที่เหมาะสมตามสภาพปัญหาและความต้องการ เช่น การประชุมสัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสังเกตพฤติกรรม การสาธิต การบันทึกวิดีโอและการถ่ายภาพ การสัมภาษณ์ การ Coaching & Mentoring ฯลฯ ใช้ในการประชุมออนไลน์ ผ่านทาง Facebook Messenger ในการให้คำปรึกษาแนะนำ ระหว่างผู้ดำเนินการพัฒนาและผู้เข้าร่วมพัฒนา สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ Imlaiwan and Chongwilakasem (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางการสื่อสารการเรียนการสอนทางด้าน นิเทศศาสตร์ งานวิจัยพบว่า ทั้งผู้เรียนและผู้สอนมีความพึงพอใจต่อการใช้เฟซบุ๊ก เป็นช่องทางการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอน โดยใช้เฟซบุ๊กเป็นช่องทางการ สื่อสารใน 3 รูปแบบคือ การโพสต์ (Post) การแบ่งปัน (Share) และการแสดง ความคิดเห็น (Comment) สอดคล้องกับ Sunthornthanaphon (2019) ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาความพึงพอใจของนิสิตต่อการจัดการเรียนการสอนผ่าน Google Classroom รายวิชา ประวัติศาสตร์ตะวันตก ผลการวิจัยพบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนผ่าน Google Classroom ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ข้อมูลพื้นฐานพฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าพฤติกรรมภาวะผู้นำของผู้บริหารอยู่ในระดับปานกลาง

ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่ ควรกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ มี 2 องค์ประกอบหลัก คือ องค์ประกอบหลักที่ 1 ภาวะผู้นำทางวิชาการ มี 6 ด้าน ได้แก่ การมีวิสัยทัศน์ผู้นำแบบดิจิทัล การสร้างเครือข่ายดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพบุคลากร การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยและการนิเทศ กำกับ ติดตาม วัดและประเมินผลด้วย

เทคโนโลยี องค์ประกอบหลักที่ 2 วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ มี 3 ด้าน ได้แก่ Google For Education Line Facebook ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการและวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการไปใช้ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัลพบว่า ภาพรวมทั้งหมดอยู่ในระดับมาก ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการดังนี้ หน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษาควรบรรจุเนื้อหาการพัฒนาเกี่ยวกับงานวิชาการและภาวะผู้นำทางวิชาการในหลักสูตรให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาด้านด้านการนิเทศ กำกับ ติดตาม วัดและประเมินผลด้วยเทคโนโลยี โดยใช้ผลการวิจัยนี้เป็นพื้นฐานในการสร้างกระบวนการประกอบการพัฒนา

2.2 ควรศึกษาวิธีการพัฒนา ด้วยระบบออนไลน์ ที่หลากหลายช่องทาง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ในการใช้ระบบออนไลน์สำหรับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

2.3 ควรศึกษานำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานยุคดิจิทัล มาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างเป็นระบบ

2.4 ควรศึกษาและพัฒนาเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารงานวิชาการ ในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

References

- Am Don Kloy, S. (2013). Role of school administrators in the century 21. *Humanities and Social Sciences Journal of Graduate School, Pibulsongkram Rajabhat University*, 7(1), 1-8.
- Anan Navee, P. (2009). *Principles and concepts Educational Administration Theory*. (2nd ed.). Bangkok: Montree.
- Chamchoy, S. (2018). *School management in the digital age*. Bangkok: Pimpluck Chulalongkorn University Press.
- chareonwongsak, K. (2008). *Analyze the factors contributing to the increase in educational achievement*. *Education alarticles*. Retrieved June 8, 2020, from <http://oknation.nationtv.tv/blog/kriengsak>.
- Imlaiwan, A. & Chongwilakasem, W. (2018) Using Facebook as a communication channel. *Teach in communication science. Journal of Communication Arts, Master of*

- Business*, 7(2), 1-19.
- Issarak, A. (2005). *Relationship between leadership and school effectiveness. Secondary Education, Eastern Region*. Master of Education Thesis, Educational Administration, Burapha University. Bangkok.
- Pandam, S. (2020). *Turning the crisis into an opportunity for Thai vocational education on the new normal*. *Journal of Social Sciences and Anthropology Buddhist*. 5(7), 1-13.
- Pholdongnok, J. (2013). Development of an online training system for you at the technology user service provider Commercial bank. *Academic journal*. 6(1), 1-14.
- Pow Phan, C. (2014). Concepts and fundamental theories of school administrators' leadership in 21st. *Century Journal of Educational Administration Khon Kaen University*, 12(1), 1-14.
- Roon Charoen, T. (2012). *Professionalism in educational organization and administration in the educational reform era*. (7th ed.). Bangkok: LT Place Co., Ltd.
- Sukthudyt, W. (2015). *A model for the development of academic management competencies of the administrators. Educational institutions under the Primary Educational Service Area Office*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Sunthornthanaphon, N. (2019). A study of students' satisfaction towards teaching and learning management. Via Google Class Room Course in Western music history. *Institute of Culture and Arts Srinakharinwirot University*, 21(1), 1-14.
- Suwanatat, P. (2020). *Epidemic causes inequality to learn online. May not answer Joat Because some children lack equipment*. Retrieved May 9, 2020., from <https://brandinside.asia/%E0%B9%89how-covid-19-transform-education-system/>.
- TDRI. (2013). *New Development Model: Toward Quality Growth by Increasing Productivity*. Retrieved May 9, from <https://thaipublica.org/2013/11/tdri-year-end-4/>
- Thawuthit, C. (2015). *Model for Academic Leadership Development School level Secondary Education*. (Doctoral Dissertation). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Uchanapanya, N. (2020). *Me, let's win Panya in 2020 when the virus in 2019 is changing. World education system*. Retrieved on May 9, 2020 from <https://www.eef.or.th/30577/>.
- Wannasri, J. (2010). *Academic leadership of school administrators*. *Journal of Education*. Naresuan University, 12(1), 35-49.
- Waston, S. H. (2000). *The Leadership requirements in 21 century*. The Perceptions of Canadian private sector leaders. n.p.

Wehachat, R. (2008). *Development of quality management models for educational Institutions Basic*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนา

สำนักงานประกันสังคมกระทรวงแรงงาน*

Factors affecting the development management efficiency

of the Social Security Office Ministry of Labour

¹ธีระวิทย์ วงศ์เพชร, ฤเดช เกิดวิชัย และ ดวงสมร โสภณธาดา

¹Theeravit Wongpet, Luedech Girdwichai and Duangsamorn Sophontada

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: theeravit.w@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคม 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคมใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก บุคลากรของสำนักงานประกันสังคม ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 400 ตัวอย่าง ใช้สถิติค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาของสำนักงานประกันสังคม ภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับดี ด้านความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ต่ำกว่าด้านอื่น รองลงมาคือด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิผล และด้านคุณภาพการให้บริการ 2) ปัจจัยแรงจูงใจ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านโครงสร้างขององค์กร ปัจจัยองค์การแห่งการเรียนรู้ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคม ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้กำหนดแนวทางในกำหนดนโยบายการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคมให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารการพัฒนา; สำนักงานประกันสังคม

Abstract

The purposes of this research were 1) to study the level of administration of Development efficiency of the Social Security Office Development. 2) to study factors affecting the efficiency of administration of Development of the Social Security Office. Using question-

*Received July 6, 2020; Revised January 18, 2021; Accepted February 9, 2021

naires as tools for collecting data from Personnel of the Social Security Office in Bangkok and metropolitan area, 400 samples. Using average statistics, standard deviation and analyzing structural equation models.

The results of the research showed that 1) The efficiency of administration of Development administration of the Social Security Office, the overall picture and each level are in a good level. Regarding the satisfaction of the interested parties better than other. Followed by effective communication and the quality of service. 2) Motivation factors, leadership factors, organizational factors, learning organization factors, affect the efficiency of the administration of Development of the Social Security Office. The results of this research can be used to set guidelines for policy making on the development of the Social Security Office to maximize efficiency.

Keywords: Efficiency; Development management; Social Security Office

บทนำ

การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ไม่หน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ล้วนมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในยุคปัจจุบันองค์กรได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น (Chatsupakun, 2011) โดยความมีประสิทธิภาพขององค์กรประกอบด้วยความมีประสิทธิภาพของบุคคลหรือของกลุ่มรวมกัน การเป็นปัจจัยที่สำคัญขององค์กรที่จะมีผลการดำเนินงานที่ดีควมมีประสิทธิภาพของหมู่คณะและของกลุ่ม โดยประเมินจากการดำเนินงาน โดยศึกษาองค์ประกอบที่สามารถนำไปเปลี่ยนแปลงตัวองค์กรไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ (Wittayaudom, 2007) การดำเนินงานมีความสัมพันธ์กับงานด้านอื่น ๆ ในองค์กร ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ด้านการดำเนินงานควรทำกลยุทธ์ร่วมกับผู้ที่ทำหน้าที่งานในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้การประสานงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายโดยรวมได้อย่างสำเร็จ ในปัจจุบันซึ่งก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน องค์กรหลายแห่งได้กำหนดหน้าที่การดำเนินงานเป็นหน้าที่หลัก โดยมีงานด้านอื่น ๆ ให้การสนับสนุน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างฝ่ายการดำเนินงานและฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กร ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลภายนอกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับลูกค้าและตัวแทน จะทำให้องค์กรสามารถผลิตสินค้าหรือให้บริการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้าและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันให้กับองค์กรได้ในที่สุด ทั้งที่การดำเนินงานขององค์กรจะต้องอยู่ภายใต้จริยธรรมทางธุรกิจและความรับผิดชอบต่อสังคม (Phamornsatit, 2014)

สำนักงานประกันสังคมเป็นหน่วยงานราชการจัดตั้งขึ้น ตามพระราชประกันสังคม พ.ศ. 2533 มีภารกิจหลักตามกฎหมายกระทรวงแบ่งส่วนราชการสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน พ.ศ. 2554 คือ การบริหารกองทุนประกันสังคม ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 แก้ไขเพิ่มเติมโดย

พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 และการบริหารกองทุนเงินทดแทนตามพระราชบัญญัติ ทดแทน พ.ศ. 2537 มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองและหลักประกันแก่ลูกจ้างผู้ประกันตน เสนอนโยบายและ แนวทางเกี่ยวกับการประกันสังคมให้เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาวการณ์ เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดเก็บเงินสมทบ จ่ายประโยชน์ ทดแทน และจ่ายเงินทดแทนตามกฎหมายประกันสังคมและ กฎหมายเงินทดแทน ตรวจสอบและดำเนินการให้มีการปฏิบัติตามกฎหมายประกันสังคม และกฎหมายเงิน ทดแทน ดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพในการทำงานให้แก่ลูกจ้างผู้ประกันตน ดำเนินการจัดหาผลประโยชน์ของ กองทุนประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทน ดำเนินเกี่ยวกับการให้บริการทางการแพทย์แก่ลูกจ้าง ผู้ประกันตน ตามโครงการประกันสังคม และปฏิบัติราชการการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ สำนักงาน โดยมีวิสัยทัศน์ คือ ก้าวสู่องค์กรประกันสังคมชั้นนำในภูมิภาคอาเซียน มีพันธกิจ คือ การบริหารการ ประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทนโดยการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้แรงงานมีหลักประกันการ ดำรงชีวิตที่มั่นคง (Social Security Office, 2018)

จากรายงานประจำปีของสำนักงานประกันสังคม พ.ศ. 2561 พบว่า สำนักงานประกันสังคมประสบ ปัญหาการบริหารจัดการอันส่งผลต่อความสำเร็จต่อเป้าหมายขององค์กรนั้น เป็นปัญหาด้านการร้องเรียนจาก ผู้ประกันตนถึงการให้บริการที่ล่าช้าของสำนักงานประกันสังคม เมื่อไปติดต่อราชการ โดยสหพันธ์แรงงาน ปีโตรเลียมแห่งประเทศไทย มีความคิดอยากให้มีการปฏิรูปสำนักงานประกันสังคม เพราะนับตั้งแต่ก่อตั้งมากกว่า 20 ปี สำนักงานประกันสังคมไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร กรณีการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะที่มาของ คณะกรรมการประกันสังคมหรือบอร์ดของสำนักงานประกันสังคม ก็ไม่ควรจะมีการเมืองหรือหน่วยงานของ รัฐบาลเข้ามาครอบงำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้แทนฝ่ายลูกจ้าง จะต้องเป็นการเลือกตั้งของผู้ประกันตนโดยตรง รวมถึงขยายความคุ้มครองให้มากยิ่งขึ้น ไปถึงลูกจ้างหน่วยงานภาครัฐและแรงงานที่รับงานไปทำที่บ้าน และมี มาตรการตรวจสอบนายจ้างที่หักเงินสมทบของลูกจ้างแล้วไม่นำส่งสำนักงานประกันสังคม กรณีอย่างนี้ทำให้ ลูกจ้างเสียสิทธิ เมื่อเกิดการเจ็บป่วยไปใช้สิทธิที่โรงพยาบาลจะถูกปฏิเสธ ทำให้ลูกจ้างต้องจ่ายเงินเอง ปัญหา ต่าง ๆ จะได้รับการแก้ไข หากมีการปฏิรูปการบริหารของสำนักงานประกันสังคม มีการบริหารงานอย่าง โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตรวจสอบได้ ผู้ประกันตนต้องเข้ามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน มีตัวแทนบอร์ดอย่าง เหมาะสม โดยคำนึงสัดส่วนชายหญิงด้วย (Social Security Office, 2018) อีกทั้งในปี พ.ศ. 2561 ที่ผ่านมา มี นายจ้าง ผู้ประกันตน และผู้เกี่ยวข้องในระบบประกันสังคมยื่นเรื่องร้องเรียนเข้ามาในระบบการบริหารของ สำนักงานประกันสังคมทั้งสิ้นสูงถึง 810 เรื่อง โดยมีประเด็นเกี่ยวกับการร้องเรียนสถานประกอบการ ร้องเรียน สถานพยาบาล ร้องเรียนการขอรับสิทธิประโยชน์ทดแทนจากกองทุนประกันสังคม ร้องเรียนเกี่ยวกับการ บริหารจัดการการให้บริการของเจ้าหน้าที่ (Bangkok Business, 2018)

กรุงเทพและปริมณฑล ซึ่งประกอบด้วยจังหวัดสมุทรปราการ หรือจังหวัดปทุมธานี จังหวัด สมุทรสงคราม และจังหวัดนนทบุรี เป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ส่งผลให้มี ผู้ประกันตนของสำนักงานประกันสังคมจำนวนมากตามจำนวนของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ดังนั้นเนื่องจาก กรุงเทพและปริมณฑล มีผู้ประกันตนเป็นจำนวนมากที่ใช้บริการสำนักงานประกันสังคม ผู้วิจัยจึงเห็น

ความสำคัญของปัญหาการบริหารงานของสำนักงานประกันสังคมข้างต้น ซึ่งล้วนมีความสำคัญต่อการประกันตนของลูกจ้าง อีกทั้งตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าวอันส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของสำนักงานประกันสังคมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยเรื่อง “องค์ประกอบของประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน” เพื่อนำแนวทางเพื่อไปกำหนดนโยบายในการพัฒนาของสำนักงานประกันสังคมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด และสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคมกระทรวงแรงงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคมกระทรวงแรงงานเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บข้อมูลด้วยการเก็บแบบสอบถาม นำข้อมูลมาวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประสิทธิภาพการบริหารพัฒนา แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับโครงสร้างองค์การ และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับองค์การแห่งการเรียนรู้ และพิจารณาคัดเลือกตัวแปรจากแนวคิด ทฤษฎี และนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ แบบสอบถามเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือแบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนดังนี้คือส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคำถามแบบสำรวจรายการ (Check list) ได้แก่ข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน ส่วนที่ 2 ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยแรงจูงใจ ภาวะผู้นำ โครงสร้างองค์การ และองค์การแห่งการเรียนรู้ ลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราวัด 5 ระดับ ได้แก่ ดีที่สุด ดีปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาของสำนักงานประกันสังคมกระทรวงแรงงาน ได้แก่ การสื่อสารที่มีประสิทธิผล ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และคุณภาพการให้บริการลักษณะแบบสอบถามเป็นมาตราวัด 5 ระดับ ได้แก่ ดีที่สุด เท่ากับ 5 คะแนน ดีเท่ากับ 4 คะแนน ปานกลาง เท่ากับ 3 คะแนน น้อย เท่ากับ 2 คะแนน และน้อยที่สุด เท่ากับ 1 คะแนน

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruence) โดยพิจารณาค่าความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปและนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามที่ยุติเยวชาญเสนอแนะแล้วทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 คน แล้วมา

วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient)

ขั้นตอนที่ 4 นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับบุคลากรในสำนักงานประกันสังคม กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 400 คน ได้จากสูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของไคลน์ (kline, 2005) เสนอว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตทั้งสิ้น 20 ตัวแปร

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลไปวิเคราะห์ สรุปผล ด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ การวิเคราะห์หิวเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural equation model, SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

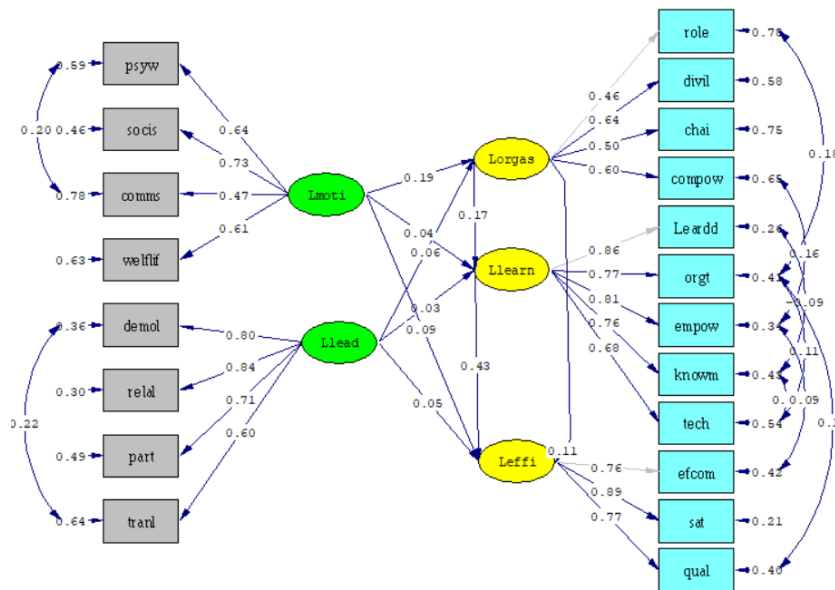
วัตถุประสงค์ที่ 1 ประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาของสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน หมายถึง การบรรลุเป้าหมายการพัฒนาบุคลากรโดยที่มีการสื่อสารที่มีประสิทธิผล ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเกิดความพึงพอใจ และมีคุณภาพการให้บริการ โดยมีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาของสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานในภาพรวม

รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	การแปลผล
ด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิผล	3.95	0.57	ดี
ด้านความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	3.96	0.45	ดี
ด้านคุณภาพการให้บริการ	3.94	0.53	ดี
รวม	3.95	0.41	ดี

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาของสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานในภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับดี โดยพบว่าประสิทธิภาพการบริหารพัฒนาของสำนักงานประกันสังคมด้านความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดีกว่าด้านอื่น รองลงมาคือด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิผล และด้านคุณภาพการให้บริการ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์วิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้างพบว่า ปัจจัยปัจจัยแรงจูงใจ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านโครงสร้างขององค์การ ปัจจัยองค์การแห่งการเรียนรู้ ส่งผลต่อประสิทธิภาพ การบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคม ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงาน ทำให้ผู้วิจัยได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาองค์การให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้น ไม่ว่า องค์การของรัฐและเอกชน ซึ่งสำนักงานประกันสังคมเป็นหน่วยงานที่ให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพการบริหารและพัฒนาสำนักงานประกันสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งมุ่งเน้นการสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้มาเป็นอันดับแรก ดังนั้น ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาองค์การสำนักงานประกันสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้ค้นพบเป็นองค์ความรู้ใหม่ ถึงปัจจัยโครงสร้างขององค์การ ที่มีพื้นฐานรวมถึงแต่อุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็นไปจนถึงเทคโนโลยี ตลอดจนข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ที่ต้องพร้อมและช่วยส่งเสริมให้การทำงานมีประสิทธิภาพ หรือจะเป็นการ เป็นผู้นำที่ดีนั้นจะนำองค์การไปสู่ความสำเร็จ และผู้นำที่ดีควรจะต้องกำหนดขององค์การตลอดจนรู้วิธี ขับเคลื่อนขององค์การให้ไปในทางที่เหมาะสมดังนั้นการบริหารองค์การให้เกิดประสิทธิภาพได้นั้น ต้องคำนึงถึง ปัจจัยสำคัญที่จะช่วยเสริมสร้างให้การบริหารองค์การมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นผู้วิจัยให้ความสนใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยองค์การที่เพื่อสังคม อย่างสำนักงานประกันสังคม เพราะการพัฒนาองค์การที่มีประสิทธิภาพนั้น คือ การที่ทุกคนต้องร่วมขับเคลื่อนองค์การร่วมกัน การที่สามารถ ทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมได้จะทำให้ทุกคนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การและร่วมผลักดันองค์การให้ก้าวไป ข้างหน้าด้วยความเต็มใจ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคมกระทรวงแรงงานผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาของสำนักงานประกันสังคม กระทรวงแรงงานในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับดี โดยพบว่าประสิทธิภาพการบริหารพัฒนาของสำนักงานประกันสังคมด้านความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ดีกว่าด้านอื่น รองลงมาคือด้านการสื่อสารที่มีประสิทธิผล และด้านคุณภาพการให้บริการ เหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะสำนักงานประกันสังคมเป็นหน่วยงานที่ให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพการบริหารและพัฒนาสำนักงานประกันสังคมเป็นอย่างมาก ซึ่งมุ่งเน้นการสนองความต้องการของผู้มีส่วนได้มาเป็นอันดับแรก อีกทั้งเน้นการพัฒนาการสื่อสารที่มีประสิทธิผล และคุณภาพการให้บริการ เพื่อให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและสังคม ให้ผู้ประกันตนได้รับสิทธิประโยชน์สูงสุด จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาองค์การให้มีประสิทธิภาพสูงสุด มีการบริหารงานที่โปร่งใส ให้ผู้ประกันตนได้รับบริการที่ทันสมัย ดังที่จะเห็นได้จากการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาตามที่รัฐบาลและกระทรวงแรงงาน มีนโยบายยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและลดความเหลื่อมล้ำในทางเศรษฐกิจและสังคมสำนักงานประกันสังคมในฐานะหน่วยงานที่มีภารกิจในการสร้างหลักประกันการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ประกันตนมาโดยตลอดได้ขับเคลื่อนและสานต่อนโยบายของรัฐบาลโดยได้มีการวางแผนยุทธศาสตร์สำนักงานประกันสังคมเป็นระยะเวลา 5 ปี (2558 – 2562) ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์การให้บริการสู่สากลและสร้างการรับรู้ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาสิทธิประโยชน์ทดแทนระบบเงินสมทบและระบบการลงทุนยุทธศาสตร์ที่ 3 รื้อปรับยกระดับระบบ IT และการบริหารสารสนเทศยุทธศาสตร์ที่ 4 พัฒนาการบริหารจัดการทุนมนุษย์ยุทธศาสตร์ที่ 5 พัฒนาการสู่องค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง (hpo) นอกจากนี้ สำนักงานประกันสังคมยังคงมุ่งมั่นสร้างสรรค์หลักประกันชีวิตให้แก่นายจ้างลูกจ้างและผู้ประกันตนโดยให้ผู้ประกันตนได้มีหลักประกันชีวิตมั่นคง ตลอดจนได้รับบริการที่ทันสมัยเชื่อถือได้ทั่วถึงและเป็นธรรมพร้อมทั้งให้การดูแลและคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของลูกจ้างผู้ประกันตนให้ได้รับบริการที่ดีและประโยชน์สูงสุดจากสำนักงานประกันสังคมรวมถึงกองทุนประกันสังคมและกองทุนเงินทดแทนเป็นกลไกประชารัฐที่ช่วยสร้างความมั่นคงในชีวิตให้กับผู้ใช้แรงงานขณะเดียวกันสำนักงานประกันสังคมได้มีการยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยรวมของประเทศภายใต้หลักการดำเนินงานที่มีธรรมาภิบาลโปร่งใสตรวจสอบได้และสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมที่สำคัญเพื่อก้าวไปสู่การยอมรับในระดับสากล (Social Security Office, 2018)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยปัจจัยแรงจูงใจ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำ ปัจจัยด้านโครงสร้างขององค์กร ปัจจัยองค์การแห่งการเรียนรู้ ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคม เหตุเป็นเช่นนี้เพราะ ปัจจัยดังกล่าวเหล่านี้เป็นปัจจัยที่สนับสนุนการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคมให้เกิดประสิทธิภาพให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับสอดคล้องแนวคิดของ Herzberg (1959) ดังกล่าวที่ระบุว่า “ทรัพยากรมนุษย์” เป็นหนึ่งในทรัพยากรทางการบริหารที่ผู้บริหารทุกองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งเพราะการที่ผู้บริหารองค์กรต่าง ๆ

จะบริหารจัดการให้เป็นไปตามเป้าหมาย วัตถุประสงค์ขององค์กรได้นั้น องค์กรจำเป็นต้องมีบุคลากรที่มีคุณภาพที่พร้อมปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งหนึ่งในหลักการสร้างความพึงพอใจให้บุคลากรในองค์กรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพคือการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ข้อค้นพบดังกล่าวยังสอดคล้องกับกับแนวคิดของ Payutto (2007) กล่าวว่า ถ้าผู้บริหารองค์กรเป็นผู้นำที่ดี สามารถใช้ภาวะผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยให้ผู้ร่วมงานเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน และสามารถใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานภายในองค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพนอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องงานวิจัยของCampbell (2002) กล่าวว่า การปรับปรุงโครงสร้างขององค์กรเพื่อให้องค์กรมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น เหตุผลหลักก็คือ องค์กรแบบเครื่องจักรแบบดั้งเดิมอาจจะไม่สามารถตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันได้ เกณฑ์ที่ทำให้มีการออกแบบโครงสร้างขององค์กรที่ดี เพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ งานวิจัยของ Michael goold&Andrew Campbell (2002) สรุปว่า โครงสร้างขององค์กรพัฒนาอย่างรวดเร็ว ขึ้น ๆ ลง ๆ มีรูปร่างไปตามการเมืองในองค์กรมากกว่านโยบายขององค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของงานวิจัยในอดีตได้ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้กับประสิทธิภาพขององค์กร ผลการศึกษาพบว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับมาก (Bumrungrat, 2009) อีกทั้งสำนักงานประกันสังคมพัฒนาองค์กรสู่องค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาองค์กรและบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรใน ด้านการสร้างแรงจูงใจให้แก่บุคลากร ส่งเสริมความเป็นภาวะผู้นำ มีการโครงสร้างขององค์กรที่ชัดเจน และส่งเสริมให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Social Security Office, 2018)

สรุป

การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ไม่ว่าหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน ล้วนมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากในยุคปัจจุบันองค์กรได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพการทำงานให้สูงขึ้น โดยความมีประสิทธิภาพขององค์กรประกอบด้วยความมีประสิทธิภาพของบุคคลหรือของกลุ่มรวมกัน มุมมองความมีประสิทธิภาพขององค์กร ปัจจัยที่มีความสำคัญของประสิทธิภาพขององค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่สนับสนุนให้การบริหาร การพัฒนาองค์กรประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ อีกทั้งเป็นองค์ประกอบที่สามารถนำไปเปลี่ยนแปลงตัวองค์กรไปในทิศทางที่ก่อให้เกิดความสำเร็จ การดำเนินงานมีความสัมพันธ์หน้าที่งานด้านอื่น ๆ ในองค์กร ดังนั้นผู้ที่ทำหน้าที่ด้านการดำเนินงานควรทำกลยุทธ์ร่วมกับผู้ที่ทำหน้าที่งานในฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้การประสานงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งจะส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายโดยรวมได้อย่างสำเร็จ ในปัจจุบันซึ่งก่อให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน องค์กรหลายแห่งได้กำหนดหน้าที่การดำเนินงานเป็นหน้าที่หลัก โดยมีงานด้านอื่น ๆ ให้การสนับสนุน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างฝ่ายการดำเนินงานและฝ่ายต่าง ๆ ในองค์กร ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลภายนอกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานประกันสังคม ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ดูแลความคุ้มครองระหว่างลูกจ้างกับนายจ้างของผู้ประกันตน ตลอดจนดูแลในการรักษาพยาบาลแก่ผู้ประกันตน ซึ่งมีความจำเป็นต้องให้

ความสำคัญการบริหารจัดการองค์การให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีการสื่อสารที่มีประสิทธิผล และการให้ความสำคัญกับคุณภาพการให้บริการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1.1 สำนักงานประกันสังคมควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อกำกับดูแลเกี่ยวกับข้อร้องเรียนจากผู้ใช้บริการสำนักงานประกันสังคม ควรมีช่องทางการติดต่อสื่อสารแก่ผู้ให้บริการในการส่งความคิดเห็นต่อการพัฒนาสำนักงานประกันสังคมให้มากยิ่งขึ้น และให้คณะกรรมการนำปัญหามาเสนอผู้บริหารของสำนักงานประกันสังคม เพื่อกำหนดนโยบายในการหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการบริหารงาน อีกทั้งเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสได้เสนอแนะความคิดเห็นในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาสำนักงานประกันสังคมให้ดียิ่งขึ้น

1.2 สำนักงานประกันสังคมควรมีการจัดฝึกอบรมและการฝึกสอนเกี่ยวกับการเรียนรู้วิธีการปฏิบัติงานแก่บุคลากรตามตำแหน่งหน้าที่ได้รับมอบหมายให้มีความเชี่ยวชาญ และพร้อมในการให้บริการแก่ผู้มาใช้บริการ เช่น การฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีที่ใช้ในกระบวนการปฏิบัติงานภายในองค์การ

1.3 สำนักงานประกันสังคมควรมีการปรับปรุงช่องทางการติดต่อสื่อสารแก่บุคลากร หรือผู้ให้บริการ เพื่อให้รับความสะดวกในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสำนักงานประกันสังคมได้ทันทั่วถึง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลการบริหารการพัฒนาของสำนักงานประกันสังคมในด้านอื่น ๆ ที่ไม่ใช่เฉพาะปัจจัยองค์การ เช่น ปัจจัยทางด้านการเมือง ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านเทคโนโลยี เนื่องจากในปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์การ ซึ่งแต่ละองค์การต้องมีการกำหนดนโยบายในการก้าวทันการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี เพื่อให้ปรับตัวและสามารถขับเคลื่อนองค์การให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

References

- Bangkok Business. (2018). *Problems of the Social Security Office*. Retrieved February 3, 2019, from <http://www.bangkokbiznews.com/>
- Bamrungrat. (2009). Learning organization and organizational efficiency. *Journal of Industrial Education*, 15(8), 108 -120.
- Chatsupakun. (2011). *Management of modern organizations*. Bangkok: Pimluck.
- Campbell. (2002). *Organizational climate: Its measurement and relationship to work group Performance*. Washington D.C.: Paper presented at the Annual Meeting of the American Psychological Association.
- Kline. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford.

- Goold, M., & Campbell, A. (2002). *Do You Have a Well-Designed Organization*. Washington D.C.: Paper presented at the Annual Meeting of the American Psychological Association.
- Phra Bhamakunaporn (P.A. Payutto). (2007). *Phutthatham*. (10th ed.) Bangkok: MCU Press.
- Phamornsatit. (2014). *Operations Management*. Bangkok: Top Printing.
- Wetchachaiyo. (2015). The Relationship between Learning Organization and Administrative Efficiency of the Office of the Private Education Commission, Chonburi 1. *Journal of Naresuan University*, 13 (3), 55-62.
- Witthayaudom. (2007). *Organization Development*. Bangkok: Thanatach Printing.
- Social Security Office. (2018). *Annual Report*. Bangkok: Ministry of Labor.

**รูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อ
ความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี***
**A Model of Learning Process Enhancing Based on the WAT PRACHA RAT, to
Create the Happiness for Strength Community in the Dong Fa Huan Botanical
Garden Area, Ubon Ratchathani Province**

บุญมี โตทำ

Boonmee Totum

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's E-mail: Sakhonlattee@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 12 คน และการสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 15 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบ้านหนองบัว และชุมชนบ้านหนองมะนาว มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมตามรูปแบบฮั้ว-คองอีสาน พัฒนาการชุมชนแบ่งออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ยุคบุกเบิก ยุคน้ำไหลไฟสว่าง และยุคของการเริ่มเป็นชุมชนกึ่งเมือง 2) สภาพปัญหาชุมชนประกอบด้วย การคมนาคมระหว่างหมู่บ้าน การขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภค ปัญหานี้สินในครัวเรือน การขาดอาชีพเสริม ค่านิยมของคนในชุมชนเปลี่ยนไป โดยปัจจัยเงื่อนไขชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน มีหน่วยงานรัฐสนับสนุน วัฒนธรรมประเพณีเป็นฐานรากของชุมชน โดยต้องปรับตัวให้ทันต่อปัจจัยแวดล้อมภายนอก 3) การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างการเรียนรู้ โดยมีสามองค์หลักในชุมชนเป็นหน่วยขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยการยึดปัญหาและปัจจัยเงื่อนไข

*Received August 10, 2020; Revised December 23, 2020; Accepted April 7, 2021

ของการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐาน แล้วสร้างรูปแบบการเรียนรู้โดยบูรณาการมิติบทบาทพันธกิจของวัด ประชา และรัฐเป็นรูปแบบการเสริมสร้างการเรียนรู้

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้; วัด; ประชา; รัฐ; ดงฟ้าห่วน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the context of community which influences creation of learning process under the Initiative of WAT, PRACHA, RAT Integration for Happiness to strengthen the communities in Dong Fa Huan Botanical Garden, Ubon Ratchathani Province. 2) to study problems and conditional factors of the community that influence creation of learning process under the Initiative of WAT, PRACHA, RAT Integration for Happiness in order to strengthen the communities in Dong Fa Huan Botanical Garden, Ubon Ratchathani Province; and 3) to create the model for creation of learning process under the Initiative of WAT, PRACHA, RAT Integration for Happiness in order to strengthen the communities in Dong Fa Huan Botanical Garden, Ubon Ratchathani Province. The qualitative research was based on an in-depth interview with 12 key informants and a focus group discussion joined by 15 people. It also applied a specific sampling method, content analysis and descriptive method.

The results of research were found that 1) Geographical features of Ban Nong Bua Community and Ban Nong Manao Community were mostly low plains and local people mainly worked in agriculture. The communities' beliefs, traditions and cultures were based on the Heat-Khong Isan style. Community development was divided into 3 eras including pioneer, water and electricity access and semi-urban community; 2) The communities' problems included transportation among villages, shortage of water supply, household debt, lack of supplementary occupations and changing community value. Conditional factors included strong leaders, community's mutual goals, support from government agencies and cultures and traditions that are the communities' foundation. However, the communities should adjust themselves to keep up with external factors; and 3) Three key organizations in the communities were the driving force in creating learning process by taking into consideration problems and conditional factors concerning the communities' participation to integrate the roles and missions of the WAT, PRACHA and RAT to enhance the learning process.

Keywords: Learning Process; WAT; PRACHA; RAT; Dong Fa Huan

บทนำ

ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และสืบทอด ค่านิยม ความเชื่อ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากคนรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง และยังเป็นแหล่งปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกในชุมชน ซึ่งหากชุมชนได้รับการเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันก็จะเอื้อต่อการถ่ายทอดและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นแลมีการถ่ายทอดความรู้ระหว่างกันตลอดช่วงเวลาที่ย้ายอยู่ในชุมชนด้วย (Chareonwongsak, 1996) และรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 45 กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ โดยรัฐมีหน้าที่ดำเนินการ กำกับ ส่งเสริม และสนับสนุนให้การจัดการศึกษาดังกล่าวมีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล การเรียนรู้เป็นกระบวนการในการก่อให้เกิดรูปแบบและพัฒนาความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) ทศนคติ (Attitude) และพฤติกรรม (Behavior) ซึ่งเป็นผลมาจากการศึกษา (Education) ฝึกอบรม (Training) การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) และประสบการณ์ (Experience) การเรียนรู้จะก่อให้เกิดการปรับตัว การยอมรับ การมีแนวทางการปฏิบัติตามให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ (Pettinger, 2000)

การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางของวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นการบูรณาการการเรียนรู้ในลักษณะภาคีเครือข่ายร่วมกัน โดยเป็นการประยุกต์กรอบแนวคิดจาก การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคนของ 3 สถาบันหลัก คือ บ้าน วัด และโรงเรียน (Summart, 2015) และยุทธศาสตร์ประชารัฐคือการรวมเอาพลังทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะอยู่ในภาคประชาชน ภาคธุรกิจ หรือภาครัฐมาใช้บนพื้นฐานว่าคนไทยทุกคน ก็คือประชาชนของชาติซึ่งถือเป็นพลังอำนาจที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาประเทศในทุกมิติและทุกด้านอย่างยั่งยืน (Popwande, 2016) ดังนั้น การสร้างฐานกระบวนการเรียนรู้ครั้งนี้จึงมีวัดเป็นสถาบันหลักของชุมชนที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เป็นสถานที่ทำบุญ เป็นแหล่งเรียนรู้ศูนย์กลางของชุมชน หรือเป็นที่ยึดโยงประเพณีวัฒนธรรม เป็นเสมือนคลังพัสดุสำหรับเก็บของใช้ต่าง ๆ ที่ชาวบ้านได้ใช้ร่วมกัน เมื่อมีงานวัดหรือยืมไปใช้เมื่อตนมีงานบ้าน เป็นศูนย์กลางการบริหารหรือการปกครองที่กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะเรียกลูกบ้านมาประชุม เพื่อบอกแจ้งกิจกรรมต่าง ๆ และบางครั้งเป็นที่ไกลเกลี่ยข้อพิพาทโดยมีพระสงฆ์เป็นที่ปรึกษาความขัดแย้งในชุมชน แก้ปัญหาชีวิตครอบครัวและความทุกข์ต่าง ๆ ของชาวบ้าน ส่วนประชา (PRACHA) ในที่นี้ก็คือประชาชน (People) ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นเจ้าของชุมชน สมาชิกของชุมชนทุกคนต้องมีความตระหนักและเรียนรู้ที่จะช่วยกันสร้างชุมชนของตนเองให้เป็นชุมชนน่าอยู่ด้วยการทำหน้าที่ดูแลสุขลักษณะของชุมชน เช่น การรักษาความสะอาดของชุมชน ด้วยการช่วยกันกำจัดสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ทำลายที่เพาะพันธุ์ยุงลาย หรือที่แพร่เชื้อโรค ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่กำจัดโรคระบาด การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชนด้วยการรักษาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ลำธาร ช่วยกันดูแลรักษาสิ่งของที่เป็นสาธารณสมบัติ ไม่ให้เกิดความเสียหาย ชำรุด ทุจริต ป้องกันภัยในชุมชนช่วยกันรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนในชุมชน และให้ความร่วมมือและเป็นกำลังสำคัญกับทางราชการอย่างเต็มที่ และในส่วนของรัฐ หรือภาครัฐที่มีส่วนสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ.สต.) หรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในการบำบัดทุกข์บำรุง

ให้กับประชาชนได้อยู่ดี มีสุข ด้วยการให้ความมั่นคง ความปลอดภัยต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของบุคคล ให้บุคคลได้มีโอกาสได้รับประโยชน์ต่าง ๆ โดยเท่าเทียมกัน ที่สำคัญได้แก่ โอกาสในการศึกษา โอกาสในการประกอบอาชีพ ให้สวัสดิการแก่ประชาชน มีอาหารบริโภค มีที่อยู่อาศัย มีการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย เป็นต้น เมื่อภาคีเครือข่ายวัด ประชา และรัฐ ร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ เมื่อชุมชนมีปัญหาที่ร่วมกัน ช่วยกันค้นหาสาเหตุต้นตอของปัญหา หาแนวทางแก้ไขร่วมกัน เป็นกระบวนการการเรียนรู้ กลไกและภาคีการพัฒนาเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้ของชุมชนทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ โดยชุมชนมีการเรียนรู้การจัดการและการแก้ไขปัญหาของชุมชนซึ่งทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงหรือเกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนตลอดจนมีผลกระทบสู่ภายนอกชุมชนอีกด้วย

ชุมชนบ้านหนองบัวและชุมชนบ้านหนองมะนาว ตำบลขามใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ติดกับสวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดงฟ้าห่วน) และเป็นชุมชนอยู่ในพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการวิจัยและบริการวิชาการของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อีกด้วย ชุมชนดังกล่าวเคยเป็นชุมชนที่อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนใหญ่บ้านหนองมะนาวมาก่อน จากนั้นจึงแยกออกมาตั้งเป็นอีกชุมชนหนึ่งคือบ้านหนองบัว หมู่ 17 ถึงแม้จะมีการแยกหมู่บ้านแต่ชุมชนดังกล่าวยังมีการทำกิจกรรมร่วมกัน ไปมาหาสู่กันด้วยความเป็นเครือญาติมิตร ที่สำคัญมีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดยเฉพาะกิจกรรมทางด้านศาสนา ทั้งสองหมู่บ้านมีวัดแห่งเดียวกันเป็นศูนย์รวมจิตใจ มีสวนป่าซึ่งเป็นสวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วนเป็นพื้นที่ป่าร่วมกันที่ชาวบ้านหนองบัว บ้านหนองมะนาวและหมู่บ้านข้างเคียงสามารถหาของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ ไข่มดแดง เป็นต้น ได้ตามฤดูกาล และมีศูนย์สุขภาพประจำตำบลที่ใช้บริการร่วมกันเพื่อการรักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วย ชุมชนหมู่บ้านทั้งสองดังกล่าวนี้จึงเหมาะสำหรับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่จะเป็นแหล่งเรียนรู้โดยอาศัยวัด ประชาชน และหน่วยงานของรัฐเป็นฐานในการขับเคลื่อนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Community based Learning) ได้ จากหลักการเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่บริเวณสวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดงฟ้าห่วน) จังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทชุมชนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่บริเวณสวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่บริเวณสวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อสร้างรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่บริเวณสวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Study) ซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาบริบทของชุมชน ความเป็นมาของหมู่บ้าน อาณาเขต ลักษณะภูมิประเทศ โครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจ สังคม ประเพณีพิธีกรรม ข้อห้าม และกฎระเบียบของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม (Field Study) เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อทราบบริบททั่วไปของชุมชน สภาพปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ดังนี้

(1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาบริบททั่วไปของชุมชน สภาพปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข จำนวน 12 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ตัวแทนสมาชิกชุมชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่าสี่สิบปี จำนวน 4 คน ประชาชนชาวบ้านจำนวน 2 คน พระสงฆ์ 1 รูป และตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐจำนวน 3 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Samplings)

(2) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ด้วยการสนทนากลุ่มย่อย (Focus group) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ (Expertise) นักวิชาการที่มีผลงานการวิจัยชุมชน จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน ตัวแทนจากหน่วยงานภาครัฐในระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการ จำนวน 4 คน ตัวแทนชุมชนซึ่งเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน จำนวน 4 คน ตัวแทนวัดคือเจ้าอาวาส 1 รูป และประชาชนชาวบ้านในชุมชน จำนวน 2 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Samplings)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

(1) แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วมเกี่ยวกับบริบททั่วไป สภาพปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนจากการประกอบพิธีกรรมและพฤติกรรมชุมชนหรือการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

(2) การบันทึกข้อมูลในการประชุมกลุ่มย่อย เพื่อหาสร้างรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

(1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-Depth interview) การบันทึกข้อมูล และการสังเกต เพื่อศึกษาบริบททั่วไป สภาพปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขที่จะนำไปสู่กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน

(2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus group) โดยการนำผลการวิจัยที่ได้จากระยะที่ 1 และระยะที่ 2 มาสกัดหมวดหมู่ใหม่ให้เป็นปัจจัยเหตุปัจจัยผลตามลำดับของการเกิด (Birth order) เป็นฐานกำหนดในการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นจากเอกสาร กฎระเบียบชุมชน งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย โดยการจัดกลุ่มเนื้อหา (Grouping) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอเชิงพรรณนาความ (Descriptive)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย ค้นข้อมูลให้กับชุมชนด้วยการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่บริเวณสวนพฤกษศาสตร์ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดงฟ้าห่วน) จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านหนองบัว และชุมชนบ้านหนองมะนาว มีลักษณะทางภูมิศาสตร์ โดยส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่มติดกับพื้นที่เขตสวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน สภาพพื้นดินเป็นดินร่วนปนทราย ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ปลูกข้าวและเลี้ยงสัตว์ โดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลักในการทำการเกษตร ดำเนินชีวิตตามวิถีแบบพื้นบ้านและดำเนินตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถแบ่งพัฒนาการชุมชนออกเป็น 3 ยุค ได้แก่ ช่วงที่ 1 ยุคบุกเบิก ตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้าน – พ.ศ.2524 เป็นช่วงเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านขึ้นมา สภาพบริบทชุมชนในยุคนั้นเป็นพื้นที่ป่าและไร่นาไม่ค่อยมีบ้านเรือนผู้คน เส้นทางคมนาคมเป็นทางเกวียนหรือทางเดินเท้า ถนนเป็นดินทรายไม่มียานพาหนะต่าง ๆ การคมนาคมต้องเดินเท้าอย่างเดียว การติดต่อสื่อสารกันมีความยากลำบากมาก มีการใช้ตะเกียงกับขี้ได้ (กระบอกสำหรับก่อไฟ) เพื่อให้แสงสว่างในเวลากลางคืน ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2525-2552 ยุคน้ำไหลไฟสว่าง ทางเริ่มสะดวกมากขึ้น เป็นยุคที่มีการเปลี่ยนแปลง คราวเรือนเริ่มมีมากขึ้น มีการตัดถนน มีไฟฟ้าและน้ำประปา องค์การบริหารส่วนตำบลขามใหญ่เข้ามาพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และมีการสร้างบ้านเรือนเพิ่มมากขึ้นจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนาด้านต่าง ๆ มากมาย ก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าภายในชุมชนอย่างรวดเร็ว มีการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพจากพื้นที่ป่ามาเป็นชุมชน มีการบุกเบิกพื้นที่เพื่อทำการเกษตร มีการเลี้ยงสัตว์ ช่วงที่ 3 พ.ศ.2552 – ถึงปัจจุบัน (2563) ยุคของการเริ่มกลายเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท เป็นที่ยุคที่คนนอกชุมชนเข้ามาอาศัยชุมชนมากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารต่าง ๆ ที่มีความทันสมัย มีแหล่งบริการด้านอุปโภคและบริโภคที่หลากหลาย ชาวบ้านเริ่มมีวิถีชีวิตที่ดีกว่าเดิม บุตรหลานได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น ตลอดจนการสร้างบ้านเรือนที่ใหญ่โตและทันสมัย มีระบบการรวมกลุ่มต่าง ๆ ภายในหมู่บ้านมีมากยิ่งขึ้น ทำให้เศรษฐกิจการค้าขาย และการรับจ้างทั่วไปมีอาชีพหลัก อาชีพรองของคนภายในชุมชน ด้านระบบศาสนา ความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม ชุมชนทั้งสองแห่งมีความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมตามแบบสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั่วไป คือ การยึดถือฮีดลีสองกองลีสี่เป็นประเพณีปฏิบัติในการใช้ชีวิต และมีการผสมความเป็นสมัยใหม่ตามสมัยนิยมเข้ามาในระบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมของชุมชน ทำให้รูปแบบความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมของชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง และมีลักษณะแบบผสมผสาน คือ รูปแบบที่มีมาแต่เดิม และรูปแบบสมัยใหม่ผสมผสานเข้าด้วยกัน เช่น เดิมฮีด – กองก็เหมือนกฎหมาย กฎระเบียบของชุมชน หากสมาชิกชุมชนทำผิดก็จะเกิดความอับอายจนกล้าจะทำผิดอีกต่อไป ในสมัยปัจจุบันการใช้ ฮีด – กองเพื่อจัดระเบียบหรือควบคุมสังคมไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร จึงหันมาใช้หลักกฎหมายควบคุมบังคับเสียเป็นส่วนใหญ่ จำนวนคนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาตามฮีด-กองมี

จำนวนไม่มากนัก หากกิจกรรมนั้นไม่ตรงกับวันหยุด หรือวันอาทิตย์ และบางกิจกรรมก็ถูกตัดทอนหรือห้าม เช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ ที่ทางราชการประกาศห้าม เป็นต้น การทำอาหารคาวหวานเพื่อประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับฮีต – คองก็ค่อย ๆ เลือนหายไป เช่น การทำพิธีกว้าข้าวทิพย์ การทำขนมกระยาสารท ข้าวจี โดยเปลี่ยนเป็นการซื้ออาหารสำเร็จรูปมาทำบุญแทน เป็นต้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีของฮีต-คอง

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนประกอบด้วย

1. ปัญหาการคมนาคมขนส่งระหว่างหมู่บ้านไม่สะดวก
2. ปัญหาการขาดแคลนน้ำอุปโภค-บริโภคในหน้าแล้ง
3. ปัญหาการขาดความรู้และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการเกษตร
4. ปัญหาการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ
5. ปัญหาหนี้สินในครัวเรือน
6. ปัญหาขาดอาชีพเสริมนอกฤดูการทำเกษตร
7. ค่านิยมของคนในชุมชนเปลี่ยนไป เน้นการแข่งขัน ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอด เน้นความหรูหรา
8. วัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามภูมิปัญญาชาวบ้านเริ่มสูญหาย และปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนที่นำไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ประกอบด้วย

1. ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็งสามารถนำชุมชนได้
2. ชุมชนต้องกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้มีทิศทางที่ชัดเจน
3. ชุมชนจะเข้มแข็งต้องมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน สนับสนุน ทั้งงบประมาณ องค์ความรู้ และกิจกรรมของชุมชน
4. ชุมชนต้องมีกลุ่มที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน
5. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และตัดสินใจร่วมกันของชุมชน
6. ชุมชนต้องรักษาสถานที่ที่เป็นทุนทางสังคมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมชุมชน
7. ชุมชนต้องปรับตัวให้ทันต่อปัจจัยแวดล้อมภายนอก

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า การสร้างรูปแบบการเสริมสร้างการเรียนรู้ตามแนวทางวัด

ประชา รัฐสร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยยึดสามองค์หลักในชุมชนเป็นหน่วยขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยการยึดปัญหาของชุมชนฐาน (Problem Based Learning) และปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนโดยยึดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐาน (Cooperative Learning) แล้วสร้างรูปแบบการเรียนรู้โดยบูรณาการมิติบทบาทของวัด ประชา และรัฐเป็นรูปแบบการเสริมสร้างการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

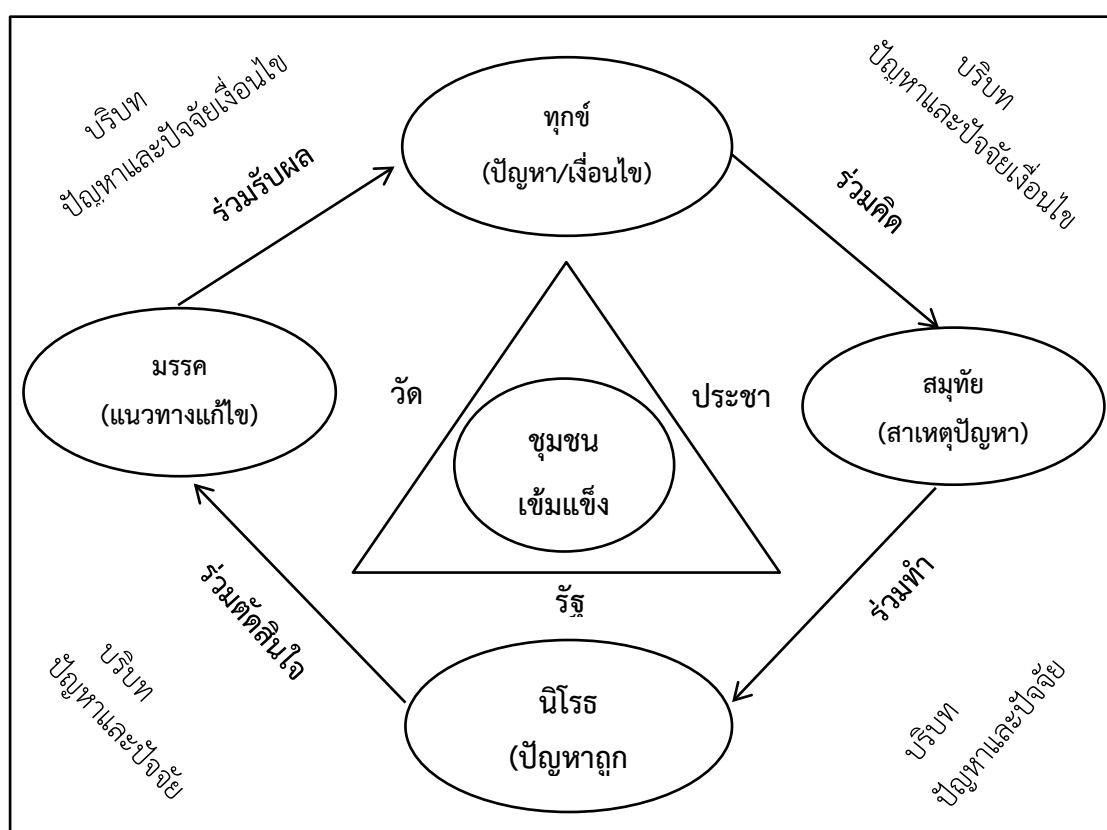
1. มิติทางศาสนา (วัด): สร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 วัดยังคงเป็นสถาบันที่หล่อหลอมคนในชุมชนให้มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมหรือพิธีกรรมทางศาสนา วัดบ้านหนองมะนาวเป็นศูนย์รวมจิตใจของหมู่บ้านของชุมชนทั้งบ้านหนองมะนาวและบ้านหนองบัวเป็นสถาบันศาสนาที่จะจัดทุกข์ของมนุษย์หรือให้มนุษย์ได้รู้จักจัดทุกข์ของตนเองให้มากที่สุด โดยมีการจัดกิจกรรมทำบุญตักบาตรและการแสดงพระธรรมเทศนาในทุกวันพระ กิจกรรมสวดมนต์หมู่ การฝึกซ้อมบทสวดมนต์ทำนองอีสาน กิจกรรมอบรมสอนธรรมศึกษา ซึ่งในกิจกรรมต่างๆ เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนได้ทำบุญและแฝงด้วยธรรมข้อคิดที่เป็นเหตุและเป็นผลเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจะมุ่งไปที่การมองให้เห็นปัญหา (ทุกข์) ของชุมชน มองหาเหตุผลของปัญหา (สมุทัย) ตั้งเป้าหมายที่จะจัดปัญหาเหล่านั้น (นิโรธ) และร่วมกันหาทางออกของปัญหาชุมชนนั้น (มรรค) กระบวนการเหล่านี้เป็นหนึ่ง

ในบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชน

2. มิติชาวบ้าน (ประชา) : คือการสร้างการเรียนรู้ปัญหาของชุมชนร่วมกันตามหลักการมีส่วนร่วม ปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคือกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยการทำกิจกรรมจิตอาสาพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมเสริมสร้างสุขภาพชุมชน และกิจกรรมไหว้ผีปู่ตาในช่วงเดือน3 และเดือน6 ของทุกปี โดยการที่ชาวบ้านหนองบัวและบ้าน

หนองมะนาวเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนเพื่อเรียนรู้ปัญหาของชุมชนร่วมกันด้วยวิธีการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ ร่วมใช้ประโยชน์แก้ปัญหาของชุมชนเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ความรู้และความชำนาญร่วมกันในการวางแผนแต่ละกิจกรรม พร้อมทั้งให้การสนับสนุนทั้งด้านกำลังความคิด กำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ตามสมควร ตลอดจนการกำกับติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของชุมชน 3. ในมิติของรัฐ (ภาครัฐ) คือการทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ และกิจกรรมของชุมชน เทศบาลตำบลขามใหญ่ให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก สนับสนุนการพัฒนาระบบการจัดเก็บน้ำในชุมชนด้วยการขุดเจาะน้ำบาดาลให้แก่ชุมชนให้เพียงพอต่อการอุปโภคและบริโภค โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลนาตุลได้มีกิจกรรมให้ความรู้แก่ชุมชนด้านสุขภาพ และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ได้ให้การสนับสนุนองค์ความรู้ด้วยการเสริมสร้างและแนะอาชีพให้กับชุมชนเสริมสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ด้วยกิจกรรมรู้เขารู้เรา กิจกรรมด้านยาเสพติด กิจกรรมเสริมสร้างภาวะผู้นำให้แก่ชุมชน ซึ่งชุมชนยังขาดทั้งงบประมาณ และองค์ความรู้ในการพัฒนานาชุมชน ในแต่ละชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง แต่บางครั้งสภาพปัญหาของชุมชนบางประการก็ต้องจัดการปัญหาทั้งด้วยตนเอง ทั้งภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอกด้วยทั้งทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนประกอบกัน

ดังนั้น จากฐานคติสภาพปัญหาและปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนสู่รูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด คือ องค์กรแห่งการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 **ประชา** คือ ชาวบ้านการสร้างการเรียนรู้ปัญหาของชุมชนร่วมกันตามหลักการมีส่วนร่วม คือร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผล และ **รัฐ** คือ องค์กรที่ทำหน้าที่เป็นฐานในการสนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ และกิจกรรมของชุมชน โดยมีรูปแบบกระบวนการสร้างการเรียนรู้ ดังนี้

ภาพที่ 1. รูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในพื้นที่บริเวณสวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี

จากการศึกษารูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ดังกล่าว ทำให้ได้ผลการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุข คือ

W (WAT) = 4 Noble Truths (อริยสัจ 4),

P (PEOPLE) = 4 Participations (ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมรับผล),

G (GOVERNMENT) = MASK, M= Money (เงิน, งบประมาณ), A = Activity (กิจกรรม, กลุ่มอาชีพ), S = Support (สนับสนุน ส่งเสริม), K = Knowledge (องค์ความรู้)

ดังนั้น WPG = HAPPINESS (สำเร็จเป็น วัด ประชา รัฐ สร้างสุข)

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนในบริเวณพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชุมชนยังคงความเป็นระบบเครือญาติ มีการเกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เป็นนิตย มีทุนทางสังคมที่เป็นความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมพื้นถิ่นที่ยังไม่สูญหายทั้งหมด ซึ่งมีเพียงบางส่วนที่เป็นการพัฒนาสมัยใหม่จากหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามา เช่น มีการสร้างถนนสำหรับปั่นจักรยานในพื้นที่สวนพฤกษศาสตร์ดงฟ้าห่วน ตามโครงการส่วนป่าประชารัฐเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงสุขภาพ มีการคมนาคมที่ดีขึ้น เป็นต้น ได้นำความเจริญหลายๆ อย่างมาสู่ชุมชน และทำให้ชุมชนต้องปรับตัวกับการเข้ามาของบุคคลภายนอกชุมชนตามมามากด้วย แต่ความเชื่อ ประเพณีและวัฒนธรรมพื้นถิ่นยังซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งของชุมชนที่ยังไม่ถูกความเป็นสังคมเมืองกลืนระบบเครือญาติที่เป็นความเข้มแข็งของชุมชนมากนัก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่เป็นปัจจัยเสริมให้ชุมชนทั้งสองแห่งเข้มแข็ง สอดคล้องกับ กนกรัตน์ดวงพิกุลและจารุพันธ์ เมระพันธุ์ (Duangpikul and Metaphan, 2015) พบว่า ชุมชนบ้านม่วงใหม่เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต ระบบเครือญาติที่แน่นแฟ้น และการนับถือผู้อาวุโสและภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน และสอดคล้องกับการศึกษาของอำภา จันทราภาส (Jantragas, 2000) พบว่า ชุมชนได้ใช้ทุนทางสังคมในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ การสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีในหมู่บ้าน ทั้งในด้านศาสนา พิธีกรรมต่างๆ เช่น การทำบุญสืบชะตาหมู่บ้าน การทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานศพ เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากความรู้สึก ตระหนักร่วมกันที่จะช่วยเหลือเอื้ออาทรกัน สิ่งเหล่านี้เป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าและเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับหมู่บ้านได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ชุมชนประสบภาวะปัญหาการคมนาคมถนนที่ใช้สัญจรระหว่างชุมชนไม่สะดวก ซึ่งปัญหาดังกล่าวเกิดจากการที่ถนนในชุมชนได้ก่อสร้างและใช้มาเป็นระยะเวลานานแล้วจึงเกิดการเสื่อมโทรมชำรุดตามกาลเวลา การขาดแคลนน้ำอุปโภคบริโภคในหน้าแล้ง ซึ่งเป็นปัญหาหลัก

ของชุมชนชนบทในภาคอีสาน ชุมชนบ้านหนองบัวและบ้านหนองมะนาวมีหนองน้ำอยู่สองแหล่งน้ำคือหนองผือเล็กและหนองผือใหญ่ แต่ก็ไม่เพียงพอต่อความต้องการของชาวบ้านในฤดูแล้ง สอดคล้องกับการศึกษาของพินิจทิพา สนธิสุวรรณกุล (Sonthisuwannakul, 2018) พบว่า ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากภัยแล้งคือปริมาณผลผลิตข้าวลดน้อยลง รายได้จากการจำ หน่ายข้าวลดลงและภาวะหนี้สิน ผลกระทบด้านสังคมจากภัยแล้งคือปัญหาสุขภาพอนามัยจากการใช้น้ำที่ไม่เพียงพอและไม่ได้คุณภาพ

ปัญหาหนี้สินในครัวเรือนซึ่งเป็นปัญหาสืบเนื่องจากปัญหาขาดอาชีพเสริมนอกฤดูการทำเกษตร และเป็นปัญหาที่สืบเนื่องต่อจากปัญหาขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภคอีกครั้งหนึ่ง เพราะหากไม่มีน้ำในการเกษตร ชาวบ้านในชุมชนก็ไม่สามารถที่จะปลูกพืชผักหรือทำการเกษตรอย่างอื่นนอกเหนือการปลูกข้าวซึ่งเป็นอาชีพหลักได้ จึงทำให้เกิดการขาดรายได้ จำเป็นต้องไปกู้ยืมเงินทั้งในระบบและนอกระบบ ซึ่งการเป็นหนี้สินในภาคครัวเรือนนั้นส่งปัญหาต่อการใช้ชีวิตทั้งระบบ และทุกภาคส่วน ซึ่งสอดคล้องกับณัชชาภรณ์ภัทร์เพ่งพิณิจ และอรรณ โอภาสพัฒนกิจ (Pengpinid and Opaspattanakid, 2016) กล่าวว่า ปัญหาหนี้สินเกษตรกรที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ นี้ ถึงแม้จะเป็นปัญหาระดับครัวเรือน แต่ในที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ กล่าวคือ หากครัวเรือนสะสมหนี้เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับที่สูงแล้ว ความสามารถในการใช้จ่ายใช้สอยของครัวเรือนก็จะลดลง ส่งผลให้มาตรฐานการครองชีพต่ำลง เกิดปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงิน ผลที่ตามมาคือ ความเครียด ปัญหาครอบครัว เป็นต้น

ปัญหาค่านิยมของคนในชุมชนเปลี่ยนไป อาจเป็นเพราะว่าสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นชุมชนทั้งสองมีความเป็นเมืองเพิ่มมากขึ้น มีการอพยพจากบุคคลต่างถิ่นเข้าซื้อที่ดินเพื่ออยู่อาศัย มีการพัฒนาไปอย่างกว้างขวาง เกิดการแลกเปลี่ยน วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ สินค้า การค้าขาย ซึ่งเป็นผลจากการพัฒนาทางด้านสังคม ทำให้ปัจจัยภายในสังคมเปลี่ยนไป สอดคล้องกับ Smithikrai, (2010); Hawkins and Mothersbaugh, (2013); Solomon, (2015) ที่พบว่า ความเพียงพอของรายได้ ปัจจัยด้านฐานะทางเศรษฐกิจ หรือชนชั้นทางสังคมมีผลต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคล ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับการศึกษาของ Sumungkalo (2017) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มาจากการพัฒนาของภาครัฐมีผลต่อวิถีชีวิตของชนเผ่าละว้า และความเจริญทางด้านเทคโนโลยีจากภายนอกมีผลทำให้วิถีชีวิตของชนเผ่าละว้าเปลี่ยนแปลงจากความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายไปสู่ความเป็นอยู่ที่มีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

ปัญหาวัฒนธรรมท้องถิ่นอันดีงามภูมิปัญญาชาวบ้านเริ่มสูญหาย อาจเป็นเพราะว่าภูมิปัญญาท้องถิ่นแม้จะเป็นรากฐานสำคัญ แต่ในชุมชนผู้ที่มองเห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นส่วนมากจะเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านที่ยังคงสืบทอดรักษาไว้ สอดคล้องกับการศึกษาของชานนท์ วิสุทธิชานนท์ (Wisutthichanon, 2014) พบว่า ปัจจุบันเป็นที่น่าเสียดายที่ภูมิปัญญาส่วนหนึ่งที่มีการถ่ายทอดของชาวบ้านในตำบลคลองแดน อำเภอรโนด จังหวัดสงขลา แทบจะไม่มีให้เห็นและไม่มีผู้สืบทอดแล้ว เพราะอิทธิพลจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาแทรกแซงจนภูมิปัญญาชาวบ้านนั้นคงเหลืออยู่เพียงคำบอกเล่าเท่านั้น ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็งสามารถนำชุมชนได้

ด้านปัจจัยเงื่อนไขในชุมชนต่อการสร้างกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน พบว่า ชุมชนต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งสามารถนำชุมชนได้ ทั้งเป็นเพราะว่าในการพัฒนา

ชุมชนถ้าชุมชนมีผู้นำที่ดีมีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาชุมชน รวมถึงมีคุณสมบัติของการเป็นผู้นำ ก็สามารถทำให้ชุมชนนั้นๆ ขับเคลื่อนงานพัฒนาได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานศึกษาของกรมการพัฒนาชุมชน (Department of Community Development, 2016) พบว่าการที่ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ด้านเศรษฐกิจจะขึ้นอยู่กับความมั่นคงขององค์กรต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะแกนนำชุมชนซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนหรือปัจจัยถึงศักยภาพของผู้นำในชุมชนที่ส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนจนบรรลุวัตถุประสงค์ ชุมชนต้องกำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้มีทิศทางที่ชัดเจน ชุมชนต้องมีกลุ่มที่จะขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และตัดสินใจร่วมกันของชุมชน สอดคล้องกับ ประเวศ วะสี (Wasee, 2013) ได้กล่าวว่า ชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สมาชิกชุมชนต้องมีส่วนร่วมเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชนที่จะแก้ไขปัญหา พัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ประกอบกับสมาชิกของชุมชนพร้อมที่จะร่วมกันจัดการกับปัญหาของตนและชุมชน มีกระบวนการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องจนเป็นวิถีชุมชน

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างการเรียนรู้ตามแนวทางวัด ประชา รัฐ สร้างสุขเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยยึดสามองค์กรหลักในชุมชนเป็นหน่วยขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกัน ด้วยการยึดปัญหาของชุมชนฐาน (Problem Based Learning) และปัจจัยเงื่อนไขของชุมชนโดยยึดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ (Cooperative Learning) ในมิติทางศาสนา (วัด) สร้างกระบวนการเรียนรู้ตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งกระบวนการเหล่านี้เป็นหนึ่งในบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของพระครูนิวิฐศีลขันธ และสมคิด พุ่มทุเรียน (Phrakruniwisilakan and Pumturian, 2020) พบว่า การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเขาทอง อำเภอพยุหะคีรี จังหวัดนครสวรรค์เป็นการพัฒนาและสร้างความเข้มแข็งบนพื้นฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน พระสังฆาธิการ และภาคราชการ ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาชุมชนและสังคมโดยมีหลัก “บวร” เป็นฐาน ประกอบกับการพัฒนาด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านวัฒนธรรมและมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ในการประสานความร่วมมือกับทางภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคีเครือข่าย ผ่านกระบวนการรับรู้ การเรียนรู้ และการบริหารจัดการของคนในชุมชน

ในมิติชาวบ้าน (ประชา) : คือการสร้างการเรียนรู้ปัญหาของชุมชนร่วมกันตามหลักการมีส่วนร่วม (Participations) เป็นปัจจัยเงื่อนไขที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคือกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้วยวิธีการ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผลประโยชน์ ตลอดจนการกำกับติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินกิจกรรมของชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของสุปราณี จันทร์สง และคณะ (Janhong, 2018) พบว่า ทุกกระบวนการควรมีการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการดำเนินการพัฒนาชุมชนในทุกขั้นตอน กระบวนการสร้างการเรียนรู้ควรมีการศึกษาดูงานชุมชนที่เป็นต้นแบบและมีการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็ง และการพัฒนาชุมชนควรมีคณะกรรมการบริหารหรือผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง

ในมิติของรัฐ (ภาครัฐ) คือการทำหน้าที่สนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ และกิจกรรมของชุมชนในแต่ละชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ในระดับหนึ่ง แต่บางครั้งสภาพปัญหาของชุมชนบางประการก็ต้องจัดการปัญหาทั้งด้วยตนเอง ทั้งภายใต้ความร่วมมือและสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

ด้วยทั้งทั้งหน่วยงานภาครัฐ และภาคเอกชนประกอบกัน สอดคล้องกับสุรศักดิ์ วิเศษนคร และประชัน คะเนวัน (Wisetrakon and Kanawan, 2013) พบว่า ความคิดเห็นของบุคลากรและผู้นำชุมชนเกี่ยวกับบทบาทของ องค์การบริหารส่วนตำบลในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลบ้านยาง อำเภอลำปลายมาศ จังหวัด บุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก หน่วยภาครัฐ ประกอบด้วย ภาคส่วนราชการ องค์การปกครองส่วน ท้องถิ่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด และหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้องกับการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ ชุมชน ซึ่งจะเป็นผู้ส่งเสริม ประสาน และสนับสนุนเพื่อเชื่อมโยงโอกาส และเสริมสร้างศักยภาพให้ชุมชน สามารถได้รับประโยชน์จากการที่ชุมชนสามารถค้นหาอัตลักษณ์ชุมชน ทุนของชุมชนเพื่อสร้างมูลค่า และ คุณค่าได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า บริบทชุมชนบ้านหนองมะนาวและชุมชนบ้านหนองบัว ยังคงความเป็นระบบเครือญาติ มีการเกื้อกูลซึ่งกันและกันอยู่เป็นนิตย มีทุนทางสังคมที่เป็นประเพณีและ วัฒนธรรมพื้นถิ่นที่ยังไม่สูญหายทั้งหมด ยังซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งของชุมชนที่ยังไม่ถูกความเป็นสังคมเมืองกลืน ระบบเครือญาติที่เป็นความเข้มแข็งของชุมชนไป ดังนั้น เพื่อรักษาจุดแข็งดังกล่าวชุมชนควรมีการจัดกิจกรรม ชุมชนเพื่อเสริมสร้างและกระชับความมั่นคงของระบบเครือญาติ ความเป็นพี่น้องในชุมชน ทั้งกิจกรรมจากการ ส่งเสริมจากภาครัฐ ทั้งกิจกรรมจากขนบธรรมเนียม วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนตามฮีต-คองโดยมีวัดเป็น ศูนย์กลาง และหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนส่งเสริมอีกทางหนึ่ง

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัญหาส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนเป็นปัญหาด้านสาธารณูปโภค ขันพื้นฐาน ประเพณีไฟฟ้า ประปา ถนน เป็นต้น ที่ยังไม่ครอบคลุมทุกพื้นที่ตรอกและซอยของชุมชน รวมถึง ปัญหาทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอีกด้วย ซึ่งปัญหาดังกล่าวหากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง หรือชุมชนไม่ เร่งดำเนินการปรับเปลี่ยนแก้ไขอาจนำไปสู่ปัญหาอย่างอื่นตามมา เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม การลักขโมย การกลายวัฒนธรรม การเสพค่านิยมที่ผิดของเด็กและเยาวชน เป็นต้น ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่ เกี่ยวข้องและชุมชนควรมีมาตรการในการช่วยเหลือและแก้ไขให้ถูกต้องตามสภาพปัญหาของชุมชน

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชนทั้งสอง แห่งได้อาศัยวัดหนองมะนาวเป็นแหล่งศูนย์รวมจิตใจในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และโรงเรียนประชา สามัคคี เป็นสถานศึกษาของบุตรหลานร่วมกัน ซึ่งถือว่าเป็นจุดแข็งร่วมของสองชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันใน งานบุญประเพณี และกิจกรรมของโรงเรียนทำให้สองชุมชนนี้เป็นชุมชนที่ชุมชนน้องและมีผู้นำที่เข้มแข็งทั้งสอง ชุมชน ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับวัดที่เป็นศาสนสถานและโรงเรียนที่เป็นสถานศึกษา ควรเข้ามา สนับสนุนกิจกรรม หรืองบประมาณให้แก่ชุมชนหรือทั้งวัดและโรงเรียนได้ดำเนินกิจกรรมตามรูปแบบวัด ประชา รัฐสร้างสุข เพราะสองสถาบันนี้เป็นฐานของความเข้มแข็งของชุมชน เมื่อวัดและโรงเรียนเข้มแข็งชุมชน ก็เข้มแข็งไปด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการสร้างรูปแบบกระบวนการเรียนรู้โดยอาศัยความร่วมมือกับทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม และเอกชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

2.2 ควรศึกษารูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในลักษณะการจัดการความรู้ของชุมชน โดยใช้วิธีการวิจัยในลักษณะผสานวิธีเพื่อให้ครอบคลุมในการเข้าถึงข้อมูล กล่าวคือใช้ทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึก และข้อมูลที่เป็นตัวเลข การหาความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างการเรียนรู้ การจัดการความรู้กับความเข้มแข็งของชุมชน เป็นต้น

References

- Chareonwongsak, K. (1996). *Concept of Thai education reform*. Bangkok: Asia Press.
- Duangpikul, K., & Metaphan, M. (2015). A Study of the Strong Community of Ban Muang Mai, Phu Pieng District, Nan Province. *International Conference on Management Science, Innovation, and Technology (ICMSIT), Faculty of Management Science*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.
- Department of Community Development. (2016). *Community Standards (CMU)*. Bangkok: Department of Community Development.
- Hawkins, D. I., & Mothersbaugh, D. L. (2013). *Customer behavior: building marketing strategy*. (12th ed). New York: McGraw-Hill Irwin.
- Jantragas, A. (2000). *Social capital that affects the strength of the community*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Jansong, S. et al. (2018). Developing social capital to build a strong community. *Journal Under the royal patronage Humanities and Social Sciences*, 10(3), 273-283.
- Pettinger, R. (2002). *Introduction to Management*. London: Palgrave.
- Phrakruniwitsilakan, & Pumliang, S. (2020). The role of the Sangha and the strengthening of the community through a network Bowon in Khao Thong Sub-district, Phayuha Khiri District, Nakhon Sawan Province. *Academic Journal*, 3(1), 29-43.
- Pengpinid, N., & Opaspattanakid, A. (2016). Factors Affecting the Success in Solving the Debt Problem of Volunteer Farmers in San Sai Sub-district, Phrao District Chiang Mai Province. *Journal of Plant Science, Songkhla Nakarin*, 3(1), 1-6.
- Popwande, S. (2016). What is Public-private Partnership Strategy? Retrieved December 9, 2020 from http://popwande.blogspot.com/2015/12/blog-post_39.html.
- Rodbunsong, S. (2006) *Community cultural adaptation Sirikit Dam Reservoir Area, Province Uttaradit*. (Master's Thesis). Kasetsart University. Bangkok.

- Sumungkalo, P. (2017). Social Change Affecting the Way of Life of Lawa Ethnic Group, Moo 11, Papae Sub- District, Maesariang District, Maehongson Province. *Journal of Buddhist Studies*, 8(2), 57-68.
- Smithikrai, S. (2010). *Customer Behavior*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Solomon, M. R. (2015). *Customer behavior: Market survey*. 11th ed. Boston: Pearson.
- Sonthisuwannakul, P. (2018). *Adjustment of farmers to the drought situation. In Ban Phai Chorakhe community, Bang Len District, Nakhon Pathom Province*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok/
- Summart, C. (2015). Ban, temple, school: social interaction. Sustainable Human Development Cycle. Retrieved December 7, 2020 from <https://www.gotoknow.org/posts/131651>.
- Wasee, P. (2013). *Reform Thailand for real results*. Bangkok: Reform Summary Support Project Office of the National Health Commission.
- Wisatnakhon, S., & Kanewan, P. (2013). Role of the Tambon Administrative Organization In strengthening the community of Ban Yang Sub-District, Lam Plai Mat District, Buriram Province. *Academic Journal Buriram Rajabhat University Humanities and Social Sciences*, 5(2), 121-133.
- Wisutthichanon, C. (2014). *Participation of the people in the conservation of folk wisdom in Klong Dan Sub-district, Ranot District, Songkhla Province*. (Master's Thesis). Hat Yai University. Songkhla.

นวัตกรรมการพัฒนาหลักสูตรด้วยวิธีการเชิงพื้นที่: กรณีศึกษาหลักสูตรท้องถิ่น

ประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย*

Curriculum Development Innovation by Area-based Approach: A Case Study of Local Curriculum of Haripunchai History

¹ชรินทร์ มั่งคั่ง, กรวิชัย จิตวิบูลย์, เตชินี ทิมเจริญ และนิติกร แก้วปัญญา

¹Charin Mangkhang, Korravat Jitviboon, Techinee Timcharoen

and Nitikorn Kaewpanya

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Education, Chiangmai University, Thailand.

¹Corresponding Author's email: charin.mangkhang@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 2) พัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วยผู้บริหารท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน จำนวน 30 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง 2) หลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชยที่พัฒนาขึ้น และ 3) แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

จากผลการวิจัยพบว่า 1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม ชุมชน และสถานศึกษามีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่สร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน และสอดคล้องกับบริบทของประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่จะช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้ และตระหนักถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ในชุมชนของตน และ 2. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย มีองค์ประกอบ 5 ประการ และมีโครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย 7 หน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีกระบวนการพัฒนาเรียกว่า “วิธีการเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม” และผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด

คำสำคัญ: หลักสูตรท้องถิ่น; หริภุญไชย; วิธีการเชิงพื้นที่; มัธยมศึกษา; ภาคประชาสังคม

Abstract

This article so that 1) study requirement to local curriculum development of Haripunchai history for high school students, and 2) develop and propriety estimate of local curriculum development of Haripunchai history. This research is mixed methods research. The sample consists of a local administrator, civic society organization, community leader, school administrator, teacher and students total of 30 people and a subject specialist total of 5 people so, the total sample has 35 people. Data collection instruments are 1) An interview without structure 2) local curriculum development of Haripunchai history had developed and 3) An assessment of local curriculum which using qualitative data to analyze with mean and standard deviation. And analyze quantitative data by content analysis.

The result found that 1) Local government organizations, civic society organizations, community and establishment for education need to develop local curriculum development of Haripunchai history because data had created the identity for community and conform to context's local curriculum to help students for study. And realize to value's historical community, and 2) local curriculum development of Haripunchai history had developed has 5 component and 7 structural curriculum unit of learning. Which has a development process that can be called "Area-based Approach to Participatory Curriculum Development". And An assessment local curriculum has optimal.

Keywords: Local Curriculum; Haripunchai; Area-based Approach; High School Students; Civic society

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ได้กล่าวถึงปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างระบบนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างครอบคลุมประกอบด้วย "การพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิตควบคู่กับการปฏิรูปที่สำคัญทั้งในส่วนของการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรมเพื่อให้คนมีความดีอยู่ใน "วิถี" การดำเนินชีวิตและมีจิตสำนึกร่วมในการสร้างสังคมที่น่าอยู่ และมีการปฏิรูปการเรียนรู้แบบพลิกโฉมในทุกระดับตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครูการเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถกำกับการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนเองได้อย่างต่อเนื่องแม้จะออกจากระบบการศึกษาแล้ว (National Strategy, 2018) การเปลี่ยนแปลงทางวิทยาการและเทคโนโลยีส่งผลให้ประชากรในประชาคมโลก มีการเลื่อนไหลหล่อหลอม กล่อมเกล้าให้เป็น

พลโลกและร่วมเป็นสังคมเดียวกัน การที่สังคมโลกจะดำรงอยู่ได้อย่างสันติสุข มวลประชาจะต้องเป็นเป็นพลเมืองดีทั้งในระดับโลกและระดับจึงประเทศลงมาถึงสังคมเล็กที่สุด วิชาสังคมศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนให้เป็นพลเมืองดี มีเหตุผลด้วยกุศลจิต คิดสร้างสรรค์ มั่นในคุณธรรม นำความรู้เพื่อดำเนินชีวิตที่มีความสุข โดยใช้เทคนิควิทยาการจากวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี สังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตเข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและสังคมได้อย่างมีความสุข วิชาสังคมศึกษาจำเป็นต้องให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชุมชน สังคม ที่มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันและแตกต่างกัน มีการขัดเกลาทางสังคมทั้งตรงและทางอ้อม ในฐานะเป็นสมาชิกที่อยู่ร่วมกัน อันมีบรรทัดฐานทางสังคม มีระบบ ค่านิยม ความเชื่อ ประเพณีทางสังคม สถาบันที่เกี่ยวข้องซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางสังคม รวมทั้งสามารถวิเคราะห์สภาพสังคม วัฒนธรรม และความ เป็นอยู่ระหว่างสังคมไทยกับสังคมอื่นในโลกเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อกัน (Ministry of education, 2002)

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และสร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนา กำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแสการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกจึง ให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของตนให้สามารถก้าวทันการ เปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ภูมิภาค และของโลก ควบคู่กับการธำรงรักษา อัตลักษณ์ของประเทศในส่วนของประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา การพัฒนาศักยภาพและ ขีดความสามารถของคนไทยให้มีทักษะ ความรู้ความสามารถ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดงานและการพัฒนาประเทศ ภายใต้แรงกดดันภายนอกจากกระแสโลกาภิวัตน์ และแรงกดดัน ภายในประเทศที่เป็นปัญหาวิกฤตที่ประเทศต้องเผชิญ เพื่อให้คนไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีสังคมไทยเป็นสังคม คุณธรรม จริยธรรม และประเทศสามารถก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว รองรับการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งในปัจจุบันและอนาคตโดยการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อ ระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย (Education Council Secretariat, 2017) และ ในด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580 ยังให้ความสำคัญกับ การดึงเอาพลังของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาคเอกชน ประชาสังคม ชุมชนท้องถิ่นมาร่วมขับเคลื่อน โดยการ สนับสนุนการรวมตัวของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำเพื่อส่วนรวม การกระจายอำนาจและความรับผิดชอบ ไปสู่กลไกบริหารราชการแผ่นดินในระดับท้องถิ่น การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการตนเอง และการเตรียมความพร้อมของประชากรไทยทั้งมิติสุขภาพ เศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อมให้เป็น ประชากรที่มีคุณภาพ สามารถพึ่งตนเองและทำประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมให้นานที่สุด โดยรัฐให้ หลักประกันการเข้าถึงบริการและสวัสดิการที่มีคุณภาพอย่างเป็นธรรมและทั่วถึง (National Economic and Social Development Board, 2017) การจัดการศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นในการบูรณาการความร่วมมือของทุก ภาคส่วน มุ่งดึงพลังจากท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและ

การศึกษานอกระบบ เพื่อพัฒนาคุณภาพพลเมืองในสังคมไทยที่จะต้องดำรงชีวิตอยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 เป็นเพียงแนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับท้องถิ่นและสถานศึกษาได้นำไปเป็นกรอบทิศทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพด้านความรู้ และทักษะที่จำเป็นสำหรับดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและมีหลักการที่สำคัญคือเป็นหลักสูตรที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น (Ministry of education, 2010) ในแนวนโยบายการศึกษาที่ให้การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของปวงชน รัฐพึงเร่งรัดและขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อปวงชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้สูงขึ้น การศึกษาเพื่อปวงชน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อสนองความต้องการการเรียนรู้และสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนทั้งมวลที่สนองการกระจายอำนาจโดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นและภาคประชาสังคม ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยที่ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายให้ได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน (Mangkhang, 2017) เพื่อให้บรรลุในเป้าหมายนั้นจึงมีแนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรที่อิงกับบริบทเชิงพื้นที่ของท้องถิ่นขึ้น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย และซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ในศตวรรษหน้า

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนหรือประวัติศาสตร์หมู่บ้าน โดยอาศัยข้อมูลจากตำนาน เรื่องเล่า และประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านที่ถ่ายทอดผ่านคำบอกเล่าของชาวบ้าน ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั้น ข้อมูลที่ได้จึงมาจากประสบการณ์ของนักวิจัยที่เข้าไปศึกษาในชุมชน แล้วนำข้อมูลจากคำบอกเล่าเกี่ยวกับความเป็นมาทางตำนาน และเอกสารที่มีผู้บันทึกไว้ หรือจากการจดจำ และถ่ายทอดต่อกันมาแล้วนำมาเรียบเรียงขึ้น (Wittayapak, 2003) ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นแสดงให้เห็นประวัติความเป็นมาของผู้คนทั่วไปในท้องถิ่นหรือประวัติศาสตร์สังคมมวลชนในท้องถิ่นที่ไม่ได้เน้นที่ประวัติศาสตร์จากอำนาจรัฐ ส่วนกลางหรือการมุ่งอธิบายเมืองหรือเจ้าเมือง หรือบุคคลสำคัญของเมือง หากแต่เป็นการสืบสาวเรื่องราวความเปลี่ยนแปลงหรือความเคลื่อนไหวของวิถีชีวิตวัฒนธรรม สังคม การเมืองและเศรษฐกิจของผู้คนทั่วไปในชุมชนท้องถิ่น โดยประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจะมอบคุณลักษณะและตัวตนของคนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสามารถนำประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งเรื่องการศึกษาท้องถิ่น เพื่อการสร้างความรักในถิ่นฐานบ้านเกิดและรู้จักรากเหง้าความเป็นมาของตน (Chobyod, 2019) ซึ่งในการจัดการศึกษาระดับท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเน้นที่จะศึกษาผ่านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นหรือรากเหง้าของชุมชน เพื่อที่จะเข้าใจอัตลักษณ์ความเป็นมา ความมุ่งหวังของท้องถิ่นที่มีต่อการผลิตพลเมืองในอนาคต ซึ่งจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สารการเรียนรู้ท้องถิ่นศึกษา และกิจกรรมการเรียนรู้ท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพได้

จากแนวคิดหลักสูตรเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นมวลประสบการณ์เพื่อชุมชนที่เกิดขึ้นจากการวิเคราะห์หลักสูตรแม่บท เพื่อใช้ปรับหรือออกแบบหลักสูตรขึ้นมาเสริมหลักสูตรแกนกลางระดับชาติและเป็นการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนที่ท้องถิ่นและชุมชนทุกมิติได้ร่วมกันพัฒนาขึ้นมา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการ

สอนให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของชุมชนเชิงพื้นที่และชุมชนจินตนาการที่ได้รังสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมายและเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่พึงประสงค์ของนักเรียนทุกคน (Mangkhang, 2017) เป็นการโอนอำนาจของส่วนกลางให้กับท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการออกแบบหลักสูตร และเปิดพื้นที่ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรจะต้องร่วมมือกันของสถานศึกษา ผู้เชี่ยวชาญ และชุมชนเพื่อให้ได้หลักสูตรที่ตอบสนองต่อเชิงพื้นที่อย่างแท้จริง (Facer, 2009) แนวคิดของหลักสูตรเชิงพื้นที่ในยุคหลังสังคมดิจิทัลมิใช่เพียงแค่การยึดความรู้ที่เป็นท้องถิ่นตามมุมมองท้องถิ่นนิยม (Localism) หากแต่ยังหมายถึงหลักสูตรควรมีการนิยามความหมายใหม่เพื่อให้ท้องถิ่นรู้จักตนเอง เข้าใจในอัตลักษณ์ของตนเอง สามารถประสานระหว่างความเป็นท้องถิ่นกับความเป็นสากลได้เป็นอย่างดี ซึ่งหลักสูตรสามารถเชื่อมต่ออัตลักษณ์ของท้องถิ่นกับประเด็นสังคมโลกหรือนักคิดหลังสมัยใหม่เรียกว่า “โลกาภิวัตน์ท้องถิ่น” ที่สามารถยืดหยุ่นหรือปรับตัวกับกระแสโลกาภิวัตน์ได้ และยังสามารถรับรองหรือแทรกแซงแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ไร้พรมแดน ระหว่างกระแสการพัฒนาภายนอกกับท้องถิ่นที่จะมีผลต่อการแปรสภาพท้องถิ่นไปสู่ความเป็นโลกาภิวัตน์ท้องถิ่นได้อีกด้วย

ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ส่วนสำคัญคือการตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น การมีความหมายกับผู้เรียน เนื้อหาหลักสูตรสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน การพัฒนาและการใช้หลักสูตรโดยจัดทำแผนการสอนและสื่อการเรียนรู้ที่ปรับจากหลักสูตรแกนกลางให้ตรงกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงแนวทางการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การสอนให้นักเรียนได้คิด ได้ลงมือปฏิบัติจริงจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย การสอนบูรณาการเนื้อหาสาระที่จำเป็นต่อชีวิตและสังคมรวมทั้งการวัดและประเมินผล ด้วยวิธีการที่หลากหลาย (The National Primary Education Commission, 1999) นอกจากนี้ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญและความจำเป็นที่ทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและสนองความต้องการของสังคมที่ใช้หลักสูตรนั้นๆ โดยเหตุนี้หากหลักสูตรที่สร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายสำหรับใช้ในชุมชนแห่งหนึ่งแห่งใด โดยเฉพาะก็ย่อมจะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้มากที่สุด (Bunsong and Phetsom, 2013) หลักสูตรท้องถิ่นจึงเปรียบเสมือนแบบแผนสำคัญในการผลิตพลเมืองที่มีคุณภาพที่สอดคล้องกับสภาพบริบทของชุมชน

จากการศึกษาประวัติศาสตร์นครหริภุญไชยพบว่า เมืองโบราณหริภุญไชย ซึ่งปัจจุบันนี้ตั้งอยู่ในจังหวัดลำพูนที่ปรากฏในหลักฐานหรือเอกสารโบราณ เช่น จามเทววงศ์ ชินกาลมาลีปกรณ์ มูลศาสนา หรือพงศาวดารโยนก ว่าเป็นเมืองของชุมชนที่นับถือพระพุทธศาสนาที่มีมาแล้วตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 13 (Sanjit, 2009) พัฒนาการของหริภุญไชยเป็นพัฒนาการครั้งสำคัญของชุมชนโบราณในแอ่งที่ราบเชียงใหม่ลำพูน คือ การเข้าสู่สังคมเมืองที่มีขนาดใหญ่และมีการจัดระเบียบสังคมซับซ้อนมากยิ่งขึ้น กำเนิดเมืองหริภุญไชยนับเป็นสัญลักษณ์ของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งใหญ่ที่นำความเจริญรุ่งเรืองให้เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในภาคเหนือ (Chanrang, 2016) ประวัติศาสตร์นครหริภุญไชยจึงเป็นภาพสะท้อนพัฒนาการของอารยธรรมที่สำคัญของไทยในอดีตที่ยังตกทอดผ่านวิถีคิดและวิถีการดำรงชีวิตของชาวหริภุญไชยมาจนถึงปัจจุบัน

ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดลำพูน ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาปี พ.ศ.2561-2565 จำนวน 5 ประเด็น ดังนี้ 1) เมืองที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Eco City) 2) เมืองหัตถ นวัตกรรม

สร้างสรรค์ (Creative Craft Innopolis) 3) เมืองเกษตรสีเขียว (Green Agricultural City) 4) เมืองจุดหมายปลายทางแห่งการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์วัฒนธรรม (Cultural Experience Destination) และ 5) เมืองแห่งคุณภาพชีวิต (Quality of Life) ทั้งนี้ การพัฒนาเชิงพื้นที่บนรากฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นและความยั่งยืนเชิงนิเวศ (Heritage and Green Ecosystem) เป็นการมุ่งพัฒนาเมืองและชนบทเข้มแข็ง บนรากฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นและความยั่งยืนเชิงนิเวศ เป็นการยกระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเชิงพื้นที่ทุกระดับ อีกทั้งเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดกลไกการแก้ปัญหาและการพัฒนา ในเชิงพื้นที่ด้วยเครือข่ายภาคประชาสังคม เพื่อสนับสนุนสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยมาตรฐานการศึกษาในระดับสากล และเพื่อสนับสนุนการสืบสานและต่อยอดภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น (Lamphun Provincial Office, 2020)

ด้วยเหตุนี้คณะคณะผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาเพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้แก่เยาวชน ครู บุคลากรทางการศึกษา ประชาชนในจังหวัดลำพูน และผู้ที่สนใจศึกษา การจัดทำหลักสูตรการศึกษาท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือที่จะส่งเสริมให้จังหวัดลำพูนกลายเป็นนครแห่งทุนทางวัฒนธรรม และเป็นการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงาม เพื่อส่งเสริมให้จังหวัดลำพูนเป็นเมืองมรดกโลกทางวัฒนธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
- 2) เพื่อพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหริภุญไชย สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed Methodology) โดยการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบประเมิน นำเสนอผลการศึกษาในแบบพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพประกอบการสังเคราะห์ข้อมูลและการบรรยาย

ขั้นตอนที่ 2 ประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบไปด้วย 2 กลุ่มเป้าหมายหลักคือ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลความต้องการในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นและ 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร รวมทั้งสิ้น 35 คน ซึ่งคณะผู้วิจัยทำการคัดเลือกตัวอย่างเพื่อให้สะดวกแก่การเก็บข้อมูลและเพื่อให้ได้ข้อมูลจากตัวอย่าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลความต้องการในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30คน

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้มีคุณวุฒิทางการศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษา หรือปฏิบัติการสอนในสถานศึกษามากกว่า 5 ปี จำนวน 5 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วย

1) แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเรื่อง ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชย

2) แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชย เพื่อใช้สำหรับการตรวจสอบคุณภาพองค์ประกอบ และเนื้อหาของหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) การศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร (Documentary Study) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ วารสาร ทั้งที่เป็นทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบกรวิเคราะห์ประเด็นการศึกษา

2) การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Field Study) แบ่งเป็น 2 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์สภาพการณ์ (Situational Analysis) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียน โดยมีเครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเรื่อง ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชย

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา (Design and Development) เป็นการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ตรวจสอบคุณภาพและหาความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้น โดยผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร โดยมีเครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชย

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลเชิงคุณภาพ คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายการศึกษาโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ (Interpretation) ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ เพื่อสรุปประเด็นตามกลุ่มข้อมูลและวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูล

2) ข้อมูลเชิงปริมาณ คณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากแบบประเมิน มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติที่สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างมีความเหมาะสม เป็นการวิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยการแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ จะวิเคราะห์ผลเป็นค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรภาคประชาสังคม ชุมชน และสถานศึกษา มีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาเป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้สะท้อนถึงความต้องการของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา มรดกทางวัฒนธรรม และบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์อยุธยา เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่มีความน่าสนใจ เหมาะแก่การนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน อีกทั้งยังเหมาะสมกับนักเรียนที่จะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนของตน และช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดสำนึกรักในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ห่วงแหนและตระหนักถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ในชุมชนของตน

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา โดยคณะผู้วิจัยพัฒนาตามกรอบแนวคิด “วิธีการเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม (Area-based Approach to Participatory Curriculum Development: PAR-ABCD) ที่คณะผู้วิจัยสังเคราะห์ขึ้น ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) บทนำและความมุ่งหมายของหลักสูตร 2) สารการเรียนรู้ท้องถิ่นตามกลุ่มสาระการเรียนรู้แกนกลาง 3) สารการเรียนรู้ท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา 4) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ระดับท้องถิ่น โดยแบ่งเนื้อหาการเรียนรู้ออกเป็น 7 หน่วยการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ประวัติความเป็นมา: รากเหง้าหละปูน
- 2) หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การเมืองการปกครอง: ตะกอนปูนปกครองจะไฉ
- 3) หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ภูมิศาสตร์: ไปเขียนฮู้ท้องถิ่น
- 4) หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 ศิลปวัฒนธรรม: ดินแดนป่าเวณีเก่า
- 5) หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 บุคคลสำคัญ: เล่าเรื่องบุคคลสำคัญ
- 6) หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 แหล่งท่องเที่ยว: จวนกันมาแอ่ว
- 7) หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 อาชีพสำคัญ: แล้วไปดูอาชีพทำกิน

ทั้งนี้จากผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร พบว่า มีความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยาตามตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1. รายละเอียดการประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครศรีอยุธยา

รายการประเมิน	$\bar{x}$	SD	การแปลผล
1. หลักสูตรท้องถิ่นมีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น	4.70	0.45	เหมาะสมมากที่สุด

2. หลักสูตรท้องถิ่นสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ มาตรฐาน และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551	4.70	0.46	เหมาะสมมากที่สุด
3. หลักสูตรท้องถิ่นมีกิจกรรมที่ตอบสนองการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	4.43	0.79	เหมาะสมมาก
4. หลักสูตรท้องถิ่นมีจัดการการเรียนรู้มีกิจกรรมหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.62	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
5. หลักสูตรท้องถิ่นมีเป้าหมายและแนวทางในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองเข้มแข็งให้นักเรียน	4.59	0.60	เหมาะสมมากที่สุด
6. หลักสูตรท้องถิ่นมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อเทคโนโลยีพื้นบ้านมาพัฒนาเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เชิงปฏิบัติการ	4.57	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
7. หลักสูตรท้องถิ่นมีการนำเสนอแนวทาง วิธีการ และขั้นตอนแก่สถานศึกษาในการนำไปใช้	4.43	0.70	เหมาะสมมาก
8. หลักสูตรท้องถิ่นมีการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลายเหมาะสมกับธรรมชาติวิชา และการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเป็นพลเมืองเข้มแข็ง	4.35	0.59	เหมาะสมมาก
9. หลักสูตรท้องถิ่นมีกระบวนการพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ท้องถิ่นต้องการให้เกิดในตัวนักเรียน	4.40	0.60	เหมาะสมมาก
10. หลักสูตรท้องถิ่นมีเนื้อหาครอบคลุมประวัติศาสตร์นครหรือภูมิภาคในทุกระดับที่เหมาะสมกับการเรียนรู้	4.35	0.53	เหมาะสมมาก
เฉลี่ยรวม	4.51	0.57	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่าความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหรือภูมิภาคเฉลี่ยรวมมีความเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า หลักสูตรท้องถิ่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดจำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ 1) หลักสูตรท้องถิ่นมีเป้าหมายในการพัฒนาการศึกษาของท้องถิ่นที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.70$) 2) หลักสูตรท้องถิ่นสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ มาตรฐาน และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ($\bar{X} = 4.70$) 3) หลักสูตรท้องถิ่นมีจัดการการเรียนรู้มีกิจกรรมหลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ($\bar{X} = 4.62$) 4) หลักสูตรท้องถิ่นมีเป้าหมายและแนวทางในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองเข้มแข็งให้นักเรียน ($\bar{X} = 4.59$) 5) และหลักสูตรท้องถิ่นมีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและสื่อเทคโนโลยีพื้นบ้านมาพัฒนาเป็นนวัตกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์เชิงปฏิบัติการ ($\bar{X} = 4.57$) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีข้อค้นพบสำคัญของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นว่าเป็นวิธีการเชิงพื้นที่ (Area-based Approach) ที่มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม (Participatory Curriculum Development: PAR-ABCD) ที่ได้จากการสังเคราะห์แนวคิดของชรินทร์ มั่งคั่ง (2560) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1. ขั้นตอนวิธีการเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม (Area-based Approach to Participatory Curriculum Development: PAR-ABCD)

ที่มา: คณะผู้วิจัยสังเคราะห์จากแนวคิดของ Mangkhang (2017)

ขั้นที่ 1 A: Analysis การวิเคราะห์ เป็นการวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของหลักสูตรแกนกลางการศึกษากับบริบทท้องถิ่นด้วยการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นผ่านการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในความต้องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และครูภูมิปัญญา จากนั้นทำการกำหนดยุทธศาสตร์ วิสัยทัศน์ มาตรฐานและตัวชี้วัดหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ 2 B: Brainstorming การระดมพลังสมอง เป็นกระบวนการสกัดองค์ความรู้สังคมศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่นผ่านการศึกษาเอกสาร งานวิจัย หลักฐาน และตำนานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น และเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลในท้องถิ่น เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้สังคมศึกษาในมิติประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมกับท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 C: Creative การสร้างสรรค์ เป็นการออกแบบและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามองค์ประกอบที่กำหนด และสร้างแบบเรียนและคู่มือการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับท้องถิ่น โดยท้องถิ่นสามารถมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ให้ข้อเสนอแนะในส่วนต่างๆ ของหลักสูตรท้องถิ่น หลักจากนั้นทำการประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรท้องถิ่นโดยผู้เชี่ยวชาญ และปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่น แบบเรียนและคู่มือการจัดการเรียนรู้ก่อนนำไปทดลองใช้ในสถานศึกษา

ขั้นที่ 4 D: Distribution การขยายผลการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ในสถานศึกษา ระหว่างการทดลองใช้จะมีการสังเกตการสอนแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) ร่วมกับผู้บริหาร ครู และคณะผู้วิจัย ระยะที่ 2 การประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ผ่านการสัมภาษณ์ สอบถามและสนทนากลุ่มผู้บริหาร ครูและนักเรียน จากนั้นวิเคราะห์ผลประเมินผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่น และสรุปผลการประเมินการทดลองใช้หลักสูตรท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ชุมชน และสถานศึกษามีความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชยเป็นอย่างมาก เนื่องจากประวัติศาสตร์นครทริภุญไชยเป็นเนื้อหาที่มีความน่าสนใจ เหมาะแก่การนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชน อีกทั้งยังเหมาะสมกับนักเรียนที่จะได้เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชนของตน และช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดสำนึกรักในประวัติศาสตร์ท้องถิ่น หวงแหวนและตระหนักถึงคุณค่าประวัติศาสตร์ในชุมชนของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานของชนันท์ ธาตุทอง กล่าวไว้ว่า บริบทของท้องถิ่นในสังคมไทยมีความแตกต่างกันแต่ละท้องถิ่นที่มีความรู้บางอย่างที่อยู่ใกล้ตัวซึ่งสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของแต่ละท้องถิ่นเองโดยองค์ความรู้นั้นสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมได้ เช่น ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีหรืออาชีพในท้องถิ่นเนื่องจากมีเนื้อหาที่จำเพาะและสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนนั้น ๆ จึงสามารถนำมาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุสู่การเป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของชุมชนและตรงตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกันของสถานศึกษาและนโยบายของหลักสูตรการศึกษาในระดับชาติ โดยการจัดสร้างหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับสถานศึกษาสามารถดำเนินการโดยให้ฝ่ายต่าง ๆ ทั้งโรงเรียน ผู้ปกครอง ราษฎรในท้องถิ่น นักธุรกิจชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูล ความคิดเห็น และแง่มุมที่หลากหลาย ครอบคลุมเรื่องสำคัญที่ผู้เรียนในท้องถิ่นควรรู้และมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง (Thadtong, 2007) นอกจากนี้สำลี ทองริ้ว ได้เสนอว่า หลักสูตรท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของลักษณะเฉพาะของชุมชน มองที่ผลกระทบของหลักสูตรและระบบการศึกษาในสถานศึกษาที่มีต่อชุมชนและท้องถิ่น (Thongthew, 2001) และกรมวิชาการยังให้ข้อสังเกตว่าหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ต้องเป็นมวลประสบการณ์ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติและคุณภาพการดำรงชีวิตโดยใช้ทรัพยากรท้องถิ่น (Academic Department, 1997) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของอุดม เขยกิจวงศ์ที่กล่าวว่าหลักสูตรท้องถิ่นมีความสำคัญต่อวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลในชุมชนและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีความจำเพาะและมีความสำคัญมากเพราะในแต่ละท้องถิ่นย่อมมีสภาพที่แตกต่างกันออกไป เช่น สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทรัพยากร เศรษฐกิจ สังคมอันมีผลต่อความต้องการและเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่นนั้น ๆ ในการนำหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรจากส่วนกลางที่มีลักษณะกว้าง มีการกำหนดจุดมุ่งหมายเป็นค่านิยมทางการศึกษา มากกว่าแนวปฏิบัติที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนระดับท้องถิ่น จึงจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาหรือปรับหลักสูตรเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่นของตน รวมทั้งการได้รับประสบการณ์ตรงกับชีวิต สภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมที่แท้จริงและการเปิดโอกาสให้ผู้ใช้หลักสูตรได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรด้วย (Choiyekwong, 2002)

2. การพัฒนาและประเมินความเหมาะสมของหลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์นครทริภุญไชยโดยใช้ “วิธีการเชิงพื้นที่เพื่อพัฒนาหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม (Area-based Approach to Participatory Curriculum Development: PAR-ABCD)” ซึ่งหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 5 ประการ ได้แก่ 1) บทนำและความมุ่งหมายของหลักสูตร 2) สารการเรียนรู้ท้องถิ่นตามกลุ่มสาระการเรียนรู้แกนกลาง 3) สารการเรียนรู้ท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครทริภุญไชย 4) กิจกรรมการเรียนรู้ และ 5) การวัดและประเมินผล การเรียนรู้ระดับท้องถิ่น โดยแบ่งเนื้อหาการเรียนรู้ออกเป็น 7 หน่วยการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับประวัติศาสตร์นครทริภุญไชย วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี และอัตลักษณ์ในด้านต่างๆ ของนครทริภุญไชย ซึ่งผลการประเมินหลักสูตรท้องถิ่นโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ผลการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานของรัตนะ บัวสนธ์ที่เสนอว่า การพัฒนาหลักสูตรเพื่อใช้เป็นเครื่องมือกำกับทิศทางการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและแต่ละสถาบันหรือหน่วยงานทางการศึกษานั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมจะเข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในแง่ของการได้มาซึ่งข้อมูลที่น่าไปประกอบการตัดสินใจพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรสถานศึกษาที่สถานศึกษาชั้นพื้นฐานต้องเป็นผู้ดำเนินการพัฒนาขึ้นใช้จัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทของชุมชนนั้น ๆ (Buason, 2013) นอกจากนั้นธารง บัวศรีได้เสนอว่า หลักสูตรท้องถิ่นควรระบุถึงองค์ประกอบหลักของการสร้างหลักสูตรว่าจะต้องประกอบไปด้วย หลักการ จุดมุ่งหมาย โครงสร้าง คำอธิบาย รายวิชา ขอบข่ายเนื้อหา เวลาเรียน แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผล และการประเมินผลและแผนการสอน ส่งผลให้หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์นครทริภุญไชยมีความเหมาะสมที่จะสามารถนำไปใช้ได้จริงในสถานศึกษา (Buasri, 1999) ซึ่งสอดคล้องกับงานของภาชิต สุโพธิ์ได้กล่าวถึง การให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ เข้ามามีบทบาทในการจัดการสอนแก่ผู้เรียน เนื่องจากชุมชนมีความใกล้ชิดจึงเป็นสื่อการเรียนรู้ ที่ดีที่จะถ่ายทอดมุมมองและประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี และนอกจากด้านเนื้อหาสาระแล้ว การให้คนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการสอนผู้เรียนจะได้ทราบ และสัมผัสกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับสภาพสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่แนวทางการแก้ไขปัญหา ตลอดจนนำไปสู่จิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน (Supho, 2004) ทั้งนี้ณรงค์ศักดิ์ ศรีวิสัยได้เสนอว่าการจัดการเรียนรู้ในเนื้อหาของภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนเป็นเรื่องใกล้ตัวที่นักเรียนในชุมชนควรต้องรู้ โดยในกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วม ชาวบ้านเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เองก็รู้สึกภูมิใจ ดีใจที่สามารถสร้างประโยชน์ให้กับชุมชนและดีใจที่มีผู้มาสืบทอดภูมิปัญญา นอกจากนี้การฝึกให้นักเรียนได้รู้และสามารถปฏิบัติงานผลงานด้านภูมิปัญญา หรือเข้าใจในวัฒนธรรมชุมชน ก็ทำให้ชุมชนเกิดการยอมรับความสามารถในตัวนักเรียน อันเป็นผลดีต่อการดำรงชีวิตในชุมชนอย่างเข้าใจในวัฒนธรรมและกลายเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมได้ต่อไป (Sriwilai, 2002) โดยผลประเมินความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญได้ชี้ให้เห็นว่า หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพที่จะสามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองเข้มแข็งให้กับนักเรียนมัธยมศึกษาของจังหวัดลำพูนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานของชรินทร์ มั่งคั่งที่ได้เสนอว่า อุดมคติของหลักสูตรสังคมศึกษาจึงเป็นคุณค่าขององค์ความรู้ที่รัฐนำไปใช้ในการ

ปลูกฝังให้มีความเป็นพลเมืองที่สมบูรณ์ โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือการเตรียมพลเมืองที่พึงประสงค์สู่สังคมโลก และในการจัดการศึกษาที่ "เน้นการพัฒนาพลเมืองเข้มแข็ง" นั่นก็คือจะต้องพัฒนาหลักสูตรและนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติที่มุ่งประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนเกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่แท้จริง เกิดเรียนรู้อย่างมีความสุขโดยผ่านกระบวนการที่เป็นไปตามธรรมชาติ เติบโตตามศักยภาพ และสนองความแตกต่างของผู้เรียนแต่ละบุคคล (Mangkhang, 2017) ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดของจิตพิสัย เชื่อรัตนพงษ์ ที่เสนอว่า ทรัพยากรท้องถิ่นโดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือภูมิปัญญาชาวบ้านในชนบทของไทยมีอยู่มากมายและมีค่าบ่งบอกถึงความเจริญมาเป็นเวลานาน หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถนำเอาทรัพยากรท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ประโยชน์ได้ แต่หลักสูตรระดับท้องถิ่นสามารถบูรณาการเอาทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านทั้งหลายมาใช้ในการเรียนการสอนไม่ว่าด้านอาชีพ ทัศนคติ พฤติกรรม เศรษฐกิจ การแสดง วรรณกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งมีผลทำให้ผู้เรียนได้รู้จักท้องถิ่นของตน เกิดความรักความผูกพันกับท้องถิ่นของตน และสามารถใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการประกอบอาชีพได้ (Chuaratanaphong, 1996)

สรุป

หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์นครทริภูมิไชยเป็นคุณค่าขององค์ความรู้สังคมศึกษาที่นำมาใช้ในการจัดการศึกษาที่มีหลักการมุ่งเน้นให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วม เป็นการเน้นย้ำถึงการปฏิรูปการเรียนรู้และการปฏิรูปหลักสูตรในสถานศึกษาจะต้องตระหนักร่วมกันว่า ชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อท้องถิ่นและนำไปสู่การสร้างพลเมืองที่พึงประสงค์ นอกจากนั้นยังต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลกที่มีความรอบรู้และมีความรับผิดชอบ เป็นพลเมืองที่ดี พร้อมทั้งเข้าใจอัตลักษณ์ท้องถิ่นซึ่งเป็นรากเหง้าของตน และสามารถยืนหยัดอยู่ในสังคมโลกด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนอย่างภาคภูมิใจ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรมีการส่งเสริมการจัดทำเอกสารเพื่อเป็นฐานข้อมูลประวัติศาสตร์ และสร้างสื่อการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เกิดเป็นฐานข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้นำชุมชนควรส่งเสริมให้มีความร่วมมือกันระหว่างสถานศึกษาและชุมชนในการสร้างพื้นที่การเรียนรู้ และจัดให้มีคาบเรียนศึกษาท้องถิ่นร่วมกับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง ประวัติศาสตร์นครทริภูมิไชยในระดับประถมศึกษา การศึกษาสำหรับผู้พิการ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เสมอภาคและเท่าเทียม

2.2 ควรวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่บูรณาการเนื้อหาสาระในวิชาสังคมศึกษาสำหรับนักเรียนชาติพันธุ์ในจังหวัดลำพูน

2.3 ควรศึกษาผลการใช้หลักสูตรท้องถิ่นประวัติศาสตร์นครหรือภูโยชัยที่ส่งเสริมการเรียนรู้ในสังคมหลังดิจิทัลสำหรับนักเรียนในจังหวัดลำพูน

References

- Academic Department. (1997). *Local wisdom and management in primary and high school*. Bangkok: Academic department ministry of education.
- Buasri, T. (1999). *Curriculum: Design and Development*. Bangkok: Thanarat.
- Buason, R. (2013). *Qualitative research of education*. Bangkok: V. PRINT (1991) COMPANY LIMITED.
- Bunsong, K., & Phetsom, N. (2013). *Development of Local Curriculum emphasize on ASEAN*. Phetchaburi: Phetchaburi Rajabhat University.
- Chanrang, T. (2016). A study of the state and conservation of archaeological. Sites in camadevivamsa scripture. *Journal of Graduate Research*, 7(1), 137-151.
- Chobyod, S. (2019). Local history for sustainable and consolidated local development. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 12(2), 115-138.
- Choiekewong, A. (2002). *Local curriculum: strategic reformation of education*. Bangkok: Krung Thana Phatthana.
- Chuaratanaphong, J. (1996). *Curriculum development: principles and practices*. Bangkok: Aline Press.
- Education Council Secretariat. (2017). *The national education plan 2017-2036*. Bangkok: Prickwan Graphic.
- Facer, K. (2009). *Towards an area-based curriculum: Manchester curriculum literature review*. London: Royal Society for the Arts, Manufacture and Commerce.
- Lamphun Provincial Office. (2020). *Lamphun development plan 2017-2022 repeat edition in 2020*. Lamphun: Lamphun Provincial Office.
- Mangkhang, C. (2017). *Ideology: social studies curriculum for all*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Ministry of education. (2002). *Guide to learning management for social studies, religion and culture*. Bangkok: Organization for the delivery of goods and supplies.
- _____. (2010). *National Education since 1999*. Bangkok: Kurusapa Printing Ladphrao.
- National Economic and Social Development Board. (2017). *National Economic and Social Development Plan vol 12 2017-2021*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Thadtong, K. (2007). *Development of Local Curriculum*. Bangkok: Kasame Printing.

- The National Primary Education Commission. (1999). *National Education 1999*. Bangkok: The Printing House of the Teachers' Council.
- Thongthew, S. (2001). *Community strength: a case of community for improve local curriculum*. Bangkok: Center development of education faculty of education, Chulalongkorn University.
- Sanjit, K. (2009). *Ancient Haripunjaya based on archaeological evidence*. Nakhon Pathom: Silpakorn University.
- Sriwilai, N. (2002). *Developing local curriculum on Karen Cloth Weaving subject for the lower secondary classroom at Mae Tuen Wittayakom school, Omkoi district, Chiang Mai province*. (Doctoral Dissertation). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Supho, P. (2004). *Using natural learning resources in school area for developing learning about natural and environment conservation*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Wittayapak, C. (2003). *History of the contestation for access to resources of Nan people*. Bangkok: The Thailand Research Fund.

ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต*

The Result of Research-Based Learning on the Course "Curriculum Development" for Students in the Bachelor of Education Program

สุวัฒนา สงวนรัตน์

Suwattana Sanguanrat

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Faculty of Education, Thepsatri Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: suwattana25@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานในรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่เรียนใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และ 3) ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ประชากร คือนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป และสาขาวิชาคณิตศาสตร์ ที่เรียนในภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 55 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน จำนวน 10 แผน แบบประเมินผลงานของผู้เรียนและเกณฑ์การประเมิน และแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยด้วยรูปแบบกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียว สอบก่อนและหลังเรียน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบสมมติฐานด้วย t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาพรวมแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.56/80.83 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนโดยใช้ การวิจัยเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน; การพัฒนาหลักสูตร; หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต

*Received January 31, 2021; Revised April 3, 2021; Accepted April 21, 2021

Abstract

The aims of this research were to 1) construct and evaluate the efficiency of research-based learning (RBL) lesson plans on the course, “Curriculum Development,” 2) compare the students’ learning achievement before and after implementing RBL, and 3) evaluate the students’ satisfaction towards RBL. The population comprised 55 general science and mathematics majors in the Bachelor of Education Program during the 2nd semester of the academic year 2019. The research instruments consisted of 10 RBL lesson plans, an evaluation form on students’ learning achievement, evaluation criteria and a questionnaire of students’ satisfaction RBL lesson plans. This study implemented a one-group pretest-posttest design. Data were analyzed in terms of percentage, mean, standard deviation. The research hypotheses were tested using dependent t-test.

The results revealed that: 1) the efficiency of the RBL instruction was at 80.56/80.83 in accordance with the standard criteria set. 2) The students’ learning achievement after implementing RBL was higher than that before implementing it ($p < .05$), and 3) The students were satisfied with the RBL instruction at the highest level ($\bar{x} = 4.65$)

Keywords: Research-Based Learning (RBL); Curriculum Development; Bachelor of Education Program

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 และมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ได้กำหนดผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา (Desired Outcomes of Education : DOE Thailand) หมายถึง คุณลักษณะของคนไทย 4.0 ที่ตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยคนไทย 4.0 จะต้องดำรงความเป็นไทยและแข่งขันได้ในเวทีโลก นั่นคือเป็นคนดี มีคุณธรรม ยึดค่านิยมร่วมของสังคมเป็นฐานในการพัฒนาตนให้เป็นบุคคลที่มีคุณลักษณะ 3 ด้าน 1) เป็นผู้มีความเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อก้าวทันโลกยุคดิจิทัลและโลกในอนาคต และมีสมรรถนะ (competency) ที่เกิดจากความรู้ ความรอบรู้ด้านต่าง ๆ มีสุนทรียะ รักและประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาไทย มีทักษะชีวิตเพื่อสร้างงานหรือสัมมาอาชีพ บนพื้นฐานของความพอเพียงความมั่นคงในชีวิต และคุณภาพชีวิตที่ดีต่อตนเอง ครอบครัวและสังคม 2) เป็นผู้มีความทักษะทางปัญญา ทักษะศตวรรษที่ 21 ความฉลาดดิจิทัล (digital intelligence) ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะข้ามวัฒนธรรม สมรรถนะการบูรณาการข้ามศาสตร์ และมีคุณลักษณะของความเป็นผู้ประกอบการ เพื่อร่วมสร้างสรรค์ และพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีหรือสังคม

เพิ่มโอกาสและมูลค่าให้กับตนเอง และสังคม 3) เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น รู้ถูกผิด มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยและพลโลก มีจิตอาสา มีอุดมการณ์และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชาติ บนหลักการประชาธิปไตย ความยุติธรรม ความเท่าเทียม เสมอภาค เพื่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน และการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและประชาคมโลกอย่างสันติ (Office of the Education Council, 2019)

จากมาตรฐานการอุดมศึกษา ในมาตรฐานที่ 1 ด้านผลลัพธ์ผู้เรียน (1.1) เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และความรอบรู้ด้านต่าง ๆ ในการสร้างสัมมาอาชีพความมั่นคงและคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยเป็นผู้มีคุณธรรม ความเพียร มุ่งมั่น มานะ บากบั่น และยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ ดังนั้นด้านการเรียนการสอนของสถาบันอุดมศึกษาต้องกระตุ้นให้เกิดความแข็งแกร่งในด้านการเชื่อมโยงการวิจัยกับการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการศึกษามีคุณภาพสูงขึ้น เพราะมีศักยภาพในการใช้การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาการปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนในสถาบันอุดมศึกษาการจัดการศึกษาในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนจากที่เน้นเนื้อหาไปสู่การพัฒนาผู้เรียนในทุก ๆ ด้านอย่างสมดุลกัน ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระทักษะการปฏิบัติในวิชาชีพ ทักษะกระบวนการคิด ทักษะในการแก้ปัญหา คุณธรรมจริยธรรม และการพัฒนาเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพของบัณฑิตให้บรรลุตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ 5 ด้านหลัก (Office of the Higher Education Commission, 2009) ประกอบด้วย ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ทักษะทางปัญญา ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข และการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สอดคล้องกับแนวคิดของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน รวมทั้งเป็นการบ่มเพาะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ซึ่งจะเป็พื้นฐานสำคัญของการเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการวิจัยชั้นนำในระดับชาติและระดับสากล ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดไว้ในหมวด 4 มาตรา 24 (5) กล่าวถึง การจัดการกระบวนการเรียนรู้ ความว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งผู้สอนผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน ดังจะเห็นว่าการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research-Based Learning หรือ RBL) เป็นเรื่องสำคัญสำหรับการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ทำให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการเรียนรู้อันเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ Sinlarat (2012) กล่าวว่า “เทคนิคการสอนเชิงสร้างสรรค์ เป็นเทคนิคการสอนที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีลักษณะเชิงสร้างสรรค์นั่นคือ เป็นการสอนเพื่อให้ผู้เรียนทำวิจัยได้เอง ให้ผู้เรียนรู้จักแก้ปัญหา รู้จักคิดวิเคราะห์ ตลอดจนทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง การสอนที่เน้นการวิจัยถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของระดับปริญญาตรี เพราะเป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ด้วยตัวของผู้เรียนเองอย่างแท้จริง เป็นการทดสอบความสามารถทางการเรียนรู้ด้วยตนเอง อีกทั้งเป็นการพัฒนากระบวนการแสวงหาความรู้ที่ผู้เรียนได้พัฒนาและสร้างขึ้นในตัวของเขา อันจะพาไปสู่คุณภาพของบัณฑิตที่พร้อมสำหรับสังคมฐานความรู้ต่อไปในอนาคต”

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน (Research Based Learning : RBL) เป็นการได้มาซึ่งความรู้ที่ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในแต่ละสาขาและกระบวนการวิจัยยังทำให้มีการวางแผนเตรียมการดำเนินการอย่างเป็นระบบจนค้นพบความจริง สร้างความรู้ใหม่ที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ นอกจากนี้การวิจัยได้พัฒนาคุณลักษณะให้ผู้วิจัยต้องการคิดวิเคราะห์มีความคิดสร้างสรรค์ การวิจัยเป็นเครื่องมือในการสร้างพลังผู้ที่สามารถรู้จักตนเอง และสามารถจัดการกับตนเองและสิ่งแวดล้อมได้ถูกต้อง การวิจัยเป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยต้องคิด กระทำ และสื่อสารอย่างมีระบบโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ผู้วิจัยสามารถยืนหยัดด้วยตนเองอย่างอิสระ ซึ่งวิธีวิจัยจะปลูกฝังให้ผู้วิจัยรู้จักคิดกล้าตัดสินใจอย่างมีเหตุผลจากข้อมูลที่มีอยู่อย่างเพียงพอและจากการพิสูจน์อย่างมีหลักการ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานจึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษาวิจัย ในการดำเนินการแสวงหาความรู้ให้หรือคำตอบที่เชื่อถือได้ การนำวิจัยมาใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการแสวงหาความรู้และพื้นฐานในการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีแนวทางจัดการเรียนรู้ 4 แนวทาง คือ ครูใช้ผลการวิจัยในการเรียนการสอน ผู้เรียนใช้ผลการวิจัยในการเรียนการสอน ครูใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน และผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยในการเรียนการสอน (Khemmani, 2012) จากการสำรวจพื้นฐานความรู้เบื้องต้นของนักศึกษาโปรแกรมวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป และโปรแกรมวิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 55 คน ในรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรโดยใช้แบบทดสอบความรู้ก่อนเรียนเป็นข้อสอบแบบเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ การตรวจให้คะแนนตอบถูกให้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน พบว่า จากการประเมินด้วยการให้ทำแบบทดสอบก่อนเรียนทั้ง 2 หมู่เรียน ในภาคการศึกษาที่ 2/2562 มีนักศึกษาที่สอบไม่ผ่านวิชานี้เป็นจำนวนถึง 38 คน จากจำนวนนักศึกษา 55 คน คิดเป็นร้อยละ 69.09 และผลคะแนนของนักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งจากการวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนของนักศึกษาทุกคนพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ขาดการจดบันทึกสิ่งที่อาจารย์อธิบายเพิ่มเติมในชั้นเรียน ขาดความกระตือรือร้นในการเรียน ขาดทักษะทางด้านการคิดวิเคราะห์และการสรุปประเด็นสำคัญ นักศึกษาจึงไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้กับเนื้อหาแต่ละบทเข้าด้วยกันได้ นอกจากนี้พบว่านักศึกษายังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์คิดสังเคราะห์ สรุปประเด็นสำคัญและทักษะการนำความรู้เดิมมาเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ในการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ จึงทำให้คะแนนการสอบก่อนเรียนอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้นักศึกษาไม่สามารถสอบผ่านตามเกณฑ์ประเมินผลได้ ผู้วิจัยในฐานะผู้รับผิดชอบการสอน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตรตระหนักในความสำคัญดังกล่าวและเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนควรเน้นการวิจัยเป็นฐานในการเรียนรู้ เพราะจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์ตรงและได้มีโอกาสศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติการออกแบบการพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งได้ฝึกพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอน

นอกจากนั้นการจัดการเรียนการสอนต้องมีการดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีการประเมินประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของแผนการจัดการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นอย่างมีระบบ ผู้วิจัยจึงจัดทำวิจัย เรื่อง ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต นี้ขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร ที่เรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน ก่อนเรียนและหลังเรียน
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยในลักษณะการวิจัยเชิงกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Design) รายละเอียดและขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ทั่วไป และสาขาวิชาคณิตศาสตร์ ที่ลงทะเบียนในรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร (คศ 1101104) ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 55 คน

ตัวแปรการวิจัย ตัวแปรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

ตัวแปรอิสระ คือ การจัดการเรียนการสอนใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

ตัวแปรตาม คือ 1) ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3) ความพึงพอใจของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่มีต่อการเรียนใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

สมมติฐาน ได้แก่

1) ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 (E1/E2)

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่เรียนใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3) ความพึงพอใจของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่มีต่อการเรียนใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานอยู่ในระดับมาก

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 10 แผน

1.2 แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร

1.3 แบบประเมินผลงานผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร

1.4 เกณฑ์การประเมินผลงานผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร

1.5 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2. วิธีการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

2.1 แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 10 แผน ดำเนินการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

2.1.1 ศึกษาหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร เอกสารการเขียนแผนการจัดเรียนการสอน ทฤษฎีการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ กระบวนการวิจัย การจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2.1.2 ร่างแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานจำนวน 10 แผน

2.1.3 นำแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญดำเนินการประเมิน และปรับปรุงตามคำแนะนำ

2.1.4 จัดทำแบบแผนการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานฉบับสมบูรณ์

2.2 ข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการพัฒนาหลักสูตร มีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัย จำนวน 30 ข้อ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

2.2.1 ศึกษาหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา ของรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร เอกสารการเขียนสร้างข้อสอบปรนัย เกณฑ์การประเมินข้อสอบปรนัย

2.2.2 ร่างข้อสอบปรนัยเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการพัฒนาหลักสูตร จำนวน 30 ข้อ (ก่อนเรียนและหลังเรียน) มีเนื้อหา จำนวน 7 หน่วย รวม 10 แผน จำนวน 40 ชั่วโมง ดังนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 แผนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร มี 1 แผน จำนวน 4 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 แผนที่ 2 แนวความคิดในการจัดรูปแบบหลักสูตร

และแผนที่ 3 รูปแบบของหลักสูตรประเภทต่าง ๆ มี 2 แผน จำนวน 8 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 แผนที่ 4 มาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

และแผนที่ 5 การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551 มี 2 แผน จำนวน 8 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 4 แผนที่ 6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและองค์ประกอบของ

หลักสูตรสถานศึกษา และแผนที่ 7 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร

มี 2 แผน จำนวน 8 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 แผนที่ 8 การนำหลักสูตรไปใช้ มี 1 แผน จำนวน 4 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 แผนที่ 9 การประเมินผลหลักสูตร มี 1 แผน จำนวน 4 ชั่วโมง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 7 แผนที่ 10 ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร มี 1 แผน จำนวน 4

ชั่วโมง

2.2.3 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง คำถาม คำตอบ ความเหมาะสมของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ความยากง่าย และตัวเลือก (ข้อลวง) ของคำถามแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Item Objective Congruence) แล้วเลือกข้อสอบที่มีดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ซึ่งถือว่ามีความสอดคล้องในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ที่หาได้อยู่ระหว่าง 0.6-1.00

2.2.4 ปรับปรุงแบบวัดผลสัมฤทธิ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

2.2.5 นำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์ทั่วไป และสาขาคณิตศาสตร์ ที่ลงทะเบียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562

2.2.6 นำผลการทดลองมาวิเคราะห์รายชื่อ เพื่อตรวจสอบหาคุณภาพของแบบทดสอบและปรับปรุงแก้ไขดังนี้

2.2.6.1 ค่าความยากง่าย (Difficulty) ใช้สัญลักษณ์ p และจากผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ได้ค่าความยากง่าย ระหว่าง 0.32-0.80 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้

2.2.6.2 ค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) ใช้สัญลักษณ์ r และจากผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ได้ค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.21-0.57 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ใช้ได้

2.2.6.3 ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของคะแนนจากการทดสอบโดยใช้แบบคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder- Richardson) จากสูตร $K-R 20$ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อสอบสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล และจากผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบวัดผลสัมฤทธิ์ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.78

2.2.6.4 จัดทำข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการพัฒนาหลักสูตร ฉบับสมบูรณ์ไว้ใช้สำหรับการวิจัย

2.3 แบบประเมินผลงานของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร และเกณฑ์การประเมิน โดยมีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัย มีวิธีการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

2.3.1 ศึกษาหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร เอกสารการประเมินผลงานและเกณฑ์การประเมิน

2.3.2 ร่างประเมินผลงานและเกณฑ์การประเมิน

2.3.3 นำประเมินผลงานและเกณฑ์การประเมิน ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัด (ค่า IOC) และปรับปรุงตามคำแนะนำ

2.3.4 นำประเมินผลงานและเกณฑ์การประเมิน ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม ตรวจสอบความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของการวัด (ค่า IOC) อีกครั้งหนึ่งได้ค่า IOC เท่ากับ 1.00

2.3.5 จัดทำแบบประเมินผลงานของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร และเกณฑ์การประเมินฉบับสมบูรณ์สำหรับการวิจัย

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน มีวิธีการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

2.4.1 ศึกษาแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานฉบับสมบูรณ์

เอกสารเกี่ยวกับการประเมินความพึงพอใจ

2.4.2 ร่างแบบประเมินความพึงพอใจตามแบบ Likert คือ มาตรฐานประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อให้ครอบคลุมขั้นตอนต่าง ๆ ของการสอนตามแผนการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน

2.4.3 นำแบบประเมินความพึงพอใจ ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญดำเนินการประเมิน และปรับปรุงตามคำแนะนำ

2.4.4 จัดทำแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนตามแผนการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานฉบับสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลอง

ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2562 ใช้เวลา 40 ชั่วโมง ใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน จำนวน 10 แผนๆ ละ 4 ชั่วโมง

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ประชุมชี้แจงนักศึกษากลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับขั้นตอนการสอน กิจกรรม สื่อและแนวทางการวัดและประเมินผลการเรียนรู้

2. ให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน เก็บข้อมูลไว้สำหรับการวิเคราะห์

3. ดำเนินการสอนตามแผน เก็บข้อมูลไว้สำหรับการวิเคราะห์

4. เมื่อสอนครบแต่ละแผนให้ผู้เรียนทำแบบทดสอบหลังเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนรายแผน เก็บข้อมูลไว้สำหรับการวิเคราะห์

5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล

6. นำข้อมูลไปวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ส่วน โดยใช้สถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของเครื่องมือ

1.1 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแผนการเรียนการสอน วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.2 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของข้อสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการพัฒนาหลักสูตร วิเคราะห์โดยใช้ IOC ค่าดัชนีความยากค่าดัชนีอำนาจจำแนก ตามวิธีการของ D.R. Whitney และ D.L Sabers ค่าความเชื่อมั่นของข้อสอบปรนัยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ ใช้แบบคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder - Richardson) จากสูตร $K - R 20$ โดยใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อสอบสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.3 ข้อมูลที่ได้จากการหาคุณภาพของแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

2. ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบสมมติฐาน

2.1 ข้อมูลที่ได้จากการหาประสิทธิภาพของแผนการเรียนการสอน วิเคราะห์โดยใช้

ค่าร้อยละ และเทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2.2 ข้อมูลที่ได้จากการทดสอบสมมติฐานวิเคราะห์โดยใช้ค่าที (t-dependent)

2.3 ข้อมูลที่ได้จากการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของประชากรเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างและนำข้อมูลมาประมวลผล วิเคราะห์ค่าทางสถิติตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยดังนี้

1. สร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานในรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการเรียนการสอน

ชื่อแผนการเรียนการสอน	E_1/ E_2	ประสิทธิภาพของแผน
แผนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร	80.36/80.91	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
แผนที่ 2 แนวความคิดในการจัดรูปแบบหลักสูตร	80.18/81.09	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
แผนที่ 3 รูปแบบของหลักสูตรประเภทต่าง ๆ	80.36/80.73	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
แผนที่ 4 มาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551	80.55/80.36	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
แผนที่ 5 การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551	80.36/80.12	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
แผนที่ 6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและ องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา	80.55/80.73	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
แผนที่ 7 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร	80.36/80.55	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
แผนที่ 8 การนำหลักสูตรไปใช้	81.09/81.27	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
แผนที่ 9 การประเมินผลหลักสูตร	80.55/80.91	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
แผนที่ 10 ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร	81.27/81.64	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์
รวมเฉลี่ย	80.56/80.83	มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า โดยภาพรวมแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจะมีประสิทธิภาพ สูงเท่ากับเกณฑ์ 80/80 (E_1/E_2) โดยมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.56/80.83 เมื่อพิจารณารายแผน พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์ทุกแผน

2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่เรียนใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่เรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐานก่อนและหลังเรียน

คะแนน	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig
การทดสอบก่อนเรียน	55	30	13.56	2.47	21.14	.000
การทดสอบหลังเรียน	55	30	23.82	2.24		

จากตารางที่ 2 พบว่าคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้ของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่เรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐานก่อนและหลังเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่กำหนดไว้ โดยคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้หลังเรียน ($\bar{X} = 23.82, S.D. = 2.24$) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้ก่อนเรียน ($\bar{X} = 13.56, S.D. = 2.47$)

3. ประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน

ตารางที่ 3 ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐานจำแนกตามรายแผน

ชื่อแผนการเรียนการสอน	ระดับความพึงพอใจ		ระดับความพึงพอใจ
	$\bar{X}$	S.D.	
แผนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร	4.71	0.45	มากที่สุด
แผนที่ 2 แนวความคิดในการจัดรูปแบบหลักสูตร	4.45	0.50	มาก
แผนที่ 3 รูปแบบของหลักสูตรประเภทต่าง ๆ	4.67	0.47	มากที่สุด
แผนที่ 4 มาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551	4.71	0.45	มากที่สุด
แผนที่ 5 การจัดการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551	4.58	0.49	มากที่สุด
แผนที่ 6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและ องค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา	4.76	0.42	มากที่สุด
แผนที่ 7 การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร	4.60	0.49	มากที่สุด
แผนที่ 8 การนำหลักสูตรไปใช้	4.73	0.44	มากที่สุด
แผนที่ 9 การประเมินผลหลักสูตร	4.69	0.46	มากที่สุด
แผนที่ 10 ปัญหาและแนวโน้มในการพัฒนาหลักสูตร	4.60	0.49	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.65	0.15	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 จะเห็นว่า ระดับความพึงพอใจของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่มีต่อการเรียน โดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65, S.D. = 0.15$) เมื่อพิจารณาเป็นรายแผนพบว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับ คือ แผนที่ 6 กระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและองค์ประกอบของหลักสูตรสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.76, S.D. = 0.42$) แผนที่ 8 การนำหลักสูตรไปใช้ ($\bar{X} = 4.73, S.D. = 0.44$) แผนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาหลักสูตร ($\bar{X} = 4.71, S.D. = 0.45$) และแผนที่ 4 มาตรฐานหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ($\bar{X} = 4.71, S.D. = 0.45$)

องค์ความรู้ใหม่

การได้จัดการเรียนการสอนที่นำเอาการวิจัยมาเป็นเครื่องมือในการสอน โดยเป็นการจัดกิจกรรมที่ กระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการวิจัยมาแก้ปัญหาหรือแสวงหาคำตอบ โดยผู้เรียนได้รับการพัฒนาทักษะการคิด (Thinking skills) ทักษะการแก้ปัญหา (Problem solving and resolution skills) ทักษะการบริหารจัดการ เวลา (Time management skills) ทักษะการสื่อสาร (Communication skills) ทักษะประมวลผล และ ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning skills) ซึ่งผลจากวิธีการสอน RBL จะช่วยสร้างให้ผู้เรียนมี ทักษะการแสวงหาความรู้ เกิดคุณลักษณะ ใฝ่รู้ มีความคิดสร้างสรรค์ เกิดการเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต โดยมีครู เป็นผู้แนะนำหรือผู้อำนวยการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้นแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน มี ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน
2. ขั้นแนะนำวิธีการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้
3. ขั้นสืบค้นและศึกษาวิเคราะห์
4. ขั้นอภิปรายและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
5. ขั้นสรุปองค์ความรู้

โดยผู้สอนจำเป็นต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ด้วยกลยุทธ์การสอน เทคโนโลยี และนวัตกรรม การศึกษาที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดและสร้างสรรค์ผลงานเพื่อแก้ปัญหาและสร้างองค์ความรู้ ใหม่ได้ด้วยตนเองและสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายการ เรียนรู้ได้ด้วยศักยภาพของตนเองอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต โดยภาพรวมมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.56/80.83 เมื่อพิจารณารายแผนพบว่า มี ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ทุกแผน ทั้งนี้เพราะในการพัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัย เป็นฐานได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยศึกษาวิธีการ กระบวนการและผลงานวิจัยแล้วนำมาวิเคราะห์หาจุด พัฒนา นอกจากนั้นจากการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบใช้วิจัยเป็นฐานทำให้ผู้เรียนมีโอกาสคิดวิเคราะห์ และ

สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง มีโอกาสปฏิบัติจริงทำให้รู้ เข้าใจและจำสิ่งที่เรียนรู้ได้อย่างดี และมีการแจ้งผลการเรียนรู้หลังเรียนแต่ละเรื่องให้ทราบ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจและเห็นคุณค่าของการเรียนมากขึ้น นอกจากนั้นในการสอนผู้สอนได้พยายามจัดหรือลดองค์ประกอบที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเหน็ดเหนื่อย เคร่งครัด และไม่สุขสบายออกไป เช่น อำนวยความสะดวกในการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำกิจกรรม จึงส่งผลให้ในระหว่างที่เรียน ผู้เรียนต่างก็เข้าใจในเรื่องที่เรียนได้ดี ในระดับเท่ากันเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นเมื่อการสอนผ่านไปและกลับมาประเมินอีกครั้งก็พบว่าผู้เรียนต่างก็ยังคงมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนในระดับดีเท่ากับเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Teesuka (2013) ที่ได้ทำวิจัย เรื่องการพัฒนาแบบการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน วิชาการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาวิชาชีพรู ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนา ที่มีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการวิเคราะห์ ขั้นตอนออกแบบและพัฒนา ขั้นการนำไปใช้ และการประเมินผล ผลการวิจัย พบว่า แบบการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานมีประสิทธิภาพเท่ากับเกณฑ์ คือ มีคะแนนระหว่างเรียนเท่ากับ ร้อยละ 80 และคะแนนร้อยละของหลังเรียนเท่ากับ ร้อยละ 83.56 หรือ E_1/E_2 เท่ากับ 80.00/83.56 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การวิจัยเป็นฐานสามารถช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ และเข้าใจในระหว่างเรียนแต่ละเรื่องได้อย่างดี คือ จำนวนร้อยละ 80 ของผู้เรียนทั้งหมด และหลังเรียนก็ยัง ทำให้ผู้เรียนสามารถทำข้อสอบหลังเรียนได้ในระดับดีอีกถึงร้อยละ 83.56 ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yamareng (2017) ที่ได้ทำวิจัย เรื่องการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการสอนอิสลามศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา 2559 ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัย เป็นฐาน รายวิชาการพัฒนา หลักสูตรและการสอนอิสลามศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา 2559 โดยภาพรวมมีค่ากับ 80.43/80.45 เมื่อพิจารณารายแผน พบว่า มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์ทุกแผน ซึ่งสอดคล้องกับคิตต์ (Kidd, 1973 Cited in Suwat Watanawong, 2001) ที่เสนอแนะว่าผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีขึ้นถ้าทราบผลของการเรียนในทันทีทันใด

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่เรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เพราะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐานช่วยให้ผู้เรียนได้รู้กระบวนการวิจัยและได้ความรู้ในศาสตร์ไปพร้อมๆ กัน ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงเผชิญเหตุการณ์จริง มีโอกาสสร้างสรรค์ผลงานจากกระบวนการคิด การทำงานกลุ่ม การทำงานที่เป็นระบบ สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง มีโอกาสใช้กระบวนการวิจัยในการแก้ปัญหา ค้นหาคำตอบจากการสืบค้น และวิเคราะห์ข้อมูลได้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewkongpan (2017) ที่พบว่า ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้วิจัยเป็นฐานในรายวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการเรียนรู้ของนักศึกษาหลังได้รับการจัดการเรียนรู้แบบใช้วิจัยเป็นฐานในรายวิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนสูงกว่านักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 Khamdit (2014) ที่ว่าข้อดีของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยคือ ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการวิจัย และได้ความรู้ในศาสตร์ งานวิจัยของ Teesuka (2013) ที่ได้ทำวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบ

การเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน วิชาการพัฒนาหลักสูตร สำหรับนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งเป็นการวิจัยและพัฒนา ที่มีขั้นตอนการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการวิเคราะห์ ขั้นตอนออกแบบและพัฒนา ขั้นตอนนำไปใช้และการประเมินผล ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ คือ ผู้เรียนมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรของนักศึกษาอยู่ในระดับสูงมาก และนักศึกษามีความคิดเห็นว่า เห็นด้วยต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ วิจัยเป็นฐานทุกด้าน โดยด้านที่เห็นด้วยมากที่สุด คือ การใช้คำถามกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดองค์ความรู้ด้วยตนเองและรองลงมา คือ การส่งเสริมให้วางแผนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และงานวิจัยของ Yamareng (2017) ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร และการสอนอิสลามศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา 2559 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการสอนอิสลามศึกษา ที่เรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ความพึงพอใจของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร ที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์ผลของการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานจากงานวิจัยและเอกสารต่างๆ และออกแบบการสอนโดยคำนึงถึงจิตวิทยาการเรียนรู้สำหรับผู้ใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewkongpan (2017) ที่ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา 1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น 2) ความพึงพอใจของนักศึกษาโดยใช้วิจัยเป็นฐาน (RBL) ในรายวิชาวิทยาศาสตร์ท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นฐาน ทำให้นักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความตั้งใจในการเรียน มีความสนใจใฝ่เรียนรู้ มีการค้นคว้าสืบค้นข้อมูล มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาคำตอบ มีการทำงานเป็นทีม มีการวางแผนการทำงานที่เป็นระบบ มีความสามัคคีภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม นักศึกษามีความพึงพอใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐาน นอกจากนั้นยังพบว่าหลังศึกษาโดยใช้การวิจัยเป็นฐานนักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ (25 คะแนน จากคะแนนเต็ม 50) งานวิจัยของ Viphatphumiprathes (2014) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลของการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานที่มีต่อความรู้เรื่องวัฒนธรรมอาเซียนของนักศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบความรู้เรื่องวัฒนธรรมอาเซียนของนักศึกษาระหว่างก่อนและหลังการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน 2) เปรียบเทียบความรู้เรื่องวัฒนธรรมอาเซียนของนักศึกษา ระหว่างกลุ่มที่เรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานและกลุ่มที่เรียนรู้แบบปกติ และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐาน โดยออกแบบงานวิจัยเชิงทดลองแบบกลุ่มควบคุมและการทดสอบก่อนและหลังทดลอง ผลการวิจัยพบว่า 1) นักศึกษาที่เรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานมีความรู้เรื่องวัฒนธรรมอาเซียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 2) นักศึกษาที่เรียนรู้โดยใช้วิจัยเป็นฐานมีความรู้เรื่องวัฒนธรรมอาเซียนสูงกว่านักศึกษาที่เรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยความสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้

วิจัยเป็นฐานในภาพรวมที่ระดับค่อนข้างสูง และงานวิจัยของ Yamareng (2017) ได้ทำวิจัยเรื่องการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการสอนอิสลามศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนอิสลามศึกษา 2559 ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรและการสอนอิสลามศึกษา ที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการวิจัยเป็นฐานโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานเป็นการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ ทำให้เกิดความร่วมมือในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นอย่างดี

สรุป

ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตรสำหรับนักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิตมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานในรายวิชาการพัฒนาหลักสูตร ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน รายวิชาการพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต โดยภาพรวมมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.56/80.83 เมื่อพิจารณาแผน พบว่า มีประสิทธิภาพสูงเท่ากับเกณฑ์ทุกแผน 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่เรียนใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่เรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน พบว่า ผู้เรียนรายวิชาการพัฒนาหลักสูตรที่มีต่อการเรียนโดยใช้แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน โดยภาพรวมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ก่อนดำเนินการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานผู้สอนต้องศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรคำอธิบายรายวิชาที่จะนำมาสอนให้เข้าใจ และเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมสามารถใช้สอนโดยใช้วิจัยเป็นฐานได้

1.2 ผู้สอนควรศึกษากระบวนการวิจัย รูปแบบและวิธีการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานให้เข้าใจอย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 ผู้สอนควรมีการวิเคราะห์หลักสูตรว่าได้กำหนดวิธีการสอนใดไว้บ้าง และวางแผนการวิจัยและพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกัน เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

2.2 การนำผลการวิจัยไปขยายผลเพื่อสอนในรายวิชาอื่น ๆ ควรให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้โดยมีการจัดอบรมเพื่อจัดการความรู้ และให้คำแนะนำแก่ผู้สอนเกี่ยวกับแนวทางที่จะทำให้การสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐานให้ประสบความสำเร็จและข้อพึงระมัดระวังในการวิจัย

2.3 ผู้สอนควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่ไปด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม รวมทั้งควรมีการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

References

- Kaewkongpan, D. (2017). *Research Based Learning: RBL in the local science courses Lampang Rajabhat University*. Retrieved February, 15, 2020 from <http://www.3.ru.ac.th>.
- Kidd, J. R. (1973). *How Adults Learn*. New York: Association Press.
- Khamdit, S. (2014). Research – Based Learning (RBL) in Higher Education. *Suthiparithat journal*, 28, 10-21.
- Khemmani, T. (2012). *Pedagogical Science: Knowledge for effective learning process*. (13rd ed.). Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.
- Office of the Education Council Ministry of Education. (2019). *National Education Standards of 2018*. Bangkok: Publisher Type 21 Century Company Limited.
- Office of the Higher Education Commission. (2009). *Thai Qualifications Framework for Higher Education*. Bangkok: Publisher of Kurusapa Printing Ladphrao.
- Phetkliang, F. (2016). *The Effects of the Use of Research - Based Learning Model in a Course of Education for Sustainable Development*. Retrieved February, 14, 2020 from <http://edujournal.bsru.ac.th/publishes/4/articles/124>.
- Sinlarat, P. (2012). *Principles and Techniques of Tertiary Education*. (3rd ed.). Bangkok: Publisher of Chulalongkorn University.
- Teesuka, P. (2013). *The development of teaching model: curriculum development course by using research-based learning approach for pre-service teachers*. Retrieved February, 14, 2020 from www.thapra.lib.su.ac.th.
- Viphatphumiprathes, T. (2014). Effects of Research-Based Learning on Undergraduate Students' Knowledge of ASEAN Culture. *Journal of Education Naresuan University*, 16(1), 54-61.
- Yamareng, U. (2017). *The Instruction by Research-Based Learning (RBL) on Curriculum and Instruction in Islamic education Course in Master of Education Program in Teaching Islamic Education 2559. Research report Yala Rajabhat University*. Retrieved February, 15, 2020 from <http://wb.yru.ac.th/bitstream/yru/450/1>.

การยกระดับคุณภาพผู้เรียนโดยการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของ
โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2*

Enhancing the quality of learners by creating A Model of Professional
Learning Community of Satee Wat Mahapruttaram Girls' School under the
Royal Patronage of her Majesty the Queen under The Secondary Education
Service Area Office 2

อาลัย พรหมชนะ

Alai Phromchana

โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี

Surasakmontree School, Thailand.

Corresponding Author's Email: alai25112505@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาองค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ 2. สร้างรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน 3. ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน และ 4. ประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน จำนวน 69 ตัวแปร สามารถกำหนดเป็น 8 องค์ประกอบและตั้งชื่อองค์ประกอบได้ดังนี้ 1) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ จำนวน 11 ตัวแปร 2) การมีส่วนร่วม รวมพลังของทีม จำนวน 16 ตัวแปร 3) การเป็นผู้นำร่วม จำนวน 23 ตัวแปร 4) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน จำนวน 4 ตัวแปร 5) การกำหนดโครงสร้างการบริหารชุมชน จำนวน 3 ตัวแปร 6) การเป็นชุมชนกัลยาณมิตร จำนวน 5 ตัวแปร 7) การติดตามผลความสำเร็จ จำนวน 3 ตัวแปร 8) การรายงานผลลัพธ์การบริหารชุมชน จำนวน 4 ตัวแปร 2. รูปแบบและแนวทางการปฏิบัติชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ และผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความคิดเห็นพ้องต้องกันว่ารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน มีความเหมาะสม 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของ นักเรียนระดับชั้น

*Received March 4, 2021; Revised April 7, 2021; Accepted April 21, 2021

มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้สูงขึ้น และมีคะแนนของผลการทดสอบทางการศึกษาขั้นพื้นฐานระดับชาติ (O-NET) ดีขึ้น และนักเรียนได้รับรางวัลในการแข่งขันระดับจังหวัด ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับประเทศ 4. ผลการประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปน้อย ดังนี้ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นไปได้ ตามลำดับ

คำสำคัญ: รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ; คุณภาพผู้เรียน; องค์ประกอบ

Abstract

The purposes of this research were to: (1) to study composition the professional learning community, (2) to develop and practice a model of the professional learning community for improving students' quality, (3) study the results of the implementation of a model of the professional learning community for improving students' quality, and (4) evaluate a model of the professional learning community for improving students' quality.

The findings were as follows: 1. The professional learning community comprised 8 factors and 69 variables and name the element were as follows: 1) learning for professional development 11 variables 2) participation unite team power 16 variables, 3) co-leadership 23 variables, 4) shared vision 4 variables, 5) setting the community administrative structure 3 variables, 6) begin a caring community 5 variables, 7) supervision of success 3 variables, and 8) reporting community management result 4 variables. 2. The model of the professional learning community for improving students' quality comprised 8 factors were as follows. The results of the examination of the suitability of the model found that all experts have agreed that the model of the professional learning community for improving students' quality of Satee Wat Mahapruttaram Girls' School under the Royal Patronage of her Majesty the Queen under The Secondary Education Service Area Office 2 were appropriate. 3. Trial results a model of the professional learning community for improving students' quality shown that learning achievements of secondary 1-6 students in 8 department subjects were increased all levels. Students had the average score of national basic test (O-NET) results were increased and students receive prizes in provincial competitions Educational Area Level and country level. 4. The overall of the model of the professional learning community for improving students' quality was at the high level, when it was considered, each aspect found that all aspects were

at the high level. The descending order was as follows: the utility, the propriety, the accuracy, and the feasibility.

Keywords: Professional learning community model; Learner quality; Composition

บทนำ

ปัจจุบันครูและบุคลากรทางการศึกษาจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้และสมรรถนะ เพื่อให้เป็นผู้ที่สามารถขับเคลื่อนกระบวนการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และ จริงจ้ง (Office of the National Education Commission, 2002) เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการที่กำหนด ไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 โดยมีงานวิจัยจำนวนมากยืนยันว่า การที่ครูมีความรู้ทักษะที่เหมาะสม รวมถึงการเตรียมครูใหม่ให้มีสมรรถนะที่ดีย่อมส่งผลโดยตรงต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (Darling Hammond, 1999 And Brookfield, Stephen, 1995) โดยแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมความเป็นมืออาชีพดังกล่าว คือ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เนื่องจากแนวคิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพนี้นับเป็นเครื่องมือสำคัญในการปฏิรูปการจัดการเรียนรู้ โดยเฉพาะการปฏิรูปการศึกษาสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะเป็นการรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ร่วมกันของครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ศึกษานิเทศก์ และนักการศึกษา บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรที่มีวิสัยทัศน์ มีคุณค่า มีเป้าหมาย และมีภารกิจร่วมกัน มีการดำเนินการเป็นทีม โดยครูเป็นผู้นำร่วมกันผลัดกันเป็นผู้นำและผู้ตามโดยมีผู้บริหารเป็นผู้ดูแลสนับสนุน เพื่อร่วมเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพเปลี่ยนแปลงคุณภาพตนเองสู่คุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญและความสุขของการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน โดยมีเป้าหมายหลักคือเพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา การจัดการเรียนการสอน พัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (Chuchart, 2017)

ผู้วิจัยได้ศึกษาผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาตามมาตรฐานสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) รอบสามของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ในปี พ.ศ. 2555 โดยนำจุดที่ควรพัฒนาที่คณะกรรมการให้ความเห็นไว้ 3 ประเด็น คือ 1) พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศและสุขศึกษาและพลศึกษา 2) ส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ให้มีศักยภาพ 3) นำผลการประเมินครูไปพัฒนาครูแต่ละคนอย่างเป็นระบบ รวมถึงข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธี การประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ด้านผลการจัดการศึกษา คือ 1) สถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ให้เต็มศักยภาพ 2) สถานศึกษาควรพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ภาษาต่างประเทศและสุขศึกษาและพลศึกษาให้สูงขึ้นด้วยการสอนซ่อมเสริมอย่างเป็นระบบ และ 3) ควรเพิ่มกิจกรรมที่เน้นเชิงปฏิบัติให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดผลงานนักเรียนทั่วถึงทุกระดับชั้นโดยจัดประกวดผลงานนักเรียน และในด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ 1) สถานศึกษาควรนำผลการประเมินไปพัฒนา

ครูรายบุคคลอย่างเป็นระบบ 2) ครูควรลดการถ่ายทอดวิชา ให้นักเรียนมีบทบาทร่วมในการเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 3) ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองโดยเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้ของตนเอง และนำผลการประเมินไปพัฒนาตนเอง จากจุดที่ควรพัฒนามวมถึงข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้น เป็นเหตุปัจจัยให้ผู้วิจัยสนใจกระบวนการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์และภาษาต่างประเทศ ซึ่งเป็นวิชาหลักในโครงสร้างของหลักสูตรและเมื่อนำผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในปีการศึกษา 2560 มาประกอบการพิจารณาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์และภาษาต่างประเทศมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ต้องให้ความช่วยเหลือครูในกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์และภาษาต่างประเทศ รวมทั้งรักษามาตรฐานในวิชาอื่นให้อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนดตามค่าเป้าหมายที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่คาดว่าจะส่งผลต่อบรรยากาศในการทำงานของครู เช่น เกิดช่องว่างระหว่างวัยของการทำงานจากข้าราชการครูอาวุโสใกล้เกษียณกับข้าราชการครูบรรจุใหม่ (Office of Nation Education Standards and Quality Assessment (Public Organisation), 2012)

จากที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัย จึงได้เลือกแนวทางในการพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะ สำหรับครูผู้สอน ทั้งนี้เพื่อให้ครูผู้สอนมีการรวมตัวกันเพื่อ ทำงานร่วมกันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพทั้งด้านวิชาชีพ และ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระและส่งเสริมให้โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีศักยภาพของชุมชน มีกิจกรรมที่เน้นเชิงปฏิบัติ (Active learning) ให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดผลงานนักเรียนทั่วถึงทุกระดับชั้น และทุกรายวิชา โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองและนำผลการประเมินไปพัฒนาตนเอง ครูลดบทบาทตนเองให้นักเรียนมีบทบาทร่วมในการเรียนรู้และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการพัฒนาครูรายบุคคลอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงศึกษาองค์ประกอบของการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ เพื่อสร้างรูปแบบและแนวทางปฏิบัติของชุมชน พร้อมทั้งศึกษาและประเมินผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
2. เพื่อสร้างรูปแบบและแนวทางการปฏิบัติชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
3. เพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
4. เพื่อประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มีการวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาในขอบเขตเนื้อหาและองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยการศึกษาเอกสารของ สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์ (2551) ณรงค์ฤทธิ์ อินทนาม (2553) สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2554) วิจารย์ พานิช (2555) ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2558) ฐานัฐ อุดมศรี (2558) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 17 (2558) วาสนา ทองทวีโยยศ (2560) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2558) Westheimer (1999) อ้างถึงใน Stoll et al, 2003) Senge (1990) Hord (1997) และ DuFour & Eaker (1998) และคนอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

1.2 ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/แหล่งข้อมูล

1.2.1 ขอบเขตแหล่งข้อมูล

1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

- ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน

- ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 2 คน

1.2.2 ขอบเขตด้านประชากร

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยศึกษาจากประชากรทั้งหมด คือ ผู้บริหาร และครูผู้สอนโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำนวน 124 คน

1.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

1.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการศึกษาองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560

ขั้นตอนที่ 2 สร้างรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

2.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยการนำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 มาสร้างรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 และสร้างคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

2.2 ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จำนวน 5 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection)

2.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่มีความเหมาะสม

2.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในสร้างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 และคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 โดยการประชุมปฏิบัติการ การนิเทศครูผู้สอน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้

3.2 ขอบเขตด้านประชากร

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยศึกษาจากประชากรทั้งหมด คือ ครูผู้สอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 124 คน และนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 2,053 คน

3.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

3.3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 ก่อนและหลังการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

3.3.2 ผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

3.3.3 ผลงานนักเรียนด้านความสามารถทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลังการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้ศึกษาและจัดทำคู่มือการใช้ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 และกำหนดระยะเวลาในการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในปีการศึกษา 2561

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

ประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

4.2 ขอบเขตด้านประชากร

ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยศึกษาจากประชากรทั้งหมด คือ ครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 จำนวน 124 คน คณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 15 คน และผู้ปกครองนักเรียน จำนวน 2,053 คน

4.3 ขอบเขตด้านตัวแปร

ผลการประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์

4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยได้กำหนดระยะเวลาในการประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ในปีการศึกษา 2561

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์เอกสาร แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจากนักการศึกษา 13 คน พบว่า วิเคราะห์ตัวแปรที่สอดคล้องกันกับนักวิชาการได้ 22 ตัวแปร และผลการวิเคราะห์จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า วิเคราะห์ตัวแปรที่สอดคล้องกันกับนักวิชาการได้ 16 ตัวแปร และ ผลการวิเคราะห์ตัวแปรจากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน พบว่า วิเคราะห์ตัวแปรที่สอดคล้องกันได้ 49 ตัวแปร และ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม:ซึ่งมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ด้านเพศผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 65.32และเพศชาย จำนวน 43

คน คิดเป็นร้อยละ 34.68 ด้านอายุผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41 – 50 ปี จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 37.57 รองลงมาคืออายุระหว่าง 31–40 ปี จำนวน 35 คน คิดเป็นร้อยละ 28.18 อายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 25.41 และอายุต่ำกว่า 31 ปี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 8.84 ตามลำดับ ด้านระดับการศึกษาผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 29.83 และระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 70.17 รวมถึงผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในภาพรวม ตัวแปรที่ศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.70 ค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.64 และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด-ต่ำสุด ของระดับมาก อยู่ระหว่าง 3.51 – 4.14 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ระหว่าง 0.80 – 1.45 มีค่าเฉลี่ยสูงสุด-ต่ำสุดของระดับปานกลางอยู่ระหว่าง 3.38 – 3.49 และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระหว่าง 1.12– 1.39 และมีผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การทดสอบ ค่า MSA ตามวิธีของ KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) มีค่าเท่ากับ .863 แสดงว่า ตัวแปรทั้ง 74 ตัวแปรของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นั้นเป็นจำนวนข้อมูลที่มีความเพียงพอและมีความเหมาะสม สามารถใช้สถิติการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) ระดับดีมาก ทั้งนี้เพราะว่าค่า KMO มีค่ามากกว่า .05 และเข้าใกล้ 1 และเมื่อทดสอบสมมติฐานด้วยการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity ซึ่งพบในลักษณะเดียวกัน คือ ค่า Chi-Square เท่ากับ 17832.315 ค่า Significance เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 จึงปฏิเสธ H_0 ยอมรับ H_1 ซึ่งแสดงว่า ค่าเมทริกซ์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ทั้ง 74 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันทำให้สามารถนำข้อมูลนี้ไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้

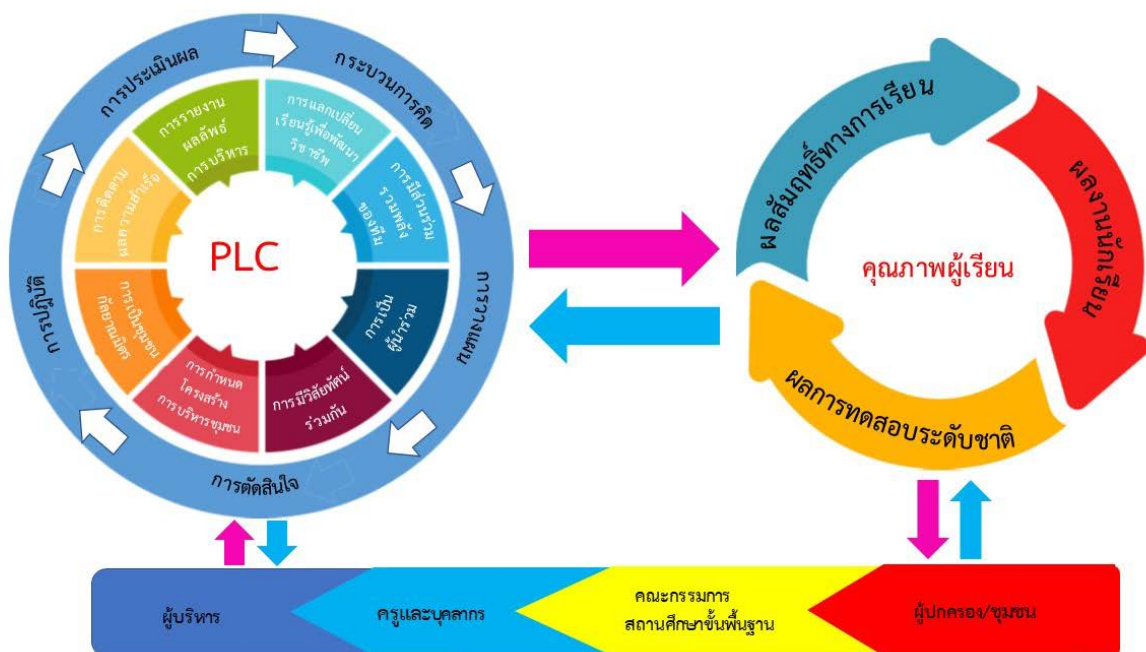
วัตถุประสงค์ที่ 2 รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน จำนวน 69 ตัวแปรสามารถกำหนดเป็น 8 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วม รวมพลังของทีม องค์ประกอบที่ 3 การเป็นผู้นำร่วม องค์ประกอบที่ 4 การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน องค์ประกอบที่ 5 การกำหนดโครงสร้างการบริหารชุมชน องค์ประกอบที่ 6 การเป็นชุมชนกัลยาณมิตร องค์ประกอบที่ 7 การติดตามผลความสำเร็จ องค์ประกอบที่ 8 การรายงานผลลัพธ์การบริหารชุมชน รวมถึงมีผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความคิดเห็นพ้องต้องกัน โดยมีความคิดเห็นว่าเป็นรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน มีความเหมาะสม โดยที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนได้ให้ข้อเสนอแนะในการนำมาปรับปรุงแก้ไขสู่การมีรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบที่มีความชัดเจนมากขึ้น และมีความเหมาะสม

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการทดลองใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 หลังการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน นักเรียนระดับมัธยมศึกษา

ปีที่ 1-6 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มขึ้นทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ มีคะแนนเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.41 และผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยทั้งระดับจังหวัด เขตพื้นที่ และประเทศและผลงานนักเรียนด้านความสามารถทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้หลังจากการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน ในงานมหกรรมความสามารถทางศิลปหัตถกรรม วิชาการ และเทคโนโลยีของนักเรียน ระดับเขตพื้นที่การศึกษา ครั้งที่ 68 ประจำปีการศึกษา 2561 โรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ได้นำตัวแทนนักเรียนเข้าร่วมการแข่งขัน และได้รับเหรียญรางวัลดังนี้ ได้เหรียญทอง 35 เหรียญ เหรียญเงิน 37 เหรียญ เหรียญทองแดง 17 เหรียญ และเป็นตัวแทนเข้าร่วมแข่งขันระดับภาค 2 รายการ รวมถึงความสำเร็จที่เกิดจากการส่งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานภายนอก รับรองความสำเร็จของครูและนักเรียน

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน ของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 มีความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.09 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.11 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.42 ความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.08 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.43 และมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.13 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.41

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2

องค์ประกอบที่ 1 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งประกอบด้วย การจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การบริหารการเรียนรู้ และพัฒนาวิชาชีพ หลักการสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศการจัดเก็บและการนำมาใช้ขององค์ความรู้ที่ดี การประชุมหาทางออกเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน การแบ่งปันบทเรียนออนไลน์สู่การปฏิบัติ เน้นหลักการ สื่อสารแบบสองทางเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกื้อกูลระหว่างกัน การสนับสนุนการเรียนรู้ของกลุ่ม และบุคคลอย่างเท่าเทียมกัน การปรึกษาหารือพูดคุยในประเด็นของการศึกษาและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง แนวคิดและข้อมูลสารสนเทศที่ทันสมัยมาปรับเปลี่ยนแก้ปัญหาและตอบโจทย์ความต้องการของนักเรียน การส่งเสริมแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีสารสนเทศ การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 2 การมีส่วนร่วม รวมพลังของทีม ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครูผู้สอน บุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหาร ร่วมคิดร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมตัดสินใจ และร่วมประเมินผล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการปฏิบัติงาน วางแผนและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างบุคคล มีการเรียนรู้ของทีม ประสานความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ที่มีวัตถุประสงค์ที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกันในการเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้ร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของนักเรียนร่วมกัน ส่งเสริมการยอมรับและความเชื่อถือไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน ทำงานแบบร่วมมือรวมพลังช่วยเหลือเกื้อกูลกันของทุกคนในการเรียนรู้และสร้างสรรค์การปฏิบัติงาน เรียนรู้ร่วมกันและการประยุกต์ใช้ความรู้ สร้างความตระหนักร่วมกันเพื่อมุ่งสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน สร้างทีมและเครือข่ายการเรียนรู้ทีมงานร่วมแรงร่วมใจ หรือร่วมมือร่วมพลัง แสวงหาความรู้ทางวิชาชีพร่วมกันและมีการวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและของงานบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม และมีแนวปฏิบัติที่ดีร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 3 การเป็นผู้นำร่วม ประกอบด้วย ผู้บริหารและครูผู้สอนเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรมในการบริหารจัดการชุมชนที่ดี ประยุกต์ใช้ความรู้ คิดอย่างเป็นระบบ ควบคุมเกณฑ์มาตรฐานการเป็นผู้นำที่ดี สนับสนุนและการแลกเปลี่ยนภาวะผู้นำ ให้อิสระแก่ครูในการพัฒนาความเป็นผู้นำของตนเองและวางแผน ประยุกต์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดประโยชน์ มีความรอบรู้แห่งตน รวบรวมความคิดสร้างสรรค์ สร้างความสัมพันธ์ มีความมุ่งมั่นแห่งตน ร่วมเป็นผู้นำ มีทักษะการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและการสื่อสารที่ดี สนับสนุนและการเป็นผู้นำร่วมกัน กระจายความเป็นผู้นำทางวิชาชีพความเป็นผู้นำที่สนับสนุนและแบ่งปัน ผู้นำทางนวัตกรรมและการวิจัย ความมุ่งมั่นเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลักการมีผู้นำที่ดีมีทักษะการคิด การคิดวิเคราะห์ การคิดแก้ปัญหา รูปแบบความคิดและมุมมองที่เปิดกว้าง มีความสนใจ เป็นผู้นำในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีความคิดสร้างสรรค์แบบกลุ่ม

องค์ประกอบที่ 4 การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน ประกอบด้วย ผู้บริหารและครูผู้สอนสร้างวิสัยทัศน์ร่วมการสร้างภาพความเชื่อมโยงและทิศทางร่วมไปสู่โรงเรียนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ มีวิสัยทัศน์เชิงอุดมการณ์ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การสร้างค่านิยมและเป้าหมายร่วมกัน

องค์ประกอบที่ 5 การกำหนดโครงสร้างการบริหารชุมชน ซึ่งประกอบด้วย โครงสร้างสนับสนุนชุมชนเงื่อนไขที่ช่วยผดุงความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ การสนับสนุนปัจจัยแวดล้อมในเชิงบวกทั้งภายในและภายนอก

องค์ประกอบที่ 6 การเป็นชุมชนกัลยาณมิตร ประกอบด้วย การเป็นชุมชนกัลยาณมิตรต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร มีหลักการมีกรรมกรชุมชนที่มีจริยธรรมและมีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี การมีวัฒนธรรมร่วมมือกันที่เน้นไปที่การเรียนรู้ และวัฒนธรรมความร่วมมือเพื่อเป้าหมายทางการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 7 การติดตามผลความสำเร็จ ประกอบด้วย ติดตามผลจากการลงมือทำและเรียนรู้จากการปฏิบัติ ติดตามผลจากการรวบรวมการค้นหา การปฏิบัติที่ดีที่สุด และสภาพปัจจุบัน หลักการสร้างเครือข่ายและการติดตามผล

องค์ประกอบที่ 8 การรายงานผลลัพธ์การบริหารชุมชน ประกอบด้วย การปฏิบัติงานแบบมุ่งผลลัพธ์ การเน้นที่ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของผู้เรียน การปฏิบัติที่มุ่งผลลัพธ์เพื่อการเรียนรู้ของนักเรียนและครู การกำหนดความผูกพันต่อเนื่องที่มุ่งการตรวจสอบผลลัพธ์

อภิปรายผลการวิจัย

1. องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 มีการนำรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเข้ามาใช้ในโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ ในช่วงระยะแรกของการนำมาใช้ เป็นมิติใหม่ของการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของครู เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวิชาชีพครูที่เหมาะสมกับยุคสมัย ประกอบกับสถานะที่บุคลากรในโรงเรียนมีข้าราชการครูอาวุโสใกล้เคียงกับข้าราชการครูบรรจุใหม่ซึ่งเกิดช่องว่างระหว่างวัยมีประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนน้อย การศึกษาองค์ประกอบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างครู และลดช่องว่างระหว่างวัย โดยใช้องค์ประกอบทั้ง 8 องค์ประกอบ ในระยะเริ่มต้นการศึกษา ดังนั้น องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ จึงควรมีความสอดคล้องกับบริบทชุมชนและบริบทของสถานศึกษาและใน 8 องค์ประกอบดังกล่าวนี้ถือว่ามีครอบคลุมภารกิจและเป้าหมายสำคัญของสถานศึกษาในการพัฒนาให้เป็นสถานศึกษาที่มีการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของวิจารณ์ พานิช (Vichan, 2011) ได้นำเสนอองค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ประกอบด้วย 1) ทีมร่วมแรงร่วมใจ 2) ภาวะผู้นำร่วม 3) การเรียนรู้พัฒนาวิชาชีพ 4) ชุมชนกัลยาณมิตรมีวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ 5) โครงสร้างสนับสนุนชุมชน

2. การสร้างและรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน มีความเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนารูปแบบ พร้อมทั้งปรึกษาผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการสร้างและพัฒนารูปแบบ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม รวมพลังของทีมแสดงออกต่อกันในการเป็นผู้นำร่วมกัน กำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เกิดเป็นบทบาทตามโครงสร้างจึงกำหนดเป็นโครงสร้างของการบริหารชุมชน ที่เป็นชุมชนกัลยาณมิตร เอื้ออาทรต่อกัน แบ่งปันประสบการณ์ ฝ่าติตตามความสำเร็จของกันและกัน ยินดีในความสำเร็จร่วมกัน รายงานผลลัพธ์การบริหารชุมชนด้วยความตั้งใจ จึงเป็นความร้อยเรียงที่เกิดจากผลของการปฏิบัติตามองค์ประกอบทั้ง 8 องค์ประกอบ ทั้งนี้การทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้นจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในการดำเนินงานจริงใน ยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาคู่มือการใช้รูปแบบเพื่อหาความเที่ยงตรงของรูปแบบโดยขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ พร้อมทั้งปรึกษาผู้เชี่ยวชาญว่าคู่มือการใช้รูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ต่าง ๆ ของการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒารามในพระบรมราชินูปถัมภ์ใช้กระบวนการเทียบเคียงสมรรถนะ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ และเชิงปริมาณ โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในการดำเนินงานจริงในยุคปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องผ่านการประเมินคุณภาพด้านความเหมาะสมของรูปแบบ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเฉลิมชาติ เมฆแดง (Chalermchat, 2015) ผลการวิจัยพบว่า ผลการรูปแบบมีความเหมาะสม

3. หลังการใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มขึ้นทุกระดับชั้น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีคะแนนเฉลี่ยผลการทดสอบระดับชาติ (O-NET) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยทั้งระดับจังหวัด เขตพื้นที่ และประเทศ และนักเรียนมีผลงานดีเด่นและได้รับรางวัลหลายรางวัล รวมถึงความสำเร็จที่เกิดจากการส่งนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานภายนอก รับรองความสำเร็จของครูและนักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนสามารถดำเนินการตามรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ครูผู้สอนมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาศักยภาพของนักเรียนให้เป็นตามเป้าหมายของโรงเรียน นักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวทางของรูปแบบ รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้ความร่วมมือกับโรงเรียนเป็นอย่างดี ส่งผลให้การดำเนินงานตามโครงการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามองค์ประกอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้เพิ่มขึ้นทุกระดับชั้น คะแนนผลการทดสอบระดับชาติ O-NET สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปองทิพย์ เทพอารีย์ (Pongthip, 2014)

4. รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาพัฒนารูปแบบ เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของ การบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในการดำเนินงานจริงในยุค ปัจจุบัน ซึ่งรูปแบบที่ได้นั้นสามารถพัฒนาเพื่อถ่ายทอดความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยใช้สื่อที่ทำให้เข้าใจง่ายขึ้น และกระชับถูกต้อง สามารถตรวจสอบเปรียบเทียบกับปรากฏการณ์จริงได้ช่วยให้ตนเองและคนอื่น เข้าใจได้ชัดเจนขึ้น โดยการพิจารณาถึงความถูกต้องและสอดคล้องกับนโยบายระดับชาติ บริบทของโรงเรียน และความสอดคล้องภายในองค์ประกอบแต่ละด้าน พิจารณาจากความครอบคลุมองค์ประกอบ การใช้ถ้อยคำ สำนวน การจัดกลุ่มหรือลำดับของเนื้อหา ตลอดจนความเหมาะสมกับสถานการณ์ พิจารณาถึงความสามารถ ในการนำไปสู่การปฏิบัติ การมีทรัพยากรเพียงพอที่จะปฏิบัติให้สำเร็จได้ ภาวะความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น และการ มีระเบียบกฎหมายที่เอื้อให้สามารถปฏิบัติตามข้อเสนอดังกล่าวได้ พิจารณาจากผลดีที่จะเกิดขึ้นต่อโรงเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา นักเรียน ผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียน ดังนั้น จึงต้องผ่านการ ประเมินคุณภาพของรูปแบบในด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของ รูปแบบซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรพล พิมพ์สอน (Surapol,2014)

สรุป

การพัฒนา รูปแบบ และอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของการบริหารจัดการชุมชนแห่ง การเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วม รวมพลังของทีมแสดงออกต่อการเป็นผู้นำร่วมกัน กำหนด วิสัยทัศน์ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เกิดเป็นบทบาทตามโครงสร้างจึงกำหนดเป็นโครงสร้างของการบริหารชุมชน ที่เป็นชุมชนกัลยาณมิตร เอื้ออาทรต่อกัน แบ่งปันประสบการณ์ เผื่อติดตามความสำเร็จของกันและกัน ยินดีใน ความสำเร็จร่วมกัน รายงานผลลัพธ์การบริหารชุมชนด้วยความตั้งใจ จึงเป็นความร้อยเรียงที่เกิดจากผลของ การปฏิบัติตามองค์ประกอบทั้ง 8 องค์ประกอบ ทั้งนี้การทดสอบหรือตรวจสอบรูปแบบนั้นจะเป็นข้อมูลเชิง ประจักษ์ โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบส่วนการ ตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในการ ดำเนินงานจริงใน ยุคปัจจุบัน ผู้วิจัยได้ทำการพัฒนาคู่่มือการใช้รูปแบบเพื่อหาความเที่ยงตรงของรูปแบบโดย ขึ้นอยู่กับลักษณะและกรอบแนวคิดซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบนั้น ๆ พร้อมทั้งปรึกษาผู้เชี่ยวชาญว่า คู่่มือการใช้รูปแบบที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ต่าง ๆ ของการบริหารจัดการชุมชน แห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒารามในพระบรมราชินูปถัมภ์ใช้กระบวนการเทียบเคียง สมรรถนะ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิง คุณลักษณะ และเชิงปริมาณ โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจให้ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ ตรวจสอบส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้ในการดำเนินงานจริงในยุคปัจจุบัน ดังนั้นจึงต้องผ่านการประเมินคุณภาพด้านความเหมาะสมของ รูปแบบ

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ดังนี้

1.1 การนำรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ไปใช้ ผู้นำไปใช้ควรศึกษารายละเอียดของรูปแบบฯ จากคู่มือการใช้รูปแบบฯ เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างละเอียดในทุกประเด็น เนื้อหาก่อนนำไปใช้ในสถานการณ์จริง

1.2 รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่สร้างขึ้นในครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้ให้ประสบความสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียน ครู นักเรียน ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแต่ละภาคส่วนมีบทบาทสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ที่สร้างขึ้นสามารถนำไปพัฒนาสถานศึกษาในสังกัดอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้

1.4 ผู้บริหารควรมีการเสริมแรง สร้างขวัญและกำลังใจ เพื่อให้ครูได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มที่ตามศักยภาพ ทั้งนี้อาจเป็นไปในรูปแบบของการให้มีโอกาสในการศึกษาต่อหรือเข้ารับการศึกษาอบรมตามโอกาสอันควร

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ผู้วิจัยควรมีการทำวิจัยหาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนสตรีวัดมหาพฤฒาราม ในพระบรมราชินูปถัมภ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

2.2 ผู้วิจัยควรมีการทำวิจัยเชิงสถิติเกี่ยวกับปัจจัยการพัฒนากิจการบริหารจัดการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่ส่งผลต่อเป้าหมายของการพัฒนาสถานศึกษา เพื่อให้มีการพัฒนาแนวทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผล และบรรลุเป้าหมาย

References

- Ministry of Education. (2008). *Handbook of basic educational institution administration as a juristic person*. Bangkok: SVG.
- Chalermchart M. (2015). *Guidelines for developing a learning community of private educational institutions*. (Master's Thesis). Educational Administration Branch, Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. Nakhon Si Thammarat.

- Chuchat P. (2015). *Professional learning community*. Bangkok: PTA
- Vijay P. (2011). *Way to create learning for students in the 21st century*. Bangkok: Tathata Plumbing Co., Ltd.
- Pongthip T. (2014). Development of a professional learning community for primary school teachers. *Silpakorn Education and Research Journal*. 6(2), 284-296.
- Surapon P. (2014). *Strategies for Developing the Quality of Learners of Schools Under the Secondary Education Service Area Office 41*. (Doctoral Dissertation). Kamphaeng Phet Rajabhat University. Kamphaeng Phet.
- Darling-Hammond. (1999). How Teacher Education Matters. *Journal of Teacher Education*. 51(3), 166-173.
- Brookfield, Stephen. (1995). *Becoming a critically reflective teacher*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.

กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย*

Marketing Strategy to Increase Competitive Advantage of Beauty Clinics in Northeast of Thailand

¹วาสนา แสงทอง และ รัชดา ภัคดียิ่ง

¹Wassana Saengthong and Ratchada Phakdeeying

¹มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

¹North Eastern University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nanasaeng1610@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์¹) เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของการดำเนินงานคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย 2) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย 3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยภายใต้การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงาม จำนวน 340 ราย เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ 17 ตัวแปร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ จำนวน ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย คือผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุไม่เกิน 30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการทำงานไม่เกิน 5 ปี และส่วนใหญ่เป็นคลินิกสาขา คลินิกเสริมความงามมีจำนวนแพทย์และพนักงานให้บริการไม่เกิน 5 คน จำนวนลูกค้าที่มาใช้บริการไม่เกิน 100 คนต่อเดือน และระยะเวลาในการดำเนินงานไม่เกิน 5 ปี 2) ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามคือส่วนประสมการตลาดบริการ การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ นวัตกรรมและศักยภาพการแข่งขันโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกปัจจัย และ 3) กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามประกอบด้วย (1) กลยุทธ์การบริหารลูกค้าสัมพันธ์: ความพึงพอใจของลูกค้า ความภักดีของลูกค้าและภาพลักษณ์ตราสินค้า (2) กลยุทธ์นวัตกรรม: นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมองค์กรและนวัตกรรมกระบวนการ (3) กลยุทธ์ส่วนประสมการตลาดบริการ: ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจำหน่าย ส่งเสริมการตลาด บุคลากร

*Received April 23, 2020; Revised May 21, 2020; Accepted June 14, 2020

ให้บริการ กระบวนการ กายภาพและผลติภาพ ผลของการวิจัยนี้ ผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามสามารถนำข้อค้นพบเป็นข้อมูลในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของธุรกิจเสริมความงาม โดยนำนวัตกรรมมาใช้ในการให้บริการเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของลูกค้า

คำสำคัญ: ส่วนประสมการตลาดบริการ; การบริหารลูกค้าสัมพันธ์; นวัตกรรม; ศักยภาพการแข่งขัน

Abstract

The purposes of this research were 1) to study status on performance of beauty clinics in Northeast of Thailand, 2) to analyze the important factors affecting increase competitive advantage of beauty clinics in Northeast of Thailand, 3) to present the marketing strategy to increase competitive advantage of beauty clinics in Northeast of Thailand, by using a quantitative research. Data for the study were collected from a sample of 340 entrepreneurs of beauty clinics. The sample size was determined based on the standard of 20 times of the 17 observable variables. The research tools used were questionnaire. The statistics used to analyze data consisted of frequency, percentage, means, standard deviation, confirmatory factor analysis and Structural Equation Model (SEM).

The research results revealed that 1) the current conditions on performance of beauty clinics in Northeast of Thailand were the majority of entrepreneurs of beauty clinics were females, mostly age not over 30 years, bachelor's degrees and work experiences not over 5 years. The majority of beauty clinics were branch clinics, the number of doctors and staff that provided service to the customers not over 5 staffs, number of customers who used the service of beauty clinics not over 100 customers per month. Moreover, duration on performance of beauty clinics not over 5 years. 2) The important factors affecting increase competitive advantage of beauty clinics were marketing mixes service, customer relation management, innovation and competitive advantage were in the high level. And 3) the marketing strategy to increase competitive advantage of beauty clinics consisted of (1) customer relation, management strategy, customer satisfaction, customer loyalty and brand image. (2) Innovation strategy: product innovation, organizational innovation and process innovation. (3) Marketing mixes service strategy: product, price, place, promotion, people, process, physical evidence and productivity. Finally, the study also indicated that the entrepreneurs of beauty clinics could use these findings to enhancing competitive advantage of beauty clinics by using innovation to serve and meet customers satisfaction.

Keywords: Marketing mix service; Customer relation management; Innovation; Competitive advantage

บทนำ

การมีบุคลิกภาพที่ดี รูปร่างหน้าตาที่พึงพอใจ เป็นการเสริมสร้างความมั่นใจในการใช้ชีวิตประจำวันให้แต่ละคน ดังนั้นความต้องการดูดี ทันสมัยและชะลอความแก่ตามวัย จึงเป็นความต้องการของผู้คนในสังคม โดยเฉพาะในสังคมเมืองที่เป็นกลุ่มวัยรุ่น วัยทำงาน หรือผู้ที่ต้องการดูแลรูปร่างหน้าตาให้สวยงามและบุคลิกภาพดีเพิ่มความมั่นใจในการออกไปสู่สังคม

ธุรกิจบริการทางการแพทย์และความงาม เป็นธุรกิจดาวรุ่งอย่างต่อเนื่องจากกระแสการให้ความสำคัญต่อการรักษาสุขภาพและดูแลความงาม ยังเป็นที่นิยมประกอบกับการบริการทางการแพทย์และความงามของไทยมีคุณภาพดี ราคาไม่แพงได้รับความนิยมจากชาวไทยและชาวต่างชาติ (The Center for Economic and Business Forecasting, University of the Thai Chamber of Commerce, 2016) จำนวนคนที่เข้ามาใช้บริการมีตั้งแต่กลุ่มนักเรียน นักศึกษา ไปจนถึงกลุ่มวัยทำงานและกลุ่มผู้สูงอายุ ส่งผลให้ผู้ประกอบการมองเห็นโอกาสและต้องการที่จะเข้ามาในตลาดเพิ่มขึ้น สิ่งก็ตามมาก็คือการแข่งขันในตลาดที่ค่อนข้างจะดุเดือดเพื่อต้องการแย่งชิงลูกค้าให้เข้ามาใช้บริการมากที่สุด ในปัจจุบันธุรกิจบริการความงามกระจายออกไปสู่ต่างจังหวัด ทั้งในส่วนของการเข้าไปเปิดตามห้างสรรพสินค้า หรือการเปิดตัวใหม่ของคลินิกเสริมความงามในรูปแบบที่มีอาคารเป็นของตนเองซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการในตลาดบริการที่หลากหลายและพฤติกรรมผู้บริโภคที่ให้การตอบรับมากขึ้น อีกทั้งมีการให้บริการที่เห็นผลรวดเร็ว ซึ่งราคามีส่วนต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ดังนั้นผู้ประกอบการต้องวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อให้ครอบคลุมความต้องการของกลุ่มลูกค้าและการรับมือกับคู่แข่งในธุรกิจ โดยมีจุดขายอยู่ที่การใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัย เน้นความเชี่ยวชาญ ความชำนาญ การของแพทย์เฉพาะทางหรือบุคลากรที่ให้บริการมาเป็นเครื่องยืนยันถึงคุณภาพของการให้บริการ การแข่งขันที่เกิดขึ้นอยู่ที่การช่วงชิงลูกค้าเป้าหมาย โดยเฉพาะการใช้โปรโมชั่นด้านราคา การลด แถม หรือเหมาจ่าย ในราคาที่คุ้มค่าเป็นการสร้างความกดดันแก่ผู้ประกอบการรายใหม่ที่จะเข้าสู่ตลาดเนื่องจากฐานลูกค้ายังไม่มาก ความเชื่อมั่นที่มีต่อคลินิกเสริมความงามและบุคลากรที่ให้บริการยังน้อย ดังนั้นต้องอาศัยการตลาดและการประชาสัมพันธ์ค่อนข้างสูง รวมไปถึงผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามที่ไม่มีการปรับกิจกรรมทางการตลาดทำให้ฐานลูกค้าไม่เติบโตและมีแนวโน้มลดลง (Kasikorn Research Center, 2015) เมื่อมีการแข่งขันทางธุรกิจสูง ผู้ประกอบการจะต้องสร้างความโดดเด่นให้กับกิจการ หรือดำเนินกิจการให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลในยุคปัจจุบันคือเป็นคลินิกเสริมความงาม 4.0 รองรับกลุ่มลูกค้าผู้สูงวัยนำเทคโนโลยีมาใช้ในการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม แนวโน้มธุรกิจสุขภาพและความงามเป็นธุรกิจที่มีอนาคตทั้งในประเทศและเอเชีย สังเกตได้จากตัวเลขการเติบโต 15-20% ทุกปี ธุรกิจความงามในประเทศไทยมีมูลค่าสูงถึง 2.5 แสนล้านบาท หากรวม 10 ประเทศในอาเซียนมีมูลค่ามากกว่า 5 แสนล้านบาทและเมื่อนำตัวเลขทั่วโลกมารวมกันจะมีมูลค่ากว่า 9 แสนล้านบาท เนื่องจากปัจจัยจากทิศทางของธุรกิจสุขภาพเป็นอนาคตของประเทศไทยและภูมิภาคเติบโตต่อเนื่อง ประกอบกับประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยในปี 2568 จะมีผู้สูงอายุ 20% นโยบายรัฐบาล

ให้ความสำคัญกับการนำนวัตกรรมเข้ามาขับเคลื่อนประเทศหรือที่เรียกว่าไทยแลนด์ 4.0 (Bangkokbiznews, 2018)

บทความวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม โดยผู้ทำการวิจัยหวังว่าผลของการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงาม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารงานและวางแผนกลยุทธ์การตลาดได้อย่างเหมาะสม เป็นผู้นำด้านตลาดความงาม นำนวัตกรรมใหม่มาให้ผู้บริโภคได้ใช้บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานภาพปัจจุบันของการดำเนินงานคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
3. เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ คลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จำนวน 498 แห่ง (Bureau of Sanatorium and Art of Healing, Department of Health Service Support, 2014) กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จำนวน 340 ราย ซึ่งได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากเกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปร (Aungsuchot, Wijitwanna & Phinyopanuwat, 2011) และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างตามที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยสร้างจากการศึกษาค้นคว้าและทบทวนวรรณกรรม รวมทั้งผ่านการทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) และการทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้สร้างและพัฒนาขึ้นมาให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรง (Content Validity) ในด้าน เนื้อหา ความหมาย ข้อความ เพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการวัด ผู้วิจัยทำการวัดความเชื่อมั่นความสอดคล้องภายในด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง (Tryout) จำนวน 30 คนผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นของประเด็นคำถามของแบบสอบถาม พบว่าแบบสอบถามผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมทั้งฉบับเป็น 0.946

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม กลุ่มผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จำนวน 340 ราย โดยสอบถามเกี่ยวกับส่วนประสมการตลาดบริการ การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ นวัตกรรมและศักยภาพการแข่งขัน ด้วยวิธีเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษา หนังสือ วารสาร บทความทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศและงานวิจัยจากต่างประเทศ อีกทั้งข้อมูลทางวิชาการที่ได้สืบค้นจากอินเทอร์เน็ต แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาต่อไป

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามดำเนินการประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามสถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนาเป็นการใช้เพื่อการอธิบายถึงคุณสมบัติหรือลักษณะของการแจกแจงข้อมูล ตัวแปรต่าง ๆ โดยกำหนดการวัดเป็นจำนวน (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้เพื่อนำมาใช้ในการอธิบายถึงลักษณะการแจกแจง และการกระจายของตัวแปรสังเกตได้ โดยกำหนดการวัดเป็นค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเป็นการนำมาใช้เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเหตุและผลของการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ผู้วิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) ปัจจัยที่มีผลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม และวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model analysis: SEM) ด้วยเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบโมเดลในงานวิจัยมีดังนี้

1) ค่าไคสแควร์ (Chi-square Probability Level: CMIN) ต้องไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 หรือ ค่า P-value ต้องมากกว่า 0.05 ค่า P-value ยิ่งมากยิ่งดี

2) ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ (Relative Chi-square: CMIN/df) หรือค่าองศาอิสระ (Degree of Freedom หรือ df) ค่า CMIN/df ต้องน้อยกว่า 3 ค่า CMIN/df ยิ่งเข้าใกล้ 0 ยิ่งดี

3) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้อง (Goodness of Fit Index: GFI) ค่าต้องมากกว่า 0.09 ค่า GFI ยิ่งเข้าใกล้ 1 ยิ่งดี

4) ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของการประมาณค่าความคาดเคลื่อน (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) ค่า RMSEA ต้องน้อยกว่า 0.08 ค่า RMSEA ยิ่งเข้าใกล้ 0 ยิ่งดี

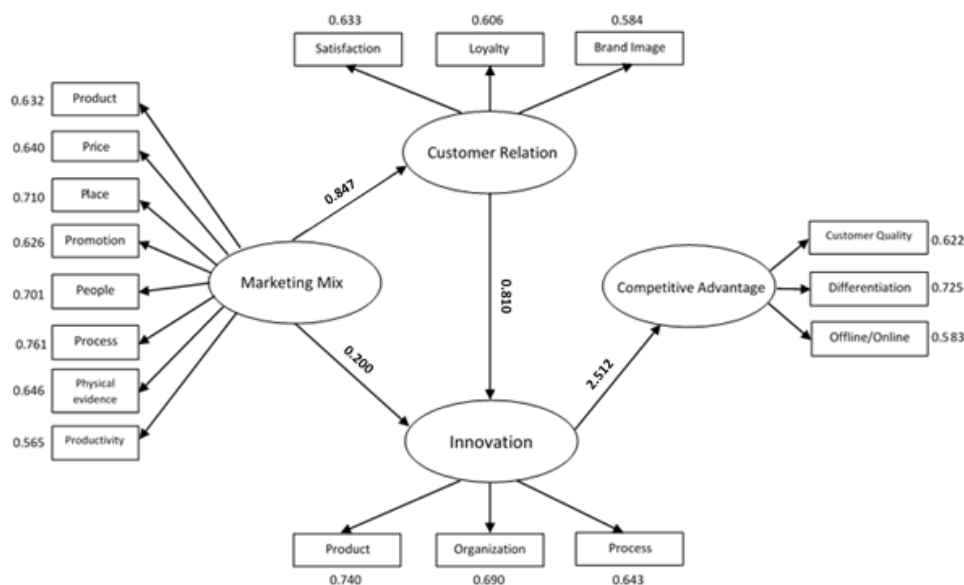

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สถานภาพปัจจุบันของการดำเนินงานคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยพบว่าผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 74.4 ผู้ประกอบการมีอายุไม่เกิน 30 ปี จำนวน 219 คน คิดเป็นร้อยละ 64.4 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี มีจำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 83.3 และผู้ประกอบการมีประสบการณ์ในการทำงานไม่เกิน 5 ปี มีจำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 67.1 โดยส่วนใหญ่ลักษณะคลินิกเสริมความงามเป็นคลินิกสาขา มีจำนวน 171 สาขา คิดเป็นร้อยละ 50.3 มีจำนวนแพทย์และพนักงานไม่เกิน 5 คน จำนวน 174 สาขา คิดเป็นร้อยละ 51.2 จำนวนผู้มาใช้บริการต่อเดือนไม่เกิน 100 ราย มีจำนวน 244 สาขา คิดเป็นร้อยละ 71.8 และส่วนใหญ่ระยะเวลาที่ได้มีการดำเนินการคลินิกเสริมความงามไม่เกิน 5 ปี มีจำนวน 239 สาขา คิดเป็นร้อยละ 70.3

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิเคราะห์ระดับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม ของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามพบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านกายภาพอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.30$ S.D. = 0.480) รองลงมาคือด้านผลิตภัณฑ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.27$ S.D. = 0.423) ปัจจัยการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านภาพลักษณ์ตราสินค้าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$ S.D. = 0.541) รองลงมาคือ ด้านความพึงพอใจของลูกค้า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.02$ S.D. = 0.487) ปัจจัยนวัตกรรมด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านนวัตกรรมกระบวนการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.20$ S.D. = 0.535) รองลงมาคือ ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$ S.D. = 0.577) ปัจจัยศักยภาพการแข่งขันด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านการตลาดออฟไลน์ ออนไลน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.22$ S.D. = 0.498) รองลงมาคือ ด้านคุณภาพการบริการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$ S.D. = 0.553)

วัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model analysis: SEM) ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model analysis: SEM) กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามที่พัฒนาขึ้นได้ สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า การทดสอบค่าไคว์-สแควร์ (Chi-square) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P = 0.104$; ≥ 0.05) และพิจารณาดัชนีกลุ่มที่กำหนดไว้ที่ระดับมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 พบว่า ดัชนี $GFI = 0.966$, $AGFI = 0.942$, $CFI = 0.992$ ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ดัชนีที่ระดับน้อยกว่า 0.05 พบว่า ดัชนี $RMR = 0.008$ และ $RMSEA = 0.024$ ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด นอกจากนี้ดัชนี $CMIN/DF$ มีค่าเท่ากับ 1.190 ซึ่งเข้าใกล้ 1 สรุปได้ว่า โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model analysis: SEM) กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามที่ได้มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังภาพที่ 1

Chi-square=108.289, df=91, p=0.104

CMIN/DF=1.190, GFI=0.966, AGFI=0.942, CFI=0.992, RMSEA=0.024,

RMR=0.008

ภาพที่ 1 โมเดลปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงาม

ตารางที่1แสดงค่าสถิติประเมินความกลมกลืนของโมเดลข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
Chi-square	$P \geq 0.05$	0.104	ผ่านเกณฑ์
CMIN/DF	เข้าใกล้ 1	1.190	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.90	0.966	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	0.942	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.90	0.992	ผ่านเกณฑ์
RMR	< 0.05	0.008	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.024	ผ่านเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง (Direct Effects: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effects: IE) และอิทธิพลรวม (Total Effects: TE)ของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงาม ตัวแปรแฝงได้แก่ ส่วนประสมการตลาดบริการ การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ นวัตกรรมและศักยภาพการแข่งขัน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรง (Direct Effects: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effects: IE) และ อิทธิพลรวม (Total Effects: TE) กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงาม

ตัวแปรผล	อิทธิพล	ตัวแปรเหตุ		
		ส่วนประสม การตลาดบริการ (MMS)	การบริหารลูกค้า สัมพันธ์ (CRM)	นวัตกรรม (IN)
การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ (CRM)	DE	0.847*	0.000	0.000
	IE	0.000	0.000	0.000
	TE	0.847*	0.000	0.000
นวัตกรรม(IN)	DE	0.200*	0.810*	0.000
	IE	0.686*	0.000	0.000
	TE	0.886*	0.810*	0.000
ศักยภาพการแข่งขัน (CA)	DE	-0.438	-1.297	2.512*
	IE	1.129*	2.036*	0.000
	TE	0.691*	0.739*	2.512*

*p<0.05

R²

= 0.812

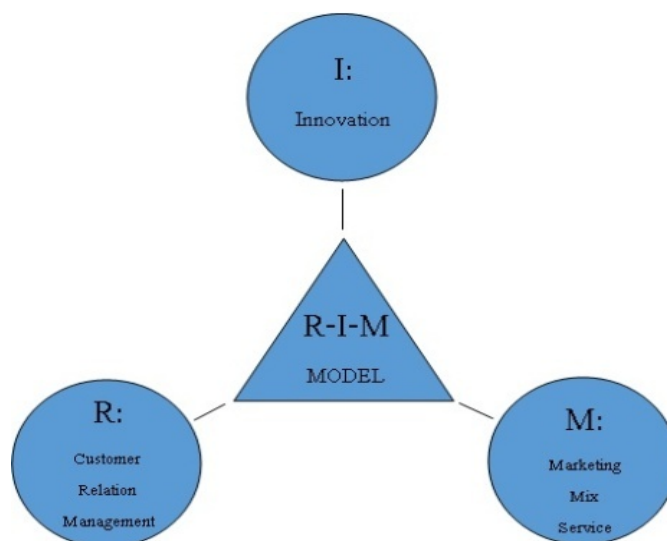
จากภาพที่ 1 และตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม โดยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม และวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง (DE) อิทธิพลทางอ้อม (IE) และอิทธิพลรวม (TE) พบว่า มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square=108.289, df=91, P-value=0.104, CMIN/DF=1.190, GFI=0.966, AGFI=0.942, CFI=0.992, RMSEA=0.024, RMR=0.008) พบว่า ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการมีอิทธิพลทางอ้อมต่อศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามโดยผ่านปัจจัยนวัตกรรมและปัจจัยการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.200 และ 0.847ตามลำดับ ปัจจัยการบริหารลูกค้าสัมพันธ์มีอิทธิพลทางอ้อมต่อศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามโดยผ่านปัจจัยนวัตกรรมค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.810 ปัจจัยนวัตกรรมมีอิทธิพลทางตรงต่อศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 2.512

เมื่อพิจารณาค่าอิทธิพลของตัวแปรสังเกตได้ทุกตัวแปร พบว่า กระบวนการให้บริการเป็นองค์ประกอบของปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามมากที่สุด มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.761 ความพึงพอใจของลูกค้า เป็นองค์ประกอบของปัจจัยการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามมากที่สุดมีค่า

สัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.633 นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ เป็นองค์ประกอบของปัจจัยนวัตกรรมที่มีอิทธิพลทางตรงต่อศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามมากที่สุดมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.740 และค่าอิทธิพลของตัวแปรสังเกตได้ของศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม มีค่ามากที่สุด คือ การสร้างความแตกต่าง มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.725 และโมเดลนี้ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้ร้อยละ 81

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยกลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ภายใต้ประเด็นเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันในการดำเนินงานของคลินิกเสริมความงาม ซึ่งมีลักษณะเป็นคลินิกสาขาพร้อมทั้งแพทย์และบุคลากรที่มีประสบการณ์ในการให้บริการ อีกทั้งปัจจัยด้านนวัตกรรม การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ส่วนประสมการตลาดบริการและศักยภาพการแข่งขัน ล้วนเป็นส่วนสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม ทำให้เกิดกลยุทธ์ใหม่ ภายใต้ชื่อ R-I-M Model มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ภาพที่ 3 กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ภายใต้ชื่อ R-I-M Model
ที่มา : โมเดลจัดทำขึ้นโดย วาสนา แสงทอง

กลยุทธ์การตลาดเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออก
เฉียงเหนือของประเทศไทย กลยุทธ์ R-I-M Model มีรายละเอียดดังนี้

R: customer Relation management

ด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์ความพึงพอใจของลูกค้า ลูกค้าได้รับความไว้วางใจ ใส่ใจในการบริการ กลยุทธ์ความภักดีของลูกค้า เกิดการแนะนำ บอกต่อ ซื้อซ้ำและกลยุทธ์ภาพลักษณ์ตราสินค้า มีภาพลักษณ์ตราสินค้าที่โดดเด่น ตราสินค้ารับรองคุณภาพจากสถาบันที่น่าเชื่อถือ

I: Innovation

ด้านนวัตกรรม ประกอบด้วย กลยุทธ์นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นำเสนอผลิตภัณฑ์ใหม่เป็นสิ่งที่ต้องการของลูกค้า กลยุทธ์นวัตกรรมองค์กร ทีมแพทย์และพนักงานมีทักษะที่สามารถคิดและปฏิบัติในเชิงนวัตกรรม และกลยุทธ์นวัตกรรมกระบวนการ มีความรวดเร็ว ทันสมัยในการให้บริการ

M: Marketing mix service

ด้านส่วนประสมการตลาดบริการ ประกอบด้วย กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์และอุปกรณ์มีมาตรฐาน กลยุทธ์ราคา ระบุราคาในการให้บริการอย่างชัดเจน กลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่าย คลินิกสังเกตเห็นได้ง่าย มีความสะอาด กลยุทธ์ส่งเสริมการตลาด ลด แลก แจก แถม ให้ส่วนลดพิเศษแก่ลูกค้า กลยุทธ์บุคลากรให้บริการ แพทย์ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการรักษา พนักงานสุภาพและยิ้มแย้มแจ่มใส กลยุทธ์กระบวนการให้บริการ ให้บริการลูกค้าทุกระดับเสมอกัน กลยุทธ์กายภาพ ตกแต่งคลินิกสวยงาม สะอาด นำใช้บริการ และกลยุทธ์ผลิตภาพ ลูกค้าเชื่อมั่นในการให้บริการที่มีคุณภาพและความปลอดภัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบว่าส่วนประสมการตลาดบริการมีผลทางบวกต่อศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามแสดงว่า เมื่อผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยเห็นว่าคลินิกเสริมความงามมีส่วนประสมการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากรให้บริการ กระบวนการ กายภาพและผลิตภาพในระดับสูง ย่อมทำให้การเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยอยู่ในระดับสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Caroline (2014) ที่ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพการแข่งขันการเติบโตของตลาด SME กรณีศึกษาผลกระทบการวางแผนทางธุรกิจและความสามารถในการตลาดในการดำเนินงานขององค์กร และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Qiong, Shiyuan and Haiying (2016) ที่ศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพทางการตลาดขับเคลื่อนศักยภาพการแข่งขันธุรกิจเกษตรในประเทศจีน พบว่า การพัฒนาศักยภาพทางด้านผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งสำคัญต่อการขับเคลื่อนด้านต้นทุนและเป็นความได้เปรียบทางด้านผลิตภัณฑ์ ด้านศักยภาพตราสินค้ามีผลทางบวกต่อผลิตภัณฑ์และศักยภาพทางการบริการ อีกทั้งศักยภาพด้านการขายและด้านราคาส่งผลต่อศักยภาพการแข่งขันด้านการบริการ

นวัตกรรมมีผลทางบวกต่อศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามแสดงว่า เมื่อคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีนวัตกรรมที่ให้บริการด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมองค์กร และนวัตกรรมกระบวนการในระดับสูง ย่อมทำให้การเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยอยู่ในระดับสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ James & John (2018) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการกระตุ้นนวัตกรรมการตลาดและศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรม

บริการสุขภาพ พบว่า เนื่องจากการแข่งขันและความต้องการของลูกค้ามีเพิ่มมากขึ้นสถานประกอบการสุขภาพและการแพทย์ต้องดำเนินการในระดับที่เหมาะสมกับความพยายามในการสร้างบทบาทที่สำคัญเพื่อบรรลุเป้าหมาย สถานประกอบการสุขภาพและการแพทย์คือผู้ให้บริการที่มีโอกาสได้ค้นพบกระบวนการทางการตลาดใหม่ ๆ ที่มีความแตกต่างและศักยภาพที่นำมาใช้ในองค์กร

ส่วนประสมการตลาดบริการมีผลทางบวกต่อการบริหารลูกค้าสัมพันธ์แสดงว่า เมื่อคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีส่วนประสมการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากรให้บริการ กระบวนการ กายภาพและผลิตภาพในระดับสูง ย่อมทำให้การบริหารลูกค้าสัมพันธ์ในระดับสูงขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Lin et al. (2010) พบว่า การที่มีการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กรผู้ผลิตและลูกค้า ไม่เพียงแต่เป็นการรักษาลูกค้าไว้ แต่ยังเป็นการกระตุ้นให้องค์กรสรรหาแนวทางที่ดีในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และการบริการ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Min, Tao and Bin (2011) พบว่า องค์กรที่ให้บริการต้องมีการปรับเปลี่ยนบนพื้นฐานการรับรู้คุณค่าของลูกค้าของยุคสมัยการพัฒนาและปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การตลาดให้บรรลุเป้าหมาย การปรับปรุงกลยุทธ์ที่แตกต่างรูปแบบกระบวนการบริการและการใช้ประสบการณ์เพื่อปรับปรุงความพึงพอใจของลูกค้าและสร้างคุณค่าให้ลูกค้าในเวลาเดียวกัน

การบริหารลูกค้าสัมพันธ์มีผลทางบวกต่อนวัตกรรมแสดงว่า เมื่อคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ด้านความพึงพอใจของลูกค้า ความภักดีของลูกค้าและภาพลักษณ์ตราสินค้าในระดับสูง ย่อมทำให้นวัตกรรมอยู่ในระดับสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Changiz (2017) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ นวัตกรรมและการดำเนินการ พบว่า การบริหารลูกค้าสัมพันธ์มีความสำคัญและมีอิทธิพลทางตรงต่อการดำเนินงานองค์กรและด้านนวัตกรรมขององค์กรในประเทศอิหร่าน และการปรับปรุงนวัตกรรมเกิดจากการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานขององค์กรดีขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Chesbrough (2003) พบว่า การเปิดรับนวัตกรรมเป็นการกระตุ้นองค์กรให้ได้ใช้ความคิดภายนอกและอีกมุมหนึ่งก็คือเป็นความคิดที่ออกมาจากภายใน อีกทั้งเป็นเส้นทางสู่การตลาดเพื่อให้องค์กรได้มองเห็นความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี

ส่วนประสมการตลาดบริการมีผลทางบวกต่อนวัตกรรมแสดงว่า เมื่อคลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีส่วนประสมการตลาดบริการด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากรให้บริการ กระบวนการ กายภาพและผลิตภาพในระดับสูง ย่อมทำให้นวัตกรรมอยู่ในระดับสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Panayides (2006) พบว่า นวัตกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนด้านผลิตภาพ ทั้งประสิทธิภาพที่ผ่านการปรับปรุงทางด้านกระบวนการและยังทำให้เกิดศักยภาพการแข่งขันด้านการผลิตและการบริการ อีกทั้งเป็นการเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดและการเข้าสู่ตลาดใหม่ในยุคที่เทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และไม่สามารถคาดการณ์ทางการตลาดได้ องค์กรจะต้องมีความสามารถด้านนวัตกรรมเพื่อหาความต้องการของตลาด และสิ่งที่ลูกค้าพึงพอใจ เพื่อคงไว้ซึ่งศักยภาพการแข่งขันในระยะยาว สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Lawson and Samson (2001) พบว่า

ความสามารถทางด้านนวัตกรรม คือ ความสามารถในการปรับเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ กระบวนการและระบบใหม่ ๆ ที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและผู้เกี่ยวข้อง

สรุป

คลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีมาตรฐานการให้บริการที่เป็นมืออาชีพโดยแพทย์เฉพาะทางที่มีความเชี่ยวชาญ พร้อมด้วยเครื่องมือและเทคโนโลยีที่ทันสมัยซึ่งปัจจัยสำคัญที่เพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงาม ได้แก่ นวัตกรรม ส่วนประสมการตลาดบริการ การบริหารลูกค้าสัมพันธ์และศักยภาพการแข่งขัน โดยคลินิกเสริมความงามควรนำนวัตกรรมมาใช้ในการให้บริการ ได้แก่ นวัตกรรมในการบริการทำให้คลินิกสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน แพทย์และพนักงาน มีทักษะที่สามารถคิดปฏิบัติในเชิงนวัตกรรม ส่วนด้านส่วนประสมการตลาดบริการ คลินิกเสริมความงามควรใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ เป็นที่ยอมรับและมีชื่อเสียง มีการแจ้งรายละเอียดราคาชัดเจนก่อนเข้ารับบริการ มีความสะดวกในการเดินทางมาใช้บริการของลูกค้า มีการจัดโปรโมชั่นต่างๆ ในแต่ละโปรแกรมการรักษา ด้านการบริหารลูกค้าสัมพันธ์ ลูกค้าที่ใช้บริการรู้สึกพึงพอใจในผลที่ได้รับจากการเสริมความงามและภาพลักษณ์ตราสินค้ามีความโดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะและด้านศักยภาพการแข่งขัน คลินิกเสริมความงามมุ่งมั่นในการให้บริการตอบสนองความต้องการของลูกค้าอย่างชัดเจน มีวิสัยทัศน์และทัศนคติในการให้บริการที่เป็นเลิศ อีกทั้งคลินิกเสริมความงามมีเว็บไซต์หลักในการติดต่อกับลูกค้า

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์

1.1 คลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยควรมุ่งเน้นด้านนวัตกรรมซึ่งมีอิทธิพลทางตรงต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันมากที่สุด ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบสำคัญ คือ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมองค์กรและนวัตกรรมกระบวนการ คลินิกเสริมความงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ควรให้ความสำคัญกับทั้ง 3 องค์ประกอบ

1.2 ควรให้ความสำคัญกับด้านส่วนประสมการตลาดบริการ ของกลุ่มผู้ใช้บริการคลินิกเสริมความงาม เพราะส่งผลทางตรงต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขัน ดังนั้นคลินิกเสริมความงามควรพิจารณาส่วนประสมการตลาดบริการเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะนำมาให้บริการกับลูกค้า

1.3 ปัจจัยด้านส่วนประสมการตลาดบริการ ของกลุ่มผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามองค์ประกอบด้านกระบวนการให้บริการ มีความสำคัญมากที่สุด ดังนั้นผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามควรเพิ่มการพิจารณาด้านกระบวนการในการบริหารจัดการเพื่อตอบสนองการให้บริการลูกค้าอย่างชัดเจน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทบทวนในครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเปรียบเทียบการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของแต่ละภาคของประเทศหรือกำหนดกลุ่มตัวอย่างของคลินิกเสริมความงามทั้งประเทศเพื่อวิจัยในภาพรวม

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงปัจจัยเหตุด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของคลินิกเสริมความงามเช่น การมุ่งเน้นด้านการตลาด เป็นต้น

2.3 ผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามหรือผู้สนใจสามารถนำผลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการทางธุรกิจและการบริการ เพื่อเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ใหม่ ในการประกอบธุรกิจได้

References

- Aungsuchot, S., Wijitwanna, S., & Phinyopanuwat, R. (2011). *Statistical Analysis for Researching on Social science and Behavioral science: LISREL program technical*. (3rd ed.). Bangkok: Charoendeemunkong Press.
- Bangkokbiznews. (2018). *Wuttisak Group confirmed Aesthetic Health Business grow continuously*. Retrieved January 26, 2018, from <http://www.bangkokbiznews.com/>
- Bureau of Sanatorium and Art of Healing. Department of Health Service Support. Ministry of Public Health. (2014). *Statistical of Private hospitals fiscal year 2014*. Retrieved May 8, 2018, from <http://www.mrd.hss.moph.go.th/>
- Caroline Tan Swee Lin. (2014). *Competitive Advantage for Fast Growth SMEs: A Study of the Effects of Business Orientation and Marketing Capabilities on Firm Performance*. Retrieved December 20, 2019, from https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-11779-9_107
- Mohammadi, C. V. (2017). Customer relationship management: Innovation and performance. *International Journal of Innovation Science*, 9(4), 374-395.
- Chesbrough, H. (2003). *Open Innovation: The New Imperative for Creating and Profiting from Technology*. Harvard Business School Press: Brighton.
- Elrod J. K., & Fortenberry J. L. (2018). *Catalyzing marketing innovation and competitive advantage in the healthcare industry: the value of thinking like an outsider*. Retrieved December 16, 2019, from <https://link.springer.com/article/10.1186/s12913-018-3682-9>
- Kasikorn Research Center. (2017). *Beauty opportunity*. Journal of Kasikorn Thai Bank. December 2017.
- Lawson, B., & Samson, D. (2001). Developing innovation capability in organisations: a dynamic capabilities approach. *International Journal of Innovation Management*, 5(3), 377-400.

- Lin, R.J., Chen, R.H., & Chiu, K.K.S. (2010). Customer relationship management and innovation capability: an empirical study. *Industrial Management & Data Systems*, 110(1), 111-133.
- Min, L., Tao, L., & Bin H. (2011). *A study on the relation among customer perceived value, customer satisfaction and customer value of service enterprises*. Retrieved November 11, 2019, from <https://ieeexplore.ieee.org/document/597437>
- Panayides, P. (2006). Enhancing innovation capability through relationship management and implications for performance. *European Journal of Innovation Management*, 9(4), 466-483.
- Yao, Q., Gong, S., & Wei, H. (2016). *Marketing Capabilities Drive Competitive Advantages: Evidence from China's Agribusinesses*. Retrieved November 12, 2019, from <https://link.springer.com/article/10.1007/s40003-016-0214-x>
- The Center for Economic and Business Forecasting. University of the Thai Chamber of Commerce. (2016). *10 outstanding business in 2017, Health continuous beauty*. Retrieved December 5, 2016, from <http://www.cbre.co.th/propertynews/>

การประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำพลั้งร่วม ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา*

A Needs Assessment to Strengthen Collective Leadership Of Thai Primary School Administrators

¹กัณฑ์ เนื่องศรี, พชรวิทย์ จันทศิริสิริ และ โกวตน์ เทศบุตร

¹Kantathee Nuangsri, Pacharawit Chansirisira and Kowat Tessaputa

¹มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Maharakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: nuangsri27@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำพลั้งร่วมของผู้บริหารโรงเรียน 2. ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลั้งร่วมของผู้บริหารโรงเรียน และ 3. ประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำพลั้งร่วมของผู้บริหารโรงเรียน ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนและผู้แทนครู จำนวน 758 คน การวิจัยมี 2 ระยะ คือ 1) การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำพลั้งร่วม ใช้การสนทนากลุ่มเพื่อวิเคราะห์ยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำพลั้งร่วม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน 2) การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลั้งร่วมของผู้บริหารโรงเรียน โดยมีเครื่องมือการวิจัย คือ แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ในส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำพลั้งร่วม โดยใช้เทคนิค Modified Priority Needs Index ในการจัดลำดับความต้องการจำเป็นขององค์ประกอบภาวะผู้นำพลั้งร่วม

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบภาวะผู้นำพลั้งร่วม มี 5 องค์ประกอบ คือ การมีวิสัยทัศน์ร่วม การเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจร่วม การสร้างทีม และการเวียนกันเป็นผู้นำ 2) ระดับสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำพลั้งร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความต้องการจำเป็นภาวะผู้นำพลั้งร่วม พบว่า ดัชนีความต้องการจำเป็นต้องได้รับพัฒนาภาวะผู้นำพลั้งร่วม เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านการเวียนกันเป็นผู้นำ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการเปลี่ยนแปลง ด้านการตัดสินใจร่วม และด้านการสร้างทีม ตามลำดับ

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ; การประเมินความต้องการจำเป็น; การเสริมสร้างภาวะผู้นำพลั้งร่วม

*Received April 18, 2020; Revised June 27, 2020; Accepted July 20, 2020

Abstract

The purposes of this research were 1) to study characteristics of collective leadership of Thai primary school administrators, 2) to study current states and desirable conditions of collective leadership of Thai primary school administrators, and 3) to analyse necessary needs in establishing collective leadership of Thai primary school administrators. The researcher used the research and development process. The representative samples were 758 persons of school administrators and teachers. There were two phrases conducted in the current study. The first phrase was designed to study characteristics of collective leadership of Thai primary school administrators and there were 7 participants involved. This was to analyse and reconfirm the characteristics of the collective leadership, employing a focus group discussion. The second phrase was developed to study current states and desirable conditions of collective leadership of Thai primary school administrators. The multi-method to be used in this research is questionnaire and focus group were the tools. Content analysis and mean ($\bar{X}$), Percentage and S.D to be used for the data analysis, the quantitative research to be used for this field and Modified Priority Needs Index (PNI).

The results revealed that: 1) there were needs of 5 characteristics of collective leadership, sharing vision, transformation, collective decision making, team building and leader exchange. 2) The overall of the desirable conditions of the collective leadership was considered “really high while the current state was just “high”. 3) For the necessary needs of the collective leadership, the results suggest that the collective leadership development program was needed, the indexes can be ranged from high to low as followings – leader exchange, sharing vision, transformation, collective decision making and team building.

Keywords: leadership; needs assessment; to strengthen collective leadership

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้เกิดการพัฒนาให้เกิดคุณภาพ เป็นหน้าที่หลักของผู้บริหารสถานศึกษาที่ต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลง ที่ต้องอาศัยกลยุทธ์ เทคนิค วิธีการ และทักษะที่เหมาะสมจำเป็นต่อการพัฒนา อย่างไรก็ตามการใช้วิธีการหรือทฤษฎีต่าง ๆ นั้นอาจไม่เกิดประโยชน์ถ้าผู้นำไม่มีความเข้าใจในตนเอง หรือผู้อื่น โดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจต่อองค์กร ความต้องการจำเป็นของผู้ตาม ในที่สุดผู้นำอาจไม่มีความสามารถในการสร้างคุณค่าให้กับผู้ตามที่เป็นส่วนช่วยสร้างอนาคตขององค์กรได้ ซึ่ง Greenleaf (2002) ได้กล่าวถึงปัญหาของ “วิกฤติภาวะผู้นำ” ที่สถาบันทางการศึกษากำลังประสบอยู่ ได้แก่ สถานศึกษา รวมไปถึงองค์กร สถาบันต่าง ๆ ที่ล้มเหลวในการสร้างเยาวชนให้มีบทบาทภาวะผู้นำใน

สังคม การมีภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยสำคัญที่จะส่งผลให้เกิดการยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชา แต่หากองค์กรใดมีผู้นำที่มีคุณลักษณะไม่เหมาะสมหรือขาดภาวะผู้นำ ย่อมส่งผลให้หน่วยงานขาดประสิทธิภาพ ผู้ตามขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และส่งผลต่อความเจริญขององค์กรได้ ซึ่งมีผู้เสนอแนวคิดไว้ว่าการพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี คือ พฤติกรรมภาวะผู้นำตามแนวคิดของ กริฟฟิธส์ (Griffiths, 1956) มุ่งองค์ประกอบ 7 ด้าน คือ ผู้นำในฐานะผู้ริเริ่ม (As an Initiator) ผู้นำในฐานะรู้จักปรับปรุงแก้ไข (As an Improver) ผู้นำในฐานะยอมรับนับถือ (As a Recognizer) ผู้นำในฐานะผู้ให้ความช่วยเหลือ (As a Helper) ผู้นำในฐานะเป็นผู้โน้มน้าวจิตใจ (As an Effective Speaker) ผู้นำในฐานะผู้ประสานงาน (As a Coordinator) และผู้นำในฐานะผู้เข้าสังคมได้เป็นอย่างดี (As a Social Man)

ปัจจุบันในสังคมไทยได้มีการพูดอย่างกว้างขวางในเรื่อง ผู้นำแนวใหม่ ซึ่งจะต้องขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาและปฏิรูปสังคมปัจจุบันสู่สังคมนวัตกรรม ซึ่งต้องอาศัย “ผู้นำในลักษณะใหม่” ที่ไม่ได้มีเพียงความรู้ความสามารถในขอบเขตความถนัดหรือความสนใจเฉพาะเท่านั้น แต่ยังต้องมีกระบวนทัศน์ใหม่ เข้าใจตนเองและเข้าใจโลกอย่างรอบด้าน มีทักษะใหม่ที่จำเป็นต่อการทำงานในสังคมที่ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีภาวะผู้นำใหม่ที่ไม่ได้นำเพียงคนเดียวแต่เชื่อมประสานกับคนอื่น ๆ เป็นภาวะผู้นำแบบร่วมกันให้มีความเข้มแข็งมากขึ้นเพื่อรับมือกับปัญหาหรือวิกฤตที่รวดเร็วรุนแรงของโลกอนาคต ภาวะการนำกระบวนทัศน์ใหม่ (New Paradigm Leadership) จึงเป็นคุณสมบัติของผู้นำที่พึงประสงค์ที่สังคมไทยต้องการ โดยเป็นภาวะความเป็นผู้นำที่เห็นคุณค่ากับศักยภาพและการพัฒนาจากภายใน (Leksharoen and Niramitchayanon, 2016)

อย่างไรก็ตามจากการจัดอันดับตามดัชนีคุณภาพการศึกษาของประเทศในกลุ่มอาเซียน โดย World Economic Forum พบว่าประเทศไทยอยู่ในลำดับที่ 6 ใน 9 ประเทศ ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการขาดภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียน จึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพการศึกษาโดยรวม เช่น ผู้บริหารสถานศึกษาขาดความรู้ ความเข้าใจ ทั้งงานการบริหารและงานวิชาการ พร้อมทั้งไม่มีภาวะผู้นำทางการบริหาร ครุไม่ไว้วางใจ ไม่ให้ความเคารพ และผู้บริหารสั่งการครุไม่ได้เท่าที่ควร ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบันให้มีคุณภาพของผู้นำในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสามารถแก้ปัญหาของสถานศึกษา เนื่องจากแนวคิดของผู้นำแบบสร้างพลังร่วมนั้น จะให้ความสำคัญ และรับรู้ถึงคุณค่า และจะให้ความเอาใจใส่ในการพัฒนาศักยภาพของผู้ร่วมงาน อีกทั้งผู้นำประเภทนี้จะมีศักยภาพที่จะสร้างบรรยากาศขององค์กร (Atmospheric Organization) ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งในการบริหาร และการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพครูและคุณภาพผู้เรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการศึกษาเพื่อหาองค์ประกอบของภาวะผู้นำพลังร่วม จากสภาพปัจจุบันและความคาดหวังด้วยการประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จึงจะเป็นประโยชน์ในการนำไปกำหนดเป็นหลักสูตรในการพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาให้มีการบริหารจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาในลำดับต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียน
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความคาดหวังภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
3. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยมีการแบ่งการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ รายละเอียดการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำแบบสร้างพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มเป้าหมายในระยะที่ 1 เพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำพลังร่วม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยจัดสนทนากลุ่มประเด็นเฉพาะ (Focus Group Discussion) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้ประเด็นคำถามในการจัดกลุ่มสนทนาประเด็นเฉพาะและแบบบันทึกผลการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มประเด็นเฉพาะจากการถอดเทป ตรวจสอบความถูกต้องจากการถอดเทปและข้อมูลที่ได้มาจากการบันทึกการสังเกตการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และจัดกลุ่มเนื้อหาจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้นำมาสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบของภาวะผู้นำพลังร่วม

ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน และผู้แทนครูผู้สอน โดยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) โดยทำการสุ่ม 3 ครั้ง ซึ่งมีขั้นตอนการสุ่มตัวอย่างดังนี้ 1) ทำการสุ่มเลือกจังหวัดในประเทศไทย โดยสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยใช้จังหวัดเป็นหน่วยของการสุ่ม แบ่งชั้นตามภูมิภาคพบว่า ภาคเหนือมี 17 จังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมี 20 จังหวัด ภาคกลางมี 26 จังหวัด และภาคใต้มี 14 จังหวัด กำหนดสุ่มจำนวนร้อยละ 20 ของภาคต่างๆ โดยการสุ่มอย่างง่ายแบบไม่ใส่คืน (Without Replacement) 2) ทำการสุ่มเลือกสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา มาจังหวัดละ 2 เขตพื้นที่การศึกษา โดยการสุ่มอย่างง่าย และ 3) ทำการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนตามสัดส่วน โดยเทียบจำนวนประชากรโรงเรียนกับตารางสำเร็จรูป (Krejcie and Morgan) จำนวน 379 โรงเรียน โดยใช้เทคนิคการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling Technique) ได้ผู้บริหารโรงเรียนและผู้แทนครูผู้สอน จากจำนวน 379 โรงเรียน ๆ ละ 2 คน รวม 758 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยนำข้อมูลที่ได้จากระยะที่ 1 มาสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียน และตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญแล้วนำไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงของครูอนุบาล การตรวจสอบความสอดคล้องของแบบสอบถาม และมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 โดย

กำหนดเกณฑ์มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.60 จากนั้น นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างต่อไป การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจัดทำกราฟวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียน โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การวิเคราะห์ดัชนีประเมินความต้องการจำเป็นใช้สูตร (Modified Priority Needs Index: PNI)

ผลการวิจัย

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการประเมินองค์ประกอบภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา จากการการสนทนากลุ่ม ประเด็นเฉพาะโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่ามี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 2) การเปลี่ยนแปลง 3) การตัดสินใจร่วม 4) การสร้างทีมงาน และ 5) การเวียนกันเป็นผู้นำ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

2.1 สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่า การเวียนกันเป็นผู้นำ อยู่ในระดับปานกลาง และการสร้างทีมงาน การตัดสินใจร่วม การเปลี่ยนแปลง การมีวิสัยทัศน์ร่วม อยู่ในระดับมาก

2.2 สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบ พบว่า การเวียนกันเป็นผู้นำ การสร้างทีมงาน การตัดสินใจร่วม การเปลี่ยนแปลง และการมีวิสัยทัศน์ร่วม อยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ดัชนีความต้องการจำเป็นต้องได้รับพัฒนาภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเรียงตามลำดับจากค่า PNI_{modified} มากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการเวียนกันเป็นผู้นำ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการเปลี่ยนแปลง ด้านการตัดสินใจร่วม และด้านการสร้างทีมงาน ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา และความต้องการจำเป็นการพัฒนาของภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 1

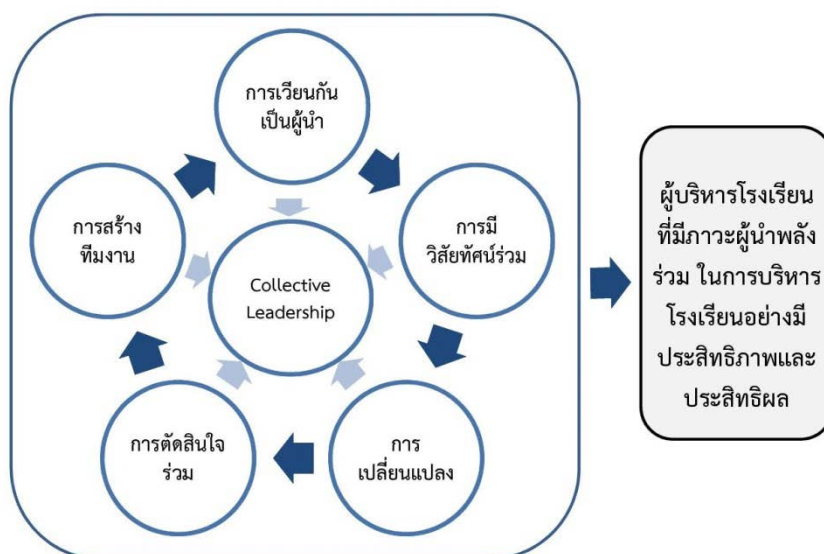
ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์ และค่าดัชนีความต้องการจำเป็นการพัฒนาของภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

ด้าน	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI	ลำดับ ความต้องการ
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ		
การมีวิสัยทัศน์ร่วม	3.68	0.38	มาก	4.58	0.46	มากที่สุด	0.24	2
การเปลี่ยนแปลง	3.74	0.33	มาก	4.59	0.46	มากที่สุด	0.23	3
การตัดสินใจร่วม	3.90	0.35	มาก	4.60	0.43	มากที่สุด	0.18	4
การสร้างทีมงาน	3.95	0.40	มาก	4.61	0.41	มากที่สุด	0.17	5
การเวียนกันเป็นผู้นำ	3.40	0.26	ปานกลาง	4.67	0.43	มากที่สุด	0.37	1
รวม	3.73	0.29	มาก	4.61	0.39	มากที่สุด		

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำหลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากทุกด้าน ยกเว้นการเวียนกันเป็นผู้นำ อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำหลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ส่วนค่าดัชนีความต้องการจำเป็น (PNI) พบว่า เมื่อเรียงค่าดัชนีความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การเวียนกันเป็นผู้นำ การมีวิสัยทัศน์ร่วม การเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจร่วม และการสร้างทีมงาน ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำหลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างภาวะผู้นำหลังร่วมให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถเพื่อให้สามารถบริหารจัดการการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล ในการร่วมทำงานกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องของเมืองสำเร็จ ก็จะเป็นผลสำเร็จที่ว่า “พวกเราทำร่วมกัน” โดยยึดถือประโยชน์ผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังแสดงในภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย COLLECTIVE MODEL

อธิบายภาพองค์ความรู้จากการวิจัย “COLLECTIVE MODEL” ดังนี้

การเวียนกันเป็นผู้นำ คือ วิธีการบริหารจัดการซึ่งเน้นทักษะและคุณลักษณะของภาวะการทำงานของกลุ่มคนซึ่งสามารถผลัดกันนำ ผลัดกันตามในแต่ละสถานการณ์ สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีม ซึ่งไม่ใช่ทีมที่มีผู้นำเพียงคนเดียวคนหนึ่งแต่เป็นทีมซึ่งอาจมีการสลับปรับเปลี่ยนผู้นำ โดยขึ้นกับธรรมชาติของงาน หรือธรรมชาติรอบข้างของงานนั้นๆ การเวียนกันเป็นผู้นำ ประกอบด้วย การปฏิบัติภาวะผู้นำ การสร้างความไว้วางใจ และวัฒนธรรมการทำงานร่วมกัน รวมถึงการเปลี่ยนการเป็นผู้นำให้กับคนอื่นๆ ในขณะเดียวกันก็สร้างความรู้สึกร่วมในบรรยากาศที่เป็นมิตร

การมีวิสัยทัศน์ร่วม คือ การแสดงออกของผู้บริหารโรงเรียนถึงการมองเห็นภาพในอนาคตขององค์กร มีเป้าหมายขององค์กรที่ต้องการจะให้เป็นไปได้อย่างชัดเจน และมีความมุ่งมั่นของทุกฝ่าย ร่วมแรงร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ร่วมกัน ประกอบด้วย คือ การสร้างวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ และการปฏิบัติตามกลยุทธ์ที่สัมพันธ์กับวิสัยทัศน์

การเปลี่ยนแปลง คือ พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีความตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง มีเจตคติที่ดีต่อการเปลี่ยนแปลง การยอมรับและสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเต็มที่ ซึ่งประกอบด้วย การสร้างแรงบันดาลใจ และการกระตุ้นทางปัญญา

การตัดสินใจร่วม คือ พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในกระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือก หนึ่ง จากหลาย ๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้ว ว่าเป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายขององค์กร ซึ่งประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการเลือกทางเลือก สารสนเทศ การสร้างความเห็นพ้องต้องกัน และเป้าหมายในการตัดสินใจ

การสร้างทีม คือ พฤติกรรมการแสดงออกของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในกระบวนการพัฒนาบุคคลที่ทำงานด้วยกัน เพื่อที่จะให้บุคคลเหล่านั้นได้เรียนรู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายของทั้งตนเอง ของกลุ่มหรือของหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล ซึ่งประกอบด้วย สร้างทีมงาน ในการก่อตั้งทีม การรวมทีม การสร้างบรรทัดฐาน การปฏิบัติงาน และการสะท้อนผลงานและการขับเคลื่อนทีม

ซึ่งการที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีภาวะผู้นำพลังร่วมซึ่งประกอบไปด้วยพฤติกรรมการเวียนกันเป็นผู้นำ การมีวิสัยทัศน์ การเปลี่ยนแปลง การตัดสินใจร่วม และการสร้างทีมงาน จะสามารถส่งผลต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายการศึกษาชาติที่ตั้งไว้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ได้ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 2) การเปลี่ยนแปลง 3) การตัดสินใจร่วม 4) การสร้างทีมงาน และ 5) การเวียนกันเป็นผู้นำ ผลการประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เพราะผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบและตัวชี้วัดภาวะผู้นำพลัง

รวมแล้วนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ประกอบผู้นำพลังร่วม จากนั้นนำไปจัดการสนทนากลุ่มประเด็นเฉพาะ (focus group discussion) เพื่อยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำพลังร่วม โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 ท่าน ร่วมกันประเมินเพื่อให้ได้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำพลังร่วม ที่มีความสอดคล้องและเหมาะสมมากที่สุดกับบริบทของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความหมายและองค์ประกอบภาวะผู้นำพลังร่วมไว้เหมือนกันและแตกต่างกันตามขอบเขตเนื้อหา ทศนคติ มุมมองและสถานการณ์ โดยแนวคิดของนักการศึกษาที่เห็นสอดคล้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ เช่น W.K. Kellogg Foundation (2007) ได้เสนอคุณลักษณะของภาวะผู้นำพลังร่วมในเอกสารชื่อ “The collective Leadership Framework: A Workbook for Cultivating and Sustaining Community Change” ซึ่งสรุปเป็นองค์ประกอบ จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรู้จักบริบทกลุ่มของตนเอง (Know Community) 2) สร้างทีมที่แข็งแกร่ง (Build a Strong Team) 3) รู้เป้าหมายชีวิตและพัฒนาตนเอง (Develop the Individual) 4) ลงมือสร้างความเปลี่ยนแปลง (Make the Change)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลังร่วมของ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chatchawaphun (2016) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Pakika (2017) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียน พบว่า สภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการศึกษาดัชนีความต้องการจำเป็นต้องได้รับพัฒนาภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เรียงตามลำดับจากค่า $PNI_{modified}$ มากไปหาน้อยได้แก่ ด้านการเวียนกันเป็นผู้นำ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการเปลี่ยนแปลง ด้านการตัดสินใจร่วม และด้านการสร้างทีมงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนมีความสามารถปรับตัวเข้ากับผู้อื่นและสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดี มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นำหลักฐานเชิงประจักษ์มาใช้ในการดำเนินงานและการตัดสินใจ เลือทางเลือกที่สามารถดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้ สร้างค่านิยมหลักและวัฒนธรรมในองค์กรที่ชัดเจน ประสานความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Yodsala (2013) ได้ทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khakhlong (2014) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำแบบมุ่งบริการของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ระดับความต้องการจำเป็น โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

สรุป

1. องค์ประกอบผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่
 - 1) การมีวิสัยทัศน์ร่วม 2) การเปลี่ยนแปลง 3) การตัดสินใจร่วม 4) การสร้างทีมงาน และ 5) การเวียนกันเป็นผู้นำ

2. สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ความต้องการจำเป็นต้องได้รับพัฒนาภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเรียงตามลำดับจากค่า PNI_{modified} มากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการเวียนกันเป็นผู้นำ ด้านการมีวิสัยทัศน์ร่วม ด้านการเปลี่ยนแปลง ด้านการตัดสินใจร่วม และด้านการสร้างทีมงาน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์ประกอบภาวะผู้นำพลังร่วมที่ได้สามารถนำไปใช้ในการกำหนดกรอบในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา

1.2 ค่าดัชนีความจำเป็นที่ได้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำพลังร่วมได้

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาองค์ประกอบและความต้องการจำเป็นการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมในตำแหน่งอื่น เช่น ครู ศึกษานิเทศก์ บุคลากรทางการศึกษาอื่น 38 ค (2) ผู้อำนวยการกลุ่มในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และศึกษาภาวะผู้นำพลังร่วมในระดับการศึกษาอื่นๆ เช่น มัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษาและระดับมหาวิทยาลัย เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวโมเดลเกี่ยวกับการพัฒนาเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมในเชิงระบบและเชิงรูปแบบ เพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม สามารถพัฒนาเสริมสร้างภาวะผู้นำพลังร่วมแก่ผู้ต้องการเข้ารับการพัฒนาได้เต็มศักยภาพ

References

- Leksharoen, A. et al. (2016). *Research Projects to Improve Social drive with Infant Mortality bring a New Paradigm to an Organisation that Performs Leadership Development Potential*. Bangkok: Mahidol University.
- Charoensiri, C. (2016). *Social Innovations that make a Difference to Health*. National Health Security Office Region 2 Phitsanulok Provincial. Retrieved May 8, 2018, from <http://hpc2.anamai.moph.go.th/momchilddata/files/innovation-4.pdf>
- Khakhleng, C. (2014). *The Development of Program to Enhance Servant Leadership of Basic Administrators*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahasarakham University. Mahasarakham.

- Greenleaf, R. K. (2002). *Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power & greatness*. Mahwah, NJ: Paulist Press.
- Griffiths, & Daniel, E. (1956). *Human Relationship in School Administrators*. New York: Appleton Century – Crofts.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Chatchawaphun, P. (2016). *Development of Program to Enhance Strategic Leadership of Secondary School Administrators*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Yodsala, S. (2013). *Development of Visionary Leadership of Primary School Administrators under The Office of Basic Education Commission*. (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Pakika, W. (2017). *Developing Creative Leadership Program for School Administrators* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Mahasarakham University. Mahasarakham.
- W.K. Kellogg Foundation. (2007). *The Collective Leadership Framework: A Workbook for Cultivating and Sustaining Community Change*. Innovation Center for Community and Youth Development. Takoma Park: Mexico.

**การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคม
เพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2***
**Development of Social-Service Instructional Model
to Encourage the Public Mind of the Grade 8th Students**

¹รุ่งโรจน์ หวังชม และ ประสงค์ สายหงษ์

¹Rungrot Wangchom and Prasong Saihong

¹มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹Maharakham University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: rwangchom@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และ 2. ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสวายจิกพิทยาคม อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ในการใช้รูปแบบจำนวน 35 คนเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ บันทึกสะท้อนคิดของนักเรียนตามรูปแบบ แบบประเมินจิตสาธารณะ นักเรียนตามรูปแบบ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) หลักการตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุนซึ่งด้านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการ 2) ลงมือปฏิบัติการ 3) การสะท้อนกลับ และ 4) จัดแสดงผลงาน 2. ผลการประเมินจิตสาธารณะของผู้เรียนตามรูปแบบ พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะโดยรวมในระดับสูง ส่วนผลการสะท้อนคิดเห็นของนักเรียน พบว่า รูปแบบการเรียนรู้มีความเหมาะสมสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้นได้

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้; จิตสาธารณะ; นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

*Received May 10, 2020; Revised July 20, 2020; Accepted March 7, 2021

Abstract

The objectives of the study were (1) to develop the instructional model involving social service in order to encourage the public mind of the grade 8th students and (2) to investigate the effectiveness of the instructional model involving social service in order to encourage the public mind of the grade 8th students. The methodology of this study consisted of 3 phases as followed: (1) to study the context, current conditions, concepts, theories, and researches relating to the instructional model in the way of social service; (2) to develop the instructional model involving social service in order to promote the public mind of the grade 8th students; (3) to investigate the effectiveness of the instructional model involving social service in order to encourage the public mind of the grade 8th students at Sa Wai Jeek Pittayakhom School in the 2nd semester in the academic year 2018. The 35 subjects were selected with purposive sampling. The tools used for collecting data were the reflexive-mind records of students conforming to evaluation form of public mind. Mean and standard deviation were employed to analyze data.

The finding showed as followed. 1. There were 6 components of the instructional model involving social service in order to encourage public mind; that is, (1) concepts and principal theories, (2) objectives, (3) procedures of the learning model, (4) social system, (5) principle of reaction, (6) support system. It was found that there were 4 main procedures of the service learning model which consisted of preparation, action, reflection and celebration. 2. The evaluation of public mind of the grade 8th students showed that the students had the public mind quality at high level. Besides, the results from reflexive-mind records showed that the instructional model was suitable for encouraging the public mind of the students properly.

Keywords: Development of Social-Service Instructional Model; Public Mind; the Grade 8th Students

บทนำ

คุณลักษณะด้านจิตสาธารณะเป็นความสนใจและพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสาธารณะ รวมถึงความเคารพห่วงใยในสมบัติส่วนรวม ซึ่งมีใช้เฉพาะครอบครัว ญาติมิตรคนรอบข้างหรือชุมชนละแวกบ้านเท่านั้น หากคลุ้มถึงบุคคลอื่นที่ไม่รู้จัก ไม่เคยพบแต่ก็รู้อยู่ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ตนสังกัด (Phra Phaisan Wisalo, 2001) จิตสาธารณะมีความสำคัญเนื่องจากว่าคนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบการพึ่งพากัน หากคนในสังคมขาดจิตสาธารณะจะมีผลกระทบหลายด้าน ได้แก่ ระดับบุคคล ครอบครัว

องค์กร ชุมชน สังคมในระดับประเทศและโลก จิตสาธารณะ เป็นคุณธรรมของพลเมืองดีและเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาสังคม (Wattanathamsiri, and Sanjohn, 2000) มีจิตสำนึกด้านความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา ด้านความรับผิดชอบต่อครอบครัว ด้านความรับผิดชอบต่อสังคม และด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง (Chantawee, Udomsak, and Sritrakarn, 2020) น้อมนำสู่การเปิดใจยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาตนเองด้านเทคโนโลยี การเปิดใจยอมรับสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว (Horsaengchai, Phra Pramote Vatagovito, and Phramaha Veerasak Abhinandavedi, 2020)

หน่วยงานทางสังคมทั้งภาครัฐและเอกชนได้ตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะเยาวชน จึงสนับสนุนให้ปลูกฝังจิตสาธารณะให้เกิดขึ้นในตัวนักเรียน ดังจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้แก่ ให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่นโดยมีจิตสำนึกในการให้และการอาสาสมัคร รวมทั้งมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและประเทศ ให้มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและต่อส่วนรวมตามสมควรแก่วัย และมาตรฐานการศึกษาของชาติได้กำหนดมาตรฐานและตัวชี้วัดไว้ว่าคนไทยต้องเป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข มีกำลังกาย กำลังใจที่สมบูรณ์ ความรู้ และทักษะที่จำเป็นและเพียงพอในการดำรงชีวิต และพัฒนาสังคม นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ การปรับตัว ทักษะทางสังคม มีคุณธรรม และจิตสาธารณะ จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองที่ดี (Office of the Education Council, 2005) กระบวนการเรียนรู้ที่ดีจะต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ การเคารพ กฎหมาย ความเสมอภาค มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของชาติ (Prachumchai, and Anghirun, 2020) รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (Office of the National Education Commission, 2002) การพัฒนาการศึกษาจะมีส่วนช่วยพัฒนาเยาวชนของชาติทั้งในด้านความรู้ ความคิดความประพฤติและคุณธรรม และเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติ (Phrapalad Somchai Payogo, Phumphonkhochasorn, and Kumchusang, 2020) ดังนั้น ประเทศไทยต้องปรับเปลี่ยนวิธีการ และกระบวนการในการบริหารงานเพื่อพัฒนาศักยภาพของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางการศึกษาซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาเยาวชน อันเป็นอนาคตของชาติ รากฐานของการพัฒนาประเทศต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรภายในประเทศเป็นสำคัญ (Office of the National Economic and Social Development Board, 2007)

การพัฒนาจิตสาธารณะในตัวบุคคล ควรได้รับการพัฒนาตั้งแต่วัยเด็กเพราะเป็นช่วงที่เด็กมีความพร้อมและง่ายต่อการปลูกฝังและส่งเสริมจริยธรรม วัฒนธรรมอย่างมากในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพราะเป็นระยะที่เด็กกำลังจะก้าวสู่วัยรุ่น เด็กในวัยนี้สามารถคิดในสิ่งที่เป็นามธรรมและเป็นวัยที่เริ่มแสวงหาเอกลักษณ์แห่งตนจะสามารถมองเห็นความแตกต่างสามารถเปรียบเทียบคิด แยกแยะวัตถุออกเป็นหมวดหมู่ขึ้นตอน รู้จักคิดโดยใช้การสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยงได้ เด็กจะเริ่มสนใจสิ่งแวดล้อมรอบตัวแทนการสนใจตนเอง (Pantumanawin, 1995) ซึ่งถ้าเด็กได้รับการปลูกฝังจิตสาธารณะให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม เมื่อเติบโตขึ้นจะทำให้สามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและ

วัฒนธรรม ส่งผลต่อการปรับตัว หรือ การแก้ปัญหา ด้านการสื่อความหมาย ด้านการดำรงชีวิต ด้านการควบคุมตนเอง และด้านการสร้างสัมพันธภาพ (Suntonpong, 2019) อันจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

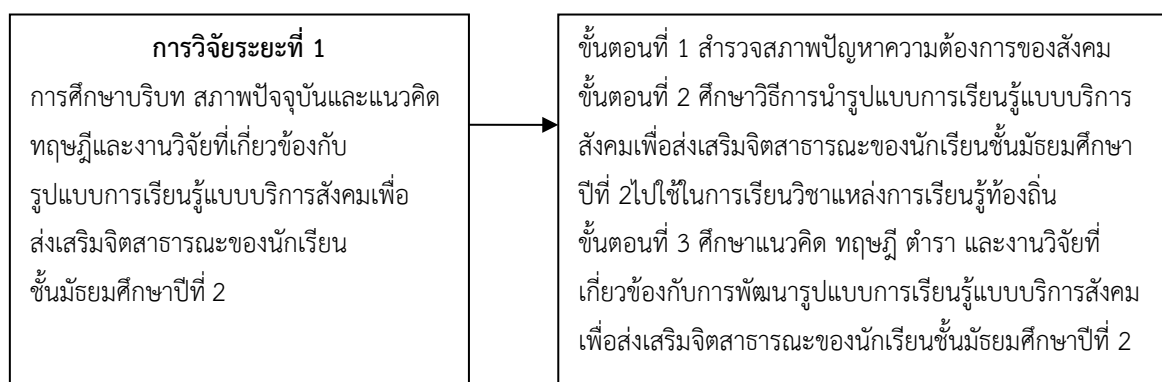
บทความวิจัยนี้นำเสนอการพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพราะการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะที่เหมาะสม ตลอดจนเป็นบุคลากรที่ดีเหมาะสม ของครอบครัว สังคมและประเทศต่อไป ซึ่งผู้ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็ก ได้แก่ บิดามารดา ครู และเพื่อนร่วมวัยเดียวกันรวมทั้งสื่อมวลชนด้วย ตามลำดับ หากครอบครัว ครู เพื่อนร่วมวัย และสื่อมวลชน ได้ถ่ายทอดความมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติส่วนรวมให้แก่เด็กอย่างสม่ำเสมอ เด็กก็จะซึมซับเอาคุณลักษณะที่ดีนี้ติดตัวไป ผลจากการวิจัยในครั้งนี้จะทำให้ได้รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ทำให้นักเรียนช่วยเหลือผู้อื่น ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม สอดคล้องกับกรอบเป้าหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมมีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

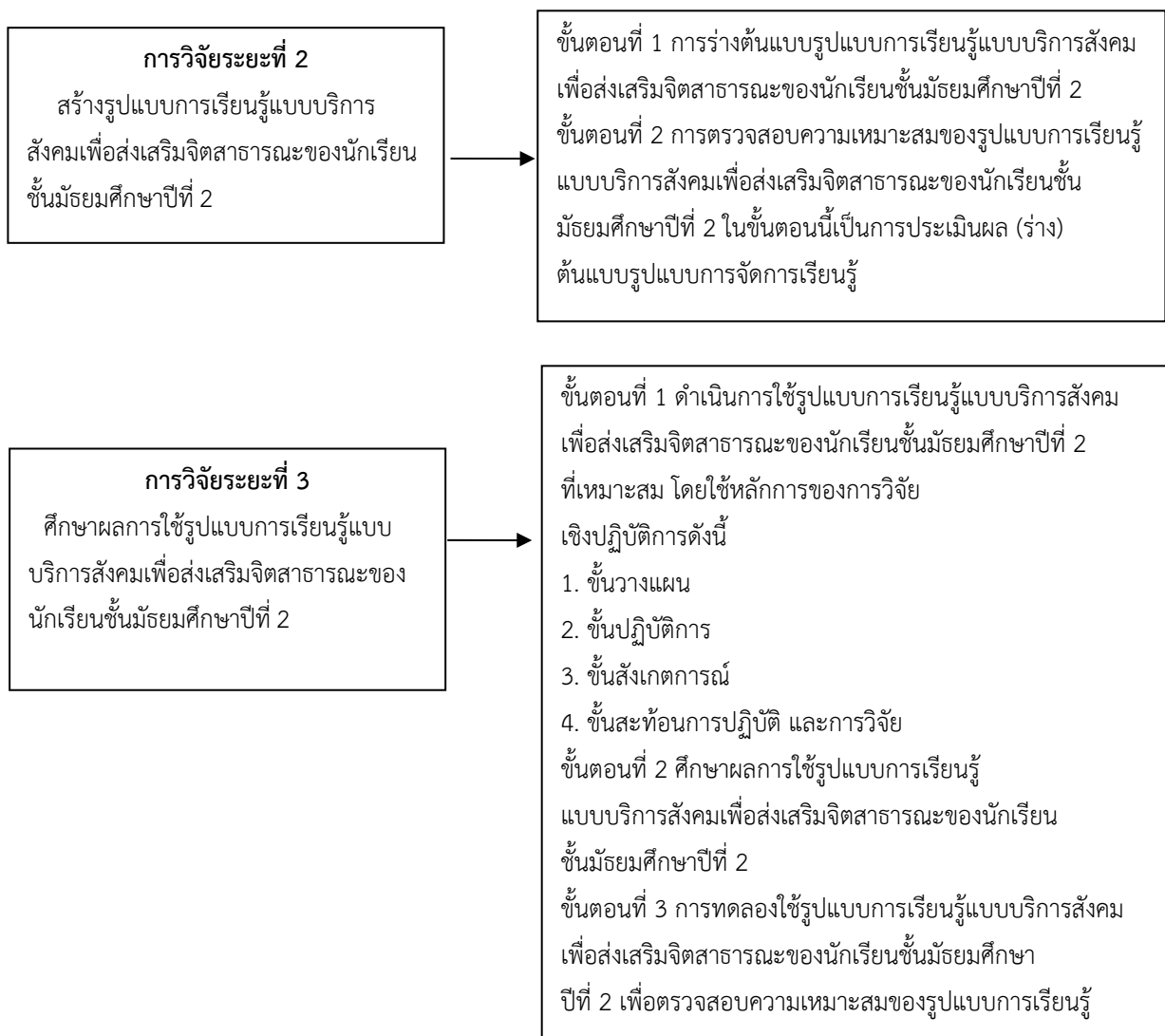
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
2. ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยผสมผสานวิธีการ (Mixed Method Designs) ซึ่งได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยเป็น 3 ระยะ รายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสวายจิกพิทยาคม อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ในการใช้รูปแบบจำนวน 35

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการของรูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีดังนี้ คือ

เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ คู่มือสำหรับผู้เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชุดการสอนวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม(แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น) เรื่อง พืชสมุนไพร จำนวน 5 ชุด ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามรูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะที่สังเคราะห์ขึ้น

เครื่องมือสะท้อนผลการปฏิบัติ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างแบบประเมินผลการจัดกิจกรรมแบบบันทึกสะท้อนคิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมการ เป็นขั้นตอนในการให้การให้ความรู้แก่นักเรียนในการมีส่วนร่วมและเรียนรู้จากการทำกิจกรรมบริการสังคม เพื่อการสำรวจและระบุความต้องการของชุมชนจากแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น ตามจุดประสงค์ของรายวิชา จากนั้นให้ผู้เรียนการเลือกและวางแผนกิจกรรมบริการสังคมตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ มีการระบุขอบเขตเนื้อหาวิชาที่ศึกษาและฝึกการทำกิจกรรมเพื่อบริการสังคม เพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์รายวิชา

ขั้นที่ 2 ลงมือปฏิบัติการ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงนักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงได้ด้วยตนเอง นำความรู้ทางวิชาการไปบูรณาการเพื่อให้บริการทางสังคม และพัฒนาวิธีการอย่างต่อเนื่องทุกกิจกรรม ซึ่งเป็นขั้นที่ผู้เรียนได้วางแผนหรือเตรียมการแล้วต่อจากขั้นที่ 1

ขั้นที่ 3 การสะท้อนกลับ เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนนำผลการปฏิบัติจริงจากขั้นที่ 2 มาร่วมกันคิดวิเคราะห์อภิปรายเพื่อให้ได้แง่คิดจากการปฏิบัติจริง ซึ่งกิจกรรมในขั้นนี้จะออกมาในรูปของการนำเสนอหน้าชั้นเรียนหรือโครงการ

ขั้นที่ 4 เฉลิมฉลอง เป็นขั้นตอนที่แสดงถึงสิ่งที่ผู้เรียนได้ช่วยเหลือชุมชนนำผลของการจัดกิจกรรมในขั้นที่ 3 นำผลิตภัณท์ที่เกิดจากชุมชนมาจัดนิทรรศการผลงานนักเรียน ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติจริง การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในระยะพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะวิจัยเชิงปฏิบัติการประกอบด้วย 1) เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัย 2) เครื่องมือที่ใช้สะท้อนผลการปฏิบัติและ 3) เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลรูปแบบการเรียนรู้การสอน ดังต่อไปนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติการวิจัย ได้แก่ คู่มือสำหรับผู้เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้สังเคราะห์ขึ้นในการวิจัยระยะที่หนึ่ง โดยมีลำดับขั้นการพัฒนาดังนี้

ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักสูตรและเนื้อหาที่จะสอนหลักการและเป้าหมายของการสอน ในรายวิชาวิทยาศาสตร์เพิ่มเติม(แหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น) แนวการจัดรูปแบบการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วม

วิเคราะห์เนื้อหา และกำหนดรูปแบบคู่มือสำหรับผู้เรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะ

เครื่องมือที่ใช้สะท้อนผลการปฏิบัติ

เครื่องมือที่ใช้สะท้อนผลการปฏิบัติ เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลในระหว่างการจัดกิจกรรมบริการสังคม มีดังนี้ 1) ใบงานแต่ละชุดการเรียนรู้ 2) โครงการหรือกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อบริการสังคม 3) สังเกตการนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน 4) แบบบันทึกสะท้อนผลความคิดของนักเรียน 5) นวัตกรรมที่ได้จากการจัดกิจกรรมบริการสังคม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

- 1) หาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนจากแบบประเมิน
- 2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเครื่องมือแบบบันทึกสะท้อนคิด
- 3) วิเคราะห์เนื้อหาจากแบบบันทึกสะท้อนผล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) หลักการตอบสนอง 6) ระบบสนับสนุนซึ่งด้านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการ 2) ลงมือปฏิบัติการ 3) การสะท้อนกลับ และ 4) เฉลิมฉลอง

องค์ประกอบ	สาระสำคัญขององค์ประกอบ
1. แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน	1. การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะ เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับประสบการณ์จริง 2. ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักคิดแก้ปัญหา อภิปรายโต้แย้งอย่างมีเหตุผลและยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนตลอดจนได้ร่วมกันวางแผนงานเพื่อปฏิบัติกิจกรรมบริการวิชาการเพื่อให้เกิดความตระหนักต่อบทบาทหน้าที่ของพลเมืองที่ดีของสังคม 3. ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการร่วมมือในการปฏิบัติเพื่อเชื่อมโยงประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียน
2. วัตถุประสงค์	1. เพื่อให้ผู้เรียนมีจิตสาธารณะในการทำงานซึ่งเกิดจากการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม 2. เพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ปัจจุบัน 3. เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการบูรณาการองค์ความรู้ที่ได้รับไปบริการสังคม ซึ่งผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง 4. เพื่อให้ผู้เรียนคิดไตร่ตรองตนเอง สามารถสะท้อนความคิดอันนำไปสู่ผลงานที่เชื่อมโยงกับการทำกิจกรรมบริการสังคมกับความรู้ที่ได้รับจากการเรียนในชั้นเรียน
3. ขั้นตอน การสอน	1. ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation) ชี้แจงและแจ้งวัตถุประสงค์ของเนื้อหาวิชา/ ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในการมีส่วนร่วมและเรียนรู้จากกิจกรรม บทบาทผู้เรียน และข้อตกลงร่วมกันในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน ชี้แจงเกณฑ์การวัดและ

	ประเมินผลการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม 2. ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติการ (Action) ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเอง นำความรู้ทางวิชาการไปบูรณาการเพื่อให้บริการสังคม และพัฒนาวิธีการอย่างต่อเนื่องทุกกิจกรรม 3. ขั้นที่ 3 การสะท้อนกลับ (Reflection) ให้ผู้เรียนนำผลการปฏิบัติจริงจากขั้นที่ 2 มาร่วมกันคิดวิเคราะห์ อภิปรายเพื่อให้ได้แง่คิดจากการปฏิบัติจริง ซึ่งกิจกรรมในขั้นนี้จะออกมาในรูปของการนำเสนอหน้าชั้นเรียนหรือโครงการ 4. ขั้นที่ 4 เฉลิมฉลอง (Celebration) แสดงถึงสิ่งที่คุณเรียนได้ช่วยเหลือชุมชนนำผลของการจัดกิจกรรมในขั้นที่ 3 นำผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากชุมชนมาจัดนิทรรศการ ผลงานนักเรียน ซึ่งเกิดจากการปฏิบัติจริง
4. ระบบสังคม	บทบาทผู้สอน เป็นเพียงผู้คอยชี้แนะ ติดตาม สนับสนุนและให้คำปรึกษา เป็นผู้คอยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ร่วมกันโดยใช้เทคนิคการสนทนาเกี่ยวกับสภาพปัญหาทางสังคมในปัจจุบันเพื่อให้ผู้เรียนได้อภิปรายโต้แย้งตามแนวทางประชาธิปไตย บทบาทผู้เรียน เป็นผู้ปฏิบัติกิจกรรม นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน ไตร่ตรองความรู้ความสามารถของตนเองและคิดใคร่ครวญตระหนักในบทบาทหน้าที่ของพลเมืองที่ดี วางแผนปฏิบัติการและพิจารณาไตร่ตรองในแต่ละขั้นตอนของการวางแผน ด้วยการเขียนบันทึกสะท้อนคิดจากชุดการสอน สนทนา อภิปราย เขียนรายงานสรุปโครงการและนำเสนอผลงานที่ได้รับจากการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม
5. หลักการตอบสนอง	1. ผู้สอนและผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกัน ผู้เรียนเป็นผู้นำในการทำกิจกรรม ผู้สอนเป็นผู้คอยสังเกตการณ์ ให้กำลังใจและให้คำปรึกษาแนะนำในการวางแผนโครงการหรือกิจกรรมเพื่อบริการสังคม เมื่อปฏิบัติโครงการหรือกิจกรรมเสร็จแล้วผู้สอนให้คำชมเชยและยกย่องให้เป็นแบบอย่างกับเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ 2. ชุมชนมีความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมหรือโครงการที่นักศึกษาได้จัดทำขึ้น
6. ระบบสนับสนุน	1. ชุมชน (สวนสมุนไพรรตาสุย) เป็นแหล่งการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ให้กับผู้เรียน 2. โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมบริการวิชาการแก่ชุมชน

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation) เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการของสังคมจากแหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามจุดประสงค์ของรายวิชา กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันคิดวิเคราะห์ อภิปรายหาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการบริการวิชาการแก่สังคมตามความต้องการของชุมชน และตามความรู้ ความสามารถและศักยภาพของตนเอง เพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของรายวิชาโดยชี้แจงและแจ้งวัตถุประสงค์ของเนื้อหาวิชา/ ให้ความรู้แก่ผู้เรียนในการมีส่วนร่วม

และเรียนรู้จากกิจกรรม บทบาทผู้เรียน และข้อตกลงร่วมกันในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน ชี้แจงเกณฑ์การวัด และประเมินผลการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติการ (Action) เพื่อปฏิบัติการตามแผนการที่วางไว้ ซึ่งจะต้องเป็นการปฏิบัติอย่างมีความหมาย มีการบูรณาการทางวิชาการ มีการพัฒนาอย่างเหมาะสม ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และมีการดูแลการปฏิบัติอย่างทั่วถึง การเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้รับจากขั้นเตรียมการ โดยครูกระตุ้นให้นักเรียนร่วมกันคิดวิเคราะห์เชื่อมโยงกิจกรรมที่วางแผนเพื่อ นำไปสู่การเกิดจิตสาธารณะ ใน 4 องค์ประกอบ คือ ด้านการใช้ด้านการถือเป็นหน้าที่ ด้านการ เคารพสิทธิ์และด้านการปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นโยชน์ต่อส่วนรวมโดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติจริงด้วยตนเอง นำความรู้ทางวิชาการไปบูรณาการเพื่อให้บริการสังคม และพัฒนาวิธีการอย่างต่อเนื่องทุกกิจกรรม

ขั้นที่ 3 การสะท้อนกลับ (Reflection) การให้นักเรียนร่วมกันคิดวิเคราะห์และ สรุปบทเรียน ระลึกถึงประสบการณ์จริงที่ได้ลงมือกระทำให้แก่ผู้อื่น ชุมชน หรือสังคม ในเชิงวิชาการ บริบท ส่วนตนและบริบททางสังคม กิจกรรมที่สะท้อนออกมายังเป็นการเปิดโอกาสในการเชื่อมโยง การทำงานเชิงวิชาการกับการทำกิจกรรมรับใช้สังคมอีกด้วย กิจกรรมที่แสดงถึงผลสะท้อน ได้แก่การ อภิปราย การเขียนบรรยาย การอ่าน การแสดงความคิดเห็น โครงการนักเรียน และการนำเสนอ รูปแบบต่างๆ เป็นต้น โดยให้ผู้เรียนนำผลการปฏิบัติจริงจากขั้นที่ 2 มาร่วมกันคิดวิเคราะห์ อภิปรายเพื่อให้ได้แง่คิดจากการปฏิบัติจริง ซึ่งกิจกรรมในขั้นนี้จะออกมาในรูปของการนำเสนอหน้าชั้นเรียนหรือโครงการ

ขั้นที่ 4 เฉลิมฉลอง (Celebration) การให้ความสำคัญต่อโครงการ เพื่อให้ นักเรียนรับรู้ว่าการกระทำของเขามีความสำคัญโดยจัดให้มีการแสดงความชื่นชมต่อนักเรียน ครูและ ผู้สนับสนุนจากชุมชน การระลึกถึงสิ่งทีนักเรียนได้ช่วยเหลือชุมชน ถือเป็นการปิดกิจกรรมการรับใช้ สังคม การเฉลิมฉลอง อาจประกอบด้วย การประชุม การร่วมฉลองกับผู้ที่มีส่วนร่วมในการรับใช้สังคม การมอบใบประกาศนียบัตร การจัดงานเลี้ยง การฉลองในสถานที่ที่จัดการรับใช้สังคม หรือหาโอกาส พิเศษขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการให้โอกาสต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีเพื่อ ความร่วมมือต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

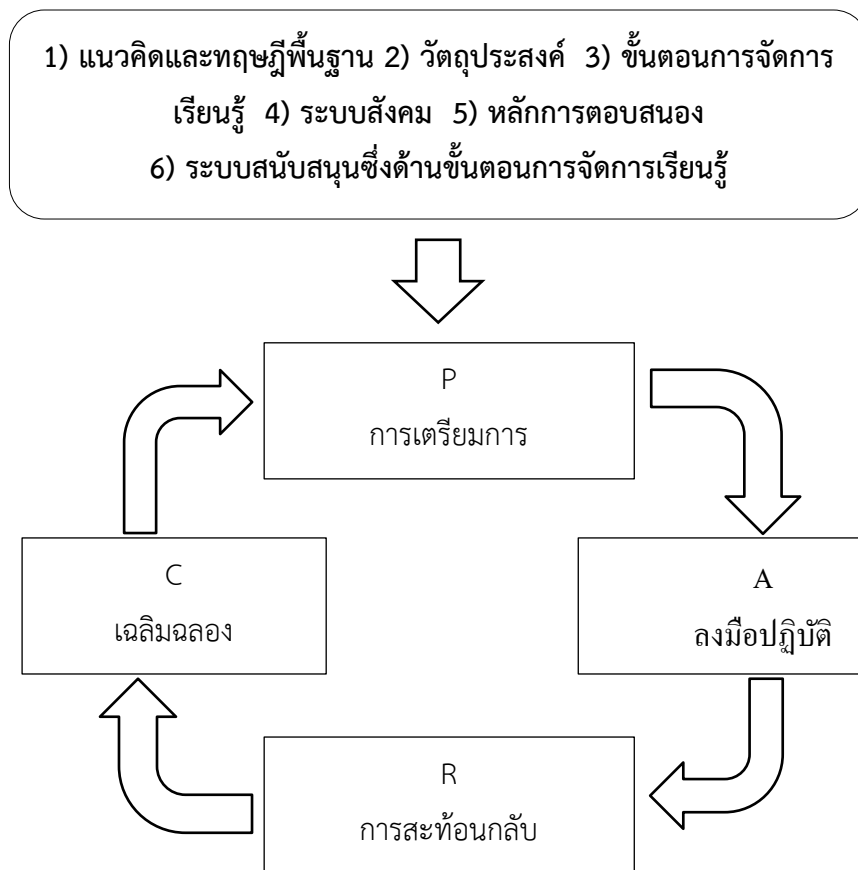
พฤติกรรมจิตสาธารณะ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ตัวชี้วัดช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ	3.59	0.53	ระดับสูง
ตัวชี้วัด อาสาทำงานช่วยเหลือผู้อื่นด้วยกำลังกายกำลังใจและสติปัญญาด้วยความสมัครใจ	3.45	0.47	ระดับสูง

ตัวชี้วัด แบ่งปันสิ่งของทรัพย์สินแก่ผู้อื่น	3.03	0.51	ระดับสูง
ตัวชี้วัด ช่วยแก้ปัญหาหรือสร้างความสุขให้คนอื่น	3.56	0.48	ระดับสูง
โดยรวม	3.41	0.50	ระดับสูง

จากตารางพบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะโดยรวมในระดับสูง ส่วนผลการสะท้อนคิดเห็นของนักเรียน พบว่า รูปการเรียนรู้มีความเหมาะสมสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้นได้

องค์ความรู้ใหม่

ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) หลักการตอบสนอง 6) ระบบสนับสนุนซึ่งด้านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการ 2) ลงมือปฏิบัติการ 3) การสะท้อนกลับ และ 4) เฉลิมฉลอง

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะ

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ (Preparation) เพื่อศึกษาสภาพและความต้องการของสังคมจากแหล่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามจุดประสงค์ของรายวิชา กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันคิดวิเคราะห์ อภิปราย

หาแนวทางแก้ไขปัญหาย่างสร้างสรรค์ ร่วมกันวางแผนในการจัดกิจกรรมการบริการวิชาการแก่สังคมตามความต้องการของชุมชน และตามความรู้ ความสามารถและศักยภาพของตนเอง

ขั้นตอนที่ 2 ลงมือปฏิบัติการ (Action) เพื่อปฏิบัติการตามแผนการที่วางไว้ ซึ่งจะต้องเป็นการปฏิบัติอย่างมีความหมาย มีการบูรณาการทางวิชาการ มีการพัฒนาอย่างเหมาะสม

ขั้นที่ 3 การสะท้อนกลับ (Reflection) กิจกรรมที่แสดงถึงผลสะท้อน ได้แก่ การ อภิปราย การเขียนบรรยาย การอ่าน การแสดงความคิดเห็น โครงการนักเรียน และการนำเสนอ รูปแบบต่างๆ เป็นต้น

ขั้นที่ 4 เฉลิมฉลอง (Celebration) การให้ความสำคัญต่อโครงการ เพื่อให้นักเรียนรับรู้ว่าการกระทำของเขามีความสำคัญโดยจัดให้มีการแสดงความชื่นชมต่อนักเรียน ครูและ ผู้สนับสนุนจากชุมชน เพื่อประชาสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีเพื่อ ความร่วมมือต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐาน 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม 5) หลักการตอบสนอง 6) ระบบสนับสนุนซึ่งด้านขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมการ 2) ลงมือปฏิบัติการ 3) การสะท้อนกลับ และ 4) เฉลิมฉลอง การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ดีจะต้องสะท้อนวิธีการเรียนรู้ของบุคคล สอดคล้องกับจุดประสงค์และวิธีการประเมินผล สนับสนุนการมีส่วนร่วมมีลำดับขั้นตอนของการเรียนสามารถปรับใช้กับทุกระดับชั้นเรียนและความหลากหลายของกลุ่มผู้เรียน การกำหนดกรอบโครงสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดของ Joyce, Weil and Calhoun (2011) ที่เสนอแนะไว้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและเหมาะสมนั้น ควรมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญได้แก่ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การบรรลุประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้การตอบสนองและการปรับตัวของผู้เรียน กลวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีสมรรถนะและความสะดวกเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติ เงื่อนไขบริบทแวดล้อมในการตอบสนองและการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนบรรลุผลในข้อมูลข่าวสาร ความคิด (Ideas) ทักษะ ค่านิยม วิธีการคิดและวิธีการปฏิบัติหรือการแสดงออกของผู้เรียน รวมทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการรู้คิด และงานทางสังคม เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานของการเรียนรู้ ดังที่ ทิศนา ขัมมณี (Khaemane, 2010) กล่าวถึง กระบวนการจัดการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม ซึ่งมีตัวบ่งชี้ที่ชัดเจน 2 ประการ คือ ผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้กระบวนการเรียนการสอนโดยการบริการสังคมได้ผลมากยิ่งขึ้น ส่งผลต่อการปรับตัว หรือ การแก้ปัญหา ด้านการสื่อความหมาย ด้านการดำรงชีวิต ด้านการควบคุมตนเอง และด้านการสร้างสัมพันธภาพ (Suntonpong, 2019; Tunukum, 2019) อันจะส่งผลให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างมีความสุข

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า นักเรียนมีคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะโดยรวมในระดับสูง ส่วนผลการสะท้อนคิดเห็นของนักเรียน พบว่า รูปการเรียนรู้มีความเหมาะสมสามารถส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตสาธารณะเพิ่มขึ้นได้ การที่ผลการวิจัยปรากฏเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการเรียนการสอนโดยการบริการสังคม

จึงเป็นกระบวนการวิธีที่มีจุดเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เกิดจิตสาธารณะ (Public Mind) กระบวนการวิธีดังกล่าวเน้น ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสโดยตรงที่จะทำกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงของผู้เรียน นอกจากนี้การเรียนการสอนโดยการบริการสังคมยังได้นำหลักการของ วีก็อตสกี (Vygotsky) ที่ให้ความสำคัญมากกับวัฒนธรรมและสังคม เขาเชื่อว่ามนุษย์ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งนอกจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแล้วยังมีสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งก็คือวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมสร้างขึ้นมา ดังนั้นสถาบันสังคมต่าง ๆ นับตั้งแต่สถาบันครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาการทางเชาว์ปัญญาของแต่ละบุคคล (Gredler, and Shields, 2008) เพราะว่าการจัดการเรียนการสอนควรเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำ (Learning by doing) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง หรือการมีประสบการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนได้สัมผัสสภาพความเป็นจริง และเรียนรู้ชีวิตของผู้อื่นในสังคม เรียนรู้การให้บริการ ตลอดจนสามารถไตร่ตรอง พิจารณาตนเอง และแสวงหาแนวทางในการทำประโยชน์ให้กับสังคมสอดคล้องกับงานวิจัยของศุภรัตน์ รัตนมุกข์ (Rattanamuk, 2014) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมกับการสร้างความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประเด็น คือ 1) สสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม และ 2) สสำรวจผลการจัดการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมที่มีต่อการเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม โดยในกระบวนการเรียนรู้ นักศึกษาได้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการที่หล่อหลอมเกลาบุคคลทางสังคม นอกจากนี้เป็นเรื่องจิตอาสาแล้ว สิ่งที่มาจากการประสบการณ์การเป็นอาสาสมัคร ก็คือ “จิตสาธารณะ” อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของความเป็นพลเมืองใส่ใจสังคม การเรียนรู้เรื่องการเคารพสิทธิและหน้าที่ของแต่ละคน ความรับผิดชอบต่อสังคม ประเทศพร้อมก้าวเดินไปสู่ สังคมของปวงประชา สอดคล้องกับงานวิจัยของอ้อมใจ วงษ์มณ (Vongmonta, 2010) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ ของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พบว่า แนวทางเสริมสร้างจิตสาธารณะได้แก่มหาวิทยาลัยควรปรับปรุงหลักสูตรด้วยการเพิ่มรายวิชาการเมืองการปกครองโดยเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองควรมีกิจกรรมการรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกสาธารณะควรจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ที่ส่งเสริมให้นักศึกษาทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม ได้มีกิจกรรมร่วมกันให้ควรเน้นการเรียนการสอนที่เป็นลักษณะของกิจกรรมมากขึ้นจัดให้มีการเรียนการสอนแบบร่วมมือ เป็นต้น ทั้งนี้ การสร้างจิตสำนึกให้นักเรียน การปลูกฝังความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านกระบวนการเรียนการสอน การทำกิจกรรมและคู่มือต่าง ๆ สร้างจิตสำนึกให้นักเรียนรักสังคม รู้จักการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีน้ำใจ มีจิตอาสาโดยปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก เริ่มจากความรับผิดชอบต่อง่าย ๆ ในชีวิตประจำวัน และควรหากิจกรรมที่เหมาะสม ไม่เกินความสามารถให้นักเรียนได้รู้จักคิด ได้ตัดสินใจสร้างวินัยและฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติต่อไป (Chantawee, 2020) นอกจากนี้ยังต้องมีการประยุกต์ศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ดังงานวิจัยของพระครูวินัยธร สุริยา สุริโย (Phrakruvinaidhorn Suriya Suriyo, 2019) การประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการสร้างกิจกรรมการฝึกอบรมประกอบด้วย หลักเบญจศีล และเบญจธรรม และแนวทางการสร้างกิจกรรม ประกอบด้วย 1) ปลูกให้ต้น 2) ปั่นแต่งศรัทธา 3) ปลูกปัญญา 4) ปรับสู่ภาวนา และ 5) ปั่นความสุข เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อไป

สรุป

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 การมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสาธารณะที่เหมาะสม ตลอดจนเป็นบุคลากรที่ดีเหมาะสมของครอบครัว สังคมและประเทศต่อไป ซึ่งผู้ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเด็ก ได้แก่ บิดามารดา ครู และเพื่อนร่วมวัยเดียวกันรวมทั้งสื่อมวลชนด้วย ตามลำดับ หากครอบครัว ครู เพื่อนร่วมวัย และสื่อมวลชน ได้ถ่ายทอดความมีจิตสำนึกที่ดี มีจิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติส่วนรวมให้แก่เด็กอย่างสม่ำเสมอ เด็กก็จะซึมซับเอาคุณลักษณะที่ดีนี้ติดตัวไป ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อโรงเรียน ชุมชนและสังคม สอดคล้องกับกรอบเป้าหมายหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมมีศักยภาพในการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จะต้องมีการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนโดยให้นักเรียน ได้มีส่วนร่วมในการติดต่อประสานงานร่วมกันกับชุมชนด้วย บทบาทหน้าที่ของผู้สอนเป็นเพียงผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับนักเรียนโรงเรียน

1.2 ขั้นการนำเสนองานหน้าชั้นเรียนเป็นอีกวิธีหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวความคิดวิธีการแก้ปัญหาของนักเรียน ความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง

1.3 รูปแบบการเรียนรู้แบบบริการสังคมเพื่อส่งเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เป็นรูปแบบการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นทางเลือกที่ผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมและสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ในข้ออื่นๆ เช่น ซื่อสัตย์สุจริต อยู่อย่างพอเพียง เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบคุณลักษณะจิตสาธารณะกับพฤติกรรมการมีจิตสาธารณะของนักเรียนและพัฒนาหรือปรับปรุงในการนำไปใช้ในรูปแบบการเรียนรู้ร่วมกับรายวิชาอื่นๆ

References

- Chantawee, B. (2020). A Study of Responsibility Development of Students in 21st Century Opportunity Expansion School in Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Education Service Area Office 1. *Journal of Arts Management*, 4(1), 23-33.

- Chantawee, B., Udomsak, P. V., & Sritrakarn, T. (2020). A Study of Responsibility Development of Students in 21st Century Opportunity Expansion School in Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Education Service Area Office 1. *Journal of Arts Management*, 4(1), 23-33.
- Fogarty, R. (2006). *Problem-based Learning and Other Curriculum Models for the Multiple Intelligences Classroom*. New York: Lawrence Erlbaum Associates.
- Gredler, M.E., & Shields, C. (2008). *Vygotsky's Legacy a Foundation for Research and Practice*. New York: The Guilford Press.
- Khaemane, T. (2010). *Art of Teaching*. (12th ed.). Bangkok: Dansuttha Printing.
- Kolb, D. A. (1999). *Experiential Learning*. New Jersey: Prentice Hall.
- Office of the Education Council. (2005). *National Education Standards*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2007). *National Economic and Social Development Plan No. 10 (2007 - 2012)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board.
- Office of the National Education Commission. (2002). *National Education Act B.E. 2542 and Amendment B.E. 2545 (The second one)*. Bangkok: Office of the National Education Commission.
- Pantumanawin, D. (1995). *Ethical Tree Theory of Research and Human Development*. Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Payogo, P.S., Phumphongkhochasorn, P. & Kumchusang, P. (2020). National Educational Standards and Educational Administration to Comply with International Standards. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 4(1), 31-39.
- Phra Phaisan Wisalo. (2001). *Way of Thai Life Series 4 Civil Society and Cultural. Community*. Bangkok: Ruen Kaew Printing.
- Phrakruvinaidhorn Suriya Suriyo. (2019). Application of Dharma Principles in Creating Moral Training Activities for Youth Camps. *Journal of MCU Peace Studies*, 7(6), 1606-1619.
- Prachumchai, S., & Anghirun, H. (2020). The Jolly Phonics Camp to Enhance Lower Elementary Students' English Pronunciation at the Highland Schools in Phetchabun Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(2), 273-286.
- Rattanamuk, S. (2014). *Service Learning Citizenship Active Citizen Civic Education Active Learning*. Bangkok: Thammasat University.

- Suntonpong, B. (2019). Family Role on Social Skills Development of Autistic Children in Dome Nursery School under the Office of the Basic Education Commission, Bangkok. *Journal of Arts Management*, 3(2), 69-82.
- Thitipasitthikorn, P. P., Yusamran, P., & Sodprasert, S. (2020). Conscious Building the Good Citizenship in Community development and Urbanized Buddhist Community in Nakhon Pathom Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 63-80.
- Tunukum, S. (2019). Demand for Services as Perceived by Parents with Special Needs Nan Panyanukul School. *Journal of Arts Management*, 3(1), 33-42.
- Vongmonta, A. (2010). *Factors Affecting Towards Public Mind of Prince of Songkla University's Students*. (Research Report). Prince of Songkla University.
- Wattanathamsiri, P. and Sanjohn, S. (2000). *Desirable Thai Consciousness*. Bangkok: October Printing.

ปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดีย
ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย*

Service Marketing Mix Factors of Indian Tourists'

Influencing Decision Making on Selecting Accommodation in Thailand

เชิญขวัญ แซ่โซว

Chearnkwan Saesow

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Faculty of Liberal Arts and Science, Kasetsart University, Kam Paeng Saen Campus, Thailand.

Corresponding Author's Email: belove.kwan0613@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดีย 2) ความแตกต่างของลักษณะประชากรศาสตร์ที่ส่งผลกระทบต่อความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดีย 3) ความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบไม่คำนึงถึงความน่าจะเป็น จำนวน 240 คน สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ การแจกแจงความถี่ ร้อยละ การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบปัจจัยเดียว และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิเคราะห์พบว่า 1) ปัจจัยทางการตลาดบริการที่มีความสำคัญมากที่สุดต่อนักท่องเที่ยวอินเดีย คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด 2) จากการทดสอบสมมติฐานพบว่าลักษณะประชากรที่แตกต่างกันมีความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 3) ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการถดถอยเชิงพหุคูณ พบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัว ได้แก่ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ที่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรตาม โดยสมการการพยากรณ์ที่ได้ คือ $\hat{Y} = 1.045 + 0.113X_1 + 0.118X_2 + 0.321X_3 + 0.345X_4$

คำสำคัญ: นักท่องเที่ยวอินเดีย; ที่พักแรม; ปัจจัยทางการตลาดบริการ; การตัดสินใจ

*Received April 25, 2020; Revised June 16, 2020; Accepted July 20, 2020

Abstract

The objectives of this study were 1) to study the importance level of service marketing mix factor 2) to study the different demographic characteristics that affect the importance of service market mix factor of Indian tourists 3) to study the importance of service marketing mix factor that influences accommodation in Thailand selection of Indian tourists. This study was a quantitative research and used questionnaires as tools for data collection. The method of random sampling was non-probability which the sample group were 240 people. The statistics in the research were frequency distribution, percentage, T-Test, One Way ANOVA and Multiple Regression Analysis.

The result showed that 1) the most important of service marketing mix factors to Indian tourists was promotion factor 2) from the hypothesis testing, founded that the different demographic characteristics took importance to marketing mix factors differently with statistical significance 0.05 3) the results of the analysis of the variability and multiple regression founded that there were 4 independent variables which were price factor, place factor, promotion factor and physical factor which have a linear relationship with the dependent variables. The forecasting equation was $\hat{Y} = 1.045 + 0.113X_1 + 0.118X_2 + 0.321X_3 + 0.345X_4$

Keywords: India Tourists; Accommodation; Service Marketing Mix Factor; Decision Making

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่สร้างรายได้มหาศาลให้กับประเทศไทย โดยแต่ละปีสามารถสร้างรายได้หลายล้านบาท เนื่องจากอัตราจำนวนนักท่องเที่ยวที่มีความต้องการเดินทางท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้น จึงนับว่าการท่องเที่ยวเป็นอีกหนึ่งอุตสาหกรรมที่มีบทบาทและมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจให้เติบโตเป็นอย่างมาก มีการขยายตัวของ GDP ด้านการท่องเที่ยวโลกเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.5 มีส่วนแบ่งทางเศรษฐกิจสูงถึง 7.8 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐฯ คิดเป็นร้อยละ 3.5 ของ GDP โลก และก่อให้เกิดการจ้างงานถึง 284 ล้านคนทั่วโลก (Ministry of Tourism and Sports, 2019) ซึ่งถือว่าเป็นการกระจายรายได้ไปยังประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งยังส่งผลให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมบริการเติบโตไปด้วย อาทิเช่น ธุรกิจที่พัก ธุรกิจร้านอาหาร ธุรกิจจำหน่ายของที่ระลึก ธุรกิจการทำธุรกรรมทางการเงิน ธุรกิจการคมนาคม เป็นต้น จึงเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ ภายในประเทศที่จะสร้างรายได้จากการท่องเที่ยว เนื่องจากภาคท่องเที่ยวมีความแข็งแกร่งในระดับหนึ่งและตอบสนองเร็วต่อมาตรการกระตุ้น อีกทั้งยังส่งผลดีกระจายไปในหลาย

ภาคส่วน ในช่วงที่ผ่านมามีภาครัฐจึงได้ออก “มาตรการด้านการท่องเที่ยว” ทั้งมาตรการก่อนหน้าและ 16 มาตรการล่าสุด เพื่อกระตุ้นรายได้ทั้งจากนักท่องเที่ยวต่างชาติและชาวไทย เช่น การขยายระยะเวลามาตรการ Free Visa on Arrival เป็นต้น (Bank of Thailand, 2019) ซึ่งมาตรการที่ภาครัฐออกมานั้นก่อให้เกิดรายได้ที่เป็นเงินตราไหลเวียนเข้ามาในประเทศไทยเป็นจำนวนมากมหาศาล ส่งผลในเชิงบวกให้กับเศรษฐกิจไทยทำให้หลากหลายธุรกิจมีการเติบโตจากรายได้ของการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ

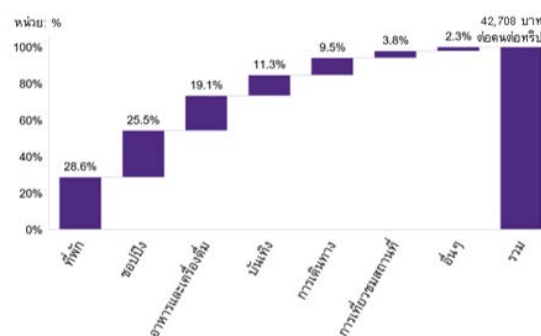
ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางสำหรับนักท่องเที่ยวหลากหลายประเทศ เนื่องจากเป็นประเทศที่มีความสมบูรณ์ในด้านแหล่งท่องเที่ยว อีกทั้งวัฒนธรรมไทยยังมีคุณค่าดึงดูดใจที่ชาวต่างชาติให้ความสนใจ รวมถึงวัฒนธรรมการกินของคนไทยที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นของประเทศไทยจนสามารถนำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับเศรษฐกิจ ช่วงระยะหลังนี้มีนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก เนื่องจากประเทศไทยมีจุดแข็งหลายด้านในภาคอุตสาหกรรมบริการที่สามารถแข่งขันกับประเทศอื่นๆ ได้ พร้อมทั้งยังมีความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติได้ดี แนวโน้มของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้นมีเพิ่มมากขึ้น โดยคาดว่าในปี 2562 จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาเที่ยวประเทศไทยน่าจะมีประมาณ 39.00-38.80 ล้านคน เติบโตร้อยละ 2.1-4.1 จากปี 2561 มีจำนวน 38.12 ล้านคน หรือขยายตัวร้อยละ 7.1 การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติสู่ภาคธุรกิจท่องเที่ยวในไทยมีมูลค่าประมาณ 2.16-2.20 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 6.9-8.9 จากปี 2561 (KASIKORN Research Center, 2019) โดยที่หน่วยงานภาครัฐของประเทศไทยได้ให้ความสนใจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและมีนโยบายสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งเน้นการสานต่อให้ประเทศไทยเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นจุดหมายปลายทางยอดนิยมสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วโลก ปรับโครงสร้างตลาดนักท่องเที่ยวสู่กลุ่มตลาดระดับกลางถึงระดับบน เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ อย่างยั่งยืนด้วยการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาสัมผัสประสบการณ์จริง Thai Unique Local Experience ผ่านแคมเปญ “Amazing Thailand: Open to the New Shades” โดยนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ไม่เหมือนที่ไหนในโลก สัมผัสวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา แต่ยังคงกลิ่นอายความเป็นไทยอย่างสมบูรณ์ (TAT, 2019) จากนโยบายของภาครัฐและความโดดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทยเป็นเหตุให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเกิดแรงจูงใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทย

นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่น่าจับตามองอีกประเทศหนึ่ง ได้แก่ นักท่องเที่ยวอินเดีย ถึงแม้ว่าจำนวนนักท่องเที่ยวอินเดียไม่สามารถเทียบเท่ากับกลุ่มนักท่องเที่ยวจีนได้ แต่ก็ถือว่าเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวศักยภาพใหม่ที่ควรให้ความสำคัญ เพราะเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์และมีมูลค่าการใช้จ่ายสำหรับการท่องเที่ยวสูง อีกทั้งเศรษฐกิจของประเทศอินเดียมีการขยายตัวเป็นไปในทิศทางที่ดีทำให้กลุ่มคนชนชั้นกลางที่มีรายได้ระดับปานกลางเพิ่มมากขึ้นขึ้น ส่งผลให้นักท่องเที่ยวอินเดียมีอำนาจการใช้จ่ายด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น รายได้จากนักท่องเที่ยวอินเดียที่เดินทางมาเที่ยวในประเทศไทยในปีที่ผ่านมาถือว่าเป็นรายได้ที่หมุนเวียนเข้าประเทศไทย 6.77 หมื่นล้านบาท เติบโตขึ้นจากช่วงเวลาเดียวกันในปี 2560 ซึ่งมูลค่าการใช้จ่ายจากการท่องเที่ยว

ของนักท่องเที่ยวอินเดียส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ประชาชาติ (GDP) ด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยขยายตัวเพิ่มขึ้น อีกทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวอินเดียอยู่ในลำดับที่ 6 ของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยในปี 2561

นักท่องเที่ยว	จำนวนนักท่องเที่ยว (คน)	รายได้ (ล้านบาท)	%CH (Y-o-Y)
จีน	10,525,241	518,911.67	+4.36
มาเลเซีย	4,020,526	103,499.04	+3.64
เกาหลี	1,796,426	71,240.05	+5.09
ลาว	1,664,630	49,547.94	+10.86
ญี่ปุ่น	1,656,101	80,617.59	+9.07
อินเดีย	1,598,346	67,767.18	+24.85

ตารางที่ 1 สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ปี 2561 (Ministry of Tourism and Sports, 2018)

ภาพที่ 1 สัดส่วนรายจ่ายของนักท่องเที่ยวอินเดีย (SCB Bank, 2019)

ธุรกิจที่พักถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินธุรกิจอย่างมีค่าตอบแทน เพื่อให้บริการที่พักชั่วคราวสำหรับนักท่องเที่ยว จากภาพที่ 1 จะเห็นได้ว่าสัดส่วนรายจ่ายของนักท่องเที่ยวอินเดียมีการใช้จ่ายด้านที่พักมากที่สุดเมื่อเทียบกับปัจจัยอื่นๆ การวางแผนทางการตลาดที่พักในปัจจุบันมีการแข่งขันอย่างรุนแรง เนื่องจากมีผู้ประกอบการหลายรายที่เล็งเห็นผลประโยชน์ในการดำเนินธุรกิจจึงก่อให้เกิดธุรกิจที่พักขึ้นมากมายในประเทศไทย ดังนั้นธุรกิจที่พักต้องมีความโดดเด่นและมีการบริหารจัดการที่ดีเพื่อให้ธุรกิจของตนเองประสบความสำเร็จ ผู้ประกอบการควรศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวอินเดียเพื่อวางแผนขั้นตอนการบริการที่สามารถตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวให้เกิดความพึงพอใจในการบริการ โดยนำหลักการส่วนประสมทางการตลาดบริการเข้ามาช่วยในการวางแผนการดำเนินธุรกิจที่พักที่สามารถนำไปใช้เป็นกลยุทธ์การแข่งขันกับคู่แข่งได้และเป็นการวางแผนกลยุทธ์ที่จะนำมาใช้ในการเตรียมความพร้อมการบริการเพื่อรองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวอินเดีย

ในอนาคต อย่างไรก็ตามการวางแผนการตลาดที่ดีโดยใช้หลักการส่วนประสมทางการตลาดบริการ ยังสามารถกระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดการตัดสินใจเลือกที่พักได้มากขึ้น

ด้วยเหตุผลข้างต้นที่กล่าวมานั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย ซึ่งได้นำแนวความคิดต่างๆ มาใช้เป็นตัวแปรในงานวิจัยครั้งนี้ เพื่อที่จะได้นำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงและกำหนดแนวทางในด้านการวางแผนการตลาดบริการหรือนำไปทำแผนพัฒนาสำหรับธุรกิจที่พักแรมให้มีประสิทธิภาพสูงสุดในการให้บริการนักท่องเที่ยวอินเดีย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของลักษณะประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อความแตกต่างของปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดีย
3. เพื่อศึกษาความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการทำวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ซึ่งแบบสอบถามประกอบด้วย 3 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบไปด้วย เพศ อายุ รายได้ อาชีพ และสถานภาพสมรส ส่วนที่ 2 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดบริการ ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ส่วนที่ 3 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี บทความ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม โดยที่เครื่องมืองานวิจัยได้ผ่านการตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยทดลองเก็บข้อมูลจากประชากรที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้านความเที่ยง ด้วยสูตรของ Cronbach's Alpha Coefficient การวิเคราะห์จะทำโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปมาวิเคราะห์ พบว่าค่าอัลฟาภาพรวมของเครื่องมือมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.78 แสดงว่าแบบสอบถามมีความเชื่อถือค่อนข้างสูง จึงนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ผล คือ การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้ในการอธิบายข้อมูลในแต่ละส่วนทั้งการแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ร่วมกับการวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงอนุมาน (Inductive Statistics) เพื่อทดสอบที่ระดับความเชื่อมั่น 95% สถิติที่ใช้ในการทดสอบ คือ การทดสอบที (T-Test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบมีปัจจัยเดียว (One-Way ANOVA) เพื่อหาความแตกต่างโดยใช้สถิติทดสอบความแตกต่างค่าเอฟ (F-Test) เมื่อพบความแตกต่างจะทำการทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธี Multiple Comparison (LSD) และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้วิธี Enter เพื่อหาการพยากรณ์ระหว่างตัวแปรอิสระ 2 ตัวขึ้นไป ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ และตัวแปรตาม 1 ตัว ได้แก่ การตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวอินเดีย โดยตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรที่พยากรณ์การผันแปรของตัวแปรตาม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาลักษณะประชากรศาสตร์ของนักท่องเที่ยวอินเดียส่วนใหญ่พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 56.3 อายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 92 คน คิดเป็นร้อยละ 38.3 รายได้ระหว่าง 20,000-30,000 บาท จำนวน 100 คน คิดเป็นร้อยละ 41.7 อาชีพธุรกิจส่วนตัว จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 32.5 และสถานภาพโสด จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8

ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 จากการศึกษาภาพรวมของระดับความสำคัญของปัจจัยทางการตลาดบริการที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญ ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยทางการตลาดบริการที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญทั้ง 7 ด้าน มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.572) เมื่อพิจารณาตามลำดับค่าเฉลี่ยสามารถเรียงลำดับความสำคัญ ได้แก่ ด้านการส่งเสริมการตลาด ซึ่งเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากที่สุด ($\bar{X} = 3.93$, S.D. = 0.558) รองลงมาคือ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = 0.543) ด้านกระบวนการให้บริการ ($\bar{X} = 3.78$, S.D. = 0.567) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\bar{X} = 3.71$, S.D. = 0.605) ด้านบุคลากร ($\bar{X} = 3.70$, S.D. = 0.580) ด้านราคา ($\bar{X} = 3.58$, S.D. = 0.607) และปัจจัยที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.57$, S.D. = 0.524)

ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 จากการศึกษาความแตกต่างของลักษณะประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อความแตกต่างของปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดีย พบว่ามีผลการวิจัยดังต่อไปนี้ ผลการทดสอบความแตกต่างของนักท่องเที่ยวที่มีเพศที่แตกต่างกันให้ความสำคัญปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมี 2 ปัจจัยที่แตกต่างกัน คือ ด้านบุคลากร มีค่า Sig. เท่ากับ 0.006 ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศที่แตกต่างกันให้ความสำคัญกับ

ปัจจัยทางการตลาดบริการในด้านบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่เพศหญิง ($\bar{X} = 3.82$) ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการด้านบุคลากรมากกว่าเพศชาย ($\bar{X} = 3.55$)

ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ มีค่า Sig. เท่ากับ 0.006 ซึ่งมีความน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศที่แตกต่างกันให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการในด้านองค์ประกอบทางกายภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่เพศหญิง ($\bar{X} = 3.94$) ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการด้านองค์ประกอบทางกายภาพมากกว่าเพศชาย ($\bar{X} = 3.81$)

ผลการทดสอบความแตกต่างของนักท่องเที่ยวที่มีอายุที่แตกต่างกันให้ความสำคัญปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมี 2 ปัจจัยที่แตกต่างกัน คือ ด้านราคา มีค่า Sig. เท่ากับ 0.012 และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ มีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ตามลำดับ ซึ่งมีความน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า มีนักท่องเที่ยวที่อายุแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกัน

ผลการทดสอบความแตกต่างของนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ที่แตกต่างกันให้ความสำคัญปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมี 3 ปัจจัยที่แตกต่างกัน คือ ด้านราคา มีค่า Sig. เท่ากับ 0.000 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีค่า Sig. เท่ากับ 0.009 และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ มีค่า Sig. เท่ากับ 0.001 ตามลำดับ ซึ่งมีความน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า มีนักท่องเที่ยวที่รายได้แตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกัน

ผลการทดสอบความแตกต่างของนักท่องเที่ยวที่มีอาชีพที่แตกต่างกันให้ความสำคัญปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมี 1 ปัจจัยที่แตกต่างกัน คือ ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ มีค่า Sig. เท่ากับ 0.014 ซึ่งมีความน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า มีนักท่องเที่ยวที่อาชีพแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกัน

ผลการทดสอบความแตกต่างของนักท่องเที่ยวที่มีสถานภาพสมรสที่แตกต่างกันให้ความสำคัญปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งมี 1 ปัจจัยที่แตกต่างกัน คือ ด้านการส่งเสริมการตลาด มีค่า Sig. เท่ากับ 0.001 ซึ่งมีความน้อยกว่า 0.05 หมายความว่า มีนักท่องเที่ยวที่สถานภาพสมรสแตกต่างกันอย่างน้อย 1 คู่ ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกัน

ผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนการถดถอยของปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย

Model	Sum of Squares	df	Mean Squares	F	Sig.
Regression	29.157	7	4.165	30.782	0.000 ^a
Residual	31.393	232	0.135		

Total	60.550	239

หมายเหตุ: a. Predictors: (Constant) ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ

จากตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนพบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัวที่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรตาม สถิติทดสอบ ($F(7, 232) = 30.782$, Sig. 0.000) ระดับนัยสำคัญ 0.05 (Sig < 0.05) แสดงว่าตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรตาม

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์ของสมการถดถอยของปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย

Model	Unstandardized	Standardized		t	Sig
	Coefficients	Coefficients			
	B	Std. Error	Beta		
(Constant)	1.045	0.225		4.644	0.000*
ด้านราคา	0.113	0.052	0.136	2.185	0.030*
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	0.118	0.047	0.141	-2.488	0.014*
ด้านการส่งเสริมการตลาด	0.321	0.058	0.355	5.555	0.000*
ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ	0.345	0.056	0.372	6.140	0.000*

หมายเหตุ: Dependent Variable: การตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวอินเดีย $R = 0.694$, $R\text{ Square} = 0.482$, Adjusted $R\text{ Square} = 0.466$, Std. Error of the Estimate = 0.368

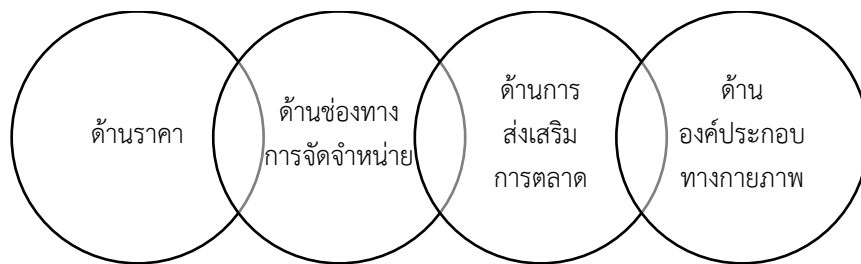
จากตารางที่ 3 ปัจจัยทางการตลาดบริการ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคลากร ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการถดถอยของปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย พบว่า มีตัวแปรอิสระ 4 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นกับตัวแปรตาม ได้แก่ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์พหุคูณ (R) มีค่า 0.694 และกำลังสองของค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์พหุคูณ (R^2) มีค่า 0.482 ค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์พหุคูณที่ปรับแก้ (Adjusted R^2) มีค่า 0.466 สามารถอธิบายได้ว่าตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัว มีนัยสำคัญต่อตัวแปรตาม คือ การตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทยของนักท่องเที่ยวอินเดีย ซึ่งตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวสามารถนำไปเขียนสมการการพยากรณ์ ($\hat{Y}$) โดยที่ด้านราคา (X_1) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (X_2) ด้านการส่งเสริมการตลาด (X_3) และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ (X_4) ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์ (SEE) มีค่า 0.368 ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 จะได้สมการพยากรณ์

$$\hat{Y} = 1.045 + 0.113X_1 + 0.118X_2 + 0.321X_3 + 0.345X_4$$

จากสมการข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ถ้าด้านราคา ($\beta = 0.136$) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย การตัดสินใจเพิ่มขึ้น 0.113 หน่วย ปัจจัยต่อมาคือด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($\beta = 0.141$) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย การตัดสินใจเพิ่มขึ้น 0.118 หน่วย ด้านการส่งเสริมการตลาด ($\beta = 0.355$) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย การตัดสินใจเพิ่มขึ้น 0.321 หน่วย และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ ($\beta = 0.372$) เพิ่มขึ้น 1 หน่วย การตัดสินใจเพิ่มขึ้น 0.345 หน่วย

องค์ความรู้ใหม่

จากสมการพยากรณ์ $\hat{Y} = 1.045 + 0.113X_1 + 0.118X_2 + 0.321X_3 + 0.345X_4$ แสดงให้เห็นปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย มี 4 ตัวแปร คือ

ปัจจัยด้านราคาเป็นปัจจัยการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมของนักท่องเที่ยวอินเดีย เนื่องจากค่าเงินไทยแข็งกว่าของค่าเงินอินเดีย ในการใช้จ่ายแต่ละครั้งนักท่องเที่ยวอินเดียจะคำนึงถึงราคาที่เหมาสมกับความสามารถใช้จ่ายของตนเองเป็นหลัก ดังนั้นผู้ประกอบการควรกำหนดกลยุทธ์ทางด้านราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพบริการที่จะสามารถแข่งขันความสนใจจากนักท่องเที่ยวอินเดียได้ โดยต้องมีการกำหนดอัตราค่าบริการที่พักแรม ค่าอาหารและเครื่องดื่ม หรือค่าบริการเสริมอื่นๆ ด้วยความเป็นธรรม ที่ทำให้นักท่องเที่ยวอินเดียเกิดทัศนคติที่ดีและเกิดความสนใจจนส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ ซึ่งปัจจัยนี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่นักท่องเที่ยวอินเดียใส่ใจ เพราะนักท่องเที่ยวอินเดียจะยึดมั่นในข้อมูลที่ได้รับ เมื่อมีการแจ้งอัตราค่าบริการไปแล้ว ถ้าหากมีการเปลี่ยนแปลงราคาที่สูงขึ้นหรือมีค่าใช้จ่ายอื่นๆ เพิ่มเติมขึ้นจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวอินเดียเกิดความไม่พอใจ

ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายเป็นช่องทางการหาข้อมูลเพื่อทำการตัดสินใจเลือกที่พักแรมที่เหมาะสม โดยการสื่อสารผ่านช่องทาง Social Media มีบทบาทมากที่สุดต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมของนักท่องเที่ยวอินเดีย รองลงมาได้แก่ ข้อมูลจากบริษัทตัวแทนนำเที่ยว การจัดนิทรรศการการท่องเที่ยวประเทศไทยในประเทศไทย อินเดีย นิติสารท่องเที่ยว การบอกแบบปากต่อปากของคนที่เคยมาเที่ยวประเทศไทยแล้ว และคู่มือการเดินทาง ดังนั้นผู้ประกอบการต้องพัฒนาช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งช่องทางออนไลน์ (On-line) และออฟไลน์ (Off-Line) ให้มีประสิทธิภาพเพื่อให้นักท่องเที่ยวอินเดียสามารถเข้าถึงข่าวสารข้อมูลของที่พักแรมได้ง่ายและสะดวก

ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ซึ่งนักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญกับรายละเอียดข้อมูลแพ็คเกจของสถานที่พักแรม การโฆษณาผ่านสื่อต่างๆ

กิจกรรมการส่งเสริมการตลาดระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขายที่ทำให้เกิดการตัดสินใจเลือกที่พักแรม นอกจากนี้นักท่องเที่ยวอินเดียจะมองหาสถานที่พักแรมที่อยู่ใกล้แหล่งช้อปปิ้งหรือมีกิจกรรมทางทะเล กิจกรรมบันเทิงต่างๆ เพราะหากกล่าวถึงประเทศไทยในสายของนักท่องเที่ยวอินเดียจะนึกถึงทะเล สถานที่ท่องเที่ยวยามค่ำคืน แหล่งช้อปปิ้ง ดังนั้นผู้ประกอบการควรกำหนดรายละเอียดของแคมเปญหรือโปรโมชั่นที่สอดคล้องที่สามารถดึงดูดให้เกิดการตัดสินใจซื้อ เช่น การให้ส่วนลดราคาห้องพัก การให้สิทธิพิเศษสำหรับผู้เข้าพักที่จะได้ส่วนลดอัตราค่าอาหารและเครื่องดื่ม มีบริการห้องอาหารอินเดีย เป็นต้น

ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งและองค์ประกอบทางกายภาพที่พักแรมเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญในเรื่องความปลอดภัยและสถานที่ที่มีความสวยงามที่สร้างความประทับใจก่อให้เกิดความรู้สึกอยากใช้บริการ ดังนั้นผู้ประกอบการควรตกแต่งสถานที่พักแรมทั้งภายในและภายนอกให้มีความสวยงาม โดยนำธรรมชาติมาเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบ สร้างจุดเด่นที่เป็นเอกลักษณ์ให้มีความแตกต่างที่ไม่เหมือนใคร แต่ไม่ขาดความสะดวกสบายของสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ และมีมุมส่วนตัวที่สร้างบรรยากาศความเป็นอิสระในการพักผ่อน รวมไปถึงสถานที่ตั้งของที่พักแรมที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญคือสถานที่ตั้งที่พักแรมที่สะดวกต่อการเดินทาง โดยส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวอินเดียจะเลือกที่พักแรมที่มีรถรับส่งจากที่พักไปยังสถานที่ต่างๆ หรือมีรถโดยสารสาธารณะผ่านที่พักแรม เพราะปัจจัยด้านนี้เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกในการเดินทางทำให้การเดินทางท่องเที่ยวง่ายมากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดียที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทย มีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

อภิปรายผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 7 ด้าน ซึ่งพบว่าด้านการส่งเสริมการตลาดเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การให้ส่วนลดราคาห้องพัก เป็นข้อที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญมากที่สุด รองลงมา คือ การให้สิทธิพิเศษการเข้าพัก เช่น พัก 4 คืน จ่าย 3 คืน การส่งเสริมการขายตามเทศกาล และส่วนลดค่าอาหาร เครื่องดื่ม และบริการเสริมอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวอินเดียมองถึงการส่งเสริมการขายที่จะมีสิทธิประโยชน์สูงสุดต่อการเข้าพัก รวมไปถึงพิจารณาถึงความคุ้มค่าในด้านอัตราค่าบริการที่ต้องจ่ายไปเมื่อเทียบกับการบริการที่ได้รับ ซึ่งมีความคิดเห็นตรงกันกับงานวิจัยของ Techawatcharamongkol (2016) ทำการศึกษาเรื่อง การตัดสินใจเลือกใช้บริการโรงแรม ระดับ 5 ดาวในเขตพื้นที่ อำเภอดำรงวิทยพร จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้กล่าวว่า ด้านการส่งเสริมการตลาดโดยรวมมีผลต่อการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า 3 ลำดับแรกที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ คือ โรงแรมมีการออกบูธงานท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ มีการส่งเสริมการตลาดร่วมกับบัตรเครดิต เช่น แลกคะแนนสะสม และมีส่วนลดใน

เทศกาลต่างๆ เช่น ปีใหม่ วันเกิด

อภิปรายผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากผลการวิเคราะห์ลักษณะประชากรศาสตร์ที่ต่างกัันได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ และสถานภาพสมรส ให้ความสำคัญกับปัจจัยทางการตลาดบริการแตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างจะมีความคิด รสนิยม ความต้องการ ทักษะคติ ที่แตกต่างกัน เช่น เพศที่ต่างกันให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาดแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่เพศหญิงมีความละเอียดและพิถีพิถันใส่ใจในเรื่องของคุณภาพการบริการของพนักงาน และการตกแต่งสถานที่พักแรมที่สวยงามมากกว่าเพศชาย ซึ่งมีความคิดเห็นตรงกันกับงานวิจัยของ Charoensiri (2015) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยและกระบวนการตัดสินใจเลือกที่พักแรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเขตอำเภอเมืองจังหวัดนครราชสีมา ได้กล่าวว่า ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ รายได้เฉลี่ยต่อเดือนเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย คือนักท่องเที่ยวที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่ต่างกันให้ความสำคัญปัจจัยในด้านการตลาดแตกต่างกัน และยังมีความคิดเห็นตรงกันกับงานวิจัยของ Pongpanich (2012) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมระดับ 3 ดาวของนักท่องเที่ยวชาวไทยในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี ได้กล่าวว่า ลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างในด้าน อายุ การศึกษา อาชีพ และรายได้ ให้ความสำคัญกับส่วนประสมทางการตลาดบริการ 8Ps ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่าบุคคลที่มีอาชีพและรายได้ที่ต่างกัน ทั้ง 2 ปัจจัยเป็นปัจจัยที่ชี้ให้เห็นอำนาจหรือความสามารถในการใช้จ่ายเกี่ยวกับที่พักแรม โดยบุคคลที่มีอาชีพการทำงานที่มั่นคงสามารถหารายได้ได้เยอะย่อมเลือกที่พักแรมที่ดีที่สุด มีการตกแต่งสถานที่ที่สวยงาม สถานที่ตั้งอยู่ในทำเลที่ดีสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยจะตัดสินใจเลือกที่พักแรมให้เหมาะสมกับรายได้ของตนเองถึงแม้อัตราค่าบริการที่พักหรือค่าบริการอื่นๆ จะมีราคาสูงก็ตาม เพราะเป็นบุคคลที่สามารถสร้างรายได้จากอาชีพและต้องการนำรายได้ส่วนหนึ่งมาใช้จ่ายในการท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกและเกิดอรรถประโยชน์แก่ตัวเอง

อภิปรายผลการวิจัยที่ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จากผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการถดถอยพบว่า ปัจจัยทางการตลาดบริการของนักท่องเที่ยวอินเดีย ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมในประเทศไทยพบว่ามี 4 ปัจจัย ได้แก่ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านองค์ประกอบทางกายภาพ

ด้านราคา พบว่านักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวอินเดียต้องการที่พักแรมที่มีความหลากหลายของอัตราค่าบริการ เพื่อเป็นทางเลือกของการเข้าพัก แล้วยังคำนึงถึงการแจ้งอัตราค่าบริการเข้าพักตลอดจนค่าใช้จ่ายต่างๆ อย่างถูกต้องและชัดเจน เนื่องจากพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอินเดียจะมีลักษณะต้องการความชัดเจนของอัตราค่าบริการ และยังพิจารณาไปถึงความคุ้มค่าของอัตราค่าบริการที่พักแรมที่มีความเหมาะสมคุ้มค่างบราคา ซึ่งมีความคิดเห็นตรงกันกับงานวิจัยของ Tongkham (2008) ทำการศึกษาเรื่อง พฤติกรรมและความต้องการเลือกใช้บริการที่พักแรมของนักท่องเที่ยว กรณีศึกษาบริเวณอ่าวนาง จังหวัดกระบี่ ได้

กล่าวว่า ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญด้านราคาของที่พักรที่ตั้งราคาอย่างเหมาะสมกับตัวสินค้าและบริการ เพราะเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าราคาห้องมีความเหมาะสมก็จะส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการที่เพิ่มขึ้น

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่านักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก เนื่องจากช่องทางการจัดจำหน่ายทำให้นักท่องเที่ยวอินเดียสามารถหาข้อมูลได้ง่ายและหาข้อมูลได้ครบถ้วน ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกที่พักแรมได้รวดเร็ว รวมไปถึงนักท่องเที่ยวอินเดียยังพิจารณาถึงการเข้าถึงที่พักแรมว่าสามารถเข้าถึงที่พักแรมได้ง่ายหรือไม่ สามารถเดินทางโดยรถสาธารณะได้หรือไม่ ใกล้แหล่งท่องเที่ยวหรือแหล่งชุมชนหรือไม่ เพราะปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการเดินทางท่องเที่ยว ซึ่งมีความคิดเห็นตรงกันกับงานวิจัยของ Tantipidok and Wetpravit (2019) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกที่พักแรมในจังหวัดภูเก็ตของนักท่องเที่ยวเจนเอเรชั่นวาย ได้กล่าวว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดด้านช่องทางการจัดจำหน่ายที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกที่พักแรมของนักท่องเที่ยว ในภาพรวมจัดอยู่ในเกณฑ์มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงตามค่าเฉลี่ยใน 3 ลำดับแรกคือการเดินทางไปยังที่มีความสะดวกสบายจัดอยู่ในเกณฑ์มาก รองลงมาคือ ความหลากหลายของช่องทางในการชำระเงิน จัดอยู่ในเกณฑ์มากและสถานที่ตั้งของที่พักรอยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวจัดอยู่ในเกณฑ์มาก

ด้านการส่งเสริมทางการตลาด พบว่านักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวอินเดียจะพิจารณาถึงแนวทางการส่งเสริมทางการตลาดของที่พักรที่คิดว่าจะได้ประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุด เช่น การโฆษณาหรือการนำเสนอคุณค่าพิเศษที่สร้างแรงจูงใจเพื่อกระตุ้นให้เกิดการตัดสินใจซื้อบริการ การเสนอการขายโดยใช้พนักงานขายติดต่อโดยตรงกับลูกค้าที่แสดงออกถึงการเอาใจใส่ การจัดโปรโมชั่นที่เชื่อมโยงกับแบรนด์เพื่อส่งเสริมให้จุดยืนของแบรนด์ให้เด่นชัดขึ้นหรือเป็นการสร้างความรู้สึกที่ดีให้กับลูกค้าที่มาใช้บริการ รวมถึงการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับองค์กรและการบริการเพื่อสร้างทัศนคติ ความน่าเชื่อถือ และสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดแก่องค์กรกับนักท่องเที่ยว ซึ่งมีความคิดเห็นตรงกันกับแนวคิดของ Wanwanich (2011) ได้กล่าวไว้ว่า การส่งเสริมการตลาดเป็นการรวบรวมวิธีการที่หลากหลายของการสื่อสารกับการตลาดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการโฆษณา กิจกรรมการขายโดยบุคคล กิจกรรมส่งเสริมการขายและรูปแบบอื่นทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านสื่อ ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดมีความสำคัญเป็นอย่างมากที่ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญสูงสุดในการตัดสินใจเลือกที่พักแรม อาจเป็นเพราะเป็นปัจจัยที่นักท่องเที่ยวอินเดียเข้าถึงได้ง่ายที่สุดโดยที่ยังไม่ได้มาใช้บริการ ด้วยวิธีการหาข้อมูลทางการตลาดของที่พักรที่ตนเองให้ความสนใจจากสื่ออินเทอร์เน็ต คำบอกเล่า หรือแหล่งข่าวสารอื่นๆ

ด้านองค์ประกอบทางกายภาพ พบว่านักท่องเที่ยวอินเดียให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวอินเดียต้องการสัมผัสถึงสถาปัตยกรรมการตกแต่งสถานที่พักรของประเทศไทยที่มีความสวยงามเป็นเอกลักษณ์ นอกเหนือจากความสวยงามของสถานที่พักรแล้วนั้น นักท่องเที่ยวอินเดียยังมองถึงโครงการของตัวอาคารและสถานที่ที่มีความปลอดภัย สะอาด และสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ซึ่งมีความคิดเห็นตรงกันกับ

งานวิจัยของ Kaemorrakod (2011) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการเลือกใช้บริการโรงแรมของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดกระบี่ ได้กล่าวว่า ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในระดับมาก ในด้านบรรยากาศโรงแรม อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกมีเอกลักษณ์และทันสมัย การตกแต่งภายนอกและภายในตัวอาคาร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1.1 อุตสาหกรรมธุรกิจที่พักรควรคำนึงถึงองค์ประกอบด้านสถานที่ตั้งที่เหมาะสม เพราะนักท่องเที่ยวอินเดียนิยมทำกิจกรรมระหว่างการท่องเที่ยว คือ การช้อปปิ้ง กิจกรรมช้อปปิ้ง กิจกรรมบันเทิง การท่องเที่ยวลักษณะต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งถ้าผู้ประกอบการสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอินเดียได้ ก็จะทำให้เป็นตัวเลือกแรกๆ ในการตัดสินใจเลือกที่พักของนักท่องเที่ยวอินเดีย

1.2 อุตสาหกรรมธุรกิจที่พักรควรเข้าใจวัฒนธรรมและประเพณีของชนชาติอินเดีย เพื่อกำหนดกลยุทธ์การบริการ กลยุทธ์ทางการตลาดที่มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวอินเดีย เช่น เวลาการรับประทานอาหาร เอกลักษณ์ทางด้านอาหารของชนชาติอินเดีย รวมไปถึงการแสดงออกถึงความใส่ใจในการให้บริการของพนักงาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ภาครัฐและภาคเอกชนควรมีนโยบายการจัดทำโปรโมชั่นส่งเสริมการตลาดหรือการจัดนิทรรศการการส่งเสริมการขายให้นักท่องเที่ยวอินเดียรับรู้ข้อดีและประโยชน์ของการท่องเที่ยวในประเทศไทย เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวอินเดียเดินทางมาท่องเที่ยวประเทศไทยมากขึ้น เนื่องจากนักท่องเที่ยวอินเดียถือว่าเป็นตลาดกลุ่มใหม่ที่ไม่สามารถมองข้ามได้ และเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพการใช้จ่ายไม่น้อยไปกว่านักท่องเที่ยวจีน ส่งผลให้ GDP ด้านการท่องเที่ยวของประเทศเพิ่มมากขึ้น เป็นการสร้างรายได้ให้กับประชาชนชาวไทยและส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

References

- Bank of Thailand. (2019). *Tourism and the role of driving the Thai economy Is the hero necessary or the true hero?* Retrieved November 30, 2019, from https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_29Oct2019.aspx.
- Berdie. et al. (1986). *Questionnaires: design and use*. Metuchen, NJ: Scarecrow Press

- Baruch, Y. (1999). *Response rates in academic studies-a comparative analysis*. *Human Relations*, 52(4), 421-438.
- Charoensiri, N. (2015). *Factors and Buying Decision Processes of Thai Tourist in choosing Accommodation in Aumper Meaung, Nakornratchasima Province*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- KASIKORN Research Center. (2019). *Catch the pulse of foreign tourists in 2020*. Retrieved November 30, 2019, from https://kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/SME-Tourist_2019.aspx.
- Kaemorrakod, K. (2011). *Marketing mix factors affecting the hotel service selection of Thai tourists in Krabi province*. (Master's Thesis). Suratthani Rajabhat University. Suratthani.
- Phillip Kotler. (2003). *Marketing management*. (11th ed.). Upper Sanddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Pongpanich, S. (2012). *Factors Influencing Thai Tourists' Decision Making on Selecting 3 Star Rated Accommodation in Pattaya, Chonburi Province*. (Master's Thesis). Naresuan University. Phitsanulok.
- SCB Bank. (2019). *New potential tourists that Thailand must keep an eye on is India Tourist*. Retrieved November 30, 2019, from <https://www.scbeic.com/th/detail/product/6094>.
- TAT. (2019). *Summary of tourism promotion action plan for year 2019*. Retrieved November 30, 2019, from <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER2/DRAWER073/GENERAL/DATA/0000/00000064.PDF>.
- Tantipidok, & Wetprasit. (2019). *Factors Affecting the Selection Behavior on Accommodation in Phuket Province of Generation Y Tourists*. *RSU National and International Research Conference 2019*, Rangsit University.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper and Row.
- Techawatcharamongkol, C. (2016). *Behavior of Decision-Making In-Service Selection of Five-star Hotel in Hua Hin, Prachuap Khiri Khan Province*. IS M.A. in Hospitality and Tourism Industry Management, Bangkok University.

- Tongkham, P. (2008). *Behaviors and tourists need on selecting Accommodation Incase Ao Nang, Krabi Province*. (Master Thesis). Phuket Rajabhat University. Phuket.
- Ministry of Tourism and Sports. (2018). *Tourism Economic Review*. Retrieved November 30, 2019, from https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=497
- Ministry of Tourism and Sports. (2019). *Tourism Economic Review*. Retrieved May 17, 2020, from https://www.mots.go.th/ewt_dl_link.php?nid=7533
- Wanwanich, Y. (2011). *Service Marleting*. (4th ed.). Bangkok: Kasetsart University Press.

การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน
เพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร*

The Study of Application for Education
Selective Behavior of Undergraduate Students in Bangkok

ธนกร แก้วมณี

Thanakorn Kaewmanee

นักวิชาการอิสระ

Independent academic

Corresponding Author's Email: thanakorn.1kaewmanee@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการใช้บริการจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์ และ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะทางประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนที่ 3 ข้อมูลความพึงพอใจต่อการใช้บริการ ได้แก่ ด้านคุณภาพ ด้านการสอน ด้านเนื้อหา ด้านความรู้ที่ได้รับ เป็นลักษณะคำถามปลายปิด แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ผลการวิจัย พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลการศึกษาพบว่า อายุ ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน เนื่องจากช่วงอายุของนักศึกษาอยู่ในช่วงวัยเรียนเหมือนกัน จึงไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิดและพฤติกรรมเท่าที่ควร ระดับการศึกษา ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน เนื่องจากการศึกษามีส่วนในการเลือกใช้บริการแอปพลิเคชัน เพราะการศึกษาทำให้นักศึกษานึกถึงเหตุผลต่างๆ ที่จะใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา เพศ ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน เนื่องจากนักศึกษาไม่ว่าเพศใดสถานภาพใด ต่างก็ให้ความสำคัญกับการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อศึกษารายได้

*Received February 21, 2020; Revised March 5, 2021; Accepted March 11, 2021

ต่อเนื่อง ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน เนื่องจากแอปพลิเคชันส่วนใหญ่แล้วจะไม่มีค่าบริการ ค่าใช้จ่ายใดๆ หรือสามารถใช้งานได้ฟรี ทำให้นักศึกษาได้มีการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาเป็นอย่างมาก ลักษณะทางประชากรศาสตร์ไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มนักศึกษาอยู่ในช่วงอายุเดียวกัน ซึ่งเป็นวัยเรียนเหมือนกัน ทำให้ลักษณะพฤติกรรมเป็นไปในทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาในการใช้แอปพลิเคชัน ระยะเวลาที่ใช้งานแอปพลิเคชันเฉลี่ยต่อวัน และช่วงเวลาที่ใช้งานแอปพลิเคชันมากที่สุด

คำสำคัญ: แอปพลิเคชัน; พฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน; การศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

Abstract

The purposes of this research are 1) to study the behavior of using application service for education of tertiary students in Bangkok 2) to compare the satisfaction with the services classified by demographic characteristics 3) to study the relationship between demographic characteristics and application service usage behaviors of higher education students in Bangkok the tools used in this study the researcher used the questionnaire. The questions are divided into 3 parts as follows: Part 1 Demographic data of the sample group Part 2 Data on the behavior of using application services for education of higher education students in Bangkok. Part 3 Information about satisfaction Service usage, including quality of teaching, content, knowledge received It is a closed-end question with 5 rating scales.

The results shows that general information of respondents did not affect the behavior of using application services for education of undergraduate students in Bangkok. The study finds that age does not affect application usage behavior. Due to the age of generation both are at the same, it is not differing all the way. Education level does not affect the behavior of using the application service because of learning makes the learner think of the reasons to using any kind o application for education. Gender is also not affected to the behavior of using application services for education because every gender gives think highly of using the application for education. Monthly income does not affect the behavior of using the application because all applications are free of charge. Demographic characteristics do not correlate with the behavior of using application service for education. It could be assumed that the learners are at the same generation; they are studying as same as they would have the same behavior, causing behavior of students are in the same direction.

Keywords: application; application service behavior; higher education in Bangkok

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้พยายามที่จะกำหนดทิศทางและนโยบายด้านการจัดการศึกษาของไทยเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปอย่างรวดเร็วของสังคมในยุคปัจจุบัน และจากการที่เทคโนโลยีต่างๆ ในปัจจุบันนี้ได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว โดยเทคโนโลยีหลายอย่างนั้นสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มความสามารถในการเรียนรู้ของเด็กได้เป็นอย่างดี ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยสำนักเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอนได้มีการส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไปใช้ในการเรียนการสอนการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ทั่วถึงและเสมอภาค เนื่องจากมองว่าการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษาเป็นปัจจัยและเป็นมิติสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาให้ก้าวสู่ประสิทธิภาพการเรียนรู้ของสังคมโดยรวมและเป็นการสร้างกระบวนการทัศน์เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญภายใต้การศึกษาในยุคปฏิรูปในทศวรรษที่สอง แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาของไทยยังไม่มีหลักสูตรการเรียนการสอนโดยการบูรณาการทางด้านเทคโนโลยีร่วมกับเนื้อหาผ่านอุปกรณ์เทคโนโลยีได้อย่างชัดเจน ประกอบกับครูผู้สอนยังไม่มีความรู้เพียงพอต่อการใช้อุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนการสอน และยังไม่มีการสร้างเนื้อหา บทเรียน และกิจกรรมที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน (Srifah, 2011)

ด้วยเหตุนี้ทำให้สภาพ การศึกษาของไทยในปัจจุบันก็ยังคงพบปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนจนทำให้ผู้เรียนขาดทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ การศึกษาไทยมีปัญหาสำคัญที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนคือ 1) ครูผู้สอนให้ความสำคัญกับคำตอบมากกว่ากระบวนการ 2) นักเรียนขาดเครื่องมือช่วยคิดในระหว่างเรียนรู้ 3) นักเรียนไม่เกิดการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ 4) ระบบการศึกษาขาดการประเมินผลสัมฤทธิ์ในส่วนของกระบวนการเรียนรู้ และ 5) นักเรียนขาดประสบการณ์ความภาคภูมิใจจากผลงานที่คิดได้ ซึ่งปัญหาดังกล่าวสามารถแก้ไขได้ด้วยการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ (WongSaphan, 2013)

แต่ในสถานการณ์ความเป็นจริงของสังคมไทยในปัจจุบันก็ยังพบว่าเด็กไทยมีทักษะการคิดวิเคราะห์อยู่ในระดับต่ำจำเป็นต้องเร่งพัฒนาอย่างจริงจัง รวมถึงการพัฒนาครูให้สามารถจัดกิจกรรมต่างๆผ่านแอปพลิเคชันเพื่อให้เกิดการพัฒนาสถานศึกษาและให้สังคมรอบตัวเด็กเป็นเหมือนห้องปฏิบัติการเพื่อพัฒนาทักษะด้านนี้แก่เด็กไทยให้ได้ (Phumphongkhochasorn, 2019)

ดังนั้นคณะผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะการศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นการเรียนการสอน โดยใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยให้การศึกษาศาสามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจต่อการใช้บริการจำแนกตามลักษณะทางประชากรศาสตร์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของลักษณะทางประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครตามลักษณะทางประชากรศาสตร์

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

ศึกษาเฉพาะสถานที่ศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นแหล่งที่เทคโนโลยีเข้าถึงได้ง่ายและเป็นจุดศูนย์กลางของความเจริญ ที่นักศึกษาส่วนใหญ่มีสมาร์ตโฟนในการใช้แอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา เหมาะแก่การจัดเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ศึกษาเฉพาะผู้ที่ใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาเฉพาะนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษารั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบมีโครงสร้าง (Structured Question) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-end Question) ที่มีคำตอบให้เลือก (Multiple Choices) เพียงคำตอบเดียวจากหลายคำตอบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่ แอปพลิเคชันที่ใช้งาน ระยะเวลาการใช้งานเฉลี่ยต่อวัน ช่วงเวลาที่ใช้มากที่สุด เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-end Question) ที่มีคำตอบให้เลือก (Multiple choices) เพียงคำตอบเดียวจากหลายคำตอบ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความพึงพอใจต่อการใช้บริการ ได้แก่ ด้านคุณภาพ ด้านการสอน ด้านเนื้อหา ด้านความรู้ที่ได้รับ เป็นลักษณะคำถามปลายปิด (Closed-end Question) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

การทดสอบความเชื่อมั่นแบบสอบถาม

นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องแล้วจำนวน 40 ชุดไปทำการทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเป็นการทดสอบความเชื่อมั่นโดยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 วิธีการสุ่มตัวอย่าง

1. ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยแบ่งพื้นที่ของประชากรออกเป็น 4 ส่วน คือ กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย เขตพระนคร ดุสิต ป้อมปราบศัตรูพ่าย สัมพันธวงศ์ ดินแดง ห้วยขวาง พญาไท ราชเทวี และวังทองหลาง กรุงเทพมหานครประกอบด้วย เขตปทุมวัน บางรัก สาทร บางคอแหลม ยานนาวา คลองเตย วัฒนา พระโขนง สวนหลวง และบางนา กรุงเทพมหานครเหนือประกอบด้วย เขตจตุจักร บางซื่อ ลาดพร้าว หลักสี่ ดอนเมือง สายไหม และบางเขน และกรุงเทพมหานครตะวันออกประกอบด้วย เขตบางกะปิ สะพานสูง บึงกุ่ม คันนายาว ลาดกระบัง มีนบุรี หนองจอก คลองสามวาและประเวศ

2. ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) โดยจะสุ่มเลือกตัวอย่างในมหาวิทยาลัยในเขตดังกล่าวจำนวนเขตละ 100 ตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. เมื่อได้จำนวนและมหาวิทยาลัยที่จะเก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างแล้ว คณะผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) โดยการแจกแบบสอบถามให้กับนักศึกษาที่คณะผู้วิจัยสามารถเข้าถึงได้ง่าย

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ได้กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมทางสถิติ SPSS Windows ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ ในการอธิบายลักษณะของข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครใช้สถิติการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่และค่าร้อยละ

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความพึงพอใจต่อการใช้บริการใช้สถิติการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) โดยใช้ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ในการอธิบายลักษณะของข้อมูลความพึงพอใจโดยกำหนดเกณฑ์ระดับความสำคัญ โดยใช้สูตรคำนวณช่วงความกว้างของอันตรภาคชั้น

ส่วนที่ 4 การทดสอบสมมติฐานของการศึกษา ใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistic) เนื่องจากเป็นสถิติที่ใช้เพื่อทดสอบสมมติฐาน และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลแบ่งตามสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1

1.) ใช้สถิติ T-test ทดสอบความแตกต่างระหว่างข้อมูลประชากรศาสตร์กับความพึงพอใจต่อการใช้บริการที่ไม่เกิน 2 กลุ่ม ได้แก่ เพศโดยใช้วิธี Independent Samples T-Test มี 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 สถิติ Independent T-test กรณีที่ความแปรปรวนทั้ง 2 กลุ่มไม่เท่ากัน

กรณีที่ 2 สถิติ Independent T-test กรณีที่ความแปรปรวนของทั้ง 2 กลุ่มเท่ากัน

2.) ใช้สถิติ F-test โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ในการทดสอบความแตกต่างระหว่างข้อมูลประชากรศาสตร์กับความพึงพอใจต่อการใช้บริการที่มีมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไปที่เป็นอิสระต่อกัน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา คณะ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวน (Analysis of Variance) หรือ ANOVA หรือ F-test แบบการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance)

สมมติฐานที่ 2 ใช้สถิติ Chi-Square ในการทดสอบโดยใช้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลประชากรศาสตร์กับพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครตัวแปร 2 กลุ่ม ดังนี้

การทดสอบสมมติฐานของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม (Two-way Classification)

การทดสอบในกรณีตัวแปรสองตัวนี้เป็นการทดสอบเพื่อดูว่า ตัวแปรสองตัวนี้มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ ข้อมูลที่ได้จะอยู่ใน ระดับนามบัญญัติ (Nominal scale) ซึ่งอาจเป็นจำนวนความถี่ สัดส่วน ร้อยละ โดยแต่ละตัวแปรจะแบ่งเป็น 2 กลุ่ม หรือประเภทขึ้นไป

การวิเคราะห์วัดระดับความสัมพันธ์ด้วยการทดสอบสถิติ Cramer's V โดยทำการวัดระดับความสัมพันธ์เมื่อมีตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งหรือทั้งสองตัวที่วัดด้วยมาตรานามบัญญัติ

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา คณะที่กำลังศึกษาในปัจจุบัน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ชาย	144	36.0
หญิง	256	64.0

รวม(ผู้ตอบ)	400	100.0

กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา มีลักษณะทางเพศ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีจำนวน 256 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 64 และเป็นเพศชาย 144 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 36

ตารางที่ 2 จำนวน และร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
18 ปี	97	24.3
19 ปี	105	26.3
20 ปี	101	25.3
21 ปี	70	17.5
22 ปี	22	5.5
มากกว่า 22 ปี	5	1.3
รวม(ผู้ตอบ)	400	100.0

กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา อยู่ในช่วงอายุ 19 ปี จำนวน 105 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 26.3 รองลงมาจะเป็นกลุ่มนักศึกษาที่มีอายุ 20 ปี จำนวน 101 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 25.3 กลุ่มนักศึกษาที่มีอายุ 18 ปี จำนวน 97 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 24.3 กลุ่มนักศึกษาที่มีอายุ 21 ปี จำนวน 70 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 17.5 กลุ่มนักศึกษาที่มีอายุ 22 ปี จำนวน 22 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 5.5 และกลุ่มนักศึกษาที่มีอายุมากกว่า 22 ปี จำนวน 5 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.3

ตารางที่ 3 จำนวน และร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	จำนวน(คน)	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 1	164	41.0
ชั้นปีที่ 2	97	24.3
ชั้นปีที่ 3	77	19.3
ชั้นปีที่ 4	61	15.3
ชั้นปีที่ 5	1	0.3
รวม(ผู้ตอบ)	400	100.0

กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา ที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามชั้นปี สามารถสรุปข้อมูล เรียงจากจำนวน นักศึกษามากที่สุด ไปน้อยที่สุด ดังนี้ ชั้นปีที่ 1 จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 41 ชั้นปีที่ 2 จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 24.3 ชั้นปีที่ 3 จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 19.3 ชั้นปีที่ 4 จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 15.3 และชั้นปีที่ 5 จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 0.3 ส่วนนักศึกษาที่ไม่ได้ตอบแบบสอบถาม จะเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 6 ขึ้นไป

ตารางที่ 4 จำนวน และร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

รายได้เฉลี่ยต่อเดือน	จำนวน(คน)	ร้อยละ

ต่ำกว่า 4,000 บาท	87	21.8
4,000 – 7,999 บาท	179	44.8
8,000 – 11,999 บาท	103	25.8
12,000 บาท ขึ้นไป	31	7.8
รวม(ผู้ตอบ)	400	100.0

กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา ที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน สามารถสรุปข้อมูล เรียงจากจำนวนนักศึกษามากที่สุด ไปน้อยที่สุด ดังนี้ มากที่สุด คือ รายได้ 4,000 – 7,999 บาท จำนวน 179 คน คิดเป็นร้อยละ 44.8 รองลงมาเป็น รายได้ 8,000 – 11,999 บาท จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 25.8 รายได้ ต่ำกว่า 4,000 บาท จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 21.8 และรายได้ 12,000 บาท ขึ้นไป จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 7.8

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครได้แก่ แอปพลิเคชันที่ใช้งาน ระยะเวลาการใช้งานเฉลี่ยต่อวัน และช่วงเวลาที่ใช้มากที่สุด โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

ตารางที่ 5 จำนวน และร้อยละของตัวอย่าง จำแนกตามแอปพลิเคชันที่ใช้งาน

แอปพลิเคชันที่ใช้งาน	จำนวน(คน)	ร้อยละ
SkillLane	268	67.0
GlurrTalk App	98	24.5
Guru Gooroo	34	8.5
รวม(ผู้ตอบ)	400	100.0

กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา ที่ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามแอปพลิเคชันที่ใช้งานจากมากที่สุด ไปน้อยที่สุด ดังนี้ มากที่สุด คือ SkillLane จำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมาเป็น GlurrTalk App จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 และ Guru Gooroo จำนวน 34 คิดเป็นร้อยละ 8.5

การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

แอปพลิเคชันที่ใช้งาน กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา จำแนกตามแอปพลิเคชันที่ใช้งานจากมากที่สุด ไปน้อยที่สุด ดังนี้ มากที่สุด คือ SkillLane จำนวน 268 คน คิดเป็นร้อยละ 67 รองลงมาเป็น GlurrTalk App จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 24.5 และ Guru Gooroo จำนวน 34 คิดเป็นร้อยละ 8.5 ระยะเวลาใช้งานเฉลี่ยต่อวัน กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา จำแนกตามระยะเวลาใช้งานเฉลี่ยต่อวันจากมากที่สุด ไปน้อยที่สุด ดังนี้ มากที่สุด คือ 30 นาที – 1 ชม. จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 รองลงมาเป็น มากกว่า 2 ชม. จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 27.3 1 ชม. – 2 ชม. จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.5 และ กว่า 30 นาที จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 13 ช่วงเวลาที่ใช้มากที่สุด กลุ่มตัวอย่างนักศึกษา จำแนกตามช่วงเวลาที่ใช้มากที่สุด ไปน้อยที่สุด ดังนี้ มากที่สุด คือ

ช่วงเวลา 18.01 น. – 21.00 น. จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 35 รองลงมาเป็น ช่วงเวลา 21.01 น. – 00.00 น. จำนวน 118 คน คิดเป็นร้อยละ 29.5 ช่วงเวลา 06.01 น. – 09.00 น.จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 14.2 ช่วงเวลา 15.01 น. – 18.00 น.จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 9.8 ช่วงเวลา 09.01 น. – 12.00 น.และช่วงเวลา 00.01 น. – 03.00 น. มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 4.3 ทั้งสองช่วงเวลา ช่วงเวลา 12.01 น. – 15.00 น. จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.8 และ ช่วงเวลา 03.01 น. – 06.00 น. จำนวน 1 คนคิดเป็นร้อยละ 0.3

การวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลความพึงพอใจต่อการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษา ระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร

ด้านคุณภาพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจด้านคุณภาพของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับ ความคมชัดของภาพ ความดังของเสียง ความรวดเร็วในการให้บริการ ความถูกต้องของข้อมูลเนื้อหาและการสอน ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 (SD = 0.913) 4.10 (SD = 0.948) 3.77 (SD = 1.114) และ 3.92 (SD = 1.024) ตามลำดับ ด้านการสอน ผลการวิเคราะห์ ข้อมูลความพึงพอใจด้านการสอนของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความ พึงพอใจ กับเทคนิคในการสอน ความสามารถของผู้สอนและความน่าสนใจในการสอนในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 3.83 (SD = 1.036) 3.51 (SD = 1.031) และ 3.81 (SD = 1.241) ตามลำดับ ด้านเนื้อหา ผลการ วิเคราะห์ความพึงพอใจ ด้านเนื้อหา ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับ ความพึงพอใจ กับความหลากหลายของเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา ความเข้าใจในเนื้อหาในระดับมาก โดยมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 (SD = 1.110) 3.46 (SD = 1.028) และ 3.59 (SD = 1.018) ตามลำดับ ด้านความรู้ที่ได้รับ ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ด้านความรู้ที่ได้รับ ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบ แบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับได้รับความรู้ที่ถูกต้อง มีความรู้ในเรื่องที่เรียนเพิ่มมากขึ้น ได้รับความรู้ที่ หลากหลายเพิ่มมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 (SD = 1.024) 3.96 (SD = 1.018) และ 4.12 (SD = 1.038) ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงอนุมาน พบว่า

ตารางที่ 6 ร้อยละ (จำนวนคน) ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในรายการ 4 รายการ ที่ได้รับการประเมิน ค่าความพึงพอใจ ด้านคุณภาพ จำแนกตามระดับความสำคัญ 5 ระดับ

ด้านคุณภาพ	ระดับความพึงพอใจ					รวม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
ความคมชัดของภาพ	1.3 (5)	4.5 (18)	23.8 (95)	40.0 (160)	30.5 (122)	100.0 (400)	3.94	0.913
ความดังของเสียง	0.8 (3)	5.8 (23)	18.5 (74)	32.5 (130)	42.5 (170)	100.0 (400)	4.10	0.948

ความรวดเร็วในการให้บริการ	4.0 (16)	8.5 (34)	26.5 (106)	28.5 (114)	32.5 (130)	100.0 (400)	3.77	1.114
ความถูกต้องของข้อมูลเนื้อหาและการสอน	2.5 (10)	5.8 (23)	24.5 (98)	32.0 (128)	35.3 (141)	100.0 (400)	3.92	1.024

จากตารางที่ 6 แสดงให้เห็นถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจ ด้านคุณภาพ ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณา รายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับ ความคมชัดของภาพ ความดังของเสียง ความรวดเร็ว ในการให้บริการ ความถูกต้องของข้อมูลเนื้อหาและการสอน ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 (SD = 0.913) 4.10 (SD = 0.948) 3.77 (SD = 1.114) และ 3.92 (SD = 1.024) ตามลำดับ

ตารางที่ 7 ร้อยละ (จำนวนคน) ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในรายการ 3 รายการ ที่ได้รับการประเมิน ค่าความพึงพอใจ ด้านการสอน จำแนกตามระดับความสำคัญ 5 ระดับ

ด้านการสอน	ระดับความพึงพอใจ					รวม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
เทคนิคในการสอน	2.8 (11)	7.8 (31)	23.8 (95)	35.3 (141)	30.5 (122)	100.0 (400)	3.83	1.036
ความสามารถของ ผู้สอน	2.3 (9)	13.0 (52)	37.0 (148)	27.0 (108)	20.8 (83)	100.0 (400)	3.51	1.031
ความน่าสนใจในการ สอน	6.8 (27)	10.0 (40)	17.8 (71)	26.8 (107)	38.8 (155)	100.0 (400)	3.81	1.241

จากตารางที่ 7 แสดงให้เห็นถึงผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง ด้านการสอน เมื่อ พิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับเทคนิคในการสอน ความสามารถของผู้สอน และความน่าสนใจในการสอนในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 (SD = 1.036) 3.51 (SD = 1.031) และ 3.81 (SD = 1.241) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ร้อยละ (จำนวนคน) ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในรายการ 3 รายการ ที่ได้รับการ ประเมินค่าความพึงพอใจ ด้านเนื้อหาจำแนกตามระดับความสำคัญ 5 ระดับ

ด้านเนื้อหา	ระดับความพึงพอใจ					รวม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
ความหลากหลายของ เนื้อหา	5.3 (21)	12.5 (50)	28.2 (113)	33.3 (133)	20.8 (83)	100.0 (400)	3.52	1.110

ความถูกต้องของเนื้อหา	3.0 (12)	14.0 (56)	34.5 (138)	31.3 (125)	17.3 (69)	100.0 (400)	3.46	1.028
ความเข้าใจในเนื้อหา	2.8 (11)	10.8 (43)	32.3 (129)	33.8 (135)	20.5 (82)	100.0 (400)	3.59	1.018

จากตารางที่ 8 แสดงให้เห็นถึงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ด้านเนื้อหา ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับความหลากหลายของเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา ความเข้าใจในเนื้อหาในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 (SD = 1.110) 3.46 (SD = 1.028) และ 3.59 (SD = 1.018) ตามลำดับ

ตารางที่ 9 ร้อยละ (จำนวนคน) ค่าเฉลี่ย และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในรายการ 3 รายการ ที่ได้รับการประเมินค่าความพึงพอใจ ด้านความรู้ที่ได้รับ จำแนกตามระดับความสำคัญ 5 ระดับ

ด้านความรู้ที่ได้รับ	ระดับความพึงพอใจ					รวม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	น้อยที่สุด	น้อย	ปานกลาง	มาก	มากที่สุด			
ได้รับความรู้ที่ถูกต้อง	2.8 (11)	6.3 (25)	15.0 (60)	36.0 (144)	40.0 (160)	100.0 (400)	4.04	1.024
มีความรู้ในเรื่องที่เรียนเพิ่มมากขึ้น	2.5 (10)	6.0 (24)	20.8 (83)	34.5 (138)	36.3 (145)	100.0 (400)	3.96	1.018
ได้รับความรู้ที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น	3.0 (12)	5.8 (23)	13.3 (53)	32.3 (129)	45.8 (183)	100.0 (400)	4.12	1.038

จากตารางที่ 4 แสดงให้เห็นถึงผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ด้านความรู้ที่ได้รับ ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับได้รับความรู้ที่ถูกต้อง มีความรู้ในเรื่องที่เรียนเพิ่มมากขึ้น ได้รับความรู้ที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 (SD = 1.024) 3.96 (SD = 1.018) และ 4.12 (SD = 1.038) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

ด้านคุณภาพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจด้านคุณภาพของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับ ความคมชัดของภาพ ความดังของเสียง ความรวดเร็วในการให้บริการ ความถูกต้องของข้อมูลเนื้อหาและการสอน ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 (SD = 0.913) 4.10 (SD = 0.948) 3.77 (SD = 1.114) และ 3.92 (SD = 1.024) ตามลำดับ

ด้านการสอน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความพึงพอใจด้านการสอนของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับเทคนิคในการสอน ความสามารถของผู้สอนและความน่าสนใจในการสอนในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.83 (SD = 1.036) 3.51 (SD = 1.031) และ 3.81 (SD = 1.241) ตามลำดับ

ด้านเนื้อหา ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ด้านเนื้อหา ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับความหลากหลายของเนื้อหา ความถูกต้องของเนื้อหา ความเข้าใจในเนื้อหาในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 (SD = 1.110) 3.46 (SD = 1.028) และ 3.59 (SD = 1.018) ตามลำดับ

ด้านความรู้ที่ได้รับ ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจ ด้านความรู้ที่ได้รับ ของกลุ่มตัวอย่าง เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความพึงพอใจ กับได้รับความรู้ที่ถูกต้อง มีความรู้ในเรื่องที่เรียนเพิ่มมากขึ้น ได้รับความรู้ที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 (SD = 1.024) 3.96 (SD = 1.018) และ 4.12 (SD = 1.038) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร มีประเด็นที่นำมาอภิปรายผลดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามอายุ เพศ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน ไม่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้ อาจจะเป็นเพราะว่าปัจจัยทางด้านประชากรศาสตร์ เป็นสิ่งที่ทำให้ความต้องการของนักศึกษามีความไม่แตกต่างกัน ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของ Jarongkit (1999) ได้กล่าวว่า พฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์เกิดขึ้นตาม แรงบังคับจากภายนอกมากระตุ้น เป็นความเชื่อที่ว่า คนที่มีคุณสมบัติทางประชากรที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย

โดยผลการศึกษาพบว่า อายุ ไม่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน เนื่องจากช่วงอายุของนักศึกษาอยู่ในช่วงวัยเรียนเหมือนกัน จึงไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องของความคิดและพฤติกรรมเท่าที่ควร โดยผลจากการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่ใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา มีอายุระหว่าง 18-22 ปี ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงวัยเรียน คนกลุ่มนี้มักจะมีความนิยมตามเพื่อน ซึ่งเพื่อนจะมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการตัดสินใจ โดยมักจะชอบความแปลกใหม่ ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของ Charumani (2001) ที่ได้ระบุว่าอายุของบุคคลที่มีช่วงอายุแตกต่างกัน จะมีความสามารถในการความคาดหวัง ตลอดจน ความสามารถในการดำเนินกิจกรรมแตกต่างกันด้วย

ระดับการศึกษา ไม่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน เนื่องจากการศึกษามีส่วนในการเลือกใช้บริการแอปพลิเคชัน เพราะการศึกษาทำให้นักศึกษานึกถึงเหตุผลต่างๆ ที่จะใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อ

การศึกษา ผลจากการวิจัยพบว่านักศึกษาที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ถือว่า อยู่ในกลุ่มที่มีการศึกษาสูง และอยู่ในช่วงวัยเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นไปได้ว่า นักศึกษาจะมีการนึกถึงเหตุผลเหมือนกัน ก่อนที่จะมีการใช้บริการแอปพลิเคชัน เช่น เรื่องค่าใช้จ่ายและบริการ หรือ ความสะดวกความจำเป็นในการใช้งาน แอปพลิเคชัน เป็นต้น ซึ่งขัดแย้งกับแนวคิดของ satavatin (2003) ที่ได้กล่าวถึง การศึกษาเป็นลักษณะสำคัญ อีกประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้รับสาร นอกจากจะทำให้บุคคลมีศักยภาพเพิ่มขึ้นแล้วการศึกษายังทำให้เกิดความแตกต่างทางทัศนคติค่านิยม และคุณธรรมความคิดอีกเช่นกัน ดังนั้นคนที่ได้รับการศึกษาในระดับที่ ต่างกัน ยุคสมัยที่ต่างกัน ระบบการศึกษาแตกต่างกัน สาขาวิชาที่แตกต่างกัน จึงมีความรู้สึกนึกคิด อุดมการณ์และความต้องการที่แตกต่างกันไปอีกด้วย

เพศ ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน เนื่องจากนักศึกษาไม่ว่าเพศใดสถานภาพใด ต่างก็ให้ความสำคัญกับการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา เพราะการศึกษาในยุคสมัยนี้ส่วนใหญ่แล้วจะต้องมีการใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยในการเรียนการสอน ทำให้นักศึกษาส่วนมากต้องการใช้บริการแอปพลิเคชัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Srisuwan (2012) ศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์เคลื่อนที่สมาร์ทโฟน กรณีศึกษา: นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

รายได้ต่อเดือน ไม่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชัน เนื่องจากแอปพลิเคชันส่วนใหญ่แล้วจะ ไม่มีการเก็บค่าใช้จ่ายใดๆ หรือสามารถใช้งานได้ฟรี ทำให้นักศึกษาได้มีการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา เป็นอย่างมาก เพราะแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาช่วยให้การเรียนการสอนดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของงานวิจัยของ Srisuwan (2012) ศึกษาพฤติกรรมการใช้งาน และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกใช้แอปพลิเคชันบนโทรศัพท์เคลื่อนที่สมาร์ทโฟน กรณีศึกษา: นักศึกษามหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

ลักษณะทางประชากรศาสตร์ไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มนักศึกษาอยู่ในช่วงอายุเดียวกัน ซึ่งเป็นวัยเรียนเหมือนกัน ทำให้ลักษณะพฤติกรรมเป็นไปในทางเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาในการใช้แอปพลิเคชัน ช่วงเวลาที่ใช้งานแอปพลิเคชันเฉลี่ยต่อวัน และช่วงเวลาที่ใช้งานแอปพลิเคชันมากที่สุด

สรุป

สรุปได้ว่า การศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาใน กรุงเทพมหานคร ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นนั้นมีคุณภาพที่สามารถนำไปใช้ในการเรียนหรือจัดการเรียนการสอนให้นักศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ด้านพฤติกรรมการใช้บริการแอปพลิเคชันเพื่อการศึกษาของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครได้แก่ แอปพลิเคชันที่ใช้งาน ระยะเวลาการใช้งานเฉลี่ยต่อวัน และช่วงเวลาที่ใช้มากที่สุด โดยใช้ค่าแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ จะเห็นได้ว่าการใช้แอปพลิเคชัน Skill Lane มากที่สุด

1.2 การใช้สื่อแอปพลิเคชันเพื่อศึกษานี้มีความเหมาะสมต่อการจัดกิจกรรมของการเรียนการสอนในแบบต่างๆได้ และยังสามารถใช้ประกอบกับสื่อหลักของผู้สอนที่มีอยู่เดิม เช่น หนังสือ รูปภาพ เอกสาร ประกอบการสอนต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งยังเป็นสิ่งที่สร้างความน่าสนใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนรู้

1.3 การเรียนด้วยแอปพลิเคชัน ควรดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้เรียนได้ใช้งานแอปพลิเคชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาในครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาค้นคว้าแบบเจาะลึกถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความถนัดและ ความสนใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ผ่านแอปพลิเคชัน

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับเจตคติการสร้างบรรยากาศของครูผู้สอนเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับ การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ผ่านแอปพลิเคชัน

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ผ่านแอปพลิเคชัน

2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการเรียนการสอนผ่านแอปพลิเคชันที่เหมาะสมในการจัด การศึกษาสำหรับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้

References

- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. New Jersey: Erlbaum.
- Cronbach, L. J. (1984). *Essentials of psychological testing*. (4th ed.). New York: Harper and Row.
- Dibbon, & Pollock. (2007). *The Nature of Change and Innovation in Five Innovative Schools. The Innovation Journal: The Public Sector Innovation Journal*, 12(1), 1-15.
- George, G. (2012). *Innovation for inclusive growth: Towards a theoretical framework and a research agenda. Journal of Management Studies*, 49(4), 661-683.
- Benjarongkit. (1999). *Behaviour in organisations*. New Jersey: Prentice-Hall.

- Phumphongkhochasorn, P. (2020). Factors Affecting Learners' Behavior by Using Innovative Teaching Media Read Learn Run (RLR) as a Base for Teaching and Learning at the Primary Level under the Bangkok Metropolitan Administration For the development of education to Thailand 4.0. *Journal of MCU Peace Studies*, 8(1), 279-294.
- Charumani, N. (2001). *The open innovation revolution: Essentials, roadblocks, and leadership skills*. New Jersey: John Wiley & Sons, Hoboken.
- Srisuwan, N. (2010). *Usage behavior and the factors that are available when choosing the application on Mobile phones, smart phones A case study of Dhurakij Pundit University students*. Bangkok: Dhurakij Pundit University.
- Stavatin, P. (2003). *Mass Communication: Communication Process and Theory*. Bangkok: Department Store. Partners - Graphic Arts.

สุขภาวะพระสงฆ์: การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธ
โดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน*
Buddhist Monk's Well-being: A Development of Well-being Promotion Model
Based on Buddhist Way by Community Public Health Integration for Good
Life Quality in Upper Northern Thailand

¹พระครูสังฆรักษ์บุญเสริม กิตติวณฺโณ, ²พระศักดิ์ธัช สัมโร,
²เกรียงศักดิ์ พงษ์คำ, ⁴กาญจนา ดำจตุติ และ ⁵คุณญา แก้วทันคำ

¹Phrakrusangkharuk Boonserm Kittivanno, ²Phra Sakdithat Sanghavarro,
³Kreingsak Phongkam, ⁴Kanjana Damjutti, and ⁵Kunya Kaewtankham

^{1,2,3,4}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
⁵โรงพยาบาลแพร่

^{1,2,3,4}Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus, Thailand.

⁵Phrae Hospital, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: phdbsn11@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ 2) ศึกษากระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชน 3) พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน โดยใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 24 รูป และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 52 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ ได้แก่ ด้านโภชนาการ ร่างกาย จิตใจ ความรับผิดชอบต่อสุขภาพ การจัดสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัด และการมีส่วนร่วมและสนับสนุนของภาคีในการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ 2) กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน ได้แก่ การใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน ใช้ยาแผนปัจจุบัน และการใช้ระบบสาธารณสุขในการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชน ได้แก่ หลักการ 4 และ วิธีการ 6 3) การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือ

*Received May 9, 2020; Revised August 24, 2020; Accepted March 11, 2021

ตอนบน มี 4 รูปแบบคือ (1) รูปแบบการใช้หลักธรรมภาวนา 4 (2) รูปแบบการใช้หลักไตรสิกขา 3 (3) รูปแบบการใช้หลักการ 4 และ หลัก 6 อ. และ (4) รูปแบบการใช้ใช้กระบวนการบริหารจัดการสุขภาพของพระสงฆ์แบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายมาพัฒนาทั้งภาครัฐมาบูรณาการร่วมกันจึงส่งผลให้พระสงฆ์มีสุขภาพดีขึ้น

คำสำคัญ: สุขภาวะพระสงฆ์; การพัฒนารูปแบบ; การเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธ; การบูรณาการสาธารณสุขชุมชน; คุณภาพชีวิตที่ดี

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the problems of Buddhist Monks well-being promotion, 2) to study the models of Buddhist Monks well-being promotion based on Buddhist way by community public health Integration, 3) to develop the models of Buddhist Monks well-being promotion based on Buddhist way by community public health Integration for Good Life Quality in Upper Northern Thailand. It was a qualitative research that collected data by using in-depth interview with 24 key informants and 52 participations in focus group discussion. The data were analyzed by content analysis and systematically descriptive interpretation.

The findings were as follows: 1. The problems of Buddhist Monks well-being promotion were nutrition, body, mental state, health responsibility of Buddhist Monks, sanitation and environment management problems in the monastery and networks promotion and participations in Buddhist Monks well-being promotion problem. 2. The process of Buddhist Monks well-being promotion based on Buddhist way by community public health Integration that there were 3 kinds namely; 1) Using the herbal medicine local and 2) Using the medicine and 3) using the health system in Buddhist monk Well-being Promotion Based on Buddhist Way by Community Public Health Integration as using 4 principles and 6 principles. 3. The model development of Buddhist Monks well-being promotion based on Buddhist way by community public health Integration in Upper Northern Thailand had 4 models as (1) the four Bhāvanā (Development) (2) Sikkhā (the Threefold Training) with community public health (3) the four principles and the six principle and (4) using the administrative process of Buddhist health by participation with the various public network come to intergrade with all together in every part that had effected the better health Buddhist Monk.

Keywords: Buddhist Monk's Well-being; Model Development; Well-being Promotion based on Buddhist Way; Community Public Health Integration; Good Life

บทนำ

ปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีความสะดวกสบาย เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พฤติกรรมสุขภาพเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้ประชาชนชาวไทยมีปัญหาด้านสุขภาพเพิ่มขึ้นทั้งสภาวะทางจิต โรคติดต่อและโรคไม่ติดต่อ ซึ่งโรคต่าง ๆ เหล่านี้ได้พัฒนาขึ้นเป็นเงาตามตัวได้แก่โรคความดันโลหิตสูง และโรคเบาหวานเป็นโรคที่มีอัตราป่วยสูงที่สุด และมีแนวโน้มสูงขึ้น ปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่สำคัญคือพฤติกรรมสุขภาพและวิถีชีวิตที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม PraKru Suvithanpatthanabandit, Thawalrat Daengharn and Vapuchavitee (2015) นอกจากนี้ ประเทศไทยยังประสบปัญหา คุณภาพบริการสาธารณสุข คุณภาพการศึกษาและบริการด้านสาธารณสุข (Office of the National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister, 2017) พระสงฆ์เป็นบุคคลที่สำคัญที่คนไทยได้ให้ความนับถือและศรัทธา เนื่องจากประเทศไทยคนไทยประมาณ ร้อยละ 95 เปอร์เซนต์ ที่นับถือพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ได้มีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสังคมไทยมาโดยตลอด อย่างไรก็ตามพระสงฆ์ยังมีปัญหาด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่อง นพ.อรรถพล แก้วสัมฤทธิ์ รองอธิบดีกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข กล่าวว่าจากการคัดกรองสุขภาพพระสงฆ์ทั่วประเทศ 112,680 รูป ในปี 2559 พบป่วยมากที่สุด คือ โรคความดันโลหิตสูงและโรคเบาหวาน และมารับการรักษาพยาบาลมากที่สุด 6 อันดับแรก คือ โรคไขมันในเลือดสูง ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ไตวายเรื้อรัง ข้อเข่าเสื่อม และป่วยด้วยโรคอ้วน โดย 45% สาเหตุส่วนหนึ่งมาจากอาหารใส่บาตรที่มักประกอบด้วย แป้ง น้ำตาล ไขมัน และกะทิ มีพลังงานสูงเกินความต้องการของร่างกาย (Post Today, 2018) ดังนั้นจะพบว่าส่วนใหญ่พระสงฆ์จะป่วยด้วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังอยู่ในอันดับต้น ๆ

จากการศึกษาสุขภาพของพระสงฆ์ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดน่าน แพร่ พะเยา เชียงราย เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน พบพระสงฆ์ป่วยเป็นโรคเบาหวานเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากสถิติข้อมูลโรคไม่ติดต่อ ปี พ.ศ. 2554 พบพระสงฆ์ป่วยเป็นโรคเบาหวาน จำนวน 1,195 รูป จากจำนวนพระสงฆ์ ทั้งสิ้น 17,317 รูป คิดเป็นร้อยละ 6.90 เมื่อพิจารณารายจังหวัดพบว่า จังหวัดเชียงใหม่มี พระสงฆ์ป่วยเป็นโรคเบาหวานมากที่สุด จำนวน 388 รูป ซึ่งในจำนวนดังกล่าวพบภาวะแทรกซ้อน ทางตา จำนวน 335 รูป คิดเป็นร้อยละ 86.46 เกิดอาการแทรกซ้อนจนต้องตัดอวัยวะบางส่วน ของ ร่างกาย จำนวน 29 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.47 รองลงมาได้แก่ จังหวัดเชียงราย จำนวน 258 รูป และ พบน้อยที่สุด ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน (Suphunnaku, and Srithong, 2015) นอกจากนี้ จากการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพของพระสงฆ์ในจังหวัดพะเยา พบว่า มากกว่าร้อยละ 50 ของพระสงฆ์มีพฤติกรรมเสี่ยงด้านการบริโภคอาหารอยู่ในระดับความเสี่ยงสูง โดยมีพฤติกรรมฉันทผลไม้มรสหวาน อาหารที่มีคลอเลสเตอรอลสูง และดื่มเครื่องดื่มที่มีน้ำตาล 2-4 วันต่อสัปดาห์ สูงถึง ร้อยละ 45.1, 42.4, และ 27.7 ตามลำดับ ส่วนพฤติกรรมการออกกำลังกายพบว่าร้อยละ 50 ของพระสงฆ์มีการออกกำลังกาย แต่ไม่สม่ำเสมอสำหรับพฤติกรรมด้านอารมณ์ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ไม่มีปัญหาเรื่องการนอนหลับ หรือความเครียดสำหรับการสูบบุหรี่พบได้ร้อยละ 19.4 โดยสูบบุหรี่ภายใน 6 – 30 นาทีหลังตื่นนอนร้อยละ 43.9 (Singmanee, Samerchua, and Satchasakulrat, 2018) สอดคล้องกับกรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุขยังพบว่า มีพระสงฆ์ และสามเณรอาพาธมารับการรักษาที่โรงพยาบาลสงฆ์มากที่สุด 5 อันดับแรก คือ โรคไขมันในเลือดสูง 9,609 รูป โรคความดันโลหิตสูง 8,520 รูป โรคเบาหวาน

6,320 รูป ไรต์ไวยาเรื่อร้าง 4,320 รูป และข้อเช่าเสื่อม 2,600 รูป (Thongthab, 2019) ปัญหาสุขภาพดังกล่าว มาจากสาเหตุหลายประการ โดยเฉพาะการฉันทอาหารที่มีข้อจำกัด ไม่สามารถประกอบอาหารเองได้ ต้องฉันทอาหารจากการถวาย และรับบิณฑบาตเท่านั้น ประกอบกับการที่พระสงฆ์และสามเณรมีการเคลื่อนไหวอิริยาบถอย่างจำกัด จึงทำให้พระสงฆ์มีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง ดังนั้นพระสงฆ์ควรฉันทอาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่ ลดอาหารหวาน มัน เค็ม งดเว้นสิ่งเสพติดทุกชนิด ลดน้ำหวาน น้ำอัดลม เครื่องดื่มชูกำลัง เพิ่มการเคลื่อนไหวอิริยาบถให้มากขึ้น เช่นเดินจงกรม การกวาดลานวัด เป็นต้น (Thongthab, 2019) สุขภาพของพระสงฆ์จะดีขึ้นและช่วยลดปัญหาของโรคต่าง ๆ แก่พระสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะทั้งหน่วยงานสาธารณสุข หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชนได้เข้ามามีบทบาทส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์อย่างต่อเนื่องแล้ว สุขภาพชีวิตของพระสงฆ์ก็จะดีขึ้น และสามารถพัฒนาตนเอง สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทความวิจัยนี้จะนำเสนอปัญหา กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ และการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน
2. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน

วิธีดำเนินการวิจัย

แผนงานวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มีวิธีดำเนินการวิจัย 3 ระยะตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องพระไตรปิฎก หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม โดยอาศัยแนวคิดการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธมาเป็นกรอบในการศึกษาโดยทั้งวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่ออธิบายสภาพปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษากระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน กลุ่มเป้าหมายคือ ตัวแทนคณะสงฆ์ ประชาชน

และหน่วยงานสาธารณสุข จำนวน 24 รูป/คน โดยมีจังหวัดลำปาง 8 รูป/คน พะเยา 8 รูป/คน และเชียงราย 8 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ 17 รูป ประชาชน 4 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 3 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้บริหารสาธารณสุข พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประชาชน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน จำนวน 52 รูป/คน โดยมีจังหวัดลำปาง 16 รูป/คน พะเยา 16 รูป/คน และเชียงราย 20 รูป/คน ได้แก่ ผู้บริหารสาธารณสุข 7 คน พระสงฆ์ 18 รูป เจ้าหน้าที่ของรัฐ 3 คน ประชาชน 16 คน อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 8 คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

เครื่องมือที่ใช้ คือการศึกษาเอกสาร แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มย่อย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกตแบบไม่เป็นทางการ และจดบันทึกด้วยตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

ผลการวิจัย

1. ปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน พบว่า มีปัญหา 6 ประการ คือ 1) ปัญหาทางด้านโภชนาการ ซึ่งเกิดจากการฉันอาหารที่ไม่ถูกสุขอนามัย ซึ่งส่งผลให้พระสงฆ์มีสุขภาพที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง 2) ปัญหาทางด้านสุขภาพร่างกาย เนื่องจากพระสงฆ์ไม่ค่อยได้ปฏิบัติตามหลักการฉันอาหารตามพระธรรมวินัยเท่าที่ควร นอกจากนั้นยังขาดความรู้ความเข้าใจในการฉันอาหารอย่างถูกวิธี อีกทั้งพระสงฆ์ยังขาดการพิจารณาในการฉันอาหารว่าอาหารประเภทใดที่ฉันแล้วจะทำให้เกิดโรคเพิ่มขึ้นหรือทำให้หายจากโรคได้ง่าย 3) ปัญหาทางด้านจิตใจ พระสงฆ์ในภาคเหนือตอนบนมีปัญหาทางด้านจิตใจ เนื่องจากพระสงฆ์มีภาระกิจถึง 6 ด้าน ซึ่งเป็นบทบาทหน้าที่หลักที่จะต้องปฏิบัติ ทั้งการรับธรรมาจารในการอบรมพระภิกษุและสามเณรภายในวัด และอบรมศรัทธาโดยทั่วไปอีก ทำให้เกิดความเครียดได้ง่ายซึ่งมีผลกระทบต่อจิตใจ 4) ปัญหาความรับผิดชอบต่อสุขภาพของพระสงฆ์ เนื่องจากพระสงฆ์สามเณรส่วนใหญ่ไม่ค่อยตระหนักในการดูแลรักษาสุขภาพ รวมทั้งการพักผ่อนให้เพียงพอในแต่ละวัน การออกกำลังกายให้ถูกต้องและเหมาะสมกับสมณสาธูป และไม่ได้มีระบบและกลไกในการปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพ จึงส่งผลกระทบต่อปัญหาการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ 5) ปัญหาด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ ปัญหาทางด้านขยะยังไม่มีระบบการจัดเก็บที่เป็นระเบียบ อีกทั้งปัญหาการปล่อยสุนัข แมวในวัด ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของพระสงฆ์ 6) ปัญหาด้านการมีส่วนร่วม

ร่วมและสนับสนุนของภาคีเครือข่ายในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ในภาคเหนือตอนบนในด้านการประสานงาน งบประมาณดำเนินการ และปัญหาการขาดการนำรูปแบบของการบูรณาการการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธกับการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีที่เป็นรูปธรรมชัดเจน

2. กระบวนการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน พบว่า มี 3 กระบวนการ คือ 1. การใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน การเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ในภาคเหนือตอนบน ได้มุ่งเน้นสมุนไพรพื้นบ้านในการรักษาโรคผิวหนัง เช่น ข่า ขมิ้นชัน ทองพันชั่ง ซึ่งเป็นสมุนไพรที่หาได้ง่ายตามพื้นบ้าน และยังทำการเพาะปลูกเองได้เพื่อนำมารักษาสุขภาพ 2. การใช้ยาแผนปัจจุบัน การเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ในภาคเหนือตอนบน ทั้ง 4 จังหวัด เมื่อเกิดการเจ็บป่วยส่วนใหญ่พระสงฆ์จะไปพบแพทย์ซึ่งจะทำให้การดูแลสุขภาพได้ผลดี และนอกจากนั้นยังใช้ยาประเภทสามัญประจำบ้านทั่วไป 3. การใช้ระบบสาธารณสุขในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนโดยใช้หลักการ 4 และ วิธีการ 6 ดังนี้ 1. ระบบการสาธารณสุข โดยมีหลัก 4 ประการ เป็นหลักการรูปแบบในระดับปฐมภูมิที่จำเป็นในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ได้แก่ 1) การส่งเสริมสุขภาพ 2) การป้องกัน 3) การรักษาพยาบาล 4) การฟื้นฟู และ 2. ใช้วิธีการ 6 หมายถึง การนำ 6 อ. ได้แก่ (1) ออกกำลังกาย เช่น ออกเดินบิณฑบาตร การกวาดวัด และการเดินจงกรม (2) อาหาร ให้ฉันอาหารที่ร้อน และไม่เป็นอาหารที่เก็บไว้นาน และฉันอาหารที่สุกใหม่ ๆ (3) อารมณ์ ด้วยการนั่งสมาธิภาวนาทุกวัน เพื่อเพิ่มอุณหภูมิในการป้องกันและรักษาโรคได้ (4) อโรคยา คือการปราศจากโรคต่าง ๆ ด้วยการหมั่นสำรวจสุขภาพของเองอย่างสม่ำเสมอ (5) อนามัยสิ่งแวดล้อม ด้วยการดูแลที่อยู่อาศัย เช่น กุฏิ วิหาร ศาลาการเปรียญ หรือสถานที่วัดให้มีความสะอาดอยู่เสมอ (6) อบายมุข ไม่เสพสิ่งเสพติด และของมีเมาทุกประเภท จะทำให้สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงอย่างสม่ำเสมอจะส่งผลให้พระสงฆ์มีสุขภาพแข็งแรงดีขึ้น

3. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน พบว่า การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนประกอบด้วย 4 รูปแบบ คือ

รูปแบบที่ 1. ใช้หลักธรรมภาวนา 4 มาพัฒนาเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ ได้แก่ 1. กายภาวนา หรือ การพัฒนากาย ได้แก่ การทำวัตรเช้า ทำวัตรเย็น ปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน การเดินจงกรม การออกกำลังกายที่เหมาะสมกับสมณสาธูป เช่น กวาดวัด รดน้ำต้นไม้ ปลูกต้นไม้ การเข้าโครงการตรวจสุขภาพฟรี หลีกเลียงอาหารประเภททอด หรืออาหารที่ส่งผลที่ไม่ดีต่อสุขภาพ 2. สีสภาวนา หรือ การพัฒนาศีล คือ การมีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางสังคม คือเพื่อนมนุษย์ ตั้งอยู่ในกฎระเบียบ เพื่อให้การตอบสนองความต้องการของตน ด้วยการพัฒนาความประพฤติการฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ใน ระเบียบวินัย 3. จิตตภาวนา หรือ การพัฒนาจิต คือการมีจิตที่สมบูรณ์ด้วยคุณธรรม ความดีงาม มีความเข้มแข็งมั่นคง และสมบูรณ์ด้วยสุขภาพ การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย 4. ปัญญาภาวนา หรือการพัฒนาปัญญา คือ การเสริมสร้างความรู้ความคิดความเข้าใจให้รู้เท่าทันโรคร้ายไข้เจ็บเพื่อป้องกันการเกิดโรคต่าง ๆ

รูปแบบที่ 2. ใช้หลักธรรมไตรสิกขา 3 มาพัฒนาเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ ได้แก่ 1. ด้านศีล ได้แก่ การพฤติกรรมด้านกาย และวาจา ซึ่งพระสงฆ์ท่านได้ปฏิบัติตามศีล 227 ข้อ ไม่ให้ต่างพร้อยด้วยการประพฤตศีลให้ปกติที่สม่ำเสมอ และปฏิบัติตามพันธกิจ 6 ด้านของคณะสงฆ์ ด้านพัฒนากาย ได้แก่การฉันในบาตร ฉันอาหารที่สะอาด และร้อน ใช้ช้อนกลาง และล้างมือทั้งก่อนและหลังอยู่เสมอ และเป็นอาหารครบทั้ง 5 หมู่ พักผ่อนให้เพียงพอ และมีการตรวจสุขภาพประจำปี 2. ด้านสมาธิ ได้แก่ การทำจิตใจให้ตั้งมั่นมีสมาธิแน่วแน่ในอาการกิริยาอันสำรวม สามารถลดหรือบรรเทาโรคร้ายไข้เจ็บได้ 3. ด้านปัญญา ได้แก่ การส่งเสริมเพิ่มเติมปัญญาด้วยวิธีการศึกษาและปฏิบัติให้เข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ทั้งในตนเอง และรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ การรู้จักพิจารณาเลือก และตัดสินใจในการอุปโภคบริโภค การแก้ไขปัญหา การหลีกเลี่ยงอันตราย หรือความเสี่ยงในการฉัน การรักษาสุขภาพให้แข็งแรงอยู่เสมอ

รูปแบบที่ 3. ใช้หลักการ 4 คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟู มาพัฒนาบูรณาการเข้ากับการดูแลสุขภาพตามหลักสาธารณสุข ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ ด้วยการปฏิบัติหลัก 6 อ. ได้แก่ 1) อ. ออกกำลังกายด้วยการขยับเขยื้อนร่างกายในพื้นที่โล่งแจ้งหรือมีแสงสว่างและแสงแดดไม่ร้อนจนเกินไป 2) อ. อาหาร ควรฉันอาหารให้ครบห้าหมู่เป็นประจำทุกวัน 3) อ. อารมณ์ ด้วยมีอารมณ์ที่สุขุมเยือกเย็น ไม่วุ่นวาย ไม่เครียดในการทำงานจนเกินไป 4) อ. โรคภัย คือความไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บมาเบียดเบียน ด้วยการกินการอยู่อย่างรู้เท่าทันกับสภาพสิ่งแวดล้อมและสังคม 5) อ. อนามัยสิ่งแวดล้อม ด้วยการทำความสะอาดที่อยู่อาศัย 6) อ. อบายมุข แปลว่าหนทางแห่งความเสื่อม ด้วยการไม่สูบบุหรี่ หรือเสพสิ่งเสพติดทุกประเภท 2. การป้องกัน ได้แก่ การปฏิบัติที่ดีตามแนวทางสาธารณสุข คือ 6 อ.ประการดังกล่าวข้างต้น 3. การรักษาพยาบาล 2 ลักษณะ คือ รักษาพยาบาลด้วยความรู้และประสบการณ์ของตนเองเป็นเบื้องต้นในอาการของโรคร้ายไข้เจ็บที่ไม่รุนแรงนัก และการรักษาพยาบาลในสถานที่ต่าง ๆ ทั้งในชุมชน 4. การฟื้นฟู ร่างกายเพื่อให้สุขภาพกลับมาฟื้นตัวมีสุขภาพที่แข็งแรงเช่นเดิม

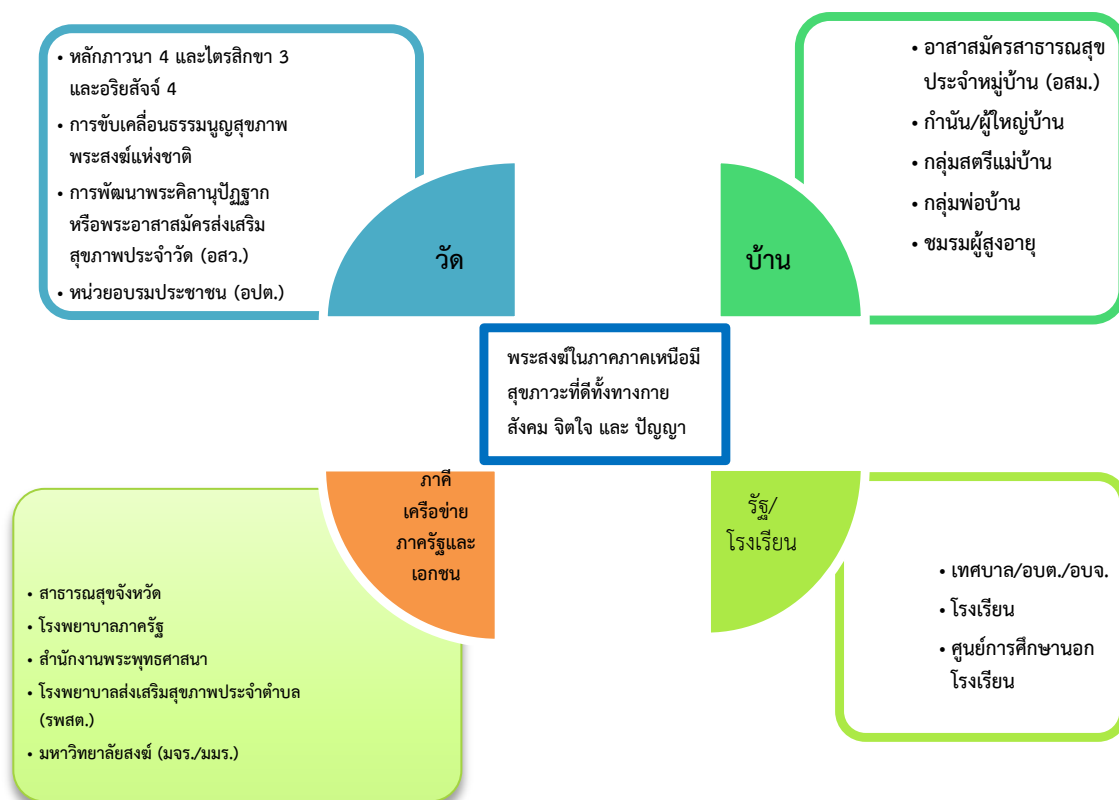
รูปแบบที่ 4. ใช้กระบวนการบริหารจัดการสุขภาพของพระสงฆ์แบบมีส่วนร่วมระหว่างคณะสงฆ์กับหน่วยงานต่าง ๆ กับหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณะสุขจังหวัด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ อาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน ติดตามและส่งเสริมผลการดำเนินงานของกลุ่มเครือข่ายความร่วมมือการดูแลสุขภาพพระสงฆ์

องค์ความรู้ใหม่

การที่พระสงฆ์จะมีสุขภาพที่ดีและแข็งแรงได้นั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการเสริมสร้างสุขภาวะตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีต้องอาศัยทั้งหลักพุทธธรรม หลักการสาธารณสุข และกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คณะสงฆ์ พระคิณูปัฎฐาก สถานศึกษา ได้เข้ามาเสริมสร้างสุขภาวะของพระสงฆ์ให้มีสุขภาพที่สมบูรณ์และแข็งแรงสามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยยึดกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนตามพระธรรมนุญ สุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ปี 2560 โดยมีกระบวนการดังนี้ 1. การสำรวจปัญหาด้านสุขภาพและความต้องการ

ในการป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพพระสงฆ์ 2. วางแผนเพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการแก้ปัญหาตามลำดับความสำคัญของปัญหา 3. ดำเนินการจัดการป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพให้กับพระสงฆ์ 4. ประเมินผลการดำเนินการจัดการป้องกันและเสริมสร้างสุขภาพให้กับพระสงฆ์ 5. ติดตามผลการดำเนินการเพื่อได้รูปแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีแก่พระสงฆ์ในเขตภาคเหนือทั้งสุขภาพกายใจ ปัญญา และสังคม ดังสรุปองค์ความรู้ตามแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาปัญหาของการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ พบว่า มีปัญหาหลายประการ ได้แก่ พระสงฆ์ฉันอาหารไม่ถูกต้องตามหลักโภชนาการ อีกทั้งการขาดการออกกำลังกาย มีความกังวล และเครียดด้านสุขภาพ การดูแลเอาใจใส่ต่อสุขภาพยังไม่ถูกต้อง การจัดสิ่งแวดล้อมและสุขอนามัยภายในวัดยังไม่มีดี อีกทั้งการมีส่วนร่วมและสนับสนุนของภิกษุในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ยังเข้ามาประสานงานกับพระสงฆ์ภายในวัดค่อนข้างน้อย ทำให้สุขภาพของพระสงฆ์ไม่ดีเท่าที่ควร สอดคล้องกับงานวิจัยของ PraKru Suvithanpatthanabandit, Daengharn and Vapuchavitee (2015) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย พบว่าส่วนใหญ่พระสงฆ์ป่วยด้วยโรคกระเพาะอาหาร รองลงมาเป็นความดันโลหิตสูง ปวดหลังปวดเอว ไขมันในเลือด และข้อเสื่อม เมื่อเจ็บป่วยพระสงฆ์ส่วนใหญ่ซื้อยามาตนเอง ไม่มีหลักประกันสุขภาพใด ๆ มีเพียงเล็กน้อยที่ทำประกัน

ชีวิตยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องสุขภาพองค์รวมในมิติต่าง ๆ สาเหตุที่พระสงฆ์มีปัญหาด้านสุขภาพเพราะพระสงฆ์ยังขาดความรู้ และการเข้ามีส่วนร่วมในการบูรณาการดูแลสุขภาพพระสงฆ์ของภาคีเครือข่ายของหน่วยงานทั้งภาครัฐ และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ปัญหาเหล่านี้จะหมดไปก็ต่อเมื่อหากพระสงฆ์มีความรู้ในเรื่องการฉินอย่างไรให้ถูกโภชนาการ การได้รับคำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพโดยการเปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สาธารณสุขได้เข้ามามีบทบาทในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ก็จะสามารถช่วยป้องกัน และเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ได้

2. ผลจากการศึกษากระบวนการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน พบว่ามี 3 กระบวนการ คือ 1. การใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้านในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ในภาคเหนือตอนบน ได้มุ่งเน้นสมุนไพรพื้นบ้านในการรักษาโรคต่าง ๆ ซึ่งเป็นพืชสมุนไพรที่สามารถหาได้ง่ายตามท้องถิ่นที่อาศัยสามารถใช้ได้ผลดี 2. การใช้ยาแผนปัจจุบัน การเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ในภาคเหนือตอนบนทั้ง 4 จังหวัด เมื่อเกิดการเจ็บป่วยส่วนใหญ่พระสงฆ์จะไปพบแพทย์ซึ่งจะทำให้การดูแลสุขภาพได้ผลดี และนอกจากนั้นยังใช้ยาประเภทยาสมุนไพรประจำบ้านทั่วไป 3. การใช้ระบบสาธารณสุขในการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธในการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนโดยใช้หลักการ 4 ได้แก่ 1) การส่งเสริมสุขภาพ 2) การป้องกัน 3) การรักษาพยาบาล 4) การฟื้นฟู และ 2. ใช้วิธีการ 6 หมายถึง การนำ 6 อ. ได้แก่ (1) ออกกำลังกายที่เหมาะสมกับพระธรรมวินัย (2) ฉันทอาหารที่ถูกสุขอนามัย (3) มีอารมณ์ไม่เครียดด้วยการเจริญสมาธิภาวนาทุกวัน (4) การหมั่นสำรวจสุขภาพของเองอย่างสม่ำเสมอ (5) การดูแลที่อยู่อาศัย วัดให้มีความสะอาดอยู่เสมอ (6) ไม่เสพสิ่งเสพติด และของมีเมาทุกประเภทซึ่งทำให้สุขภาพของพระสงฆ์มีความแข็งแรงอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thanaatsavanon (2012) ได้ศึกษารูปแบบหมู่บ้านสร้างเสริมสุขภาพแบบมีส่วนร่วมของชุมชน อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ เป็นการศึกษาแบบจำลองของการดำเนินกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพแบบมีส่วนร่วมของชุมชน ใน 3 หมู่บ้านของตำบลไทรย้อย อำเภอเด่นชัย จังหวัดแพร่ พบว่าแกนนำสุขภาพมีบทบาทเป็นผู้นำการพัฒนาควบคุมกำกับแผนงานหรือกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพพระดับหมู่บ้าน ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และติดตามประเมินผล ในด้านการดำเนินกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ทุกหมู่บ้านมีชมรมสร้างสุขภาพหมู่บ้านละ 1 ชมรม แสดงว่าการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนควรมีการส่งเสริมและพัฒนาแบบการดำเนินงานของทุกองค์กรและภาคประชาชน และหน่วยงานภาครัฐต้องสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารแผนการสร้างเสริมสุขภาพของหมู่บ้าน เมื่อหน่วยงานภาครัฐได้เข้ามาช่วยเหลือสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างสุขภาพพระสงฆ์แล้วก็จะทำให้สุขภาพของพระสงฆ์มีความสมบูรณ์และแข็งแรงมากขึ้น

3) ผลการพัฒนาแบบการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ตามแนววิถีพุทธโดยการบูรณาการสาธารณสุขชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีในภาคเหนือตอนบน พบว่า มี 4 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบการบูรณาการหลักภวนา 4 (2) รูปแบบหลักไตรสิกขาเพื่อเสริมสร้างสุขภาพที่ดีแก่พระสงฆ์ (3) รูปแบบการใช้หลักการ 4 อย่าง และใช้หลักวิธีการ 6 อ. และ (4) รูปแบบการใช้กระบวนการบริหารจัดการสุขภาพของพระสงฆ์แบบมีส่วนร่วมกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐจึงส่งผลให้พระสงฆ์มีสุขภาพดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Buathed (2010) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องสุขภาพพระสงฆ์: รูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมโดยการมีส่วนร่วม ของ

ชุมชนในภาคกลางตอนบน พบว่ารูปแบบการดูแลสุขภาพพระสงฆ์องค์รวมโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในภาคกลางตอนบน ปัจจุบันมีการมีส่วนร่วมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ วัด/คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนา และพระสงฆ์ กิจกรรมที่สำคัญ ได้แก่ การดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การตรวจสุขภาพพระสงฆ์ประจำปี ๆ ละ 1-2 ครั้ง จัดทำตู้ยาประจำวัด การจัดตั้งกองทุนดูแลสุขภาพพระสงฆ์ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้กับสุนัขและแมว พัฒนาพระอาสาสมัครสาธารณสุขประจำวัด ส่งเสริมการออกกำลังกายของพระสงฆ์ และการพัฒนาวัดด้วยกิจกรรม 5 ส. และการใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาการดูแลสุขภาพ และการศึกษาของ Houngrmit, Thitinunthiwath and Krumthab (2017) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพฤติกรรมสุขภาพเครือข่ายพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ พบว่าการนำหลัก 6ร. 2ส. และ10อ. มาใช้เป็นแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาพให้กับพระภิกษุสงฆ์ในเขตเทศบาลนครนครสวรรค์ ควบคู่ไปกับการมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพตนเองที่เหมาะสมซึ่งไม่ขัดต่อหลักพระธรรมวินัย โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พุทธศาสนิกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะทำให้พระภิกษุสงฆ์ได้รับการพัฒนาระดับสภาวะสุขภาพให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอันจะเป็นกำลังสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เกิดความมั่นคงยั่งยืนคู่กับสังคมไทยสืบต่อไป

สรุป

การที่พระสงฆ์ในเขตภาคเหนือตอนบนจะมีสภาวะที่ดีและมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้นนั้น ต้องมีหน่วยงาน องค์กรภาคทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สาธารณสุขจังหวัดและภาคีเครือข่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลและติดตามการดำเนินงานในการบูรณาการการเสริมสร้างสภาวะของพระสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งในรูปแบบของ วัด บ้าน ราชการ ประกาศ ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 หลักพุทธธรรมทั้ง หลักภavana 4 หลักไตรสิกขา 3 หลักอริยสัจ 4 และเอกชนได้เข้ามามีส่วนร่วมการเสริมสร้างสุขภาพของพระสงฆ์ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กระทรวงสาธารณสุข และคณะสงฆ์ควรนำผลการวิจัยนี้ไปวางแผนดำเนินการแก้ไขปัญหาในการเสริมสร้างสภาวะพระสงฆ์ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่ส่งผลต่อปัญหาสุขภาพพระสงฆ์เกี่ยวกับโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง

References

- Buathed, D. (2010). *Buddhist Monks' Health: A Model of Holistic Health Care by Community Participation in Upper Central Thailand*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Houngmit, C., Thitinunthiwath, N., & Krumthab, A. (2017). The Model for Health Promotion Behavior Improvement of Buddhist Monk Network in Nakhon Sawan Municipality. *Journal of Health Systems Research*, 1(3-4), 505-515.
- Jattuporn, C., Yomha, P., & Muangsiri, P. (2007). Evaluation of a New Health-promotion Service in which Health Network Personnel in the Community Participated: A Case Study of the Wangchan Project, Rayong Province. *Journal of Health Systems Research*, 1(3-4), 385-393.
- Jitmanasak, N. (2013). Health Promotion Behavior for Monks. *Science and Technology Journal Phra Nakhon Rajabhat University* 3, 3(3), 8.
- Office of the National Economic and Social Development Board Office of the Prime Minister. (2017). *12 th National Economic and Social Development Plan (2017-2021)*. Retrieved May 18, 2019, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- Phramaha Suthit Aphakaro. (2004). *Natural Knowledge and Management Network*. Bangkok: Monthly Publisher.
- Post Today, (2018). *Monks in the period 4.0, want to get a goof health*. Retrieved May 18, 2019, from <https://www.posttoday.com/life/healthy/552678>
- PraKru Suvithanpatthanabandit, Daengharn, T., & Vapuchavitee, S. (2015). Model development of monk's holistic health care in Khon Kaen Province through the network participation. *Journal of the Office of DPC 6 KHON KAEN*, 22(2), 117-130.
- Singmanee, C., Samerchua, W., & Satchasakulrat, S. (2017). Health Behaviors among Buddhist Monks in Phayao Province. *Journal of MCU Nan Review*, 1(1), 43-55.
- Suphunnaku, P., & Srithong, W. (2015). Causal Relationship Model of Factors Influencing Glycemic Control Behavior among Monks with Type 2 Diabetes in the Upper Northern Region of Thailand. *Journal of Behavioral Science*, 21(1), 9.
- Thanasawassanon, K. (2012). A Study of Participatory Health Promoting Village Forms. Retrieved May 18, 2019, from <https://27.254.62.6/dspace/handle/11228/414>
- Thongthab, S. (2019) *The monks were beset with 5 diseases*. Retrieved May 18, 2019, from <https://www.thebangkokinsight.com/147401/>.

สี่แยกอินโดจีน: กระบวนการและกลไกการขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคม กับการพัฒนาเชิงพื้นที่ในจังหวัดพิษณุโลก*

Intersection Indochina: Social Mechanic Drive Nets and Process with
an Area Development in Phitsanulok Province

พระครูรัตนสุตาภรณ์ (ธีรเดช โพธิ์ทอง)

Phrakrurattanasutaphorn (Teeradet Photong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: tandej@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการ และกระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาสี่แยกอินโดจีน 2) เพื่อศึกษากลไก กระบวนการภาครัฐในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์ สี่แยกอินโดจีน 3) เพื่อศึกษาองค์ประกอบ การกำหนดยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ และแนวโน้มการพัฒนาสี่แยกอินโดจีน และ 4) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม นโยบาย และผลกระทบของการพัฒนา และเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีน ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคือ บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์เกี่ยวกับกลไกภาครัฐในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีน ภาคประชาชน ตัวแทนภาครัฐ และตัวแทนภาคเอกชนในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 37 ราย เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก และการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ

ผลที่ได้จากการศึกษา พบว่า 1) การพัฒนาสี่แยกอินโดจีน เริ่มจากมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2540 เป็นพื้นที่ของการพัฒนาเป็นสี่แยก ที่เรียกว่า East-West และ North-South Corridor 2) กลไก กระบวนการภาครัฐในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์ คือ นโยบายของรัฐบาลเป็นเครื่องมือในการกำหนดทิศทาง แนวทางการพัฒนา การแก้ไขปัญหา 3) ภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีน เป็นตัวกลางที่ต้องประสาน และเชื่อมต่อความสัมพันธ์ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน โดยต้องอาศัยปัจจัยทั้งทางด้านทุนทางสังคม องค์กรชุมชน และเครือข่ายทางสังคม 4) การสร้างจังหวัดพิษณุโลกให้เป็นศูนย์กลางแห่งการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจการค้า คือ ประชาชนชาวพิษณุโลกต้องได้รับประโยชน์มากที่สุด และต้องได้รับผลกระทบที่เป็นผลเสียจากโครงการให้น้อยที่สุด

คำสำคัญ: สี่แยกอินโดจีน; กลไกการขับเคลื่อน; เครือข่ายทางสังคม

Abstract

The objective of this research paper is 1) to study development history. And the process of driving social networks in the development of Indochina intersection. 2) To study mechanisms Government process in spatial management according to strategy Indochina intersection 3) to study the composition Strategy formulation Strategic analysis And the development trend of Indochina intersection, and 4) to analyze the relationships of social networks, policies and the impact of development. And propose a spatial development strategy for Indochina intersection. The sample population in this research is 37 personnel with expertise and experience regarding government mechanisms in spatial management according to the strategy of Indochina intersection, public sector, government representatives and private sector representatives in Phitsanulok province, collected quality data by interviewing method. Semi-structure with main giver and organizing specific group discussions.

The results of the study are as follows: 1) Development of Indochina intersection Beginning from the Cabinet resolution on 29 July 1997. It's an area of development into a separate intersection over the East-West and North-South Corridor. 2) The government process mechanism for spatial management in accordance with strategy is government policy as a tool in Direction Development guidelines Problem solving 3) The government is an important mechanism for driving the spatial development of Indochina intersection. Is an intermediary that must be coordinated and connect relations between the public, private and public sectors. Which requires factors in both social capital, community organization and social networks. 4) Creating Phitsanulok Province as a center for linking trade and economic relations is that the people of Phitsanulok must receive the most benefit. And must receive the least negative effects from the project.

Keywords: Indochina intersection; Driven mechanism; Social network

บทนำ

นับตั้งแต่รัฐบาลช่วง พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้เห็นชอบการพัฒนายุทธศาสตร์พัฒนาสี่แยกอินโดจีน ในกรอบประเทศ อนุภูมิภาคกลุ่มแม่น้ำโขง แนวระเบียนเศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก และแนวระเบียนเศรษฐกิจเหนือ-ใต้ด้วยความหวังจะให้ยุทธศาสตร์พัฒนาสี่แยกอินโดจีน เป็นยุทธศาสตร์หลักของการพัฒนาภาคเหนือตอนล่างทั้ง 9 จังหวัด ซึ่งมีความสำคัญอันเป็นภูมิภาคหัวใจของประเทศที่จะเชื่อมโยงด้านโลจิสติกส์ และโซ่อุปทานกับอย่างกว้าง ด้านตะวันตกกับตานัง ด้านตะวันออกกับคุนหมิง ด้านเหนือ มาเลเซีย – สิงคโปร์ – กัมพูชา ด้านใต้แต่สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจของประเทศก็ตกต่ำมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 - 2543 ทำให้เป้าหมาย

ที่จะพัฒนาตามยุทธศาสตร์ไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด (Thiwaphan, 2018) อย่างไรก็ตามสถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีนไม่ได้แสดงความย่อท้อแต่ตรงกันข้ามกลับพยายามเสนอความคิดเชิงยุทธศาสตร์ต่อรัฐบาล รัฐบาลแล้วรัฐบาลเล่าให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องสร้างภูมิภาคภาคเหนือตอนล่างเป็นอันเป็นหัวใจของประเทศอย่างแท้จริง การเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง ประกอบกับการขาดวิสัยทัศน์ความมั่นคงและการพัฒนาประเทศอย่างชัดเจน สถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีนไม่สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นี้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้มแข็งพอที่จะร่วมกับประเทศอาเซียนอื่นๆ จนเป็นที่เกรงใจของมหาอำนาจต่างๆ ได้สถาบันพัฒนาสถาบันสี่แยกอินโดจีนดำเนินนโยบายเชิงรุก ได้ศึกษาเรียนรู้ประเทศต่างๆ ในอาเซียน รวมถึงประเทศอาเซียน บวก 3 และ บวก 6 ทำให้เกิดวิสัยทัศน์ที่สำคัญของประเทศไทยที่จะพัฒนาตนเองให้ยืนหยัดอย่างมีศักดิ์ศรีละมั่งคั่ง เช่น ประเทศสิงคโปร์ มาเลเซีย อิสราเอล ซึ่งประเทศเหล่านี้เป็นประเทศเล็กๆ อย่างประเทศสิงคโปร์มีประชากรประมาณ 5 ล้านคน แต่ก็พัฒนาประเทศด้วยการศึกษา การเรียนรู้ อย่างจริงจัง และรัฐบาลที่ซื่อสัตย์นำประชากรทั้งชาติต่อสู้กับอุปสรรคนานับประการอย่างกล้าหาญและเสียสละ ประเทศไทยเรามีประชากรถึง 60 ล้านเศษ มีผู้เฉลียวฉลาดจำนวนมหาศาลมีทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งถ้าเราลดความขัดแย้งลดคอร์รัปชันสร้างการเมืองให้มั่นคงลดปัญหาด้านสังคมอื่นๆ ให้น้อยลงการที่ประเทศเราจะกับมายืนหยัดเป็นผู้นำอาเซียนคงไม่เลือนลางขอแค่ให้ประชาชนคนไทยสู้จริงๆ ด้วยเลือดเนื้อและวิญญาณ ปัจจุบันหลายฝ่ายไม่ได้มองเห็นความสำคัญจนระดับจะขับเคลื่อนให้เป็นศูนย์โลจิสติกส์และโซ่อุปทานของอาเซียน สถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีน มีวิสัยทัศน์ที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น มิฉะนั้นประเทศไทยจะเป็นศูนย์กลางไม่ได้บางจุดนั้นจะเป็นจุดรวมสินค้าและกระจายอำนาจสินค้าไม่เพียงแต่อาเซียน แต่จะมีผลต่อทั้งโลกด้วยจึงจำเป็นต้องเพิ่มความสำคัญในการสร้างความมั่นคงเสาหลักทั้ง ๓ เสาในภูมิภาคนี้ด้วย (Pinprateep, 1997)

จากที่มาของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการเปลี่ยนรัฐบาลบ่อยครั้ง ประกอบกับการขาดวิสัยทัศน์ความมั่นคงและการพัฒนาประเทศอย่างชัดเจน สถาบันพัฒนาสี่แยกอินโดจีนไม่สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์นี้อย่างมีประสิทธิภาพและเข้มแข็งพอที่จะร่วมกับประเทศอาเซียนอื่นๆ ซึ่งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ที่เกี่ยวข้องจะต้องให้ความสำคัญกับสี่แยกอินโดจีน สร้างเป็นศูนย์โลจิสติกส์ในภูมิภาคภาคเหนือตอนล่าง และโซ่อุปทานของอาเซียน โดยการเน้นกระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาสี่แยกอินโดจีน เพื่อผลประโยชน์ของประเทศไทยโดยตรง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

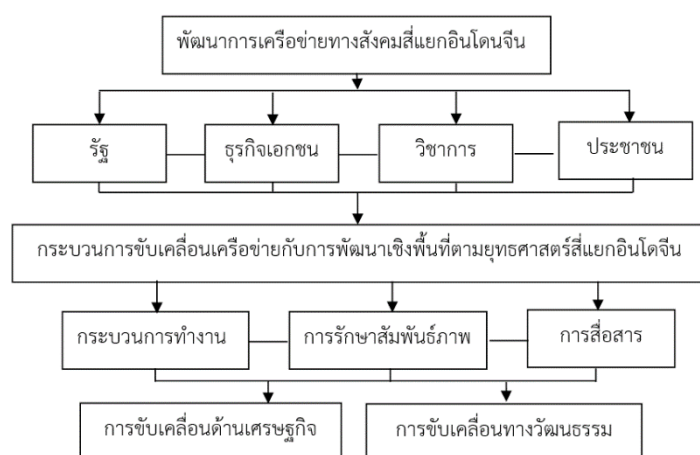
1. เพื่อศึกษาประวัติพัฒนาการ และกระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาสี่แยกอินโดจีน
2. เพื่อศึกษากลไก กระบวนการภาครัฐในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์ สี่แยกอินโดจีน
3. เพื่อศึกษาองค์ประกอบ การกำหนดยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ และแนวโน้มการพัฒนาสี่แยกอินโดจีน
4. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม นโยบาย และผลกระทบของการพัฒนา และเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) และด้วยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากตัวแทนกลุ่มบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์เกี่ยวกับกลไกภาครัฐในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีน ภาคประชาชน ตัวแทนภาครัฐ และตัวแทนภาคเอกชนในจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 37 ราย ประเด็นข้อคำถามมีลักษณะแบบปลายเปิด (Open end) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และสร้างเป็นแนวคำถามที่มีความครอบคลุมตามกรอบแนวคิด และขอบเขตของการศึกษาวิจัยเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ มีการเรียงลำดับคำถาม ซึ่งเนื้อหาของคำถามสามารถปรับได้ตามลักษณะของการสนทนากลุ่ม โดยอาศัยการตั้งคำถามที่มีความเข้าใจงาน และผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการจดบันทึก จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาทำการวิเคราะห์แบบสรุปอุปนัย (Analytic Induction) และเขียนรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

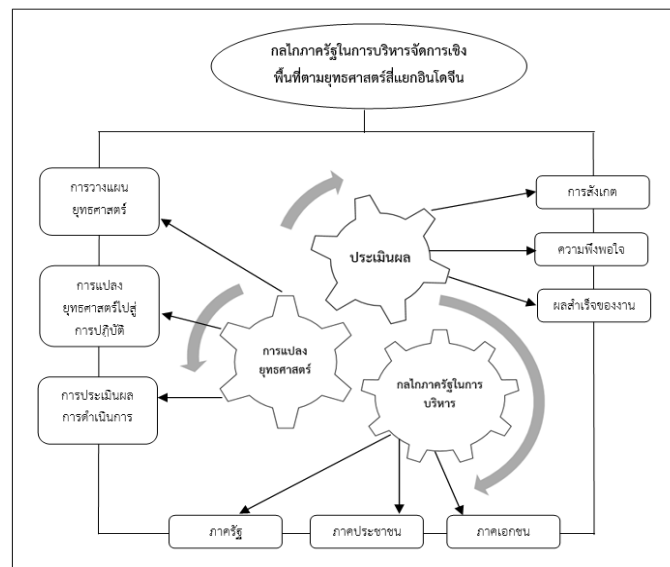
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาประวัติพัฒนาการ และกระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาสี่แยกอินโดจีน พบว่า สี่แยกอินโดจีนเริ่มจาก มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2540 ที่ได้กำหนดให้จังหวัดพิษณุโลกและกลุ่มจังหวัดใกล้เคียงเป็นพื้นที่ของการพัฒนาเป็นสี่แยก Crossroad หรือ Intersection ของเส้นทางตะวันออก ตะวันตก เหนือ ใต้ ที่เรียกว่า East-West และ North-South Corridor ทำให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการบริการที่เรียกว่า Service Centre เครือข่ายที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีนมีภาคีคือภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชนซึ่งภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีน ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 การวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีน

จากแผนภาพที่ 1 เป็นการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมกับการมีส่วนร่วมใน การพัฒนาเชิงพื้นที่ตาม ยุทธศาสตร์สี่ พบว่า การพัฒนาสี่แยกอินโดจีน ต้องอาศัยกระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายในการรองรับการ เปลี่ยนแปลงทางด้านการขนส่งระดับภูมิภาค ซึ่งเป็นตัวกลางที่ต้องประสาน และเชื่อมต่อความสัมพันธ์ทั้ง ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชน ในการก้าวผ่านการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กัน โดย ต้องอาศัยปัจจัยทั้งทางด้านเครือข่ายทางสังคม ทูทางสังคม และ ชุมชน เพื่อลดความขัดแย้ง และป้องกัน ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ด้วยการสร้างเกาะป้องกันที่เข้มแข็ง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กลไก กระบวนการภาครัฐในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยก อินโดจีน พบว่า จากการวิจัยในครั้งนี้ จะแสดงให้เห็นเป็นตัวแทน (Synthesis Model) โดยสรุปองค์ความรู้ใน 3 ประเด็น คือ 1) กลไกภาครัฐในการบริหารจัดการพัฒนาเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีน 2) การ แปลงยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีนไปสู่การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ และ 3) ประเมินผลการดำเนินงานในการ บริหารจัดการเชิงพื้นที่ของสี่แยกอินโดจีน ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นนี้ ได้ตั้งแผนภาพที่ 2 ดังนี้

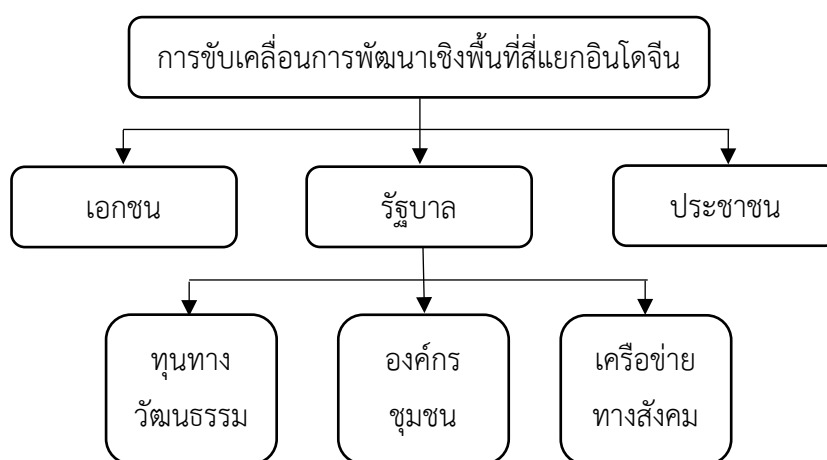
แผนภาพที่ 2 กลไก กระบวนการภาครัฐในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์ สี่แยกอินโดจีน

จากแผนภาพที่ 2 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย อธิบายได้ 3 ประเด็น ดังนี้ กลไกภาครัฐในการบริหารจัดการ พัฒนาเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีน เป็นการบริหารจัดการของภาครัฐอย่างมีระบบ ที่ต้องอาศัย วิสัยทัศน์ของผู้นำองค์กรเป็นส่วนประกอบและอาศัยการวางแผนอย่างมีขั้นตอนเนื่องจากการจัดการเป็นการ บริหารองค์กรรวมผู้นำที่มีความสามารถจะต้องอาศัยกลยุทธ์ในการจัดการองค์กรที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับ องค์กรและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ไม่ล้มเหลว เนื่องจากกลยุทธ์ที่ดีจะนำความสำเร็จมาสู่องค์กรได้ ที่ โดยมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เพื่อใช้ในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ ด้วยการร่วมมือจะทุกภาคส่วนอันได้แก่ (๑) ภาครัฐ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ (๒) ภาคประชาชน ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ซึ่งการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกรอง

การเป็นเจ้าของ และเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้น จะทำให้เกิดการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน และ (๓) ภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมบทบาทเป็นพลังขับเคลื่อนของเศรษฐกิจภาคเอกชนในระบบเศรษฐกิจของประเทศ สถานประกอบการต้องกำหนดความได้เปรียบในการแข่งขัน จุดแข็ง และจุดอ่อนของตน เน้นลงทุนในด้าน ธุรกิจหลัก มุ่งพัฒนา เปลี่ยนแปลง และสังคมไทยให้เจริญขึ้นทั้งด้านวัตถุ จิตใจ และคุณธรรม ร่วมคิดวางแผน วิสัยทัศน์ กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศที่จะมุ่งไป โดยให้มีความสอดคล้องกับบริบทสังคมโลกปัจจุบันและ แนวโน้มในอนาคต

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 องค์ประกอบ การกำหนดยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ และแนวโน้ม การพัฒนาสี่แยกอินโดจีน พบว่า การร่วมมือกันทั้ง 3 ภาคส่วน ซึ่งมีแนวทางการสร้างความร่วมมือของภาค ประชาชนกับภาครัฐและเอกชน ดังแผนภาพที่ 3

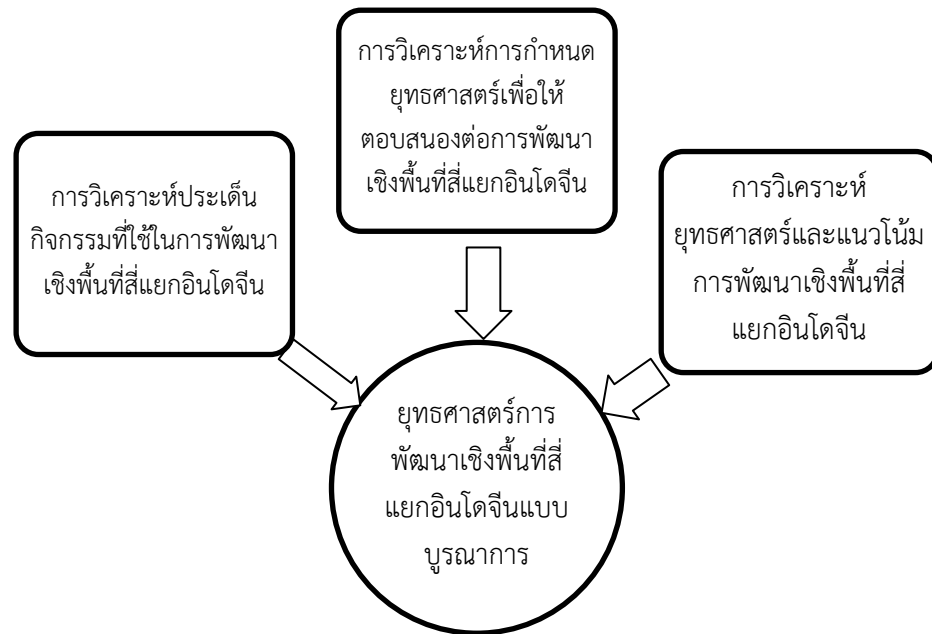

แผนภาพที่ 3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาครัฐ เครือข่ายทางสังคม และ องค์กรชุมชนกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีน

จากแผนภาพที่ 3 เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาครัฐ เครือข่ายทางสังคม และองค์กร ชุมชนกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีน พบว่า การขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโด จีน ภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีน นอกจากการจัดงบประมาณเพื่อ สร้างสาธารณูปโภคให้แก่จังหวัดพิษณุโลกในการรองรับการเปลี่ยนทางด้านการขนส่งระดับภูมิภาคแล้วนั้น ยัง เป็นตัวกลางที่ต้องประสาน และเชื่อมต่อความสัมพันธ์ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในก้าวผ่านการ เปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กัน โดยต้องอาศัยปัจจัยทั้งทางด้านทุนทางสังคม องค์กรชุมชน และเครือข่ายทาง สังคม ความสัมพันธ์ของภาครัฐ เครือข่ายทางสังคม และองค์กรชุมชนกับการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่สี่ แยกอินโดจีน จึงเป็นการสร้างเกาะป้องกันที่เข้มแข็ง คือ ให้การศึกษา ปลูกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกรักบ้าน เกิด อนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรมที่ได้มีการส่งต่อ และสืบสานกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม นโยบาย และผลกระทบของการ พัฒนา และเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีน พบว่า การวิเคราะห์องค์ประกอบและการ กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่สี่แยกอินโดจีนแบบบูรณาการ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจน ผู้วิจัยจึงสรุปองค์ ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยในครั้งนี้ และแสดงให้เห็นเป็นแบบ (Synthesis Model) โดยสรุปองค์ความรู้ใน 3

ประเด็น 1) ผลการวิเคราะห์ประเด็นกิจกรรมที่ใช้ในการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สื่อกอินโดจีน 2) ผลการวิเคราะห์การกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อให้ตอบสนองต่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สื่อกอินโดจีน 3) ผลการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์และแนวโน้มการพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สื่อกอินโดจีน ซึ่งทั้ง 3 ประเด็นนี้ ได้ตั้งแผนภาพ 4 ดังนี้

แผนภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม นโยบาย และผลกระทบของการพัฒนา และเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สื่อกอินโดจีน

จากแผนภาพที่ 4 ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม นโยบาย และผลกระทบของการพัฒนา และเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่สื่อกอินโดจีน พบว่า การพัฒนาเชิงพื้นที่บริเวณสื่อกอินโดจีนต้องมีการจัดการระบบโลจิสติกส์ Logistics เป็นไปในลักษณะการเคลื่อนย้ายสินค้าต้องเป็นแบบบูรณาการเชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ มีลักษณะองค์รวมในการจัดการวัตถุดิบ และสินค้า ต้องมีปฏิสัมพันธ์เชิงระบบในการสอดประสานกัน โดยอาศัยข้อมูลข่าวสารที่ส่งต่อกันอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ จะต้องมีการจัดการให้ทุกกระบวนการมีความเป็นปฏิสัมพันธ์ต่อกัน และต้องเป็นแบบเชิงระบบ บนฐานการบูรณาการเศรษฐกิจสร้างสรรค์และสังคมมั่นคง ขับเคลื่อนการพัฒนาโดยอาศัยทุนทางธรรมชาติ เศรษฐกิจฐานชีวภาพ และมรดกทางวัฒนธรรม สร้างเสริมการเติบโตและความสามารถในการแข่งขันด้วยการส่งเสริมความหลากหลายภาคบริการ ยกกระดับคุณภาพชีวิต สร้างสภาพแวดล้อม สังคม เมือง และชุมชนที่เอื้อต่อวิถีความเป็นอยู่ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัด เป็นการกำหนดภาพรวม ทิศทางแนวทางการทำแผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ของจังหวัด ให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับนโยบายรัฐบาล

อภิปรายผลการวิจัย

ประวัติสื่อกอินโดจีนและพัฒนาการเครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาสื่อกอินโดจีน พบว่า สื่อกอินโดจีนเริ่มจาก มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม 2540 ที่ได้กำหนดให้จังหวัดพิษณุโลกและ

กลุ่มจังหวัดใกล้เคียงเป็นพื้นที่ของการพัฒนาเป็นสี่แยก Crossroad หรือ Intersection ของเส้นทางตะวันออก ตะวันตก เหนือ ใต้ ที่เรียกว่า East-West และ North-South Corridor ทำให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลาง ด้านการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และการบริการที่เรียกว่า Service Centre จากมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว เป็นการกำหนดให้พิษณุโลกเป็นหัวใจและจุดเชื่อมต่อถือเป็นการกำหนดจุดยุทธศาสตร์ของประเทศและของ ภูมิภาค เป็นที่มาของวิสัยทัศน์ของจังหวัดพิษณุโลกเมืองบริการแห่งสี่แยกอินโดจีน (Phitsanulok: Indochina's Service City) ยุทธศาสตร์ของจังหวัด และเครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาสี่แยกอินโดจีน ได้ พัฒนาจากทุกภาคส่วนร่วมกัน คือ ภาครัฐ ภาคเอกชนภาควิชาการและภาคประชาชน ต้องร่วมมือกันพัฒนา ศักยภาพของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ต้องสามารถจัดการทรัพยากรมนุษย์ เงินทุน และวัสดุอุปกรณ์ได้อย่าง เป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ Phra Ratchaworamuni (Pol. Apakaro) et. al. (2014) ได้วิจัยเรื่อง “พระธรรม ทายาท: เครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนาเพื่อการพัฒนาสังคม” ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการทำงานของ เครือข่ายอดีตพระธรรมทายาทว่าส่วนหนึ่งมีบทบาทสำคัญเป็นพระสงฆ์นักพัฒนาสังคมโดยมุ่งเน้นการทำงานที่ เผยแผ่พระพุทธศาสนาควบคู่กับการใช้หลักการพัฒนาชุมชนเพื่อการประยุกต์ให้ชุมชนท้องถิ่นและประชาชน ในพื้นที่ต่างๆ ของสังคมไทยสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้บนหลักการของการพัฒนาอย่างยั่งยืนแนวทางการทำงาน ดังกล่าวมีการรวบรวมและแบ่งแยกการจัดการพัฒนาหลักสูตรออกเป็นหลักสูตรสำหรับการอบรมพระสงฆ์ที่ กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหลักสูตรอบรมสำหรับสามเณร หลักสูตรอบรมสำหรับพระสงฆ์ทั่วไปและหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับการทำงานอย่างเป็นสุขสำหรับประชาชนโดย แต่ละหลักสูตรได้ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักการสำคัญสำหรับการต่อยอดองค์ความรู้เพื่อ วัตถุประสงค์หลักของแต่ละหลักสูตรต่อไป

กลไก กระบวนการภาครัฐในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์ สี่แยกอินโดจีน พบว่า กลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายทางสังคมในการพัฒนาสี่แยกอินโดจีน คือ ภาครัฐเป็นพลวัตหลักในการขับเคลื่อนเครือข่ายตามที่รัฐได้ประกาศให้สี่แยกรุ่งโรจน์ จังหวัดพิษณุโลกเป็นเขต พัฒนาเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีน โดยที่ต้องอาศัยความร่วมมือทั้งภาคธุรกิจเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชน และกระบวนการทำงาน ต้องมีการวางแผนการทำงาน และเป้าหมายที่ชัดเจน ถูกต้องตาม กฎ ระเบียบ รวดเร็ว ที่ไม่ล่าช้า ทันท่วงทีต่อเหตุการณ์ และสถานการณ์ปัจจุบัน สามารถให้ทุกหน่วยงานเข้าไป ตรวจสอบการทำงาน และประเมินผลการทำงาน เพื่อสร้างความไว้วางใจให้แก่ภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Asawathiratthanakun (2012) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากลไกการบริหารและการ ขับเคลื่อนนโยบายการวิจัยของชาติระยะยาวด้านพลังงานหมุนเวียน แบบมีส่วนร่วมในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า การสร้างเครือข่ายและสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพลังงานหมุนเวียนเพื่อชุมชน ดังนี้ 1) จัดการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างเครือข่าย ภาควิชาพลังงานชุมชน 2) จัดงานมหกรรมพลังงานชุมชนภาคใต้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่เครือข่าย ด้านการ บริหารจัดการข้อมูล การสร้างสัมพันธภาพ คือ รัฐต้องเป็นผู้นำในการกำหนดนโยบาย ส่งเสริม การมีส่วนร่วม ในทุกภาคส่วน เป็นตัวกลางที่เชื่อมต่อระหว่างรัฐเอง ภาคเอกชน ภาควิชาการ และประชาชน ที่สำคัญต้อง สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน คำนึงถึงศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม อันติงามที่สืบทอดกันมารุ่น

สู่รุ่นหรือตั้งแต่สมันโบราณ 3) การสื่อสาร คือความใกล้ชิด ความสัมพันธ์และความสอดคล้องกันของผู้ส่งสาร แหล่งข้อมูลกับผู้รับสาร ผู้ที่ส่งสารต้องมีทักษะในการส่งสาร เพื่อป้องกันข้อผิดพลาด อาจจด หรือบันทึก เพื่อไม่ให้ลืม โดยใช้อุปกรณ์การจด หรือบันทึกภาพบันทึกเสียง เก็บเอาไว้ และนำไปถ่ายทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบ การกำหนดยุทธศาสตร์ การวิเคราะห์ยุทธศาสตร์ และแนวโน้มการพัฒนาสีแยกอินโดจีน พบว่า ภาครัฐ เครือข่ายทางสังคม และองค์กรชุมชน ทั้ง 3 ภาคส่วนจำเป็นต้องร่วมมือกัน ซึ่งมีแนวทางการสร้างความร่วมมือของภาคประชาชนกับภาครัฐและเอกชน ซึ่งภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่สีแยกอินโดจีน นอกจากการจัดงบประมาณเพื่อสร้างสาธารณูปโภคให้แก่จังหวัดพิษณุโลกในการรองรับการเปลี่ยนทางด้านการขนส่งระดับภูมิภาคแล้วนั้น ยังเป็นตัวกลางที่ต้องประสาน และเชื่อมต่อความสัมพันธ์ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ในก้าวผ่านการเปลี่ยนแปลงไปพร้อมๆ กัน โดยต้องอาศัยปัจจัยทั้งทางด้านทุนทางสังคม องค์กรชุมชน และเครือข่ายทางสังคม องค์ประกอบพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นหนทางที่นำไปสู่มิตรภาพ การใช้ชีวิตร่วมกัน ตลอดจนการทำงานร่วมกัน การที่ภาครัฐพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับ ซึ่งสอดคล้องกับ Phra Mahasuthit Aphakaro (Opun). et al. (2013) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการและการสร้างเครือข่ายองค์กรพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการเชิงพื้นที่และเครือข่ายเพื่อการจัดการเชิงพื้นที่ให้เกิดพลังแห่งการพัฒนา ซึ่งรูปแบบและกระบวนการบริหารจัดการองค์กรของคณะสงฆ์นั้นอาจมีกระบวนการบริหารที่แตกต่างกันไปตามหลักการเป้าหมายและอัตลักษณ์ของคณะสงฆ์หรือตามโครงสร้างอำนาจและหน้าที่ของคณะสงฆ์โดยจะต้องมีบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับศาสตร์สมัยใหม่และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้ประสิทธิภาพประสิทธิผลการสร้างประโยชน์และความสุขตามแนวพระพุทธศาสนา

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเครือข่ายทางสังคม นโยบาย และผลกระทบของการพัฒนา และเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาเชิงพื้นที่สีแยกอินโดจีน พบว่า กระบวนการเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการค้าการลงทุน และโอกาสทางธุรกิจบริเวณพื้นที่สีแยกอินโดจีน มีองค์ประกอบและประเด็นกิจกรรมที่จะใช้ในการพัฒนา เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จ การดำเนินงานควรให้ผลได้อย่างต่อเนื่องระยะยาว ด้วยการบูรณาการกระบวนการผลิตบนฐานศักยภาพและความเข้มแข็งของชุมชนอย่างสมดุล เน้นการผลิตเพื่อการบริโภคอย่างพอเพียงภายในชุมชน สร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการลงทุนสร้างอาชีพและรายได้ที่มีการจัดสรรประโยชน์อย่างเป็นธรรมแก่ชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมบทบาทสตรีในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนและนำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาทักษะทางภาษาไม่ว่าจะเป็นจีนหรืออังกฤษ ต้องให้การสนับสนุนประชาชนในการพัฒนาทักษะทางภาษา ในเรื่องของการจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการสอนภาษาเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในราคาที่ถูกหรือไม่เสียค่าใช้จ่าย การพัฒนาเชิงพื้นที่บริเวณสีแยกอินโดจีนต้องมีการจัดการระบบโลจิสติกส์ Logistics เป็นไปในลักษณะการเคลื่อนย้ายสินค้าต้องเป็นแบบบูรณาการเชื่อมต่อกันอย่างเป็นระบบมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยข้อมูลข่าวสารที่ส่งต่อกันอย่างรวดเร็วทันต่อเหตุการณ์ และต้องเป็นแบบเชิงระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Peters and Waterman (1982) ได้วิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนางค์กรที่มีประสิทธิภาพในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า องค์กรใน

อนาคตที่บริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเทคนิคการจัดองค์กร ได้แก่

- 1) มุ่งเน้นการปฏิบัติ การทำองค์กรให้คล่องตัว การทดลองปฏิบัติและการทำระบบให้ง่าย
- 2) มีความใกล้ชิดกับลูกค้า บริการ คุณภาพ และความเชื่อมั่น รวมทั้งความเป็นนักหาช่องว่างและการฟังความเห็นของลูกค้า
- 3) มีความอิสระในการทำงานและความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจการ
- 4) เพิ่มผลผลิตโดยอาศัยพนักงาน
- 5) สัมผัสกับงานอย่างใกล้ชิดและความเชื่อมั่นในคุณค่าเป็นแรงผลักดัน
- 6) ทำแต่ธุรกิจที่มีความเชี่ยวชาญและเกี่ยวเนื่อง
- 7) รูปแบบเรียบง่ายธรรมดา พนักงานอำนวยความสะดวกหรือส่วนกลางมีจำกัด สายงานที่จัดตามประเภทของสินค้าพร้อมกับได้กระจายอำนาจให้กับแต่ละสายงานอย่างเต็มที่
- 8) เข้มงวดและผ่อนปรนในเวลาเดียวกัน การสื่อสารความแบบไม่มีพิธีรีตอง และการต้องคิดค้นสิ่งแปลกๆ ใหม่ๆ ได้เปิดโอกาสให้พนักงานมีความอิสระในการทำงานอย่างเต็มที่ และได้ใช้สิ่งที่ผ่อนปรนไปให้กลับมาควบคุมการทำงานของพนักงานด้วยการมีวินัยในการทำงานด้วยตนเองแทน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ทั้งในระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น ควรนำข้อเสนอเชิงนโยบายไปพัฒนาเป็นแนวทางกำหนดนโยบาย วางแผน และการตัดสินใจในระดับปฏิบัติ

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเรื่องการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีนควรสร้างระบบบูรณาการร่วมกัน และให้ความรู้ในการจัดการที่ถูกต้องแม่นยำแก่ประชาชนในเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 การปฏิบัติงานต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น ทุกขั้นตอน โดยเฉพาะการตรวจสอบและร่วมวางแผน

2.2 การจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ พัฒนาตนเองให้สามารถแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้

2.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำการศึกษาวิจัยโดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ตามยุทธศาสตร์สี่แยกอินโดจีน

References

- Asawathirattanakun, K. (2012). *Development of Management Mechanism and Driving Long-Term National Research Policy on Renewable Energy Participatory participation in southern provinces*. Songkhla: Thaksin University.

- Phra Mahasuthit Aphakaro (Opun). et al. (2013). *The Development of Management System and the Establishment of Buddhism Network in Thailand*. (Research Report). Office of Health Promotion Fund: Bangkok.
- Phra Ratchaworamuni (Pol. Apakaro) et al. (2014). *Driving the development of the Dharma their curriculum development. Research Report*. Bangkok: Faculty of Buddhism. Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Pinprateep, P. (1997). *Phitsanulok 2020, Vision and Development Strategy for Indochina Intersection*. Phitsanulok: Study for Indochina Intersection Intersection Club.
- Thiwaphan. S. (2018). *National Salvage Strategy*. Phitsanulok: The Trakul Thai Printing Limited Partnership, 3rd edition.
- Peters, J. T., & Waterman, Jr. H. R. (1982). *Management*, 5th ed. Development Strategy for the effective organization in the future. USA: John Wiley & Sons.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ*

The Factors Effecting the Acceptance of North Bangkok Power Plant

¹เกษม มานะสาคร, ณรงค์ กุลนิตะ และ พรกุล สุขสด

¹Kasame Manasakorn, Narong Kulnides and Pornkul Suksod

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: kasamejdar@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นของชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ 2) ปัจจัยการรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นของชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ และ 3) แนวทางในการสร้างรูปแบบการยอมรับโรงไฟฟ้า การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน โดยการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลบางกรวย จำนวน 300 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลบางกรวย ขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้นำให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นายอำเภอบางกรวย นายกเทศบาลบางกรวย และผู้นำชุมชน จำนวน 13 คน รวม 15 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นของชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนืออยู่ในระดับมาก 2) บทบาทผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน ความเชื่อมั่นของชุมชน การรับรู้ของชุมชน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือตามลำดับและ 3) ได้รูปแบบการยอมรับโรงไฟฟ้า ผลการวิจัยมีประโยชน์ต่อผู้บริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย ในการนำรูปแบบการยอมรับโรงไฟฟ้าที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างโรงไฟฟ้า โดยผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับบทบาทผู้นำชุมชน ทั้งด้านบารมี และความน่าเชื่อถือของผู้นำ รวมทั้งทัศนคติของชุมชน การประชาสัมพันธ์ การสื่อสารที่เป็นมิตรต่อชุมชนจะทำให้เกิดการยอมรับในการสร้างโรงไฟฟ้า

คำสำคัญ: การรับรู้ของชุมชน; ความเชื่อมั่นชุมชน; บทบาทผู้นำชุมชน; การมีส่วนร่วมของชุมชน; การยอมรับโรงไฟฟ้า

*Received May 15, 2020; Revised April 4, 2021; Accepted April 16, 2021

Abstract

The purpose of this research were 1) the level of community perception, community trust, community leadership roles, community participation, and the acceptance of the North Bangkok power plant. 2) the factor of community perception and trust, the roles of community leadership, and the community participation that affected the acceptance for the North Bangkok Power Plant and 3) the guidelines for creating a model for power plant acceptance. Mixed-method research was design. For the quantitative method, the sample group consists of 300 residents of the Bang Kruai municipality area that selected through stratified random sampling based on the proportion of Bang Kruai residents. The sample size was used 20 times the criteria of the observable variable. Data were collected by using questionnaires and analyzed by using a structural equation model. For the qualitative method, in-depth interviews have been conducted with eight important information providers that consist of Bang Kruai District Chief, Bang Kruai Municipality Mayor and six community leaders.

Result indicated that 1) community awareness and confidence, the role of community leadership, the acceptance of the North Bangkok power plant from the community are at high levels. 2) the roles of community leadership, community participation, community trust, and perception had a direct positive influence on the acceptance of North Bangkok power plants, respectively. and 3) Get the power plant acceptance model. The research result is useful for EGAT's executives to apply the power plant acceptance model as a guideline for power plant construction. Administrators should focus on the role of community leaders both prestige and the credibility of the leaders as well as the community attitude, public relations, and friendly communication will lead to the acceptance of the power plant construction.

Keywords: Community's Perception; Community's Confidence; Roles of Community's Leader; Community Participation; Acceptance of Power Plant

บทนำ

ไฟฟ้าเป็นพลังงานชนิดหนึ่งที่มนุษย์นำมาใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง การอยู่อาศัยและสาธารณูปโภคต่างๆ ที่มนุษย์ใช้ในชีวิตประจำวัน ใช้เป็นแสงสว่างใช้หุงหาอาหารซักผ้ารีดผ้า ใช้ทำความเย็น ดูทีวี ฟังเพลง นอกจากนี้ไฟฟ้ายังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศและระบบเศรษฐกิจของภาคส่วนต่างๆ ของภาครัฐและภาคเอกชน ไม่ว่าจะเป็นภาคคมนาคมขนส่ง ภาคธุรกิจบริการ และ ภาคอุตสาหกรรม หากเกิดกรณีไฟฟ้าขัดข้องหรือไฟฟ้าดับในด้านคุณภาพชีวิตจะทำให้การดำเนินชีวิตที่เป็นปกติประจำวันเกิดความสับสนวุ่นวาย เพราะประชาชนคุ้นชินกับการมีไฟฟ้าใช้ ในด้านการพัฒนาประเทศ หากเกิดกรณีขาดแคลนพลังงานไฟฟ้าหรือ

ไฟฟ้าขัดข้องอาจทำให้กระบวนการผลิตหยุดชะงัก ซึ่งหากผู้ประกอบการขาดความเชื่อมั่นในศักยภาพและความต่อเนื่องของการให้บริการพลังงานไฟฟ้า อาจส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและภาพลักษณ์ของประเทศเป็นอย่างมาก (Pumarin, 2017)

การสร้างความมั่นคงด้านพลังงานไฟฟ้า นับได้ว่าเป็นส่วนสำคัญประการหนึ่ง ในการบริหารจัดการด้านพลังงานของประเทศ หากการผลิตไฟฟ้ามีไม่เพียงพอ่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศและระบบเศรษฐกิจโดยรวม (Ministry of Energy, 2015) ความต้องการการใช้ไฟฟ้าที่คาดการณ์ใน 7 ปีข้างหน้าตั้งแต่ปี 2564 ที่มีความต้องการใช้ไฟฟ้าอยู่ที่ 35,775 เมกะวัตต์ จนถึงปี 2570 มีความต้องการใช้ไฟฟ้าอยู่ที่ 41,693 เมกะวัตต์ (National Reform Council, 2015) ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปัจจุบันประมาณ 6,000 เมกะวัตต์ หรือปัจจุบันประเทศไทยมีความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าที่เพิ่มมากขึ้นเฉลี่ยปีละ 4-5 % จนถึงปี พ.ศ.2570 จึงมีความจำเป็น ที่จะต้องสร้างโรงไฟฟ้าใหม่ เพื่อรองรับความต้องการใช้ไฟฟ้าที่เพิ่มขึ้นทุกปี และเพื่อทดแทนโรงไฟฟ้าเก่าที่หมดอายุการใช้งาน แม้ไฟฟ้ามีความจำเป็นอย่างมากดังที่กล่าวแล้วแต่การพัฒนาแหล่งพลังงานไฟฟ้าของประเทศไทย ยังพบอุปสรรคกับปัญหาที่เป็นความขัดแย้ง ความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย และถกเถียงกันมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้การพัฒนาพลังงานไฟฟ้าเกิดความล่าช้าและมีทิศทางการดำเนินงานที่ไม่ชัดเจน เพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องต่างไม่เปิดโอกาสที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจต่อกันและกัน (kitirath, and Karnjanapokin, 2020) จึงส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ระบบเศรษฐกิจ ความเจริญก้าวหน้าของประเทศทั้งทางตรงและทางอ้อม (Limsuthiwannpoom, and Sinchai, 2020) หรือเกณฑ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ทั้งหน่วยงานตนเองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (Hansombun, and Kanchanapokin, 2020)

การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ในฐานะหน่วยงานของภาครัฐที่ดูแลระบบผลิตไฟฟ้าและระบบส่งไฟฟ้าของประเทศ (Electricity Generating Authority of Thailand Act, 1969) มีหน้าที่จัดหาพลังงานไฟฟ้าด้วยการสร้างโรงไฟฟ้าเพื่อผลิตไฟฟ้า ซื้อไฟฟ้าจากต่างประเทศและเอกชนภายในประเทศเพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการใช้งาน แต่การหาพื้นที่เพื่อก่อสร้างโรงไฟฟ้ากลับมีอุปสรรคและปัญหาการคัดค้านจากกลุ่มเอ็นจีโอและชุมชนทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ การคัดค้านโรงไฟฟ้ามาจากข้อเรียกร้องหลากหลายประการ ทั้งปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและปัญหาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ส่งผลให้ กฟผ.ไม่สามารถหาพื้นที่ก่อสร้างโรงไฟฟ้าใหม่ได้ ดังนั้นปัญหาการหาพื้นที่เพื่อก่อสร้างโรงไฟฟ้าใหม่จึงเป็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วน และเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาว่าจะทำอย่างไรให้ชุมชนยอมรับโรงไฟฟ้าเพื่อให้ กฟผ.สามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้ได้

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่ามีหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ ผู้วิจัยสังเคราะห์และบูรณาการปัจจัยที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือประกอบด้วย การรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน การศึกษาครั้งนี้ จะทำให้รับรู้อิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่ศึกษา ข้อมูลที่ได้เป็นองค์ความรู้ที่จะทำให้ กฟผ. และโรงไฟฟ้าพระนครเหนือนำไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจในการสร้างโรงไฟฟ้าแห่งใหม่ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นของชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน และการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นของชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการสร้างรูปแบบการยอมรับโรงไฟฟ้า

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการวิจัย คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลบางกรวย ตามรายงานสถิติประชากรจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2561 เขตเทศบาลบางกรวยประกอบด้วยชุมชนตำบลวัดชะลอ 10 หมู่บ้าน และชุมชนตำบลบางกรวย 9 หมู่บ้าน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 43,453 คน

กลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเขตเทศบาลบางกรวย ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต (Angsuchote et al. 2011) การศึกษาครั้งนี้มีตัวแปรสังเกต 15 ตัว กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน การได้มาของกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนของประชากรในเขตเทศบาลบางกรวยจำนวน ประชากร และกลุ่มตัวอย่างการวิจัยเชิงปริมาณแสดงตามตาราง 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชาชนในเขตเทศบาลบางกรวยแต่ละตำบล

ตำบล / หมู่บ้าน	จำนวนประชากร (คน)	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง (คน)
ตำบลวัดชะลอ		
หมู่ 1	1,176	8
หมู่ 2	1,077	7
หมู่ 3	1,653	12
หมู่ 4	1,474	10
หมู่ 5	1,685	12
หมู่ 6	1,528	11
หมู่ 7	1,011	7
หมู่ 8	1,231	8
หมู่ 9	1,193	8
หมู่ 10	2,079	14
รวม	14,107	97
ตำบลบางกรวย		

หมู่ 1	3,415	24
หมู่ 2	1,244	9
หมู่ 3	2,310	16
หมู่ 4	2,246	15
หมู่ 5	7,172	49
หมู่ 6	8,094	56
หมู่ 7	1,722	12
หมู่ 8	1,002	7
หมู่ 9	2,141	15
รวม	29,346	203
รวมทั้งสิ้น	43,453	300

ที่มา: เทศบาลบางกรวย 2562

เครื่องมือวิจัย และการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถามปัจจัย การรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ส่งต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ รวม 75 ข้อ แบบประมาณค่า 5 ระดับ ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence : IOC) ได้ค่า IOC ของข้อคำถามทั้ง 75 ข้อ ระหว่าง .80–1.00 นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (tryout) กับประชาชนในพื้นที่โรงไฟฟ้าพระนครใต้ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีคุณลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ รวม 30 คน หาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับก่อนนำไปใช้เท่ากับ 0.986

การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยประสานนายกเทศบาลบางกรวย ชี้แจงวัตถุประสงค์เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลระหว่างกรกฎาคม – ธันวาคม 2562

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรสังเกต และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ด้วยโปรแกรม LISREL

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการศึกษา คือ นายอำเภอบางกรวย นายกเทศบาลบางกรวย และผู้นำชุมชน 13 คน รวม 15 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญเป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล

กระทำโดยการวิเคราะห์เนื้อหา จัดหมวดหมู่เป็นแก่นสาระ (Theme) ของความคิดเห็น จัดประเด็นหลัก และประเด็นรองนำมาสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเชิงปริมาณใน 4 ประเด็น ดังนี้

1. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง

จากค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงภายนอก มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง จะมีค่าสถิติ r จะเท่ากับ 0.67-0.95 โดยมีคู่ที่มีความสัมพันธ์ในระดับสูงมากได้แก่ บทบาทผู้นำชุมชน (COLE) กับ การยอมรับของชุมชน (COAC) มีค่าเท่ากับ 0.95 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมของชุมชน (COPA) กับ การยอมรับของชุมชน (COAC) มีค่าเท่ากับ 0.91 ความเชื่อมั่นของชุมชน (COCO) กับ การยอมรับของชุมชน (COAC) และความเชื่อมั่นของชุมชน (COCO) กับ การรับรู้ของชุมชน (COPE) มีค่าเท่ากับ 0.82 เท่ากัน การยอมรับของชุมชน (COAC) กับ การรับรู้ของชุมชน (COPE) มีค่าเท่ากับ 0.81 บทบาทผู้นำชุมชน (COLE) กับ ความเชื่อมั่นของชุมชน (COCO) มีค่าเท่ากับ 0.79 การรับรู้ของชุมชน (COPE) กับ บทบาทผู้นำชุมชน (COLE) มีค่าเท่ากับ 0.73 การมีส่วนร่วมของชุมชน (COPA) กับ ความเชื่อมั่นของชุมชน (COCO) มีค่าเท่ากับ 0.70 การมีส่วนร่วมของชุมชน (COPA) กับ การรับรู้ของชุมชน (COPE) มีค่าเท่ากับ 0.69 และ บทบาทผู้นำชุมชน (COLE) กับ การมีส่วนร่วมของชุมชน (COPA) มีค่าเท่ากับ 0.67 ตามลำดับ

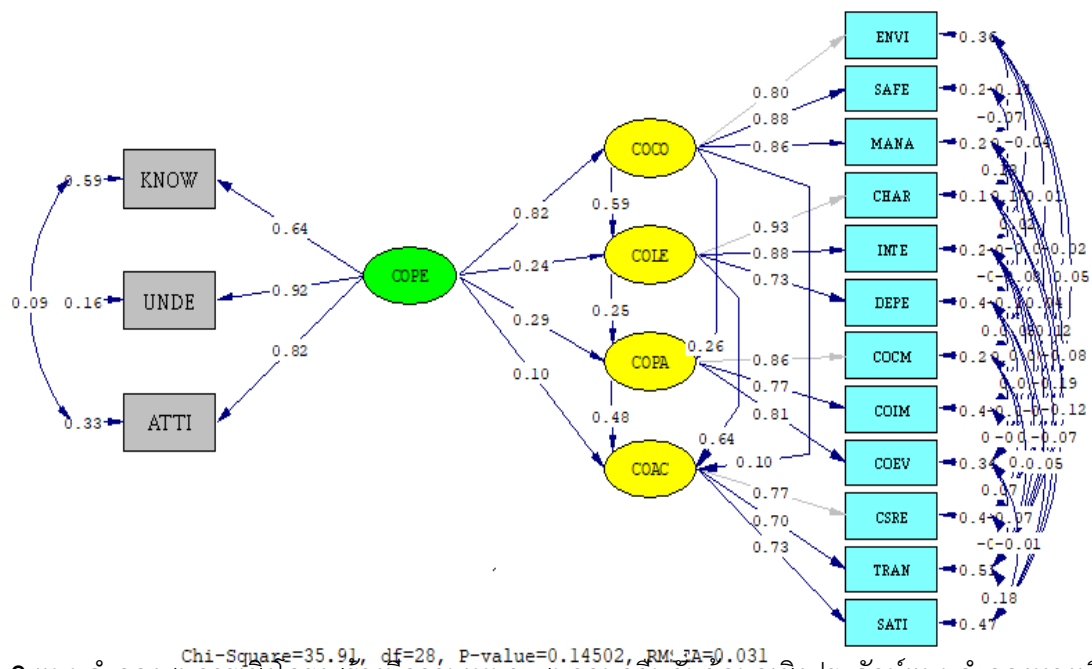
ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปรแฝง

	COCO	COLE	COPA	COAC	COPE
ความเชื่อมั่นของชุมชน (COCO)	1.00				
บทบาทผู้นำชุมชน (COLE)	0.79	1.00			
การมีส่วนร่วมของชุมชน (COPA)	0.70	0.67	1.00		
การยอมรับของชุมชน (COAC)	0.82	0.95	0.91	1.00	
การรับรู้ของชุมชน (COPE)	0.82	0.73	0.69	0.81	1.00

2. การเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานและแบบสมมติฐานจำลองทางเลือก

การปรับโมเดลสมการเชิงโครงสร้างตามสมมติฐานเพื่อให้มีความสอดคล้องตามข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยปรับทีละพารามิเตอร์ ให้ค่าความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้ จนกระทั่งค่าดัชนีความกลมกลืนมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จึงได้แบบจำลองทางเลือก โดยมีค่าสถิติที่คำนวณได้ คือ ค่า Chi-square = 35.91, df = 28, p-value = 0.14502, GFI = 0.98, PGFI = 0.23, RMR = 0.007, RMSEA = 0.031, CFI = 0.98 และ CN = 390.55 โมเดลแบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างมีความเหมาะสม กลมกลืนกับข้อมูลเชิง

ประจักษ์ แบบจำลองทางเลือก เสนอตามภาพ 2 และผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานการวิจัย และแบบจำลองทางเลือกตามตาราง 3

ภาพ 2 แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้างที่มีความเหมาะสมกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แบบจำลองทางเลือก

3. ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลจากแบบจำลองโครงสร้าง ที่เป็นแบบจำลองทางเลือกอธิบายเส้นทางความสัมพันธ์จากสมการพยากรณ์

ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลจากแบบจำลองโครงสร้างที่เป็นแบบจำลองทางเลือกมีความเหมาะสมเพียงพอที่จะเป็นแบบจำลองความสัมพันธ์ระหว่าง การรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าของชุมชน ตามตาราง 4

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานการวิจัยและแบบจำลองทางเลือก

รายการ	ค่าสถิติ	แบบจำลองตาม สมมติฐาน	แบบจำลองทางเลือก
1. Chi-square	*ต่ำเกินไป 0	689.81	35.91
	*เท่ากับ df	80	28
Relative Chi-square	ผลการด้วย df < 2	8.62	1.28
2. GFI	> .90	0.76	0.98
3. AGFI	> .90	0.65	0.93
4. RMR	เข้าใกล้ 0	0.029	0.007
5. RMSEA	< .05	0.160	0.031
6. CFI	*0-1	0.94	1.00

7.CN

> 200

56.21

390.55

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลรวม อิทธิพลทางตรง และอิทธิพลทางอ้อมของแบบจำลองทางเลือก

ตัวแปรตาม	ความสัมพันธ์	ตัวแปรอิสระ				R ²
		COPE	COCO	COLE	COPA	
COCO	DE	0.82**	-	-	-	0.68
	IE	-	-	-	-	
	TE	0.82**	-	-	-	
COLE	DE	0.24*	0.59**	-	-	0.64
	IE	0.49**	-	-	-	
	TE	0.73**	0.59**	-	-	
COPA	DE	0.29**	0.26**	0.25**	-	0.55
	IE	0.40**	0.15*	-	-	
	TE	0.69**	0.41**	0.25**	-	
COAC	DE	0.10*	0.10*	0.64**	0.48**	1.00
	IE	0.71**	0.57**	0.12*	-	
	TE	0.81**	0.67**	0.76**	0.48**	

Chi-Square= 35.91, df= 28, p-value = 0.145, GFI= 0.98, AGFI= 0.93, RMR= 0.007, RMSEA= 0.031,

CFI= 0.98, CN=390.55

หมายเหตุ: ** P<0.01, * P<0.05, DE = อิทธิพลทางตรง, IE = อิทธิพลทางอ้อม, TE = อิทธิพลรวม

4. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรับรู้ของชุมชน ส่งผลต่อการยอมรับของชุมชน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.10 ค่า *t* statistic เท่ากับ 2.15 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อการรับรู้ของชุมชน เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การยอมรับของชุมชนเพิ่มขึ้นด้วย และความเชื่อมั่นของชุมชนส่งผลต่อการยอมรับของชุมชนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.10 ค่า *t* statistic เท่ากับ 2.17 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อความเชื่อมั่นของชุมชน เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การยอมรับของชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย และบทบาทผู้นำชุมชน ส่งผลต่อการยอมรับของชุมชนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.64 ค่า *t* statistic เท่ากับ 6.01 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อบทบาทผู้นำชุมชน เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การ

ยอมรับของชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย และการมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลต่อการยอมรับของชุมชนโดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.48 ค่า t statistic เท่ากับ 5.04 ซึ่งสนับสนุนสมมติฐาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถตีความว่าตัวแปรที่ศึกษามีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ เมื่อการมีส่วนร่วมของชุมชน เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้การยอมรับของชุมชนเพิ่มมากขึ้นด้วย ตามตาราง 5

ตาราง 5 ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย	สัมประสิทธิ์ เส้นทาง	t statistic	ผลลัพธ์
การรับรู้ของชุมชนส่งผลต่อการยอมรับของชุมชน (COPE --> COAC)	0.10*	2.15	สนับสนุน
ความเชื่อมั่นของชุมชนส่งผลต่อการยอมรับของชุมชน (COCO --> COAC)	0.10*	2.17	สนับสนุน
บทบาทผู้นำชุมชน ส่งผลต่อการยอมรับของชุมชน (COLE --> COAC)	0.64**	6.01	สนับสนุน
การมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลต่อการยอมรับของชุมชน (COPA --> COAC)	0.48**	5.04	สนับสนุน

** $p < .01$, * $p < .05$

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นของชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ พบว่า การรับรู้ของชุมชน ความเชื่อมั่นของชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนมีอิทธิพลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าพระนครเหนือ

บทบาทผู้นำชุมชนมีอิทธิพลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าในทิศทางเดียวกันมากที่สุด อภิปรายได้ว่าปัจจัยผู้นำชุมชน ประกอบด้วย บารมี ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และความน่าเชื่อถือ ผู้นำคือบุคคลที่มีบารมี มีอำนาจ มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความน่าเชื่อถือ มีอิทธิพลเหนือผู้อื่นสามารถชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติตามความคิดเห็นของตนเองได้ โดยที่ผู้ตามมีความเต็มใจ เคารพ ศรัทธา และให้ความร่วมมือด้วยความจริงใจ ผู้นำชุมชนจึงมีส่วนสำคัญกับคนในชุมชนที่จะทำให้คนในชุมชนยอมรับโรงไฟฟ้าสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chearapan (2013) พบว่า การยอมรับโรงไฟฟ้าของชุมชนเกิดจากคนในชุมชนเห็นว่าโรงไฟฟ้าให้ประโยชน์กับชุมชน และผู้นำชุมชนชี้แนะโน้มน้าวให้ชุมชนเห็นประโยชน์จากโรงไฟฟ้า และโรงไฟฟ้าได้สื่อสารให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจ เชื่อใจ การทำงานของโรงไฟฟ้า ดังนั้นผู้บริหารโรงไฟฟ้าควรให้ความสำคัญกับผู้นำชุมชน โดยการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโรงไฟฟ้า เพื่อให้ผู้นำชุมชนช่วยทำหน้าที่สื่อสาร ชี้แนะ และโน้มน้าวความคิดคนในชุมชนให้มีทัศนคติที่ดีและยอมรับโรงไฟฟ้าอีกช่องทางหนึ่ง

การมีส่วนร่วมของชุมชนส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าในทิศทางเดียวกัน อภิปรายได้ว่า ปัจจัยการมีส่วนร่วมที่ศึกษาประกอบด้วย ร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมปฏิบัติดำเนินการ และร่วมตรวจสอบ การมีส่วนร่วมระดับนี้ประกอบด้วย การสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร และการประสานความร่วมมือ การสนับสนุนทรัพยากร เช่น การสนับสนุนเงิน วัสดุอุปกรณ์ แรงงาน หรือการช่วยทำกิจกรรม การร่วมปฏิบัติตามโครงการ เป็นต้น ส่วนปัจจัยการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผล (Evaluation) คือการมีส่วนร่วมเพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องกัน หรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้ การร่วมตรวจสอบชนิดนี้ หากขาดการมีส่วนร่วมแล้ว ย่อมจะไม่ทราบว่าการที่ทำงานไปนั้นจะได้รับผลดีหรือได้รับประโยชน์อย่างไร การมีส่วนร่วมของชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงไฟฟ้านับว่ามีความสำคัญอย่างมาก เมื่อชุมชนและโรงไฟฟ้าร่วมมือกันความสนิทสนมและความเป็นเพื่อนกันจะเกิดขึ้นและเปิดใจยอมรับกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Pimmarat, 2011) พบว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วมในการดำเนินงานและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบภารกิจก่อสร้างโรงไฟฟ้า จะทำให้การดำเนินงานของโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าดำเนินไปด้วยดีไม่ถูกต่อต้านคัดค้านจากประชาชนในชุมชน

ความเชื่อมั่นของชุมชนส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าในทิศทางเดียวกันอภิปรายได้ว่าปัจจัยความเชื่อมั่นของชุมชนประกอบด้วย การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการด้านความปลอดภัยและการบริหารโรงไฟฟ้า การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยปฏิบัติตามกฎหมายของภาครัฐและกฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัดในทุกขั้นตอนการดำเนินงานของ กฟผ. โดยเมื่อมีการเริ่มโครงการพัฒนาใหม่ กฟผ. จะมีการศึกษาและจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งกำหนดมาตรการป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อม และมาตรการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และสุขภาพ นอกจากนี้ ยังมีการนำระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 14001) และระบบการจัดการอาชีวอนามัย และความปลอดภัย (มอก. 18001) มาใช้ในการควบคุมการดำเนินงานควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการมีส่วนร่วมและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและการยอมรับในการดำเนินงานของ กฟผ. สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chankaew (2002) กล่าวว่า การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นเครื่องมือในการจัดการสิ่งแวดล้อม เนื่องจากกระบวนการผลิตกระแสไฟฟ้า การประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมต้องทำตั้งแต่เริ่มโครงการก่อสร้างโรงไฟฟ้าจนกระทั่งโรงไฟฟ้าเดินเครื่องจ่ายกระแสไฟฟ้า ต้องทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นไปตามกฎหมายใน พรบ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ส่วนด้านความปลอดภัยโรงไฟฟ้ามีการเตรียมความพร้อมในการรักษาความปลอดภัยการควบคุมเหตุฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น โดยจัดเตรียมมาตรการต่างๆรวมถึงการซ้อมแผนฉุกเฉินภายในพื้นที่โรงไฟฟ้าทุกพื้นที่เป็นประจำทุกปีเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีความพร้อมอยู่เสมอ

การรับรู้ของชุมชนส่งผลต่อการยอมรับโรงไฟฟ้าในทิศทางเดียวกัน อภิปรายได้ว่า ปัจจัยของการรับรู้

ประกอบด้วย ความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ การที่ชุมชนคัดค้านโรงไฟฟ้าเนื่องจากชุมชน ไม่รู้ ไม่เข้าใจ และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อโรงไฟฟ้า มีความกังวลและรับรู้มาว่าโรงไฟฟ้าไม่ดี จะนำปัญหาต่างๆมาให้ทั้งปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาความปลอดภัย และผลกระทบกับการทำมาหากิน ดังนั้นโรงไฟฟ้าควรให้ความรู้ ความเข้าใจ ด้วยการเปิดเผยข้อมูลและข้อเท็จจริงที่ถูกต้อง โดยผ่านช่องทางการสื่อสารระหว่างโรงไฟฟ้ากับชุมชน เช่น จัดอบรมสัมมนาเกี่ยวกับความจำเป็นด้านพลังงานไฟฟ้าให้ชุมชนทราบ การจัดเสวนาร่วมกับชุมชน การพาคนในชุมชนเยี่ยมชมโรงไฟฟ้า จะทำให้คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตไฟฟ้ามากขึ้น รับรู้ว่าโรงไฟฟ้าช่วยสร้างความมั่นคงด้านพลังงานและรับรู้สถานการณ์พลังงานไฟฟ้าของประเทศ เมื่อคนในชุมชนพึงพอใจก็จะช่วยให้คนในชุมชนมีทัศนคติที่ดีต่อโรงไฟฟ้า เปลี่ยนความคิดการคัดค้านลดความวิตกกังวลเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าและกลับมาสนับสนุนและยอมรับโรงไฟฟ้าในที่สุด สอดคล้องกับ Sothanasathien (2015) พบว่าการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงไฟฟ้ากับชุมชนจำเป็นต้องส่งเสริมการรับรู้ โดยให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชน ให้ความช่วยเหลือ ยุติสร้างความหวาดระแวง เปิดเผยตัว จำเป็นต้องพึงการสื่อสารการใช้สารและกิจกรรม การปฏิบัติตัว ต่อชุมชน และผลพวงที่ตามมาจากสัมพันธภาพที่ได้จากการรับรู้ คือความพึงพอใจและการยอมรับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 โรงไฟฟ้าควรมีการจัดทำแผนมวลชนสัมพันธ์และกิจกรรมด้านมวลชนสัมพันธ์ ทั้งแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ข้อมูลด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม การจัดการความปลอดภัย และการดำเนินงานตลอดจนความคืบหน้าเกี่ยวกับโรงไฟฟ้าให้ชุมชนโดยรอบโรงไฟฟ้าได้รับทราบเป็นระยะๆ เพื่อสร้างความมั่นใจในการดำเนินการของโรงไฟฟ้า และการบูรณาการร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 โรงไฟฟ้าควรมีการวิจัยความรับผิดชอบต่อสังคมระหว่างโรงไฟฟ้ากับผู้มีส่วนได้เสียที่เกี่ยวข้องกับโรงไฟฟ้า

2.2 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตหรือโรงไฟฟ้าควรส่งเสริมการวิจัยพลังงานหมุนเวียนผลิตกระแสไฟฟ้าเพิ่มมากขึ้นเพื่อลดการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลและลดภาวะโลกร้อน

2.3 โรงไฟฟ้าควรส่งเสริมการวิจัยผลิตภัณฑ์สีเขียวในชุมชนรอบโรงไฟฟ้าเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชน

References

- Angsuchote, S. et al. (2011). *Analytical Statistics for Research in Social Sciences and Behavioral Sciences: Techniques for using LISREL Program*. (3rd ed). Bangkok: CDMK Printing.
- Chankaew, K. (2002). *Integrated Environmental Management*. Bangkok: Kasetsart University.

- Chearapan, C. (2013). *Antecedents of Khanom Power Plant Community Acceptance*. (Doctoral Dissertation). Pathum Thani University. Pathum Thani.
- Hansombun, C., & Kanchanapokin, K. (2020). Human resource development that affects the working efficiency of the personnel on Expressway Authority of Thailand. *Journal of Arts Management*, 4(1), 46-58
- Kitirath, P., & Karnjanapokin, K. (2020). Quality of Work Life Management among Food Factory Employees in Bang Bua Thong District. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(1), 29-38.
- Limsuthiwanpoom, T., & Sinchai, T. (2020). Procurement Corruption in Government Agencies. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 3(2), 311-323.
- Ministry of Energy. (2015). *Annual report 2015*. Retrieved January 3, 2020, from <https://energy.go.th/2015/wp-content/uploads/2016/02/energy-annual-report-2558.pdf>.
- National Reform Council. (2015). *Solutions to Power Capacity Problems*. Bangkok: Office of the Committee 1, Group of Committee on Energy.
- Pimmarat, J. (2011). *Public Participation in the Power Plan Project: case study: North Bangkok Combined Cycle Power Plant Project Block 1*. Bangkok: College of Justice. Press.
- Pumarin, C. (2017). *Approaches to Increase Efficiency on Crisis Management for Power System Reliability of Provincial Electricity Authority*. Bangkok: Royal Thai Army War College.
- Sothanasathien, S. (2015). *An Evaluation on the Relationship between the Dams/the Power Plants EGAT with the Surrounding Communities*. *Dhurakij Pundit Communication Arts Journal*, 9(2), 11-33.

รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐานที่ส่งผล

ต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา*

The Learning Model of Team-based Learning, Problem-based Learning and Project-based Learning Influencing the Learning Outcomes of Thailand Qualification Framework

จักรกฤษณ์ โปณะทอง

Chakrit Ponathong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

Corresponding Author's Email: chakritp@gs.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ 2) เพื่อจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ 3) เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐานที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา กลุ่มทดลองคือ นักศึกษาระดับปริญญาตรีหลักสูตรการศึกษาด้านจิต จำนวน 30 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ คือ เครื่องมือในการวิจัยมี 3 ชนิดคือ แบบบันทึกกิจกรรม แบบวัดความพึงพอใจ และข้อสอบ โดยสองชนิดแรก บันทึกเป็นคะแนนค่าสังเกตของโมเดลการวัดชนิดรวมตัว จำนวนสามโมเดลคือ ตัวแปรแฝง TBL, PBL1 และ PBL2 ได้แก่ ค่าสังเกต TQF, 7C, OBE, Individual1, Group1, Individual2, Group2 และชนิดหลังเป็นคะแนนค่าสังเกตของโมเดลการวัดชนิดสะท้อน ได้แก่ ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการเรียนรู้มี 4 องค์ประกอบ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบการเรียนการสอน การออกแบบองค์ประกอบและผลลัพธ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ 2) กิจกรรมกระบวนการเรียนรู้มี 3 ด้าน คือการใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ (TBL) ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ (PBL) และโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ (PBL) ทุกกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้มีความเหมาะสมสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาได้ 3) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐานส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา มีอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) เท่ากับ $(0.975) \times (0.679) = 0.662$ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนรู้; ทีมเป็นฐาน; ปัญหาเป็นฐาน; โครงการเป็นฐาน; ผลลัพธ์การเรียนรู้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

Abstract

The purposes of this research were 1) to create the learning process 2) to form the learning process activities, and 3) to develop a causal relationship model of Team-based learning, Problem-based learning and Project-based learning that affects learning outcomes according to Thailand Qualification Framework. The example group of this study consisted of 30 randomly selected from undergraduates majoring in Education Program (by using the cluster sampling method). Research instruments were used Activity Log forms, Satisfaction form and Paper Test. By the first two types recorded as observational scores of the aggregate measurement model about three models that consisted of variable-latency of TBL, PBL1 and PBL2 including TQF Observation, 7C, OBE, Individual1, Group1, Individual2, Group2. The last one recorded the observation score of a reflex-type measurement model that is the learning outcomes according to Thailand qualification framework.

Result indicated that 1) the learning process consisted of 4 elements, there are Determining the learning objectives, Instructional design, Design the elements and learning outcomes, and learning evaluation. 2) the form of learning process activities consisted of 3 elements, there are Team-based Learning (TBL), Problem-based Learning (PBL) and Project-based Learning (PBL). Every activity of learning process is appropriate and able to organize learning processes to affect learning outcomes according to Thailand Qualification Framework's learning management. 3) The causal relationship model of learning by using Team-based Learning, Problem-based Learning and Project-based Learning affects learning outcomes according to Thailand Qualification Framework which indirect effect indicated $(0.975) \times (0.679) = 0.662$ and had statistical significance at the 0.01.

Keywords: Learning Model; Team-based Learning; Problem-based Learning; Project-based Learning; Learning Outcomes of Thailand Qualification Framework

บทนำ

การศึกษาในระดับอุดมศึกษานับเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาศักยภาพบุคคลให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีทั้งคุณค่าและคุณประโยชน์ในฐานะความเป็นมนุษย์ เป็นพลเมืองที่ดี มีวินัย มีคุณธรรมจริยธรรม มีความรู้ความสามารถ และประสบการณ์ในการทำงานเพื่อสร้างสรรค์ความมั่นคงและยั่งยืนของสังคมและประเทศชาติให้มีความเจริญก้าวหน้า สถาบันอุดมศึกษาจึงต้องพัฒนาคุณภาพและนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สังคมยอมรับ (Sinlarat, 2010) โดยการส่งเสริมและสนับสนุนจากทุกภาคส่วนให้สถาบันอุดมศึกษาเกิดการพัฒนาสู่การศึกษาไทย 4.0 ตามเป้าหมายของกรอบแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2551–2565) ซึ่งเป็นแผนเชิงรุกในการนำทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของประเทศในระยะยาว

ด้วยแผนการพัฒนาระดับอุดมศึกษา ระยะ 5 ปี ทั้งนี้ โดยแผนพัฒนาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) มีนโยบายอย่างชัดเจนในการผลักดันให้สถาบันอุดมศึกษาไทยมีศักยภาพสูงขึ้น โดยเป็นมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก ด้วยการยกระดับให้มีคุณภาพและบทบาทสูงของภูมิภาคอาเซียน ในการเป็นพลังขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาทุกภาคส่วน รวมทั้ง การสร้างระบบและกลไกเพื่อรองรับความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ (Office of the Higher Education Commission, 2013) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาของไทยจึงถูกเพิ่มความคาดหวังในการพัฒนาศักยภาพของประเทศ รวมทั้ง การสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยหลักธรรมาภิบาลการเงิน การกำกับมาตรฐานและเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษา บนพื้นฐานของเสรีภาพทางวิชาการ อิสรภาพในการดำเนินงาน ความหลากหลาย เอกภาพ เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ Office of the National Economic and Social Development Board, 2016)

จากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัล ได้ส่งผลให้สถาบันอุดมศึกษาต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ บทบาท พันธกิจ และหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอน ให้ก้าวทันต่อสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพื่อร่วมกันสร้างบัณฑิตให้มีคุณภาพและมีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งให้ผู้เรียนในอนาคตมีคุณสมบัติ 4 ประการ ได้แก่ วิถีทางความคิด คือ สร้างสรรค์ คิดวิจรรณญาณ การแก้ปัญหา การเรียนรู้และตัดสินใจ วิถีทางของการทำงาน คือ การติดต่อสื่อสารและการร่วมมือ เครื่องมือสำหรับทำงาน คือ เทคโนโลยีสารสนเทศและความรู้ด้านข้อมูล และทักษะสำหรับการดำรงชีวิตในโลกปัจจุบัน คือ ความเป็นพลเมือง ชีวีตและอาชีพ และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (Panich, 2012)

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่งที่มีหน้าที่โดยตรงในการผลิตครูและบุคลากรทางการศึกษาจากข้อมูลการประเมินคุณภาพภายใน ภายนอก และจากผลการสอบถามความพึงพอใจของผู้ใช้บัณฑิต ได้สะท้อนให้เห็นบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในภาพรวมว่า มีบัณฑิตบางส่วนยังขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และขาดทักษะทางภาษา เทคโนโลยีสารสนเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการคิดเชิงระบบ ความรับผิดชอบ และความอดทนต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน และจากการสัมภาษณ์ตัวแทนนิสิตการศึกษาระดับบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พบว่า บางส่วนมีปัญหาเกี่ยวกับด้านการคิดที่ยังไม่สามารถจัดระบบความคิด จัดลำดับความคิด หรือใช้วิจรรณญาณในการบูรณาความรู้ต่างๆ เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหา หรือเพื่อประกอบการตัดสินใจที่ดีเท่าที่ควร นิสิตเห็นความจำเป็นและต้องการเรียนรู้วิธีใช้กระบวนการคิดควบคู่กับการประยุกต์ใช้ในแต่ละวิชาที่เรียนที่สามารถนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมทั้งในชั้นเรียน และสามารถนำไปปฏิบัตินอกชั้นเรียนได้จริง มหาวิทยาลัยจึงได้ให้ความสำคัญในการสนับสนุนบัณฑิตคุณภาพดังกล่าว จึงดำเนินการให้ทุกคณะและหน่วยงานที่จัดการเรียนการสอนใช้แนวทางการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้ที่คณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดไว้ เพื่อให้มีมาตรฐานที่เทียบเคียงกันได้ทั้งในระดับชาติและระดับสากล (Wasi, 2000) ดังนั้น สถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ บทบาทและภารกิจของสถาบันให้มีความยืดหยุ่น สร้างสรรค์และจัดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนตามกรอบ TQF ด้วยการบูรณาการการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-Centered) โดยเน้นกิจกรรม

เป็นฐานการเรียนรู้ (Activity-based Learning/Action Learning) และผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียน (Learning Outcomes) ซึ่งสอดคล้องกับกรอบมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2552 (TQF) อันจะส่งผลในการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตให้มีคุณภาพและศักยภาพด้าน การแข่งขันในประชาคมอาเซียน และสามารถตอบสนองความต้องการที่กำลังเปลี่ยนแปลงของสังคมได้มาก ยิ่งขึ้น (Office of the Higher Education Commission, 2009)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เพื่อสนองนโยบายการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยวิทยาลัยศรีนครินทร- วิโรฒและสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และสร้างเสริมความแข็งแกร่งของการเป็นครูมือ อาชีพผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบ ความคิดเห็น ความพึงพอใจและเหตุผลต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้โดย ใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PBL) ในการเสริมสร้างมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 (TQF) ที่ได้ดำเนินการในการเรียนการสอนจิตสำนึกและจรรยาบรรณวิชาชีพครู คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ทั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งจะช่วยให้ผู้วิจัย มีความรู้ เทคนิค และวิธีการออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนให้ เป็นไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะเป็นการพัฒนาคุณลักษณะของบัณฑิตครูให้เป็นครูมือ อาชีพที่พึงประสงค์ มีคุณภาพ มีคุณธรรม และเป็นการเพิ่มศักยภาพด้านการแข่งขันของบุคคลให้มีความ พร้อมในการพัฒนาสังคม ประเทศชาติ และในประชาคมอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงงานเป็น ฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
2. เพื่อจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงงานเป็นฐานการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา
3. เพื่อพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงงานเป็นฐานที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวิธีการดำเนินการวิจัย โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย รวม 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการวิเคราะห์และ สังเคราะห์ข้อมูลจาก 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพบัณฑิต ได้แก่ มาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้านของคุณวุฒิระดับ ปริญญาตรี ตามกรอบ TQF กรอบแนวคิดคุณลักษณะบัณฑิตของประเทศไทย คุณลักษณะของบัณฑิตครูที่พึง

ประสงค์ตามกรอบ TQF และของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒการวัดผลลัพธ์การเรียนรู้และการวัดคุณภาพบัณฑิต เป็นต้น

2. กลุ่มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ อาจารย์มืออาชีพ และการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) ที่นำมาใช้ในการมุ่งเน้นผลลัพธ์ตามกรอบ TQF เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบการเรียนการสอน

ศึกษาความคิดเห็นเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ หลักสูตรและการสอน และการวัดประเมินผล จำนวน 5 คน เพื่อออกแบบการสอน ดังนี้ กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ กำหนดคุณลักษณะบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ 4 ด้าน มาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้านของคุณวุฒิระดับปริญญาตรีตามกรอบ TQF และกำหนดรูปแบบการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอน 3 รูปแบบ คือ ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) ออกแบบการเรียนการสอน การออกแบบองค์ประกอบและผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และออกแบบการวัดประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3 การวางแผนการจัดกระบวนการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

1. ให้นักศึกษาทำความเข้าใจและศึกษาการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) เพื่อการร่วมทำกิจกรรม
2. จัดทำแผนการสอน จัดกระบวนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามรูปแบบการใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) ที่สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่ศึกษา
3. จัดทำแผนการสอน จัดกระบวนการเรียนรู้และจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามรูปแบบการใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL)

ขั้นตอนที่ 4 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของนิสิต สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ตามกรอบ TQF และการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม การเขียนบันทึก Journal แสดงผลการเรียนรู้ แบบประเมินผลทดสอบความพร้อมในการเรียนตามกรอบการเรียนรู้ แบบฝึกหัดกรณีศึกษาและประเด็นปัญหาทางค่านิยมทางสังคมที่ใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) แบบประเมินผลกิจกรรม “เพื่อนประเมินผลเพื่อน” (ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL)) การกำหนดช่องทางการนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียน การสื่อสารผ่านทางเมล เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มและการส่งผลงานถึงผู้สอน และ แบบประเมินความพึงพอใจของการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) ในการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ตามกรอบ TQF มีการสร้างเครื่องมือ และการหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

การสร้างเครื่องมือ มีดังนี้

เครื่องมือในการวิจัยมี 3 ชนิดคือ แบบบันทึกกิจกรรม แบบวัดความพึงพอใจ และข้อสอบ (กลางภาค และปลายภาค) โดยสองชนิดแรก บันทึกเป็นคะแนนค่าสังเกตของ**โมเดลการวัดชนิดรวมตัว** จำนวนสาม โมเดลคือ ตัวแปรแฝง TBL, PBL1 และ PBL2 ได้แก่ ค่าสังเกต TQF, 7C, OBE, Individual1, Group1,

Individual 2, Group 2 และชนิดหลังเป็นคะแนนค่าสังเกตของ**โมเดลการวัดชนิดสะท้อน** ได้แก่ ผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (Learning Outcomes) ผ่านข้อสอบกลางภาค (Midterm) และปลายภาค (Final)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัยและโมเดล

การวิจัยในครั้งนี้ ใช้ตัวอย่างขนาดเล็ก (ประมาณ 30 หรือมากกว่า) โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM: Structural Equation Modeling) ที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กคือ SEM **ชนิดที่ใช้ความแปรปรวนเป็นฐาน** (Variance-Based SEM) เพราะ SEM ชนิดนี้วิเคราะห์ค่าสถิติครั้งละหนึ่งส่วน (block) จึงเรียกว่า PLS-SEM (Partial Least Square SEM) ซึ่งกำหนดขนาดตัวอย่างจากส่วนที่ใหญ่ที่สุดจากโมเดลสมการโครงสร้าง ถ้าสามารถวิเคราะห์ค่าสถิติในส่วนนี้ได้ ส่วนอื่นๆ ก็วิเคราะห์ได้อย่างไม่มีปัญหา เป้าหมายสำคัญของ PLS-SEM คือ การเน้นความแม่นยำในการพยากรณ์ การประเมินคุณภาพของโมเดลชนิด PLS-SEM จึงไม่จำเป็นต้องประเมินความกระชับ (Fit) แต่จะใช้สถิติตัวอื่นๆ แทนความกระชับ ได้แก่ สถิติที่ใช้แสดงความแม่นยำในการพยากรณ์ (R^2) ขนาดของผลกระทบในการพยากรณ์ (f^2) และขนาดของความสัมพันธ์เชิงพยากรณ์ (q^2) โดยสถิติที่คำนวณได้นี้ถือว่ามีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด (การพยากรณ์มีความแม่นยำมากที่สุด)

โมเดลสมการโครงสร้างประกอบด้วย**โมเดลการวัด** (Measurement Model หรือ Outer Model) และ**โมเดลโครงสร้าง** (Structural Model หรือ Inner Model) โดยโมเดลการวัดมี 2 ชนิด ได้แก่ ชนิดรวมตัว (Formative) และชนิดสะท้อน (Reflective) ซึ่ง PLS-SEM สามารถวิเคราะห์โมเดลการวัดทั้งสองชนิดนี้พร้อมกันได้อย่างไม่มีปัญหา ในขณะที่ SEM อีกชนิดที่ใช้ความแปรปรวนร่วมเป็นฐาน (Covariance-Based SEM)

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

ดำเนินการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ในการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ตามกรอบ TQF ดำเนินการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ในการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ตามกรอบ TQF และดำเนินการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PBL) ในการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ตามกรอบ TQF และการประเมินผลกระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงงานเป็นฐาน (PBL) ในการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ตามกรอบ TQF

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

จากวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 1 การสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงงานเป็นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ

ระดับอุดมศึกษา จากการศึกษาเอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจาก 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพบัณฑิต ได้แก่ มาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้านของคุณวุฒิระดับปริญญาตรี ตามกรอบ TQF กรอบแนวคิดคุณลักษณะบัณฑิตของประเทศไทย คุณลักษณะของบัณฑิตครูที่พึงประสงค์ตามกรอบ TQF และของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒการวัดผลลัพธ์การเรียนรู้และการวัดคุณภาพบัณฑิต เป็นต้น

2. กลุ่มข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ อาจารย์มืออาชีพ และการใช้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) ที่นำมาใช้ในการมุ่งเน้นผลลัพธ์ตามกรอบ TQF

จากผลการศึกษากระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้และโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา สรุปผลกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามี 4 องค์ประกอบ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบการเรียนการสอน การออกแบบองค์ประกอบและผลลัพธ์การเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ดังแสดงในโมเดลกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้และโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ดังแสดงในภาพประกอบ 1

ภาพ 1 โมเดลกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงการ
เป็นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญได้ประเมินความสอดคล้องโดยรวมของกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเห็นด้วย 4 ใน 5 หรือร้อยละ 80 ตามเกณฑ์ที่กำหนดเห็นว่า กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาได้

จากวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 2. การจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้นำกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาในขั้นตอนที่ 1 ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญแล้วเพื่อทดลองใช้กับ นิสิตหลักสูตรการศึกษาด้านจิตที่ลงทะเบียนเรียนวิชา ED111 จิตสำนึกและจรรยาบรรณวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 30 คนในการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย แบบบันทึกข้อมูลส่วนบุคคลของนิสิต สื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ตามกรอบ TQF และการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม การเขียนบันทึก Journal แสดงผลการเรียนรู้ แบบประเมินผลทดสอบความพร้อมในการเรียนตามกรอบการเรียนรู้ แบบฝึกหัดกรณีศึกษาและประเด็นปัญหาทางค่านิยมทางสังคมที่ใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) แบบประเมินผลกิจกรรม “เพื่อนประเมินผลเพื่อน” (ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) การกำหนดช่องทางการนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียน การสื่อสารผ่านทางเมล เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มและการส่งผลงานถึงผู้สอน แบบทดสอบประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ระหว่างและหลังการรังสรรค์กิจกรรมการเรียนรู้ และ แบบประเมินความพึงพอใจของการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงการเป็นฐาน (PBL) ในการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ตามกรอบ TQF โดยใช้เวลาทั้งสิ้น 1 ภาคการศึกษา

จากวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อ 3 การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐานที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา การทดลองใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาโมเดล มีผลการศึกษา ดังนี้

โมเดลวัดค่าในเรื่องของ SEM มี 2 ชนิด ได้แก่ชนิดรวมตัว (Formative) และชนิดสะท้อน (Reflective) ชนิดแรกใช้เมื่อตัวแปรแฝงมาจากผลรวมของตัวบ่งชี้ โดยลูกศรจะชี้จากตัวบ่งชี้ไปยังตัวแปรแฝง ซึ่งตัวบ่งชี้จะมีที่มาจากแตกต่างกันและเป็นอิสระต่อกัน (Fornell & Bookstein, 1982) ส่วนชนิดหลังใช้เมื่อตัวแปรแฝงส่งผลต่อตัวบ่งชี้ หรือตัวบ่งชี้เป็นผลสะท้อนของตัวแปรแฝงเดียวกัน ลูกศรจึงชี้จากตัวแปรแฝงไปยังตัวบ่งชี้ ทำให้ตัวบ่งชี้มีความสัมพันธ์กันสูง (Rossiter, 2002) ในที่นี้ ตัวบ่งชี้/ตัวแปรสังเกต PBL และ TBL มีความสัมพันธ์กันสูงมาก ($r = 0.91$, $P < 0.01$) ผู้วิจัยจึงกำหนดให้ตัวแปรสังเกต PBL และ TBL เป็นผล

สะท้อนของตัวแปรแฝง Mixed ในทำนองเดียวกัน ผู้วิจัยกำหนดให้ตัวแปรสังเกต PRL1 และ PRL2 ($r = 0.87$, $P < 0.01$) เป็นผลสะท้อนของตัวแปรแฝง PP เช่นเดียวกัน สำหรับตัวแปรสังเกต MID และ FIN ซึ่งเป็นตัวแปรสังเกตของตัวแปรแฝง LO นั้น ผู้วิจัยกำหนดให้เป็นผลสะท้อนของตัวแปรแฝงภายใน (Endogenous Latent Variable) LO ตามข้อกำหนดของ SEM

สัมประสิทธิ์ความแปรผันแสดงถึงการกระจายของข้อมูลรอบๆ ค่าเฉลี่ย นิยมใช้ในการเปรียบเทียบการกระจายของข้อมูลเมื่อข้อมูลมีหน่วยวัดค่าที่แตกต่างกัน ในที่นี้ ตัวแปรสังเกตที่คะแนนมีการกระจายมากที่สุดคือ PBL PRL1 และ PRL2 โดยมีสัมประสิทธิ์ความแปรผันเท่ากับ 12.3% 11.5% และ 10.4% ตามลำดับ และตัวแปรสังเกตที่คะแนนมีการกระจายน้อยที่สุดคือ FIN โดยมีสัมประสิทธิ์ความแปรผันเท่ากับ 6.6%

ผลการวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทิมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐานและโครงการเป็นฐาน พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทิมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐาน ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต (PBL, TBL) ของตัวแปรแฝง Mixed มีค่า Loadings อยู่ระหว่าง 0.977 – 0.979 ตัวแปรสังเกต (PRL1, PRL2) ของตัวแปรแฝง PP มีค่า Loadings อยู่ระหว่าง 0.964 – 0.968 และตัวแปรสังเกต (MID, FN) ของตัวแปรแฝง Mixed มีค่า Loadings อยู่ระหว่าง 0.843 – 0.872 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังแสดงใน ตาราง 1

ตาราง 1 คุณภาพของตัวแปรแฝง และตัวแปรสังเกต

Latent Variable	Indicators	Loadings	Indicators Reliability	CR	AVE
Mixed	PBL	0.977**	95%	0.978	0.956
	TBL	0.979**	96%		
PP	PRL1	0.964**	92%	0.965	0.933
	PRL2	0.968**	93%		
LO	MID	0.843**	64%	0.847	0.735
	FN	0.872**	65%		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

เส้นทางจากตัวแปรแฝง Mixed ไปยังตัวแปรแฝง PP มีอิทธิพลทางตรง (Direct Effect) เท่ากับ 0.975 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ไม่มีอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) จึงมีอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) เท่ากับอิทธิพลทางตรง และเส้นทางจากตัวแปรแฝง PP ไปยังตัวแปรแฝง LO มีอิทธิพลทางตรง 0.679 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ไม่มีอิทธิพลทางอ้อม จึงมีอิทธิพลโดยรวมเท่ากับอิทธิพลทางตรง ดังแสดงใน ตาราง 2

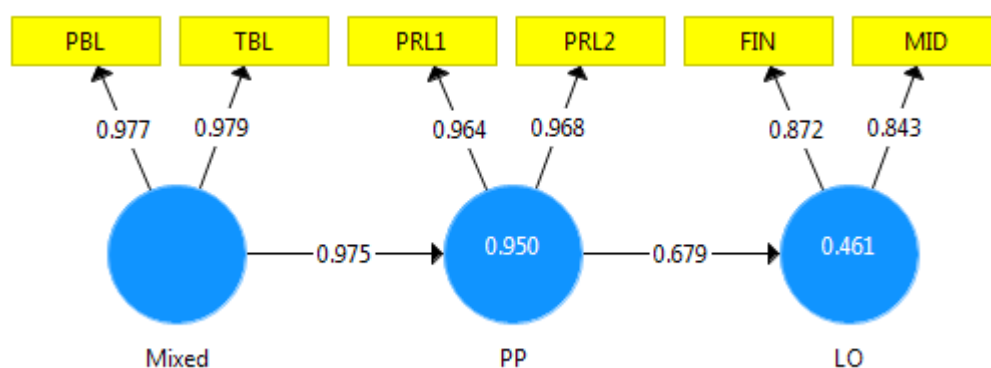
ตาราง 2 อิทธิพล (Effects: Beta) สัมประสิทธิ์ของการตัดสินใจ (Coefficient of Determination: R^2)

และขนาดอิทธิพล (Effect Size: f^2) ของตัวแปรแฝง

Path	Beta (Direct Effects)	Indirect Effects	Total Effects	R ²	f ²
Mixed → PP	0.975**	-	0.975**	0.950	18.894
PP → LO	0.679**	-	0.679**	0.461	0.856
Mixed → PP → LO	-	0.662**	-	-	-

หมายเหตุ ** P < 0.01

จากผลการพัฒนาโมเดล พบว่า ตัวแปรแฝงการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐาน มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐานส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา มีอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) เท่ากับ $(0.975) \times (0.679) = 0.662$ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังแสดงใน ภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้อภิปรายผลจากข้อค้นพบของการวิจัย ดังนี้

1. การสร้างกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบการเรียนการสอน การออกแบบองค์ประกอบและผลลัพธ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ ทั้ง 4 องค์ประกอบมีความเหมาะสมสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ได้มีการกำหนดคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ 4 ด้าน มาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้านของคุณวุฒิระดับปริญญาตรีตามกรอบ TQF และกำหนดรูปแบบการจัด

กิจกรรมที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอน 3 รูปแบบ คือ ทีมเป็นฐาน (TBL) ปัญหาเป็นฐาน (PBL) และโครงงานเป็นฐาน (PBL) สอดคล้องกับแนวคิดของการจัดกระบวนการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญหลายตัว สิ่งสำคัญคือผู้เรียนต้องเป็นผู้กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การรู้จักแหล่งการเรียนรู้ การวางแผนการเรียนรู้ การมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ความคิดริเริ่มในการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.82 – 0.52 (Sinlarat, 2011)

2. การจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงงานเป็นฐานการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้มี 3 ด้าน คือ การใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงงานเป็นฐานการเรียนรู้ ทุกกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้มีความเหมาะสมสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้ 3 ด้าน พบว่า การดำเนินการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) ในการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ตามกรอบ TQF โดยกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการใช้ทีมเป็นฐาน ถือเป็นพื้นฐานที่สำคัญยิ่งของการสร้างความรับผิดชอบในการร่วมกันทำงานเป็นทีมของผู้เรียน และเป็นส่วนประกอบสำคัญที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจเนื้อหาหลัก โดยผู้สอนได้ลดการบรรยาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนของผู้เรียน จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความคุ้นเคย สนุกสนาน และให้ความร่วมมือในการเรียนการสอนและรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย เพื่อให้งานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด ดังที่ Michaelson (2015) ได้กล่าวว่า การเรียนการสอนที่พัฒนาได้ดีจะปรับรูปแบบการเรียนการสอนจาก passive learning มาเป็นการเรียนแบบ active learning เป็นการนำทฤษฎีและทรัพยากรแวดล้อม มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Pogge (2013) ที่ใช้การจัดการเรียนการสอนแบบการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานในรายวิชาโภชนาการและการปรับ เปลี่ยนวิถีชีวิตในนักศึกษาเภสัชกร จำนวน 62 คน เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน พบว่า ความรู้ด้านโภชนาการและการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตดีขึ้นอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) และสรุปว่าการใช้ การเรียนการสอนแบบการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ผ่าน ทักษะการสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม

การดำเนินการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) ในการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ตามกรอบ TQF เป็นวิธีการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น บริบทให้ผู้เรียนพัฒนากระบวนการคิด วิเคราะห์ แสวงหา และบูรณาการความรู้ใหม่ที่เหมาะสมกับการนำไปใช้ในการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่ผู้เรียนไม่จำเป็นต้องมีความรู้หรือพื้นฐานเรื่องนั้นมาก่อนซึ่งจะช่วยพัฒนาทักษะ ในการตั้งสมมติฐานและการให้เหตุผลที่ดี และสื่อสารกับผู้อื่นได้ดีและมีประสิทธิภาพ โดยมีความคงอยู่ของความรู้มากกว่าการเรียนแบบบรรยายโดยผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน PBL โดยกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการใช้ปัญหาเป็นฐาน โดยการสร้างความเข้าใจให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจตรงกัน การจับประเด็นและระบุปัญหาจากการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน

(TBL) ผ่านกระบวนการกลุ่ม และด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น ไลน์ เฟสบุ๊ก คลิป วิดีทัศน์ ภาพยนตร์ โฆษณา ภาพถ่าย ข่าวสาร บทความ เพื่อส่งเสริมทักษะด้านการคิดที่ได้จากการเรียนรู้ การระดมสมอง วิเคราะห์และอภิปรายประเด็นปัญหา การตั้งสมมุติฐานและจัดลำดับความสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของสมมุติฐานอย่างมีเหตุผล การกำหนดประเด็นหรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อการประเมินการใช้ความรู้ในการพิสูจน์สมมุติฐานที่เชื่อมโยงกับโจทย์ปัญหา การค้นคว้าและศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากทรัพยากรการเรียนรู้พร้อมประเมินความถูกต้อง การสังเคราะห์และประยุกต์ความรู้ใหม่ โดยนำความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ อธิบาย พิสูจน์สมมุติฐาน และประยุกต์ให้เหมาะกับโจทย์ปัญหา การสรุปการเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวคิด ในการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และการนำเสนอผลการเรียนรู้ของกลุ่มโดยการรายงาน ประกอบการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จึงส่งผลให้ผู้เรียนสามารถสังเคราะห์และประยุกต์ความรู้ใหม่ โดยนำความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ อธิบาย พิสูจน์สมมุติฐาน และประยุกต์ให้เหมาะกับโจทย์ปัญหา สามารถการแก้ปัญหา และนำเสนอผลการดำเนินงานที่น่าสนใจ ดังที่ Trop and Sage (1998) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นการจัดประสบการณ์ที่ได้จากการสำรวจ ค้นคว้า และแก้ปัญหา ซึ่งดึงดูดให้ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Candela (1998) ที่ได้เปรียบเทียบการใช้ปัญหาเป็นฐานในการสอนกับการ เรียนรู้แบบบรรยาย ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาล โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักกับการเรียนรู้แบบบรรยาย พบว่า กลุ่มนักศึกษาผู้ช่วยพยาบาลที่ใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่ม ที่เรียนรู้แบบบรรยาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การดำเนินการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PBL) ในการเรียนรู้ที่มุ่งผลลัพธ์ตามกรอบ TQF เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม โดยการบูรณาการทักษะการใช้ทีมเป็นฐาน (TBL) และปัญหาเป็นฐาน (PBL) ผ่านกระบวนการเลือกลงพื้นที่เพื่อศึกษาปัญหาด้านการศึกษาและแนวทางแก้ไขปัญหามองชุมชนในรูปแบบโครงงานจิตอาสา และมีการประเมินผลการบูรณาการทั้ง 3 ด้าน ด้วยการจัดทำคลิปรายงานผลการปฏิบัติงานและประเมินความพึงพอใจทั้งรายกลุ่มและรายเดี่ยว โดยผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมตามกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (PBL) โดยกิจกรรมการเรียนการสอนที่สำคัญในการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน โดยการทำความเข้าใจและแนวคิดที่มีในโจทย์ปัญหา เพื่อความเข้าใจตรงกัน การจับประเด็นและระบุปัญหา เลือกลงพื้นที่เพื่อศึกษาปัญหาของชุมชน การระดมสมอง วิเคราะห์และอภิปรายประเด็นปัญหาเพื่อจัดทำโครงงานผ่านกระบวนการคิดร่วมกัน การตั้งสมมุติฐาน และจัดลำดับความสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของสมมุติฐานอย่างมีเหตุผล การกำหนดประเด็นหรือวัตถุประสงค์การเรียนรู้ เพื่อการประเมินโครงงานและใช้ความรู้ในการพิสูจน์สมมุติฐานที่เชื่อมโยงกับโจทย์ปัญหา การค้นคว้าและศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากทรัพยากรการเรียนรู้พร้อมประเมินความถูกต้อง การดำเนินการลงพื้นที่ โดยนำโครงงานที่ได้วางแผนร่วมกันสู่การปฏิบัติจริง โดยนำความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ อธิบาย พิสูจน์สมมุติฐาน และประยุกต์ให้เหมาะกับโจทย์ปัญหา การสรุปการเรียนรู้จากการลงพื้นที่ เพื่อเป็นแนวคิด ในการที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา และนำเสนอผลการเรียนรู้ของตนเองและของกลุ่มโดยการรายงานหน้าชั้นประกอบการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ จึงส่งผลให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้ไป

บูรณาการเพื่อประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังที่ Guzdial (1998) ที่กล่าวว่า การเรียนแบบโครงงานเป็นฐานทำให้ผู้เรียนได้ ใช้กระบวนการสืบสวนส่งผลต่อการพัฒนากระบวนการ ทางสติปัญญาของผู้เรียน นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้นิสัยได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับเพื่อน เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติทำการอภิปราย ความรู้ร่วมกันในกลุ่มและนำเสนอผลงาน นอกจากนี้ การสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เปิดโอกาสให้กับผู้เรียนได้ทำกิจกรรมได้อย่างอิสระโดยมีผู้สอนเป็นเพียงผู้แนะนำ ผู้เรียนให้มีความสุขสนุกสนานในการเรียน สอดคล้องกับสอดคล้องกับ Kwankaew (2016) ที่ได้ศึกษาวิจัยการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดและมีจำนวนผู้เรียนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3. การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงงานเป็นฐานที่ส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา โดยใช้โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM: Structural Equation Modeling) ที่เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กคือ SEM ชนิดที่ใช้ความแปรปรวนเป็นฐาน (Variance-Based SEM) เพราะ SEM ชนิดนี้วิเคราะห์ค่าสถิติครึ่งหนึ่งส่วน (block) จึงเรียกว่า PLS-SEM (Partial Least Square SEM) ซึ่งกำหนดขนาดตัวอย่างจากส่วนที่ใหญ่ที่สุดจากโมเดลสมการโครงสร้าง ถ้าสามารถวิเคราะห์ค่าสถิติในส่วนนี้ได้ ส่วนอื่นๆ ก็วิเคราะห์ได้อย่างไม่มีปัญหา เป้าหมายสำคัญของ PLS-SEM คือ การเน้นความแม่นยำในการพยากรณ์ การประเมินคุณภาพของโมเดลชนิด PLS-SEM จึงไม่จำเป็นต้องประเมินความกระชับ (Fit) แต่จะใช้สถิติตัวอื่นๆ แทนความกระชับ ได้แก่ สถิติที่ใช้แสดงความแม่นยำในการพยากรณ์ (R^2) ขนาดของผลกระทบในการพยากรณ์ (f^2) และขนาดของความสัมพันธ์เชิงพยากรณ์ (q^2) โดยสถิติที่คำนวณได้นี้ถือว่ามีความคลาดเคลื่อนน้อยที่สุด การพยากรณ์มีความแม่นยำมากที่สุด ซึ่งผลการพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงงานเป็นฐาน ประกอบด้วย ตัวแปรสังเกต (PBL, TBL) ของตัวแปรแฝง Mixed มีค่า Loadings อยู่ระหว่าง 0.977 – 0.979 ตัวแปรสังเกต (PRL1, PRL2) ของตัวแปรแฝง PP มีค่า Loadings อยู่ระหว่าง 0.964 – 0.968 และตัวแปรสังเกต (MID, FN) ของตัวแปรแฝง Mixed มีค่า Loadings อยู่ระหว่าง 0.843 – 0.872 ซึ่งมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เส้นทางจากตัวแปรแฝง Mixed ไปยังตัวแปรแฝง PP มีอิทธิพลทางตรง (Direct Effect) เท่ากับ 0.975 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ไม่มีอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) จึงมีอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) เท่ากับอิทธิพลทางตรง และเส้นทางจากตัวแปรแฝง PP ไปยังตัวแปรแฝง LO มีอิทธิพลทางตรง 0.679 โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ไม่มีอิทธิพลทางอ้อม จึงมีอิทธิพลโดยรวม เท่ากับอิทธิพลทางตรง ดังนั้น การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงงานเป็นฐานส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พบว่า มีอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) เท่ากับ $(0.975) \times (0.679) = 0.662$ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังที่ Phanthumnavin (2005) ได้เลือกใช้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุชนิดโมเดลสมการโครงสร้าง (structural equation model : SEM) ผลการวิจัย ที่ได้รับจะเป็นสารสนเทศที่แสดงถึงโครงสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้เรียน สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพิจารณาวางแผนพัฒนา พฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ผ่านอินเทอร์เน็ตของผู้เรียนให้มีความ

เหมาะสม สอดคล้องกับ Leikitwattana (2008) ได้ทำการวิจัยเรื่อง จิตลักษณะและสถานการณ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ผ่านระบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายโดยวิเคราะห์ข้อมูลโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุแบบมีตัวแปรแฝง ผลการวิจัยพบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความเที่ยงตรงสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดีค่า χ^2 ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p = 0.072$) ค่า RMSEA = 0.013 ค่า GFI = 0.995 และค่า SRMR = 0.017 ตัวแปรสาเหตุทั้งหมดในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนในตัวแปรผลพฤติกรรมการเรียนรู้ได้ร้อยละ 45.70 ในโมเดลกลุ่มภาพรวม และร้อยละ 28.80-93.00 ในโมเดลกลุ่มย่อย 8 โมเดล

สรุป

กระบวนการเรียนรู้มี 4 องค์ประกอบ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ การออกแบบการเรียนการสอน การออกแบบองค์ประกอบและผลลัพธ์การเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ กิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ มี 3 ด้าน คือการใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ (TBL) ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ (PBL) และโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ (PBL) ทุกกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้มีความเหมาะสมสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาได้ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในปัจจุบันเพราะผู้เรียนมีความหลากหลาย กระบวนการเรียนรู้มีหลายวิธี ประกอบกับโลกปัจจุบันล้วนแต่จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ ผสมผสานกัน และแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์ตามความคาดหวังของหลักสูตรจึงจำเป็นต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการ Active Learning ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบเป็นกระบวนการเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐาน ปัญหาเป็นฐาน และโครงการเป็นฐานส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา มีอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) เท่ากับ $(0.975) \times (0.679) = 0.662$ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย มีดังนี้

1.1 สถาบันอุดมศึกษาควรส่งเสริมให้คณาจารย์ใช้รูปแบบการสอนแบบ Active Learning โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบทีมเป็นฐานเรียนรู้ ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ และโครงการเป็นฐานการเรียนรู้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาที่หลักสูตรกำหนด

1.2 ควรใช้กระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทีมเป็นฐานเรียนรู้ เริ่มต้นในการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความคุ้นเคยแก่ผู้เรียน ใช้ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นกระบวนการคิดของผู้เรียน และใช้โครงการเป็น

ฐานการเรียนรู้โดยบูรณาการเรียนรู้ภาพรวมของเนื้อหาทั้งหมด เนื่องจากการการเรียนรู้ทั้ง 3 วิธีมีอิทธิพลทางตรงต่อผลลัพธ์การเรียนรู้

1.3 ควรเพิ่มเนื้อหาการบูรณาการองค์ความรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานการเรียนรู้ โดยมอบหมายให้ผู้เรียนลงพื้นที่จัดกิจกรรมลงชุมชนอย่างเหมาะสมและน่าสนใจ เนื่องจากเป็นเรื่องที่ผู้เรียนให้ความสนใจ และเล็งเห็นประโยชน์ สามารถนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรประเมินความพึงพอใจของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้บริหาร คณาจารย์ ศิษย์เก่า ผู้ใช้บัณฑิต และเพื่อนร่วมงานของบัณฑิต เพื่อนำผลมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรในด้านต่างๆ ให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่อง และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรประเมินหลักสูตรโดยใช้รูปแบบอื่นๆ เช่น แบบยึดจุดมุ่งหมาย แบบไม่ยึดเป้าหมาย แบบยึดเกณฑ์หรือมาตรฐาน เพื่อให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของแต่ละหลักสูตร

2.3 ควรนำผลการประเมินหลักสูตรไปศึกษาเปรียบเทียบกับสถาบันอื่นที่มีบริบทแบบเดียวกัน เพื่อหาจุดเด่นมาประยุกต์ใช้ในการจัดทำหลักสูตรให้มีมาตรฐานสูงขึ้น

References

- Phanthumnavin, D. (2005). *"Behavioral Science Research for Human and Social Development."* In the Workshop for the use and production of psycho-behavioral research for the benefit of Thai society. Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Kwankaew, P. et al. (2016). Learning and Teaching Management by Project Based Learning on Creativity for Certificate Students High School Secretarial Department. *Southern Technology Journal*, 9(1), 1-6.
- Wasi, P. (2000). *Intellectual strategy and educational reform that led the country out of crisis*. Bangkok: Prikwangraphic.
- Leikitwattana, P. (2008). *Characteristics and Situations Affecting Electronic Learning Behavior of Upper Secondary School Students*. Bangkok: Faculty of Industrial Education, King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang.
- Sinlarat, P. (2011). *Principles and techniques of higher education*. (4th ed). Bangkok: Office of Chulalongkorn University.
- Sinlarat, P. et al. (2010). *New leadership, new globalization in the Thai higher education system, university council committee: new mission and new higher education*. Bangkok: Dhurakij Pundit University Press.

- Panich, W. (2012). *The Way of Learning for Students in the 21st Century*. (3rd ed). Bangkok: Sodsri-Saritwong Foundation.
- Office of the Higher Education Commission (2013). *The 11th higher education development plan (2008-2016)*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Office of the Higher Education Commission (2009). *Thai Qualifications Frame for Higher Education*. Documents for training, Office of the Higher Education Commission, 15 July 2009, Office of the Higher Education Commission.
- Office of the National Economic and Social Development Board (2016). *The 12th National Economic and Social Development Plan 2017-2021*. Retrieved September 20, 2019, from <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2016//A /115/1.PDF>.
- Candela, L.L. (1998). "Problem Based Learning versus Lecture: Effects on Multiple Choice Test Scores in Associate Degree Nursing Student". *Thai Dental Nurse Journal*, 29(2), 177.
- Fornell, C., & Bookstein, F. L. (1982). Two Structural Equation Models: LISREL and PLS Applied to Consumer Exit-Voice Theory. *Journal of Marketing Research*, 19, 440-452.
- Guzdial, M. (1998). Technological support for project-based learning. In *ASCD yearbook1998: Learning with technology*, 14, 47-71.
- Michaelsen LK., & Sweet, M. (2015). *The Essential elements of team-based learning*. In: *Michaelsen LK, Sweet M, Parmalee DX, editors. Team-based learning: small group learning's next big step: New Directions in Teaching and Learning [Internet]*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Pogge E. (2013). A Team-Based Learning Course on Nutrition and Lifestyle Modification. *Am J Pharm Educ*, 77(5), 103.
- Rossiter, J. R. (2002). The C-OAR-SE procedure for scale development in marketing. *International Journal of Research in Marketing*, 19, 305-335.
- Trop, L & Sage, S. (1998). *Problem-based Learning for K-12*. Alexandria, Virginia: Association for Supervision and Curriculum Development.

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ

ในการคิดวิจารณ์ของเด็กปฐมวัย*

A Model for Arranging Experiential Learning Activities to Promote Critical Thinking Ability for Early Childhood Students

¹ณภภิส ตริเพ็ชรไพศาล, โกมล ไพศาล, และ สุดาวรรณ สมใจ

¹Napapit Tripetchpaisal, Komon Paisal, and Sudawan Somjai

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: supertom04@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กปฐมวัย และ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีผลต่อความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กปฐมวัย โดยใช้วิธีการวิจัย ดังนี้ 1) สร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กปฐมวัยโดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบดังกล่าว และ 2) เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบ โดยให้กลุ่มตัวอย่างได้แก่ เด็กอนุบาลชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนอนุบาลฟ้าใส อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี จำนวน 40 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองจำนวน 20 คน และกลุ่มควบคุม จำนวน 20 คน เก็บรวบรวมข้อมูล ใช้แบบประเมินความสามารถทางการคิดของเด็กปฐมวัย โดยให้ครูปฐมวัยที่ปฏิบัติงานสอนในชั้นอนุบาลศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนอนุบาลในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีเป็นผู้ประเมิน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การทดสอบค่าที

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กปฐมวัย มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นระดมสมอง ขั้นระบุปัญหา ขั้นสืบค้นหาคำตอบ ขั้นสรุปผล และขั้นนำเสนอผล และ 2) ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กปฐมวัย พบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีความสามารถทางการคิดวิจารณ์สูงกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีความสามารถทางการคิดวิจารณ์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ไม่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้; การคิดวิจารณ์; การจัดการศึกษาปฐมวัย

Abstract

The objectives of this research were 1) To develop a model for arranging experiential learning activities to promote the critical thinking ability of early childhood students; and 2) to study the effectiveness of the model for arranging experiential learning activities to promote the critical thinking ability of early childhood students. This research employed the following methods: 1) develop a model for arranging experiential learning activities to promote critical thinking ability for early childhood students by study the related documents and research, then asked five experts to evaluate the appropriateness of the model; and 2) study the effectiveness of the model with the sample consisting of 40 early childhood students studying at 2 level in the second semester of the academic year 2018 at Fasai Kindergarten, Muang Pathum Thani District, Pathum Thani Province. These students were divided into an experimental group and a control group, each of which had 20 students. Data were collected with use of a critical thinking assessment form. The students' critical thinking ability was assessed by the early childhood teachers who teaching at 2 level at kindergartens in Pathum Thani Province. Data were analyzed by T-test. The result indicated that: 1) the model for arranging experiential learning activities to promote the critical thinking ability of early childhood students consisted of 5 stages; brainstorming, problem identification, answer discovering, summarizing, and presentation, and 2) in terms of the effectiveness of the model for arranging experiential learning activities to promote the critical thinking ability of early childhood students was found that; 1) after participating in the experiential learning activities, the early childhood students improve their critical thinking ability than before participating; 2) the students who participated in the experiential learning activities had higher critical thinking ability than those who did not participate.

Keywords: A Model for Arranging Experiential Learning Activities; Critical Thinking; Early Childhood Students

บทนำ

การจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึงอายุ 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง และสังคม มีจุดประสงค์เพื่อปูพื้นฐานทักษะการช่วยเหลือตนเองและการเข้าสังคมเพื่อลดปัญหาจากการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา

โดยจัดให้มีการดูแลสุขภาพร่างกาย จิตใจ ส่งเสริมพัฒนาการ และเสริมสร้างการเรียนรู้ ได้แก่ การช่วยตนเอง การพัฒนาภาษา การพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเองและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ที่ให้ความสำคัญต่อพัฒนาการของเด็ก โดยมีอายุและพัฒนาการตามวัยของเด็ก เป็นกรอบการพัฒนาสาระและประสบการณ์ที่ต้องเป็น ทั้งการเรียนรู้ที่สร้างเสริมพัฒนาการ ส่งเสริมความเป็นมนุษย์ให้อยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข และพร้อมที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียนได้ (Tantiphachewha, 2008) ดังนั้นการจัดการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี จึงมีหลักการจัดประสบการณ์ คือ จัดประสบการณ์การเล่นและการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กโดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง เน้นเด็กเป็นสำคัญ และตอบสนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบท ของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่ จัดให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยให้ความสำคัญทั้งกับกระบวนการและผลผลิต จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่องและเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์ ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กเป็นอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำ มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้สอนจะต้องยอมรับเห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อนเพื่อจะได้วางแผนสร้างสภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรม ที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนานตนเอง ปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะกับเด็ก ดังนั้น การดูแลอบรมเพื่อปลูกฝังสร้างเสริมพัฒนาการจึงเป็นสิ่งสำคัญซึ่งเป็นพื้นฐานต่อบุคลิกภาพ อุปนิสัย และการเจริญเติบโต ของสมองส่งผลต่อสติปัญญา และความสามารถของเด็กอย่างถาวร ซึ่งการเรียนรู้ในช่วงวัยดังกล่าว เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การได้รับประสบการณ์หรือการฝึกฝน การกระตุ้นและการจูงใจที่ดี จะทำให้กระบวนการบูรณาการในสมองทำให้ข้อมูลที่ได้รับไปสู่ความรู้ความเข้าใจและการจำ (Tantiphachewha, 2008)

การสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญาสมวัยของเด็ก จะครอบคลุมเรื่องของการรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดที่สมวัย ของเด็กซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการแก้ปัญหาด้วยการปฏิรูปการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา โดยการปรับกลวิธีการสอนของครู อาจารย์ มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติหรือประสบการณ์ตรงเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น สามารถคิดวิจารณ์ญาณ และคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การจัดการศึกษา ในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องเตรียมคนให้มีทักษะในการเรียนรู้และการปรับตัว เพื่อให้มีภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงและสามารถดำเนินชีวิตอย่างสมดุลทุกด้าน การเตรียมตัวคนควรเริ่มตั้งแต่ระดับปฐมวัย ซึ่งผู้ที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมคนตั้งแต่เยาว์วัยให้มีความพร้อมดังกล่าวข้างต้นคือ “ครูปฐมวัย” ดังนั้นครูปฐมวัยจึงจำเป็นต้องมีทักษะด้านการคิดวิจารณ์ญาณในการพิจารณาไตร่ตรองเพื่อเลือกสรร กลั่นกรองเทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้การตัดสินใจ ในการออกแบบและจัดกิจกรรมที่เสริม สร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม ส่งผลให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพ เพื่อให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ทำประโยชน์ ต่อสังคม มีความสามารถในการดำรงชีวิต รอบคอบทางความคิด กล้าตัดสินใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค มีการวางแผนในการทำงานอย่างมี

ประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาตนเองให้อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้เพื่อการพัฒนาประเทศไปในทิศทางที่เหมาะสมต่อไป

ดังนั้น การจัดกิจกรรมประจำวัน การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้และรูปแบบการจัดกิจกรรม ประสบการณ์การเรียนรู้ของครูปฐมวัยเพื่อส่งเสริมการคิดวิจักษ์ญาณของเด็กปฐมวัย ในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องพัฒนาครูผู้สอนในระดับปฐมวัยให้มีทักษะด้านการคิดวิจักษ์ญาณในการพิจารณา ไตร่ตรองเพื่อเลือกสรร กลั่นกรองเทคนิค วิธีการจัดการเรียนรู้โดยใช้การตัดสินใจในการออกแบบและจัดกิจกรรมที่เสริมสร้างการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสม ซึ่งจะส่งผลให้เด็กทุกคนได้รับการพัฒนาตามศักยภาพ เต็มที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ ทำประโยชน์ต่อสังคม มีความสามารถในการดำรงชีวิต มีความรอบคอบทางความคิด กล้าตัดสินใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรค มีการวางแผน ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาตนเองให้อยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสมบูรณ์แบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการคิดวิจักษ์ญาณสำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีผลต่อความสามารถในการคิดวิจักษ์ญาณสำหรับเด็กปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เก็บข้อมูลด้วยการทดลองใช้ (Practical Trial) ประชากรกลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนอนุบาลฟ้าใส อำเภอมะนัง จังหวัดยะลา จำนวน 40 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน ใช้เวลาในการทดลองทั้งสิ้น 16 สัปดาห์ การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน เปรียบเทียบค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลองในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ใช้สูตร t-test for dependent samples นำข้อมูลมาสังเคราะห์ วิเคราะห์ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 อบรมครูปฐมวัยซึ่งเป็นครูประจำชั้นของกลุ่มทดลอง เป็นเวลา 1 วัน เพื่อทำความเข้าใจในการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจักษ์ญาณของนักเรียนปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 2 ทดสอบกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง (Pretest) โดยผู้วิจัยนำแบบประเมินความสามารถทางการคิดวิจักษ์ญาณของเด็กปฐมวัยไปทดสอบก่อนการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 3 จัดกิจกรรมตามรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้กับกลุ่มทดลอง โดยให้ ครูปฐมวัยที่ผ่านการอบรมจากผู้วิจัยเป็นผู้จัดการเรียนรู้เป็นเวลา 16 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน วันละ 50 นาทีในช่วง

กิจกรรมเสริมประสบการณ์และกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยใช้แผนการจัดประสบการณ์ตามหน่วยการเรียนรู้ โดยผู้วิจัยเป็นผู้สังเกตกระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยแล้วบันทึกพฤติกรรมของเด็กโดยการจดบันทึกข้อมูลและจัดเก็บเป็นภาพนิ่ง เพื่อหาข้อบกพร่องของแผนการจัดประสบการณ์ ความเหมาะสมของเนื้อหา คำถาม และสื่อที่ใช้ประกอบตามรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 ทดสอบกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลอง (Posttest) โดยผู้วิจัยนำแบบประเมินความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัยไปทดสอบหลังการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างทั้งที่เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เมื่อสิ้นสุดการทดลองในสัปดาห์ที่ 16

ขั้นตอนที่ 5 นำข้อมูลจากแบบประเมินความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย ทั้งสองกลุ่มไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเพื่อเปรียบเทียบคะแนนความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณ ก่อนและหลังการทดลองของเด็กปฐมวัยซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง สรุปผล แล้วนำเสนอ “รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย” ต่อไป

ผลการวิจัย

1. รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยความเป็นมา ความสำคัญ ทฤษฎี แนวคิดพื้นฐาน หลักการ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย เนื้อหา การจัดกระบวนการเรียนรู้ ระยะเวลา บรรยากาศและสภาพแวดล้อม การประเมินผลการเรียนรู้และการนำรูปแบบไปใช้ โดยรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นประกอบด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นระดมสมอง (Brain Storming = B) 2) ขั้นระบุปัญหา (Identifying Problems = I) 3) ขั้นสืบค้นหาคำตอบ (Acquiring = A) 4) ขั้นสรุปผล (Conclusion = C) และ 5) ขั้นนำเสนอผล (Present = P) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านได้ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่อยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 4.44 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.181

2. การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย พบว่า

2.1 เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณแบบ B-I-A-C-P มีความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2.2 เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณแบบ B-I-A-C-P มีความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณสูงกว่าเด็กที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01

2.3 ครูปฐมวัยที่ใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการคิดวิจารณ์ญาณแบบ B-I-A-C-P ได้ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่

พัฒนาขึ้น พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.27 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.141

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. ผลการสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการคิด วิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัยที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมในระดับมาก อาจเนื่องจากผู้วิจัยได้ศึกษาและสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยยึดองค์ประกอบสำคัญของการสร้างรูปแบบการเรียน การสอนของ (Khammanee, 2012) คือมีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักการของรูปแบบ มีการบรรยายลักษณะของการจัดการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับกับหลักการ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของกระบวนการ มีการอธิบายเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงที่สุด นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้สร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยคำนึงถึงแนวคิดและทฤษฎีที่สอดคล้องกับการเรียนรู้และส่งเสริมความสามารถ ในการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัยคือ ออกแบบกิจกรรมให้เด็กได้พบกับสถานการณ์แปลกใหม่ กระตุ้นความสงสัยหรือขัดแย้งในการคิดและให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองเพื่อให้เด็กคิดหาทางออกหรือวิธีการแก้ปัญหา สอดคล้องตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget (1970) ที่ว่า ความรู้หรือประสบการณ์เดิมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้เด็กแสวงหาและใช้ความรู้เกี่ยวกับโลกรอบตัว จนพัฒนาเป็นความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ผ่านการลงมือกระทำด้วยตนเอง (Somsak, 2009; Piaget, and Inhelder, 1964) และรูปแบบที่สร้างขึ้นเน้นการสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับเด็ก มีการวิเคราะห์จัดโครงสร้างเนื้อหาและสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมและพัฒนาการของเด็ก ให้เด็กได้เรียนรู้จากการทดลอง การสืบค้นข้อมูล และการประมวลความรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อค้นพบคำตอบ ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย (B-I-A-C-P) ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น เนื่องจากเป็นรูปแบบดังกล่าว เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีกระบวนการ ที่เป็นลำดับขั้นตอนเพื่อส่งเสริมความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัยอายุ 3-6 ปี ที่เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณในด้านการจำ การเข้าใจ การประยุกต์ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการประเมินซึ่งครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดสภาพแวดล้อมและใช้คำถามต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นให้เด็กลงมือกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ค้นหาและตรวจสอบ สอบคำตอบเพื่อให้เด็กได้ค้นพบคำตอบด้วยตนเอง รวมทั้งนำเสนอผลงานที่สะท้อนการคิดภายใต้การพิจารณาไตร่ตรองตามข้อมูลที่ได้รับจากประสบการณ์จริงในบริบทที่เป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กวัยดังกล่าว

2. ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณของเด็กปฐมวัย

2.1 เด็กปฐมวัยที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ พบว่า เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมาจากรูปแบบ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ B-I-A-C-P ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีการกำหนดขั้นตอนการจัดกิจกรรมที่ชัดเจนช่วยให้เด็กปฐมวัยสามารถทำกิจกรรมได้อย่างเป็นระบบและสามารถ ช่วยส่งเสริมความ สามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณได้จริง นับตั้งแต่ขั้นระดมสมอง (Brain Storming = B) ขั้นระบุปัญหา (Identifying Problems = I) ขั้นหาคำตอบ(Acquiring = A) ขั้นสรุปผล (Conclusion =C) และขั้นนำเสนอผล (Present = P) ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากการที่ครูจัดกิจกรรมที่เด็กได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การค้นคว้า การสรุปความรู้หรือคำตอบ ทุกกิจกรรมเกิดจากการเลือก และตัดสินใจของเด็กเอง นอกจากนี้ การที่ครูจัดบรรยากาศในห้องเรียนให้มีวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เด็กสามารถหยิบจับและนำมาสร้างเป็นผลงานจำนวนที่เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก และการจัดพื้นที่ในห้องเรียนให้เด็กสามารถนำผลงานมาจัดแสดงได้ทั่วห้องเรียน ทำให้เด็กรู้สึกสนุก และกระตือรือร้นในการสร้างผลงาน

2.2 เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ B-I-A-C-P มีความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณหลังการทดลองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งแยกเป็นรายด้านและโดยรวม ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ B-I-A-C-P เป็นการจัดกิจกรรมประสบการณ์ที่มีการกำหนดขั้นตอนกิจกรรมที่ชัดเจน และมีการตั้งคำถามที่เน้นการกระตุ้นให้เด็กแสดงพฤติกรรมความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณ ด้านการรับรู้ การจำ การจำแนก การเชื่อมโยง และการสรุปผลอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่กิจกรรมการเรียนรู้ ขั้นระบุปัญหา (Identifying Problems = I) ขั้นสืบค้นหาคำตอบ (Acquiring = A) ขั้นสรุปผล (Conclusion =C) และขั้นนำเสนอ (Present = P) ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบปกติที่แผนการจัดประสบการณ์จะมีขั้นการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นนำเสนอ และขั้นสรุป ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 ที่เป็นการส่งเสริมความพร้อมทั่วไปของเด็กปฐมวัยในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา จึงทำให้มีกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ชัดเจนในการส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณ ดังนั้น เมื่อมีการประเมินความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณจึงพบว่า เด็กปฐมวัยได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ B-I-A-C-P มีความสามารถทางการคิดวิจารณ์ญาณสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบปกติ สอดคล้องกับแนวทางการสอนของ Sinthapanon (2009) ที่ได้สรุปแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการคิดวิจารณ์ญาณให้นักเรียนว่า ครูผู้สอนมีส่วนสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการสอนโดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณอย่างเป็นระบบ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักเรียนรู้จักคิดในสิ่งที่เรียน รู้จักคิดในแง่ของการดี ความหมายในรายละเอียด รู้จักขยายผลของสิ่งที่คิดและปรับสิ่งที่ได้จากการคิดดังกล่าวไปใช้ ในสถานการณ์อื่น ๆ ฝึกให้นักเรียนได้รู้ปัญหา วิเคราะห์ปัญหาบนพื้นฐานของข้อมูลต่าง ๆ การสร้างให้

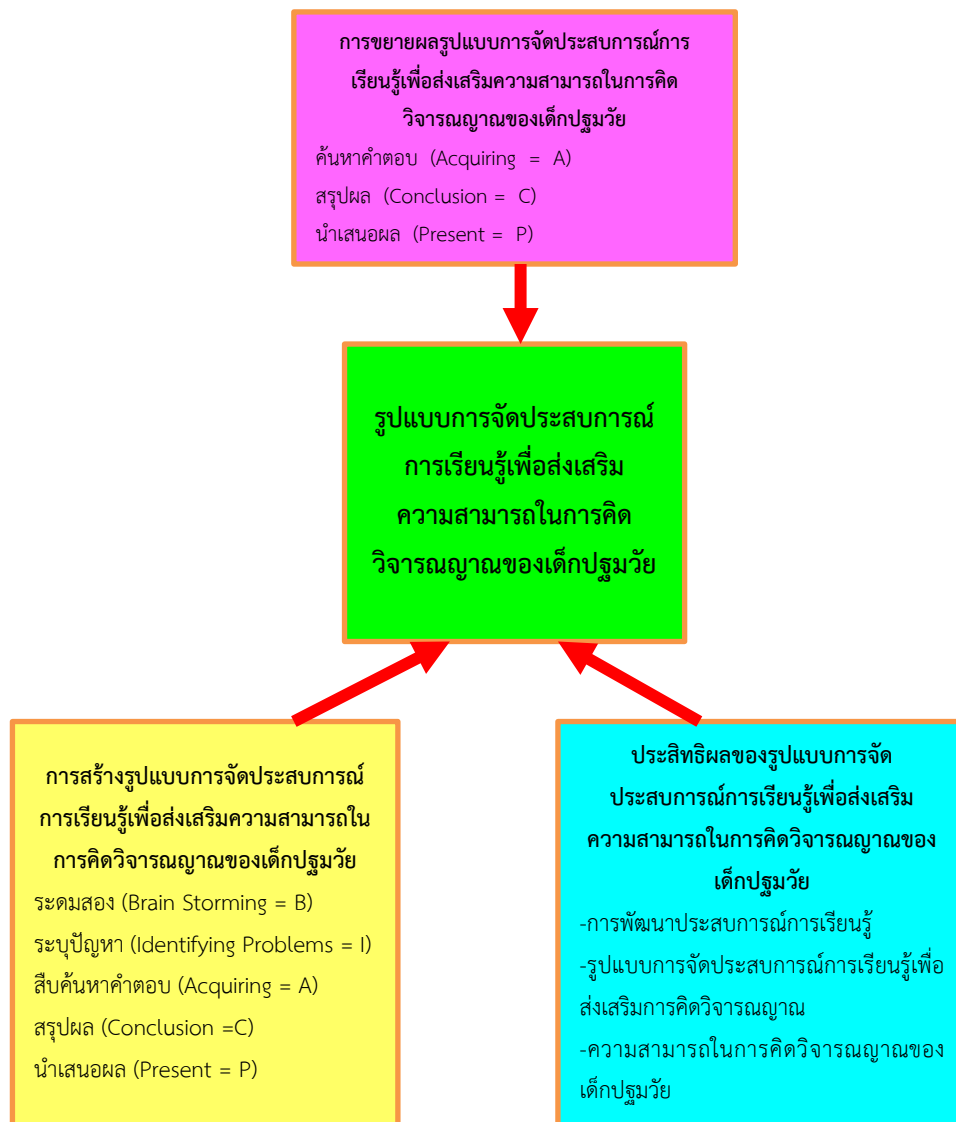

นักเรียนรู้จักคิดก่อนทำและสามารถอธิบายการกระทำของตนว่า มีเหตุผลอย่างไร การฝึกให้นักเรียนมีเหตุผลจะใช้คำถามว่า “ทำไม” ให้นักเรียนตอบ โดยมีพื้นฐานรองรับอยู่เสมอ ส่งเสริมให้นักเรียนตัดสินใจด้วยตนเอง เป็นการพัฒนาทักษะกระบวนการคิด มีความเชื่อมั่นในตนเองและมีความรู้สึกที่เป็นอิสระซึ่งผู้สอนอาจจัดกิจกรรมเสริมการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนและให้นักเรียนได้มีโอกาสตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการฝึกฝนและพัฒนาความคิดอย่างมีวิจารณญาณ อันเป็นพื้นฐานสำคัญที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะในการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางแผนการทำงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ โดยแนะนำให้นักเรียนวางเป้าหมาย ตรวจสอบขั้นตอนการดำเนินงานว่าเป็นไปตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ โดยมีข้อมูลหลักฐานในการตรวจสอบและใช้เหตุผลในการพิจารณาตัดสินใจปรับปรุงหรือดำเนินงานตามแผนและรู้จักวิธีการในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม รอบคอบ และควบคุมตนเองให้ ดำเนินงานตามแผนการทำงานหรือกิจกรรมใด ๆ ก็ตามที่ครูฝึกให้นักเรียนรู้จักวางแผนการย่อมเป็นการดำเนินงานและการตรวจสอบ ตลอดจนเมื่อมีการดำเนินงานตามแผนแล้วมีการประเมินผลการดำเนินงานนั้น จัดได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งเสริมให้นักเรียนได้ใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณ

3. ผลการขยายผลรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการคิด วิจารณ์ของเด็กรุ่นวัย

สำหรับการขยายผลรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการคิด วิจารณ์ของเด็กรุ่นวัย พบว่า ครูปฐมวัยมีความคิดเห็นว่ารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ B-I-A-C-P สามารถส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กรุ่นวัยได้ โดยมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.27 ที่ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ B-I-A-C-P อย่างเป็นขั้นตอน ส่วนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ B-I-A-C-P เป็นการจัดกิจกรรมแบบบูรณาการที่สอดคล้อง ท้าทายส่งเสริมความสามารถทางการคิดวิจารณ์ ในหน่วยการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และมีการอธิบายขั้นตอนการทำกิจกรรมและตัวอย่างคำถามที่ชัดเจน และเข้าใจง่าย สอดคล้องกับแนวคิดของ Amornchewin (2013) ที่ได้กล่าวว่า ครูควรสอนการคิดวิจารณ์แบบสอดแทรกไปในวิชาเรียนที่เรียนอยู่มากกว่าที่จะนำมาสอนแยกต่างหาก เพราะจะช่วยกระตุ้นในการถามได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ กิจกรรมในแผนการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้ เป็นกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง (active learning) กระตุ้นให้เด็กกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้ายด้วยตนเอง นอกจากนี้ การที่ครูคอยตั้งคำถามให้เด็กเกิดข้อสงสัย คิดทบทวน ไตร่ตรอง พิจารณาวางแผนออกแบบสร้างและประเมินเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาความสามารถทางการคิดวิจารณ์อยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ Chotipradit (2008) ที่กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถทางการคิดวิจารณ์ของเด็กรุ่นวัย ครูจะต้องคำนึงถึงขั้นตอนการจัดประสบการณ์และการใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กอยากรู้ อยากเรียนและแสวงหาความรู้ที่แตกต่างกัน การให้เด็กได้พูดอธิบายเล่าเรื่อง หาเหตุผลมาประกอบการโต้เถียงเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาความสามารถทางการคิดของเด็ก

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพที่ 1 แสดงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การสร้างรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็ปฐมวัย

1. ระดมสมอง (Brain Storming = B) เป็นขั้นตอนที่เด็กมีการเคลื่อนไหวร่างกาย ด้วยการท่าบริหารสมอง (Brain Gym) โดยมีเสียงเพลงและเสียงดนตรีประกอบกิจกรรม เป็นการเตรียมความพร้อมของสมองก่อนการเรียนรู้ด้วยการกระตุ้นคอร์ปัส คอลโลซัม (Corpus Callosum) ซึ่งทำหน้าที่ส่งข้อมูลไปมาระหว่างสมองซีกซ้ายและขวาซึ่งช่วยให้การทำงานของสมองทั้งสองซีกทำงานประสานกันได้ รวมทั้งเป็นการปรับคลื่นสมองเพื่อให้เด็กเกิดสมาธิและจดจ่อในการทำกิจกรรม

2. ระบุปัญหา (Identifying Problems = I) เป็นขั้นตอนที่เด็กตั้งคำถามและระบุปัญหาที่พ่อแม่ที่ต้องการจะศึกษาและทบทวนเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมว่าหัวข้อหรือประเด็นที่จะเรียนรู้นั้นมีความสัมพันธ์

เกี่ยวข้องและ/หรือสำคัญกับตัวเด็กอย่างไร เป็นการกระตุ้นความสนใจให้เด็กเกิดความต้องการเรียนรู้และเห็นคุณค่าของสิ่งที่จะได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมสังเกตสื่อและ/หรือ สถานการณ์โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าและถ่ายทอดออกมาด้วยการอธิบายและ/หรือสร้างเป็นชิ้นงานทั้งเดี่ยวหรือกลุ่ม

3. ขั้นสืบค้นหาคำตอบ (Acquiring = A) เป็นขั้นตอนที่เด็กประมวลภาพรวมของข้อมูลต่าง ๆ โดยวางแผนว่าเรื่องหรือประเด็นนั้นควรจะเรียนรู้ด้วยวิธีใด และลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ ปัญหาหรือค้นหาคำตอบ ตามประเด็นที่เด็กเลือก เป็นการส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมสำรวจสภาพสิ่งแวดล้อม และเกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบ รวมทั้งให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์และทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ โดยผ่านกิจกรรมการค้นหาคำตอบจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ การระดมสมอง การทัศนศึกษา การทดลอง การสัมภาษณ์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น

4. ขั้นสรุปผล (Conclusion = C) เป็นขั้นตอนที่เด็กได้ทบทวนไตร่ตรองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้จากการสืบค้นคำตอบ แล้วพิจารณาความรู้ที่ได้เพื่อประเมินผลที่ได้ว่าน่าเชื่อถือ มีจุดเด่นหรือจุด ที่ควรปรับปรุง โดยผ่านกิจกรรมการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

5. ขั้นนำเสนอผล (Present = P) เป็นขั้นตอนที่เด็กนำความรู้ที่ได้ค้นพบมาดัดแปลงให้เกิดสิ่งใหม่หรือวางแผน ออกแบบ และนำเสนอผลการศึกษให้กับผู้อื่นได้รับรู้ โดยผ่านกิจกรรมการอธิบายผลงาน การเขียน การวาดภาพ การแสดงการทดลองในสิ่งที่ได้เรียนรู้ การแสดงนิทรรศการ ท่ามกลางบรรยากาศที่สนุก สบาย และพึงพอใจ

ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กปฐมวัย

การพัฒนาประสบการณ์การเรียนรู้ คือ การวิเคราะห์คะแนนการทดสอบความสามารถทางการคิดวิจารณ์ของเด็กรูปแบบก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กรูปแบบ

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดวิจารณ์ คือ การจัดประสบการณ์ด้วยรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบ B-I-A-C-P มีความสามารถในการคิดวิจารณ์หลังการทดลองสูงกว่าเด็กรูปแบบที่ได้รับการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการเรียนรู้แบบปกติ

ความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กรูปแบบ คือ การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ การขยายผลรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจารณ์ของเด็กรูปแบบ

ค้นหาคำตอบ (Acquiring = A) เป็นการส่งเสริมให้เด็กเกิดพฤติกรรมสำรวจสภาพสิ่งแวดล้อม และเกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบ

สรุปผล (Conclusion = C) เป็นขั้นตอนที่เด็กได้ทบทวนไตร่ตรองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้จากการสืบค้นคำตอบ

นำเสนอผล (Present = P) นำความรู้ที่ได้ค้นพบมาดัดแปลงให้เกิดสิ่งใหม่หรือวางแผน ออกแบบ และนำเสนอผลการศึกษากับผู้อื่นได้รับรู้

สรุป

รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจรรณญาณของเด็กปฐมวัย มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ ระดมสมอง ระบปัญหา สืบค้นหาคำตอบ สรุปผล และนำเสนอผล และประสิทธิผลของรูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจรรณญาณของเด็กปฐมวัย คือ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้มีความสามารถทางการคิดวิจรรณญาณสูงกว่าก่อนได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มีความสามารถทางการคิดวิจรรณญาณสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ไม่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยควรนำความสามารถทางการคิดวิจรรณญาณของเด็กปฐมวัยมากำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยมีความสามารถทางการคิดวิจรรณญาณและสามารถพัฒนาได้ด้วยการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็ก

1.2 สถานศึกษาควรมีการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจรรณญาณของเด็กปฐมวัยโดยการนำมาจัดการเรียนรู้ตามหน่วยการเรียนรู้ของสถานศึกษาเพื่อให้เด็กได้พัฒนาความสามารถทางการคิดวิจรรณญาณอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นพฤติกรรมที่ถาวร

1.3 ครูควรศึกษาคู่มือการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจรรณญาณของเด็กปฐมวัยเพื่อทำความเข้าใจแนวคิด ขั้นตอนของรูปแบบและคำถามที่ใช้ในแผน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจรรณญาณของเด็กปฐมวัย รวมทั้งทำบริหารสมอง (Brain Gym) ให้ชัดเจนก่อนนำไปใช้

1.4 ครูต้องคอยตั้งคำถามที่กระตุ้นการคิดวิจรรณญาณอยู่เสมอและหมั่นสังเกตพฤติกรรมของเด็ก รวมถึงการประเมินการเรียนรู้ของเด็กว่าตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้หรือไม่ อย่างไร

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจรรณญาณของเด็กปฐมวัยในสังกัดและ/หรือภูมิภาคต่าง ๆ

2.2 การศึกษาผลการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิจรรณญาณของเด็กปฐมวัยโดยการวิจัย หรือประเมินโครงการอย่างต่อเนื่องและใช้กระบวนการ PDCA หลายวงรอบ

References

- Amornchewin, B. (2013). *Critical Thinking*. Bangkok: Print Limited Partnership.
- Chotipradit, S. (2008). *A Study and Development for Critical Thinking of Young Children Enhancing Model for Learning Activities Through Communicative – Based Approach*. (Doctoral Dissertation). Srinakharinwirot University. Nakhon Pathom.
- Khammanee, T. (2012). *Learning to develop thinking processes*. Bangkok: Square Printing House.
- Piaget, J. (1970). *Science of Education and the Psychology of the Child*. New York: Orion Press.
- Piaget, J., & Inhelder, B. (1964). *The Growth of logic; From childhood to adolescence*. New York: Basic Book.
- Sinthapanon, S. et al. (2009). *Innovative teaching and learning to improve the quality of youth*. (3rd ed). Bangkok: 9119 Printing techniques.
- Somsak, M. (2009). *Supporting documents for educational research courses*. Faculty of Education: Nakhon Si Thammarat Rajabhat University.
- Tantiphachewha, K. (2008). *Organizing learning activities for preschool children*. Bangkok: Pimaksorn publishing.

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบิน

ที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0*

Human Resource Management Practices Affecting the Competencies in Work of the Aviation Support Personnel in the Thailand 4.0 Era

¹มนทกานต์ สุขเจริญไกรศรี, เจตน์สฤทธิ อังศุกาญจนกุล และ บดินทร์ แก้วบ้านดอน

¹Montakan Sukcharoenkaisri, Jetsalid Angsukanjanakul and Bodeen Kaewbandon

¹มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

¹Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: poomontakan@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับของสมรรถนะการปฏิบัติงานในยุคประเทศไทย 4.0 และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบิน 2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบินที่มีต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานในยุคประเทศไทย 4.0 การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยเชิงปริมาณ มีกลุ่มตัวอย่างคือ พนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้น ของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) จำนวน 360 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะการปฏิบัติงานในยุคประเทศไทย 4.0 อยู่ในระดับมาก การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบิน ด้านการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการสรรหาและการคัดเลือก ด้านการฝึกอบรมและการพัฒนา ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับมาก ขณะที่ด้านการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ อยู่ในระดับปานกลาง 2) การประเมินผลการปฏิบัติงานมีอิทธิพลโดยรวมต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) มากที่สุด รองลงมา คือ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การฝึกอบรมและการพัฒนา การบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ และการสรรหาและการคัดเลือก ตามลำดับ

คำสำคัญ: การบริหารทรัพยากรมนุษย์; บุคลากรสนับสนุนการบิน; สมรรถนะการปฏิบัติงาน

*Received May 17, 2020; Revised August 28, 2020; Accepted September 6, 2020

Abstract

The objectives of this research were 1) To study the level of work competency in Thailand 4.0 era the human resource management of aviation support personnel. 2) To study the influences of the human resource management of aviation support personnel that affects the work competency in Thailand 4.0 era. Mixed methods research was designed. For the qualitative research was using the sampling group consisted of 360 full-time employees working in the ground service department of Thai Airways International Public Co.,Ltd. The sample size was determined using a criterion of 20 times the observed variable using a multi-step sampling method. Data were collected by a questionnaire and analyzed with a structural equation model. The qualitative research, data were collected through in-depth interviews with 15 key informants, selected individually and analyze through content analysis.

The Result indicated that 1) For the human resource management of aviation support personnel in Thailand 4.0 era; the human resource planning aspect is at the highest level, other than that the recruitment and selection, training and development and work assessment aspects are at high level. While the management of compensation and benefits is at moderate level. 2) Work performance evaluation has the most influence on the permanent employees who work in the ground service department of Thai Airways International Public Co.,Ltd., and followed by human resource planning. Training and Development Compensation and Benefits Management and recruiting and selection respectively.

Keywords: Human Resource Management; Aviation Support Personnel; Competencies in Work

บทนำ

อุตสาหกรรมการบินของโลกและประเทศไทยมีอัตราการเติบโตเป็นผลจากนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศต่าง ๆ ทำให้การเดินทางทางอากาศกลายเป็นตัวเลือกอันดับแรกในการเดินทางที่สะดวก ประหยัดเวลา และรัฐบาลยังมีนโยบายส่งเสริมทางด้านการคมนาคมขนส่งทางอากาศอย่างต่อเนื่องผ่านนโยบายการพัฒนาประเทศในระยะยาว ส่งผลให้อุตสาหกรรมการบินมีการขยายตัว แต่บุคลากรในสายอาชีพที่เกี่ยวข้องกลับเข้าสู่สภาวะขาดแคลนอย่างมากโดยเฉพาะบุคลากรที่เป็นสัญชาติไทย ซึ่งปี พ.ศ. 2560 กรมท่าอากาศยาน ทำการเก็บข้อมูลสถิติเที่ยวบินพาณิชย์ในประเทศไทย พบว่า มีจำนวนเที่ยวบินเพิ่มขึ้นจาก 40,000 เที่ยวบิน ในปี พ.ศ. 2553 เป็น 140,000 เที่ยวบิน นอกจากนี้สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทยได้

คาดการณ์ความต้องการบุคลากรด้านการบินและสนับสนุนการบิน บุคลากรด้านการควบคุมการจราจรทางอากาศ และ ช่างอากาศยานในภูมิภาคเอเชีย จะมีมากถึง 40,000 คน (Suwandee, 2019)

จากการเติบโตของอุตสาหกรรมการบินและการส่งเสริมโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษตะวันออก หรือ EEC ส่งผลให้มีการขยายเส้นทางการบินเพิ่มมากขึ้นในอนาคต และมีความต้องการด้านทรัพยากรมนุษย์ในสาขาอุตสาหกรรมการบิน เพิ่มขึ้น จึงเป็นเหตุให้ในอนาคตของประเทศไทยจะประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรทางการบินที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงสุด ทำให้เกิดสถานการณ์การแข่งขันที่รุนแรงของธุรกิจสายการบิน โดยเกิดการแย่งบุคลากรที่มีความรู้เฉพาะทางที่มีศักยภาพ ซึ่งปัญหาขาดแคลนบุคลากรที่มีศักยภาพและมีสมรรถนะการทำงานที่ดี ไม่ได้รับการแก้ไขก็จะส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการบิน อันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการก้าวสู่ศูนย์กลางการบินในภูมิภาคอาเซียนต่อไปได้ ในความสำคัญของการให้บริการผู้โดยสารคือคุณภาพการให้บริการที่ดี โดยเป็นสิ่งที่เกิดจากการที่บริษัทสายการบินมีบุคลากรที่มีความรู้ตรงตามสายงาน มีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ได้จากการสั่งสมประสบการณ์และความกล้าหาญในการตัดสินใจเชิงบวกเพื่อการให้บริการผู้โดยสารจำนวนเพิ่มมากขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานที่ดี

บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัทที่ให้บริการการบินระหว่างประเทศหลักของประเทศไทย มีอายุงานกว่า 58 ปี และมีฝ่ายรองรับภารกิจการให้บริการผู้โดยสารคือฝ่ายปฏิบัติการภาคพื้น จากความสำคัญอันเป็นสายการบินแห่งชาติ ประกอบกับ ภารกิจหน้าที่สำคัญด้านการให้บริการผู้โดยสารอันเป็นหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปฏิบัติการภาคพื้นที่จะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความถูกต้อง แม่นยำ ทั้งการให้บริการผู้โดยสารและลูกเรือ อย่างมีประสิทธิภาพและมีสมรรถนะที่ดีในการปฏิบัติหน้าที่ ในกรณีที่มีจำนวนผู้โดยสารและลูกเรือจำนวนมากเข้ารับบริการในช่วงเวลาเร่งด่วน อย่างมีสมรรถนะ ความเสี่ยงด้านสมรรถนะการปฏิบัติงานของทรัพยากรมนุษย์ คือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร โดยปัจจัยด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ก่อให้เกิดความมีสมรรถนะสำหรับภาคธุรกิจการบิน คือการมีบุคลากรที่มีประสิทธิภาพและสมรรถนะการปฏิบัติงานที่ดี มีการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เข้มงวดและสอดคล้องกับการเติบโตของการพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 เกี่ยวกับทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ที่เติบโตคู่ขนานกับภาคการเติบโตของอุตสาหกรรมการบิน อย่างคู่เคียงกันไป

บทความนี้ได้ค้นพบองค์ความรู้คือ สมรรถนะการปฏิบัติงานยุคประเทศไทย 4.0 ของบุคลากรสนับสนุนการบินสามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจของ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบิน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของสมรรถนะการปฏิบัติงานในยุคประเทศไทย 4.0 และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบิน

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบินที่มีต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานยุคประเทศไทย 4.0

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นแบบผสมผสาน โดยเลือกแนวทางการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักในการศึกษา ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อให้ได้เนื้อหาสาระในเชิงลึก และครบถ้วน โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และ แบบสัมภาษณ์ การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ พนักงานประจำที่ปฏิบัติงาน ในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) จำนวน 1,921 คน (บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน), 2560) ใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง ซึ่งขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมกับเทคนิควิธีนี้ควรมีขนาดใหญ่ เนื่องจากจะมีโอกาสให้ตัวแปรมีการแจกแจงแบบปกติมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเล็กกว่า โดย ไคลน์ (Kline, 2005) เสนอว่า ขนาดกลุ่มตัวอย่างควรมีประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต และเนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตทั้งสิ้น 18 ตัวแปร ดังนั้นมีกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 360 ตัวอย่าง จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการของไคลน์ (Kline, 2005) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 360 คน และเพื่อป้องกันปัญหาความสูญหาย หรือข้อมูลไม่ครบ ระหว่างการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 400 คน โดยกระจายตามสัดส่วนของฝ่ายบริการลูกค้าภาคพื้น ของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัยจากบุคลากรที่ปฏิบัติงานในฝ่ายปฏิบัติงานภาคพื้น บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 5 คน ระดับปฏิบัติงาน จำนวน 5 คน และนักวิชาการ จำนวน 5 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยเชิงปริมาณใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) วิเคราะห์หาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายคุณสมบัติของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงาน ในฝ่ายบริการภาคพื้น ของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) และอธิบายระดับสมรรถนะการปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0 และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้านบุคลากรสนับสนุนการบิน สถิติเชิงอนุมาน (inferential statistics) ใช้การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation modeling: SEM) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงกับตัวแปรสังเกต และความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยใช้โปรแกรมแบบจำลองสมการโครงสร้าง การวิจัยเชิงคุณภาพ นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น และเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอต่อไป

ผลการวิจัย

1. ระดับของสมรรถนะการปฏิบัติงานในยุคประเทศไทย 4.0 และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบิน เมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วพบว่า ตัวชี้วัดการเข้าได้ดีกับข้อมูลทุกตัว พบว่า 1) ค่าไค-

สแควร์สัมพัทธ์ (Chi-square/df) มีค่าเท่ากับ 1.87 2) ดัชนีรากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (root mean square error of approximation: RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.047 3) รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (root mean square residual: RMR) มีค่าเท่ากับ 0.036 4) ดัชนีวัดความกลมกลืน (goodness of fit index: GFI) มีค่าเท่ากับ 0.94 5) ดัชนีวัดความกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (adjusted goodness of fit index: AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.91 6) ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (comparative fit index: CFI) มีค่าเท่ากับ 0.99 7) ดัชนีการเข้าได้ประหยัด (parsimony goodness-of-fit หรือ PGFI) มีค่า 0.58 แสดงว่า และ 7) ดัชนีวัดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Critical N: CN) มีค่าเท่ากับ 243.10 แสดงว่า ข้อมูลเชิงประจักษ์กับแบบจำลองเข้ากันได้ดี (good fit)

1) สมรรถนะการปฏิบัติงาน ขึ้นอยู่กับ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมและพัฒนา การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R ² = 0.56
PLAN	0.60	0.15	5.39	
SELEC	0.13	0.11	1.21	
TRADEV	0.30	0.18	1.43	
EVAL	0.92	0.49	3.15	
COMPWEL	0.27	0.06	2.08	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า สมรรถนะการปฏิบัติงาน ขึ้นอยู่กับ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของสมรรถนะการปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 56 ขณะที่การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมและพัฒนา ไม่มีผลทางตรงต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน

2) การบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ ขึ้นอยู่กับ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมและพัฒนา และ การประเมินผลการปฏิบัติงาน

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R ² = 0.65
PLAN	0.17	0.20	2.38	
SELEC	0.01	0.16	0.19	
TRADEV	0.05	0.25	0.35	
EVAL	0.85	0.64	4.83	

ผลจากการวิเคราะห์ พบว่า การบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ ขึ้นอยู่กับ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ และ การประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ ได้ร้อยละ 65 ขณะที่การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมและพัฒนา ไม่มีผลทางตรงต่อการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ

3) การประเมินผลการปฏิบัติงาน ขึ้นอยู่กับ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและการคัดเลือก และ การฝึกอบรมและพัฒนา

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R ² = 0.70
PLAN	0.24	0.07	2.79	
SELEC	0.25	0.06	2.43	
TRADEV	0.76	0.07	5.23	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การประเมินผลการปฏิบัติงาน ขึ้นอยู่กับ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและการคัดเลือก และการฝึกอบรมและพัฒนา โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการประเมินผลการปฏิบัติงาน ได้ร้อยละ 70

4) การฝึกอบรมและพัฒนา ขึ้นอยู่กับ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ และการสรรหาและการคัดเลือก

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R ² = 0.29
PLAN	0.15	0.15	1.49	
SELEC	0.45	0.13	4.07	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การฝึกอบรมและพัฒนา ขึ้นอยู่กับ การสรรหาและการคัดเลือก โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการฝึกอบรมและพัฒนา ได้ร้อยละ 29 ขณะที่การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ ไม่มีผลทางตรงต่อการฝึกอบรมและพัฒนา

5) การสรรหาและการคัดเลือก ขึ้นอยู่กับ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์

ตัวแปรอิสระ	Beta	S.E.	t	R ² = 0.29
PLAN	0.52	0.12	5.85	

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การสรรหาและการคัดเลือก ขึ้นอยู่กับ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ โดยสามารถอธิบายการผันแปรของการสรรหาและการคัดเลือก ได้ร้อยละ 27

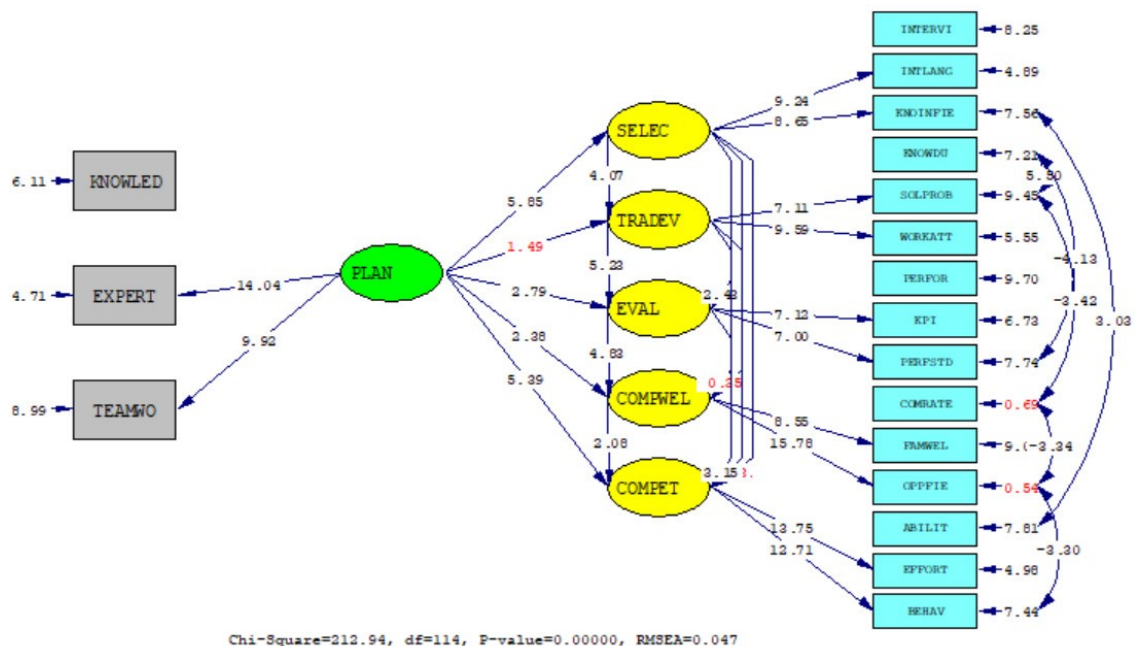
2. อิทธิพลของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ของบุคลากรสนับสนุนการbinที่มีต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0

ผลจากการวิเคราะห์แบบจำลอง แสดงถึงอิทธิพลของตัวแปรแฝง ซึ่งส่งผลทางตรง และทางอ้อมต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัท การbinไทย จำกัด (มหาชน) ดังได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างมาเสนอค่าอิทธิพลทางตรง และทางอ้อม และผลรวมของตัวแปรแฝงทุกตัว เพื่อแสดงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน ดังตาราง 1

ตาราง 1 อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ของปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

การบริหารทรัพยากรมนุษย์	ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผล		
	ทางตรง	ทางอ้อม	ผลรวม
การวางแผนทรัพยากรมนุษย์	0.60**	0.17*	0.77**
การสรรหาและการคัดเลือก	0.13	0.27**	0.27*
การฝึกอบรมและพัฒนา	0.30	0.53**	0.53*
การประเมินผลการปฏิบัติงาน	0.92**	0.23	0.92**
การบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ	0.27*	-	0.27*

จากตาราง 1 พบว่า การประเมินผลการปฏิบัติงาน มีอิทธิพลโดยรวมต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มากที่สุด รองลงมา คือ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การฝึกอบรมและพัฒนา การบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ และการสรรหาและการคัดเลือก ตามลำดับ แต่เมื่อพิจารณาเฉพาะปัจจัยที่ส่งผลทางตรงต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) พบว่า การประเมินผลการปฏิบัติงานมีอิทธิพลโดยรวมต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มากที่สุด รองลงมาคือ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ และ การบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ ขณะที่การฝึกอบรมและพัฒนา และการสรรหาและการคัดเลือก ส่งผลทางอ้อมต่อสมรรถนะการปฏิบัติงานของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) เท่านั้น

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองในรูปแบบค่าที (t-value)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า พนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มีสมรรถนะการปฏิบัติงานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านพฤติกรรมการปฏิบัติงาน ด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน และ ด้านความพยายามในการปฏิบัติงาน เนื่องจากรายการพัฒนาระบบประเทศไทย 4.0 บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ได้ให้ความสำคัญกับสมรรถนะหรือการนำสมรรถนะมาใช้ในองค์กร บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มองว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนสำคัญขององค์กร โดยการใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ให้มีประสิทธิภาพ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ได้ดำเนินการ ดังนี้ (1) การวางแผนความก้าวหน้าของบุคลากรได้แก่ การกำหนดเกณฑ์การเลื่อนขั้น การโยกย้ายตำแหน่งงาน ตามความสามารถที่ปฏิบัติงานได้อย่างเป็นผลสำเร็จ กระทำโดยการทดสอบระดับความสามารถที่องค์กรกำหนดเป็นมาตรฐาน (2) การฝึกอบรม ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ตรงกับหน้าที่ เพื่อให้เกิดทักษะ ความรู้และทัศนคติที่ดีต่องานนั้น ๆ (3) การสรรหาและการคัดเลือก โดยกำหนดความต้องการสมรรถนะของบุคคลเพื่อให้เกิดการคัดเลือกบุคคลได้ตรงตามความต้องการ (4) การบริหารค่าตอบแทน โดยกำหนดอัตราค่าตอบแทนตามระดับการศึกษาและตามความสามารถที่มีเพิ่มขึ้น และ (5) การบริหารผลการปฏิบัติงาน หมายถึง เกณฑ์การประเมินผลงานประจำปีของ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพของ (Thepwan, 2012) พนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มีความสามารถในการปฏิบัติงานมาก เพราะพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นมีความรู้ในกฎของความปลอดภัยในการทำงาน กฎระเบียบการบริการ มีความเชี่ยวชาญในการให้บริการ นอกจากนี้ยังมีความสามารถพิเศษในการแก้ปัญหาหน้างาน หากกล่าวถึงความพยายามในการปฏิบัติงาน พนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นมีความตั้งใจในการให้ความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาให้ผู้โดยสาร ระหว่างปฏิบัติงาน มุ่งมั่นในการแก้ปัญหาหน้างาน ระหว่างปฏิบัติงาน นอกจากนี้ พนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นยังมีความสุขในการบริการ และตระหนักถึงความถูกต้องของข้อมูลผู้โดยสารระหว่างการให้บริการ อดทนต่อความเครียดจากการปฏิบัติงาน นอกจากการวางแผนการสรรหาแล้วยังรวมความไปถึงการพิจารณาไปถึงแหล่งที่จะไปทำการสรรหาอีกด้วย จึงทำให้สมรรถนะการปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0 ของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของ บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มีสมรรถนะดี เช่นเดียวกับแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของกลุ่มบริษัทในเครือซีเมนต์ไทย คือ มุ่งเน้นพัฒนาบุคลากรโดยใช้ระบบการคัดเลือกที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ทำการประเมินผลการปฏิบัติงานของพนักงานด้วยคำชี้แจงและตรงไปตรงมา และส่งเสริมให้พนักงานมีความคิดสร้างสรรค์ สามารถหาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน (Wadiharoen, 2013) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Ishaq, Athar, Manzoor and Ain (2018) ที่ทำการศึกษารื่อง Investigating the Impact of Diversity Oriented HR Practices and Aspirational Leadership towards Thriving at Work- Moderating Stance of Fairness Perception พบว่า ขั้นตอนการบริหารทรัพยากรมนุษย์คือ การวางแผนความต้องการ การสรรหา คัดเลือก การฝึกอบรมและการจรรงรักษา เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร และการศึกษาของ Oaya, Ogbu, Remilekun (2018) ทำการศึกษาเรื่อง Impact of

Recruitment and Selection Strategy on Employees' Performance: A Study of Three Selected Manufacturing Companies in Nigeria พบว่า องค์ประกอบสำคัญของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เพื่อความมีประสิทธิภาพคือ (1) กระบวนการสรรหา คัดเลือกที่ทำให้องค์กรสามารถรับสมัครพนักงานที่มีความมุ่งมั่นและมีประสิทธิผลในขณะที่ยอมรับผ่านอิทธิพลของชุมชนเจ้านำไปสู่ความไร้ประสิทธิภาพขององค์กร (2) การยอมรับของผู้สมัครที่ได้รับการอ้างอิงจากพนักงานที่มีความมุ่งมั่นและกระตือรือร้นในการทำงาน (3) การฝึกสอนพนักงานด้วยระบบการฝึกงานภายในองค์กร

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมและพัฒนา การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ มีอิทธิพลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0 ของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) สอดคล้องกับสมมติฐานวิจัยที่กำหนดไว้ โดยการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ ส่งผลทางตรงต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0 ของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) ขณะที่การฝึกอบรมและพัฒนา และการสรรหาและการคัดเลือก ส่งผลทางอ้อมต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0 ของพนักงานประจำที่ปฏิบัติงานในฝ่ายบริการภาคพื้นของบริษัทการบินไทย จำกัด (มหาชน) เท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kanjanavanikul, (2013) ที่กล่าวว่า กระบวนการวางแผนเป็นกระบวนการพิจารณาความต้องการด้านทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรอย่างเป็นระบบโดยพิจารณาจากระดับการศึกษาและจำนวนบุคลากรที่องค์กรต้องการมาร่วมงานด้วย โดยกระบวนการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ (1) การออกแบบลักษณะงาน (2) การวางแผนในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเข้าทำงาน (3) การพัฒนา การฝึกอบรม และส่งเสริมพนักงานในสายอาชีพ (4) ระบบการเลื่อนขั้นและเลื่อนตำแหน่ง (5) การจ่ายค่าตอบแทน และสอดคล้องกับการวิจัยของ Qehaja and Kutlovci (2015) ทำการวิจัยเรื่อง The Role of Human Resources in Gaining Competitive Advantage พบว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นแหล่งสำคัญของความได้เปรียบในการแข่งขัน ส่วนกลยุทธ์มาตรฐานสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ การมีแผนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และมีหน่วยงานหรือแผนกทรัพยากรมนุษย์ ชัดเจน ในองค์กร

สรุป

การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบินที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0 พฤติกรรมการปฏิบัติงาน ด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน และ ด้านความพยายามในการปฏิบัติงาน เนื่องจากนโยบายการพัฒนาประเทศไทย 4.0 บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ได้ให้ความสำคัญกับสมรรถนะหรือการนำสมรรถนะมาใช้ในองค์กร บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มองว่า ทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนสำคัญขององค์กร โดยการใช้สมรรถนะในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ให้มีประสิทธิภาพ สมรรถนะการปฏิบัติงานยุคประเทศไทย 4.0 และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบิน ทั้ง 5 ด้าน

ได้แก่ การวางแผนทรัพยากรมนุษย์ การสรรหาและการคัดเลือก การฝึกอบรมและการพัฒนา การประเมินผล การปฏิบัติงาน และการบริหารค่าตอบแทนและสวัสดิการ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จัดสรรบุคลากรสำหรับการฝึกอบรมในช่วงเวลาที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มทักษะ ความรู้และความสามารถของพนักงาน

1.2 การคัดเลือกบุคลากร มีหลักเกณฑ์และยุติธรรม เพื่อให้ได้บุคลากร ที่มีความเหมาะสมกับงานที่องค์กร

1.3 กำหนดเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานให้มีมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในการประเมินผลการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของของบุคลากรสนับสนุนการบินในสายการบินประจำชาติอื่น ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่

2.2 การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษา การบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบุคลากรสนับสนุนการบินที่มีผลต่อสมรรถนะการปฏิบัติงาน ยุคประเทศไทย 4.0 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาปัญหา อุปสรรค ที่ทำให้บุคลากรสนับสนุนการบินไม่มีสมรรถนะการปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ชัดเจนยิ่งขึ้น

References

- Ishaq, R., Athar, M. A., Manzoor, A., & Ain, N. U. (2018). Investigating the impact of diversity oriented HR practices and aspirational leadership towards thriving at work-moderating stance of fairness perception. *International Journal of Management Sciences and Business Research*, 7(12), 8-21.
- Kanjanavanikul, A. (2013). *Human resource management from theory to practice*. Bangkok: Se-Education.
- Kline, R. B. (2005). *Principle and practice of structural equation modeling*. NY: Guilford.
- Oaya, Z. T. C., Ogbu, O. J., & Remilekun, O. G. (2018). *Impact of recruitment and selection strategy on employees' performance: A study of three selected manufacturing companies in Nigeria*. Keffi, Nigeria: Administration Nasarawa State University.
- Qehaja, A. B., & Kutlovci, E. (2015). The role of human resources in gaining competitive advantage. *Journal of Human Resource Management*, 18(2), 47-61.

- Suwandee, S. (2019). *Aviation industry development*. Retrieved March 16, 2019 from <https://www.ryt9.com/s/prg/2799091>.
- Teekasap, S. (2013). *Human resource management from theory to practice*. Bangkok: Se-Education.
- Thepwan, P. (2012). *Human resource management tool*. Bangkok: Se-Education.
- Tongbai, K. (2010). *Basic concepts strategic management*. Course set Teaching documents Organization and management and strategic management Unit 9. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Wadiharoen, W. (2013). *Human resource management from theory to practice*. Bangkok: Se-Education.

แนวทางการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับ
ผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีนทร์*
Digital Marketing Development for Silk Business
Entrepreneur in Nakhoshaiburin

¹รจนา เมืองแสน และ อุมารวรรณ วาทกิจ

¹Rojjana Muangsan and Umarwan Watakit

¹มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

¹North Eastern University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Rojjana@cpru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีนทร์ และ 2) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีนทร์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ กลุ่มผู้ประกอบการ จำนวน 340 คน และกลุ่มลูกค้า จำนวน 400 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ของโคลนคือ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และการวิพากษ์โดยผู้เชี่ยวชาญ สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล ได้แก่ คุณภาพของระบบสารสนเทศ การเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัล พลังผลักดันดิจิทัลและการวางแผนการตลาดดิจิทัล และ 2) แนวทางการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีนทร์ ควรมีการวางแผนการตลาดดิจิทัลโดยการสร้างโมเดลธุรกิจบนผืนผ้าใบ ผู้ประกอบการผ้าไหมสำเร็จรูปควรเพิ่มทักษะและความรู้การใช้สื่อสังคมออนไลน์เพชบุรี ในการทำการตลาดดิจิทัล

คำสำคัญ: การตลาดดิจิทัล; พฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัล; พลังผลักดันดิจิทัล; การวางแผนการตลาดดิจิทัล

*Received May 12, 2020; Revised April 20, 2021; Accepted April 26, 2021

Abstract

The purposes of this research were 1) to analyze the significant factors which affected the development of digital marketing for silk products entrepreneur in Nakhonchaiburin group and 2) to find out the guidelines of the digital marketing development for silk products entrepreneur in Nakhonchaiburin group. The mixed research methodology was designed by using quantitative research as mainly. The samples of this study were 340 silk products entrepreneurs and 400 customers. The population samples were determined on a basis 20 times the observed variables which used Klein's criteria, both groups were selected by a multi-step sampling method. Data were collected with questionnaires, In-depth interviews as well as expert criticism. Research statistics using were the Percentage, Mean, Standard Deviation (S.D.), Confirmatory Factor Analysis (CFA) and Structural Equation Model analysis (SEM).

Result indicated that 1) the important factors to the digital marketing development consist of the quality information system, the understanding of digital consumer behavior, The digital driving force and the plan of digital marketing. 2) of the digital marketing development for silk products entrepreneur in Nakhonchaiburin group should plan the digital marketing by create the Business on Canvas model. Eventually, the silk products entrepreneurs should be improve their skills and knowledge of using social media such as Facebook in digital marketing.

Keywords: Digital Marketing; Digital Customer Behavior; Digital Motivation; Digital Marketing Planning

บทนำ

การตลาดดิจิทัล (Digital marketing) ทวีบทบาทและความสำคัญมากขึ้นในทุกภาคส่วนของการดำเนินธุรกิจทุกประเภทและทุกระดับ ตลอดจนมีผลกระทบถึงคุณภาพชีวิตของผู้บริโภค (Ruenrom, 2018) สิ่งสำคัญของการทำการตลาดดิจิทัล คือ การสร้างกลยุทธ์ให้ถูกที่ถูกต้องทางและคาดหวัง ผลของมันได้ (Theppasit, 2019) การตลาดดิจิทัลเป็นแนวคิดและเครื่องมือสำคัญให้กับองค์กรธุรกิจ และผู้ประกอบการได้สามารถเข้าถึงพฤติกรรม (Consumer Behavior) และรูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) ที่เปลี่ยนแปลงไปของผู้บริโภค ดังจะเห็นได้จากการเติบโตอย่างต่อเนื่องของความนิยม ในการค้นหาข้อมูล การติดต่อสื่อสาร และการเชื่อมต่อสังคมเครือข่าย ตลอดจนเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ผ่านทางออนไลน์ และแอปพลิเคชันในโทรศัพท์สมาร์ทโฟนเคลื่อนที่หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ชนิดอื่น การตลาดดิจิทัลมีความจำเป็นต่อธุรกิจ กิจการห้างร้านน้อยใหญ่ หรือแม้แต่การค้าขายตลาดออนไลน์ยุคดิจิทัล คือทางรอดของธุรกิจโลกออนไลน์จะเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน กลายเป็นปัจจัยสำคัญในการทำงาน ในการดำเนินชีวิตควรใช้ให้เป็น และต้องมาบูรณาการกับโลกความจริงด้วย (Yaiphairot, 2018) โซเชียลมีเดียเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคน (Yaiphairot,

2017) การเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของเทคโนโลยี โดยเฉพาะการใช้ประโยชน์จาก เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตจะช่วยให้องค์กรสามารถปรับวิธีการดำเนินงาน วิธีการทางการตลาดและกำหนดกลยุทธ์การตลาดจะช่วยเพิ่มสมรรถนะในการแข่งขันในยุคเศรษฐกิจใหม่ได้ (Watakit, 2012)

การตลาดดิจิทัลใช้เทคโนโลยีหรือแพลตฟอร์ม เช่น เว็บไซต์ (Websites), อีเมล (E-mail), แอปพลิเคชัน (Application), เครือข่ายสังคม (Social Networks) และ การตลาดสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media Marketing) เป็นองค์ประกอบของตลาดดิจิทัล หลายองค์กรใช้การผสมผสานระหว่างช่องทางการตลาดแบบเดิมและการตลาดดิจิทัล ซึ่งเป็นที่นิยมของนักการตลาด (Kirpekar, 2015) และส่วนสำคัญที่สุด ของการตลาดดิจิทัลคืออินเทอร์เน็ต (Zhang, 2016) อินเทอร์เน็ตเปลี่ยนโลกให้มีการเชื่อมต่อและรับส่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างง่ายดายผ่านการตลาดดิจิทัล (Terrance, Shrivastava, & Kumari, 2017) การตลาดดิจิทัลได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการแข่งขันในตลาด เนื่องจากทุกคนเข้าสู่ ยุคดิจิทัลโดยไม่ได้ตั้งใจ การใช้งานดิจิทัลเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการเข้าถึงผู้บริโภคที่มีศักยภาพ (Kannan, 2017) เพื่อการสื่อสารกับผู้บริโภคอย่างมีประสิทธิภาพ พฤติกรรมผู้บริโภคเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินการด้านการตลาดดิจิทัลและการพัฒนาสื่อการตลาดโซเชียล การตลาดดิจิทัลเป็นหนึ่งในใช้งานมากที่สุดของวิธีการทางการตลาด ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับบริษัท ที่จะดำเนินธุรกิจให้ประสบความสำเร็จการใช้งานเครือข่ายทางสังคมมีผลกระทบอย่างมากต่อบริษัท (Sahatcija, Ferhataj & Ma, 2019) โดยผู้บริโภคส่วนใหญ่เชื่อกลุ่มบุคคลเหล่านี้มากกว่าการสื่อสารของแบรนด์ ได้แก่ เพื่อน (Friend) ครอบครัว (Families) แฟนในเฟซบุ๊ก (Facebook fans) และผู้ติดตามในทวิตเตอร์ (Twitter followers) ซึ่งรวมเรียกว่ากลุ่ม f-factors (Kotler, Kartajaya & Setiawan, 2017) เมื่อรูปแบบการดำเนินชีวิต การประกอบธุรกิจ และเศรษฐกิจโลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรง (Throngjit, 2016) การทำธุรกิจแบบดั้งเดิมอย่างเดียว มีผลกระทบอย่างมาก ถ้าผู้ผลิตทำเพียงแค่ผลิตสินค้าแล้วขายให้กับผู้บริโภค ซึ่งการทำธุรกิจแบบเส้นตรง ไม่สามารถแข่งขันได้ดีอีกต่อไป (Ongwimonkarl, 2018) ประกอบการสอดรับกับแผนยุทธศาสตร์ต่างๆ ดังผลการสำรวจปี 2563 พบว่าพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของคนไทยโดยเฉลี่ยวันละ 9 ชั่วโมง 10 นาที ต่อวัน เป็นอันดับ 5 ของโลก คนไทยมีการใช้อินเทอร์เน็ตและโซเชียลมีเดีย ประมาณ 52 ล้านคนคิดเป็น ร้อยละ 75% จากประชากรทั้งหมด 70 ล้านคน และมีแนวโน้มการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น 2.0% การใช้โทรศัพท์เพิ่มขึ้น 0.9% การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เพิ่มขึ้น 4.7% คนไทยนิยมใช้เฟซบุ๊กมากที่สุด กรุงเทพมหานครเป็นเมืองที่มีผู้ใช้งานเฟซบุ๊ก มากเป็นอันดับ 1 ของโลก รองลงมาคือ ยูทูบและไลน์ การซื้อสินค้าหรือบริการผ่านช่องทางออนไลน์ของคนไทยกว่า 82% เคยซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ และส่วนใหญ่ 69% จะซื้อสินค้าออนไลน์ผ่านมือถือเป็นหลัก (we are social, 2020)

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ยุทธศาสตร์ที่ 3 สร้างความเข้มแข็งของฐานเศรษฐกิจภายในควบคู่กับการแก้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แนวทางการพัฒนา ข้อ 5 “การพัฒนาช่องทางการตลาด ในต้นทุนต่ำโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น e-Commerce, e-Marketing” เป็นต้น และ ข้อ 6 “ยกระดับมาตรฐานสินค้ากลุ่มผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าย้อมคราม และส่งเสริมพื้นที่ที่มีศักยภาพให้ก้าวไปสู่การเป็นศูนย์กลาง

แฟชั่นในระดับภูมิภาค อาทิ ภาพสินธุ์ ขอนแก่น ชัยภูมิ นครราชสีมา สุรินทร์ และสกลนคร เป็นต้น โดยส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพสินค้า การออกแบบ และตราสัญลักษณ์ พัฒนาเทคโนโลยีและงานศึกษาวิจัย สร้างนวัตกรรมเพิ่มมูลค่า ส่งเสริมการค้าสู่ตลาดอาเซียน ตลาดโลก และการตลาดดิจิทัลหรือตลาดออนไลน์ ตามแผนยุทธศาสตร์การค้ากลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 1 พ.ศ. 2560 – 2564 โดยมีกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ เป็นแหล่งอุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทยและสร้างชื่อเสียงทั่วโลกเป็นผู้นำด้านการพัฒนาการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่และผู้นำด้านการตลาดโดยผสมผสานทั้งการผลิตกับเทคโนโลยีการผลิต (The Office of Strategy Management of Northeast-s1, 2016)

ดังนั้นการตลาดดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในชีวิตของคนในปัจจุบันผ่านช่องทางที่หลากหลาย สามารถตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่มีความแตกต่างได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Wongthongchai, 2012) บทความวิจัยนี้ นำเสนอสภาพปัจจุบันด้านการจัดการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการผ้าไหมสำเร็จรูปและพฤติกรรมของลูกค้าในการซื้อผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ พร้อมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญ ที่มีผลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาช่องทางการตลาดดิจิทัลในการประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญ ที่มีผลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์
2. เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (mixed method research) เน้นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นข้อมูลเพิ่มเติมเสริมงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และการทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้แบ่งแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้เป็น 2 ชุด ตามกลุ่มตัวอย่างดังนี้ 1) แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ และ 2) แบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างลูกค้าที่ในการซื้อผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ ประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามตามวัตถุประสงค์โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ผู้วิจัยทำการวัดความเชื่อมั่นความสอดคล้องภายในด้วยค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ด้วยการนำแบบสอบถามที่ได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง (Tryout) จำนวน 30 คน โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า α ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป

(Thampramuan, 2016) ผลการตรวจสอบความเชื่อมั่นของประเด็นคำถามของแบบสอบถาม 2 ชุด พบว่าได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงแบบอัลฟาของแบบสอบถามชุดที่ 1 ผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์รวมทั้งฉบับเป็น 0.978 และแบบสอบถามชุดที่ 2 ลูกค้าที่ซื้อผ้าไหมผ่านช่องทางการตลาดดิจิทัล รวมทั้งฉบับเป็น 0.982

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกเชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ที่ขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ลูกค้าที่มีประสบการณ์ซื้อผ้าไหมผ่านช่องทางดิจิทัล ผู้เชี่ยวชาญด้านการตลาดดิจิทัล และวิเคราะห์แนวคิด SOAR Analysis ให้ทราบถึงสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกของผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ จำนวน 7 คน

2. จากแบบสอบถามผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลแบบสอบถามจำนวน 2 ชุด ประกอบด้วยชุดแบบสอบถามสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 340 คน และชุดแบบสอบถามสำหรับลูกค้าที่ซื้อผ้าไหมผ่านช่องทางดิจิทัล ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ดำเนินการส่งแบบสอบถามผ่านช่องทางออนไลน์ จัดหมายอิเล็กทรอนิกส์ และติดต่อประสานงานผ่านทางโทรศัพท์ สำหรับชุดแบบสอบถามสำหรับลูกค้าที่ซื้อผ้าไหมผ่านช่องทางดิจิทัลดำเนินการส่งแบบสอบถามผ่านสื่อสังคมออนไลน์

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามมาดำเนินการประมวลผลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลตามสถิติการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนาผู้วิจัยได้อธิบายถึงคุณสมบัติหรือลักษณะของการแจกแจงข้อมูล ตัวแปรต่าง ๆ ตามปัจจัยด้านคุณลักษณะของกลุ่ม โดยการวัดเป็นจำนวน (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เป็นการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรสังเกตได้ เพื่อนำมาใช้อธิบายถึงลักษณะการแจกแจง และการกระจายของตัวแปรสังเกตได้ โดยกำหนดการวัดเป็นค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรผู้วิจัยใช้เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product-Moment Correlation Coefficient) ทำให้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวิเคราะห์โมเดลปัจจัยเหตุและผล

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory factor analysis: CFA) วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation model analysis: SEM) ทดสอบสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ ด้วยค่าสถิติดังต่อไปนี้

1) ดัชนีไคสแควร์ (Chi-square Probability Level: CMIN) มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หรือ P-value ต้องมากกว่า .05 โดยค่า P-value ยิ่งมากยิ่งดี

2) ดัชนีบ่งบอกความกลมกลืน (Fit index) ความกลมกลืนของข้อมูลเชิงประจักษ์กับโมเดล ดัชนี จีเอฟไอ (Goodness of Fit Index: GFI) ค่าสูงกว่า .90

3) ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA) ความแปรปรวนร่วมของประชากรโดยควรมีค่าต่ำกว่า .05

4) ดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือ (Root Mean square Residual: RMR) ค่าเฉลี่ยส่วนที่เหลือจากการเปรียบเทียบขนาดของความแปรปรวนโดยมีค่าต่ำกว่า .05

5) ดัชนีไคสแควร์สัมพันธ์ (Chi-square Statistics Comparing the Tested Model and The Independent Model with the Saturated Model: CMIN/DF) ความกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูล ประจักษ์ค่าที่เข้าใกล้ 1 โมเดลมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

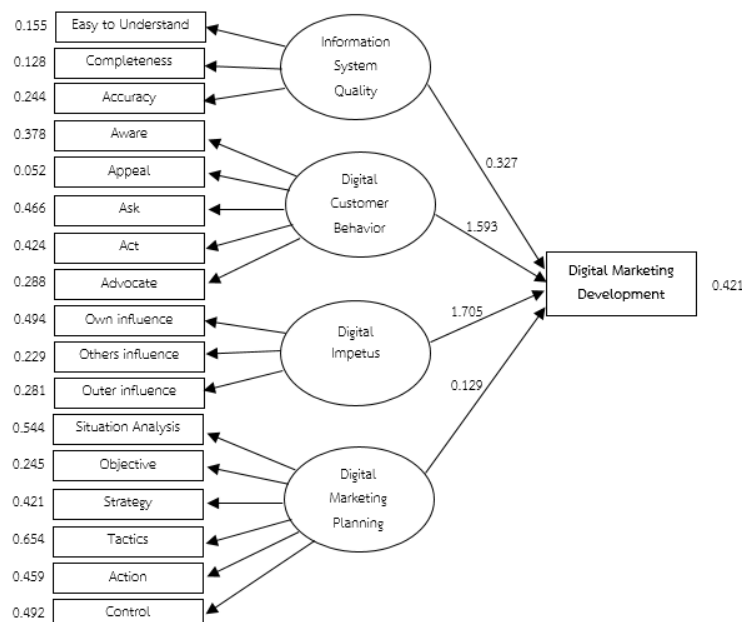
1. สภาพปัจจุบันของพฤติกรรมของลูกค้าที่ซื้อผ้าไหมผ่านช่องทางดิจิทัลไหมผ่านช่องทางดิจิทัลในกลุ่มนครชัยบุรีพบว่าส่วนใหญ่เป็นลูกค้าที่เคยซื้อผ้าไหม คิดเป็นร้อยละ 100 ลูกค้ามีความรู้ความสามารถในการซื้อสินค้าออนไลน์ในระดับปานกลาง จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00 ลูกค้าใช้ช่องทางการซื้อผ้าไหมออนไลน์ผ่านเพจเฟซบุ๊ก จำนวน 323 คิดเป็นร้อยละ 49.90 รองลงมาคือช่องทาง Line จำนวน 126 คิดเป็นร้อยละ 19.50 อุปกรณ์ในการซื้อผ้าไหมผ่านช่องทางออนไลน์ส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์มือถือและสามารถโทรโฟน จำนวน 385 คิดเป็นร้อยละ 83.00 ในแต่ละครั้งในการซื้อผ้าไหมลูกค้าจะไม่ได้ซื้อทุกเดือน จำนวน 321 คิดเป็นร้อยละ 80.30 ลูกค้าส่วนใหญ่เลือกซื้อผ้าไหมแบบผืนสำหรับตัดชุด จำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 29.10 ปริมาณการซื้อผ้าไหมผ่านช่องทางออนไลน์ 1-2 ชิ้นต่อครั้ง จำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 92.50 ค่าใช้จ่ายในแต่ละครั้งที่ซื้อผ้าไหมผ่านช่องทางออนไลน์ 1,001 – 2,000 บาท จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 48.30 การชำระเงินลูกค้าชำระผ่านบริการ Bill Payment ผ่านเคาน์เตอร์ธนาคาร ATM หรือบริการธนาคารออนไลน์ จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 42.20 เหตุผลที่ลูกค้าซื้อผ้าไหมผ่านช่องทางออนไลน์คือ กระบวนการซื้อง่ายและสะดวกรวดเร็ว จำนวน 285 คน คิดเป็นร้อยละ 36.80 และลูกค้าซื้อผ้าไหมออนไลน์ในกลุ่มนครชัยบุรีเพราะสินค้าจากผ้าไหมมีเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละจังหวัด จำนวน 255 คน คิดเป็นร้อยละ 32.60

2. ระดับความคิดเห็นที่มีต่อปัจจัยการพัฒนาการตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการ พบว่าปัจจัยคุณภาพของระบบสารสนเทศอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$ S.D.=0.37) ซึ่งแยกพิจารณารายด้านพบว่าด้านความถูกต้องแม่นยำอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.27$ S.D.=0.50) ด้านความครบถ้วนสมบูรณ์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.21$ S.D.=0.46) และด้านความง่ายในการเข้าใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.16$ S.D.=0.72) ตามลำดับ ปัจจัยพฤติกรรมผู้บริโภคจัดอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$ S.D.=0.44)แยกพิจารณารายด้านพบว่าด้านการดึงดูดใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.31$ S.D.=0.39) ด้านการสอบถามอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$ S.D.=0.59) ด้านการสนับสนุนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$ S.D.=0.49) ด้านการรับรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$ S.D.=0.57) และด้านการลงมือปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$ S.D.=0.49) ตามลำดับปัจจัยพลังผลักดันดิจิทัลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$ S.D.=0.44) พิจารณารายด้านพบว่า ด้านแรงจูงใจจากบุคคลอื่นอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.18$ S.D.=0.52)

ด้านแรงผลักดันส่วนตัวอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$ S.D.=0.56) และด้านอิทธิพลภายนอกอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.15$ S.D.=0.53) ตามลำดับและปัจจัยการวางแผนการตลาดดิจิทัลอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$ S.D.=0.67) พิจารณารายด้านพบว่า ด้านวัตถุประสงค์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.17$ S.D.=0.48) ด้านกลยุทธ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.13$ S.D.=0.60) ด้านการวิเคราะห์สถานการณ์อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$ S.D.=0.50) ด้านการลงมือปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$ S.D.=0.64) ด้านควบคุมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.09$ S.D.=0.57) และด้านยุทธวิธีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.07$ S.D.=0.69) ตามลำดับ

3.วิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural equation model analysis: SEM) ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการ ที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากความกลมกลืนของโมเดลในภาพรวม พบว่าการทดสอบไคว์-สแควร์ (Chi-square) ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ($P = 0.061; \geq 0.05$) ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และเมื่อพิจารณาดัชนีกลุ่มที่กำหนดไว้ที่ระดับมากกว่าหรือเท่ากับ 0.90 พบว่า ดัชนีทุกตัวได้แก่ GFI = 0.960, AGFI = 0.936, CFI = 0.989 ผ่านเกณฑ์ ส่วนดัชนีที่กำหนดไว้ที่ระดับน้อยกว่า 0.05 พบว่า ดัชนี RMR = 0.004 และ RMSEA = 0.025 ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ดัชนี CMIN/DF มีค่าเท่ากับ 1.218 ซึ่งเข้าใกล้ 1 ด้วย จึงสรุปได้ว่าโมเดลสมการโครงสร้าง การพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์ของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการที่พัฒนาขึ้นมีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงดังภาพที่ 1

Chi-square = 131.592, df = 108, p = .061

CMIN/DF = 1.218, GFI = .960, AGFI = .936, CFI = .989, RMSEA = .025, RMR = .004

ภาพที่ 1 ตัวแบบจำลองของการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ ของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการรูปแบบโมเดลเชิงประหยัด (Parsimonious model)

ตารางที่ 1 แสดงค่าสถิติประเมินความกลมกลืนของโมเดลข้อมูลเชิงประจักษ์กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการ

ดัชนีความกลมกลืน	เกณฑ์	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
Chi-square	$P \geq 0.05$	0.061	ผ่านเกณฑ์
CMIN/DF	เข้าใกล้ 1	1.218	ผ่านเกณฑ์
GFI	≥ 0.90	0.960	ผ่านเกณฑ์
AGFI	≥ 0.90	0.936	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.90	0.989	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.025	ผ่านเกณฑ์
RMR	< 0.05	0.004	ผ่านเกณฑ์

ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง (Direct Effects: DE) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effects : IE) และอิทธิพลรวม (Total Effects: TE)ของกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ ตัวแปรแฝงได้แก่คุณภาพของระบบสารสนเทศพฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัลพลังผลักดันดิจิทัลและการวางแผนการตลาดดิจิทัล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อิทธิพลทางตรงอิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวม กลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูป

ตัวแปรผล	อิทธิพล	ตัวแปรเหตุ			
		คุณภาพของระบบสารสนเทศ (ISQ)	พฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัล(DCB)	พลังผลักดันดิจิทัล (DI)	การวางแผนการตลาดดิจิทัล (DMP)
การพัฒนาการตลาดดิจิทัล (DMD)	DE	0.327*	1.593*	1.705*	0.129*
	IE	0.000	0.000	0.000	0.000
	TE	0.327*	1.593*	1.705*	0.129*

* $p < 0.05$ $R^2 = 0.421$

จากภาพที่ 1 และตารางที่ 2 แสดงผลการทดสอบโมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ โดยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรินทร์ และวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมพบว่ามีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ (Chi-square = 131.592, df = 108, p = .061 CMIN/DF = 1.218, GFI = .960, AGFI = .936, CFI = .989, RMSEA = .025, RMR = .004) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของ พลังผลักดันดิจิทัลพฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัล คุณภาพของระบบสารสนเทศและการวางแผน

การตลาดดิจิทัล มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ($P < 0.05$) มีความสัมพันธ์ทางบวก ให้ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 1.705, 1.593, 0.327 และ 0.129 ตามลำดับ นั้นหมายความว่า พลังผลักดันดิจิทัล พฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัล คุณภาพของระบบสารสนเทศ และการวางแผนการตลาดดิจิทัลมีมากขึ้นทำให้แนวโน้มที่พัฒนาการตลาดดิจิทัลมากขึ้นด้วย

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาตัวแบบจำลองของแนวทางการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์ โดยการใช้โมเดลผืนผ้าใบ (Business Model Canvas: BMC) การสังเคราะห์ข้อมูลและวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล แสดงดังภาพที่ 3

KP พาร์ทเนอร์หลัก ศูนย์หม่อนไหม เฉลิมพระเกียรติฯ จังหวัด, กรมการ พัฒนาชุมชน, พาณิชย์จังหวัด	KA กิจกรรมหลัก การขายผ้าไหมผ่าน ช่องทางออนไลน์, การรักษาช่างตัดเย็บหรือ ทอผ้าไหมฝีมือดีเอาไว้ # การวางแผนการตลาด ดิจิทัล	VP การเสนอคุณค่า 1. ผ้าไหมมีลวดลายที่ เป็นเอกลักษณ์ 2.สวมใส่ผ้าไหมแล้ว สวยงาม มั่นใจ มีสไตล์ เรียบหรู 3. กระบวนการซื้อขาย และสะดวกรวดเร็ว # พลังผลักดันดิจิทัล	CR ความสัมพันธ์กับลูกค้า พยายามรักษารฐานลูกค้า ด้วยการจัดกิจกรรมให้ร่วม เล่นเกมสหรือจัดโปรโมชั่น พิเศษที่ลูกค้าสามารถ แสดงความคิดเห็นและมี ส่วนร่วมของกิจกรรมผ่าน ช่องทางออนไลน์ # พฤติกรรมผู้บริโภค ดิจิทัล	CS กลุ่มลูกค้า พนักงาน รัฐวิสาหกิจ / ข้าราชการ
	KR ทรัพยากรหลัก ผ้าไหมแบบผืนสำหรับตัด ชุดที่มีลวดลายเป็น เอกลักษณ์, เสื้อผ้าไหม สำหรับผู้หญิงที่มีการตัด เย็บแบบทันสมัย, ลูกค้าที่ชอบสวมใส่ผ้าไหม		CH ช่องทาง ขายออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊ก และ ไลน์ ขายออฟไลน์ (หน้าร้าน) # คุณภาพของระบบ สารสนเทศ	
C\$ โครงสร้างต้นทุน ค่าจ้างตัดเย็บค่าจ้างทอผ้าไหมหรือซื้อผ้าไหม ค่าจ้างโฆษณา			R\$ กระแสรายได้ ค่าจำหน่ายผ้าไหม ความพึงพอใจของลูกค้า (คำขอบคุณ, ความเชื่อถือ),	

ภาพที่ 3 โมเดลธุรกิจการตลาดดิจิทัลผู้ประกอบการผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์

อภิปรายผลการวิจัย

โมเดลธุรกิจการตลาดดิจิทัลผู้ประกอบการผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์ เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลและวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล สำหรับผู้ประกอบการผ้าไหมในปัจจุบัน จำเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ ด้านการตลาดดิจิทัลมาผสมผสานกับการตลาดแบบเดิม เป็นการเพิ่มโอกาสและช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 9 ด้าน ในการประกอบธุรกิจ ประกอบด้วย กลุ่มลูกค้า (Customer Segments) การเสนอคุณค่า (Value Propositions) ช่องทาง (Channels) ความสัมพันธ์กับลูกค้า (Customer Relationships) กระแสรายได้ (Revenue Streams) ทรัพยากรหลัก (Key Resources) กิจกรรมหลัก (Key Activities) พาร์ทเนอร์หลัก (Key Partners) โครงสร้างต้นทุน (Cost Structure)

ผู้ประกอบการผ้าไหมสามารถนำโมเดลธุรกิจการตลาดดิจิทัลผู้ประกอบการผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์ ไปปรับปรุงใช้ในองค์กรธุรกิจได้ตลอดเวลา เพื่อเป็นการวางแผนและปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการดำเนินธุรกิจให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยกลุ่มลูกค้าผ้าไหมสำเร็จรูปเน้นจำหน่ายให้กับกลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจหรือข้าราชการ และกลุ่มคนที่สนใจผ้าไหมในโลกออนไลน์ ความสัมพันธ์กับลูกค้าเป็นสิ่งสำคัญมากในการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน เน้นการสร้างความประทับใจให้ลูกค้า ช่องทางการจำหน่ายในยุคปัจจุบันจะต้องผสมผสานระหว่างการตลาดแบบออนไลน์และออฟไลน์ เรียกว่า Omni Channel Marketing การนำเสนอคุณค่าของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เป็นหัวใจหลักในการประกอบธุรกิจ การส่งมอบคุณค่าให้ลูกค้าพึงพอใจและประทับใจ เกิดการบอกต่อและปกป้องแบรนด์ พาร์ทเนอร์หลักสำหรับธุรกิจผ้าไหมคือศูนย์หม่อนไหมเฉลิมพระเกียรติ พัฒนาชุมชน และพาณิชย์จังหวัด ทรัพยากรหลักได้แก่ความเป็นเอกลักษณ์และทันสมัย โครงสร้างต้นทุน และกระแสรายได้เป็นสิ่งสำคัญที่ธุรกิจจะต้องบริหารจัดการเพื่อให้ธุรกิจอยู่รอดและสร้างผลกำไรให้กับผู้ประกอบการ

ข้อจำกัดโมเดลธุรกิจการตลาดดิจิทัลผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์ ไม่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกธุรกิจ ซึ่งเหมาะสมกับธุรกิจผ้าไหม หรือธุรกิจใกล้เคียงเท่านั้น

สรุป

จากการพัฒนาการตลาดดิจิทัลสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปในกลุ่มนครชัยบุรีรินทร์ สามารถนำไปสู่การบริหารจัดการ การตลาดดิจิทัลของผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูป อันจะส่งผลให้ยอดขายผ้าไหมสำเร็จรูปสูงขึ้น สอดคล้องตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม โดยมีฐานคิดหลักคือเปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม นำเสนอผ้าไหมสำเร็จรูปสู่ตลาดโลก และสร้างชื่อเสียงไปทั่วโลกเป็นผู้นำด้านการผลิตและแปรรูปผลิตภัณฑ์ไหมผสมผสานนวัตกรรมท้องถิ่นกับการตลาดดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 คุณภาพของระบบสารสนเทศมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล ดังนั้นเมื่อผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปให้ความสำคัญกับคุณภาพของระบบสารสนเทศด้านความง่ายในการเข้าใจ ความครบถ้วนสมบูรณ์ และความถูกต้องแม่นยำ จะส่งผลให้มีการสื่อสารทางการตลาดกับลูกค้าได้เป็นอย่างดี

1.2 พฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัลมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูป ให้ความสำคัญและศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคดิจิทัล ด้านการรับรู้ การดึงดูดใจ การสอบถาม การลงปฏิบัติ และการสนับสนุน ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล ผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปสร้างการรับรู้ที่ดี และสามารถดึงดูดใจลูกค้าให้มาสนใจเกิดการสอบถาม ข้อมูลสินค้า

1.3 พลังผลักดันดิจิทัลมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล ดังนั้น หากผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูป มุ่งเน้นและให้ความสำคัญเกี่ยวกับพลังผลักดันดิจิทัล โดยมีแรงผลักดันส่วนตัว แรงชักจูงจากบุคคลอื่น และอิทธิพลภายนอก พลังผลักดันดิจิทัลสามารถผลักดันลูกค้าจากการรับรู้ไปสู่การสนับสนุน

1.4 การวางแผนการตลาดดิจิทัลมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจผ้าไหมสำเร็จรูปจะต้องมีการวางแผนการตลาดดิจิทัล โดยมีการวิเคราะห์สถานการณ์ วัตถุประสงค์ กลยุทธ์ ยุทธวิธี ลงมือปฏิบัติ และควบคุม การวางแผนการตลาดดิจิทัลมีความจำเป็นอย่างยิ่ง และเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาการตลาดดิจิทัล ให้เกิดความเหมาะสม รวดเร็ว ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงปัจจัยเหตุด้านอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาการตลาดดิจิทัล เช่น เครื่องมือทางการตลาดดิจิทัล คุณภาพการให้บริการ เป็นต้น

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการนำโมเดลและตัวแปรที่ได้ไปทำการวิจัยซ้ำกับกลุ่มตัวอย่างอื่น เพื่อตรวจสอบโมเดลว่ามีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ต่อไป

2.3 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการเปรียบเทียบการพัฒนาการตลาดดิจิทัลของแต่ละภาค ของประเทศ หรือกำหนดกลุ่มตัวอย่างผู้ประกอบการทั้งประเทศเพื่อวิจัยในภาพรวม

References

- Kannan, P. K. (2017). Digital marketing: A framework, review and agenda. *Research International Journal of Research in Marketing*, 34(1), 22-45.
- Khankaew, C. (2018). Digital Marketing Strategy and Marketing Performance Evidence from Service Businesses in Thailand. *Chulalongkorn Business Review*, 49(159), 1-32.
- Kiadrasamee, J. (2015). *Factor Affecting the Decision Making on Purchasing Product from*

- The Online Application in Bangkok Metropolitan Region*. Bangkok: Faculty of Commerce and Accountancy. Thammasat University
- Kirpekar, R. (2015). Digital marketing–new age of marketing. *Sai Om Journal of Commerce & Management*, 2(3),7-17.
- Kline, R.B. (2015). *Principle and Practice of Structural Equation Modeling*. New York: Guilford.
- Klinnin, T., Ditthanon, A., & Kongmalai, O. (2016). Information System Success Factors in Online Shopping: Context Baby Product. *Suan Dusit Graduate School Academic Journal*, 12(3), 21-37.
- Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2017). *Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital*. (1st ed.). Bangkok: WPSLtd.
- Office of Local Wisdom and Community Enterprise. Community Development Department. Ministry of Interior. (2019). *The amount of Silk clothes Entrepreneurs*. Retrieve January 1,2019, from <http://cep.cdd.go.th/services/star>
- Ongwimonkarl, W. (2018). *The Development of Digital Commerce Platform Based on Togab 9.1Enterprise Architecture Standard Case Study Smart Farm Business*. (Master's Thesis). Sripatum University. Bangkok.
- Ruenrom, G. (2018). The Identification of Research Problems in Digital Marketing for Thailand in the Future. *Chulalongkorn Business Review*, 40(157), 100 – 140.
- Sahatcija, R., Ferhataj, A., Ma, A. O., & Ora, A. (2019). Digital Marketing and itseffects on Consumer Decision Making. In *Book of Proceedings* .15-20.
- Sawicki, A. (2016). Digital Marketing. *World Scientific News*, 48, 82-88.
- Sinjaru, T. (2014). *Research and Data analysis by SPSSand AMOS*. (15th ed.). Bangkok: Business R & D.
- Tarnprasert, P. (2016). *The influence of digital marketing toward consumer's buying decision via e-commerce in Bangkok*. Bangkok: Bangkok University.
- Terrance, A. R., Shrivastava, S., & Kumari, A. (2017). Importance of Search Engine Marketing in the Digital World. In *Proceedings of the First International Conference on Information Technology and Knowledge Management (ICITKM)*, 14,155-158.
- Thadhom, J. (2015). *Social Media Marketing, Trust and Information System Quality Affecting Products' Purchase Decision through Facebook Live of Online Customers in Bangkok*. Bangkok: Bangkok University.

- Thampramuan, P. (2016). *Research for Decision on Marketing and Research for Business*. (1st ed.). Bangkok: P.A.Living Ltd.
- The Office of Strategy Management of Northeast-s1. (2016). *Development Planning Group of Northeast*. Retrieve December 20, 2019, from <http://www.chaiyaphummunicipality.com/wp-content/uploads/2018/11/1481077738.pdf>
- Theppasit, P. (2019). *The objective of Digital Marketing: SMART Form*. Retrieved April 20, 2019, from <https://www.facebook.com/Dr.punyapon/posts/843976682632079?tn=K-R>
- Throngjit, S. (2016). *Factors Affecting Decision on the Online Purchasing Through E-Marketplace*. Bangkok: Thammasat University
- Urbach, N., & Müller, B. (2012) *The Updated DeLone and McLean Model of Information Systems Success*. In: Dwivedi Y.
- Watakit, U. (2012). *E-marketing management strategy of electronic commerce in the garment And apparel fashion in Thailand*. (Doctoral Dissertation). Northeast University. Khon Khan.
- Wongthongchai, J. (2012). *Perception Factors Affecting Acceptance of 2-Dimensions Barcode of Generation Y Users*. (Master's Thesis). Suranaree University of Technology. Nakhon Ratchasima.
- Yaiphairot, N. (2018). *Digital Marketing : Concept & Case Study*. (1st ed.). Nontaburi: IDC Premier Ltd.
- Yaiphairot, N. (2017). *Digital Marketing : Concept & Case Study*. (1st ed.). Nontaburi: IDC Premier Ltd.
- Zhang, X. (2016). *The state of digital marketing--technology and business Landscape*. (Doctoral Dissertation). Massachusetts: Massachusetts Institute of Technology.

การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น
ในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่*

The Enhancement of Local Community's Networks
in Yom River Basin's Management in Phrae Province

¹สมจิต ขอนวงศ์, ดำเนิน หมายดี และ นิติพงษ์ กาวิวล

¹Somjit khonwong, Dumnern Maidee and Nitipong Kaweewon

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's E-mail: jit_kw@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) ศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่ 2) ศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาจังหวัดแพร่เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 32 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจากประชาชนจำนวน 204 คนจากสูตรของ Taro Yamane โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการดำเนินงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านการวางแผน และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ด้านการติดตามประเมินผลตามลำดับ 2) กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดใหญ่ ขนาดกลาง และขนาดเล็ก ได้แก่ 1. หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการวางแผนก่อสร้างฝายชะลอน้ำ 2. การจัดสรรน้ำในพื้นที่ทำนายน้อยอย่างเป็นระบบ 3. มีการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำ และ 4. จัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน แต่ยังคงขาดการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และหน่วยงานหลักในการดูแลยังไม่ให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าอย่างไรก็ตามยังมีหน่วยงานอื่นๆ ได้ให้ความช่วยเหลือ เช่น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หรือพื้นที่รับผิดชอบของทหาร โดยให้ชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำดูแลอย่างต่อเนื่อง ส่วนสำหรับชุมชนที่ไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝายชะลอน้ำมักเกิดความเสียหายขึ้น

คำสำคัญ: การส่งเสริมศักยภาพ; เครือข่าย; การจัดการ

Abstract

The purposes of this research were 1) To Study the implementation of local community networks in watershed management for 16 branches of Yom river in Phrae province and 2) To Study the process of promoting management for 16 branches of Yom River in Phrae Province. The mixed methods research was designed by interview 32 collected key informants and analyze by using content analysis techniques. The quantitative method, the simple group about 204 persons were collected by simple random sampling which calculated by Taro Yamane's criteria. Statistics used in data analysis were Mean and standard deviation.

Result indicated that 1) the overview of implementation of local community networks in watershed management for 16 branches of Yom river in Phrae province was at the highest level. When considered in each aspect, it was found that the implementation aspect was at highest level, the planning aspect was the second level, and the evaluation aspect were at least level. 2) The process of promoting the management of weirs in each size (The big, medium and small size) were found that 1. The state agency has a process of planning the construction of the dam to slow down the water., 2. The systematic allocation of water in downstream areas, 3. Water management knowledge is provided., and 4. Establish a water user group to create an agreement on the use of water in irrigated areas for solving the water crisis such as the cultivation out of season and taking care of the dam. But, it still has problem such as the lack of knowledge on water management in each dam, lack of follow-up development and the main supervisory agency has not given the importance of the problem as it should be. However, there are other departments the Provincial Electricity Authority or the army in the area came to help by encouraging the strong communities to set up the water management committee to continuously supervise them. While the communities that do not have a committee to oversee; the dam area often get damaged.

Keywords: Enhancement; Networks; Management

บทนำ

น้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของทั้งมนุษย์สัตว์พืชและเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่สุดในโลกที่ทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตขึ้นมาในโลกน้ำจึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการเริ่มต้นการดำรงอยู่และการสิ้นสุดของสรรพสิ่งนอกจากนี้น้ำยังเป็นแหล่งที่ก่อกำเนิดชุมชนมนุษย์และอารยธรรมอันเก่าแก่ในโลกล้วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับน้ำทั้งสิ้นด้วยมนุษย์เชื่อจากการมองเห็นว่าในโลกนี้มีน้ำเป็นสสารที่มีปริมาณมากที่สุดเมื่อ

เปรียบเทียบกับसारอื่นที่มีอยู่มนุษย์จึงเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการนำน้ำมาใช้ประโยชน์เพื่อตนเองในด้านต่างๆ มากที่สุดในบรรดาสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลกใบนี้หมายรวมถึงการใช้น้ำในประเทศไทยด้วย

สภาพปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำดังกล่าวอันมีสาเหตุหลักมาจากการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำที่ขาดประสิทธิภาพและจากการใช้น้ำที่ไม่ชาญฉลาดและขาดการอนุรักษ์การจัดการน้ำในประเทศไทยก็พบเช่นกันว่ายังไม่สามารถแก้ไขวิกฤตน้ำได้ทั้งที่ได้ใช้งบประมาณมากแต่พบว่าปัญหาเกี่ยวกับน้ำท่วมภัยแล้งน้ำเน่าเสียเป็นปัญหาซ้ำซากการแก้ไขปัญหาน้ำของรัฐบาลมีประสิทธิภาพคือได้จัดหาแหล่งน้ำสร้างที่กักเก็บน้ำให้ประชาชนทุกพื้นที่ได้มีผลได้ (output) คือการมีเขื่อนอ่างเก็บน้ำชลประทานชุดลอกคลองหากแต่ล้มเหลวในผลลัพธ์คือขาดประสิทธิภาพในการขาดการจัดการน้ำที่ดีความขัดแย้งในด้านความต้องการปริมาณน้ำความขัดแย้งในด้านผลประโยชน์ที่ได้รับจากแหล่งน้ำและความขัดแย้งในด้านคุณภาพน้ำที่พบในสังคมไทย ณ ปัจจุบันและทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นทุกขณะด้วยสาเหตุหลายประการ (khawsaard, 2003) ดังนี้ (1) นโยบายและแผนงานหลักด้านการจัดการน้ำของประเทศขาดความมีเอกภาพขาดความชัดเจนขาดความครอบคลุมที่จะนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม (2) การจัดการน้ำที่ผ่านมารัฐได้ขาดมุมมองในมิติทางสังคมศาสตร์และขาดการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำ (3) หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำมีมากในทางปฏิบัติมักก่อให้เกิดความซ้ำซ้อนและเกิดปัญหาการติดต่องระหว่างหน่วยงานเสมอ การสร้างเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นพื้นที่ลุ่มน้ำยมใน 8 อำเภอ สาขาหลักเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของกลุ่มน้ำปริมาณน้ำท่าที่ไหลลงสู่แม่น้ำยมส่วนใหญ่มาจากปริมาณน้ำท่าจากลุ่มน้ำสาขาจำนวน 16 สาขา ดังนี้ 1. ลุ่มน้ำแม่แคม 2. ลุ่มน้ำแม่สาย 3. ลุ่มน้ำแม่ต้า 4. ลุ่มน้ำแม่หล่าย 5. ลุ่มน้ำแม่คำมี 6. ลุ่มน้ำแม่พวก 7. ลุ่มน้ำแม่สอง 8. ลุ่มน้ำแม่มาน 9. ลุ่มน้ำสรอย 10. ลุ่มน้ำแม่กาง 11. ลุ่มน้ำแม่พุง 12. ลุ่มน้ำแม่ลาน 13. ลุ่มน้ำแม่จอก 14. ลุ่มน้ำแม่ยางหลวง 15. ลุ่มน้ำแม่เก็ง 16. ลุ่มน้ำงาว ซึ่งยังไม่มีจัดการลุ่มแม่น้ำได้อย่างชัดเจนไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ Wunnasri (2010) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษาชุมชนในเขตลุ่มน้ำป่าสักตอนบน อำเภอหล่มเก่าจังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าครัวเรือนส่วนใหญ่ สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาอาชีวศึกษาทำไร่ข้าวโพด ปัญหาป่าเสื่อมโทรม ซึ่งมีสาเหตุจากการเข้าครอบครองพื้นที่ทำการเกษตร ปัญหาน้ำหลาก อันเนื่องมาจากน้ำเสียในหมู่บ้าน เศษวัสดุพังที่ลอยมาเนื่องจากภาวะน้ำหลาก มาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในพื้นที่ลุ่มน้ำป่าสักตอนบน ประชาชนจะต้องมีบทบาทสำคัญโดยการอนุรักษ์ ห้ามล่าสัตว์ เปลี่ยนวิธีการเผวถางต่อซังข้าวโพดและการเผาหญ้า เป็นการไกล่เกลี่ยและปลูกพืชหมุนเวียน ป้องกันปัญหาการขาดแคลนน้ำ โดยการขุดบ่อหรืออ่างเก็บน้ำ

สาเหตุสำคัญที่ทำให้สนใจที่จะศึกษาการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาจังหวัดแพร่เพื่อศึกษาการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาจังหวัดแพร่และเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาจังหวัดแพร่ให้มีความเข้มแข็งต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาจังหวัดแพร่
2. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี

การศึกษาวิจัยในเชิงเอกสาร (Documentary Research) การจัดเก็บข้อมูลเป็นการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารวารสารหนังสือพิมพ์รายวันหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์รวมถึงข่าวสารทางอินเทอร์เน็ตเช่น ข้อมูลข่าวสารจากเว็บไซต์ของหน่วยงานราชการงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้วิจัยเข้าถึงเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาจังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการศึกษาความคิดเห็น จากประชาชนในชุมชนจำนวน 204 คนโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามสำหรับประชาชนในชุมชน (Questionnaire)

เชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ได้แก่ กลุ่มผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการลุ่มน้ำยม ๑๖ สาขาจังหวัดแพร่ จำนวน 32 คน ตามสายน้ำสาขาย่อยที่ไหลลงสู่แม่น้ำยม จำนวน 16 สาขา

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชาชนผู้ใช้น้ำจากแม่น้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่ และกลุ่มผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาจังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) ศึกษาความคิดเห็นจากประชาชนในชุมชนผู้ใช้น้ำจากแม่น้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่

การสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interviews) เพื่อเก็บข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยมี เครื่องมือคือแนวคำถาม (Guided Line) ในการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยยึดหลักการสัมภาษณ์ตามตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัยแต่สามารถปรับไปตามความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล

การจัดประชุมกลุ่มย่อย

วิธีการจดบันทึก (Field Note) มีวัตถุประสงค์เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมอย่างครบถ้วนและสมบูรณ์เป็น การจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกการสนทนากลุ่มการสัมภาษณ์กลุ่มโดยใช้วิธีการจดบันทึกข้อมูล หลังจากที่ได้พูดคุยสัมภาษณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมโดยผู้วิจัยได้จดบันทึกข้อมูลไว้ตลอดกระบวนการ เพื่อนำข้อมูลนั้นมาวิเคราะห์อีกครั้งหนึ่งกับกลุ่มผู้แก่ฝ่ายหรือผู้จัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาจังหวัดแพร่

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

5.1 เชิงปริมาณ

5.1.1 คณะผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพการจัดการเครือข่าย แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการน้ำ

5.1.2 ประชากรที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 204 คน โดยการเลือกจากประชากรทั้งหมดเพื่อศึกษาด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่

5.2 เชิงคุณภาพ

5.2.1 คณะผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการ การสร้างเครือข่ายในการดำเนินงานลุ่มน้ำยม ประกอบด้วย ด้านการวางแผน ด้านการดำเนินการ ด้านการติดตามผล และด้านการรับผลประโยชน์

5.2.2 ดำเนินการจดบันทึก (Field Note) เพื่อบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถามระดับความคิดเห็นที่มีต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายในการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของคะแนนจากการแจกแบบสอบถามของชุมชนผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยม 16 สาขา

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะทำการจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญของประเด็นการสัมภาษณ์ จากนั้นจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาพรวมของการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาในจังหวัดแพร่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากค่ามากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน ด้านการวางแผน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล ตามลำดับ

ข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝ่ายขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการวางแผนก่อสร้างฝายชะลอน้ำและการจัดสรรน้ำในพื้นที่ทำนายน้อยอย่างเป็นระบบ โดยสร้างความตระหนัก การให้ความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการวางแผน การบริหารจัดการน้ำและจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน ในกรณีช่วงฤดูน้ำน้อยหรือการคาดการณ์ปริมาณน้ำที่คาดว่าจะไม่เพียงพอต่อการเกษตร เช่น การทำการเกษตรนอกฤดูการ (การปลูกข้าวนาปรัง ข้าวโพด และถั่วเหลือง) และมีการดูแลรักษาลำน้ำและฝายชะลอน้ำ กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝ่ายขนาดเล็ก ได้มีการวางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝาย โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝายชะลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ บางฝายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควร มีหน่วยงานอื่นๆเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาลำน้ำและฝายชะลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเอง สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่เข้มแข็ง

ไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝ่ายชลอน้ำมักเกิดความเสียหายหรือขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดความทรมานของฝ่ายชลอน้ำและลำน้ำขึ้น นำเสนอผลการวิจัยโดยการประชาสัมพันธ์ทางสื่อพิมพ์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ค่าร้อยละของประชาชนที่ใช้น้ำลุ่มแม่น้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่ ร้อยละของประชาชนผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 117 คิดเป็นร้อยละ 57.4 และเป็นเพศหญิง จำนวน 87 คิดเป็นร้อยละ 42.6 อายุของผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยมที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ อยู่ในช่วงอายุ 50 ปี ขึ้นไป จำนวน 118 คิดเป็นร้อยละ 57.8 อาชีพของผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยมส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร จำนวน 90 คน คิดเป็นร้อยละ 44.1 และรายได้ของผู้ใช้น้ำส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 5,001 – 10,000 บาท

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับภาพรวมของการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยมในการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาในจังหวัดแพร่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับจากค่ามากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการดำเนินงาน ด้านการวางแผน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล ตามลำดับ

จากการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้ใช้น้ำลุ่มน้ำยมในการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ด้านการวางแผน ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการวางแผนการเพื่อเสริมศักยภาพการจัดการน้ำอย่างสม่ำเสมอ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการวางแผนการปรับปรุงลุ่มน้ำยม ตามลำดับ

2. ด้านการดำเนินงาน ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่างสม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดโครงการ/กิจกรรมต่างๆ ของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการลุ่มน้ำยม และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการส่งเสริมการจัดการน้ำแก่ประชาชนผู้ใช้น้ำอย่างต่อเนื่อง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยมตามลำดับ

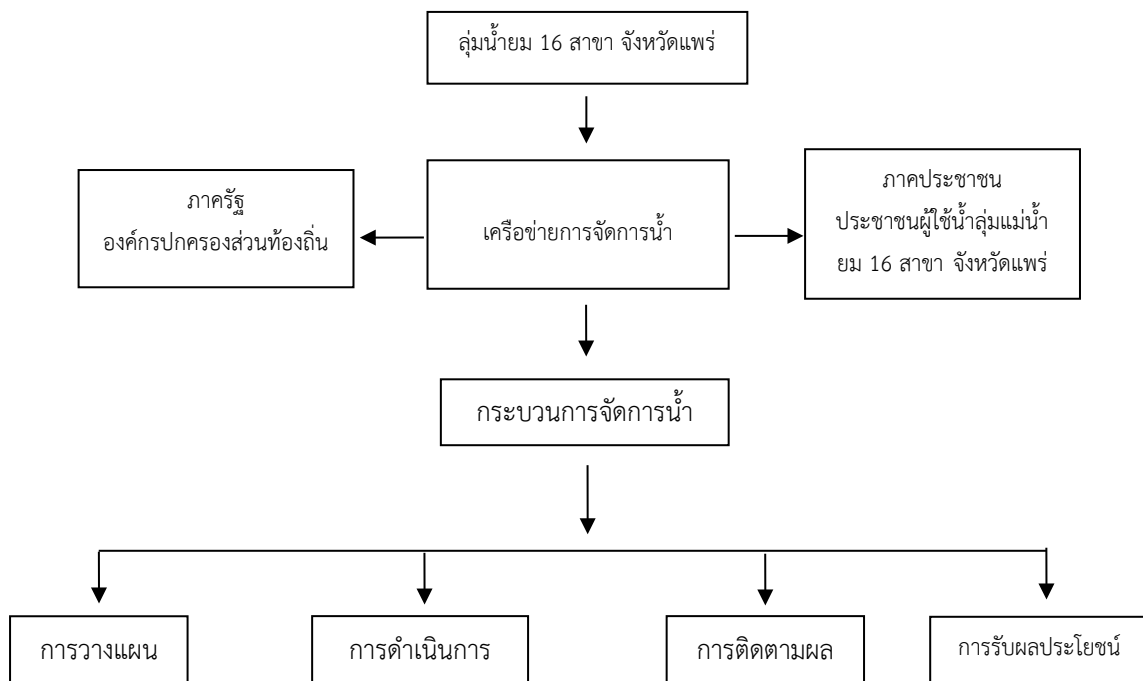
3. ด้านการติดตามประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการติดตามผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงานของผู้แก่ฝ่าย และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าของการบรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของการจัดการลุ่มน้ำยม ตามลำดับ

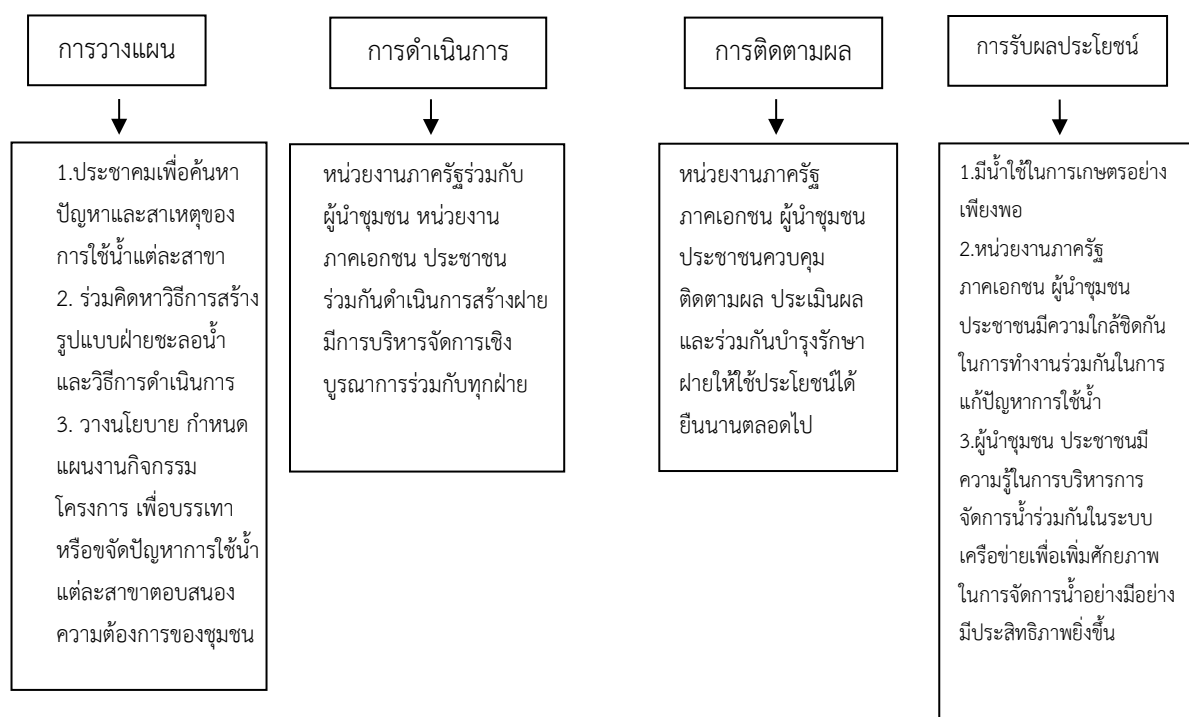
4. ด้านการรับผลประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ท่านมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรนักจัดการน้ำเป็นอย่างดี รองลงมา ได้แก่ ท่านได้รับการถ่ายทอดความรู้จากผู้แก่ฝ่าย เพื่อนำความรู้มาใช้ในการจัดการน้ำของชุมชน

และท่านได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่จัดการลุ่มน้ำยมอยู่เสมอ และด้านที่มีค่าต่ำสุดได้แก่ ท่านได้รับประโยชน์จากการนำแผนการดำเนินงานไปปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จ ตามลำดับ

จากข้อมูลสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดใหญ่ ขนาดกลาง หน่วยงานภาครัฐมีกระบวนการวางแผนก่อสร้างฝายชะลอน้ำและการจัดสรรน้ำในพื้นที่ทำนายน้อยอย่างเป็นระบบ โดยสร้างความตระหนัก การให้ความรู้ ความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการวางแผน การบริหารจัดการน้ำ และจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน ในกรณีช่วงฤดูน้ำน้อยหรือการคาดการณ์ปริมาณน้ำที่คาดว่าจะไม่เพียงพอต่อการเกษตร เช่น การทำการเกษตรนอกฤดูปลูก (การปลูกข้าวนาปรัง ข้าวโพด และถั่วเหลือง) และมีการดูแลรักษาลำน้ำและฝายชะลอน้ำ กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดเล็ก ได้มีการวางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝายชะลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ บางฝายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควร มีหน่วยงานอื่นๆ เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาลำน้ำและฝายชะลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเอง สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่เข้มแข็งไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝายชะลอน้ำมักเกิดความเสียหายหรือขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดความทรุดโทรมของฝายชะลอน้ำและลำน้ำขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากแผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาจังหวัดแพร่ มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย คือ 1) เพื่อศึกษาการดำเนินการของเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาในจังหวัดแพร่ 2) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาในจังหวัดแพร่ ดังนี้

ด้านการวางแผน

1. ศึกษาร่วมกับผู้นำและประชาชนโดยการประชาคมเพื่อค้นหาปัญหาและสาเหตุของการใช้น้ำแต่ละสาขา
2. ร่วมคิดหาวิธีการสร้างรูปแบบฝ่ายชลอน้ำและวิธีการดำเนินการ
3. วางนโยบาย กำหนดแผนงานกิจกรรม โครงการ เพื่อบรรเทาหรือจัดปัญหาการใช้น้ำแต่ละสาขาคือตอบสนองความต้องการของชุมชน

ด้านการดำเนินงาน

1. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องร่วมกับผู้นำชุมชน หน่วยงานภาคเอกชน ประชาชนร่วมกันดำเนินการสร้างฝายเพื่อให้รู้สึกว่าเป็นเจ้าของร่วมกัน
2. หน่วยงานภาครัฐบริหารจัดการเชิงบูรณาการร่วมกับทุกฝ่าย ภาคเอกชน ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย และชุมชนในลุ่มน้ำและประชาชนท้องถิ่นในการจัดการน้ำแต่ละสาขาโดยเสริมสร้างเครือข่ายการประสานงานและการทำงานร่วมกัน ในการพัฒนา การใช้และฟื้นฟูแหล่งน้ำ โดยให้ความสำคัญกับการให้ความรู้สร้างความเข้าใจถึงผลประโยชน์เช่น ประชุม อบรม สัมมนา กฎระเบียบการใช้น้ำ แก่ผู้นำชุมชน

ประชาชน เพื่อเพิ่มศักยภาพการจัดการน้ำ สร้างกระบวนการเรียนรู้การมีส่วนร่วมร่วมคิดร่วมทำจะช่วยเพิ่มศักยภาพของชุมชนสามารถร่วมกันนำพาให้การจัดการน้ำทุกด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการติดตามผล

1. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ประชาชนควบคุม ติดตามผล ประเมินผล และร่วมกันบำรุงรักษาฝายให้ใช้ประโยชน์ได้ยืนนานตลอดไป

ด้านการรับผลประโยชน์

1. มีน้ำใช้ในการเกษตรอย่างเพียงพอ
2. หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้นำชุมชน ประชาชนมีความใกล้ชิดกันในการทำงานร่วมกันในการแก้ปัญหาการใช้ น้ำ
3. ผู้นำชุมชน ประชาชนมีความรู้ในการบริหารจัดการน้ำร่วมกันในระบบเครือข่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่ พบว่า ภาพรวมของการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่ อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่า มีการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายในการจัดการลุ่มน้ำยมมีการจัดการลุ่มน้ำยมทั้ง 16 สาขา จังหวัดแพร่ มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

ด้านการวางแผน ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ผู้ใช้ น้ำได้มีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดรายละเอียดหรือการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายของการจัดการลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Tantas and Thuk (2013) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคมการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลนแม่น้ำเวฬุ จังหวัดจันทบุรี ผลการวิจัยพบว่า บุคคลศูนย์กลางของเครือข่ายและบุคคลที่ใกล้ชิดของสมาชิกเครือข่าย คือ แกนนำกลุ่มของหมู่ที่ 5 บ้านนาทุ่ง บุคคลเชื่อมโยงเครือข่าย คือ กลุ่มเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงของหมู่ที่ 6 ประโยชน์ของเครือข่ายทางสังคมในเรื่องการช่วยแนะนำความรู้ในกระบวนการจัดการระบบนิเวศป่าชายเลน มีประโยชน์มากที่สุด ด้านการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ผู้ใช้ น้ำได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาลุ่มน้ำอย่างสม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Parittipong (2007) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการเครือข่ายชุมชนท้องถิ่น ในกรขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน กรณีศึกษาเครือข่ายลุ่มน้ำคลองอุต๊ะเถา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุต๊ะเถา ควรเน้นบทบาทของกลุ่มเยาวชนทำเป็นแบบอย่างให้มากขึ้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือของกลุ่มอื่นๆ ส่งเสริมให้มีการจัดทำศูนย์ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม/องค์กรในเครือข่ายให้มีการจัดทำแผนแม่บทของกลุ่มน้ำคลองอุต๊ะเถา โดยอิงกับรูปแบบของแผนแม่บทลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา และควร

มีการขยายเครือข่าย ขยายแนวความคิดในด้านการจัดการจัดทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำคลองอุตะเถา ออกไปสู่พื้นที่อื่น ๆ รวมถึงการดึงองค์กรภาคธุรกิจเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการของเครือข่ายมากขึ้น

ด้านการติดตามประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า เจ้าหน้าที่ให้ท่านมีส่วนร่วมในการจัดการดำเนินการติดตามผลประเมินผลการประสานงานเครือข่ายการจัดการลุ่มน้ำยม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Saengarthit (2019) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการน้ำของชุมชนแบบมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาบ้านสวนกล้วย ตำบลกกทอง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ผลวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านสวนกล้วยเป็นชุมชนต้นน้ำสามารถจัดการหาน้ำได้จากลำห้วยและตาน้ำซับธรรมชาติ นำมาผลิตน้ำประปาภูเขาใช้ในหมู่บ้าน มีการขยายพื้นที่เพราะปลูก การบุกรุกแผ้วถางพื้นที่ป่าต้นน้ำ ทำให้ปริมาณน้ำตามธรรมชาติในลำห้วยลดลง ความสะอาดของน้ำ คุณภาพของน้ำ ไม่สามารถนำมาบริโภคได้ มีการใช้สารเคมีปนเปื้อนจากการทำเกษตร ความสมบูรณ์ของทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่า ถูกทำลาย โดยชุมชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมจัดการน้ำตั้งแต่ การวางแผน การปฏิบัติ การ กำกับติดตามและประเมินผล จากการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านสวนกล้วย

ด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า การทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ท่านมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคลากรนักจัดการน้ำเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ChanJob (2010) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการน้ำเพื่อเกษตรขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาวอำเภอรอนดงจังหวัดสงขลา” ผลการศึกษาพบว่าการจัดการน้ำเพื่อเกษตรในตำบลบ้านขาวซึ่งมีทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งต้นน้ำมีโครงการสูบน้ำชลประทานทุ่งระโนดจากหน่วยส่งน้ำและบำรุงรักษาที่ 1 (ทุ่งระโนด) ผ่านโรงสูบน้ำและส่งไปยังคลองส่งน้ำที่เป็นคลองย่อยคลองแยกซอยและระบบคัน - คู่น้ำส่วนเกษตรกรที่มีพื้นที่เพาะปลูกอยู่ใกล้คลองธรรมชาติจะสูบน้ำจากแหล่งดังกล่าวมาใช้ในขณะที่เกษตรกรที่อยู่ห่างไกลจากระบบชลประทานหรือลำคลองธรรมชาติขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านขาวมีนโยบายรับผิดชอบดูแลโครงการส่งน้ำบำรุงรักษาให้มีสภาพใช้งานได้อย่างต่อเนื่องการก่อสร้างอาคารบังคับน้ำเพื่อปิดกั้นไม่ให้น้ำไหลลงสู่คลองระโนดป้องกันการเกิดน้ำท่วมโดยร่วมพัฒนาแหล่งน้ำและเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรผู้ใช้น้ำปัญหาแหล่งน้ำ/ระบบชลประทานเมื่อป่าต้นน้ำถูกทำลายเกิดปัญหาการดูดซับน้ำของพื้นที่ต้นน้ำการไหลชะล้างของหน้าดินทับถมเป็นตะกอนทำให้ทำทะเลสาบสงขลาตื้นเขินน้ำระบายได้ไม่ดีในช่วงฤดูฝนน้ำหลากเกิดน้ำท่วมขังซ้ำซากหรืออุทกภัยที่รุนแรงหรือน้ำตื้นเขินช่วงฤดูแล้งในบางปีก็เก็บน้ำไม่พอใช้

กระบวนการส่งเสริมการจัดการฝายขนาดเล็ก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการวางแผนในการเก็บข้อมูลการใช้ประโยชน์จากกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่ และมีการส่งเสริมการจัดทำฝายโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำฝาย เมื่อจัดทำโครงการสำเร็จขาดการส่งเสริมการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำในแต่ละฝาย การพัฒนา การติดตามผล และปัญหาของฝายชะลอน้ำ เกิดการกัดเซาะตลิ่งสองฝั่งน้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งบางฝายมีการชำรุดแต่หน่วยงานท้องถิ่นบางพื้นที่ไม่ได้ใส่ใจในการบำรุงรักษาและให้ความสำคัญของปัญหาเท่าที่ควร หน่วยงานอื่นๆ เข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาในการสร้างฝายชะลอน้ำให้แก่ชุมชน แต่ให้ชุมชนบริหารจัดการเอง สำหรับชุมชนที่มีความเข้มแข็งจะมีคณะกรรมการดูแลอย่างต่อเนื่อง แต่สำหรับชุมชนที่ไม่

เข้มแข็งไม่มีคณะกรรมการดูแลพื้นที่ฝ่ายชลอน้ำมักเกิดความเสียหายหรือขาดการดูแลรักษา ทำให้เกิดความทรุดโทรมของฝ่ายชลอน้ำและลำน้ำขึ้น มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Meuangmoon (2008) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรและแนวทางการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำของเกษตรกรกรณีศึกษาอ่างเก็บน้ำแม่สาใหม่อำเภอแม่ริมจังหวัดเชียงใหม่” ผลการศึกษาพบว่าปริมาณน้ำที่ไหลเข้าอ่างเก็บน้ำต่ำสุดระหว่างกลางเดือนมีนาคมถึงกลางเดือนเมษายนและต่ำกว่าปริมาณความต้องการของพื้นที่เกษตรที่รับผิดชอบมากการให้น้ำของล้นจี่ของเกษตรกรใช้น้ำมากกว่าความต้องการจริงประมาณ 50% ขณะที่วิธีการปลูกพริกหวานโดยการส่งเสริมของโครงการหลวงใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพสูงมากเกษตรกรเห็นว่าการจัดการน้ำจะมีประสิทธิภาพต้องกำหนดวันส่งน้ำอย่างเหมาะสมควบคุมการตรวจวัดปริมาณน้ำให้แก่พืชและการมีอ่างเก็บน้ำช่วยให้มีน้ำใช้อย่างพอเพียงเกษตรกร

สรุป

การส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่ ฝ่ายที่มีขนาดใหญ่ ขนาดกลาง มีการบริหารจัดการดีเพราะมีหน่วยงานราชการเข้ามาดูแลแต่ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่วนฝ่ายที่มีขนาดเล็ก ควรมีการส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการ การจัดสรรน้ำในพื้นที่ตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และท้ายน้ำอย่างเป็นระบบ โดยมีการให้ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำและจัดตั้งกลุ่มผู้ใช้น้ำเพื่อสร้างข้อตกลงเกี่ยวกับการใช้น้ำในเขตพื้นที่ชลประทาน ในกรณีช่วงฤดูน้ำน้อยหรือการคาดการณ์ปริมาณน้ำที่คาดว่าจะไม่เพียงพอต่อการใช้ด้านการเกษตร การใช้อุปโภค บริโภคในครัวเรือน และมีการดูแลรักษาลำน้ำฝ่ายชลอน้ำ อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กรมชลประทาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ได้นำผลวิเคราะห์กระบวนการส่งเสริมการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขาในจังหวัดแพร่ นำไปใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากการศึกษาวิจัยการส่งเสริมศักยภาพเครือข่ายชุมชนท้องถิ่นในการจัดการลุ่มน้ำยม 16 สาขา จังหวัดแพร่ ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการน้ำของชุมชน

2.2 ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาฝ่ายของชุมชนสามารถนำมาบูรณาการเข้าด้วยกันได้ เนื่องจากการบริหารจัดการน้ำเป็นการจัดการเพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติ

2.3 ควรศึกษาวิจัยการใช้น้ำเพื่อการเกษตรของชุมชนที่ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำของชุมชนจังหวัดแพร่

References

- Tantas, & Thuk. (2013). *Social Network Analysis of the Management of Mangrove Ecosystems: Welu River, Chanthaburi*. (Research Report). Faculty of Science and Technology: Suan Dusit Rajabhat University.
- Wunnasri, S. et al. (2010). *Participation of Communities to Get Benefit from Natural Resources and Environmental Conservation in the Upper Pasak Basin in Lom Khao District of Phetchabun Province*. (Research Report). Phetchabun: Phetchabun Rajabhat University.
- Saengarthit, A. (2019). *Water Management Participation: Case Study of Suankuay village, Kokthong Sub-District, Muengloei District, Loei province*. (Research Report). Loel: Loel Rajabhat University.
- Khawsa-ard, M. (2012). *Guidelines for Water Management Policies in Thailand. The Thailand Research Fund*. Retrieved January 23, 2020, from <http://www.seub.or.th/libraryindex/dam/dam-020html>.
- ChanJob, N. (2010). *Water Management for Agriculture of Ban Khao Sub-district Administration Organization Ranot District, Songkhla Province*. (Research Report). KornKaen: KhonKaen University.
- Meuangmoon, P. (2008). *the Study of Participation in Water Management for Agriculture and Water Shortage Solutions for Farmers: A Case Study of Ban Mae Sa Mai Reservoir, Mae Rim District, Chiang Mai Province*. (Research Report). Office of Graduate Studies: Mae Jo University.
- Hydro - Informatics Institute (Public Organization). (2014). *Water Resource Management through Royal Ideas*. Utokapat Foundation.
- Kaosa-ard, M. (2013). *Thai water management policy. The Thailand Research Fund. Seub Nakhasathien Foundation*. Retrieved January, 2018, from <http://www.seub.or.th/libraryindex/dam/dam-020html>.
- Juntanee, A. (2006). *Statistics for business research analysis*. Graduate School Faculty of Management: Ayuttaya Rajabhat University.

- Piekkootod, T., & Tongpubet, T. (2013). *Social Network Analysis Relating to Ecosystem Management of Welu Mangrove Forest in Chantaburi Province*. (Research report). Faculty of Science and Technology: Suan Dusit Rajabhat University.
- Pisalwacharin, P. (2007). *Community System Management Processes in Public Policy Driven in Terms of Community Environmental Management: A Case Study in Klong Au Taphao Basin*. (Research Report). Songkla: Prince of Songkla University.
- Saengarthit, A. (2019). *Community Participatory Process in Water Management: A Case Study in Suan Kluay Village, Kokthong Sub-district, Muengloei District, Loei Province*. (Research report). Loei: Loei Rajabhat University.
- ChanJob, N. (2010). *Agricultural Water Management and Administration of Ban Khao Subdistrict Administration Organization, Ranot District, Songkhla Province*. (Master's Thesis). Khon Kaen University. Korn Kaen.
- Meuangmoon, P. (2008). *the Study ofAagricultural Water Management Participation and Effective Solutions for Agriculturists' Water Shortage Problem: a Case Study in Mae Sa Mai reservoir, Mae Rim district, Chiang Mai province*. (Research report). Office of Graduate Studies: Mae Jo University.

พระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตาม

หลักปัญญาภาวนาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์*

Buddhism and Self-Reliance according to the Wisdom Development

Principle of Community in Surin Province

¹ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม, อีรติพิทย์ พวงจันทร์ และ เกษศิรินทร์ ปัญญาเอก

¹Thanarat Sa-ard-iam, Theerathip Phuangjantra, and Kedsirin Panya-aek

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: thanarat.mcusr@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาหลักการส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ตามหลักปัญญาภาวนาในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ และ 3) เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารวิชาการ สัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง จำนวน 36 คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบเชิงเนื้อหา และสอบถามประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 227 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลแบบพรรณนา ใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาในพระพุทธศาสนา ได้แก่ การคบคนดี, มีศีล, มีฉันทะ, มีการฝึกดี, มีความเชื่อที่ถูกต้อง, ไม่ประมาท และคิดรอบคอบ วิธีการการพัฒนาเพื่อให้เกิดปัญญา คือ คบคนดี, ฟังธรรมของคนดี, คิดดี และปฏิบัติดี ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) 2) กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$) 3) ผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ในด้านสิ่งแวดล้อมที่สัปปายะ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) ดังนั้น รูปแบบที่ส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนา คือ 1) อ.อวาสะ ที่อยู่ดี 2) อ.อาคมนะ การสัจจระดี 3) อ.โอวาทะ การสอนดี 4) อ.อาจริยะ ครูสอนดี 5) อ.อาหาระ อาหารดี 6) อ.อากาศะ อากาศดี และ 7) อ.อิริยาปละรูปแบบดี

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา; การพัฒนาตนเอง; ปัญญาภาวนา; ชุมชน; จังหวัดสุรินทร์

Abstract

The purposes of the research are 1) to study the principles of self-reliance according to the wisdom development in Buddhism, 2) to study the process of promoting self-reliance according to the wisdom development of the elders in the Surin province community, and 3) to study the results of self-reliance according to the wisdom development of the elders in Surin province community. It is mixed research between qualitative and quantitative research (Mixed Research Methodology). The data collected from academic documents and interviewed the sample population of 36 people and content analysis. The questionnaires from the target group of 227 people and descriptive data were analyzed by using the percentage mean standard deviation.

The results found that the principles of self-reliance according to the wisdom development in Buddhism is self-reliance consists of associating with good people, having precepts, ambitious, well-trained, having correct beliefs, and not being reckless and thoughtful and reasonable practice. Buddhism and self-reliance, the meditation principles of the communities in Surin Province, mean a high level ($\bar{X} = 3.56$). The processes of promoting the development according to the wisdom of the principles of the elderly in the community of Surin mean a high level. ($\bar{X} = 3.60$). The results of promoting self-reliance according to the wisdom of the elderly in the community of Surin province in a suitable environment mean a high level. ($\bar{X} = 3.56$). As a result, the Self-reliance's according to the model to the wisdom development are 1) A. *Avasa*: good places 2) A. *Agamana*: good traveling 3) A. *Ovada*: good lecture 4) A. *Acariya*: good instructor 5) A. *Ahara*: good food 6) A. *Akasa*: good weather and 7) A. *Iriyapada*: good method.

Keywords: Buddhism; Self-Reliance; Wisdom Development; Community; Surin Province

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือว่าปัญญามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะปัญญาเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำไปสู่การบรรลุธรรม (Thai Tripitakas: 15/83/88, 15/94/101) พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาที่มีหลักคำสอนที่เน้นเรื่องการพัฒนาปัญญา ซึ่งเราสามารถเรียกพระพุทธศาสนาได้ว่าเป็นศาสนาแห่งปัญญา และเป็นศาสนาที่เชื่อในศักยภาพของมนุษย์ว่า สามารถพัฒนาตนเองจากมนุษย์ปุถุชนกลายเป็นมนุษย์อริยชนได้ ผู้พัฒนาตนเองนี้หมายถึง บุคคลผู้สามารถอบรม ข่มใจ อดกลั้นต่อสิ่งที่เข้ามากระทบ อันจะทำให้เกิดความยินดียินร้ายได้ บุคคลพัฒนาตนดีแล้ว ย่อมมีจิตใจที่ไม่อ่อนไหวง่าย มีจิตใจเข้มแข็ง และรู้จักการสำรวมกาย วาจา ใจ ได้ดี หมั่นพัฒนา

ตนให้เป็นไปตามยถาภูตธรรมกระทั่งถึงที่สุด คือ รู้แจ้งเห็นจริงต่อสิ่งรอบกาย และสภาวะธรรมทั้งหลายทั้งปวง ทั้งสามารถควบคุมใจไว้ได้ดีโดยตลอด ก็จะได้ชื่อว่าเป็นอริยบุคคล คือ บุคคลผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ทั้งหลาย การพัฒนาตนเองตามหลักพระพุทธศาสนา คือ การฝึกฝนอบรม กาย วาจา และปัญญา ได้แก่ การฝึกฝนความประพฤติ การฝึกฝนจิตใจ และการฝึกฝนปัญญาให้ยิ่งขึ้นๆ ไป คำว่า ภาวนา คือ การทำให้เจริญ ตรงกับคำว่า “พัฒนา” ดังนั้น การพัฒนาเพื่อความเจริญมี 4 ด้าน คือ 1) พัฒนาด้านกาย คือ สุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรค 2) การพัฒนาทางสังคม คือ การไม่ก่อการเบียดเบียน ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่นและแก่สังคม 3) การพัฒนาอารมณ์ คือ การฝึกฝนอบรมเสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม และ 4) การพัฒนาทางปัญญา หมายถึง ความรู้ความเข้าใจ ทางศาสนาเรียกว่าปัญญาภาวนา (Thai Tripitakas: 22/79/104-106)

ในพระพุทธศาสนาแบ่งประเภทปัญญาออกเป็น 2 ประเภท คือ ปัญญาทางโลก คือ ความรอบรู้ในเรื่องวิชาการต่าง ๆ ของชาวโลก กับปัญญาทางธรรม คือ ความรอบรู้ในเรื่องการดำเนินชีวิต ซึ่งปัญญาทางโลก จะช่วยให้เราอยู่รอดในโลกได้อย่างสุขสบายไม่เดือดร้อน (Thai Visuddhimagga: 1/425/92-93) และบ่อเกิดขึ้นของปัญญานั้นมี 3 ทางคือ 1) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การคิดพิจารณาหาเหตุผล 2) สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การศึกษาการเล่าเรียน และ 3) ภาวนามยปัญญา ปัญญาเกิดแต่การฝึกอบรมลงมือปฏิบัติ และในกระบวนการพัฒนาปัญญาที่ถูกต้องมี 3 ลักษณะ คือ 1) ความรู้จักเหตุผลแต่ความเสื่อมและโทษของความเสื่อม 2) ความรู้จักเหตุแห่งความเจริญและประโยชน์ของความเจริญ และ 3) ความรู้จักวิธีการและเหตุความเสื่อมและวิธีการสร้างความเจริญ (Thai Visuddhimagga: 1/425/92-93) อนึ่ง ชุดคำสอนเพื่อเสริมสร้างปัญญาในพระพุทธศาสนา คือ การปฏิบัติตามหลักแห่งวุฒิธรรม ซึ่งปัจจัยแห่งการเกิดสัมมาทิฐิ (Thai Tripitakas: 19/1001/495) ประกอบไปด้วย 1) เสวนาผู้รู้ คือ รู้จักเลือกหาแหล่งวิชาการ คบหาท่านผู้รู้ 2) ฟังคำสอน ตั้งใจเล่าเรียน คั่นคว้า หมั่นปริกษาสอบถาม 3) รู้จักคิดพิจารณาตนเอง โดยแยกแยะให้เห็นสภาวะและสืบสาวให้เห็นเหตุผล และ 4) ปฏิบัติถูกหลักนำสิ่งที่ได้เล่าเรียนรับฟังและตรិตรองเห็นชัดแล้ว นำไปปฏิบัติหรือลงมือปฏิบัติ ดังนั้น หลักคำสอนของพระพุทธศาสนา ถือว่า การศึกษาเป็นหัวใจของการพัฒนาชีวิต มี 3 ขั้น คือ 1) ขั้นศีล ได้แก่ การศึกษาเบื้องต้น คือ การสอนให้ละเว้นจากการเบียดเบียนกันทางกาย วาจา มีความประพฤติชอบและบริสุทธิ์ 2) ขั้นสมาธิ ได้แก่ การศึกษาระดับกลาง เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาจิต และ 3) การศึกษาขั้นสูง หมายถึง การพัฒนาปัญญาเพื่อความรู้แจ้งเห็นจริงของโลกและชีวิต (Prasitthithanyakit, 2002)

จังหวัดสุรินทร์เป็นหนึ่งในจังหวัดชายแดนของภาคอีสานตอนล่าง หรือ “อีสานใต้” ที่นอกจากจะเต็มไปด้วยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อารยธรรมและศิลปวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายทางชนชาติ โดยเฉพาะวัฒนธรรมขอมโบราณที่หล่อหลอม และผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมไทยถิ่นอีสาน กระทั่งมีเอกลักษณ์และโดดเด่นแล้ว นอกจากนี้ ในส่วนของผู้สูงอายุผู้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ทรงคุณค่า ในชุมชนจังหวัดสุรินทร์นั้นมีส่วนปฏิบัติธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดสำหรับผู้สูงอายุได้เข้ามาฝึกฝนและพัฒนาตนเองจำนวน 29 แห่งตามประกาศของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ทั้งนี้ เพื่อให้เป็นบุคคลและชุมชนแห่งการตื่นรู้ตามหลักพุทธธรรม อันจะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศชาติโดยรวม เน้นการสร้างสันติสุขให้เกิดในชุมชน โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางของฐานวิถีการดำเนินชีวิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาวานาในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษากระบวนการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาวานาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อศึกษาผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาวานาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed Methods Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเชิงเอกสาร คือ ทำการศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาวานาในพระพุทธศาสนา รวมทั้งกระบวนการและผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาวานาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ ทั้งจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลภาคสนาม คือ การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดพื้นที่ในการศึกษาไว้เฉพาะเขตสำนักปฏิบัติธรรม ตามประกาศของมหาเถรสมาคม ซึ่งตั้งอยู่ในเขตจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 29 แห่ง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย

3.1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ กลุ่มประชากรตัวอย่างในสำนักปฏิบัติธรรม โดยเลือกจากสำนักปฏิบัติธรรมในสังกัดคณะสงฆ์มหานิกายจำนวน 1 แห่ง คือ วัดป่าเทพประทาน และสำนักปฏิบัติธรรมสังกัดคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย จำนวน 1 แห่ง คือ วัดป่าโยธาประสิทธิ์ (ธ) จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย 1) เจ้าสำนักปฏิบัติ สำนักละ 1 รูป 2) พระวิปัสสนาจารย์สำนักละ 2 รูป 3) คณะกรรมการบริหารสำนักปฏิบัติ สำนักละ 5 รูป/คน 4) พระภิกษุผู้เข้าปฏิบัติธรรม สำนักละ 5 รูป และ 5) บุคคลทั่วไปที่เข้าปฏิบัติธรรม สำนักละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 36 รูป/คน

3.2 ประชากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรม พระวิปัสสนาจารย์ คณะกรรมการบริหารสำนักปฏิบัติธรรม และผู้เข้าปฏิบัติธรรมทั้งพระภิกษุ และบุคคลทั่วไปในสำนักปฏิบัติธรรมของจังหวัดสุรินทร์ จำนวน 29 แห่ง จำนวน 522 รูป/คน

3.3 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้สำหรับการศึกษาความเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาวานาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้วิธีการเปิดตารางสุ่มตัวอย่างได้มาจากการใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ (Taro Yamane) (Siljaru, 2008) ซึ่งให้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ (4.1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพในครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้างปลายเปิด จำนวน 1 ฉบับ และ (4.2) แบบสอบถาม ซึ่งเป็นคำถามปลายเปิด

เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการเสริมสร้างการพัฒนาตนเอง ตามหลักปัญญาภวานาของผู้สูงอายุ ในจังหวัดสุรินทร์ ซึ่งแบ่งออกจำนวน 3 ตอน ดังนี้ คือ ตอนที่ 1 : แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ แบบสอบถาม และปัจจัยทางด้านจิตวิทยาของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2: เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภวานาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ โดยยึดหลัก วุฑฒิธรรม 4 คือ 1) การคบหาสัตบุรุษ 2) การฟังธรรม 3) การทำในใจให้แยบคาย และ 4) การปฏิบัติธรรม สมควรแก่ธรรม เป็นกรอบในการสอบถาม และ ตอนที่ 3: เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหา

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ (5.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ข้อมูลที่ รวบรวมเพื่อการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงเอกสาร 2) การ สัมภาษณ์เชิงลึก การวิจัยครั้งนี้ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการและการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยการ เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มเป้าหมาย และ (5.2) การวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถามให้กับกลุ่ม ตัวอย่างที่กำหนดไว้ จำนวน 227 ชุด ตามจำนวนของกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้ คือ สำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัด สุรินทร์ทั้ง 29 แห่ง โดยได้รับแบบสอบถามคืนมาครบตามจำนวนที่แจกไป จำนวน 227 ชุด จากนั้นจึงได้ เริ่มทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ (SPSS)

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ (6.1) การวิจัยเชิงคุณภาพ คือ ข้อมูลที่ได้ จากการศึกษเชิงเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา และข้อมูลที่ได้จาก การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง และจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุป (6.2) การวิจัยเชิงปริมาณ คือ นำ แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน ไปวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลเป็นรายด้านและโดยภาพรวม โดย คำนวณค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ แล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบ ประกอบการวิเคราะห์ เป็นมาตราส่วนประมาณค่าใช้แบบลิเคิร์ท แบ่งเป็น 5 ระดับ ค่าคะแนนจากมากไปหาน้อย คือ 5, 4, 3, 2 และ 1 แทนคำตอบพึงพอใจ มี 5 ระดับ

ขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเองตาม หลักปัญญาภวานาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อให้เห็นหลักการ รูปแบบ และกระบวนการพัฒนาตนเอง ตามหลักปัญญาภวานาของชุมชนผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน องค์กร และปัจเจกบุคคล สืบต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 หลักการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาในพระพุทธานุภาพ พบว่า

1.1 หลักการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาในพระพุทธานุภาพ คือ การพัฒนาบุคคลให้รู้จักตนเอง และปฏิบัติตนให้ถูกต้องหลักในการพัฒนาตนเองในพระพุทธานุภาพเรียกว่าบุพนิมิตมี 7 อย่างคือ 1) ความมีกัลยาณมิตร 2) มีศีล 3) มีฉันทะ 4) ตั้งตนที่ฝึกไว้ดี 5) มีสัมมาทิฐิ 6) ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท 7) ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ หลักการปฏิบัติตนเองโดยการดำเนินชีวิตไปสู่ชีวิตที่ประเสริฐนั้น (Thai Tripitakas, 19/50-54/44) กระบวนการพัฒนาคนเพื่อให้เกิดปัญญาตามหลักพุทธธรรมคือ หลักกุศลธรรม มีอยู่ 4 ประการ คือ 1) การคบหาสัตบุรุษ 2) การฟังธรรม 3) การคิดโดยแยบคาย 4) การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม (Thai Tripitaka, 21/248/367-38) ประโยชน์ของการพัฒนาปัญญามี 3 ระดับคือ 1) ประโยชน์ในปัจจุบัน มุ่งการพัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัย 4 ในการเลี้ยงชีพ 2) ประโยชน์ในอนาคต คือประโยชน์ที่เลยมองเห็น เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ 3) การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขขั้นสูงสุด คือ การบรรลุธรรม Thai Tripitakas, 11/176/137, 187/148)

1.2 สรุปผลการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า คำสอนของพระพุทธานุภาพที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนานั้น เป็นกระบวนการพัฒนาบุคคลในด้านการใช้สติในด้านการดำเนินชีวิต เพื่อมุ่งเน้นให้บุคคลมีการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพ และพระพุทธานุภาพยังช่วยสอนบุคคลให้เข้าใจโลกตามความเป็นจริง เพราะเมื่อบุคคลเข้าใจโลกตามความเป็นจริง คือ รู้ว่า สรรพสิ่งมีการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป บุคคลนั้นจะไม่มี ความทุกข์ในการดำเนินชีวิต เพราะมีความเข้าใจในชีวิต ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาในพระพุทธานุภาพนั้น คือ หลักพุทธธรรมที่พระพุทธรู้ได้ตรัสรู้แล้ว นำมาสั่งสอนพุทธศาสนิกชน เพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติตาม โดยอาศัยสติปัญญาในการดำเนินชีวิตเป็นที่ตั้ง

ผลการวิเคราะห์กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า มีกระบวนการพัฒนาตนเอง 2 ประเภท คือ 1) การพัฒนาตนเองเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน และ 2) การพัฒนาปัญญาเพื่อประโยชน์สูงสุด ในส่วนของ กระบวนการพัฒนาปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์นั้น พบว่า มีการส่งเสริมความรู้ตามหลักธรรมในทางพระพุทธานุภาพ คือ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา อนึ่ง กระบวนการพัฒนาปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า มีกระบวนการพัฒนาปัญญาภาวนาที่หลากหลาย ซึ่งปรากฏในรูปแบบของกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติธรรมเพื่อเจริญสติในชีวิตประจำวัน การฟังเทศน์เนื่องในเทศกาลวันสำคัญทางพระพุทธานุภาพ การอ่านหนังสือธรรมะ และการเข้าปฏิบัติธรรมเนื่องในโอกาสต่าง ๆ ทั้งระยะสั้น และระยะยาวในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เป็นต้น นอกจากนี้ รูปแบบการพัฒนาปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า รูปแบบการพัฒนาปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุนั้นมีความหลากหลาย และมีกิจกรรมทางพระพุทธานุภาพในชุมชน ซึ่งได้ช่วยส่งเสริมการพัฒนาปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุ ซึ่งการพัฒนาตนเองของชุมชนผู้สูงอายุในชุมชนแต่ละชุมชนนั้นมีความแตกต่าง ไม่มีหลักการที่แน่นอนเสมอไป แต่ทั้งนี้ รูปแบบและกิจกรรมการประพาสและปฏิบัติตนนั้น ตั้งอยู่บนฐานของหลักไตรสิกขา

1.3 ผลการวิเคราะห์ผลการส่งเสริมการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานาของผู้สูงอายุในชุมชน จังหวัดสุรินทร์ พบว่า กิจกรรมทางพระพุทธศาสนารูปแบบในชุมชนมีส่วนช่วยส่งเสริมการพัฒนาปัญญาภวานาของผู้สูงอายุมากที่สุด และผลจากการส่งเสริมกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีการพัฒนาปัญญามีทั้งกิจกรรมในรูปแบบประจำ เช่น การทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น การเจริญสติภาวนาหลังทำวัตรเช้า-เย็น หรือเป็นกิจวัตรประจำปักษ์ เช่น วันพระ ซึ่งมีการจัดให้มีพระเทศน์ประจำวันพระในภาคเช้า และภาคค่ำก็ให้มีพระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนัก นำผู้เข้าปฏิบัติธรรมได้ทำวัตรสวดมนต์และเจริญจิตภาวนา และการฟังธรรมบรรยายจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทั้งทางโลกและทางธรรม

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า

2.1 สถานภาพส่วนบุคคล พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 55 คน (คิดเป็นร้อยละ 24.2) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 75 คน (คิดเป็นร้อยละ 33) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีระดับรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 144 คน (คิดเป็นร้อยละ 63.4) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากประกอบอาชีพกสิกรรม จำนวน 67 คน (คิดเป็นร้อยละ 29.5)

2.2 ปัจจัยด้านจิตวิทยา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านจิตวิทยาในการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.22, S.D.= 0.996$)

2.3 ผลการวิเคราะห์หลักการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานาในพระพุทธศาสนา พบว่าภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56, S.D.= .667$)

2.4 ผลการวิเคราะห์กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ด้านการวางแผน อยู่ในระดับมาก คะแนนค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.55, S.D.=.673$)

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิเคราะห์ผลการส่งเสริมการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า

3.1 หลักการส่งเสริมการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานาในพระพุทธศาสนา พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 146 คน (คิดเป็นร้อยละ 64.3) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 75 คน (คิดเป็นร้อยละ 33) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากมีระดับรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท จำนวน 144 คน (คิดเป็นร้อยละ 63.4) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากประกอบอาชีพกสิกรรม จำนวน 67 คน (คิดเป็นร้อยละ 29.5) ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านจิตวิทยาในการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.22, S.D.= 0.996$) ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.56, S.D.= .667$)

3.2 กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาดตนเองตามหลักปัญญาภวานาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ พบว่า 1) ภาพรวมด้านกลยุทธ์ในการวางแผนให้บรรลุเป้าหมายอยู่ในระดับมาก คะแนนค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.59$,

S.D.=.700) 2) ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ด้านมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D.= .691) 3) ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ด้านการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60$, S.D.= .691) ดังนั้น การดำเนินการของสำนักปฏิบัติธรรมซึ่งเป็นหนึ่งในกระบวนการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์โดยส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาด้านงบประมาณสำหรับการจัดการสำนักปฏิบัติธรรม

3.3 ผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์พบว่า ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมให้สัปปายะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$, S.D.= .667) ดังนั้น ผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์นั้น โดยภาพรวมในด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมให้สัปปายะจึงอยู่ในระดับมาก ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ซึ่งเอื้อประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติธรรม

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิเคราะห์การวิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ตามหลักปัญญาภาวนา ของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

องค์ความรู้ด้านหลักการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนา มีดังนี้

1) แนวคิดและหลักการพัฒนาตนเองในพระพุทธศาสนา

ความสำคัญของการพัฒนาตนเองตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้นมี 4 ข้อคือ 1) พระพุทธศาสนานั้นมองว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงเป็นธรรมชาติที่อยู่เป็นตามเหตุและปัจจัย 2) มนุษย์มีความสัมพันธ์โดยตรงกับเหตุและปัจจัยของธรรมชาติ 3) มนุษย์เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และ 4) มนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาย่อมมีศักยภาพประเสริฐกว่าสิ่งมีชีวิตทั้งปวง ประเภทของการพัฒนาตนเองตามแนวทางพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่ 4 ด้าน คือ 1) ด้านกาย 2) ด้านสังคม 3) ด้านจิตใจ และ 4) ด้านปัญญา การพัฒนาตนเองตามนัยของพระพุทธศาสนานั้น มิได้มุ่งแค่ด้านใดด้านหนึ่ง แต่ต้องพัฒนาแบบองค์รวมทั้ง 4 ด้าน หลักพุทธธรรมที่เป็นแกนของการพัฒนาตนเองเรียกว่าบุพนิมิตมี 7 อย่างคือ คบคนดี, ประพฤติดี, ใฝ่ดี, ตั้งตนไว้ดี, คิดดี, สติดี และ มีปัญญาดี

2) แนวคิดการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนานั้นจัดเป็นศาสนาประเภทปัญญา คือ ถือนิยามเป็นยอดธรรม ปัญญาเป็นธรรมสูงสุด ดังนั้น ปัญญา แปลว่า ความรู้ทั่ว อนึ่ง ในคัมภีร์ของพระพุทธศาสนามีคำที่เป็นไวยากรณ์กับปัญญา คือ สัมมาทิฐิ, วิปัสสนา, วิมังสา, มัตตา, มติ, เมธา, ภูริ, ปฏิภาณ, ญาณ, สัมปชัญญะ, โทศล, วิชชา, ธรรมวิจย, ปริปัญญา, ปฏิสัมภิตา, อภิญญา, โพธิ หรือพุทธิ ประเภทของปัญญา มี 3 ประการ คือ (1) จินตามยปัญญา (2) สุตมยปัญญา (3) ภาวนามยปัญญา ดังนั้น เมื่อสรุปให้สั้นย่อลงก็มี 2 ประเภท คือ 1) ปัญญาแบบโลกียะ สำหรับให้บุคคลใช้ในการประกอบสัมมาชีพในโลกปัจจุบัน และ 2) ปัญญาแบบโลกุตระ สำหรับโยคีบุคคลผู้ใดในการฝึกฝนอบรมปัญญาของตนเอง เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายคือพระนิพพาน กระบวนการพัฒนาคนเพื่อให้เกิดปัญญา คือ หลักกุตตริธรรม (Thai Tripitakas, 21/248/367-38) มีอยู่ 4 ประการ คือ 1) การคบหา

สัตบุรุษ 2 การฟังธรรม 3) การมนสิการโดยแยกคาย และ 4) การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม อนึ่ง ประโยชน์ของการพัฒนาปัญญา มี 3 ระดับคือ 1) ประโยชน์ในปัจจุบัน มุ่งการพัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัย 4 ในการเลี้ยงชีพ 2) ประโยชน์ในอนาคต คือ ประโยชน์ที่เลียดตามองเห็น เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ 3) การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขขั้นสูงสุด คือ การบรรลุธรรม

3.องค์ความรู้ด้านกระบวนการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของชุมชนผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์ คือ การส่งเสริมความรู้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ผ่านการศึกษาด้านปริยัติ คือ จากการอ่าน และการฟัง รวมทั้งนำไปปฏิบัติควบคู่กันไป โดยการพิจารณาภาวะธรรมที่เกิดขึ้นในใจ ดังนั้น กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ก็คือ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา สีล สมาธิ ปัญญา ผ่านรูปแบบและกิจกรรมต่าง ๆ

องค์ความรู้ด้านผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของชุมชนผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์ มีดังนี้

ผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์นั้น ผลที่ด้านคือ ประโยชน์ในด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมให้สัปปายะ แยกประเด็นตามหลักสัปปายะ 7 ในพระพุทธศาสนา ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.อ.อาวาสะ (อาวาสสัปปายะ) คือ ถิ่นที่อยู่อาศัย ในนัยนี้ ชุมชนซึ่งเป็นที่ต้องอยู่ของสำนักปฏิบัติเพื่อการฝึกปัญญาภาวนาในแต่ละชุมชนนั้น ต้องมีสภาพที่เอื้อต่อการเจริญปัญญา

2.อ.อาคมนะ (โคจรสัปปายะ) คือการเดินทางสัญจรระหว่างสำนักปฏิบัติธรรม กับชุมชนที่ตั้งอยู่ต้องไม่ไกลและใกล้มากเกินไป มีการเดินทางที่สะดวกเพื่อง่ายในการเดินทางมาสำนัก

3.อ.โอวาทะ (ภัสสสัปปายะ) คือ การพูดคุย การกล่าวสั่งสอน การพูดคุย การกล่าวสั่งสอน ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรม รวมทั้งวิทยากรที่เป็นกัลยาณมิตร

4.อ.อาจริยะ (บุคลสัปปายะ) คือ เจ้าสำนักหรือพระวิปัสสนาจารย์ ผู้มีความรู้ ทั้งทางด้านปริยัติและการปฏิบัติ มีศีลาจริยวัตรทั้งดงาม มีคุณธรรม มีภูมิธรรม ภูมิรู้ ภูมิปัญญา เป็นที่ตั้งแห่งความศรัทธา

5.อ.อาหาระ (โภชนสัปปายะ) คือ มีความมั่นคงทางอาหาร หรือมีอาหารเพียงพอ มีการบริโภคที่สะดวก ถูกกับร่างกาย เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพ

6.อ.อากาศะ (อุตุสัปปายะ) คือ สภาพอากาศที่พอเหมาะและเกื้อกูลแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อเจริญปัญญา คือ ไม่หนาวเกินไป ไม่ร้อนเกินไป น้ำไม่ท่วม ไม่มีภัยธรรมชาติ มีสภาพอากาศที่ดี ร่มรื่น

7.อ.อิริยาบถะ (อิริยาบถสัปปายะ) คือ การเคลื่อนไหวด้านร่างกาย ที่ช่วยให้เกิดความสัปปายะแก่นักปฏิบัติธรรม

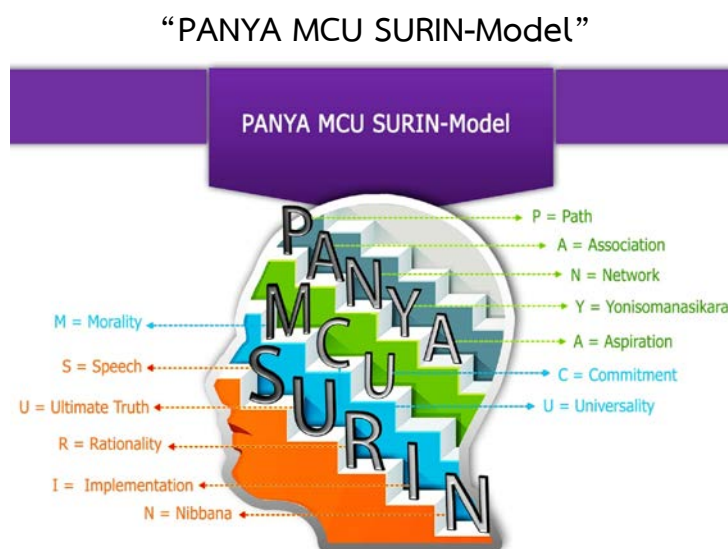
รูปแบบการพัฒนา “ปัญญา มจร สุรินทร์-โมเดล (Panya MCU Surin-Model)

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้การวิจัย “เรื่อง พระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนา ของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์” สามารถสร้างเป็น “ปัญญา มจร สุรินทร์-โมเดล (Panya MCU Surin-Model) ได้ดังนี้

PANYA MCU SURIN-Model

P = Path	เน้นมรรควิธีเป็นเส้นทางนำชีวิต
A = Association	สมาคมคนดีมีศีลธรรม
N = Network	การเชื่อมโยงสัมพันธ์แบบบูรณาการโดยใช้พลังบวร “บ้าน-วัด-ราชการ”
Y = Yonisomanasikara	มีหลักการคิดอย่างมีเหตุและผล
A = Aspiration	มีความพอใจ ใครรู้ เพื่อพัฒนาตนเอง
M = Morality	การมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิต
C = Commitment	การมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง
U = Universality	มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล
S = Speech	แสวงหาความจริง ด้วยการสอบถาม ใฝ่รู้
U = Ultimate Truth	ความจริงอันสูงสุด
R = Rationality	ความมีเหตุผล
I = Implementation	การลงมือปฏิบัติจริงจัง ต่อเนื่อง
N = Nibbana	นิพพาน เป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาตนเองเชิงพุทธ

จากประเด็นดังกล่าวนี้ สามารถเขียนเป็นแผนภาพไดอะแกรม ได้ดังนี้

แผนภูมิภาพที่ 1: “ปัญญา มจร สุรินทร์-โมเดล (Panya MCU Surin-Model)”

ที่มา: ผู้วิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการส่งเสริมการพัฒนาตนเอง ตามหลักปัญญาวาณา ของชุมชนผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์” มีรายละเอียดดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 หลักการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาวาณาในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมีประเด็นที่ควรจะนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ บุคคลต้องศึกษาอบรมเพื่อจะได้เป็นมนุษยมนุษย์ที่

สมบูรณ์แบบ คือ การทำให้บุคคลเป็นมนุษย์ที่เจริญแล้ว สอดคล้องกับ พงษ์ วรพงษ์พิเชษฐ์ ที่กล่าวเอาไว้ว่า บุคคลต้องฝึกหัดด้วยตนเอง ต้องใช้เวลาศึกษาภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ นานพอสมควรจึงจะเข้าใจและทำได้ดี และต้องยึดเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตตลอดไปด้วย การปฏิบัติธรรม การให้ทาน รักษาศีล การบำเพ็ญภาวนา เป็นงานที่สำคัญและเป็นประโยชน์ในทุก ๆ ด้านของชีวิต เอื้อประโยชน์ทั้งในปัจจุบัน ประโยชน์ทั้งในโลกหน้า และประโยชน์สูงสุด (Woraphongphichestha, 2007) ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาสุทิตย์ อาภากร และคณะ (Phramaha Suthit Aphakaro et al. 2015) พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาด้านปัญญาไว้ทั้งหมด 6 องค์ประกอบด้วยกัน คือ 1) การเห็นคุณค่าในการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) การเสียสละเพื่อความสุขส่วนรวม 3) การรู้เท่าทันในการใช้ชีวิต 4) การรู้จักใช้ชีวิตแบบพอเพียง 5) การมีหลักธรรมในการดำเนินชีวิต และ 6) การมีความสุขในทางธรรม มนุษย์ที่จะชื่อว่าฝึก ศึกษา หรือพัฒนาตน พึงมีคุณสมบัติที่เป็นต้นทุน 7 ประการเพื่อเป็นหลักประกันของชีวิตที่จะพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ คือ (Thai Tripitakas: 19/49/43) 1) ความมีกัลยาณมิตร 2) ความถึงพร้อมด้วยศีล 3) ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ 4) ความถึงพร้อมด้วยตนที่ฝึกไว้ดี 5) ความถึงพร้อมด้วยทิวา 6) ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท 7) ความถึงพร้อมด้วยโยนิโสมนสิการ สอดคล้องกับ สวัสดิ์ ภูทอง พบว่าความต้องการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความต้องการเรียนรู้ด้านสุขภาพอนามัยมากที่สุด รองลงมาคือด้านการศึกษา รูปแบบการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นการทบทวนประสบการณ์เดิม ขั้นประสบการณ์ ขั้นการคิดวิเคราะห์ ขั้นการทดลอง และขั้นการนำไปใช้ (Phutong, 2003) ในพระพุทธศาสนาปัญญามี 3 ประเภท คือ คือ 1) ปัญญาที่เกิดจากการคิด 2) ปัญญาที่เกิดจากการฟัง 3) ปัญญาที่เกิดจากการอบรม (Thai Tripitakas: 11/305/271) การพัฒนาตนเองตามแนวทางพระพุทธศาสนา มี 3 ประเภท คือ 1) รูปแบบการพัฒนาด้านร่างกาย 2) รูปแบบการพัฒนาด้านสัมพันธ์ทางสังคม 3) รูปแบบการพัฒนาจิตใจ และ 4) รูปแบบการพัฒนาด้านปัญญา สอดคล้องกับขันทอง วัฒนมีประดิษฐ์ ที่พบว่า เกณฑ์ชี้วัดกระบวนการพัฒนาจิตและปัญญาแบบองค์รวมพบว่า ความสุข 4 ด้าน คือ 1) พัฒนากายให้เป็นสุข 2) พัฒนาพฤติกรรมแสดงออกทางสังคมอย่างมีสุข 3) พัฒนาจิตใจ เข้าถึงความสุขด้านใน 4) พัฒนาปัญญาโดยความสุขทำสิ่งที่สร้างสรรค์เป็นประโยชน์ (Wattanapradith, 2017) กระบวนการพัฒนามนุษย์เพื่อให้เกิดปัญญา คือ หลักพุทธธรรม มีอยู่ 4 ประการ คือ 1) การคบหาสัตบุรุษ 2) การฟังธรรม 3) การมนสิการโดยแยบคาย และ 4) การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ดังนั้น ด้านการวางแผนนั้น สำนักปฏิบัติธรรมควรมีรูปแบบการบริหารแบบคณะกรรมการ โดยยึดหลัก “พลังบวร” คือ วัด-บ้าน-โรงเรียน หรือหน่วยงานราชการ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการ ทั้งนี้ ควรยึดหลักการของพระพุทธศาสนาเอาไว้เป็นหลัก คือ การพัฒนาปัญญาเพื่อมุ่งพระนิพพาน ซึ่งสอดคล้องกับบรรจง โสดาดี ที่พบว่า มีรูปแบบการบริหารจัดการอยู่หลายรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่น การบริหารรูปแบบคณะกรรมการ การบริหารโดยคนเดียว (Sodadee et al. 2006)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 กระบวนการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยมีประเด็นที่ควรนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

(1) ด้านการกลยุทธ์ในการวางแผนให้บรรลุเป้าหมาย: ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ด้านกลยุทธ์ในการวางแผนให้บรรลุเป้าหมายอยู่ใน

ระดับมาก ดังนั้น กระบวนการปฏิบัติธรรมเพื่อพัฒนาปัญญาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์นั้น สำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัดสุรินทร์ควรมีกระบวนการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาที่หลากหลาย โดยเฉพาะกลยุทธ์ในด้านการวางแผนให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งกลยุทธ์ที่เป็นทางการ คือ กระทำในรูปแบบของคณะกรรมการ และกลยุทธ์ที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ บรรจง โสดาดี และคณะ ที่พบว่า มีรูปแบบปฏิบัติที่มีความหลากหลาย ได้แก่ รูปแบบสำนักของหลวงพ่อเทียน (เคลื่อนไหว) รูปแบบสำนักวัดมหาธาตุ (พอง-ยุบ) รูปแบบวัดหนองป่าพง (บูรณาการ) และรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งแต่ละสำนักปฏิบัติมีวิธีฝึกอบรมที่ต่างกัน จัดได้เป็นสามระดับ ได้แก่ ระดับพื้นฐาน ระดับปานกลาง และระดับเข้มข้น (Sodadee et al. 2006)

(2) ด้านการมีส่วนร่วม: ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ในด้านมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น กระบวนการจัดการสำนักปฏิบัติธรรมในชุมชนจังหวัดสุรินทร์นั้น ควรเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพลัง “บวร” คือ บ้าน-วัด-โรงเรียน หรือหน่วยงานราชการเป็นสำคัญ ซึ่งมีความสอดคล้องกับ บรรจง โสดาดี และคณะ ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสำนักปฏิบัติธรรมกับชุมชน มีความเป็นกัลยาณมิตร เกื้อกูลกัน คนในชุมชนเข้าวัดทำบุญให้ความร่วมมือกับกิจกรรมของวัด สำนักปฏิบัติธรรมส่วนใหญ่สามารถฝึกฝนพัฒนา ศีล จิต และปัญญา แต่มีความละเอียดลึกซึ้งที่ต่างกัน (Sodadee et al. 2006)

(3) ด้านการดำเนินการ: ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ในด้านการดำเนินการอยู่ในระดับมาก แต่การดำเนินการของสำนักปฏิบัติธรรมโดยส่วนมาก ยังคงมีปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินการซึ่งสอดคล้องกับ บรรจง โสดาดี และคณะ ที่พบว่า สำนักปฏิบัติธรรมมีแหล่งงบประมาณส่วนใหญ่จากศรัทธาของประชาชน และผู้มารับการฝึกอบรมเป็นหลัก การสนับสนุน ด้านงบประมาณจากรัฐยังมีจำนวนน้อย ส่วนการจัดสรรงบประมาณของสำนักปฏิบัติธรรมพบพบว่า ส่วนใหญ่ไม่เป็นระบบ มีเพียงบางสำนักเท่านั้นที่เป็นระบบ (Sodadee et al. 2006)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการวิเคราะห์ผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์ ผู้วิจัยมีประเด็นที่ควรจะนำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้ ภาพรวมของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์ด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมให้สปปายะอยู่ในระดับมาก ดังนั้น การพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาควรประกอบด้วย (1) ด้านอวาสสปปายะ คือ ถิ่นที่อยู่อาศัย ในนัยนี้ชุมชนซึ่งเป็นที่ต้องของสำนักปฏิบัติเพื่อการฝึกปัญญาภาวนา ซึ่งควรมีสภาพที่เอื้อต่อการเจริญปัญญาซึ่งสอดคล้องกับ บรรจง โสดาดี และคณะ ที่พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมและอาคารสถานที่ ส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อมทางกายภาพสะอาด สงบ สงัด เรียบง่าย เป็นธรรมชาติ มีความเหมาะสม จัดผังโครงสร้างสิ่งปลูกสร้างได้อย่างเป็นระเบียบสวยงามกลมกลืนกับธรรมชาติเป็นธรรมชาติ (Sodadee et al., 2006) (2) ด้านโคจรสปปายะ คือ การเดินทางสัญจรระหว่างสำนักปฏิบัติธรรม กับชุมชนที่ตั้งอยู่ต้องไม่ไกลและใกล้มากเกินไป มีการเดินทางที่สะดวก (3) ด้านภัสสสปปายะ คือ การพูดคุย การกล่าวสั่งสอน ได้แก่ เจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนาจารย์ประจำสำนักปฏิบัติธรรม รวมทั้งวิทยากรที่เป็นกัลยาณมิตร มีความรู้ความสามารถในการบรรยาย การอธิบาย การแนะนำการปฏิบัติ พูดคำสุภาพ พูดแต่พอดี (4) ด้านบุคคลสปปายะ คือ เจ้าสำนักหรือพระวิปัสสนาจารย์ ผู้มีความรู้ ทั้งทางด้านปริยัติ

และการปฏิบัติ มีศีลาจริยวัตรทั้งดงาม มีคุณธรรม มีภูมิธรรม ภูมิรู้ ภูมิปัญญา เป็นที่ตั้งแห่งความศรัทธาของ นักปฏิบัติธรรมและบุคคลทั่วไป สอดคล้องกับพระมหาโยธิน โยธิโก ที่พบว่า พระสงฆ์ได้สร้างบทบาทในการ ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุครบทั้ง 4 ด้าน คือ การส่งเสริมสุขภาพกาย การส่งเสริมสุขภาพจิต การส่งเสริมสุขภาพ สังคม และการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตวิญญาณ มีภาพรวมอยู่ในระดับมาก (Phramaha Yothin Yodhiko, 2014 et al.) (5) โภชนสัปายะ คือ มีอาหารเพียงพอ มีการบริโภคที่สะดวก ถูกกับร่างกาย เป็นประโยชน์ต่อ สุขภาพ (6) อุตสัปายะ คือ สภาพอากาศที่พอเหมาะและเกื้อกูลแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อเจริญ (7) อิริยาปสัปายะ คือ รูปแบบของกิจกรรมการปฏิบัติธรรมทั้ง 4 อิริยาบถมีส่วนช่วยให้เกิดความสัปายะแก่นักปฏิบัติธรรม เนื่องจากผลของสุขภาพกายย่อมมีผลต่อสุขภาพใจ ซึ่งสอดคล้องกับจันทร์จิรา วสุนธราวัฒน์ และคณะ พบว่า มีความสัมพันธ์กับคุณภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม ได้แก่ การหลับสบาย จิตใจเบิกบาน เพิ่มพลังใจ ลด ความเครียด มีสติปัญญาดี ครอบครัวได้ทำกิจกรรมร่วมกัน ชุมชนให้การนับถือ และผลการศึกษาในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า การสวดมนต์และแผ่เมตตาเป็นประจำและเป็นเวลานาน มีผลดีต่อร่างกาย จิตใจ และสังคม สามารถนำมาใช้เป็นแนวทางการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมของผู้สูงอายุได้ (Wasuntarawat et al. 2014)

สรุป

บุคคลมีความจำเป็นต้องศึกษาอบรมเพื่อการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์แบบ การพัฒนาคนจึงเป็น วิธีการพัฒนาให้บุคคลเป็นมนุษย์ที่เจริญ การที่บุคคลรู้จักการพัฒนาตนเอง ก็เพราะเหตุที่บุคคลนั้นรู้จัก ความสำคัญของตนเอง บุคคลจึงต้องฝึกหัดด้วยตนเอง การพัฒนาตามความหมายของพระพุทธศาสนา หมายถึง การทำให้เจริญใน 4 ด้าน คือ ด้านกาย, ด้านความประพฤติ,ด้านจิตใจ และด้านปัญญา หลักการ พัฒนาตนเองตามวิถีพุทธ ประกอบด้วย คบคนดี, ประพฤติดี, ชอบในสิ่งดี, ตั้งตนดี, คิดดี, มีสติดี และมีปัญญา ดี บ่อเกิดของปัญญาจึงมี 3 ประเภท คือ จากการคิด, จากการฟัง และจากอบรม กระบวนการพัฒนาคนเพื่อให้เกิดปัญญา เรียกว่าหลักกุฏติธรรม มี 4 ข้อคือ การคบหาสัตบุรุษ, การฟังธรรม, การคิดโดยแยบคาย และการ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ประโยชน์ของการพัฒนาปัญญามี 3 ระดับคือ 1) ประโยชน์ในปัจจุบัน มุ่งการ พัฒนาเพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัย 4 ในการเลี้ยงชีพ 2) ประโยชน์ในอนาคต คือ ประโยชน์ที่เลียดตามองเห็น เรียกว่า สัมปรายิกัตถะ 3) การพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขขั้นสูงสุด คือ การบรรลุธรรม ซึ่งเป็นภาวะชีวิตที่พบความสุข อย่างแท้จริง ดังนั้น รูปแบบการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภาวนาของผู้สูงอายุแบบองค์รวม มีดังนี้ 1) อ.อา วาสะ คือ ต้องเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีสภาพที่เอื้อต่อการเจริญปัญญา 2) อ.อาคมณะ คือต้องเลือกการเดินทาง สัจจรที่สะดวก 3) อ.โอวาทะ คือ ต้องดูรูปแบบการสอนธรรมของเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมที่เป็นพระวิปัสสนา จารย์และวิทยากรกับผู้ปฏิบัติ 4) อ.อาจริยะ คือ ต้องเลือกเจ้าสำนักหรือพระวิปัสสนาจารย์ ต้องเป็นผู้มีความรู้ ทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 5) อ.อาหาระ คือ ต้องเลือกบริโภคอาหารให้เพียงพอ ถูกกับร่างกายและเป็น ประโยชน์ต่อสุขภาพ 6) อ.อากาศะ คือ ต้องเลือกสภาพอากาศที่พอเหมาะและเกื้อกูลแก่ผู้ปฏิบัติเพื่อเจริญ ปัญญา และ 7) อ.อิริยาบถะ คือ ต้องเลือกรูปแบบการปฏิบัติธรรมที่มีรูปแบบการสอนที่เน้นการเคลื่อนไหว ด้านร่างกาย การจัดอิริยาบถรูปแบบของกิจกรรมการปฏิบัติธรรมทั้ง 4 อิริยาบถที่เกื้อกูลแก่การพัฒนาปัญญา เป็นหลัก

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการ ดังนี้ 1. สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มหาวิทยาลัยสงฆ์ ต้องวิเคราะห์ความต้องการของสถานศึกษา 2. สถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น กระทรวงทรัพยากรและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เพื่อช่วยบูรณาการพันธกิจในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า กระบวนการพัฒนาปัญญาภวานาของผู้สูงอายุในชุมชนจังหวัดสุรินทร์นั้น มีกระบวนการพัฒนาปัญญาภวานาที่ปรากฏผ่านกิจกรรมในรูปแบบของการปฏิบัติธรรมตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา และผู้สูงอายุในชุมชนที่มาปฏิบัติธรรมมีความหลากหลาย มีพื้นฐานครอบครัวที่แตกต่างกัน ดังนั้น พระวิปัสสนาจารย์จึงต้องมีวิธีการสอนธรรมะที่หลากหลาย เช่น การฟังธรรมะจากครูอาจารย์ การนำเจริญสติ และการเจริญปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการส่งเสริมการพัฒนาตนเองตามหลักปัญญาภวานาของชุมชนในจังหวัดสุรินทร์นั้น คือ ผลในด้านการดูแลสิ่งแวดล้อมให้สัปปายะ ตามหลักสัปปายะ 7 ในพระพุทธศาสนา หรือด้วยหลัก 7 อ. อันประกอบด้วย 1) อ.อาวาสะ ที่อยู่ดี 2) อ.อาคมะ การสัจจดี 3) อ.โอวาทะ การสอนดี 4) อ.อาจริยะ ครูสอนดี 5) อ.อาหาระ อาหารดี 6) อ.อากาศะ อากาศดี และ 7) อ.อิริยาบถะ รูปแบบดี

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเปรียบเทียบหลักการพัฒนาตนเองตามหลักภวานา 4 กับหลักทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์

ศึกษาเปรียบเทียบการพัฒนาปัญญาในพระพุทธศาสนาและทฤษฎีปัญญาของการ์ดเนอร์

2.3 ศึกษาเปรียบเทียบหลักปัญญาภวานาในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับหลักจิตตปัญญาศึกษาของเซอร์เกียมตรุงปะ รินโปเช ในพระพุทธศาสนา วชรยาน

References

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (2012). *Visuddhimagga Thai Edition*. Bangkok: MCU Press.
- Phramaha Suthit Aphakaro et al. (2015). *The Model of Well-being promotion and Social Learning based on Buddhist*. (Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institution of MCU.

- Phramaha Yothin Yodhiko. (2014). *Role of Thai Buddhist Monks in Promoting Health of Elderly People in North-eastern Region*. Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institution of MCU.
- Phrasitthithanayakit, S. (2002). *Buddhist Thought in Education*. Bangkok: Ramkhamhaeng University.
- Phuthong, S. (2003). *A Development of the Experiential Learning Model of Improve Quality of Life for Adults in the Northern Rural Community*. Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institution of MCU.
- Sodadee, B. et al. (2006). *A Study of the Development Method of the Meditation Centres in the Eleventh Regional Administration*. Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institution of MCU.
- Thanintr, S. (2008). *Statistical analysis and research with SPSS*. (8th Ed). Bangkok: Business R & D.
- Warapongphichettha, P. (2007). *Buddhist Approach to Disease*. Bangkok: Division of Complementary and Alternative Medicine Ministry of Public Health.
- Wasuntarawat, C., et al. (2014). *Effects of Chanting and Loving-kindness sharing of the elderly Health promotion*. (Research Report). Phisanulok: Faculty of Medical Science Naresuan University.
- Wattanapradith, K. et al. (2017). *The Holistic Development of Mind and Wisdom: Documentary and Research Synthesis*. (Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institution of MCU.

ต้นแบบการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กเพื่อส่งเสริมสันติภาพของพระสงฆ์ไทย*

The Prototype of The Online Communication Process Through Facebook to Promote Peace of Thai Monks

¹ลำราญ สมพงษ์, พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส และ พระปราโมทย์ วาทโกวิโท

¹Samran Sompong, Phramaha Hansa Dhammahāso and Phra Pramote Vadagovito

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: off_38@hotmail.com

บทคัดย่อ

สภาพปัญหาการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กของพระสงฆ์ไทยบางส่วนในยุคปัจจุบัน มีเนื้อหาขัดต่อหลักวาจาสุภาสิต ใช้เฟกนิวส์ ก่อให้เกิดความเกลียดชัง ใช้คำหยาบ โปสต์แบบขมขื่นวาทะวิสัย สาเหตุเกิดจากขาดสติไม่ปรับทัศนคติกรอบความคิดเท่าทันสถานการณ์ ไม่เปลี่ยนแปลงองค์ความรู้รองรับสื่อใหม่ ไม่พัฒนาทักษะประกอบเนื้อหา ไม่สร้างเครือข่ายทำงานเป็นทีม ดังนั้นพระสงฆ์จึงต้องปรับทัศนคติแสวงหาองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสาร ทั้งทฤษฎี SMCR ของ เดวิด เค. เบอร์โล ทฤษฎี 5W1H ของ ฮาโรลด์ ลาสเวลล์ ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติภาพ “4N” ของ โยฮัน กันตุง และทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติ “NVC” ของ มาร์แชล โรเซนเบิร์ก พร้อมนำ หลักพุทธสันติวิธีคือ “วาจาสุภาสิต” ใช้ประกอบเสริมด้วยหลักธรรมทั้งเมตตา กรุณา ขันติธรรม โดยมีสติเป็นฐานวิเคราะห์ประเมินตัวเองและผู้รับสารด้วยหลักโยนิโสมนสิการ สังเกตข้อเท็จจริง ความรู้สึก ความต้องการ ประกอบสารที่มีเนื้อหาจริง ไพเราะ เหมาะกาล ประสานผลประโยชน์ รวมถึงหลัก “4N” และ “NVC” ออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสม แล้วส่งในเชิงขอร้อง จึงจะทำให้การสื่อสารออนไลน์เกิดสติ สุขสากล เช่น พระพรหมบัณฑิตที่เป็นพระสงฆ์ไทยที่มีสติเป็นฐานแห่งเมตตาและปัญญาในการทำหน้าที่เผยแผ่ธรรม เป็นนักบริหารที่สนับสนุนและวางรากฐานของการสื่อสารออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติภาพ โดยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสารดี มีทักษะในการจับประเด็นตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนำมาประกอบในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในเนื้อหา สั้น กระชับ ง่ายต่อความเข้าใจของผู้รับสาร และมีทีมงานที่ดี ที่ควรคือเป็นต้นแบบการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กเพื่อส่งเสริมสันติภาพ

คำสำคัญ: ต้นแบบ; การสื่อสารออนไลน์; เฟซบุ๊ก; ส่งเสริมสันติภาพ; พระสงฆ์ไทย

*Received December 18, 2020; Revised March 30, 2021; Accepted April 21, 2021

Abstract

The current problems of the online communication through Facebook of some Thai monks at the present time are found to be against the Buddhist principle on Subhāsītavācā (well-spoken speech). Including, there have been fake news, the use of rude words to cause hate speech, and the post on Facebook of worthless content imitating the way of laypeople. This is due to the lack of mindfulness, the lack of adjustment in attitude to be up to the situation, the lack of change in knowledge for new media, the lack of adjustment in skills to create the right content to suit the situation and, the lack of coordination among networks as a team. Therefore, it is necessary for monks to adjust their attitude and seek new knowledge on the communication theory of SMCR by David K. Berlo, the theory of Peace Journalism, “4N”, by Johan Galtung, and the approach on Nonviolent Communication (NVC) by Marshall Rosenberg. The Buddhist peaceful means should also be applied by emphasizing Subhāsītavācā, loving-kindness, compassion and tolerance. Monks should analyze and assess both themselves and the message receivers based on mindfulness and Yonisomanasikāra (wise reflection) as well as observing the facts, feelings, and needs. The messages must have the true, pleasant, timely and useful contents and based on the theory of “4N” and “NVC”. Furthermore, the messages should be designed suitable to Facebook and in a request manner. All of these will lead to the peace promotion of monks through Facebook by means of the Buddhist peaceful means which result in international mindfulness and happiness. An obvious role model is Phra Brahmapundit, a Thai Buddhist monk who has mindfulness, loving-kindness, and wisdom as the base in propagating Dhamma. Not only he is the administrator who supports and lays out the foundation of online media to promote peace, he is also equipped with knowledge on communication theory, a good team, and skills in summarizing the occurring situation which he is able to communicate through the content that is short and concise for the message receivers to easily understand. He is the prototype of online communication through Facebook to promote peace.

Keywords: Prototype; Online Communication; Facebook; Promote Peace; Thai Monks

บทนำ

การสื่อสารออนไลน์ในยุคปัจจุบันได้ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดประโยชน์และโทษอย่างมหาศาล ด้านประโยชน์นั้นรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีได้นำมากำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาประเทศเรียกว่า “ไทยแลนด์ 4.0” (Thailand 4.0) ถูกนำมาใช้ทางด้านการศึกษาหรือธุรกิจเช่นการศึกษาออนไลน์และธุรกิจออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วงโลกประสบปัญหาไวรัสโควิด-19 ระบาดยังมีความจำเป็น เนื่องจากประชาชนเสี่ยงต่อการติดเชื้อหากเดินทางไปยังสถานที่ต่างๆ ด้านโทษนั้นถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความขัดแย้ง รุนแรง และก่อสงครามได้ สาเหตุมาจากข้อมูล โครงสร้าง ผลประโยชน์ ความสัมพันธ์ ความเชื่อ ความรู้ ความคิดเห็น ทศนคติ อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการเป็นปัจจัยสำคัญ ส่วนหนึ่งเกิดจากการทำหน้าที่ของสื่อสารมวลชนที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ขัดต่อหลักจรรยาบรรณจริยธรรมจึงส่งผลกระทบต่อบุคคลทุกกลุ่มไม่ ขณเดียวกันพระสงฆ์ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในสังคมไทย ได้นำสื่อออนไลน์โดยเฉพาะเฟซบุ๊กมาใช้เป็นเครื่องมือทั้งในชีวิตประจำวันและใช้ในการสื่อสารธรรมและส่งเสริมสันติภาพแต่ก็ยังมีจำนวนน้อย เนื่องจากพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่ยังขาดความรู้เข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติภาพ ขาดทักษะและเครือข่าย จึงทำให้การนำเฟซบุ๊กมาใช้มีประสิทธิภาพน้อย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสงฆ์ไทยที่จะต้องมียุทธศาสตร์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อสันติภาพ มีทศนคติ มีทักษะและสร้างเครือข่าย รวมถึงมีพระสงฆ์ที่เป็นต้นแบบอย่างเช่นพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) กรรมการมหาเถรสมาคม เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยหลายสมัย

สถานะการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กเพื่อส่งเสริมสันติภาพของพระสงฆ์ไทย

สภาพปัจจุบันบุคลากรทางศาสนา คือพระสงฆ์ไม่สามารถทำหน้าที่ส่งสารสื่อสันติสุขให้กับสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการประมวลข้อมูลและการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับพระสงฆ์ที่ส่งสารหรือโพสต์ผ่านเฟซบุ๊กทั้งโดยตรงและทางอ้อมจำนวน 10 คน พบว่าถูกวิพากษ์วิจารณ์จนเป็นข่าวกระแสทางสื่อออนไลน์ต่างๆ โดยพบสภาพปัญหาที่ขัดกับหลักวาจาสุภาพจิตหรือมีสภาพเป็นวาทะจัตวา คือ (1) **มุสาวาท** โพสต์เจตนาด้วยข้อมูลเท็จไม่ตรงกับข้อเท็จจริงทั้งภาพและถ้อยคำขาดการอ้างอิงที่มาของข้อมูล (2) **ปิสุณาวาจา** โพสต์ด้วยถ้อยคำไม่มีประโยชน์ เสียชื่อเสียงกระดมสร้างความเกลียดชังกระตุ้นให้เกิดความรุนแรง (3) **ผรุสวาจา** โพสต์เจตนาด้วยคำหยาบ ขาดเมตตาในการวิพากษ์วิจารณ์ รวมถึงการโพสต์สื่อธรรมมีลักษณะพร่ำเพรื่อเกินไป ไม่มีประเด็นใหม่ (4) **สัมผัปปลาปะ** โพสต์ด้วยถ้อยคำไร้ประโยชน์โพสต์บอกใบ้หยาบ โพสต์เสพสุขสำราญขัดหลักพระธรรมวินัย รวมถึงการใช้อุปกรณ์สื่อสารที่เกินความจำเป็น จึงทำให้การโพสต์สร้างสรรค์สันติภาพมีน้อย ทั้งนี้เกิดจากสาเหตุคือ (1) **ทศนคติไม่ดี** ฐานจิตเจตนาด้วยอวิชชาหลงผิดคิดว่ามีความสามารถในการสื่อสารดี แต่ขาดวิจยญาณไตร่ตรองวิเคราะห์ว่าเหมาะสมกับกาลเวลา ถูกใจ และเกิดประโยชน์กับผู้รับสารหรือไม่ พระสงฆ์ไทยเป็นนิกอณูรักษานิยมยึดติดรูปแบบไม่ปรับตัวเข้ากับสังคมเรียนรู้รับสื่อใหม่ จึงทำให้คนรุ่นใหม่ให้ความสนใจน้อย รวมถึงการโพสต์วิจารณ์ก็ขาดเมตตา ขาดจิตสำนึกในการเคารพสิทธิเสรีภาพผู้อื่น (2) **เข้าใจทฤษฎีการสื่อสารน้อย** พระสงฆ์ที่มีความสามารถสื่อสารออนไลน์ได้อย่างมี

ประสิทธิภาพมีจำนวนน้อย และที่มีอยู่ก็ขาดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดทฤษฎีการสื่อสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการโพสต์ผ่านเฟซบุ๊กไม่เหมาะกับกาลเทศะและไม่สอดคล้องกับสถานการณ์และบทบาท (Buamai, 2017) ขาดความเข้าใจในเนื้อหาของสารที่จะสื่อที่ต้องมีลักษณะโดดเด่น โดนใจ โดนอารมณ์ ขาดความรู้พื้นฐานในการวิเคราะห์ผู้รับสาร ทำให้การโพสต์ธรรมของพระสงฆ์มีเนื้อหาเน้นภาคทฤษฎีมากกว่าภาคปฏิบัติหรือการจัดกิจกรรมต่อเนื่องที่เป็นรูปธรรม ทำให้ไม่เข้าถึงจิตใจของผู้ฟังอย่างแท้จริง อีกทั้งไม่มีวิธีการหรือกลวิธีในการโพสต์ธรรมผ่านเฟซบุ๊กที่เหมาะสมกับผู้รับสารมุ่งใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก ทำให้การเผยแพร่ธรรมอยู่ในขอบเขตจำกัด พร้อมกันนี้ไม่มีระบบฐานข้อมูลที่ดี ไม่มีกระบวนการตรวจสอบข้อมูลรวมถึงการประเมินผล และการประยุกต์หลักธรรมให้ทันสมัย (3) **ด้อยทักษะการสื่อสาร** พระสงฆ์ยังขาดทักษะในการผลิตเนื้อหาหรือการเขียนข่าวที่จูงใจ โดยเริ่มจากการตรวจสอบข้อมูลข้อเท็จจริง ไม่รู้จักการจับประเด็นหรือดึงประเด็นขึ้นมาพาดหัวเรื่องหรือพาดหัวข่าว เรียบเรียงเชื่อมโยงเนื้อหาได้อย่างมีเหตุผล ต้องครบองค์ประกอบของสารคือทฤษฎี 5W1H พร้อมกันนี้ยังไม่รู้จักการสรุปหรือโปรยข่าว รวมถึงทักษะในการนำเทคโนโลยีอย่างเช่นปัญญาประดิษฐ์มาหรือเอไอมาเป็นตัวช่วยในการผลิตเนื้อหาหรือรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล อีกทั้งเมื่อผลิตเนื้อหาเสร็จแล้วจะโพสต์ในเฟซบุ๊กก็ไม่รู้ว่าจะแชร์ไปที่ไหน เวลาใด ถึงจะเกิดกระแสหรือเกิดไวรัลให้คนเข้าชมมากๆ (4) **ขาดการทำงาน** พระสงฆ์โพสต์ผ่านเฟซบุ๊กมีลักษณะขาดการทำงานเป็นทีม ไม่มีเครือข่ายหรือมีก็น้อยมาก ขาดการบริหารเป็นองค์กรและมีลักษณะต่างคนต่างทำ ตัวใครตัวมัน เน้นเชิงรับมากกว่าเชิงรุก อีกทั้งคณะสงฆ์ไทยไม่มีรูปแบบการบริหารสื่อที่ชัดเจน ยังขาดงบประมาณสนับสนุนในด้านการจัดหาอุปกรณ์การสื่อสาร สื่อชาวพุทธแข่งขันกันทำแบบไม่เป็นเอกภาพ ดังนั้น จากการประมวลสภาพปัญหาและสาเหตุการโพสต์ผ่านเฟซบุ๊กของพระสงฆ์ที่มีลักษณะการเขียนข่าวที่ดีคือประเด็นดี เนื้อหาเยี่ยม พาดหัวโดน เครือข่ายอ้อม มีจำนวนน้อย เพราะพระสงฆ์ยังขาดทัศนคติ ทฤษฎี ทักษะ และทำงานทีมบางรูปแบบองค์กรมีตัวชี้วัดดังกล่าวอยู่บ้างแต่ไม่สมบูรณ์ บางรูปเรียบเรียงเนื้อหาดีแต่ขาดทักษะในการตั้งหัวหรือขาดหัวข่าว จับประเด็นไม่เป็นหรือจับประเด็นเป็นแต่เนื้อหาโดยรวมถึงเนื้อหาที่โพสต์เข้าองค์ประกอบทั้งหมดแต่ขาดเครือข่ายไม่รู้จักไปแชร์ต่อที่ไหน ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม

การสื่อสารออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติภาพ

เครื่องมือในการแก้ไขสภาพปัญหาและสาเหตุการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กของพระสงฆ์ไทยนั้นจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารทั่วไปและส่งเสริมสันติภาพคือ ทฤษฎีสื่อสารSMCRของ เดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) ทฤษฎีการสื่อสาร 5W1H ของ ฮาโรลด์ ดี. ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell) ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติภาพของ โยฮัน กันตุง (Johan Galtung) และทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติของ มาร์แชล โรเซนเบิร์ก (Marshall Rosenberg) และพุทธสันติวิธี ภายใต้กรอบความหมายและความสำคัญหลักการและวิธีการดังนี้

(1) ทฤษฎีสื่อสารSMCRของเดวิด เค. เบอร์โล

ทฤษฎีSMCR ของ เดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับโดยทั่วไป เพราะได้เสนอกระบวนการสื่อสารได้ครบวงจร โดยมีองค์ประกอบคือ

1) **ผู้ส่ง (Source)** ต้องเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญใน “การเข้ารหัส” (Encode) เนื้อหาข่าวสาร และควรจะมีสามารถในการปรับระดับของข้อมูลนั้นให้เหมาะสมและง่ายต่อระดับความรู้ของผู้รับ ตลอดจนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมที่สอดคล้องกับผู้รับด้วย

2) **ข้อมูลข่าวสาร (Message)** เกี่ยวข้องด้านเนื้อหา สัญลักษณ์ และวิธีการส่งข่าวสาร

3) **ช่องทางในการส่ง (Channel)** หมายถึง ประสาทสัมผัสทั้ง 5 หรือเพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง คือ การได้ยิน การดู การสัมผัส การลิ้มรส หรือการได้กลิ่น หรืออุปกรณ์ต่างๆ

4) **ผู้รับ (Receiver)** ต้องเป็นผู้มีทักษะความชำนาญใน “การถอดรหัส” (Decode) สาร เป็นผู้ที่มีทัศนคติ ระดับความ และพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม เช่นเดียวหรือคล้ายคลึงกันกับผู้ส่งจึงจะทำให้การสื่อสารความหมายหรือการสื่อสารนั้นได้ผล

ตามทฤษฎี SMCR นี้ มีปัจจัยที่มีความสำคัญต่อขีดความสามารถของผู้ส่งและรับที่จะทำการสื่อสารความหมายนั้นได้ผลสำเร็จหรือไม่เพียงใด ได้แก่

1) **ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills)** มีความชำนาญหรือมีความสามารถในการถอดรหัสในการส่งและการรับสารเพื่อให้เกิดความเข้าใจกันได้อย่าง

2) **ทัศนคติ (Attitudes)** ส่งและผู้รับต้องมีทัศนคติที่ดีต่อกันจะทำให้การสื่อสารได้ผลดี

3) **ระดับความรู้ (Knowledge Levels)** ผู้ส่งและผู้รับมีระดับความรู้เท่าเทียมกันก็จะทำให้การสื่อสารนั้นลุล่วงไป

4) **ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Socio-Culture Systems)** ระบบสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชาติมีส่วนกำหนดพฤติกรรมของประชาชนในประเทศนั้น ๆ ซึ่งมีความแตกต่างกัน รวมถึงมีการศึกษาถึงกฎข้อบังคับทางศาสนาของแต่ละศาสนาประกอบด้วยด้วย (Sompong, 2015)

(2) ทฤษฎีการสื่อสาร 5W1H ของฮาโรลด์ ดี. ลาสเวลล์

ฮาโรลด์ ดี. ลาสเวลล์ เป็นนักรัฐศาสตร์ ผู้พยายามนำเอาแนวคิดทางจิตวิเคราะห์มาศึกษาอิทธิพลของมูลเหตุใจซ่อนเร้นที่มีต่อกิจกรรมทางการเมืองซึ่งชี้ชัดว่า กระบวนการสื่อสารนั้นต้องสอดคล้องกัน และการสื่อสารนั้นจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่า “ใคร พูดอะไร โดยวิธีการและช่องทางใด ไปยังใคร ด้วยผลอะไร” ซึ่งกระบวนการสื่อสารของลาสเวลล์ เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและเป็นที่ยอมรับใช้กันทั่วไป โดยมีองค์ประกอบของการสื่อสาร 6 ประการ คือ ใคร (who) คือ ผู้ส่งหรือทำการสื่อสาร เช่น ในการอ่านข่าว ผู้อ่านข่าวเป็นผู้ส่งข่าวสารไปยังผู้ฟังที่บ้าน พูดอะไรหมายถึง เจตนาด้วยวัตถุประสงค์อะไร (says what, with what purpose) เป็นสิ่งที่เกี่ยวกับ เนื้อหาข่าวสารที่ส่งไป ผู้ส่งต้องการจะส่งเนื้อหาโดยเป็นข่าวสารธรรมดาเพื่อให้ผู้รับทราบความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ และคาดว่าจะได้รับการตอบสนองจากผู้รับ โดยใช้วิธีการและช่องทาง (by what means, in what channel) ผู้ส่งอาจจะทำการส่งข่าวสารโดยการพูด การแสดงกริยาท่าทางในการใช้ภาพในแต่ละสถานการณ์ (to whom, in what situation) ผู้ส่งจะเลือกส่งข่าวสารไปยังผู้รับในโอกาสต่างกัน การส่งข่าวสารนั้นก็เพื่อให้ผู้รับฟังผ่านไปโดยไม่มีผลย้อนกลับ (feedback) ซึ่งต้องอาศัยเทคนิควิธีการที่แตกต่างกัน (Leelayouth, 2018)

(3) ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติภาพของ โยฮัล กันตุง (Johan Galtung)

โยฮัล กันตุง (Sompong, 2015) เป็นนักวิชาการชาวนอร์เวย์ด้านสันติภาพและความรุนแรงศึกษา เจ้าตำรับ “สื่อเพื่อสันติภาพ” ได้ศึกษา “การสื่อสารเพื่อสันติภาพ” อย่างจริงจัง โดยได้ร่วมกับ “เกาเตอร์ และลูก้า” ที่พยายามเพิ่มเนื้อหาการนำเสนอข่าวเพื่อสันติภาพ และปั่นปลายชีวิตสนใจด้านพระพุทธศาสนา เขียนหนังสือเรื่อง “พุทธสันติวิธี : ทฤษฎีและโครงสร้าง” เพราะเห็นว่าพระพุทธศาสนาและสันติภาพมีความสัมพันธ์กัน และมีผู้สืบทอดเจตนารมณ์รวมถึงนักนิเทศศาสตร์ประเทศไทย สามารถวิเคราะห์เห็นหลักการการสื่อสารเพื่อสันติตามแนวคิดของ โยฮัล กันตุง

ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติภาพของ โยฮัล กันตุง (Johan Galtung) ประกอบด้วย

- 1) สื่อเพื่อสันติภาพมุ่งเน้นเรื่องสันติภาพ
- 2) สื่อเพื่อสันติภาพมุ่งเน้นรายงานความจริง
- 3) สื่อเพื่อสันติภาพมุ่งเน้นรายงานเสียงจากประชาชนทั่วไปและเหยื่อ
- 4) สื่อเพื่อสันติภาพให้น้ำหนักในเรื่องทางออกของความขัดแย้ง

(2) วิธีการวิธีการการสื่อสารเพื่อสันติภาพของโยฮัล กันตุง (Johan Galtung) นั้นสามารถวิเคราะห์ตามเงื่อนไขของทฤษฎี SMCR ดังนี้

1) **ทัศนคติ** คือ การเน้นหลักสันติภาพยึดมั่นในจริยธรรมและจรรยาบรรณ มีขันติความอดทน เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ร่วมโลกอย่างแท้จริง

2) **องค์ความรู้** คือ การยึดหลักพื้นที่สาธารณะ การมีส่วนร่วมที่มีความเป็นอิสระ ทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารที่ลักษณะกระจุกตะกอนความเป็นจริงเพื่อสร้างสรรค์ความเป็นจริง ยึดหลักทำข่าวเชิงสืบสวนสอบสวนสาวลึก แล้วนำเสนอเนื้อหาที่เป็นกลางแต่หลีกเลี่ยงความเป็นกลางที่ไร้ค่า มีความยุติธรรม แยกแยะผิด-ถูกได้

3) **ทักษะ** คือ การเน้นรายงานเนื้อหาความจริงเปิดอำพราง ถูกต้องดีงาม หลากหลายตามทฤษฎี 5W1H ครบไรรอบเวลาหรือเส้นตาย (dead line) ที่สื่อทั่วไปมุ่งเน้นที่ความเป็นปัจจุบัน (actuality) เกินไป ประเมินคุณค่าข่าวแบบใหม่เลยกรอบยึดเหตุการณ์เชิงลบ 10 ข้อตามคุณค่าข่าวแบบเดิม คือเพิ่มอีก 1N คือ “N” คือ “NORTH” การช่วยหาทางออก กฎเหล็ก 3N รายงานข่าวดั้งเดิมคือ “NEW” สดใหม่ NEAR ใกล้ชิด NEUTRAL เป็นกลาง และภาษาไม่จำเป็นต้องตึงตังหรือสะท้อนความรู้สึกของคนเขียนข่าว

4) **เครือข่าย** คือ การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของความเป็นอิสระ ทุกคนเป็นเจ้าของการสื่อสารเพื่อสันติภาพบนพื้นฐานการมองคนเท่ากันเท่าเทียม ผลักดันให้เครือข่ายสื่อสารมวลชนมีประสิทธิภาพสูงขึ้นไปมีสมรรถนะยิ่งขึ้น ระดมสรรพกำลังหรือร่วมมือกันในหลายฝ่ายจัดคัดค้านเรื่องราวที่ไม่เป็นธรรม ไม่เป็นสัจจะที่หลอกลวงประชาชนซึ่งทำให้ขาดอติวินัย ต้องเป็นพลังขับเคลื่อนของภาคประชาชน เป็นโต๊ะข่าวที่อธิบายปรากฏการณ์ในเชิงลึก โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปสู่ประชาชนรวมถึงสื่อทางเลือกอื่นๆ

(4) ทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติของ มาร์แชล โรเซนเบิร์ก (Marshall Rosenberg)

มาร์แชล โรเซนเบิร์ก (Marshall Rosenberg) นักจิตวิทยาคลินิกชาวฮิว อาศัยอยู่ในสหรัฐเป็นผู้คิดค้นทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติ (Nonviolent Communication) คือทักษะการสื่อสารที่มุ่งเน้นการดูแลความสัมพันธ์ก่อนการแก้ไขปัญหา และมีรากสำคัญที่ยังลึก ไปสู่การทำความเข้าใจตัวเองของผู้ฝึกฝน เป็น

มาร์แชล โรเซนเบิร์ก ได้เสนอหลักการสำคัญ 4 ประการคือ

- ไพรินทร์ โชติสกุลรัตน์ นักวิชาการคนไทยได้เริ่มนำใช้เป็นเครื่องมือที่จะนำเสนอกลับคืนสู่ความสันติกว่าปีก่อน โดยประยุกต์ใช้ได้ง่ายขึ้นในบริบทต่างๆ เพื่อปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์ระหว่างกันได้ดีขึ้น หลักการของ NVC มีอยู่ 4 ขั้นตอน 1. การสังเกต 2. การรู้สึก 3. ความต้องการที่แท้จริง และ 4. การร้องขอ (request) เพื่อเป็นพื้นฐานของการสื่อสาร เพื่อลดความ (Uthayaratana, 2018)

(6) หลักการแห่งพุทธสันติวิธี

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาศาสนาเถรวาทเกี่ยวกับการสื่อสารที่ปรากฏในพระไตรปิฎกเริ่มตั้งแต่ พระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนาครั้งแรกด้วยการแสดงอัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ทั้งห้า ที่พระองค์ ประกาศเป็นสภาวะของความเป็นจริงที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งในมรรคมงคล 8 ซึ่งเป็น 1 ใน 4 ของความจริงคือ อริยสัจซึ่งเป็นเครื่องมือหรือวิธีการของการ “นิพพาน” หรือ “สันติภาพ” และพระพุทธเจ้าได้บรรจุ “วาจา”

หรือ “การสื่อสาร” อยู่ในแผนการของการประกาศพระพุทธศาสนาในวันวันมาฆบูชาที่เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า (Thai Tripitakas: 10/86/46-47)

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี ทรงสวดพระปาติโมกข์ในที่ประชุม พระภิกษุสงฆ์ดังนี้ “ขันติคือความทนทานเป็นตบะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทั้งหลายตรัสว่าพระนิพพานเป็นธรรมอย่างยิ่ง ผู้ทำร้ายผู้อื่นผู้เบียดเบียนผู้อื่นไม่ถือว่าเป็นบรรพชิต ไม่ถือว่าเป็นสมณะเลย การไม่ทำบาปทั้งสิ้นการยังกุศลให้ถึงพร้อม การทำจิตของตนให้ผ่องใส นี่เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลายการไม่กล่าวร้าย 1 การไม่ทำร้าย 1 ความสำรวมในพระปาติโมกข์ 1 ความเป็นผู้รู้ประมาณในภัตตาหาร 1 ที่นอนที่นั่งอันสงัด 1 การประกอบความเพียรในอธิจิต 1 ทกอย่างนี้ เป็นคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (Sompong, 2015) จากหลักการแห่งโอวาทปาฏิโมกข์ แห่งทำความดีให้ถึงพร้อมที่เกี่ยวกับสื่อสารคือต้องประกอบด้วยวาจาสุภาสิต ตามปรากฏในวาจาสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสความว่า “ภิกษุทั้งหลาย วาจาประกอบด้วยองค์ 5 ประการ เป็นวาจาสุภาสิต ไม่เป็นวาจาทุภาสิต เป็นวาจาไม่เป็นโทษ และท่านผู้รู้ไม่ติเตียนคือ (1) พูดถูกกาล (2) พูดคำจริง (3) พูดคำอ่อนหวาน (4) พูดคำประกอบด้วยประโยชน์ (5) พูดด้วยเมตตาจิต” โดยมีวิธีการคือพระพุทธเจ้าจะตรัสอะไรจะพิจารณาองค์ประกอบตามรูปแบบ 6 กรณี แต่มีเพียงกรณี 2 เท่านั้นที่พระองค์ตรัสโดยทรงพิจารณาองค์ประกอบ 5 ประการ คือ จริงแท้ ไพเราะ(ชอบใจ) เหมาะกาล ประสานประโยชน์ โดยให้ความสำคัญกับมิติของเวลาเป็นสำคัญ คือ (1) องค์ประกอบครบทุกประการ (2) องค์ประกอบไม่ครบแต่ตั้งอยู่บนหลักของความจริงแท้ มีประโยชน์ แม้ไม่เป็นที่พอใจ พระองค์จะทรงดูกาลเวลาประกอบหากกาลเวลาเหมาะสมพระองค์ตรัส หากเป็นกรณีอื่นที่องค์ประกอบดังกล่าวไม่ครบพระองค์จะไม่ตรัสเลยแม้จะเป็นความจริงและมีประโยชน์ก็ตาม ดังนั้น การที่พระองค์จะตรัสแต่ละครั้งจะทรงพิจารณาองค์ประกอบหลายปัจจัยไม่ใช่เพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้นดังเช่นแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารทั่วๆ ที่คำนึงแต่เพียงสิทธิและเสรีภาพให้การทำหน้าที่สื่อสารความจริงหรือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นเท่านั้น และสิ่งสำคัญก็คือจะพิจารณาถึงประโยชน์และผลกระทบของผู้รับสารเป็นสำคัญ

ทั้งนี้พุทธสันติวิธี “วาจาสุภาสิต” ภายใต้กรอบ อุดมการณ์ หลักการ และวิธีการ สามารถบูรณาการกับเงื่อนไขทฤษฎีการสื่อสาร SMCR ปรับใหม่เป็น ทศนคติ องค์ความรู้ ทักษะ และเครือข่าย ดังนี้

วาจาสุภาสิต	เปรียบเทียบทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติภาพและทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติตามเงื่อนไขทฤษฎี SMCR
อุดมการณ์ นิพพาน สติ เมตตา กรุณาขันติ	ทศนคติ สันติภาพสันติ กรุณาขันติธรรม
หลักการ	องค์ความรู้

ไม่ทำบาปทั้งปวงเว้นวาจาทุจริตทำความดีให้ถึงพร้อมช่วยทำจิตใจให้ผ่องแผ้วปฏิบัติตามหลักวาจาสุภาสิต	สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติภาพ ตามแนวคิดการสื่อสารเพื่อสันติภาพและการสื่อสารเพื่อสันติ นับเป็นคุณสมบัติของเนื้อหา
วิธีการ ไม่กล่าวร้าย ไม่กระทบกระทั่ง พุทธลีลาพุทธกิจ แบบสัจจนา หรือสนทนา แบบบรรยายแบบตอบปัญหา 4 แบบวางกฎข้อบังคับ	ทักษะ แบบสัจจนาหรือสนทนาแบบบรรยายสอดคล้องกับทฤษฎี 5W1H ยอมรับการนำเทคโนโลยีเป็นตัวช่วย นับเป็นคุณสมบัติของผู้สื่อสารและเนื้อหา
กระบวนการ หลักวาจาสุภาสิตค่านึงเวลาถึงเวลาที่เหมาะสมเป็นหลัก	เครือข่าย หลักการแห่งสงฆ์ สากล การทำงานเป็นทีม เครือข่ายคือ เฟซบุ๊ก เป็นคุณสมบัติของสื่อ

พระพรหมบัณฑิตพระต้นแบบการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กเพื่อส่งเสริมสันติภาพของพระสงฆ์ไทย

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ป.ธ.9, ศ.,ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต) กรรมการมหาเถรสมาคม, เจ้าคณะภาค 2, เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) หลายสมัย นั้นเป็นพระนักเผยแผ่ นักเทศน์ นักบริหาร นักวิชาการ นักสันติภาพ โดยด้านสันติภาพนั้นเป็นพระที่สัมผัสกับคำว่า “สันติภาพ” มาเป็นเวลานาน เคยเดินทางไปปาฐกถาธรรมแสดง ณ ที่ประชุมสมัชชาใหญ่ ครั้งที่ 16 ขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก จัดขึ้นที่นครลอสแอนเจลิส ประเทศสหรัฐอเมริกา วันที่ 19-26 พฤศจิกายน 2531 และมีการเรียบเรียงเป็นหนังสือเรื่อง “พุทธวิธีสร้างสันติภาพ” และเห็นว่า “การสื่อสารที่จะมีส่วนในการสร้างสันติภาพมีสองทางคือการสื่อสารเพื่อให้รู้จักคนอื่นอันที่สองก็เพื่อให้เขารู้จักเราก็เป็นการแลกเปลี่ยน” ดังนั้นจึงส่งผลให้มีทัศนคติของการเป็นนักปรัชญาคือแสวงหาความรู้ ความคิดใหม่ๆ และวิธีการใหม่ ๆ อยู่เสมอ จนทำให้สามารถทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้อย่างต่อเนื่องไม่หยุดและไม่ตกยุคถือหลักไม่สันโดษในการทำคามดีเป็นพระสงฆ์ที่รู้เท่าทันการสื่อสารออนไลน์ในยุคปัญญาประดิษฐ์(เอไอ) โดยสามารถประมวลได้ดังนี้ (PhraBrahmapundit (PrayoonDhammacitto), 2020)

1) **ผู้ส่งสาร** เวลาจะทำร้ายใครจะโพสต์ภาพขึ้นบนสื่อออนไลน์เพื่อเป็นการประจานหรือเบียดเบียนกัน มีพฤติกรรม “ล่าแม่มด” เพื่อมุ่งหวังให้มีคนรุมด่าวิพากษ์วิจารณ์ หรือให้คนเกลียดชัง ไม่เว้นแม้แต่ในวงการศาสนา

2) **เนื้อหาแห่งสาร** มีลักษณะมีทั้งข้อเท็จจริงและไม่จริง มีทั้งด้านบวกและลบ มีทั้งคุณและโทษ เป็นมามีภัย

3) **ช่องทาง** หรือสื่อออนไลน์ยุคดิจิทัลช่วยแพร่ข้อมูลข่าวสารรวดเร็ว ทันใจ ไร้พรมแดนพร้อมแชร์ไปยังเครือข่ายสื่อออนไลน์ต่างๆรวมถึงเป็นสื่อการเรียนการสอนได้ทุกวัยทุกวิชาคุณธรรมจริยธรรมสนับสนุนให้มีการอัปโหลด(Data) เนื้อหาของพระไตรปิฎกสากล (Common Buddhist Text : CBT)ซึ่งเป็นภาษาอังกฤษขึ้นเว็บไซต์ พร้อมสนับสนุนให้พัฒนาเป็นอีบุ๊กและแอปพลิเคชัน(Application) ตามลำดับรวมถึงนำเทคโนโลยีระดับสูงอย่างเช่นปัญญาประดิษฐ์หรือเอไอ(AI) AR VR และ MR มาเป็นเครื่องมือในการผลิตเนื้อหาสารธรรมและสารสันติภาพ แม้ว่าปัญญาประดิษฐ์จะไม่ส่งผลกระทบต่อพระสงฆ์ที่เป็นผู้นำทางวิญญาณก็ตาม (Tangkitvanich, 2020)

4) **ผู้รับสาร** จะได้รับการปลูกฝังให้คนเป็นดีมีคุณธรรมจริยธรรมจะต้องได้รับการถ่ายทอดจากต้นแบบที่ดีที่เป็นคนเท่านั้น

(2) พระผู้มีองค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารออนไลน์ดี

พระพรหมบัณฑิตนั้น พระที่รู้หลักการและวิธีการสื่อสารออนไลน์ดีดังนี้

1) **รู้หลักการ** คือ รู้ทฤษฎีการสื่อสารตะวันตกที่สำคัญคือทฤษฎี SMCR ของ “เดวิด เค. เบอร์โล” (David K.Berlo) อย่างเช่น คราวบรรยายเรื่อง “การประกันคุณภาพการเทศน์” แก่พระนักศึกษาลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการเทศนา ปท.ศ. รุ่นที่ 6 ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(มจร) ที่ห้องเรียน วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2561โดยระบุว่า “ยกให้เห็นบทบาทของผู้ที่ทำหน้าที่พูดว่ามีส่วนสำคัญและมีอิทธิพลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในที่นี้คือเทวทูตที่ทำให้หน้าที่ส่งให้เจ้าชายสิทธัตถะถูกคิดจึงได้ออกบวชตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าทำให้มีพระพุทธศาสนา หากไม่มีเทวทูตทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร โดยส่งเนื้อหาเป็น 4 ลักษณะมาให้เจ้าชายสิทธัตถะในฐานะผู้รับสารก็จะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ของโลก นี่คือความสำคัญของเทวทูต” (Sompong, 2020)

2) รู้วิธีการ

ตามที่ **พระพรหมบัณฑิต** บรรยายเรื่อง “การประกันคุณภาพการเทศน์” แก่พระนักศึกษาลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาการเทศนา ปท.ศ. รุ่นที่ 6 ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย(มจร) ณ ห้องเรียน วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2561 นั้น ได้แสดงให้เห็นถึงวิธีการสื่อสารออนไลน์ที่เป็นกระบวนการและขั้นตอนตั้งแต่ต้นจนจบรวมถึงประโยชน์ที่นำมาประกอบในการถ่ายทอดสดการเทศน์ทำให้ผู้รับสารขยายไปทั่วโลกและมีการแปลเป็นภาษาอื่นด้วย พร้อมยกหลักสากลในการประกันคุณภาพ 4 ประการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ดังนี้คือ

(1) ปัจจัยนำเข้าคือการเตรียมตัว

ผู้ส่งสารหรือผู้เทศน์จะต้องมีจรรยาบรรณของการเป็นนักเทศน์ที่ดี แสวงหาความรู้แบ่งความรู้ที่สะสมไว้และค้นคว้าเพิ่มเติมและความรู้จากจากบุคคลอื่นทำหนังสือ ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตนำมาสะสมไว้เป็นข้อมูล (Data) ใช้หลักการบริหารจัดการความรู้ (KM) แยกฉานในหลักธรรมหมวดต่างๆ ตามหลักปฏิสัมพันธ์ 4 ประการ คือ (1) แยกฉานในเนื้อหา (2) แยกฉานในธรรม (3) แยกฉานในภาษา (4) แยกฉานในปฏิภาณ

ต่อจากนั้นบันทึกไว้ในของเอ็มพี3 อัปขึ้นเว็บไซต์หรือสื่อออนไลน์ต่างๆเช่นเฟซบุ๊ก ไลน์ คุกกี้โดท เป็นต้นหลังจากนั้นรวบรวมเนื้อหาข้อมูลแล้ววิเคราะห์ด้วยหลักโยนิโสมนสิการ(คิดเป็น) 4 ประเด็นคือ (ก) คิดหรือพิจารณาโดยอุบายคือคิดอย่างมีวิธีหรือคิดถูกวิธี (ข) คิดเป็นทางหรือคิดเป็นทางคือคิดได้ต่อเนื่องเป็นลำดับ (ค) คิดตามเหตุหรือคิดค้นเหตุ คิดตามเหตุผล (ง) คิดให้เกิดผลคือใช้ความคิดให้เกิดผลที่พึงประสงค์ พร้อมกันนี้จะต้องทำสื่ออุปกรณ์อย่างเช่นพาเวอร์พอยต์ประกอบแล้ว ประเมินมีพอเพียงหรือไม่ ไม่ดีหรือไม่ และประเมินหรือวิเคราะห์ผู้รับสารหรือผู้ฟังเทศน์ใช้หลัก G และหลักสัปปริสธรรม 7 ประการ

(2) ปัจจัยกระบวนการขั้นตอนการสื่อสารหรือเทศน์ อย่างเช่นการให้สื่ออย่างไร ใช้ภาษาอย่างไร มีนิทานแทรกอย่างไรกระบวนการสอนเทศน์มีนั่งกรรมฐานด้วยหรือไม่ ซึ่งการเทศน์จะมีขั้นตอนหรือองค์ประกอบคือ 1) การอุเทศน์ คือการเริ่มต้นจะต้องตื้นตื้นตื้น (3ต.) 2) นิเทศน์ตอนกลาง คือจะต้องกล่าวกลมกลืน(3ก.) โดยเนื้อหาประกอบด้วย (1) แจ่มแจ้ง (2) จูงใจ(3) แก่ลวกล้ำ(4) ร่างเร้ง ประเมินตามหลักพุทธลีลา 4ส.คือ (1) สันทัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปดูเห็นกับตา (2) สมทปนา ชักจูงใจให้เห็นจริงด้วย ชวนให้คล้อยตาม (3) สมุตเตชนา เร้าใจให้แก่ลวกล้ำ (4) สัมปัทสนา ชโลมใจให้เข้มข้นร่างเร้ง และ 3) ปฏินิเทศน์ คือจะต้องจบจับใจ (3จ.) ขณะการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กก็มีวิธีการเช่นเดียวกันทั้งการเขียนข่าว อัปขึ้นเว็บไซต์หรือโพสต์ในเฟซบุ๊กคือ 1) การอุเทศน์การพาดหัวเรื่องหรือหัวข้อจะต้องจูงใจโดน ปัง 2) นิเทศน์ตอนกลาง หรือเนื้อหาตอนกลางต้องกลมกลืนตามตามทฤษฎี 5W1H คือใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อใด อย่างไร และด้วยวิธีการใด แต่รูปแบบของการเขียนข่าวต้องปรับใหม่เริ่มจาก เมื่อใด ที่ไหน ใครทำอะไร อย่างไร ด้วยวิธีการใด หรือผลเป็นอย่างไร 3) ปฏินิเทศน์ คือการโปรยข่าวหรือเนื้อหาโพสต์เฟซบุ๊กจะต้องจบจับใจเช่นเดียวกัน แต่รูปแบบของการเขียนข่าวจะวางไว้ถัดจากการอุเทศน์หรือการพาดหัวเรื่องหรือหัวข้อ

(3) ปัจจัยการผลิต คือการวิเคราะห์ผู้รับสารหรือผู้ฟังเทศน์จะมีการเปลี่ยนแปลงหรือเข้าใจเนื้อหาที่สื่อสารนั้นมากน้อยเพียงใด

(4) ปัจจัยผลกระทบ คือวิเคราะห์ความพึงพอใจในตัวผู้ส่งสารจากผู้รับรับว่าประทับใจหรือไม่มากน้อยเพียงใดจะติดตามการสื่อสารอีก

องค์ความรู้ของ พระพรหมบัณฑิต ดังกล่าวนั้นสามารถรวบรวมนำมาจัดนิทรรศการภายใต้ชื่อ “กงล้อชีวิตพระพรหมบัณฑิต” ที่หอสมุดวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ มจร ในระบบดิจิทัล(PhraBrahmapundit (PrayoonDhammacitto), 2020)

(3) พระผู้มีทักษะในการสื่อสารออนไลน์ดี พระพรหมบัณฑิต มีทักษะ(Skill) ในการสื่อสารออนไลน์ที่สำคัญของผู้ส่งสารหรือมีคุณสมบัติของนักข่าวมืออาชีพ คือ การจับประเด็น เชื่อมโยงประเด็นเข้ากับ

สถานการณ์ปัจจุบันอยู่เสนออย่างเช่น“คำอ้อเจ้า” คราวที่ละครเรื่องบุพเพสันนิวาสโด่งดัง เสือดำ คดีหอย 30 ล้านบาท ป้าทุบรถ รวมถึงประเด็นการเมืองเป็นต้น พร้อมกับแนะนำให้พระสงฆ์เอาเป็นแบบอย่าง**พระพรหมบัณฑิต** มีช่องทางในการสื่อสารออนไลน์โดยเฉพาะเฟซบุ๊กเพจ “คติธรรม วาทีธรรม พระพรหมบัณฑิต” ณ วันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2563 มีคนถูกใจ 3,717 คน และติดตาม 4,295 คน มีการโพสต์เนื้อหาเกี่ยวกับกิจกรรมขอพระพรหมบัณฑิตสอดคล้องกับสถานการณ์ต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างเช่นวันแห่งความรัก มีการไลฟ์สดการเทศน์ทุกวันพระ การบรรยายปาฐกถาตามสถานที่ต่างๆ พร้อมกันนี้ยังมีการอัปเดตข้อมูลดังกล่าวบางส่วนทางเว็บไซต์วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร (<https://www.watprayoon.com/main.php>)ที่มีเนื้อหา ภาพ คลิปเสียงและวิดีโอครบ และพระพรหมบัณฑิตสามารถถ่ายทอดความรู้ต่อแก่คณะสงฆ์ในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยได้ทำหน้าที่บรรยายหัวข้อเรื่องที่ยังท้าทายด้วยคำว่า “**ไทยแลนด์4.0**”อย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา รวมถึงความหมายของคำว่า “นวัตกรรม” (Innovation) โดยยกตัวอย่างให้เห็นว่าที่ผ่านมานั้นมหาจุฬาฯ ได้สร้างนวัตกรรม 4 ด้านคือ คือ 1) นวัตกรรมด้านผลผลิต (Product Innovation) 2) นวัตกรรมด้านกระบวนการ (Process Innovation) 3) นวัตกรรมด้านการบริการ (Service Innovation) 4) นวัตกรรมด้านการจัดการ (Management Innovation)

(4) พระผู้สร้างเครือข่ายการสื่อสารออนไลน์ได้ตีพระพรหมบัณฑิต มีการทำงานเป็นทีมซึ่งตรงกับหลักการบริหารงานทั่วไปโดยเฉพาะอย่างยิ่งธุรกิจออนไลน์ที่กำลังได้รับความนิยมในยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งมีหลักอยู่ 2 ประการคือการหาลูกค้าและลูกค้าหรือการสร้างทีมงาน ดังนั้นเมื่อเข้ามาทำดำรงตำแหน่งอธิการบดี มจร จึงได้ให้ความสำคัญกับการสื่อสารออนไลน์คือสร้างเว็บไซต์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) ในปี 2543 เพื่อสร้างเครือข่าย ใช้คอมพิวเตอร์ ซอฟต์แวร์ และโครงสร้างพื้นฐาน(Infrastructure)ที่สำคัญในตอนนั้นอย่างเช่นเทเลคอมเอเชีย(TA=TelecomAsia) มาช่วยเชื่อมเครือข่ายข่าวสารข้อมูลของทุกวิทยาเขต ทั้งภายในและต่างประเทศ เพื่อให้ในการจัดการศึกษาทางไกล(Teleconferencce) จึงทำให้มหาจุฬาฯสร้างเครือข่ายไปทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว

พร้อมกันนี้ **พระพรหมบัณฑิต** ยังเห็นความสำคัญของทีม เครื่องมือหรือตัวช่วยที่เป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเช่น ปัญญาประดิษฐ์(AI) มาบูรณาการก็จะทำให้เนื้อหา(M)เข้าใจง่าย ซึ่งจะเป็นการสร้างแนวคิด (Mindset) สร้างเนื้อหา(Content) ที่สรุปขยย่อ(consept) ได้ง่าย เพื่อสร้างเนื้อหาได้รับความสนใจมากยิ่งขึ้นสำหรับคนยุคปัญญาประดิษฐ์ที่ต้องตอบสนองคนเจน Zได้ดี แม้ว่าเครือข่ายการใช้สื่อออนไลน์มีความสำคัญแต่สำหรับเครือข่ายมหาจุฬาฯและคณะสงฆ์ยังพัฒนาช้ากว่าไม่ทันยุคดิจิทัลดังที่ **พระพรหมบัณฑิต** ได้ระบุไว้ว่า “การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์และมหาจุฬาฯยังอ่อนอยู่มาก จึงจำเป็นต้องรีบพัฒนาอย่างเร่งด่วนและเพื่อเป็นการรองรับการพัฒนามหาจุฬาฯ4.0 คือยุคมหาวิทยาลัยนานาชาติเพื่อให้เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนานานาชาติจึงได้มีการก่อตั้งวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติ(IBSC)จึงได้ดำเนินการก่อสร้างหอสมุดกลางวิทยาลัยพุทธศาสตร์นานาชาติขึ้นเพื่อนำมหาจุฬาฯก้าวสู่ภาพแห่งอนาคตที่จะสร้างพุทธปัญญาให้กับชาวโลก จึงมีการออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่ตอบโจทย์แห่งการเป็นห้องสมุดดิจิทัล(Digital Library) เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลขนาดใหญ่(Big Data)” สาขาธรรมนิเทศ มจร มีคนเรียนน้อยเพราะขาดนวัตกรรม จึงต้องนำเทคโนโลยีมาช่วย (ทั้ง AR VR MR AI) โดยการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับหลักนิเทศ

ศาสตร์ช่วยในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ได้มาก และนิสัยหลังจากจบแล้วต้องสามารถเป็น “สื่อมวลชนของสงฆ์” ได้ ไม่ใช่เรียนเพื่อเป็นนักเทศน์อย่างเดียวเท่านั้น” เพราะเห็นว่าพลังแห่งเครือข่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อออนไลน์ของชาวพุทธที่ควรจะต้องร่วมมือกันเผยแผ่ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นข้อมูลเชิงบวกที่เป็นประโยชน์เข้าไปในกระแสโลกดิจิทัลซึ่งจะทำให้ชาวโลกสามารถค้นหา (Search engine) เข้าถึงได้ง่าย

จากคุณสมบัติทั้งด้านทัศนคติ ทฤษฎี ทักษะ และทีม ดังกล่าวจึงนับได้ว่า **“พระพรหมบัณฑิตพระต้นแบบการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กเพื่อส่งเสริมสันติภาพของพระสงฆ์ไทย”** โดยแท้

สรุป

“การสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊ก” ในยุคดิจิทัลเข้าสู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ (เอไอ) มีความรวดเร็ว ทันใจ ไร้พรมแดน มีคุณค่าความสำคัญทั้งด้านบวกและลบ ยกให้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศไทยสมัย **พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา** เป็นนายกรัฐมนตรีสมัยแรกเรียกว่าไทยแลนด์ 4.0 แต่การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ส่งสารที่เรียกว่า “สื่อมวลชน” หรือ “นักข่าวพลเมือง” ในสื่อกระแสหลักหรือสื่อใหม่ ถูกวิพากษ์วิจารณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ยังขาดทัศนคติที่ดีในการทำหน้าที่ขัดแย้งย้อนแย้งต่อจริยธรรมจรรยาบรรณ เนื้อหายังเจือด้วยความเท็จ เฟกนิวส์ เสียชื่อเสียงสร้างความเกลียดชัง ด่าทอ และเน้นความบันเทิงไร้ประโยชน์ ขณะที่การสื่อสารออนไลน์ของพระสงฆ์ไทยยังมีสภาพที่ไม่แตกต่างจากฆราวาสวิสัย ยังขาดทัศนคติ ขาดความรู้ในทฤษฎีการสื่อสารที่ดี ทักษะในการสื่อสารตามที่กำหนดในทักษะศตวรรษที่ 21 พร้อมกันนี้ยังมีสภาพขาดการหลอมรวมเป็นทีมงาน ทำหน้าที่ที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ยังมีลักษณะเป็นเอกเทศเครือข่ายก็ยังน้อย จึงมีความจำเป็นที่พระสงฆ์ไทยต้องแสวงหาองค์ความรู้เกี่ยวกับการสื่อสารออนไลน์ผ่านเฟซบุ๊กเพื่อส่งเสริมสันติภาพผ่านทฤษฎีการสื่อสารพื้นฐาน SMCR ของ **เดวิด เค. เบอร์โล** บูรณาการกับทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติภาพของ **โยฮัล กันตุง** และทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติของ **มาร์แชล โรเซนเบิร์ก** พบว่า มีหลักธรรมว่าด้วยสันติภาพ กรรณฯ ขันติธรรม ซึ่งเป็นคุณสมบัติของผู้ส่งสารผ่านเฟซบุ๊ก ใช้หลักการวิเคราะห์สังเกตก่อนตัดสินใจตัดสินใจตามข้อเท็จจริง ตามความรู้สึกเกิดประโยชน์ตรงตามความต้องการหรือไม่ แล้วประกอบสารมีเนื้อหาที่จริง ประสานประโยชน์ ตามลักษณะ **“4N”** การสื่อสารเพื่อสันติภาพ และ **“NVC”** คือ การสื่อสารเพื่อสันติ สามารถสร้างสติสุขให้กับผู้รับสาร หลังจากนั้นส่งสารในช่องทางคือเฟซบุ๊กในเวลาที่เหมาะสม และทุกขั้นตอนไร้อคติ ถึงจะเกิดสติสุขสากลต่อสังคม **พระพรหมบัณฑิต** นับเป็นพระผู้เป็นต้นแบบพระผู้นำสงฆ์ส่งสารสื่อสติสุขสากล เพราะเป็นพระสงฆ์ที่มีสติเป็นฐานแห่งเมตตาและปัญญาในการทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมสื่อสันติภาพ เป็นนักบริหารที่สนับสนุนและวางรากฐานของการการสื่อสารออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติภาพ โดยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีการสื่อสารเพื่อสันติภาพดังกล่าวเป็นอย่างดี มีทักษะในการจับประเด็นตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนำมาประกอบในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจในเนื้อหา สั้น กระชับ ง่ายต่อความเข้าใจของผู้รับสาร และมีทีมงานที่ดี ซึ่งพระสงฆ์ไทยควรเจริญรอยตามเป็นฐานของการการสื่อสารออนไลน์เพื่อส่งเสริมสันติภาพต่อไป

References

- Buamai, T. (2017). *Facebook utilization of Thai Buddhist monks*. Retrieved October 7, 2017, from <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-la/article/view/93422>>.
- PrhaBrahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2020). *Organixe discussing the digital victim north*. Retrieved February 22, 2020, from <http://www.banmuang.co.th/news/education/89899>>.
- Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2020). Opened the “*Brahma Bundit Life Wheel*” asking for words at the United Nations. Retrieved March 11, 2020, from <http://www.banmuang.co.th/news/education/91049>>.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Leelayout, P. (2018). *Political Communication for Peace: Buddhist Integration*. (Doctoral Dissertation). MahachulalongkornUniversity. Ayutthaya.
- Sompong, S. (2015). *A Critical Analysis of Communication Pattern for Peace in the Online Media by Buddhist Peaceful Means: A Case Study of Komchadluek. Net*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Sompong, S. (2020). *When Online Media Breaks the Wall! Communication Skills Follow SMCR Need a monk?*. Retrieved February 22, 2020, from <https://siampongsnews.blogspot.com/2018/08/smcr.html>>.
- Sompong, S. (2020). *Perspectives on Quality Assurance of the Sermon of Brahma Bundit and SMCR Communication Theory*. Retrieved February 22, 2020, from <https://siampongsnews.blogspot.com/2018/08/smcr.html>>.
- Tangkitvanic, S. (2020). *The robot era has come. 50 professions hurt the monk's skin*. Retrieved February 22, 2020, from <https://www.banmuang.co.th/news/it/107578>>.
- Uthayaratana, S. (2018). *Media Crisis in Thai Society: A Study and Development of Peace Journalism Model by Buddhist Peaceful Means*. (Doctoral Dissertation). MahachulalongKornrajavidyalayaUnviversity. Ayutthaya.

พัฒนาการการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกในพระพุทธศาสนาเถรวาท*

The Development of 5 Māsakas' Price Evaluation in The Theravada Buddhism

นันทพล โรจนโกศล

Nunthapol Rodjanagason

มูลนิธิพร รัตนสุวรรณ

Porn Ruttanasuwan Foundation, Thailand.

Corresponding Author's Email: Nunthapol.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสนใจใน 5 ประเด็น ได้แก่ (1) ที่มาของศัพท์และความหมายของมาสก (2) พัฒนาการด้านความเป็นองค์แห่งการละเมิดสิกขาบทของมาสกชนิดทองคำ (3) พัฒนาการด้านน้ำหนักของทองคำ 5 มาสก (4) พัฒนาการด้านค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสก (5) พัฒนาการด้านการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกชนิดทองคำ ผลการศึกษาทำให้ทราบว่า ที่มาของศัพท์และความหมายของมาสกเป็นฐานความรู้ให้กับพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน ความเป็นองค์แห่งการละเมิดสิกขาบทข้อทินนาทานของมาสก ปรากฏชัดเจนในพระไตรปิฎก แต่การที่มาสกนี้เป็นทองคำปรากฏชัดเจนในคัมภีร์ชั้นฎีกา และคัมภีร์ชั้นฎีกายังทำให้เกิดความชัดเจนในเรื่องน้ำหนักว่า ทองคำที่มีน้ำหนักเท่ากับ 5 เมล็ดของถั่วมาสก หากนำค่านี้ไปเชื่อมโยงกับการศึกษาเหรียญกษาปณ์อินเดียโบราณจะทำให้ทราบว่า น้ำหนัก 5 มาสกเท่ากับ 1.13 หรือ 1.18 กรัม นอกจากนี้เรื่องค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสกปรากฏชัดเจนในคัมภีร์ชั้นฎีกาเช่นกัน ซึ่งมี 2 นัย คือ ค่าสูงสุดที่เป็นไปในครั้งพุทธกาล และไม่เกิน 1 ใน 4 ของค่าสูงสุดนั้น หากนำค่าทั้ง 2 ไปเชื่อมโยงกับวิธีสกัดทองยุคพุทธกาลจะทำให้ทราบว่าเท่ากับ 93 และ 23.177 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ เมื่อพัฒนาการใน 2 ด้านหลังเป็นเช่นนี้ การประเมินมูลค่าของ 5 มาสกจึงมี 4 นัย

คำสำคัญ: มาสก; อทินนาทาน; พระพุทธศาสนา

Abstract

This article mainly focuses on five issues: 1) the derivation of the word “Māsaka” and its meaning 2) the development of gold Māsaka as a composition of Adinnādānā moral rule violation 3) the development of 5 Māsakas gold in sense of weight 4) the development in sense of gold purity in Māsaka 5) the development in sense of price evaluation of the 5 Māsakas gold type. The result of the study acknowledges that the derivation and the meaning

*Received May 15, 2020; Revised September 5, 2020; Accepted March 11, 2021

of the word “Māsaka” are the bases of the four kinds of development. The development of gold Māsaka as a composition of Adinnādānā moral rule violation appears clearly in Tripitaka. However, the fact that Māsaka is gold appears clearly in sub-commentary. Also, sub-commentary made clear in sense of weight that the gold weight equal to 5 grains of Masa nut. Thus, relating this value to ancient Indian coins, it will show that 5 Māsakas are equal to 1.13 or 1.18 gram. Moreover, the gold purity that contains in Māsaka also obviously appears in sub-commentary. There are two implications: the highest value during the Lord Buddha’s era and below one-fourth of that highest value. Regarding to the gold purifying method during the Lord Buddha’s era, this will show that they are equal to 93% and 23.177% respectively. When the last two senses of development are as mentioned, the evaluation of 5 Māsakas has 4 Implications.

Keywords: Māsakas; Adinnādānā; Buddhism

บทนำ

มาสกเป็นชื่อมาตราเงินโบราณ (Royal Society, 2013: 905) และมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนา เนื่องจากการละเมิดสิกขาบทข้อทินนาทาน (การลักทรัพย์ผู้อื่น) ของพระภิกษุสงฆ์จะจัดเป็นอาบัติหรือไม่นั้น มูลค่าของทรัพย์เป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การตัดสิน ซึ่งในคัมภีร์พระพุทธศาสนาระบุมูลค่าของทรัพย์นั้นในหน่วยของมาสก โดยอาบัติระดับปาราชิกระบุไว้ว่า ทรัพย์นั้นมีมูลค่าตั้งแต่ 5 มาสกขึ้นไป (Pali Tripitakas: 8/158/69) เมื่อเป็นเช่นนี้จึงเกิดคำถามขึ้นว่า 5 มาสกเมื่อเทียบมูลค่าเป็นปัจจุบันจะมีค่าเท่าไร

การหาคำตอบนี้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาหรือไม่ อย่างไร การหาคำตอบดังกล่าวเป็นประเด็นที่บทความนี้สนใจ และเรียกว่า “พัฒนาการการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกชนิดทองคำ” ซึ่งเป็นพัฒนาการด้านสุดท้ายของบทความนี้ เนื่องจากพัฒนาการด้านนี้จำเป็นต้องมีพัฒนาการด้านอื่นอีกเป็นฐานความรู้ ซึ่งบทความนี้มุ่งพิจารณาพัฒนาการในด้านอื่นนั้นอีก 3 ด้าน ซึ่งจะนำเสนอเป็นลำดับไป อย่างไรก็ตาม ฐานความรู้ที่จำเป็นต่อการศึกษาดังกล่าวควรเริ่มจากเรื่อง “ที่มาของศัพท์และความหมายของมาสก” รายละเอียดในเรื่องนี้เป็นเช่นไรเป็นประเด็นที่น่าสนใจ

ถัดจากเรื่องนี้ จึงสามารถศึกษาในเรื่องพัฒนาการด้านต่าง ๆ พัฒนาการด้านแรกมุ่งสนใจว่า เนื้อหาในพระไตรปิฎกแม้ระบุชัดว่า มาสกทำจากวัสดุหลายชนิดซึ่งรวมถึงทองคำ (Pali Tripitakas: 8/158/69) แต่มาสกที่เกี่ยวข้องนั้น กลับไม่ระบุชัดเจนว่า เป็นมาสกที่ทำจากวัสดุใด (Pali Tripitakas: 1/8/59) ซึ่งแตกต่างกับในปัจจุบันที่ระบุว่ามาสกนั้นทำมาจากทองคำ ตัวอย่างวรรณกรรมที่ส่งผลต่อการศึกษาในประเด็นนี้ เช่น “วินัยมุข” (Vajirākāṇvarorasa, 2014) พัฒนาการในประเด็นนี้มีความเป็นมาเช่นไร มีร่องรอยใดจากในพระไตรปิฎก มีเหตุผลใดรองรับ และข้อมูลดังกล่าวปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาตั้งแต่ยุคใด เป็นอีกประเด็นที่น่าสนใจ

เมื่อมาสกทำจากทองคำ การประเมินมูลค่า 5 มาสกย่อมเกี่ยวข้องกับทองคำ และต้องมุ่งสนใจทั้งด้านน้ำหนักและด้านค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่จะนำมาเทียบมูลค่ากับ 5 มาสก ไม่ใช่แค่เพียงด้านน้ำหนักอย่างเดียว จึงจะสามารถนำไปสู่การประเมินมูลค่า 5 มาสกได้ การศึกษาในปัจจุบันมุ่งประเมินมูลค่า 5 มาสกว่าเท่ากับน้ำหนักของทองคำในยุคพุทธกาลที่เท่ากับ 20 เมล็ดข้าวเปลือก (Pralongsheng, 2015) การเน้นว่าทองคำที่ใช้เทียบค่านั้นต้องเป็นทองคำยุคพุทธกาล เท่ากับสนใจความบริสุทธิ์ของทองคำในยุคนั้น จากการเน้นเช่นนี้ทำให้เข้าใจว่าการประเมินมูลค่า 5 มาสกในปัจจุบันสนใจทั้งด้านน้ำหนักและด้านค่าความบริสุทธิ์ของทองคำ แต่อาจยังขาดข้อมูลที่จะนำมาศึกษาได้

อย่างไรก็ดี เมื่อค้นคว้าวิจัยในเบื้องต้นแล้วจะพบว่า ความเข้าใจดังกล่าว แม้จะไม่ผิดพลาด แต่ไม่ครบถ้วน เนื่องจากมูลค่า 5 มาสกที่ว่า เท่ากับน้ำหนักของทองคำในยุคพุทธกาล ที่เท่ากับ 20 เมล็ดข้าวเปลือกนั้น เป็นเพียงนัยเดียวใน 2 นัยที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์ระดับชั้นฎีกา (Pali Sub-commentary, Vimati: 1/88/217; Uttara: 7/362) และการประเมินนัยนี้ยังผ่านการคำนวณปรับมูลค่าตามค่าความบริสุทธิ์ของมาสกทองคำและรวมค่ากำหนดมาแล้ว เพราะหากสนใจเพียงด้านน้ำหนัก มูลค่า 5 มาสกจะเท่ากับน้ำหนักของทองคำในยุคพุทธกาลที่เท่ากับ 40 เมล็ดข้าวเปลือก (Phra Moggallana, 2016) ความซับซ้อนดังกล่าวมีรายละเอียดเช่นไร การประเมินมูลค่าในคัมภีร์ระดับชั้นฎีกาที่มี 2 นัยนั้น สืบทอดมาครบถ้วนและเหลือเพียงนัยเดียวได้อย่างไรในยุคปัจจุบัน และอะไรเป็นร่องรอยจากคัมภีร์ชั้นต้นที่นำมาสู่การนำเสนอข้อมูลในชั้นฎีกาประเด็นทั้งหมดนี้ยังสร้างความน่าสนใจ

ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งสนใจเรื่อง “ที่มาของศัพท์และความหมายของมาสก” และพัฒนาการใน 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความเป็นองค์แห่งการละเมิดสิกขาบทของมาสกชนิดทองคำ (2) ด้านน้ำหนักของทองคำ 5 มาสก (3) ด้านค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสก และ (4) ด้านการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกชนิดทองคำ เพื่อสร้างความเข้าใจแก่ผู้ที่สนใจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการสืบต่อพระพุทธศาสนา

ที่มาของศัพท์และความหมายของมาสก

“มาสก” มาจากภาษาบาลี และออกเสียงตามภาษาบาลีว่า “มา-สะ-กะ” ส่วนภาษาไทยออกเสียงว่า “มา-สก” คำนี้มีที่มาของศัพท์ทั้งที่มุ่งอธิบายผ่านคำว่า “มาส” และที่อธิบายสู่คำว่า “มาสก” โดยตรง การอธิบายผ่านคำว่า “มาส” มีที่มาของศัพท์หลายแบบ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความหมายของคำนี้ซึ่งมี 4 ความหมาย ได้แก่ (1) เดือน (ในปี) (2) พระจันทร์ (3) ชื่อของถั่วชนิดหนึ่ง และ (4) มาสกที่ใช้เป็นเงินตรา ความหมายที่ 3 เกี่ยวข้องโดยอ้อมกับมาสก คือ น้ำหนักของถั่วมาสนั้นเกี่ยวข้องกับมาสก และความหมายสุดท้ายเกี่ยวข้องโดยตรงกับมาสก ในฐานะการเป็นคำไวพจน์กัน นอกจากนี้ มาสกไม่เพียงเป็นชื่อมาตราเงินของอินเดียโบราณเท่านั้น แต่ยังเป็นชื่อมาตราชั่งของอินเดียโบราณเช่นกัน (Rodjanagason, 2019)

พัฒนาการด้านความเป็นองค์แห่งการละเมตสิกขาบทของมาสกชนิดทองคำ สามารถพิจารณาควบคู่กับตารางแสดงพัฒนาการด้านความเป็นองค์แห่งการละเมตสิกขาบทของมาสกชนิดทองคำ

ลำดับชั้นหลักฐาน	พระไตรปิฎก		อรรถกถา		ฎีกา			ไทย			
หลักฐานอ้างอิง รายละเอียด	Pali Tripitakas: 1/95/63, 8/158/69	Pali Tripitakas: 2/584,589/60,61	Pali Commentary, Vi.Mahā: 1/88/319	Pali Commentary, Vi.Mahā: 1/88/430	Pali Sub-commentary, Sārattha: 2/88/150	Pali Sub-commentary, Vimati: 1/88/217	Pali Sub-commentary, Uttara: 7/363	ข้อที่ 65 - Phra Nāṇavilāsaṭṭha, 2003	ข้อที่ 65 - Phra Sīmaṅgalācārayaṭṭha, 2003	Phra Amarabhirakkhit, 2003, pp. 97-107, 457-460	Vajirañāṇavarorasa, 2014, pp. 225
มาสกเป็นองค์แห่งการละเมิดสิกขาบท ข้ออนินาทาน	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X
มาสกมีหลายชนิด		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
นียกหาปนเป็นร่องรอยที่นำไปสู่การ ค้นหาชนิดของมาสก			X	X	X	X	X	X	X	X	X
ความจำเป็นในการประเมินค่าเทียบกับ นียกหาปนในกรณีต่างแคว้น				X	X	X	X	X	X	X	X
ความจำเป็นในการประเมินค่าเทียบกับ นียกหาปนในกรณีต่างเวลา					X	X	X	X	X	X	X
มาสกเป็นชนิดทองคำ						X	X	X	X	X	X

พระไตรปิฎกมีหลักฐานที่แสดงว่า มาสกะมีหลายชนิด มาสกะมีทั้งที่ทำด้วยโลหะ มาสกะที่ทำด้วยไม้ และ มาสกะที่ทำด้วยครั่ง ซึ่งมาสกะทุกชนิดนี้สามารถใช้เป็นอัตราสำหรับแลกเปลี่ยนซื้อขาย อย่างไรก็ตาม แม้ใน พระไตรปิฎกจะระบุว่ามาสกะมีหลายชนิดเช่นนี้ แต่ไม่ได้รับขูณิตของมาสกะที่เป็นองค์แห่งการละเมิดสิกขาบท ข้อทินนาทาน ข้อมูลนี้แสดงอยู่ในตารางข้างต้น โดยมีสัญลักษณ์ “x” อยู่ในตารางทั้งแนวดิ่งและแนวตั้ง 3 ลำดับแรก และจากตารางในแนวดิ่งที่ 3 แนวนอนที่ 3 แสดงว่า คัมภีร์อรรถกถามีข้อมูลแสดงว่า นิลกหาปณ เป็นร่องรอยที่น่าสู่การค้นหาคำตอบว่า มาสกะนั้นเป็นชนิดใด

เมื่อเข้าใจการพิจารณาควบคู่กับตารางข้างต้น งานชิ้นนี้จะนำเสนอต่อไปได้ว่า การตัดสินใจการละเมิดสิทธิบาทห่อหินนาทานในประเด็นนี้ที่เกิดขึ้นในต่างแดนแคว้นมคธ จำเป็นต้องการเทียบมูลค่าของกหาปณในแคว้นนั้น ๆ กับนิลกหาปณ และเมื่อเวลาผ่านไปจนไม่มีนิลกหาปณ การเทียบมูลค่าในท้องถิ่นและยุคนั้น ๆ จึง

จำเป็นต้องเทียบเคียงเข้ากับนิลกหาปณเช่นกัน ความจำเป็นนี้สามารถเชื่อมโยงไปสู่ทองคำ เนื่องจากทองคำซึ่งเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนในยุคต่าง ๆ สามารถตอบรับความจำเป็นนี้ได้ ซึ่งปรากฏในชั้นคัมภีร์ฎีกาเนื้อหาทั้งหมดนี้สืบต่อมายังประเทศไทย โดยมีหนังสือชื่อวินัยมุข (Vajiraḱāṇvarorasa, 2014) ที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาของไทยในปัจจุบัน ดังจะเห็นได้จากการที่คณะสงฆ์ของไทยใช้วินัยมุขนี้เป็นหลักสูตรสำหรับศึกษาวิชาวินัยของภิกษุสามเณร (Phra Dhamkittivoṇ, 2010) และชื่อของหนังสือที่ตีพิมพ์ได้มีคำขยายชื่อว่าเป็น “หลักสูตรนักธรรมชั้นตรี” และประเด็นนี้จะชัดเจนมากยิ่งขึ้นในหัวข้อถัด ๆ ไป

กล่าวโดยสรุป พัฒนาการด้านความเป็นองค์แห่งการละเมิดสิกขาบทข้อทินนาทานของมาสกชนิดทองคำเริ่มจากเนื้อหาในพระไตรปิฎกที่ไม่ได้ระบุถึงชนิดมาสกที่เป็นองค์แห่งการละเมิดนี้ แต่หลักฐานที่ระบุชัดว่าเป็นทองคำนั้นปรากฏในคัมภีร์ชั้นฎีกา ซึ่งความรู้ทั้งหมดนั้นได้สืบทอดมายังการศึกษาในไทยยุคปัจจุบัน

พัฒนาการด้านน้ำหนักของทองคำ 5 มาสก

พัฒนาการด้านถัดมา คือด้านน้ำหนักของทองคำ 5 มาสก เริ่มจากข้อมูลในคัมภีร์พระไตรปิฎกที่เป็นร่องรอยให้เห็นถึงคำว่า “มาส” สามารถใช้แทนคำว่า “มาสก” (Pali Tripitakas: 27/112/90) และยังมีหลักฐานที่แสดงว่า มาสกเป็นหน่วยที่น้อยกว่าบาทและกหาปณตามลำดับ แต่การเทียบเคียงกันหน่วยต่อหน่วยในคัมภีร์พระไตรปิฎกไม่ปรากฏ (Pali Tripitakas: 7/446/286) มีแค่เพียงระบุว่า 5 มาสกเท่ากับ 1 บาทเท่านั้น (Pali Tripitakas: 1/88/59) พัฒนาการด้านนี้มีต่อมา ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางแสดงพัฒนาการด้านน้ำหนักของทองคำ 5 มาสก

ตารางนี้มีการนำเสนอในทำนองเดียวกันกับตารางในหัวข้อที่ผ่านมา โดยข้อมูลที่ปัจจุบันมุ่งเทียบค่า 5 มาสกกับน้ำหนักของทองคำที่เทียบกับข้าวเปลือกปรากฏครั้งแรกในคัมภีร์อภิธานัปทีปิกา คาถาที่ 479-481 (Phra Moggallana, 2016) เมื่อคำนวณแล้ว 5 มาสกจะเท่ากับ 40 เมล็ดข้าวเปลือก การเทียบค่านี้สอดคล้องกับในคัมภีร์อุตตรวินิจยฎีกา เพียงแต่อุตตรวินิจยฎีกาได้เสนอเป็น ๒ นัยในเรื่องของค่าบริสุทธิ์ของทองคำที่เป็นมาสก (ประเด็นนี้จะแสดงรายละเอียดในหัวข้อถัดไป) โดยนัยแรกเป็นดังที่คำนวณได้ตามคัมภีร์อภิธานัปทีปิกา ส่วนนัยหลังเมื่อไปจ้างช่างทองผลิตแล้วมูลค่าจะเท่ากับครึ่งหนึ่ง กล่าวคือ 5 มาสกเท่ากับ 20 เมล็ดข้าวเปลือกของทองคำ (Pali Sub-commentary, Uttara: 7/363)

ส่วนในวรรณกรรมที่ประพันธ์ในประเทศไทยล้วนนำเสนอสอดคล้องกับคัมภีร์อุตตรวินิจยฎีกาครบทั้ง ๒ นัย แต่หลังจากนั้น หนังสือวินัยมุขได้นำเสนอที่แตกต่างออกไป โดยเข้าใจว่า ๒ นัยนั้นมีเพียงนัยเดียวคือนัยหลัง และไม่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับคัมภีร์อภิธานัปทีปิกาได้ โดยเข้าใจว่าเป็นการแปลภาษาที่ไม่ตรงกัน ดังข้อความที่ว่า “ในตอนว่า 5 มาสกเป็น 2 อกษ จะโทษว่าคาถาที่แสดงเรียงไว้ไม่แจ่มก็ไม่ได้ เผลอใจต่างไปเอง ความเข้าใจของข้าพเจ้า ถูกกับของท่านอาจารย์ผู้รจนาคัมภีร์สังฆยาปาสกเถ” (Vajiraḱāṇvarorasa, 2014)

ต่อมาเมื่อปีพุทธศักราช 2556 พระคันธसारาลิงค์ (Phra Candhasārābhivōṇsa, 2003) ได้นำเนื้อหาในด้านนี้มาขยายความการแปลคัมภีร์กังขาวิตรณีนี โดยนำข้อมูลจากคัมภีร์วิมตติวินทนีฎีกากับคัมภีร์อุตตรวินิจยฎีกา และเชื่อมโยงเข้ากับคัมภีร์สังฆยาปาสกปกรณ์ แต่ในการแปลมุ่งใช้คำว่า “มาสก” แทนศัพท์เดิมที่เป็น

“มาส” ส่วนการหาน้ำหนักในปัจจุบันมุ่งเทียบเคียงจากหน่วยย่อยขึ้นมาตามข้อมูลที่ได้รับอิทธิพลจากหนังสือวินยมุข ผู้ที่สนใจมุ่งสนใจนำข้าวเปลือกมาชั่งเพื่อหาน้ำหนักเทียบกับหน่วยกรัมในปัจจุบันโดยไม่ทราบมาก่อนว่า การเทียบหน่วยระหว่างข้าวเปลือกกับมาสที่ได้รับอิทธิพลมาจากวินยมุขนั้น ได้ผ่านการปรับมูลค่าที่รวมค่ากำหนด และยังไม่ทราบด้วยว่า การปรับมูลค่านั้นเป็นเพียงนัยเดียวจาก 2 นัย ซึ่งรายละเอียดจะได้นำเสนอในหัวข้อถัดไป

ลำดับชั้นหลักฐาน		พระไตรปิฎก	อรรถกถา	ฎีกา			ไทยถึงยุคหนังสือวินยมุข				ไทยหลังยุคหนังสือวินยมุข	
รายละเอียด	หลักฐานอ้างอิง	Pali Tripitakas: 1/88/59	Pali Commentary, Vi.Mahā: 1/88/320	Pali Sub-commentary, Vimati: 1/88/217	คาถาที่ 479-481 - Phra Moggallana, 2016	Pali Sub-commentary, Uttara: 7/363	ข้อที่ 67-68 - Phra Nāṇavilāsaṭṭhara, 2003	ข้อที่ 67-68 - Phra Sīrīmaṅgalācārayaṭṭhara, 2003	Phra Amarabhirakkhit, 2003, pp. 454-455	Vajirāṇḍavarorasa, 2014, pp. 224-225	ส่วนใหญ่	Phra Candhasārabhivhoṇsa, 2003, pp. 441-444
												Rodjanagason, 2019, p. 90
5 มาสก = 1 บาท		X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
1 บาท = 1 ใน 4 ของกหาปณ			X	X		X	X	X	X	X	X	X
1 มาสกชนิดทองคำ = น้ำหนักทอง 1 เมล็ดมาส				X		X	X	X			X	X
5 มาสก = 40 เมล็ดข้าวเปลือก					X	X	X	X			X	X
5 มาสก = 20 เมล็ดข้าวเปลือก	(ผ่านการประเมินมูลค่า)					X	X	X			X	X
	(ไม่รู้ว่าการประเมิน)								X	X		
5 มาสก = 1.18 หรือ 1.13 กรัม												X

ตารางแสดงพัฒนาการด้านน้ำหนักของทองคำ 5 มาสก

อย่างไรก็ดี ในปีพุทธศักราช 2562 ปรากฏรายงานการวิจัย (Rodjanagason, 2019) ที่ได้ขยายพื้นที่ในการศึกษาเข้าสู่การศึกษาเหรียญกษาปณ์ของอินเดียโบราณ โดยในการศึกษานี้ ข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ คือ ข้อมูลของเซอร์ อเล็กซานเดอร์ คันทิงแฮม (Cunningham, 1891, p. 44) เนื่องจากวิธีการในการเก็บข้อมูลที่ใช้เวลา 20 ปีเดินทางทั่วประเทศอินเดีย จากตัวเลขนี้ไปสู่การยอมรับ 2 นัย ได้แก่ การใช้ตัวเลขมากที่สุด กับ การใช้ตัวเลขค่าเฉลี่ย สอดคล้องงานวิจัยดังกล่าวได้สรุปตัวเลขทั้ง 2 นัยนั้นว่าเท่ากับ 1.18 หรือ 1.13 กรัมในเลขทศนิยมที่มี 2 ตำแหน่ง (Rodjanagason, 2019)

กล่าวโดยสรุป ข้อมูลเรื่องน้ำหนักของทองคำ 5 มาสกรมีย่ร่อยมาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก และเริ่มสามารถเทียบเคียงกับหน่วยที่เล็กกว่าตั้งแต่คัมภีร์ชั้นฎีกา หลังจากนั้นข้อมูลนี้ได้สืบทอดมาในประเทศไทยอย่างครบถ้วน แต่ในหนังสือวินยมุขสรุปผิดไปว่า 5 มาสกในเรื่องอทินนาทานเท่ากับ 20 เมล็ดข้าวเปลือกของทองคำ โดยไม่ทราบว่าเป็นการเปลี่ยนมูลค่าแล้ว ซึ่งตามข้อมูลจริงนั้น 5 มาสกนี้เท่ากับ 40 เมล็ดข้าวเปลือกของทองคำ ซึ่งหนังสือนี้มีอิทธิพลต่อการศึกษาในไทยยุคปัจจุบัน จึงทำให้ผู้ที่สนใจส่วนใหญ่มีความเข้าใจตามนั้น ยกเว้นผู้ที่ศึกษาเข้าถึงหลักฐานชั้นต้น นอกจากนี้เมื่อนำไปเชื่อมโยงกับการศึกษาเหรียญกษาปณ์ของอินเดียโบราณจะพบว่า 5 มาสกมีน้ำหนัก 1.18 หรือ 1.13 กรัม

พัฒนาการด้านค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสก

พัฒนาการอีกด้าน คือด้านค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสก ซึ่งได้นำเสนอไปบางส่วนในหัวข้อที่ผ่านมา และหัวข้อนี้สามารถศึกษาควบคู่กับตารางแสดงพัฒนาการด้านค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสก ในทำนองเดียวกับหัวข้อที่ผ่านมา พัฒนาการด้านนี้มีร่องรอยจากคัมภีร์ชั้นอรรถกถา และเริ่มปรากฏชัดในคัมภีร์ชั้นฎีกา

คัมภีร์วิมตฺติโนทนีฎีกามีเนื้อหาที่ทำให้เข้าใจได้ว่า ค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสกชนิดทองคำนั้นมีค่าความบริสุทธิ์สูงสุดที่จะสามารถมีได้ในยุคพุทธกาล และใช้คำว่า “อุตตมะ” (Pali Sub-commentary, Vimati: 1/88/217) อย่างไรก็ดี คัมภีร์อุตตฺตวิญญญฎีกา นำเสนอเป็น 2 นัย ซึ่งนัยแรกสอดคล้องกับคัมภีร์วิมตฺติโนทนีฎีกา แต่อีกนัยกลับระบุว่า นีลกหาปนโบราณนั้นเป็นกหาปนทองคำที่เจือปน (Pali Sub-commentary, Uttara: 7/362) และเมื่อคำนวณแล้วทำให้ทราบว่า ค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสกชนิดทองคำนั้น มีค่าเท่ากับทองคำที่มีค่าความบริสุทธิ์ไม่เกิน 25 เปอร์เซ็นต์ของความบริสุทธิ์ทองคำสูงสุดที่สามารถทำได้เท่านั้น

ค่าความบริสุทธิ์ที่มี 2 นัยนี้สืบทอดต่อมาสู่วรรณกรรมที่ประพันธ์ในประเทศไทย วรรณกรรมบางฉบับสืบทอดครบถ้วนทั้ง 2 นัย แต่บางฉบับกลับนำเสนอเพียงนัยเดียวคือนัยหลัง ดังจะเห็นได้จากตารางฯ โดยมีจุดเปลี่ยนแปลงในการสืบทอดที่สำคัญ คือ หนังสือวินยมุข ซึ่งนำเสนอเพียงนัยเดียวนั้น และจากการที่หนังสือวินยมุขมีอิทธิพลต่อการศึกษาของไทยในปัจจุบัน จึงทำให้ผู้ที่สนใจในประเด็นนี้ส่วนใหญ่มีความเห็นเหลือเพียงนัยเดียวตามวินยมุข ยกเว้นผู้ที่ศึกษาเข้าถึงหลักฐานชั้นต้น ซึ่งรวมถึงการวิจัยที่ชื่อว่า “การศึกษาเหรียญกษาปณ์เชิงพุทธบูรณาการกับการประเมินมูลค่าของ 5 มาสก” การวิจัยนี้พยายามหาทางพิสูจน์ว่า แต่ละนัยระบุค่าความบริสุทธิ์ของทองคำเท่าไร โดยผ่านวิธีสกัดทองคำในอินเดียโบราณยุคพุทธกาล และทำให้เชื่อได้ว่า วิธีสกัดนั้นให้ค่าความบริสุทธิ์ของทองคำสูงสุดที่ 93 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเป็นนัยแรก และนำค่านี้ไปเทียบหาค่าอีกนัยซึ่งได้เท่ากับ 23.106 เปอร์เซ็นต์ (Rodjanagason, 2019)

กล่าวโดยสรุป ค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสก ปรากฏชัดเจนครึ่งแรกในคัมภีร์ชั้นฎีกาว่ามี 2 นัย แต่การสืบทอดมาสู่วรรณกรรมในไทยมีทั้งที่มาครบทั้ง 2 นัยและมาเพียงนัยหลังนัยเดียว การศึกษาในประเทศไทยปัจจุบันรับทราบเพียงนัยเดียวนั้น เนื่องจากอิทธิพลจากหนังสือวินยมุขที่นำเสนอเพียงนัยเดียว แต่

หากมุ่งศึกษาสืบค้นสู่หลักฐานชั้นต้น จะเข้าใจครบทั้ง 2 นัย นอกจากนี้เมื่อนำไปเชื่อมโยงกับการศึกษาเหรียญกษาปณ์ของอินเดียโบราณจะพบว่า มาสกชนิดทองคำมีค่าความบริสุทธิ์ 93 หรือ 23.106 เปอร์เซ็นต์

ลำดับชั้นหลักฐาน	อรุณกถา	ฎีกา	ไทยถึง ยุคหนังสือ วินัยมูข					ไทยหลัง ยุคหนังสือ วินัยมูข		
	Pali Commentary, Vi.Mahā: 1/88/319	Pali Sub-commentary, Vimati: 1/88/217 Pali Sub-commentary, Uttara: 7/363	ข้อที่ 68 - Phra Nāṇavilāsaṭṭha, 2003	คัมภีร์วินัยสาร cited in Phra Amaraphirakkhit, 2003, p. 456	ข้อที่ 70-72 - Phra Sirimaṅgalācārayaṭṭha, 2003	Phra Amaraphirakkhit, 2003, p. 455	Vajirañāṇavarorasa, 2014, pp. 225-226	ส่วนใหญ่	Phra Candhasārabhivaṇṇa, 2003, pp. 441-444	Rodjanagosa, 2019, p. 97, 12
นิลกหาปนเป็นร่องรอยการหาค่า	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
ค่าความบริสุทธิ์มีค่าสูงสุด (อุตตมะ)		x	x			x	x		x	x
ค่าความบริสุทธิ์มีค่าไม่เกิน 25% ของค่าสูงสุด			x	x	x	x	x	x	x	x
ค่าความบริสุทธิ์มีค่าสูงสุด = 93%										x

ตารางแสดงพัฒนาการด้านค่าความบริสุทธิ์ของทองคำที่มีอยู่ในมาสก

พัฒนาการการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกชนิดทองคำ

พัฒนาการทั้งสามด้านข้างต้นสามารถเป็นฐานความรู้ให้กับการศึกษาพัฒนาการการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกชนิดทองคำได้ ซึ่งแยกพิจารณาเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ (1) พัฒนาการการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกเทียบกับทองคำ และ (2) พัฒนาการการประเมินมูลค่าผ่านทองคำสู่เงินตราในยุคที่รจนาวรรณกรรม

(1) พัฒนาการการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกเทียบกับทองคำ พัฒนาการด้านนี้ย่อมคล้อยตามพัฒนาการทั้ง 2 ด้านที่ผ่านมา และการประเมินมูลค่านี้นี้ตามคัมภีร์ชั้นฎีกาย่อมมี 2 นัยในทำนองเดียวกันกับเรื่องค่าความบริสุทธิ์ เนื่องจากเรื่องน้ำหนัก มีเพียงนัยเดียว ในขณะที่เรื่องค่าความบริสุทธิ์ มี 2 นัย เมื่อเป็นเช่นนี้พัฒนาการด้านนี้ที่สืบต่อมายังวรรณกรรมในประเทศไทยย่อมเป็นไปในทำนองเดียวกัน และมี

รายละเอียดเพิ่มเติมในส่วนหนังสือวินัยมุขที่นำเสนอท้ายหลังเพียงนับเดียวว่า นีลลหาปณโโบราณที่มีส่วนผสมของทองคำไม่เกิน 25 เปอร์เซ็นต์นี้ท่านเรียกว่านาก แต่ราคาของนากเป็นครึ่งหนึ่งของทองคำในยุคที่จรณา คัมภีร์นั้น อย่างไรก็ตาม หนังสือวินัยมุขยังแสดงความเห็นว่า การเทียบมูลค่ากับทองคำนี้เป็นแนวทางที่ดี แต่ไม่เห็นด้วยกับการระบุว่านีลลหาปณโโบราณเป็นนาก เนื่องจากผู้ประพันธ์ไม่เคยทรงทราบมาก่อนว่าใช้นากเป็นเงินตรา ทั้งในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา จวบจนยุคที่จรณาหนังสือนี้ เคยปรากฏแต่การนำทองคำและโลหะเงินมาใช้เป็นเงินตราผ่านคำว่ารูปยะ (Vajiraññavarorasa, 2014)

แม้หนังสือวินัยมุขจะนำเสนอท้ายหลังเพียงนับเดียวและไม่เห็นด้วยกับการประเมินค่าเช่นนี้ แต่การนำเสนอของหนังสือวินัยมุขนี้ก็กลับส่งผลต่อความรู้ที่ปรากฏในปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น กิเลน ประลองเชิง (Pralongsheng, 2015) นำเสนอตามแนวทางนี้ โดยประเมินค่า 5 มาสกว่าเท่ากับทองคำหนักเท่ากับ 20 เมล็ดข้าวเปลือก การประเมินนี้ไม่ชัดเจนว่า ผู้ประเมินทราบหรือไม่ว่า แท้จริงแล้ว 5 มาสกไม่ได้มีน้ำหนักเท่ากับ 20 เมล็ดข้าวเปลือก แต่เท่ากับ 40 เมล็ดข้าวเปลือก ส่วนที่เกี่ยวข้องกับ 20 เมล็ดข้าวเปลือกนั้นเป็นการประเมินค่า หนอนพระไตรปิฎก (Hnon Tripitaka, 2015) แสดงการประเมินค่า 5 มาสกเทียบกับทองคำที่คล้ายกันต่างกันเพียงคำที่เป็น “ข้าวเปลือก” ในเนื้อหาข้างต้น จะเป็น “ข้าวสาร” อีกตัวอย่างความเห็นที่สอดคล้องกันที่ว่า “วัตถุที่ไม่ต้องมีมูลค่า 5 มาสก จึงเป็นวัตถุแห่งปาราสิก สำหรับการเทียบราคาในปัจจุบัน มีการวินิจฉัยที่แตกต่างตามยุคสมัย แต่ที่ถือเป็นมาตรฐานทุกยุค คือ น้ำหนักทองคำกับข้าวเปลือก 20 เมล็ด คือ เอาข้าวเปลือก 20 เมล็ดมาชั่ง ได้น้ำหนักเท่าไร น้ำหนักทองคำเท่านั้นตีเป็นเงินออกมา” (Paderm, 2014)

(2) พัฒนาการการประเมินมูลค่าผ่านทองคำสู่เงินตราในยุคที่จรณาวรรณกรรม จากการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกชนิดทองคำเทียบกับทองคำที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า ปรากฏอย่างชัดเจนจากคัมภีร์วิมตวิโนทนีฎีกา และคัมภีร์อุตตรวินิจฉัยฎีกา ซึ่งเป็นฐานความรู้ในการศึกษาต่อในหัวข้อนี้ นอกจากหลักฐานทั้ง 2 แหล่งนี้ ยังมีเนื้อหาที่เป็นฐานความรู้ในคัมภีร์ชั้นฎีกาอีกแหล่งข้อมูล คือ คัมภีร์วินยัตถมัญจุสา หรือกัณหาวิตรณิณฎีกา ซึ่งระบุว่า 1 มาสกชนิดทองคำนั้นในประเทศศรีลังกา เรียกว่า “มัญเชฐฐี” (Pali Sub-commentary, Kaṅkhā: 220)

การนำมูลค่าที่เทียบกับทองคำมาประเมินกับเงินตราในยุคที่จรณาวรรณกรรมปรากฏชัดเจนในคัมภีร์บุพพสิกขาวรรณา หลังจากเทียบเคียงมาตราซึ่งในคัมภีร์อริธานัปทีปิกากับมาตราซึ่งของไทยโบราณแล้ว ยังเชื่อมโยงเข้ากับมาตราซึ่งของเงินที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทยยุคนั้น มาตราซึ่งของเงินนั้นแสดงการเทียบมูลค่าทองคำกับเงินตราที่ใช้กันอยู่ โดยยกตัวอย่างที่ 16 เท่า และเรียกว่า 16 หนัก แต่ราคาทองคำไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาจะเป็น 16 หนัก ถึง 19 หนัก เป็นต้น คัมภีร์บุพพสิกขาวรรณาได้อธิบายต่อไปว่า หากพิจารณาตามคัมภีร์วิมตวิโนทนีฎีกา ทองคำที่ค่าความบริสุทธิ์สูงสุด 5 มาสก เมื่อเทียบกับมาตรฐานไทยจะเป็น 5 กล้า และกรณีที่ราคาทองคำเท่ากับ 16 หนัก มูลค่าจะเท่ากับ 5 สลึงของประเทศไทยในขณะนั้น และหากพิจารณาตามคัมภีร์อุตตรวินิจฉัยฎีกานัยหลังที่ประเมินมูลค่านากเป็นครึ่งหนึ่งนั้น เมื่อเทียบกับมาตรฐานไทยจะเป็น 5 กล่อม ที่ราคาทองคำเท่ากับ 16 หนักเช่นกัน มูลค่าจะเท่ากับครึ่งหนึ่งของกรณีแรก คือ 2 สลึงกับอีก 1 เฟื้อง (2 เฟื้อง เท่ากับ 1 สลึง) อย่างไรก็ตาม คัมภีร์บุพพสิกขาวรรณาได้พิจารณากรณีหลังเพิ่มเติมว่า ราคานากที่มีเปอร์เซ็นต์ทองคำตามนั้น สำหรับในประเทศไทยยุคนั้นจะมีราคาไม่ใช่ครึ่งหนึ่ง แต่จะมีราคาแตกต่าง

กันไปขึ้นอยู่กับช่างทองแต่ละราย เท่าที่สำรวจราคามาได้ 6 หน้า 7 หน้า และ 10 หน้า เมื่อเป็นตามนี้ ราคาแปรเปลี่ยนตามสัดส่วน ซึ่งมูลค่า 2 สลึง กับอีก 1 เฟื้องนั้น เมื่อคิดราคานากเป็น 8 หน้า คัมภีร์บุพพสิกขาวรรณายังอ้างถึงคัมภีร์วินยสารว่า เห็นด้วยกับกรณีที่น่ากราคา 8 หน้า และเมื่อพิจารณาตามร่องรอยในกัณฑ์วิตรณโณภินวฎีกาที่ว่า 1 มาสกชนิดทองคำนั้นในประเทศศรีลังกา เรียกว่า “มัญเชฏฐี” นั้น เมื่อถามชาวศรีลังกา คัมภีร์บุพพสิกขาวรรณนาได้คำตอบว่า 1 มัญเชฏฐีเท่ากับเงิน 1 เฟื้องในประเทศไทย เมื่อเป็นเช่นนี้ ย่อมสอดคล้องกับกรณีที่นากราคา 8 หน้า (Phra Amaraphirakkhit, 2003)

จากเนื้อหานี้ทำให้สรุปได้ว่า คัมภีร์บุพพสิกขาวรรณนาประเมินมูลค่า 5 มาสกที่เป็นองค์แห่งการละเมตสิกขาบทข้อทินนาทานเป็น 2 นัย นัยแรกตามของคัมภีร์วิมุตติวินฎีกาจะเท่ากับ 5 สลึง และอีกนัยตามคัมภีร์อุตตรวินิจญฎีกานัยหลังจะเท่ากับ 2 สลึง 1 เฟื้อง ซึ่งเป็นค่าเงินของประเทศไทยในขณะนั้น อย่างไรก็ตาม แม้หนังสือวินยมุขจะแสดงเพียงการเทียบเคียง 5 มาสกกับทองคำ และแสดงเพียงนัยหลังของคัมภีร์อุตตรวินิจญฎีกาตามที่ได้นำเสนอในหัวข้อที่แล้ว แต่หนังสือวินยมุขยังแนะนำให้ผู้ศึกษาพิจารณาเพิ่มเติมในคัมภีร์บุพพสิกขาวรรณนา (Vajirañāvarorasa, 2014)

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช) ได้แสดงความเห็นต่อกรณีนี้เช่นกัน โดยระบุว่า 5 มาสก เท่ากับ 4 บาทไทย (Phra Dhamkittivon, 2007) ซึ่งไม่ระบุที่มาและวิธีการประเมิน ต่อมาเมื่อปีพุทธศักราช 2542 การประเมินมูลค่า 5 มาสกได้เป็นประเด็นสังคมขึ้นมา สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (Somdet Phra Nyanasamvara, 1999, cited in ASTV, 2015) ได้มีพระลิขิตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ว่า “การโก่งสมบัติผู้อื่นตั้งแต่ 5 มาสกขึ้นไปคือประมาณไม่ถึง 300 บาทในปัจจุบัน ภิกษุขึ้นต้องอาบัติปาราชิกฐานผิดพระธรรมวินัยพ้นจากความเป็นพระทันที” 5 มาสกในพระลิขิตนี้ ไม่ได้ระบุระบุที่มาและวิธีการประเมินเช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีตัวอย่างความพยายามในการประเมินค่า 5 มาสก โดยประเมินตามน้ำหนักทองคำที่เท่ากับเมล็ดข้าวเปลือกกว่าเท่ากับ 0.56 กรัม และราคาเทียบกับทองคำบริสุทธิ์ 99.99 เปอร์เซ็นต์ว่าเท่ากับกรัมละ 1,306.66 บาท ณ วันที่ 2 พฤษภาคม 2557 คิดเป็นเงิน 731.732 บาท (Paderm, 2014)

ปีพุทธศักราช 2562 การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเหรียญกษาปณ์เชิงพุทธบูรณาการกับการประเมินมูลค่าของ 5 มาสก” (Rodjanagason, 2019) ได้สรุปคำตอบอยู่ในรูปสมการดังนี้

$$\text{มูลค่าปัจจุบันของทองคำ 5 มาสก} = Wg \times Perc \times Price / (Bg \times Pin)$$

โดยที่ Wg	หมายถึง น้ำหนักของทองคำ 5 มาสกในหน่วยกรัม (1.13 หรือ 1.18 กรัม)
Perc	หมายถึง ค่าเปอร์เซ็นต์ความบริสุทธิ์ของทองคำ 5 มาสก (93 หรือ 23.106 %)
Price	หมายถึง ราคาทองคำแท่งต่อ 1 บาททองคำ
Bg	หมายถึง น้ำหนักของทองคำแท่ง 1 บาททองคำต่อกรัม (15.244 กรัม)
Pin	หมายถึง ค่าเปอร์เซ็นต์ความบริสุทธิ์ของทองคำแท่งตามมาตรฐานไทย (96.5 %)

ตัวอย่างเช่น เมื่อราคาทองคำเท่ากับ 20,000 บาทต่อบาททองคำ จะทำให้พบคำตอบ 4 นัย ได้แก่ 354.98 370.68 1428.78 และ 1492.00 บาท โดยการวิจัยดังกล่าวให้น้ำหนักกับนัยแรก คือ 354.98 บาท

สรุป

เรื่องที่มาของศัพท์และความหมายของมาสกเป็นฐานความรู้ที่จำเป็นต่อการศึกษาเรื่องนี้ และมีความเป็นองค์แห่งการละเมิดสิกขาบทข้อที่ 5 ของมาสกเป็นพัฒนาการแรก ซึ่งให้ทราบว่า การระบุว่ามาสกนั้นทำมาจากทองคำเริ่มปรากฏครั้งแรกในคัมภีร์ชั้นฎีกา และสืบต่อส่งผลมาสู่ปัจจุบัน เนื่องจากทองคำสามารถเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน แม้ต่างสถานที่และเวลา นอกจากนี้เมื่อเข้าใจพัฒนาการทั้งด้านน้ำหนัก และด้านค่าความบริสุทธิ์ของทองคำ จึงทำให้สามารถศึกษาจนเข้าใจพัฒนาการด้านการประเมินมูลค่าของ 5 มาสกโดยพบว่า ทั้งข้อมูลเรื่องน้ำหนัก และเรื่องค่าความบริสุทธิ์ ได้ปรากฏชัดครั้งแรกในคัมภีร์ชั้นฎีกา โดยเรื่องหลังมี 2 นัยคือ ค่าสูงสุด และค่าไม่เกิน 1 ใน 4 ของค่าสูงสุด เมื่อพิจารณานัยหลัง หากนำไปจำแนกผลผลิตในยุคหนึ่งจะทำให้มูลค่าเป็นครึ่งหนึ่งของมูลค่าทองคำบริสุทธิ์สูงสุดในยุคดังกล่าว แต่การสืบต่อข้อมูลมายังวรรณกรรมในประเทศไทยเมื่อถึงหนังสือวินัยมุข กลับเหลือเพียงนัยเดียวคือนัยหลัง และส่งผลต่อการศึกษาปัจจุบัน โดยไม่ทราบความเป็นมา และเข้าใจว่า 5 มาสกเท่ากับน้ำหนักของทองคำ 20 เมล็ดข้าวเปลือก ทั้งที่ตามหลักฐานเมื่อว่าโดยน้ำหนัก 5 มาสกเท่ากับ 40 เมล็ดข้าวเปลือก และหากพิจารณาตามนัยหลังโดยไม่รวมค่ากำหนด 5 มาสกจะมีมูลค่าเท่ากับน้ำหนักของทองคำไม่เกิน 10 เมล็ดข้าวเปลือกเท่านั้น นอกจากนี้เมื่อขยายเนื้อหาสู่การศึกษาเหรียญกษาปณ์ของอินเดียโบราณจะทำให้ทราบว่า น้ำหนักของทองคำ 5 มาสกเท่ากับ 1.13 หรือ 1.18 กรัม ในขณะที่ค่าเปอร์เซ็นต์ความบริสุทธิ์ของมาสกทองคำ เท่ากับ 93 หรือ 23.106 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งค่าทั้ง 2 นี้สามารถเป็นฐานในการประเมินมูลค่า 5 มาสกได้

ข้อเสนอแนะ

- 1) บทความนี้สามารถนำไปเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจตัดสินการละเมิดสิกขาบทข้อที่ 5 ของมาสกชัดเจน และเที่ยงตรงกว่าความรู้เรื่องนี้ในปัจจุบัน พร้อมทั้งทราบถึงพัฒนาการในเรื่องนี้
- 2) การศึกษาในครั้งถัดไป น่าสนใจที่จะนำเสนอเรื่องมาสกในการศึกษาเหรียญกษาปณ์อินเดียโบราณ เพื่อสร้างความเข้าใจที่สมบูรณ์ เนื่องจากข้อจำกัดทางขนาดของบทความ การนำเสนอในบทความนี้จึงยังไม่สามารถแสดงรายละเอียดในส่วนนั้นได้

Reference

- ASTV. (2015). *Opening 5 editions of paper, Somdet Phra Sangkharat Pointed Out 'Dhammajayo' Breaking the Highest Level of Adinnādānā Moral Rule*. ASTV. Retrieved July 2, 2018, from <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9580000021845>.
- Cunningham, A. (1891). *Coins of Ancient India from the Earliest Time Down to the Seventh Century A.D.* London: B. Quaritch.
- Hnon Tripitaka. (2015). *5 Māsaka Problem*. Retrieved July 2, 2018, from http://watnaprapong.blogspot.com/2015/02/blog-post_20.html.

- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1963). *Pali Tripitakas*. Bangkok: Rungruang Press.
- _____. (1990-1991, 2006). *Pali Commentary*. MCU Press, Vinyan Press.
- _____. (1996-2002). *Pali Sub-commentary*. MCU Press, Vinyan Press.
- Paderm. (2014). *5 Māsaka Problem*. Retrieved July 2, 2018, from <http://www.dhammadhome.com/webboard/topic/24794>.
- Phra Amarabhirakkhit. (2003). *Pubbasikkhāvaṇṇa na. in Vajirañānvarorasa, Somdet Phramahasamanacao Kromphaya (ed.). SattapubbaPubbasikkhā and Pubbasikkhāvaṇṇa. 8th printing*. Nakhon Pathom: MMU Press.
- Phra Candhasārābhivoṇsa (translator and commentator). (2003). *Kaṅkhāviranī: Commentary of Pātimokkha, book I*. by Phra Buddhaghosagāraya. Bangkok: Prayurasasnathai Press.
- Phra Dhamkittivoṇ (Thongdee Suratejo). (2007). *Vocabulary Analysis*. (2nd ed). Bangkok: Liangshiang Printing.
- _____. (2010). *Dictionary for Buddhist Study Gamvat series*. (3rd ed). Bangkok: Liangshiang Printing.
- Phra Moggallana. (2016). *Abhidhannappadipika*. Trans. By Phramaha Phirojna yanakusalo, and Dhammada, C. Bangkok: Prayurasasnathai Press.
- Phra Ñāṇavilāsathera & Phra Sirimaṅgalācārayathera. (2003). *Saṅkhyapakāsakapakarana-tīka*. Edited by Sutont, Rungsee. n.p.
- Pralongsheng, K. (2015). *Value of 5 Māsaka*. Retrieved July 2, 2018, from <https://www.thairath.co.th/content/484213>.
- Rodjanagason, N. (2019). *Buddhist Integrated Paranumismatica and Evaluation of the 5 Māsakas*. (Research Report). Bangkok: Mahachulalongkorn University.
- Royal Society. (2013). *Dictionary Royal Society edition B.E. 2554*. (2nd ed). Bangkok: Nanmee Book Publications.
- Vajirañānvarorasa, Somdet Phramahasamanacao Kromphaya. (2014). *Vinaimukha. Book I*. (41st ed). Bangkok: Mahamakutrajitayalai Press.